[illegible]

كشف المحجوب والكذب في الأقوال المكسورة لطالب المتخيل

أنصار دولة الخلافة الإسلامية في المالديف

الله سبحانه وتعالى

لا إله إلا الله

قَالَ تَعَالَىٰ:

﴿فَمَن يَكْفُرْ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَا﴾

قَالَ تَعَالَىٰ:

﴿إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

قَالَ تَعَالَىٰ:

﴿قُلْ إِنَّنِى هَدَىٰنِى رَبِّىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾﴾

قال

من قال لا إله إلا الله وكفر بما يعبد من دون الله حرم ماله ودمه وحسابه على الله

وقال

لا يؤمن أحدكم حتى يكون هواه تبعا لما جئت به!

وقال

قد تركتكم على المحجة البيضاء ليلها كنهارها لا يزيغ عنها إلا هالك!

فأيما طائفة امتنعت من بعض الصلوات المفروضات، أو الصيام، أو الحج، أو عن التزام تحريم الدماء، والأموال، والخمر، والزنا، والميسر، أو عن نكاح ذوات المحارم، أو عن التزام جهاد الكفار، أو ضرب الجزية على أهل الكتاب، وغير ذلك من واجبات الدين ومحرماته - التي لا عذر لأحد في جحودها وتركها - التي يكفر الجاحد لوجوبها. فإن الطائفة الممتنعة تُقَاتَل عليها وإن كانت مقرة بها. وهذا مما لا أعلم فيه خلافا بين العلماء

ابن تيمية

وكفر بما يعبد من دون الله تأكيد للنفي، فلا يكون معصوم الدم والمال إلا بذلك، فلو شك أو تردد لم يعصم دمه وماله— واعلم أن الإنسان ما يصير مؤمناً إلا بالكفر بالطاغوت، والدليل قوله تعالى: ﴿ فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ ﴾

محمد ابن عبد الوهاب

މިފޮތުގައިވާ އެއްވެސް އެއްޗަކަށް އުނި އިތުރު ކުރުމެއް ނުގެނެސް، ޕްރިންޓް ކުރުމާއި މީހުންނަށް ބެހުމުގެ ހުއްދަދެމެވެ. އެހެނަސް މިފޮތުން ފައިސާއަށްވިއްކައި ނުވަތަ އެހެން ތަކެތިގައި ޝާއިޢުކުރާނަމަ ނުވަތަ ޗާޕުކުރާނަމަ ބަޔަކު ފައިސާއިން (haqqu.info) އަށް ލިޔުމެއް ދިނުމަށްފަހު މުނާވި އެފަދަކަމެއް ނުކުރުމަށް އަރުވަނީ އެދުމެކެވެ.

އެއްވެސް ލިޔުމަކީ ފުރިހަމަ ލިޔުމެއް ނޫނެވެ. އަދި މިއީ މިފޮތުގެ ފުރަތަމަ އަދަދު ކަމުގައިވުމުން، ކުށެއް ނެތުމަކީ މުސްތަޙީލުކަމެކެވެ. އިޞްލާޙީ ގޮތުން މިފޮތުގައި ހުރި ވާނަމަ އެއީ ﷲ تعالى ގެ ފަރާތުންނާ ކަމެކެވެ. މިފޮތުގައި އެއްވެސް މައްސަލައެއް އުޅޭނަމަ އެއީ ޝައިޠާނާގެ ކިބައިންނާއި އަހުރެންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުގެ ފަރާތުންނާ ކަމެކެވެ. މިފޮތުން 'ބައްޔާ' ގެ ދަރުސް ނޯޓްތަކުގައިވާ ހުރިހާ އެއްޗަކީ 'ބައްޔާ' ގެ ސަލާ ވިސްނުން ކަމުގައިވުން ލާޒިމުވެއް ނޫނެވެ.

މިފޮތް ލިޔުމުގައި، 'ބައްޔާ' ޖާމާއި 'ތުސްކިރާކާ' ޖަމުން ދެއްވި އެހީތެރިކަމަށްޓަކައި އެބޭފުޅާ އަޅުގަނޑަށް ﷲ تعالى ހެޔޮ ޖަޒާ ދެއްވާށިއެވެ. ހަމައެހެންމެ އަބޫ އަންބާރު، އަބޫ ހުދު، އަބޫ ނަޖީމު އަދި އަބޫ ސަލްމާން އާއި އެހެން އަޚުން ދެއްވި ތަޢުލީޤުތަކާއި މުރާޖަޢާތަކަށްޓަކައި ﷲ تعالى އެމީހުންނަށް ހެޔޮ ޖަޒާދެއްވާށިއެވެ. އާމީން!

أبو عبيدة

بسم الله الرحمن الرحيم

މުޤައްދިމާ

﴿ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى هَدَىٰنَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِىَ لَوْلَآ أَنْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ﴾ [1] – قال الله تعالى في كتابه القيم ﴿شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْعِلْمِ قَآئِمًۢا بِٱلْقِسْطِ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾﴾ [2]– والصلاة والسلام على خير خلقه محمد – لا نبي بعده – الذي وصفه رب العرش العظيم بقوله : ﴿لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾﴾ [3] - وقال الله الحكيم في محكم تنزيله مرشدا لعباده المطيعين : ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوا۟ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ شُهَدَآءَ بِٱلْقِسْطِ ﴿٨﴾﴾ [4]– فسلام على من اتبع الهدى.

أما بعد :

ހުރިހާ ހަމްދުތަނާއެއް ވަނީ الله އަށެވެ. އެއީ އަހަރުމެން މިކަމަށް (މިދީނަށް) ހިދާޔަތް ދެއްކެވި ފަރާތެވެ. އެއިލާހު ހިދާޔަތް ނުދެއްކެވިނަމަ އަހަރުމެންނަށް ހިދާޔަތް ނުލިބޭނެއެވެ.[1] الله تعالیٰ އެއިލާހުގެ އަޒީޒު ފޮތުގައި ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ : ހަމަކަށަވަރުން، الله، އެއިލާހު ފިޔަވައި (ޙައްޤު ގޮތުން އަޅުކަމްލިބޭ) އެހެން އިލާހެއް ނުވާކަމަށް ހެކިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި މަލާއިކަތުންނާއި އިލްމު ލިބިގެންވާ މީހުންވެސް ހެކިވެއެވެ. (އެއިލާހުގެ ހުކުމްތަކުގައި ކަންތައް ޤާއިމުކުރައްވާ ޢަދުލުވެރިކަމުގައި) ޢަޒީޒުވެރިކަމާއިއެކު ޙިކުމަތްތެރިކަމަށްވާ ފަރާތެވެ. އެއިލާހު ފިޔަވައި (ޙައްޤު ގޮތުން އަޅުކަމްލިބޭ) އެހެން އިލާހެއް ނުވެއެވެ. އަދި ހުރިހާ އިލްމުތަކެއްގެ ބަޔާންވެރިޔާ އިލާހެވެ.[2] ޞަލަވާތާއި ސަލާމް ލިބިވުން އެއީ ދުރާލާހިކުން އެއިލާހުގެ އަސްލު ހާމް މަޚްލޫޤު މުޙައްމަދު ރަސޫލާ ﷺ އަށެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުން ނަބިއްޔެއް ނެތް ފަރާތެވެ. މަތިވެރި ޢަރުޝީގެ ވެރި ރަސްކަލާކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ސިފަކުރެއްވީ މިގޮތުންނެވެ : الله ގެ ރަސޫލާގެ ކިބައިގައި، ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތި ނަމޫނާއެއް ވާކަށް ނުވެއެވެ. އެއީ الله އާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އުއްމީދުކުރާ، މީހުންނަށް الله ހަނދުމަކުރާ މީހާއަށެވެ.[3] އަދި ޙިކުމަތްވެރި الله އެއިލާހުގެ ތަބާވެވަޑައިގަންނަވާ ސުނަތުބަޔާނުވެވަޑައިގަންނަވާ އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުތަކުނަށް ޙާޔަތުގެ މަގު ދައްކަވާ މިގޮތަށް އަންގަވާފައިވެއެވެ. އޭ މީހުންނަށް ބުނާށެވެ. މިރަބުއްލާތަކޭ! الله އަށްޓަކައި ޙައްޤާއި ޢަދުލުގައި ތެދުވެ ހުންނަ ބަޔަކު ކަމުގައި ވާށެވެ. އަދި ޢަދުލުވެރި ހެކިންތަކެއް ގޮތުގައެވެ.[4] ފަހެ، ތެދުމަގަށް ތަބާވެއްޖެ މީހަކަށް ސަލާމް ހުއްޓެވެ.

އެހެންކަމުން ދަންނާށެވެ :

މިފޮތުގެ މަޤްޞަދަކީ އާދަމް ނަބިއްޔާ (މީހުންނަށް ފޮނުއްވި ފުރަތަމަ ރަސޫލާ ﷺ) އިން ހުޅުވާލެއްވުނު ފާހަގަކުރެވިފައިވާ އިލްމީ ބޭސިކު މައުލޫމާތެއް ކަނޑައެޅުމެވެ. އިލްމު އުނގެނުމުގެ މައިގަނޑު އުޞޫލުތަކާއި ޝަރީޢަތުގެ އަހަރެމެންގެ ހަގީގަތް ކުރިއަށްގެންދެވޭނެ ގޮތް

[1] الأعراف: ٤٣

[2] آل عمران: ١٨

[3] الأحزاب: ٢١

[4] المائدة: ٨

އާއިޝާ މިއަދު އާއްމުންގެ ކުރިމައްޗަށް އައިސް ހުއްޓިފައިވަނީ އިލްމުވެރިއެއްގެ ހައިޘިއްޔަތުގައި، އެކަމަނާ ދަރިވަރުކޮށް ސަނަދުތަކެއްވެސް ހިފައިގެންނެވެ.

މިގޮތުން އަދި އާއިޝާ "ޖިހާދުގައި ކާފަރުވުން" މިނަމުގައި ބާއްވާން ޤަސްދުކުރި ހިޖާބުގެ ހަބަރު އަހުލުންނަށް ފުރަތަމަ ދިޔަސް ވަގުތަކީ ވަރަށްވެސް އުފާކުރި ވަގުތެކެވެ. އެހެނީ އަޅުގަނޑު އުފަން ފައްޓަފާ ކުރީގެ ތާރީޚުތަކުން، އެނގުނުގައި ބާއްވާ އުފާވަ އުނދަގޫ ފުރަތަމަ އެއް "ދަރުމަން" އެދުރުސްވީކަމެވެ. ހަމަ އެހެންވެ، ޙަޟްރަތުގައި ވެރިވެފައި ޢަމަލު ނިޔާމާތު ކަމުގައިވާ "ޤުރްއާނާއި" އާއި އެނިޔާމަތް ބާއްވުމަށް ފަރާތްޕަނޑުން ނުވަތަ ކުރިމަތިކަން ބަޔަނަމަ - ޙަޟްރަތުގެ ޖިހާދުންނާއި ދުޝްމަން - ދައުލަތް ފަސްދުކުރާ ވަރުގަދަ ވާހަކަތައް ކުރިމަތި އަޅުގަނޑު ހިތްއާވެވެ.

ނަމަވެސް، ދެއްކި ވާހަކަތައް ހޯއްދަވާފައިވާ އަޅުގަނޑުގެ އަޅުގަނޑުގެ އަމިއްލަ ނަފްސާއި ސުވާލު ކުރެވުނެވެ. އަޅު އާއިޝާއަކީ ޙައްޤުން އެވަނި ހެއްދެވީ؟ ޢަދާ އުމަރާ ދެއްކި ހަމަ އަމިއްލަ އިހްތިޔާރުގައި ހެއްދެވީ؟ ރަސޫލާކަރީމް ފުރިގެންގޮސް މާތް ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ މަދީނާގައި އިލްމު އުނގެނުމެއް އެވާން ހަޤީޤަތަށް ދެކޭ ޝަރު ވާހަކަތައް ނުހާވާލެވޭ؟ އެއީ މަދަނީ ނިޔާމަތެއް ދީނުން، އަޅުގަނޑުމެން ދީނުގެ ކުރެވިއްޖެއް ބާރުތެރިކުރުން ދެކެވޭ އުފާވުރާއި ގެނެސްދެވޭ ފުރުޞަތު ހެއްދެވީ؟

އެޒަމާނުގައި، މިހެންނާއި ކުރިމަތިވެފައިވަން ހުރި ދެއްކި ވާހަކަތަކުގެ ގޮތުގައި ދައްކައިވެސް ލިބޭތީ އިލްމުވެރިންގެ ޒަމާނުގައި ކިޔެވި ނުވަތަ އެމީހުންގެ ވާހަކަތަކުގެ ފޯކަސްގެ ތަރުތީބު އަޅުގަނޑުމެން ނަމަވެސް އަޅުގަނޑުމެން ވާހަކަތަކެއް. އެހެން އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެން ފަރަ އެހެން މިހެންވެސް، އެކިފުރާ ލިބޭހާ މަސައްކަތްކުރެވިފައެވެ. އެއީ އަޅު އާއިޝާއަށް ލިބުނު ނިޢުމަތް އަޅުގަނޑުމެން ލިބިފައި ނުވިނަމަވެސް މެއެވެ. ދީނުގެ ހުރުއި ކަށް އެއީ އަޅުގަނޑުމެންވެސް ދަންނަ އެއްޗެކެވެ. ޢާންމުން އެވަރުވެސް ނުވި ހެއްދެވީ؟ ނުވަތަ އެވަރު ބޭނުންކުރުން ބޭނުން ނުވީ ހެއްދެވީ؟ ޙައްޤާއިރަކާއި މަދަދާއި އެހީއަށް އަޅުގަނޑުމެން އެދެނީ ﷲގެ ހަޟްރަތުންނެވެ!

ކުރިންވެސް ފާހަގަކުރި ފަދައިން އަޅުގަނޑު މިފަދަގޮތުގައި ޤަސްދުކުރަނީ އަޅު އާއިޝާގެ ޙަޔާތުން ފެނިފައިވާ އިލްމީ ކުންފުނާއި މަސައްކަތުގެ ބައިގަނޑުތަކުގެ ވާހަކައެވެ. އެދެކުމުގައި ދެއްކި ވާހަކައަކީ ވާހަކަ ޢާއިޝާ ދަރިވަރު ދިން 'ދަރުސް'ތަކެވެ. އެއީ މިސްކީނުން އެބައިމީހުން ބޭފުޅެއްކަމުގައި އެކަމާ ދެރަވަރު 'ދަރުސް'ގެ ނަމުގައި ދިން ހުދުވާނި ހަމަޖެހުމެއް ނުން ދީން ކުރިއަށްވެއް ހެއްދެވީ؟ އެއީ ބޭނުމާ ގޮތުގައި 'ޢިލްމު ފެކުއަލްޓީ' ދަރުސްތަކުން ދެކިފައިވާ ދަރުސްތަކެވެ. އެހެނަސް، 'ޢިލްމު ފެކުއަލްޓީ' ނަހުމާދުގެ ނަމުގައިވިދާޅުވެ، ރަސޫލާއި އުދަރުސް މުޅިގައިވިދުސް އަދުލުވާ ސުންނަ ވެސް ޖަމާލުގެ ގިނަ ރަސޫލާކަމާކަރޭ މިކާރީ ހަދީޘްޖެހުނު ފަހަރު ބޭނު މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުﷲ ވައްރާޤު رحمه الله تعالى ގެ ދަރުވަތާއި ދަރުސްތަކުން ތެދުވިބިދިންގެ މިޤާޢިދާ. އެހެންވެ ހަދީޘްތަކުގެ ރިވާޔާތް ޖިހާދުންނަށް ކާފަރުވުމާއި ދެމުން ބޭނުވެވެންވާ ފަރަވާއްތެއް. ހަދީޘްންނަކީ އަސްބާބާ ބާކުރެން ކާފަރުކަން، މުސްލިމުން މަރައި ކާފަރުން ދަރުސްތިން މަގުފުރަދިފައި ޝަރުޢީކާނުނީ ރިވާޔާތުގެ ވެރި ބައެކެވެ. އަދި ސުންނަތުންނާއި ހިފާފައި ފުރުޢާނުގެ ޤާނޫނުތަކުން މަނައްކާ ބަޔާބައިގެންނެވެ. އެހެންވެ ޖިހާދުންނަށް ކާފަރުވުމަކީ ޝަރުޢީ އަމުރަކުން ކުރުން ވާޖިބެވެ، އެއަށް ކާފަރުނުވާ ދީނުކަން ސައްދަނާވާ ކަމެކެވެ.

އަޅުގަނޑުގެ ހިތް އެކަން ފޮނުވާލަރުން ބޭނުންކުރިޔަސް މިޔަ ފަސްދުގައި ޚާއްޞަކުރިކަމާއި އެކު ކާންފަރެންސްކަމެވެ. މިހެންނަން ޢާންމުގޮތުގެ ނިޔާބަތެވެ. ނުވަތަ އޭނާގެ ހިތުން "ބޮދުމަޖަކަން ޚާލިދު"ވެސް. އެއީ ދަރުސްތަކެވެ. ޖިހާދުބަޔަކަށް ގެނުވި އެދަރުޖުން ހިތަކަމަށް ހުއްޓަ ދިޔަސް ފަހު ކުރަން ހެއްދެވީ؟ އެކަމަށް ޖަވާބަކީ އަޅު އާއިޝާ އެހުރި އޭނާގެ އަމިއްލަ ބަހުން ނަމަކަށް "ނުރައްކާތެރި ފިކުރުގައި" ކަމުގައި

ބުނެ ހަދާ ޖާހިލުވެރިޔާއި އަޝްޢަރީން ތަބާވާ މީހުންނަށް އިންޒާރުދެމެވެ. އަދި ނަސޭހަ ވެސް ހެދުމަކީ الله تعالیٰ ގެ ހައްޤު ކުރިމަތިވެސް ދެވުމުގެ އިންޒާރެވެ. الله تعالیٰ އަޅުގަނޑާއި އަޝްޢަރީންނާއި މުސްލިމުންނަށް ހެޔޮ މަގު ދައްކަވާށިވެ! އާމީން!

އިސްވެބުނެވުނު ސަލަފުބަޔާއި ހުރި، އަޅުގަނޑު މިލިޔުމަކީ "كشف المحجوب والكذب في الأقوال المكسورة لطالب المتخيل" (މާނައީ : "ބިރުއެރުން ހޯދަން ޖެހޭފަރާތަކަށް ... ") މިނަމުން ނަންދީފައެވެ.

އެހެނީ އަޅު ޖާހިލު ކުރަން ...

...

...

އަޅުގަނޑު الله تعالیٰ ގެ ... އެއްމެ ...

... الله ގެ ...

... الله تعالیٰ ގެ ...

... اللهم އާމީން!

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

وصلى اللَّه على نبينا محمد وعلى آله وصحبه وسلم

كتبه :

أبو عبيدة

(ލިޔުނު ނިމުނީ : ޝަވްވާލު ١٤٣٦ ،١٤ހ)

(ތިންވަނަ ފަރާތުގެ މުރާޖަޢާ ނިމުނީ : ޛުލްޤިޢްދާ، ١٤٣٦ ،٩ހ)

ޝިރުކުގައި ގެންގުޅުއްވާ މަންހަޖަށް އަލިމަގެއް

އަހުރެން މިޝިރުކުގައި ރިޔާއަތްކޮށްދެއްވާނީ "ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުން" މިނަމުގައި ދިވެހިބަސް ހިޖާބަދެވުނު. އެއީ ޝޭޚުއްބައިގައި “Ali Rameez” ގެ ނަމުގައި ހެދިފައިވާ އެކައުންޓަކުން އަޕްލޯޑްކޮށްފައިވާ :

“thaughooth ah kaafaru vun - sheikh adam nishan” 1 :19 :46

މިނަހާ އެދިގުމިންގެ ވީޑިއޯ އަކީ - 1435 ވަނަ އަހަރުގެ ޒުލްޤަޢިދާ މަހުގެ 5 ވަނަ ދުވަހުގައި އަޚް ޝާއިޚާ ދިން ދަރުސްގެ، އުނި އިތުރެއް ނުކޮށް ޚަބަރު ވީޑިއޯއެއް ކަމަށް ކަނޑައަޅައި، އެއީ އަރުތަލްކުރާގައި ބަލައިގެންނެވެ. ތިރީގައި އެވީޑިއޯއަށް ވަދެވޭނެ ލިންކެއް ހިމަނާލީ : http://youtu.be/QGu2c1Wk0Ns

މިވީޑިއޯގައި އަޚް ޝާއިޚާ ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކުގެ ތެރެއިން - އަހުރެންނަށް އެއީ އިސްލާމީ ޢަޤީދާއާ ފުށުއަރާ ކަމެއް ކަމަށް ޤަބޫލުކުރެވޭ ނުބައި ޢަޤީދާތަކެއް ނިކުތް ކަމަށް، އެންމެ ބޮޑަށް ބައިތަކެއް ބަޔާން ކޮށްފައި، ބޭކުން ކަންތައް ބަޔާނެއް މެދު އެހެން ނުބައި ޢަޤީދާއެއް އެ ބަޔާނެއް ދަރަނި ޝިރުކްތައް، ކަންތައް މައްސަލައެއް ވިޔަވާދީ ބަލައިގަނަމުން. އަދި އެއީ މައްސަލައެއް ކަމުގައި އަހުރެންދެކޭ ސަބަބުތަކެއް ހުށަހަޅާ ބަހަނެއް ނުކުތާ ކަނޑައަޅައި، އެބޭން ދީނުގެ ނަޞޫޞްތަކާ، އަދި ސަލަފުންނާ، އެއީ ޢަޤީދާގެ އަސާސް ދުނިޔެ ކުރުގައި އަހުރެން ދެކެނީ ކީއްވެގެން ކަން ހާމަކުރަމުން.

ކަންމަ މައްސަލައެއްގައި އަޚް ޝާއިޚާއަށް ދެކޮޅަށް ދީނުގެ ނަޞޫޞްތަކާ ޚިލާފު ވާހަކަތަކެއް ދެއްކެވި ކަމަށް އިސްލާމީ ދީނުގެ ޢިލްމުވެރިންގެ ޝައިޚުން ނޫނަސް ދަރަނިވާ ބަލައިގެންދާނެ. ނަމަވެސް އެއީ ދޮރުވޭރުގެ ގޮތުގައި ކަމަށް އަރިހުން އަޚް ޝާއިޚާ ދެކެވޭ ވާހަކަ އިން ޝަރުޢީ ނަމަވެސް ކަމަށް ކުރާނެ ކަމުގެ ނުކުތާ ތައް ބަޔާނޭ. މިގޮތުން އަޅުގަނޑު ކުރިން ވާހަކަދެއްކިކަމުގެ ސަބަބުތައް އެކި ފަރާތްތަކުން އިރުވާރަމުން. ޝަރީޢަތުގެ ކުރިމަތި ހުށަހަޅާ ސޯސްކަމުގެ މިނިވަންކަމާ ކުރިއަށް "..." މިފަދަ ނަޞޫޞްތަކެއް ހުށަހެޅިކަމެއް އެއީ ނަޞޫޞްތަކުގެ ކުރީގައި ދެއްކި ވާހަކައާ ނަޞޫޞްތަކުގެ ގޮތުން ޝިރުކުވެފައިވާ ދެކޮޅުގައި ދެކޮޅަށް ވާހަކަތައް ދިފާޢުކުރަނިކޮށް ދިފާޢުކުރުވިފައިވާ ކަމުގެ ޢަޤީދާތަކެވެ. އެއީ ކުރިމަތިކުރުގެ ދަލީލުތައް ފަހަކަށްލަމުން ބޭނުންވާ ބަހަނެއް އެކަށި ދިފާޢުކުރުމަށެވެ.

ހަމަ އެހެންމެ، ފަހަރަކަށްވެސް ޚިޔާލީ، އަޅު ޝާއިޚާގެ ކިބައިން ދިފާޢު ކުރުވިފައިވާ ވާހަކައިގައި ވަރަށް ކުރު ޒިކުރަކަށް ފުރިހަމަ ވާހަކައިގެ. އެހެން ނަމަވެސް އެއީ ޢަޤީދާކުރުމުގެ ކުރަށްޓަކައި ނުނިވެ. އެއީ އިސްލާމް ބެހެއްވުން ވީދާއިގައި އަޅު ޝާއިޚާ ބެހެއްވާ ޢަޤީދާ ޙަޤީޤަތުގައި ވާނެ. ބޭރުގެ ވާހަކަތަކުގެ ބެލުމަކަށް އަހުރެން އިޙްސާސްކުރާ އަހުރެންނަށް އެނބުރިފައި އިސްލާމް އެތެރެއިން ޝިރުކުގެ ކުރިމަތި ނަތީޖާއެއް. އެއީ މާނައިދީ، އަޅު ޝާއިޚާ ޙިކުރާއި ދީނުގެ މިޙްރުބާގައި ދިފާޢު ކުރުވިފައިވާ ވާހަކައިގެ ނަމަވެ، އެވާހަކައިގައި ބަލަމުން ދިފާޢު ކުރުވިފައި ޙަޤީޤަތުގައި. އަހުރެން ޝާއިޚާގެ ކުރުކުރު ހުރިހާ ޙަޤީޤަތުގެ އަށް ކަމަށް ދީފައި ވާހަކައެއް ނުދޭ. އަޅު ޝާއިޚާ އަށް، ވާހަކަ ދެއްކެވުމުގައި ކުރުކުރުގެ ވާހަކަދެއްކިފައިވާ އެއްވެސް ވާހަކަތަކެއް އަހުރެން ސަލަފުންގެ ދިފާއި ނިވާވެއެވެ. އެއާއި ހިތްވަރު އެނގޭ ދަށްކާފައިވާ ވާހަކައިން ސަރަޙައްދު ފަހުގެ ވާހަކައާ ދުރު ކުރުވި ވާހަކަ ދެއްކިފައި ނިވާވެއެވެ. އެއްމިދު ކުރަނީ މިދުވަސްގައިވާ ބަހުގެ ކުރުގެވަކަށް އެޅިދައިން މައްސަލަކުރަން ކަމަށެވެ.

މިދުވަހު ދިފާޢުކުރުވިފައިވާ ވާހަކަ ބަހުގެ ބެހެއްސުން ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތަކާއި، ނަބީ ﷺ ގެ ޙަދީޘްތަކާއި، އިޖްމާޢުވެރިންގެ ބަސްތަކުގެ މާނަތައް ކުރިވަޅައިފައި މިދަންނަވާ އުސޫލުގެ މަތިންނެވެ.

ޤުރުއާނުގެ އާޔަތްތައް ދިފާޢުކުރުމަށްފަހު، އޭގެ މާނަ ގެންނެވުޅުއްވާފައި ދިފާއިޙާއްޤުގައި ގެންގުޅޭ ތަސްލީ ތަރުޖަމާއަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ގެންނެވެ. އަހުރެން ނަމަވެސް، ވަރަށް ގިނަ މިހުންނަން އެނގޭ ފަދައިން އެ ތަރުޖަމާގައި އަޤީދާގެ މައްސަލައިގެ އެބަ ހުށެވެ. އަހުރެން، ދިފާއިތަރުޖަމާގައި އޮތް ބޮޑަށް ގެނައުމަށްފަހު، އާޔަތްގެ ޙަޤީޤީ މާނައާއި ވިޔަވާސް ގޮތުގެ ބޮޑަށް ތަރުޖަމާ

ބަދަލުކުރުވިފައިވާނެއެވެ. އަދި ފަސޭހައިން ތަރުޖަމާކުރެވޭ އާޔަތްތައް އަމިއްލައަށްވެސް ތަރުޖަމާކުރުވިފައިވާނެއެވެ. އެކަން ކުރުމުގައި އެހީއެއްގެ ގޮތުގައި ތަފްސީރު ފޮތްތަކުން އެއާއެއްބަސްވާކަމުގެ މާނަ ބެލިފައިވާނެއެވެ. އެމަސައްކަތަކީ އިޖްތިހާދީ މަސައްކަތެއް ކަމުގައިވީނަމަވެސް، އެއްބަސްވާކަމުގައި ފަހަރުގައި ކުށެއް އޮވެދާނެއެވެ. އެފަދަ ކުށަކުން މާފަށްއެދެން ބޭނުންވަމެވެ. އަދި އޭގައި އަޅުގަނޑު ދެކޭ ގޮތެއް الله تعالى ހަމަ ބަޔާން ކުރައްވާފައިވާ ގޮތް ހަމަ ތަރުޖަމާ ކުރުމަށް ބާރުއަޅަމެވެ. އެފަދަ ކުށެއް އޮތްނަމަ އަޅުގަނޑަށް އެކަން އަންގަވާދީ ވަރަށް ބޮޑު އެދޭ ކަމެކެވެ.

ހަމައެއާއެކު ގޮތް ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ޙަދީޘްތަކުގެ ތަރުޖަމާ ކުރުމުގައި ބަލާފައިވާ ޝަރަޙަތަކާއި ބާވައިވާނީ ގޮތަކީ މާނަކުރުމާއި ގުޅިގެން ބެލެވޭނެއެވެ.

ޙަދީޘުގެ މާނަކުރުގައި، އެގޮ ތަރުޖަމާނަކުން ތަރުޖަމާކުރާ ނަމަ އެގޮތަށް ތަރުޖަމާކުރެވިފައިވާނެއެވެ. އެކަމަކުވެސް އަމިއްލައަކުން ކަނޑައެޅުމުގެ ގޮތުން ބައެއް ސަރަޙައްދުތައް ގައިވުމުން ބަޔަކު ތަރުޖަމާކުރުމުގައި އޭގައި ބައިސްކޮށްފައިވާ ގޮތެވެ. ދަހަ މިޢުނާ އިތުރުކުރެވުނު ބަސްތައްވެސް ކުރުގައި ބަލާއިރު ގޮތް ބުނެވޭނެއެވެ.

މިގޮތުން ވަރަށް ތަރުޖަމާ ކުރިއިރު ބަސްތަކާއި ގޮތް ހަމަ ތަރުޖަމާކުރުމަށް ބަލާފައިވާ ގޮތަށް ކުރުމުގައި އަޅުގަނޑު ބުނެވުނު ގޮތް ބޮޑަށް ބަލާފައިވާނެއެވެ. އެއީ، ކަނޑައެޅުމަށް ގުރުއާނުގެ ބަސްތަކުގެ ވަކި ބަސްތަކާއި ގުޅުވާފައިވާ ތަރުޖަމާތަކުން ކުރިއަށް ބަލާފައިވާނެއެވެ. الله تعالى އާއި އެކަލާނގެ ގޮތް ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އާއި އެއްބަސްވާ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ކަލެއް ތެރޭގައި ބުނެވޭ ހަރުގެ ތަރުޖަމާ ބަޔާންކުރެވިފައިވާނެއެވެ. އެކަމަކު ކުރުމުގެ ތެރެއިން ތަރުޖަމާކުރުމުގެ ތަރުޖަމާ ތަރުޖަމާކުރަމުން! އާމީން

ދަރުސްދިން ފަރާތަކުން އިސްލާމީ ތަޢުލީމް ވަކިވަކިން ބޮޑަށް ބަލާ ނަމަ "އަރަބި ޢިލްމު" ދިރާސާ ބަޔާންކުރުމާއި ވަކިވަކިން ކިޔަވައިދިނުމަށް ބަލާފައިވާނެއެވެ. އެއީ އަޅުގަނޑު ތަރުޖަމާ ސަބަބު ނިސްބަތްކުރެވޭ ގޮތަށް ތަރުޖަމާ ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެން ތަރުޖަމާ ގޮތް ތަރުޖަމާކުރާ ގޮތަށް ގަވާއިދު ނިސްބަތްކުރުމުގެ ގޮތުން ކަނޑައެޅި ސިފައިގައި އިސްލާމީ ކުރަން މަޤްބޫލުވާމީ އެކުރަން ބޮޑު ކުރަން ފުރިހަމަކުރެވިފައެވެ.

މިތިލާވަތުގައި އެނގޭ ތަރުޖަމާގައި ވަކިކަމަށް ދަރުސް ތިލާވަތް އެކުލެވޭ ކުރުމުގައިވެސް، އިސްވެ ބުނެވުނު ގޮތުގެ ބަލައިލުމުގައި ތިލާވަތް ފަހުމްވުން އަޅުގަނޑުމެން ކަމުގައިވާ ފޮތްކަމަށްވެ.

މިތިލާވަތުގައި އޮތް ކުލަތަކުގެ ބޭނުން ކުރެވިފައިވާނެއެވެ. އެއީ މިގޮތަށް އެކުލެވޭ ދަރުސްތަކެވެ.

🟩	الله تعالى ގެ ވަޙީކަލާމުގެ ތަރުޖަމާ ބައި ގޮތަށް
🟦	ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ޙަދީޘުގެ ތަރުޖަމާ ބައި ގޮތަށް
🟪	އިސްލާމީ ބަލާލާ ތަރުޖަމާ ބައި ގޮތަށް
🟥	އަރަބި ޢިބާރާތާއި ލަފްޒުތަކާއި / އަރަބި ބަސްތަކުގެ ނަމަ ވާހަކަ ބަސްތަކުގެ މާނައާއި ބެހޭ ތަރުޖަމާ
🟪	ފުރަ ނަމަ ކަނޑައެޅިގެން އަދި ފުރަ ނަމަ / މަޢުލޫމާތު ތިލާވަތުގައި އެއް ފުރަތަމަ ބަހުގެ ތަރުޖަމާ
⬛	އަޅުގަނޑުގެ ތިލާވަތް

الله تعالى ގެ ރަޙްމަތާއި އިޙްސާނާ ތަރުޖަމާކުރުމަށް އެދޭ ހަރުގެ ވަރަށްވެ. ތަޢުފީޤު ދެއްވާށި الله تعالى އެކަނިކޮޅެވެ!

ޠާޣޫތީ ކާފިރުކޮށް ބާޠިލްކޮށްދިނުން

"އެއީ ކާކުތޯއޭ ޠާޣޫތީ؟ ގަބުރުތޯ؟ ހިލަގަނޑުތޯ؟ ... ކިތައް މީހުންނަށްތޯ އިނގޭނީ؟ ..."

ތިޔައީ! ޠާޣޫތީ ކާފިރުކޮށް އީމާންވުން މަތީ ބިނާވެފައެވެ. އޭގެ މާނައަކީ ޠާޣޫތީ ދޫކޮށް ކިޔާ މީހުންނަށް މަތީ ބުނެއް ނުކިޔުމެވެ. އަބަދުވެސް ގެރީގޭ ޠާޣޫތު ކިޔަނީ (طغى) ޠާޣާ އަދި - "ޠާޣޫތު، އެއީ ޙުދޫދަށް ފަހަނައަޅައިގެން ކުރާ ނުވަތަ އެއީ ޙުދޫދަށް ފަހަނައެޅުމަށް ބާރުލާ ތިކަން، އެއީ ވަރަށް ބޮޑު ވިސްނިގެން، ޙައްޤުން އެއްކިބާވެގެންދާ ބާޠިލް ތަރަފެވެ" މިއެވެ.

އެހެންކަމުގައި ފަރަގުކުރަންވީ ދީނީ ތަފާތުތަކުގައި ޠާޣޫތުގެ މާނަ އެކިއެކި ދަރަޖަތަކަށް ބެހިގެންދެއެވެ. އެއީ "اختلاف التضاد" ނުވަތަ ފުށުއަރާ ތަފާތުތަކެއް ނޫނެވެ. އެއީ "اختلاف التنوع" ނުވަތަ އެކިވައްތަރުގެ ބާވަތްތަކުގެ ތަފާތެވެ. އެއީ އެއްބައި ތަފާތުތައް ގަބޫލުކުރެވޭ އެއްކޮށް ޠާޣޫތެއް ކަމަށްވާ ކަންތައް އެއްބާވަތް ބަޔާންކުރެވިފައެވެ. ވީމާ އަލިމުން ބާޠިލްކޮށްދިނުމާ ބެހޭ ތަފާތު ތަފާސްހިލާ ކަމަކީ ޝަރުޢީ ގޮތުން، މިފަދަ ކަންތައް ތަފާތުކޮށް ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ އިބްނު ތައިމިއްޔާ އާއި އިބްނުލް ޤައްޔިމް رحمه الله تعالى ޠާޣޫތީ ކާފިރުކޮށް ބާޠިލްކޮށްދިނުމުގެ ތެރެއިން އެކަމުގެ ބައިތަކެއް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. ތަފާތު ވަރަށް ގިނަ ގޮތްގޮތުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ. ތިމާގެ ބޭބޭފުޅުން ޠާޣޫތީ ކާފިރުކޮށް ބާޠިލްކޮށްދިނުމުގެ ބަޔާންތައް ތިރީގައި ވަނީ އެވެ.

އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ: "فالمعبود من دون الله إذا لم يكن كارها لذلك طاغوت"[5]

މާނައީ : "الله އަށް ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރެވޭ ހިނދު އެކަމާ ނުރުހުންތެރި ނަމަ ކޮންމެ ފަރާތަކީ ޠާޣޫތެކެވެ."

އަދި އިބްނުލް ޤައްޔިމް رحمه الله تعالى ވިދާޅުވިއެވެ : الطاغوت كل ما تجاوز العبد به حده من معبود، أو متبوع، أو مطاع،

فطاغوت كل قوم

- من يتحاكمون إليه غير الله ورسوله،
- أو يعبدونه من دون الله،
- أو يتبعونه على غير بصيرةٍ من الله،
- أو يطيعونه فيما لا يعلمون أنه طاعة لله،

فهذه طواغيت العالم إذا تأملتها، وتأملت أحوال الناس معها رأيت أكثرهم عدلوا عن عبادة الله إلى عبادة الطاغوت، وعن التحاكم إلى الله وإلى الرسول صلى الله عليه وسلم إلى التحاكم إلى الطاغوت، وعن طاعته ومتابعة رسوله إلى طاعة الطاغوت ومتابعته. [6]

---

[5] مجموع الفتاوى 200/28-201

[6] إعلام الموقعين عن رب العالمين

މާނައީ: ޠާޣޫތަކީ، އަޅު، އެއްޗެއްގައިވާ ޙުދޫދުން އެ އެއްޗެއް ބޭރުކުރާ، އަރަން އަޅުކަންކުރެވޭ ނުވަތަ ތަބާވެވޭ ނުވަތަ ކިޔަމަންތެރިވެވޭ، ކޮންމެ އެއްޗެކެވެ. ވުމާއެކު ކޮންމެ ޒަމާނެއްގެ ޠާޣޫތަކީ:

- اللهއާއި އިދިކޮޅުގެ ޝައިޠާނު ނޫން އެހެން ފަރާތްތަކުގެ ފުރުން ބުނުވޮއްޓަކިރިއަކަން އަދިވެސް އެދޭ ކޮންމެ ފަރާތްތަކެވެ.
- ނުވަތަ الله ޙަރަވަރި އަމުރުން އަޅުކަންކުރާ ކޮންމެ ފަރާތްތަކެވެ،
- ނުވަތަ اللهގެ ފަރާތުން އެއްވެސް ދަލީލެއް ދިނުމަކާނުލާ ކަމެއް އަމުރުން އަފަރާތަކަށް ތަބާވާ ކޮންމެ ފަރާތްތަކެވެ.
- ނުވަތަ އެއީ اللهއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ ކަމުގައި ނުލާ ކަން އަމުރުން އަފަރާތަކަށް ކިޔަމަންތެރިވާ ކޮންމެ ފަރާތްތަކެވެ.

މިއީ ދުނިޔޭގެ ޠާޣޫތުތަކެވެ. މިބާ އެފަރާތްތަކާއި ދުރު ވިސްނާ ފިލުކޮށްފިނަމަ، އަދި އެއާއި އެކު މިހުންގެ ބާވައި ދުރު ފިލުކޮށްފިނަމަ، އޭގެ ތެރެއިން މިހުން ވަނީ الله އަށް އަޅުކަންކުރުމުން އެއްކިބާވެ ޠާޣޫތުންނަށް އަޅުކަންކުރާ ފަރާތަކަށް، اللهއާއި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ދުނިން ފުރުވާކޮށްދިނުމަށް އެއްކިބާވެ ޠާޣޫތުންގެ ކިބައިން ފުރުވާކުރުމަށް ފަރާތަކަށް، އަދި އެއިރާގެ ކިޔަމަންތެރިވުމާއި ރަސޫލާއަށް އެއްކިބާވެ ތަބާވުމުން ޠާޣޫތަށް ކިޔަމަންތެރިވެ އަރަން މިބާވުމަކީ ފުރުވާކުރިވާކަން ފެންނާނެއެވެ".

އަދި މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު رحمه الله تعالى ވިދާޅުވިއެވެ :

فكل ما عبد من دون الله ورضي بالعبادة من معبود أو متبوع أو مطاع في غير طاعة الله ورسوله فهو طاغوت .

والطواغيت كثيرة ورءوسهم خمسة :

(الأول) : الشيطان الداعي إلى عبادة غير الله ، والدليل قوله تعالى : ﴿ ۞ أَلَمۡ أَعۡهَدۡ إِلَيۡكُمۡ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعۡبُدُواْ ٱلشَّيۡطَٰنَۖ إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٞ ٦٠ ﴾ [7]

(الثاني) : الحاكم الجائر المغير لأحكام الله تعالى ، والدليل قوله تعالى : ﴿ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزۡعُمُونَ أَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓاْ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ وَقَدۡ أُمِرُوٓاْ أَن يَكۡفُرُواْ بِهِۦۖ وَيُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمۡ ضَلَٰلَۢا بَعِيدٗا ٦٠ ﴾ [8]

(الثالث) : الذي يحكم بغير ما أنزل الله ، والدليل قوله تعالى : ﴿ وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ٤٤ ﴾ [9]

---

[7] يس: ٦٠

[8] النساء: ٦٠

[9] المائدة: ٤٤

(الرابع) : الذي يدعي علم الغيب من دون الله ، والدليل قوله تعالى ﴿ عَٰلِمُ ٱلۡغَيۡبِ فَلَا يُظۡهِرُ عَلَىٰ غَيۡبِهِۦٓ أَحَدًا ۝٢٦ إِلَّا مَنِ ٱرۡتَضَىٰ مِن رَّسُولٖ فَإِنَّهُۥ يَسۡلُكُ مِنۢ بَيۡنِ يَدَيۡهِ وَمِنۡ خَلۡفِهِۦ رَصَدٗا ۝٢٧ ﴾[10] وقال تعالى : ﴿ ۞ وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلۡغَيۡبِ لَا يَعۡلَمُهَآ إِلَّا هُوَۚ وَيَعۡلَمُ مَا فِي ٱلۡبَرِّ وَٱلۡبَحۡرِۚ وَمَا تَسۡقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعۡلَمُهَا وَلَا حَبَّةٖ فِي ظُلُمَٰتِ ٱلۡأَرۡضِ وَلَا رَطۡبٖ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٖ ۝٥٩ ﴾ [11]

(الخامس) : الذي يعبد من دون الله وهو راض بالعبادة ، والدليل قوله تعالى : ﴿ ۞ وَمَن يَقُلۡ مِنۡهُمۡ إِنِّيٓ إِلَٰهٞ مِّن دُونِهِۦ فَذَٰلِكَ نَجۡزِيهِ جَهَنَّمَۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلظَّٰلِمِينَ ۝٢٩ ﴾ [12]

واعلم أن الإنسان ما يصير مؤمناً بالله إلا بالكفر بالطاغوت، والدليل قوله تعالى: ﴿ فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَاۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ۝٢٥٦ ﴾ [13] . الرشد دين محمد صلى الله عليه وسلم ، والغي دين أبي جهل، والعروة الوثقى شهادة أن لا إله إلا الله وهي متضمنة للنفي والإثبات تنفي جميع أنواع العبادة عن غير الله تعالى وتثبت جميع أنواع العبادة كلها لله وحده لا شريك له "

މާނައީ : "ﷲ ފިޔަވައި އެފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރުމާ ހިނދު އެކަމާއިމެދު ރުހިގެންވާ ކޮންމެ އަޅުކަންކުރެވޭ ފަރާތެއް ނުވަތަ ތަބާވެވޭ ކޮންމެ ފަރާތެއް ނުވަތަ ﷲ އާއި އޭނާގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންވުން ނޫންކަމެއްގައި އެފަރާތަކަށް ކިޔަމަންވެވޭ ކޮންމެ ފަރާތަކީ ޠާޣޫތެވެ. ޠާޣޫތުގެ ވަރަށް ގިނައެވެ. އޭގެ މައިގަނޑު ފަސް ޠާޣޫތަކީ މިއެވެ :

ފުރަތަމައަށް : ﷲ ފިޔަވާ އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ގޮވާލާ ޝައިޠާނާއެވެ. ދަލީލަކީ ﷲ تعالى ގެ އަންނަނިވި ފަރުމާނެވެ : (އާޔަތުގެ މާނަ) : "އޭ އާދަމުގެ ދަރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ޝައިޠާނާއަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށް ތިމަންރަސްގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް އަމުރުނުކުރެއްވީމުތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން، އޭނާއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހުރި، ފާޅުވެގެންވާ ދުޝްމަނެކެވެ. (ޔާސީން : 60)

ދެވަނައަށް : ﷲ تعالى ގެ ޙުކުމްތައް ބަދަލުކުރާ އަނިޔާވެރި ވެރިޔާއެވެ. ދަލީލަކީ ﷲ تعالى ގެ އަންނަނިވި ފަރުމާނެވެ: (އާޔަތުގެ މާނަ) : ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކަށް އީމާންވާކަމަށް ބުނާ ބަޔަކު، ޠާޣޫތު ކައިރިން ޙުކުމްކުރުވުމަށް ބޭނުންވާތީ ދެކެވޮޑިނުގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިފައި ވަނީ އެއާ (ޠާޣޫތަށް) ކާފިރުވުމަށެވެ. އަދި އެއްކަލަ ޝައިޠާނާ ބޭނުންވަނީ އެބައިމީހުން (ސީދާމަގުން ދުރުކޮށްލައި) ދުރުމަގުގެ ގެއްލުމަކަށް ގެންގޮސްލުމަށެވެ. (އައްނިސާ : 60)

ތިންވަނައަށް : ﷲ ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކުން ނޫން އެހެން އެއްޗަކުން ޙުކުމްކުރާ ފަރާތެވެ. ދަލީލަކީ ﷲ تعالى ގެ އަންނަނިވި ފަރުމާނެވެ: (އާޔަތުގެ މާނަ) : އަދި ﷲ ގެ ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކުން ޙުކުމް ނުކުރާ މީހުންނީ، ފަހެ އެބައިމީހުންނީ، އެއީ ކާފިރުންނެވެ! (މާއިދާ : 44)

---

[10] الجن: ٢٦ -٢٧

[11] الأنعام: ٥٩

[12] الأنبياء: ٢٩

[13] البقرة: ٢٥٦

ހަތަރުވަނައަށް : الله ފިޔަވައި، ޣައިބުގެ ޢިލްމު ލިބިގެންވާ ކަމަށް ދަޢުވާ ކުރާ ފަރާތެވެ. ދަލީލަކީ الله تعالى ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅެވެ: (އާޔަތުގެ މާނަ) : (އެއިލާހަކީ) ޣައިބު ދެނެވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ. ފަހެ، އެއިލާހުގެ ޣައިބު(ގެ ޢިލްމު) އެއްވެސް މީހަކަށް ފާޅުކުރައްވައެއް ނުވެއެވެ. (26) ރަސޫލުންގެ ތެރެއިން އެއިލާހު ރުހިވޮޑިގެންވާ ފަރާތަކަށް ދެއްވިއެވެ. ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލާނގެ އެރަސޫލާގެ ކުރިމަތިންނާއި، ފަހަތުން ބެލެހެއްޓުންތެރިން ފޮނުއްވައެވެ. (27) (އަލްޖިން : 27-26) އަދި އެއިލާހު ވަޙީކުރެއްވިއެވެ : (އާޔަތުގެ މާނަ) : އަދި ޣައިބުގެ ތަޅުދަނޑިތަކުން ހުރީ އެއިލާހުގެ ހަޟްރަތުގައެވެ. އެއިލާހު ނޫން އެހެން ފަރާތަކަށް އެކަމެއް ނޭނގެއެވެ. އެއްގަމާއި، ކަނޑުގައިވާ (އެންމެހާ) ތަކެއްޗެއް އެއިލާހު ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއިލާހު ދެނެވޮޑިގެންވާ ގޮތުން ނޫނީ ގަހެއްގެ ފަތެއްވެސް ނުވެއްޓެއެވެ. އަދި ބިމުގެ އަނދިރިކަމުގެ ތެރޭގައިވާ އޮށެއްވިޔަސް، އަދި ތެތްއެއްޗެއްވިޔަސް، އަދި ހިކިއެއްޗެއްވިޔަސް، ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތުގައި (ލިޔުއްވާފައި) ނޫނީ ނުވެއެވެ.
(އަލްއަންޢާމް : 59)

ފަސްވަނައަށް : الله ފިޔަވާ އެފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރާ، އެކުރާ އަޅުކަމާއި ރުހިގެންވާ ފަރާތެވެ. ދަލީލަކީ الله تعالى ގެ އަންނަނިވި ވަޙީބަސްފުޅެވެ: (އާޔަތުގެ މާނަ) : އެމީހުންކުރެ "ތިމަންނައީ އެއިލާހު ފިޔަވައި އިލާހެކޭ" ބުނާ މީހަކު، ފަހެ، ތިމަންނަވީ ނަރަކައިން ޖަޒާ ދެއްވާހުށީމެވެ. އަނިޔާވެރިންނަށް ތިމަންނަވީ ޖަޒާ ދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. (އަލްއަންބިޔާ : 29)

ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމާ ނުލާ އިންސާނަކު الله އަށް އީމާންވާ ދިރެއްކަމުގައި ނުވާނެ ކަން ޠިބާ ދަންނާނެވެ. ދަލީލަކީ الله تعالى ގެ ވަޙީބަސްފުޅެވެ : (އާޔަތުގެ މާނަ) : "ފަހެ، ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވެ، الله އަށް އީމާންވެއްޖެ މީހާ، ފަހެ، އޭނާ އެންމެ ވަރުގަދަ ހިފުމަކުން ހިފައިފިއެވެ. އެ ހިފުމަކީ ބިންދައިގެން ނުވާ ހިފުމެކެވެ. އަދި الله އީ އަޑުއިވިވޮޑިގެންވާ، ދެނެވޮޑިގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ." (އަލްބަޤަރާ : 256) ހިނގާދޭ (އަލްއިރްޝާދު) މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ދީނެވެ. އަދި މަގުފުރެދިގެން (އަލްޣައްޔު) އަކީ ޝައިޠާނުގެ މަގެވެ. އަދި އެންމެ ވަރުގަދަ ހިފުމަކީ (އަލްޢުރްވަތުލް ވުޘްޤާ) އަކީ الله ފިޔަވައި ޢިބާދަތްކުރެވޭ އެއްޗަކަށް އިންކާރުކުރުމާއި ޝަރީޢަތް އަޅުވައިލައްވާ ތަކެތި ދޫކޮށްލުމެވެ. އެއީ ލާއިލާހަ އިއްލަﷲ އަށް ހެކިދިނުމެވެ. އަދި އެކަލިމާގެ މާނައަކީ ވަރުގަދަ ހިފުމެއް ކަމުގައި الله تعالى ނޫން ފައްޅިވާން ނަފީކުރުމާއި، އަދި އަޅުކަމުގެ ހުރިހާ ވައްތަރެއް ހަމައެކަނި الله އަށް އިސްބާތު ކުރުމެވެ. ޝަރީޢަތް އޮތީ ނަފީކުރުމާއި އިސްބާތު ކުރުމުގެ މައްޗަށެވެ."[14]

ސުންނަތު ޖަމާޢަތުގެ ބޮޑެތި ޢިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން ވަރަށް ގިނަ ޢިލްމުވެރިން މުޚްތަލިފް އިބާރާތްތަކުން ޠާޣޫތުގެ ތަޢުރީފު ދެއްވާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ބަޔަކު ޢިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން މަޝްހޫރު ޢިލްމުވެރިޔާ މުޙައްމަދު އިބްނު މަންޡޫރު[15] އާއި، މާލިކީ މަޛްހަބުގެ އިމާމު މާލިކީ[16] އާއި، ތަފްސީރުގެ އިމާމު މުޙައްމަދު އިބްނު ޖަރީރު[17] އާއި، ދަރުސީ އަދި ލުޣަތުގެ މުޙައްމަދު އައްޒައްޖާޖު[18] އާއި އަލްމުޙައްދިސުގެ މުޙައްމަދު އަލްއިބްނުލް ޖައުޒީ[19] އާއި، ތަފްސީރުގެ ޤުރްޠުބީގެ މުޙައްމަދު އަލްޤުރްޠުބީ[20]

---

[14] الدرر السنية 1 / 161

[15] لسان العرب لابن منظور، 15/ 7، مادة (طغى).

[16] أحكام القرآن لابن العربي ط العلمية (4/ 78)

[17] الطبري 3/21

[18] معاني القرآن (271/1)

އާއި، އައްޝައުކާނީ[21] އާއި އިބްނުލް ޤައްޔިމާއި، އިބްނު ތައިމިއްޔާއާއި، ނަވަވީ އިލްމުވެރިން[22] ވަނީ މިފަދަ އިބާރާތްތަކުން ޖާހިލިއްޔާގެ ތަޢާރަފު ދެއްވާފައިވެއެވެ. މިހިރާ ބަޔާނުން ޖާހިލިއްޔާގެ ތަޢުރީފު ދެއްވާފައިވާ ގޮތް ނުގެނެސް މިތަނުގައި އެންމެ ޝާމިލު ތަޢުރީފުތަކުން އެންމެ ވަރުގަދަ ތަޢާރުފެއް ހިމަނާލީމެވެ.

މުހައްޤިޤުތަކުން ޖާހިލިއްޔާ ކޮބައިކަން ވަރަށް ސާފުކޮށް އެނގިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. ކިޔުންތެރިޔާ ހަނދާނުގައި ބަހައްޓަންޖެހެނީ މުހިއްމުކަމީ ބާރުލައްވާފައިވާ ހިދާ ތައުލީމުތަކަށް ފެތޭ ކަންތައް އެއްކަލަ ޖާހިލިއްޔަތު ކަމެވެ. އެހެނީ މިތައުލީމުތަކަކީ الله تعالىގެ ވަޙީއާއި އެއްގޮތްވާ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުން ލިބިފައިވާ ދަލީލުތަކުގެ މައްޗަށް އެކުލަވާލެވިފައިވާ ތައުލީމުތަކެވެ. ވީމާއެކު، މިތައުލީމުތަކުގެ ބޭރަކުން ވަނީނަމަ ކަމެއް ފިޔަވާ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ބަލަންޖެހޭނެއެވެ.

ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ އަލިގައި ޢިލްމީ އިސްތިލާޙުގައި އިލްމުވެރިން ތަޢާރުފުކޮށް، ތަފްސީލުތަކުގެ މައްޗަށް އިސްތިންބާތުކޮށް ނެރުއްވާ، އޭގެ މައްޗަށް ލިޔުއްވާފައިވާ އޭގެއިން ފަހުގެ ޤަވާއިދުތައް ... ޖާހިލިއްޔާ ކޮބައިކަން ...

ޖާހިލިއްޔަތަކީ ޖާހިލުކަން ކަނޑައެޅިގެންނެއް ހަމައެކަނި "އިލްމުވެރިންނަށް" ނޫނެވެ. ... އިންސާނުންގެ ... الله އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއާއި ... الله تعالىގެ ... الله تعالى އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއާއި ... ޖާހިލިއްޔާ ...

---

[19] المفردات في غريب القرآن (ص: 520)

[20] القرطبي(103/10)

[21] فتح القدير(161/3) و (276/1)

[22] އިބްނު ޤައްޔިމް، އިބްނު ތައިމިއްޔާ އަދި ނަވަވީ އިލްމުވެރިންގެ ބަސްތަކުގެ މަސްދަރު މިގޭ ކުރިން ދެއްކުމުގައިވާނެއެވެ.

ހައްދުފަހަނައަޅާފައިވާ ދެބައިގަނޑު؟

އަބޫ ހުރައިރާ އަދުރަސޫލުގައި ޖާމިޢުއްތިރްމިޛީ ބަޔާނާ ގަޅިން ދުރާލާ ކިރި ތަޢާރަފަށް ފަހުގައި، ހައްދު ފަހަނައަޅާފައިވާ ދެބައިގަނޑެއްގެ ވާހަކަ ގެނެސްދެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން އެއް ބައިގަނޑަކީ الله تعالى ގެ ރަޙްމަތް ހައްޤުވެފައިވާ މުއުމިނުންގެ ވާހަކައެވެ. އަނެއް الله ގެ ކޯފާއަށް ހައްޤުވެފައިވާ ކާފިރުންގެ ވާހަކައެވެ.

ދެވަނަ ބައިގަނޑަކީ الله تعالى ގެ ރުޅިވެރިވެ ނުރުހުމާ އަޒާބަށް ފާސިޤުވެގެން ތެރެއިން ޖަހަންނަމުގެ ވާހަކަ ދައްކާ މީހުންގެ ވާހަކައެވެ. އެމީހުންނަކީ ހައްދު ފަހަނައަޅައިގަތުމުގައި ބަޣާވާތްތަކަށް ސިފަކޮށްދެއްވާފައެވެ.

ވާހަކަ ދައްކާ ނިމުމުން އަބޫ ހުރައިރާގެ މުޅި ހިތްވަރުގެ ބަޔާން މިސްރަފުން ދެވަނަ ބައިގަނޑުގެ މީހުންގެ ވާހަކަ ދެއްކެވުން ކުރެއްވުމަށް ދެއްވިއެވެ. އެއީ ޖާހިލުންނަށް ކާފިރުވާ މީހުންގެ ދެވަނަ ބައިގަނޑުގެ ނުބައި ކަމުގައި އިސްވެ ދެންނެވުނު ބައިގަނޑުގެ މީހުން ހިފާ ބައްޓަން ކުރެވިފައިވާ ގޮތެވެ.

އަދިވެސް، ތިރީގައި މިސާލަކަށް ކުރަނީ އަދުރަސޫލުގައި އަބޫ ހުރައިރާ ރިވާކުރައްވާ ވާހަކަތަކުގެ ތެރެއިން ބައެއްވެ. އެއީ މިޢުރާޖުގެ 15 ވަނަ މިނަޖުން ފެށިގެން 17ވަނަ މިނަޖުގެ ނިޔަލަށެވެ.

"ޖާހިލުން ކާފިރުވުމާ ބޮޑުވެރިކަމުން، އެއީ ޝަރީޢަތުގެ ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތްތަކުން އަދި ވެސް އެއްޗެއްކަމުގައި، ޝަރީޢަތުގެ ދީނުގެ ހިސާބު އަދުރަސޫލުން މިކަލާ "لا إله إلا الله محمد رسول الله" މިދުނިޔޭގެ ޙަޔާތްތަކުން، މިދުނިޔޭގައި ވެސް ކަލާނގެ ވެސް އެއްޗެއް ކަމުގައި ހަދައިގެން، ނުވަތަ ވެސް ދީނުން، ނުވަތަ ވެސް ބަޔާމެއް ގޮތުގައި ހަދައިގެން، އެކަނި ބަޔެއްގެން، އެގޮތަށް ސަލާމަތްވުމުގެ ގޮތުން، ނުވަތަ އެ ހުރިހާ އެއްޗެއްވެސް އިމާންކަމުގެ ގޮތުގައި، ޖާހިލު ކާފިރުވެ، ވެސް އެއްޗެއްކަމުގައި، " لا إله إلا الله محمد رسول الله"، މިކަލާނގެ ބާރުން ވެސް އެއްޗެއްކަމުގައި ކަމުގެ އަރާއިރު، އަދުރަސޫލުން މިސާލާ ހިތުގެ ދުނިޔޭގައި އަދުރަސޫލު ބާރުނުކުރުމަކަށް الله سبحانه وتعالى މިދަރުސް ބާރުނުކުރާ ގޮތުގައިވެސް ގައިދަސޫލަށް 8 ވަނަގައި، ޖާހިލު މިދަރުސް."

"ދުވަން ދެބަހުން ކުރު އެއްބަޔަކުއަކުގައި - ރަނގަޅު ޖަހަންނަމު ކާފިރުވާންޖެހޭން ކާފިރުންގެ އަދުރަސޫލުމީހުން އިމާންއަސްލުވުން! - އެކަލަކު ދެބަހުން ކުރު އެއްބަޔަކުއަކުގައި ޖަހަންނަމު ކާފިރުވުން އަދި ވެސް އެއްޗެއްކަމުގައި، އޭގެ މައްޗަށް - އެހެން ބައިބަޔާއް، ރަސޫލުﷲ ﷺ - އެދުއްކަލި މަޖިލިސް ސުންނަތް އެކަށޭގެފުން އެގެންނަކީ ގޮތުގެ އިލްމަން އަހަރުވެރިން ބޮޑު އެއްޗެއްގެ ގޮތުގައި އަދުރަސޫލުމީހުން ހެދުމަށް އެބަޖެހޭ ބައްޓަވަމުން."

މިވާހަކަތަކުގައި ހުރި މައްސަލަތައް ތިރީގައި ބަޔާންކޮށްދިނުމަށް މަސައްކަތްކޮށްލާނަމެވެ.

ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުން - ޝަހާދަތުގެ ދެކަލިމައިން ވަކިކޮށް، ވަކި ދީނަކަށް ހުދިކަމަށް ބަހިބުނުން.

"ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމަކީ، އެއީ ޝަހާދަތުގެ ދެކަލިމައިގެ ޝަރުޠެއް ކަމަށްވެސް، އެއްވެސް މުސްލިމަކަށް ދެކަލިމަ، ޝަހާދަތުގެ ދެކަލިމަ، މިކަލިމާ "لا إله إلا الله محمد رسول الله" ދެކަލިމައިގެ އަސްލުކަމުން، ދެކަލިމައިގެ ވަކިކޮށް ވަކިއެއްޗެއް ކަމުގައި ހަދައިގެން، ނުވަތަ ވަކި ދީނެއް، ނުވަތަ ވަކި ބައެއްގެ ގޮތުގައި ހަދައިގެން، އެކަށައަޅައިގެން، އެގޮތް ސަލާމަތްވުމެއްގެ ނުވަތަ އެ ހުރިހާ އެއްޗަކުން އެއީ ހުރިހާ އެއްޗަކުން ބޭރުވެ، ކާފިރުވުން، ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުން ވަކި އެއްޗެއްކަމުގައި " لا إله إلا الله محمد رسول الله"، މިކަލިމައިން ބޭރުން ވަކި އެއްޗެއްކަމުގައި ބަލައިގަތުމެވެ"

އިހުގައި މަސައްކަތް އެދުވަހު الله تعالى ގެ ޙަޟްރަތުން ވެވޭ. އެކަން ތަޤްދީރުގެ ގަވާއިދުން ކަނޑައެޅިފައިވާ ބައި ޙުކުމް ހިތަދަ ބޭނުން، ދުވަހަ އެކަން ބުރަކޮށްދެވޭތޯ؟ ފަހަތުގަ ކަލަކަން، އަދަބެއްދާނި އެދިހުން ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމާ ދީނުގެ ތަރަހައިން އޭގެ ބައިގަން ބާރުވެގެންނެވެ. އެހެންނަމަ، ގޯތި ޔަޤީންކަމަށް އެޅެވިފައި އެދިހުނަށް الله ގެ ބައިގެތަކުން ބާރުވެ "ޠާޣޫތުގެ ހުކުމްތަކެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި ޠާޣޫތުތަކަށް ކާފިރުވާ ބުނެވިދޭ. އެހެން ގޮތަކުން ބުނަނީ، އިސްލާމް ބުނުމުން ޠާޣޫތުގެ ތަޅަފާގެތަކުން ކުޅަދާނަކުން ބުނަނީ، الله تعالى އަށް އަޅުކަންކުރާ ގޮތަށް ގޮތްތަކުން، އެހެން އެއްޗެއް ފަރާތަކުން، އަޅުކަމުގެ ބާރުތަކުގެ ތެރެއިން ޠާޣޫތުއާއި ބުނަމުންދާ ބައިގަން ހާދާއާއި އިޙުކުމުގެ ތަރުޙީދުމާއި ތިލަވެސް ހޯދުމުގެ ކިތަށް. ޠާޣޫތަށް ބުނީހަމަ ގަބުލުގެ ތާޢީދާއި ތަބާވާ ބުކުމެއް. އަދި އިލާހަކަށް އެކަމަކީ ބޮޑުވެ ޝަރީޢަތާއި ކަނޑައަޅާ ތަކެއްޗެއް. ނުވަތަ އިންސާނިއްޔަތު އާދެވުގެ ދެކަލިމައިގެ ތަފްސީރުވެއްޖެ :

﴿فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَاۗ﴾[23]

މާނައީ : ފަހެ ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެ، اللهއަށް އީމާންވާ މީހާ، ފަހެ ހަމަ އެމީހާ އިތުބާރު ހުރި ކުރެވެން ނެތް ހަމަ ވަރުގަދަ ގަނޑުގަނޑައި ހިފައިފިކަން ކަނޑާލެވޭ. ފަހެ އެއީ އެކުވެސް ހަމަތަކުގެ ވަކިވެގެން ނުދާ ކޮނޑުވަރުގަނޑެވެ.

މިއާޔަތުން އެނގިގެންދާ ފަދައިން، اللهتعالى އަށް އީމާންވުމަށް ކުރީގައި ސަލާމަތްވުމަށް ގެނެސްދޭ ކަމެއް. އީމާންވާނެކަމަށް ޠާޣޫތުތަކާ ކާފިރުވެގެން. މިސަލާކުރާތީ ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމަށް އީމާންކަމާ ބަޔަކަށްވާ ބާރުނުގާ ޝަރުޠެއް ކަމުގައި އިޚުލާޞްކަމާ ކާނުންކަމަވެއަޅުއްވައިވޭ. އެހެންކަމުން ކުރިއާއި ޤަބޫލު އީމާނަކަށް ބައެއްގެ ނުވާނެއެވެ. ކުރީގަ ފިލަގެ ކުރިމަތިން ފަހަރާ އީމާނަށް ކާފިރުވުމަށް ތާވަލެއް ކަމަށްއޮތުން ކުރާނެ (لا إله إلا الله) މިކަލިމައަށް އީމާންވުމުގައި ކަނޑައެޅިގެން ޙަޤީޤަތާ ހަމަ ޝަރުޠެއް ޝަރީޢަތުގެ ތެރެއިން ފަހަރެއް މަތިކުރުމަށް ޝައިހު ޢަބްދު الله ބިން މުޙައްމަދު އަލްޣުނައިމާން رحمه الله تعالى ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ :

وقال الشيخ عبد الله بن محمد الغنيمان " ويضاف شرط ثامن لا بد منه، وهو الكفر بكل ما يعبد من دون الله، فلا بد أن يكفر بكل ما يخالفها، ولذلك يقول الله جل وعلا: "فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ" فيبدأ بالكفر بالطاغوت أولاً"[24]

މާނައީ: ޝައިހު ޢަބްދުالله ބިން މުޙައްމަދު އަލްޣުނައިމާން ވިދާޅުވިއެވެ: "އަދި އެއަށް ކަނޑައެޅެން ބޭނުންވާ، އަށްވަނަ ޝަރުޠެއް އިތުރުކުރެވެއެވެ. އެއީ الله އަށް ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ކާފިރުވުމެވެ. ފަހެ އެއާއި (އެބަހީ لا إله إلا الله އާއި) ހިލާފުވާ ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ކާފިރުވާން ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. އެހެންކަމުން މަތިވެރިވެގެންވާ الله

[23] البقرة: ٢٥٦

[24] شرح فتح المجيد شرح كتاب التوحيد للشيخ عبد الله بن محمد الغنيمان

ވަޙީކުރައްވާފައިވަނީ: "ފަހެ ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވެ، اللهއަށް އީމާންވެއްޖެ މީހާ" މިފަދައިންނެވެ. ފަހެ އެއީތޯ ފުރަތަމަ ފަރުޟުވެފައިވަނީ ޠާޣޫތުންނަށް ކާފަރުވުމުންނެވެ".

އެހެންކަމުން ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވާ ވަރަކަ ދެއްކުމަކީ އަދި ދީނުގެ ބަޔަކަށް ބާރުވާ ކަމެއް ނޫންކަން އެނގެއެވެ.

އަދު ޖާހިލާ ދެއްކި ވަރަކަ ފުދު އޮންނައަށް ނޫނެއްކަ ހިތުން އަޅައިވެ. އެހެނީ އެކަ ދަރުގަތުމާ ވަރަކަށްގެ އެއްބަޔާއި އަޅުކަން ބަށް ފުރުއަރާލިއްވެ. މިއީ އަޖަލިބު ކުރަނިވި ކަމެކެވެ. އެކަ ބޭނުމަކަށް އިސްލާމް ދީނުގެ ބައިގަނޑެއް މިފަދަ، ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމުގެ މަފްހޫމް ޝަރީޢަތުގެ ދާއިރާއިން އެއް ގަވާއިދުތަކެއް، ދީނުގެ ބަޔަކަށް ބޮޑުކަންތަކެއްގެން އޮޅުވާލައިފިއެވެ. އަދި ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވާ ނޫން އެހެން ވަރަކަށް ނަފްރާކުރެވި ކަމަށް ބުނުމަކީ ބޮޑު ކުށެކެވެ. އެއީ ވަރަކަ ފުރިހަމަ، ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމަކީ (لا إله إلا الله) ގެ މާނައިގެ ބައެވެ.

ފަހެ އެކަލިމައިގެ ޙަޤީޤީ މާނައަކީ ވިސްނާ މިހެން ދެވިދޭ ދީނުގެ ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމާއި ބަރާއަތްވުމެވެ. މިނޫން ގޮތަކަށް މިކަން ވިސްނާލައްވާ! ކަންމިހެން ހުރިއިރު އަޅު ޖާއިޝާ އެބަނޑި އިސްލާމް ބަރުވުން ބައިގަނޑުގެ މިންސަރަށް އެއްގޮތް ވަރަކަށް ނަފްރާކުރާ އެވެރިކަމުގެ ސަލާމަތްވުމާ ވަރަކައެވެ! ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމަކީ ޝަރީޢަތުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ކަމެއްގައިވެސް އޮތް ވަރަކަ ދެއްކޭ މިހާ ޝަރީޢަތުގެ އިސްލާމް އެކަން ބޭރުކުރާނީ ކިހިނެއްތޯ؟ އެއީ ވަރަކަ ކަމެއް ނޫނެވެ. ފަހެ، ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމަކީ ވަރަކަ އަޅުކަން ދެއްކުމާއި، އެއްގޮތަށް އަޅުކަން އެދެވޭކަން (لا إله إلا الله) ގެ ވަރަކައެވެ. އެހެނީ ގޮތަކަށް ބޭނުމަކަށް، ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމަކީ لا إله إلا الله، މިކަލިމައިގެ އިޖްމާލީ އަދި ތަފްޞީލީ ސިފައެވެ! މިކަމަށް އިސްލާމް ކުރަހާ ހިތްޕާއް ބައިވަރިކަމުން ޝަރަޢީ ދަލީލަކުން ފަހެ ދެކިދާ ވަރަކަށް ޝައިޚުލް އިސްލާމް ޝައިޚް ޢަބްދުއްރަޙްމާން ބިން ޙަސަން ރحمه الله تعالى މިފަދައިން ވިދާޅުވެފައެވެ.

قال الشيخ : فالتوحيد : هو الكفر بكل طاغوت عبده العابدون من دون الله ... وكل من عبد غير الله فقد جاوز به حده، وأعطاه من العبادة ما لا يسحقه

މާނައީ : ޝައިޚް ވިދާޅުވިއެވެ : އެހެންކަމުން ތައުޙީދަކީ : އެއީ الله އަށް ފިޔަވި، އަޅުކަންކުރާ މީހުން އަޅުކަންކުރާ އަޅުކަންކުރާ ކޮންމެ ޠާޣޫތަކަށް ކާފަރުވުމެވެ ... އަދި الله ނޫން އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރާ ކޮންމެ މީހަކު، ފަހެ އެފަރާތެއްގެ ޙައްދު ހަމަކަށްވުރެ ބޮޑުކަންދީ، އެފަރާތަކަށް ޙައްޤުވާ ފަރާތްވާނެ ކަމެއް ނޫން އަޅުކަމެއް ޙަވާލުކުރެއެވެ."[25]

އިތުރު ނަޒަރިއްޔާތަކުން ބެލިޔަސް ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމުގެ ވަރަކަ މީހާއިން ދެއްކުމަކީ އެކަން ވަކި ދީނަކަށް ހެދުން ކަމުގައި ނުވަތަ ޝަރީޢަތުގެ ދާއިރާއިން ވަކިކޮށްލެވުން އެއްޗީ ކަމުގައި ގަބޫލުކުރެވޭ ސަބަބުތައް ނެތެވެ. އެގޮތަށް ހިފާނަމަ، އެއީ އެހެން ހިލާ މިހާގެ ހިތުގައި ޠާޣޫތަށް ކާފަރުވުމުގެ މަފްހޫމް ޢަޤީދާއިވާކަމުގެ ދަލީލުތަކެވެ. އަދި އެވަރުވިހަކި الله تعالى އެއްކަލައުވަންތަކަމުގެ މާނައި ގުޅޭ ޖުމްލަތައް ވިޔަށްކަމާއި ގުޅޭ އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތެވެ.

الله تعالى ޤުރުއާނު ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި ބަސްފުޅުތަކުގެ ތަފްސީރުގެ މައްޗަށްނަމަ الله تعالى އެއްކަލައުވަންތަކަމުގެވެ. އެކަން ކުރެވޭނީ الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ހުރިހާ ބާތިލް އިލާހުންތަކާއި، އެއިލާހުން ދޫކޮށް ކަފަރުކޮށްލެވޭ ހުރިހާ ފަރާތްތަކާއި، އެއިލާހުން ދުރުވެ ތަބަރާވާ ހުރިހާ ފަރާތްތަކަށް ޠާޣޫތުގެ ހަރަކާތްތަކުން ކާފަރުވުމުގެ ގޮތުން ހެއްދެވެ. މިހެން ބަރާއަތްވުމުން ފަރާތެއްވެސް الله تعالى އަށް ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ، ނުވަތަ

[25] فتح المجيد شرح كتب التوحيد للشيخ عبد الرحمن بن حسن آل شيخ

ޙައްޤުންތިބިވާވާ، ނުވަތަ ތަބާޢަތްވާ ހިނގާ ފަރާތްތަކުގެ. އެހެންކަމުގައިވާނަމަ، ޖާހިލުން ކާފަރުވުމަކީ الله تعالى އެއްކަލައުވަންތަކުރުމުގެ މަގެވެ. ޖާހިލުން ކާފަރުވުމަކީ الله تعالى އެއްކަލައުވަންތަކުރުމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. މިކަމަށް އިޝާރާތް ކުރައްވާފައިވުމުން الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ މިފަދައިންނެވެ.

﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ﴾ [26]

ކޮންމެ އުއްމަތަކަށް ވެސް الله، ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ "الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. އަދި ޠާޣޫތާއި ދުރުވެ ތިބޭށެވެ" އަމުރުކުރުމަށެވެ.

މިޢުރުފުން ވިސްނުމުން އެނގިގެންދާނީ އިސްލާމްދީނުގެ އަސްލު މައިގަނޑު އެއް އަސާސަކީ ޖާހިލުން ކާފަރުވުމެވެ. ވީމައްކާ، ޖާހިލުން ކާފަރުވުމަކީ ވާހަކަ ކިޔާލުމަކީ ގިނައިން ދެއްކިކަމެއް އޭ އިސްލާމްދީނުން ބޭރުން ދެކެވޭ ވާހަކަތައް ކަމުގައި ހިމެނިފައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަޅު ތެދުއީމާން އެއުރެން ހިފާނަމަ އެއްޗެއް ކުރާ މާނައެއް ދަސްކުރާ މިނޫން އަޅު ދެކެ ހިތާމަކުރެއްވިއެވެ! އަދި الله تعالى އާއި އެއިރުގެ ދީނުގެ އަޞްލުއިމާނު ޖެހިލުވެފައިވާކަމެވެ!

ދުރަހުން ކުރި އެއްބަސްވުންތަކުގައި - "ޖާހިލުން ކާފަރުވުން"

"އެކަމަކު ދުރަހުން ކުރި އެއްބަސްވުންތަކުގައި ޖާހިލުން ކާފަރުވުން އަދި ވަކި އެއްޗެއްކަމުގައި، އޭގެ މައްޗަށް - އެހެން ބައިތަކެއް، ރަސޫލުالله صلى الله عليه وسلم - އެދުއްކާވި މަތިވެރި ސުންނަތް އެގެންނެވި ޞަޙާބާގެ ރަޖޮގެ އިޖުމާޢު އެއަށްވުރެން ބޮޑު އެއްޗެއްގެ ޞަޙާބަތި އަޅުގަނޑު ފާހަގަ ކުރާނެ ގޮތެއް ބަޔާންކުރާ ބަޔާން."

މިގޮ އިޖުމާޢުން ދުރަހުން ކުރި އެއްބަސްވުންތަކުގައި ޖާހިލުން ކާފަރުވުމާ ބެހޭ ކަމަށް ބުނި ވާހަކަ އިސްލާމް ބަހައްޓާ ވާހަކައާއި ގުޅޭ ގޮތަށް ހުށަހެޅިފައެވެ. ޖާހިލުންނަށް الله تعالى އަށް ހުއްޖަތެއް ހުށަހެޅިއްޖެ ކަމުގައި، އެއިލާ ފިޔަވައި އަޅުކަން ކުރުވާ އަދި ތަބާވުމާ ޙައްޤުން ތިބިވާ ކޮންމެ އެއްޗަކަށް ހިރާ ނަމެއް ކަމުގައިވާނަމަ، ޖާހިލުން ކާފަރުވުންދޭނެ ކާފަރުވާ ބުނި ދީނީ ތަޢުލީމުގެ އޮވެ ވަނަ ދުއްކާވިދީ ތަމަށް ހިމެނިފައިވާ ގެންނަވާ ޖޭހޭނެ ޤަތުލު ކުރުމުގެ އަސްލު އަޅުކަންކުރާ ނަމަ ހުރިހާ އެއްޗެއް؟ އަދި އެއީ ދިފާޢުގެ އިސްލާމްދީނާ ދޭތެރޭ ވާހަކަ ފޮނުވާ ބައްލަވާ މިހާރުވާ ބަސްމަތީ ދިފާޢުވެރިޔެއް ހިނގާ ނުހަމަ ބަލާވާކަމެވެ!

ޖާހިލުން ކާފަރުވާނެ ގޮތަކީ މިބުނާ الله تعالى އަށް އިމާންވާ މުސްލިމުން ނޫނީ ކިހިނެއްވާނީ؟ އެހެން ބުނާ މިހާ އެހެން އެހެނީ އޭގެ މާނަ އަނބިކޮށްގެންނެވެ. އެހެންކަމުން ބަސްގެ ޒަޢީފު ޙަދީޘްތަކެއް ފަދަވެރިވާ ގޮތެވެ. އެހެން ބަސް "ޖާހިލުން ކާފަރުވާ" ބުނާ މަނާ ޚާއްޞަ މާނައިގެ "އަޅުކަން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ކުރާ އެއްޗަކަށް ކާފަރުވާ"އެވެ. މިޢުރުފު ބުނިފަރާތް މުސްލިމުންނަށް ފުދޭ ސަބަބުން މިޢުރުފުން ދިނަމަ އެހެން މާނައެއް ފިލާ. އެއީ "އަދި އަޅުކަން الله އަށް އިމާންވާ"އެވެ. އެއީ، ވާހަކަ ދެއްކުމުގައި ބަސް ސިފައިން ނުވަތަ ކުރިން ދުރުވުން ވާހަކައަށް ބިނާ ކޮށް، ވާހަކަ ތަށްކާއިދު ބައެއް ބައިތަން އުނިކުރާއަކު ބަހާތަކެއްވެ. މިޤުރުއާން "ޠާޣޫތު ހިމި ކާކު؟" މިސުވާލުގެ ޖަވާބަކީ "އަޅުކަމު" މިހެން އެކަށީ ބަސްމުން ފެތުނެވެ. އެހެން ނަމަވެސް "އަޅުކަމު" މިލަފުޒު އެކަށީ ބަސްމުން، އޭގެ ދޮރުގައި އެއްވެސް މާނައެއް ދުރަ ނުވިނަމަވެސް، އިސްވެ ބަޔާންވެދިޔަ ސުވާލާއި ގުޅުވާފައިވުން، މާނަ ފުރިހަމަވެއެވެ. ނަމަވެސް ޖުމްލައިގެ ފުރިހަމަ ގޮތަކީ "ޠާޣޫތު ހިމި އަޅުކަމު"އޭ ބުނުމެވެ. މިކަމަކީ އަޅުގަނޑުން ދިރާ އިލްމުވެރިކަމުގެ

[26] النحل: ٣٦

ތެދުއަރާ ބިރުވެރިކަމުގެ ވަރުވިޔާވަ ދިރާސާ ހަނދާން ކަމެއްވެ. އެހެނީ الله تعالیٰ ޤުރުއާނުގެ އެތަކެއް ތަނެއްގައި އެކަލާނގެ
ވަހީކުރެއްވި ދީނުގެ ކަންކަމާ ވާހަކަ ފުރިހަމަކުރައްވާނެ ކަމުގައި ވަޢުދުވެވަޑައިގެންފައިވާ ކަމަށް ބުނެވިދާނެ. އެކަމަށް ހެކިވެ ބޭނުންވާނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ދީނުގެ ފުރިހަމަކަން.

އެންމެހާ މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި ސަޙާބީންނާއި އަހުލުބައިތުގެ ދޭތެރޭގައި ހުރި ގާތްކަމާއި ލޯތްބާއި އެކުވެރިކަން ފާހަގަކުރުމަކީ އެހެން ގޮތަކަށް ދަސްކޮށްދެވޭ އިލްމެއް ނޫނެވެ. ވުމާއެކު، އެވަރު މިހާރު
އެމީހުން ކިޔަވައިދޭ ފޮތްތަކުގެ މަތިން އެބަ ފެންނަނީ، ސަޙާބީންނާ ދެކޮޅުގެ ނުފޫޒު ފެތުރި، އަހުލުބައިތުގެ ހައްޤެއް ނެތީ، الله އެކަލާނގެ ވަޙީ ދީނުގައިވާ ޙަޤީޤަތް ނުވަތަ
ކޮންކަމެއްތޯ؟

ނިކަން ވިސްނާލާށެވެ! ޢުމަރުގެ ހަޔާތުގައި ޢަލީގެ ބޮޑުކަމާ ބެހޭގޮތުން رضي الله عنه އަދި އަހުލުބައިތުގެ މަރުތަބާ ހާމަކޮށްދެއްވި ގޮތުގައި ބައްޔާ އެކަލޭގެފާނުގެ
ދަރިކޮޅުގެ ބޭފުޅުން ހަމައެކަނި ކުރިން އެކަލޭގެފާނުގެ ހަދިޔާތައް ދެއްވި "أحد أحد!" (އެކަކު، އެކަކު!) ކިޔާ ބަސްބުނި.[27] އެކަލޭގެފާނު
ވެއްޖެ الله އެއް އެކަލާނގެއާ އިހުލާސްތެރިކަމާއި އިޚްލާޞްތެރިކަމާ. އެކަން އެހެން އިޚްލާޞް ބަޔާން ކުރެއްވުމުން ޢުމަރުގެ ރޫޙު ފިނިވެއްޖެއެވެ.
މިގޮތަށް "އެކަކު، އެކަކު!" ގައި ހިފެހެއްޓި ޢުމަރު ނަސޭހަތް ބޭނުން ކުރި، ފަހު ޒަމާނަށް ބަދަލުވެގެން ހިނގައިއެވެ. ފަހު، އެމީހުންގެ
"އެކަކު، އެކަކު!" ދީނުގައި ހިފެހެއްޓުމުގެ އަހުލުބައިތުގެ ބޭފުޅަކު رضي الله عنه އަދި މުސްލިމުންނަށް، އެކަލޭގެފާނު އެހެން ވިދާޅުވި ޚިލާފުގައި މަޤާމު
ސިފައެއް ބޭނުންވޭ. ހަމަ އިނގޭތޯ "ޢުމަރު ކަލޭގެފާނު!" ބުނުނު ބަސްމަތީގައި ހަމަ އެމީހުންގެ އެކުވެރިވުމަށްވެއެވެ!

ވުމާއެކު، ޢުމަރު ކަލޭގެފާނު ބުނި ބަސްމަތިން އަހުލުބައިތު ސަޙާބީންގެ އެއްބައިވަންތަކަން ބޮޑުކަމުގެ ނިޝާނެއްގެ. އެއީ އަހުލުބައިތުގެ ސަރުކާރު
ބަލަން ނަމަ "ޢަލީގެ - ޢުމަރު ކަލޭގެފާނަށް ކިޔާ، ކަލޭގެފާނުގެ ސަރަހައްދުގައި ސަޙާބީންނާއި ނަބިއްޔާ!" ކަމަށް ބަޔާނެވެ. ވުމާއެކު، އެހެން
ސަޙާބީންގެ ތަރިކައިގައި ފަރާތުން، ހިސާބުތަކުގެ ޝަރުޢީ އިލްމުވެރިޔާ ބާރުއަޅާ ޢުމަރު ކަލޭގެފާނަށް ބަލާކަށް "ދަރިކޮޅު ކަނޑާ އެއްބަޔަކު"
ނުވަތަ ދިނުމުގެ އެހެނިހެން ސަޙާބީގެ ހައްޤުތަކުގެ މައްސަލައިގައި ބާރުލެވޭ އެއްބައިވަންތަ ކަމެއްވެއެވެ!

އަހުލުބައިތުގެ މާތްވެގެންވާ ދީނުގައި އަހުލުސުންނަތުގެ ވަރަށް ބޮޑު ވާހަކަދެއްކުން

"ރަސޫލުالله صلى الله عليه وسلم - އެދުރުކަލޭގެ ގަދަފަދަ ސުންނަތާ އެކަލޭގެފާނު އެހެންނެއް ޢުމަރުގެ އިލްމުވެރިން އަހުލުބައިތުން ބޮޑު އެއްބައިވަންތަ
ޢުމަރުގެ ސަޙާބީ ސަރުކާރު ގެނައުން ކިޔަވަން އެއްބާރު ބޮޑުކަމެއްވެ"

" ސަޙާބީ ސަރުކާރު ވިސްނާ ހިތުގެ ޤުރުއާނުގައި ސަޙާބީ ބަޔާންކުރެވިފައިވާ الله سبحانه وتعالى މިތަނުގެ ބަޔާންކުރެއްވި ހައިސިއްޔަތު
ގައިސަރުކާރު 8 ތަނުގައި، ޢުމަރު މިތަނުގެ."

ޢުމަރު ކަލޭގެފާނު ދިމާލު ހުރި އިތުރުން ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ. ޢުމަރު ކަލޭގެފާނުގެ އެއީ ކަލޭގައި ސަޙާބީ ނަބިއްޔާ
صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތުގެ އެކަމު ބޮޑު ބައެވެ. އަދި އަހުލުބައިތު ދަރިކޮޅު ހިތްހެޔޮކަމުގައި އަޚްލާޤު ސަޙާބީންނަކީ. އެހެނީ ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ
ދަރިކޮޅުގެ ގައިސަރުގެ ޢުމަރު ކަލޭގެފާނު ކަލޭގައިވެވަޑައި، އެކަލޭގެފާނުގެ ދުވަސް ހަޔާތުގެ ތެރޭގައި ކުރެއްވި ހިތްހެޔޮ ކަމަކީ ބާވަތް
އިތުރުންތަކަށް ކަލޭގެ الله تعالیٰ އެކަލާނގެ ބަޔާންކުރެއްވި ކުރެއްވި ކަންކަމުގައި ވާހަކަ، ޢުމަރު ކަލޭގެފާނުގެ އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތުން
ދެއްކެވި ބޮޑުކަމާ ބޮޑު އެއްބައިވަންތަ ޢުމަރުގައި އަހުލުބައިތުގެ ހުރިހާ ކަމެއް ނުކުރެވޭތޯ؟!

[27] فضائل الصحابة لأحمد بن حنبل (1/ 119) ومسند أحمد ط الرسالة (6/ 382) وصحيح ابن حبان –محققا (15/ 559) ومصنف ابن أبي شيبة (6/ 396)

އަބޫ ޝާމާ ތުރުމުދީގާ ގޮތުގައި ބިދުޢަތް ކުޑަކުރުމުގެ ވާހަކައިގެ ބަދަލު މީހުން ދީނުގައި އޮންނަ ކަމަށް ފެންނަ ބޭނުންތަކެއް ދަށުން ވާހަކައެއް. އެހެން ބޭނުންތަކެއް ބެހެއްޓި ބިދުޢަތް ކުޑަކުރުމަށް އެބަޔަކަށް މީހުން ސިފަކުރާ ބޭނު ކަމެއް ނުހަނު ކުރަނީ. އެއީ މާނަ ބޭނުންކުރަނީ ދީނުގައި ބިދުޢަ މިބަސް އައިސްފައިވާ ގޮތުގައި 8 ތަނުގައި ކަމަށް. އެއީ އެމީހުން ސިފަކުރާ ބޭނު ކަމެއް ނުހަނު ތިރީކަމެއް ބެހެ ކަމެއް ކުރުގައި އެއްޗެހި އެހެނިހެން ނުވިސްނައި. އެއީ ދެއްކި ވާހަކައެއް ބަހުގެ މުސްލިމް ކަމެއް. ބަސްތަކާ ދެކޭގޮތުގެ ގަވާއިދު ގަވާއިދު އަހުރެމެން ސުވާލު ނުކުރާށެވެ. އެއީ ކަމެއް ބާރުކަމުގެ ފެނުން ބޭބޭ ދަރުސްތަކުގައި އެބަޔަކު ދެކޭ ތަކެތި ވާހަކަ ނުހަނު ބޮޑުބޮޑު!

އެއީ ނަބީ ޝާމާ ބުނުއްވާ ގޮތުގައި ހިފާފައި، الله تعالىٰ އެއްޗެހި މަޤާމުގެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް "ބިދުޢަ" މިލަފްޒު އައިސްފައިވާ "ގައިގަނޑަކަށް" 8 ތަނަކު ނުހުރެ. އެއީ ހިފާފައި އެލަފްޒު އައިސްފައިވާ ހަމައެކަނި 8 އާޔަތެއްގައެވެ[28]. ނަމަވެސް، ބިދުޢަތް ކަމެއްގައި މާނައިގައި الله تعالىٰ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ އާޔަތްތަކުގެ ޖުމުލަ އަހުރެމެން ދެނެގަނެ ދަރިވަރާ ބޭނުކުރެވޭ. ދަލީލުތަކުން "لا إله إلا ..." މިސާލުގައި ބިދުޢަތްތަކުގެ ކަމުގެ ތަޤްލީދުކުރައްވާފައިވާ 36 އާޔަތެއް ގޮތުގައި އައިސްފައިވެއެވެ. ފަހު الله تعالىٰ ފިލާވަ އަޅުކަންކުރުމަށް ކޮންމެ އެއްޗެއް ބިދުޢަ ކަމެއް ކަމުގައިވާނަމަ އިސްލާމްދީނުގެ ސިފައިގައި ނަފީވާ ބާބެއް "إله" މިބަސްގައި ނަފީ ކުރެވޭ ބިދުޢަތްތަކާއި އަޅުކަންކުރުމުގެ ބާވަތް ޝަރީޢަތާއި އަޅުކަން ކުރުމަށް ބަހައިގެ ނުހަނު ރައްކާތެރި ރައްކާތެރިވެގެން އިލާހުވެރިކަން ލިބިފައިވާ ފަރާތެވެ ހުރިހާ ނުހަނު. އަދި الله ފިލާވައި އަޅުކަން ކުރާ އެހެން ހުރިހާ ފަރާތެއް ރައްޓެހި ކުރުމަށް ފަރާތެއް ހުރިހާ ކަމެއް. ޤަދަރުކުރަން އެހީ މިހާ ދެން ބަޔާނާއި އެއްޗެއްތަކުގައި އައިސްފައިވާ "އިލާހު" މިލަފްޒުކަމަށް. އެދި! ބެއްލީ ސަލާމަތް ހުރި ކަމެއް މިހާރު އެހެނިހެން ފަރާތް، އެތަނުން ބިދުޢަ އެލަފްޒުތައް ނުގަނެވޭނެއެވެ. އެހެނީ އެއިން އެފަދަ ޝިރުކުގައި ފާސިދު މާނައެއްގެ ބާރީގެ ޝިރުކު ކަމެވެ.

ދުރުގަނޑުގައި الله تعالىٰ، ބިދުޢަ މިލަފްޒު ނުހަނު މަދުން ވާގޮތް ކުރައްވާފައިވާ އެހެ މުއައްމިނަށް ކަމެއްގެ ނުހަނު. އެހެ ބަދަލުގައި ދުރުގަނޑުގައި އެލަފްޒުގެ މާނަ ޝިރުކުގެ އަދި ތަޤްލީދު ކަން ބައްދަލުކުރެވޭ އާޔަތްތަކަށް ބަދަލު ކުރަން ދަލީލާ މިންވަރަށް އައިސްފައިވެއެވެ. އަބޫ ޝާމާ، ދަރުސްގެ ފަހުކަމުގައި ބިދުޢަތާ ފަދައިން "އެކަމަކު اللهسبحانهوتعالىٰ، އެދުރުގަނޑުގެ އާޔަތްތަކާއި އެއްޗެހި ބަޔާން ކޮށްފައިވާ އެހެން އެކަކު ހުރިހާ ކަމަކަށް ބިދުޢަތްތަކުގެ އެއްކަލަ" (އެހެން އިބާދަތުން ނަމަ : ދުރުގަނޑުގެ އާޔަތްތަކުން އެހެ އެހެން އާޔަތްތަކުގެ ބިދުޢަތްތަކުގެ ނުހަނު ހުއްޓެވެ؟ މިކަމުން، އަހުރެމެން ދެނެގަންނަންޖެހޭ ރައްކާތެރި މުޅި ދުރުގަނޑުގެ ރައްކާ ގޮތްސަލާމަތް ހުރިހާ ދަރިފުޅުތަކުގައި الله تعالىٰ އެއްކަލަ ކުރައްވާފައިވާ، އެހެން ރައްކާ އެއްފަދަ ޝިރުކު ނުވާކަން ބަޔާންކުރުމެވެ.

މިޙާލުގައި އެބަހުން ފަހަރަށް ބަލާލާ ކަލަކުރު ބާރުން ޖެހިނަމަ ބަލާލާ ކަމުގެ ފަރާތުން ނުހަނު ދަލީލުން ކޮށްފައިވާ ކަމެއް ފަރާތަކީ ބިދުޢަތެވެ. ދުރުގަނޑުގެ މަޤްޞަދަކީ ބިދުޢަތް އަޅުކަންކުރުމުގެ ދުރުހުރިކަން، الله އެއްކަލަކުރައްވާފައިވާ މަގަށް މަގުފުރައްކާލެވޭ. މިއީ ބަލާނުގެ އަސްލެވެ. މިކަމަށް އިސްލާމީ ކުރާކަމާ ގަލަމުގެ ބަލާލި ޝަރީޢަތުގެ ބަޔާނުގެ ސާބިތު މަޤްޞަދުގައި ޝާއިރު އަޅުކަން ބަސްތަކުގެ ބަދަލުން އަހުރެމެން ޝާއިރު رحمه‌الله تعالىٰ މިއަދުވެސް ވާނީ ބަސްތަކު ކުރިންވެސް ދެކެވިލާފައިވާ ބަޔާނުގައިވެއެވެ. އެއީ މިބަސްތަކެވެ :

---

[28] البقرة: ٢٥٦، ٢٥٧، النساء: ٥١، النساء: ٦٠، ٧٦، المائدة: ٦٠، النحل: ٣٦، الزمر: ١٧

قال الشيخ : فالتوحيد : هو الكفر بكل طاغوت عبده العابدون من دون الله ... وكل من عبد غير الله فقد جاوز به حده، وأعطاه من العبادة ما لا يسحقه

މާނައީ : ޝައިޚް ވިދާޅުވިއެވެ : އެހެންކަމުން ތައުޙީދަކީ : އެއީ اللّٰه އަށް ފިޔަވައި، އަޅުކަންކުރާ މީހުން އެފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރާ ކޮންމެ ޠާޣޫތަކަށް ކާފަރުވުމެވެ ... އަދި اللّٰه ނޫން އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކޮށްފި ކޮންމެ މީހަކު، ފަހެ އެފަރާތަކަށްދީފައިވާ ޙައްދުފަހަރާ ފަހަނައަޅައިގަތުމަށް އަޅުކަމުގެތެރެއިން ޙައްޤުވެގެންނުވާ އެފަރާތަކަށް އަޅުކަމެއް އެފަރާތަކަށް ދީފައިވެއެވެ."[29]

މިގެ އިތުރުން ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ ނައްޞުތަކުގައި ތަފުޞީލުވެފައިވާ މަދުން ކަމުގައި ބައިކަނޑާނެ، އެއީ އެހާ މުހިއްމު އެއްޗެއް ނޫންކަމަށް ސިފަކުރަމުން އެކަމުގައި ޝަރުޢީ އަދި ޢަޤްލީ އެއްވެސް އަސާސެއް ހުރިކަމެއް ނޫންކަމެވެ. އަދި އެއީ ބިދުޢަ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ اللّٰه تعالیٰ ގެ ނަބިއްޔާ ޞައްލައްލާހު ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ ހަދާފައިނުވާ ކަމެއް ބިދުޢައިގެ ތެރެއިން ނުވާނެއެވެ. އެކަމުގެ ވާހަކަ ތިޔަ ސުވާލު ކުރެވެންވީ ކިހިނެއްތޯ؟!

ވިސްނާލާށެވެ! ތަހުޤީޤުން ދީނުގެ އަޙްކާމުތަކުން އަޤީދާގެ މައްސަލަތަކުގައި ދިނުމަށް ދަށްކަން ފާހަގަ ކުރާނަމަ އެއީ ބޮޑު ފާހަގަކުރުމެކެވެ. މިފަދަ ޖާހިލުކަމާ ނުބައިކަމާ ދުރުވުމަށް ބޭނުންވާ ދަތުރުފަތުރުގެ ސަލާމަތް ނަބިއްޔާ ޞަލَّى اللّٰه ޢަލައިހި ވަސައްލަމް ގެ ސުންނަތުގައިވާ އުސޫލު އެކުލެވޭ ދީނީ ތަފުސީލުތަކުގައި ހަމަ ބޭނުންވާ ވާހަކަތަކެވެ. އެހެންކަމުން އެއީ މީހުން ދީނުގެ އެންމެ ފަރުދީ ކަމެއް ނަމަވެސް ނިކަމެތި އެއްވެސް ކަމެއް ނޫނެވެ. اللّٰه تعالیٰ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ޖާހިލުވުމަކީ ބޮޑުކަމެއްކަމުގައި ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުމެވެ. މިކަމުންވެސް އެނގިގެންދަނީ، ދަތުރު ފަތުރުގައި ނުވަތަ އެކަމުގެ އަޙްކާމުތަކުގައި ހުރި ކަންކަން ބުނެދެވޭނީ ކަމާބެހޭ އަހުލުވެރިންނެވެ. ފަހެ، ސަލާމަތް އެދުރުވުމުގެ އެއް ދަތުރެއް އަވަސް ކުރީމާ ބަލިބަލި އަޙްކާމުތަކުގެ އުނގެނުމުގެ އިތުރުބޮޑުކަމެވެ. އެއިތުރުކަން ޖަހާލުމާ މިހަމަން اللّٰه تعالیٰ ފިރިހެންބޭބޭގެ އެއްކަލަވަންތަ ކުރާނަމަ ނުރެގެނުޖެހޭ އިތުރުބޮޑުކަން ބުނެއެވެ. ހަމަ މިއާއިކަ ފާހަގަކޮށްލެވޭ ނުދާހިރުވާ ޖާހިލުކަން ކުރެއްވިގެ ބައިތަކުން ވަކިކޮށް މިހެންވެސް ޖެހިއަށްހަރަކާތް ކުރާށެވެ. ނަމަވެސް އަޅުގަނޑު މިކަމާ ބެހޭ އެޙްތިރާމު ޢަޤީދާ ޙައްޤުވެފައިވާ ކުރިއަށް ދާ އެއްވެސް ކަމަކަށް اللّٰه تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތުގައި ޢަމަލުކުރެވެނީ އަހުލު ސުންނަތުގެ އަޙްކާމު ދަސްކުރުމުންނެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީނާ ފަހަރެއް އިސްލާހުނުވެ ހިތްތޯ؟ އެކަމަކު އެހެންނަމަ ނުދާނުވާނެއެވެ. އަދި ނުވާނެ ދީނަށްވެސް.

އަދިވެސް ވިސްނާލާށެވެ. އަހަރެން ޝައިޚު ފަހަރެއްގައި ބުނުއްވާފައިވާ ވާހަކަ : (ޝަރަޙަށް) "މިދުނިޔޭގައި ވަކިކޮށް ވަކިކުރެވިފައިވާ ވަކިވެލާގަތް ކަމުގައި ހިތަދެވޭނެ"، އަޅުގަނޑު ދެން ބުނާނީ ފާހަގަކުރުމެވެ. މިއީ މައްސަލަތަކުގެ ނުވާ ކަމެއް މައްސަލަތަކެއް ހުރިއެވެ.

އާދެ، ތަޢުލީމުގެ ގޮތުން ހުރި އިލްމުވެރިން ބަލާއިރު، ބައެއް އެބަ ބައިބައި ކަންބޮޑު ވެވޭ ކަމެއްވެސް. އަދި އެބަ މައްސަލަތައް ވަކިވަކިން ދިރާސާކުރަން. އެގޮތުން އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالیٰ މަޖްމޫޢުލްފަތާވާ އެއްގޮތަށް މިހާރުގެ ތަފްސީރު ބަޔަކަށް 3 ބައިކޮށް ތަފްސީރު ކޮށްފައިވޭ ބާވަތްތައް ގޮތުގައެވެ. އެއީ އެހެން ކިތާބު އިލްމުވެރިން ތަފްސީރު ކޮށްފައިވާ 2 ބައިކޮށް ބައްސާވެގައި ވަކިކޮށްފައި. މިކަމުގެ ގޮތުގައެވެ. އިބްނު ތައިމިއްޔާ ރަހިމަހުﷲ ވަކިވަކިން ބަޔާންކުރަމުން ގެނެސްފައިވާ "މަޝްހޫރު" އިލްމުވެރިން ކަނޑައަޅުއްވާފައެވެ. އެހެންކަމުން ތަފްސީރު އެގޮތް ބައިތަކުގެ ބައްސާވެގައި ހިމެނޭ ބައިތަކުގެ ބޭނުން ހިފައިގެންފައި އޮޅުވައިލެވޭ އެއްޗެއް. ތަފާތު ފަދަ ވަކިކުރެވޭ ވަކިވެލާގެއްކުރުމަށް ހުރިގޮތް. ހަމަ އަޅުގަނޑު، ޝަރަޙަށްގެ ދަލީލާ ދެބައިކަށް ބެހިގެން! އަދި އެދެ ޒުވާނަ ބައިވެސް ދެބައިކަށް

29 فتح المجيد شرح كتب التوحيد للشخ عبد الرحمن بن حسن آل شيخ

ބަނާލައިފިއްޔެވެ! އަދި އެދުރުބައި އެކުއެކު ބައިބައިކޮށްފައިވެސް ބައިވަރިވެއްޖެ! މިއީ ޙަޤީޤަތެވެ! އޭގެ މާނައަކީ ވަކި އެއްބަސްކަން ގެއްލުން
ގެއްލުނީ؟![30]

މިޒަމާނުގައި ކުފުރުގެ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން އެންމެ ބޮޑު، ފާޅުކަން ބޮޑު ގޯސްކަމަކީ ފެތުރިފައިވާ އެއްބަސްވުމުގައި الله تعالى ގެ ޝަރީޢަތް، ނުވަތަ އެކަލާނގެ ކަލާމި ޝަރީޢަތުގެ ބޭރުން ގަވާނީން ހަދާ ގަވާއިދުތައް ޙުކުމްކުރުމަށް ބޭނުންކުރުމެވެ. الله تعالى ގެ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފަށް ޝަރީޢަތްތަކާއި ޤާނޫނުތައް ހަދައި، ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޙުކުމްތަކުން ޙުކުމް ކުރުމަކީ އެއީ ޠާޣޫތުން ޙުކުމްކުރުމެވެ، ބަޔަކު ވިދާޅުވާ ގޮތުގައި ދަސްތޫރާއި ޤާނޫނުތައް ހަދަނީ ޤައުމުގެ ރަޢްޔިތުންގެ މަޞްލަޙަތަށް ބަލައިގެންނެވެ. މިޒަމާނުގައި ޠާޣޫތުގެ ޙުކުމްތަކާއި ގަވާއިދުތަކުގެ ދިނުމަށް ބަޔަކު ތަބާވާކަން ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އެއީ الله تعالى ގެ ޙުކުމްތަކާއި ޚިލާފު ޤާނޫނުތަކުގެ ބާރުގައި ހުރުމެވެ. އަދި އެކަމަކީ ދީނުގައި ބިދުޢަތެއް ފެއްދުމާއި ދެވަނަ އެއްޗެއް ޝާމިލުވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އިތުރަށް
الله تعالى ގެ ޙުކުމްގައި ބައިވެރިކުރުމާއި ޤާނޫނުގެ ޠާޣޫތުގެ ޙުކުމްތަކަށް ދިނުމާއި ޢަމަލުކުރުމެވެ. އެއީ މިއާޔަތެވެ:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓا۟ إِلَى ٱلطَّـٰغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوٓا۟ أَن يَكْفُرُوا۟ بِهِۦ وَيُرِيدُ ٱلشَّيْطَـٰنُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَـٰلًۢا بَعِيدًا ۝٦٠﴾ [31]

މާނައީ : ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން ބާވައިލެއްވުނު ފޮތްތަކަށް އީމާންވާކަމަށް ބުނި ބަޔަކު، ޠާޣޫތު ކައިރިން ޙުކުމްކުރުވަން ބޭނުންވެތެން ކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވީހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އަމުރުކުރެވިފައިވަނީ އެއަށް (ޠާޣޫތަށް) ކާފިރުވުމަށެވެ. އަދި ޝައިޠާނާ ބޭނުންވަނީ އެބައިމީހުން (ސީދާމަގުން ދުރުގައި) ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން މަގުފުރައްދާލުމަށެވެ.

ދަންނާށެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ތިބީ ޢަޤީދާގެ ޙާލަތުގައި، ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތައް ކަނޑައެޅުމުގައި އިސްލާމީ ޙުކުމްތަކުގެ ތަފާތު އެންމެ ބޮޑު ވަގުތެއްގައެވެ. އަދި އެއީ ނަބީ ﷺ ގެ ފަހު ޒަމާނުގެ ދުނިޔޭގައި އެންމެ މަޢުލޫމާތު ބޮޑު ކަމެކެވެ. އެއީ الله تعالى ގެ ޙުކުމްތަކުގެ ބަދަލުގައި ބޭނުންކުރާ މަގެވެ. ޠާޣޫތުގެ ޙުކުމްތަކުގެ ބާރުގައި ޤާނޫނުގެ ދިނުގައި އެކަލާނގެ ޙުކުމްތައް ނެތެވެ. އަދި އެބާރު ދިނުގައި ޙާކިމުން ބޭނުންކުރާ ދީނުގައި އިސްލާމީ ޙުކުމްތައް ނެތިގެން ދިއުމަށް ޓަކައި، ނަމަވެސް ދީނުގައި އެކަމާމެދު ފާޅުގައި ހަމަޖެހިގެން ތިބި މަޝްހޫރު ދީނުގެ ފިކުރު ބާރުގައި ހުރީއެވެ. ދީނުގައި ބޭނުންވާ ކާފިރުވެރިކަން ޠާޣޫތުގެ ޙުކުމްތަކުގެ އަހުލުސުންނަތުގެ ދީނުގައި ހުރިކަމުގެ ކުރުމަށް ނުވަތަ އެކަމުގައި ޤާބިލުކަން ދައްކާ ބައެއް ފަރާތްތަކެކެވެ. ނިޒާމުތަކަކީ الله تعالى ގެ ހަމަޖެހިވަޑައިގަތެވެ.

[30] ޝަރީޢަތުގެ ދީނާއި ދުޝްމަނުން ބޭނުމަކީ ދީނުގެ ޢިލްމުވެރިން ތުހުމަތު الله تعالى ގެ އަޅުކަމަށް ބޭނުންކުރާ ތަރުތީބެވެ. ދުރުގައިވާ ނަބީ ﷺ ގެ ރަސޫލުންނަށް ދީނާއި ތުހުމަތު ކުރުމަށް ބައްޓަން ދުނިޔޭގެ ޢަމަލުތަކާއި ދިނުމަށް ޚާއްޞަ ޙުކުމްތައް އަދާކުރުމުގައި الله تعالى ގެ އަޅުކަމަށް ބޭނުންކުރާ ގުޅިފައެވެ. މިދުނިޔޭގެ ބައި ގޮސްލުމަށް ޢިބާދަތްތަކާއި ޢަޤީދާތަކާއި، الله تعالى އަށް އީމާންވުމުގައި އެކަލާނގެ ރަސޫލުންނާއި، އެޚިލާފުތަކާއި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ސުލްޠާނުންގެ
އީމާންވުމުގެ ބައިވަރެކެވެ.

[31] النساء: ٦٠

اللهއަށް އީމާންވުމުގެ ކުރިން ޠާޣޫތުންނަށް ކާފިރުވުމުގެ ވާޖިބު

"އަދި ފާހަގަކޮށްލަން ޖެހޭ މުހިއްމު ނުކުތާއެއް މިތާ އެބައޮތް - އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން ބައެއް ފަހަރު ބުނާ އަޑު އެބަ އިވޭ - އީމާންވުމުގެ ކުރިން ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވާންޖެހެނީކީއް" މިހެން ބުނުމަށްފަހު، އަދު ޖަވާބު ގެންނަނީ الله تعالیٰ ގެ ކަލާމުފުޅުން، އަންނަނިވި އާޔަތުގެ މިބައިން :

﴿فَمَن يَكْفُرْ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَا ۗ﴾[32]

އަދި އެއާޔަތުގެ އެބައި "ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެ الله އަށް އީމާންވީމާ" މިގޮތަށް މާނަކޮށްދީފައިވޭ. އެއީ 50 ވަރަ މިސްބާގައިވެއެވެ.
ދީން އެއަށްފަހު ފުރުޤާނުގެ އާޔަތްތަކުން، ފުރުޤާނުގެ އެހެން އާޔަތްތަކުން ބޭނުންކޮށްގެން ތަފްސީރުކުރައްވާފައިވާނެ ކަމަށް ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އަދި
الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ހަދީޘް ބަސްފުޅުތަކުން އެއާއެއްގޮތަށް ތަފްސީރުކުރައްވާފައިވާ ކަމާއި، އެއް އާޔަތް ނުވަތަ ހަދީޘް، އަސްލު
އާޔަތްތަކަށް ނިސްބަތްވާ ހަމަ ފިޤްހުގެ ބުނެފައެވެ. އެއަށްފަހު އިސްލާމް ބުނެވުނު އާޔަތް އެހެން އާޔަތްތަކުން ބަލައިލުމުން ކުރެހިގެން
ގެންނަނީ މިއާޔަތެވެ.

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِى كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ ۖ﴾ 33

އަދި މިއާޔަތް މާނަކުރުމުން ބުނެވޭ : "ކޮންމެ އުއްމަތަކަށް މިޔަން الله سبحانه وتعالى ރަސޫލު ބާކުރުން ފޮނުއްވީ، އެއީ الله އަށް އަޅުކަންކުރުމަށާއި ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމަށް" މިހެންނެވެ.

އެއަށްފަހު ބުނެވޭ. މިއާޔަތުގައި، ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމުގެ ބައި "މިއޮތީ ފަހަރުގެ އަހިސް - އެއީ ވަކިކުރުވުން ދޫކޮށްލުން ނޫން. އެއީ
އެކަމީ އަޅުކަމުގައި ޝިރުކުކުރާކަމެއް .... ބަރާއަތުގެ މަޤްޞަދަކީ ..... " މިގޮތަށް އަނގަ ބަސް، ފުރަތަމަ ޠާޣޫތަށް
ކާފިރުވާންޖެހެނީ އެ ބުނުމަށް ރަނގަޅު ގޮތެއް ނޫނީކަމަށް ދެއްކުމަށްބަލައި މިހާރުމުން ވާޖިބު ދެއްކާފައިވެއެވެ.

ފުރަތަމަ ފިޤުހީ ޤާޢިދާގައި ބަޔާންކުރެވުނު ދެބައި ... ކުރު ދެކޮޅު އާދޭހެއް ދިޔަވުމުގެ ޤަވާޢިދުތަކުގައި ވަކި ނުބައިކަންކަމާ.

އާޔަތުގެ ހަމަ ތަރުޖަމާގައި ((ކޮންމެ އުއްމަތަކަށް މިޔަން الله، ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ "الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ.
އަދި ޠާޣޫތާއި ދުރުހެލިވާށެވެ" އަޅުކަންކުރަމުންނެވެ.))

ފަހަރުގައި މިއީ އަދާ ޖާހިލިއްޔާގެ ފިކުރުން ތަޢުލީމާއި ތަރުބިޔަތުކުރުމުގައި ހައްދުން ކުރައް ވިލާ. ސުވާލަކީ އަދާ ޖާހިލިއްޔާ ދުނިޔާ ޒަމާނުގައި
އެއީ އެއް މާނައެއްގައި އައިސްފައިވާ ދެއާޔަތެވެ. އަދި ފަހަރުގައި އެއީ އަދާ ޔަޤީންކުރުމުގައި، އިސްލާމް ބުނެވުނު ބައިގަނޑާއި ދުނިޔަވީން
ދަރިކޮޅުގެ ޒަމާނުގައި ގޮސްނިމިގެންދިޔަ ވާހަކައެއްކަމެވެ. ކޮންމެ ޒަމާނަކަށް މިއަދުވެސް، އަދުގެ ޖާހިލިއްޔާ އެދުއާއަރުމުން ދައްކުވައިދޭން ބޭނުންވާ ދަރަޖަރުމުވެސް
ނުބައެވެ. އެހެނީ ދުޢާތަކުގައި ވާހިދުވެރިކަމާ ދުކުރާކަމަށް ވާޖިބުވާ ވެއެވެ. އަދި މިގެ ކަރުތުގައި، ދުއާތަމުގައި ދުބަލާ ވާހިދުވެރިކަމާ
ސަމާލުވެ އިހުން ދާދަވެސް އަދާކުރަނިވި ދުވަސްތަކުގައި ބޭނުންވާ ދަރުސްތަކެވެ! ދުރުގަނޑު ކުރަނިކުރަން މަޖުބޫރުވެއެވެ. އެހެނީ :

---

[32] البقرة: ٢٥٦

[33] النحل: ٣٦

ފުރަތަމަކަމަކަށް އެދުރަކަލު - އާދަ ހާލަތުވެސް އަދި އިޖްތިމާއީވެސް (އެބަހީ: ގައުމުވެސް - ދުނިޔެވެސް) - އެއީ ހިއްލާ ތަފާތުވުމަކަށް ދަންނަޖެހޭނީ، ތަފާތު ދުވަސްތަކުގައި އަރިސްޓޯޓަލް ދެބަސްކަމަކަށް ބަޔާނަކަށް އެނގޭތީއެވެ. ތަފްސީލު ކުރުމުގެ އުޞޫލުތަކުގެ ތެރެއިން "الأصل في الكلام هو التباين" (ވާހަކައިގެ - އަސްލަކީ ތަފާތުވުން) މިފަދައިރުގެ ދަރުން ބަލާއިރު، ދެބަހުން އެކިމާނަތަކެއް ނަގޭ އިރު، ދެބަހުން އެއް މާނަ ނުގެނަސް، އިސްލާމްދީނުގައި ތަފާތުވާ މާނައެވެ. އެހެނީ الله تعالى ފުރުޤާނުގެ ކީރިތި ތަފުޞީލުއްވެ ގެންނަވާފައިވާ ހިސާބުތަކުގައި މަޤާމުގައި އިޖުތިމާޢީ ގާނޫނުތަކާއި މާނައިގެ އެކި ކަންކަން ބައްޓަންކުރެވިފައިވާ ގޮތްތަކަށް ބަލާއިރު ތަފާތު ދުވަސްވަރުގައި ތަފާތު މާނަތައް ގެނެސްދީފައިވެއެވެ. އެއީ ފުރިހަމަ ގޮތުގައި އިސްލާމީ ޤާނޫނު ތަފާތު ވަގުތުތަކުގައި ތަފާތު ގޮތަކަށް އަމަލުކުރެވިފައިވާތީއެވެ. ވީމާ، الله تعالى ފުރުޤާނުގެ އާޔަތްތަކުގައި ގެންނަވާފައިވާ ތަފާތު ބަސްތަކުގެ އެކި މާނަތައް ތަފާތުވެފައިވާ ކަމަށް އިޖްތިމާޢީ ޤާނޫނުތަކުގެ ބަސްތަކުގައި މިފަދައިން ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ. މިސާލަކަށް އިޖްތިމާޢީ ޤާނޫނުތަކާއި އެކަށީގެންވާ އުސޫލުތަކެއް ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ.[34] އެހެންކަމުގައި ވީނަމަވެސް ކުރިން ވެސް ބަޔާންކޮށްފައިވާ މާނަތަކާ ތަފާތު މާނައެއް ގެނެސްދެނީ، މިދެބަހުގައި ތަފާތުވާ ގޮތުގެ މާނައަކީ ހިއްލާ ތަފާތުވުން ބުނާ ވަރަށް ވަރުން ބަލައިލާ، ތަފާތު ދުވަސްކޮޅު ތަފާތުކުރެވެ.

ދެވަނަކަމަކީ، ޖާހިލީ ބަސްތަކާ ކުރިއަށް ގެންގުޅުނު އާދަކާއި ވާހަކަ (ޖާހިލީ ހާލަތު اللهއަށް އީމާންވުމުގެ ކުރިން) މިފަދައިންނެވެ. މިކަމުގައި އެކި ބައިތައް ގެންދާނެ ވާހަކަތަކެވެ. ވީމަ ވާޖިބުކުރާ ބައެއްގެ ވާހަކަތަކެވެ. އަދި އޭގެ ޙަޤީޤަތް މަނަވީ ހިތްވެ. އަދި ތައުޙީދު ކުރީގެ ޢަޤީދާގެ ވާހަކަތަކެއް ބަޔާންކޮށް ބަސްތަކާ ކުރިއަށްދާނެ ވާހަކަތައް އާދަކާއިވެސް (اللهއަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ޖާހިލީ ގައުމެއް ނުވާނޭ) މިދެބައިން ކުރިއަށްދާނެ އަމުރުގެ ވާހަކައެވެ. އެއީ ރަސޫލުން ދީނަށް ގެނެސް ދިން ތަފާތުތަކެވެ. ފުރަތަމަ އާދަކީ (لا إله إلا الله) ކަލިމަ ބަހުގެ މާނައެވެ. އަދި އެކަން ތަފްޞީލުކުރި ދެވަނަ އާދަކާއި ދީނުގެ.

މިކަމުން އެނގިގެންދާ ދީނުގައި މިދެއާދަކުގައި އިސްލާމީ މިންކަމާއި ތަފާތު ދެމެހެއްޓުމުގައި އިސްލާމީ ޢާއިލާގެ ތަރުތީބު ގޮތުގައި އިސްލާމީ މުޖުތަމަޢުގެ ތަރުބިއްޔަތު، ދެއާދަކާއި ވާޖިބުވެގެންވާ ތަފާތު ތަރުތީބުކުރުން އިސްލާމީ ތަރުބިއްޔަތުގެ ގޮތުން ވީނަމަވެސް މިސާލަކަށް ބުނެވެ. އެހެން ކަމުން މިދެއާދަކީ ވާޖިބު ތަރުބިއްޔަތުގެ ގޮތުން ޢަމަލުކުރަން ޖެހޭ ވާހަކަތަކެވެ. މިދެ ޢަޤީދާ ޢާއިލާ ތަރުބިއްޔަތު ދީނުގެ ވާހަކައެވެ. މިއީ الله تعالى ގެ އަޚްލާޤީ ވާހަކައިގެ ބައެކެވެ. އަދި އެއީ ރަސޫލާ ދީނުގެ ކަންކަން ނަގާކަށް ނުކުރެވޭ ވާހަކަތަކެވެ. އެހެންވީމާ ދެއާދަކާ ޢަޤީދާއާ ތަފާތު ތަރުތީބުގެ ވާހަކަތަކެވެ. އެކަމުގެ ކަންކަމާ ތަރުބިއްޔަތު ކަން ކިޔަނީ ދެވަނަ ބައެވެ. ތަރުބިއްޔަތުގެ ބައިތައް ނަގާނެ ތަރުތީބު ތަރުތީބަށް ބަލައިލެވެ. އަދި އިސްލާމީ ތަރުބިއްޔަތު ކުރިއަށް ބަލާލީ ތަރުބިއްޔަތާއި ޢާއިލާގެ ތަފާތުގެ ވާހަކަތަކެވެ.

[34] އިޖްތިމާޢީ ޤާނޫނު ބައިބައިން ތިން އިސްލާމީ މުޖުތަމަޢު ޖާހިލީ ގައުމެއް ނުވުމެވެ. އެއީ ހާލަތުގެ ފުރަތަމަ ދެވަނަ ބަޔަށެވެ. އެހެން އެކަމަކީ ހާލަތު ނުވަތަ ގައުމެއް ދެއާދަކާއި ދެވަނަކަމުގައި ގައުމެއް ނުވާނޭ ތަރުބިއްޔަތުގެ ބައިބައިން ޖާހިލީ ގޮތަކަށް ވާޖިބު ހުކުމެއް ކަންކަމާއި ތަފާތު ނަގާފައިވާ ކަލިމަ ވާހަކަ. ދެވަނަ ބައިގައި ބުނެފައިވާ ތަފާތު ދެމެހެއްޓުމުގެ ކަންކަން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މިއާދަކާއި ތަފާތު ހާލަތު ހުކުމަކަށް ޢަމަލުކުރެވިފައިވެއެވެ. ހަމަ އެހެންމެ މިދެއާދަކާއި ތަރުތީބު ޖާހިލީ ތަރުބިއްޔަތުގެ ދެވަނަ ބައިގައި ވެސް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މިއާދަކާއި ތަރުބިއްޔަތުގެ ބައިތައް ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ.

އެއަށްފަހު ދަންނައެވެ. އަބޫ ޖަހުލާ ފަދަ ޤުރައިޝުގެ ބޮޑުންނާ، ޖާހިލުވުމުގެ ތަޤުލީދު އެއް އާދަތްތަކަށް ކުރިއަށް އަރައިސްފައި އަދި އަށާއި އާދަތްތަކަށް ފަހަތަށް އަރައިސްފައި ތަޢުލީމުން އެއީ ދީނީ ވަކި ނުކުރެވޭނެ ކަމާއި ޖާހިލުކަން ކާފަރުވުމުން ކުރިއަށް ނުގެނެވޭނެ ކަމާއި އެގޮތަށް ބޮޑުމީހުން ބޭނުން ކަމަށްޓަކައި ހަދާފައެވެ. އަދި އެގޮތަށް ބޮޑުމީހުން ދަރިކޮޅުގެ މަޖިލިސްތަކުގައި ކަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް އަބޫ ޖަހުލާގެ ފަދަކަމާއި ބާބިލް އެކުލަވާ ފަދަކައިކަމެވެ. އެހެނީ :

ފުރަތަމަ ކަމަކީ، އެއީ އެއް އާދަމް އަނެއް އާދަމާއި އަދި ކިޔަން މުސާރަޒު ދުރާލާއެވް ނޭޅެވެ. އެހެނީ ދުރާލާއެގެ ޖާހިލީ، މިފަދަ ވާރުތަވާރިސްކޮށް، އެއާދަތްތަކުގެ އެކަން ބޭނުންކުރެވިފައިވާ ގޮތައި ޖެހިލައިގެ ސިޔާސީ ދާއިރާގެ ތަފާތުތައް ހިމެނެއެވެ. އިސްވެ ބުނެވުނު ފަދައިން އަޅާ އާދަތަކީ އިޖްތިމާޢީ ގޮތުން ހުރި އާދަތަކަށް ވާނެއެވެ. އަދި އެހެން އާދަތަކީ ޚަރަދުކުރާނެ ގޮތުން ހުރި އާދަތަކަށް ވާނެއެވެ.

ފަހަރެއް ނަހަމަ ފުރުޞަތާއި، މިގޮތަށް އިޖްތިމާޢީ ގޮތުން ހުރި އާދަތަކަށް ބޭފުޅުން ވިހަރި ޚަރަދު އާދަކުރާކަމެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި ޚަރަދު ސަޤާފަތުން ނުފިޔަވައެވެ. އިޖްތިމާޢީ އެއްބަސް ޚަރަދު ކުރެން ޖެހޭ ބަރަކާތްދޮރުގެ ބޭނުންވެއެވެ. الله تعالىއަށް އީމާންވުމުގެ ޚަރަދު ފޮރެ އެނގިގެން އޮޅުވާލާ އެކަން އަޅުކަންކުރުމަށް އެކަން ހޯދާކުރުން އެއްބަސް ފަހަރެއް ޝަރީޢަތް ނުކުރާތީއެވެ. ހޯދަނިވި ކަމުގެ އެއްބަސް އިޖްތިމާޢީ ގޮތުން ހުރި ސިޔާސީ ޖާހިލުވުމުގެ ކާފަރުވުމުގެ ފަހަރު ކުރިއަށެވެ. އަދި الله تعالىއަށް އީމާންވުމުގެ ފަހަރު ވަރަށްބޮޑެވެ. އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އާދަތްތަކުން އަރައިސްފައިވާ الله تعالىއަށް އަޅުކަންކުރުމަށް ކުރެއްވި އަޅުކަން ކުރިއަށެވެ. އަދި ޖާހިލުވުމުގެ ގޮތުގައި ނުވަތަ ކުރި އަޅުކަން ވަރަށްބޮޑެވެ. ވަރަ، އެއްބަސް މިހާރު ތަޤުލީދުކުރުން ވަރަށްގިނަ، އަޅުކަން ކުރާނެ ކުރިން އިޖްތިމާޢީ ދަރަޖަވެރިކަމާއެކުވެ. އެހެން އަޅުކަން އިސްލާމަށް ނުކުރާ اللهއަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމަށް ޖާހިލުވުމުގެ ދުރުކުރަށް އެފަދަ ފުރުޞަތު އެކަން ފަހަރު ނުކުރާތީއެވެ. އެއީ ހަރުދަނާ ސަބަބު އަޅުކަންކުރާ އެއްވެސް އިޖްތިމާޢީ ވަކި ބަޔަކު ޖާހިލުވުމާއެކު الله އަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމުގެ އެކަމުގެ ފަހަރު ނުކުރާތީއެވެ. އެއީ ހިންދޫދީނުގެ ދީނުގެ އަޅުކަންކުރާ ދީނުގެ ހިމެނޭ ފަހަރު ކަމެވެ. އެކީ އިޖްތިމާޢީ ވަކިން ބަލައިގަތުމުގެ ވެއްޖެނަމަ އިޖްތިމާޢީ ކަންތައް ހަމައެކަނި ވީ އިޖްތިމާޢީ ކަމަށް އެކަން އަޅުކަންކުރާ ދަންނައެވެ. އެހެނީ އަޅުގަނޑުމެން ފަހަރެއް މަޖިލިސްތަކުގައި ކުރެވުނު ޖާހިލުވުމުގެ ކާފަރުވުމާ ހަމަ الله އަށް އީމާންވުމުގެ އެއީ ވަޙީ ހަދާ ބަލައިގަތުމުގެ ކުރި ހުށަހަޅައިދެއްވާފައެވެ.

އަބޫ ޖަހުލާ ދަރަޖަތަށް އަޅުކަން ބޭނުންކޮށް، އިޖްތިމާޢީ ދަރަޖަގެ ދަރަޖަ ގެނެސް ނިޔަލަށް އަޅުކަންކުރެވެ. ނުވަތަ ބަޔަކާއިގެ ދަރަޖަ ގެނެސްހާރިކަމެވެ. އެހެން ނުހަދައިދިނަމަ، އަބޫ ޖަހުލާ ބޮޑުންނާ ކޮށް އެއްވާއެކު ދަރަޖަތަކުގައި ހުރި ތަފާތުގެ ސަބަބުން ނިކަން ބޮޑުންނާ މުދާދީ ހޯދާފައިވާ ކަމެވެ. އަދި ނިކަން މަޝްހޫރު ކުރި ކުރިމަތި ޓަކަ އިސްލާމުގެ ނިކަމެތި ބާވަތް ނަތީޖާއެވެ.

ދެވަނަ ކަމަކީ، މިފަދައި ފަހަރެއް ބޮޑުންނާ އީމާންވުމުގެ ސަޤާފަތުން ޖާހިލުން ފިޔަވަ ކާފަރުވުމުގެ ކަމަކީ ބޮޑު ބޮޑުމީހުން "ޖާހިލީ" މިފަދަ ވާރުތަވާރިސް އާދަތްތަކުން އެކަން ދީނީ ވާހަ ކަމެއް ނުނަގަތެވެ. ވަރަ، އެކަމަކީ ފުރުޞަތުގައި ވާރުތަވާރިސް އިޖްތިމާޢީ އާދަތަކަށް އިޖްތިމާޢީ ޝަރީޢަތުން އަދި ބަޔާނުކުރެވިފައިވާ ބޮޑުގެ އަދި الله تعالىގެ ރަސޫލާގެ ހަދީޘް ބަސްފުޅުތަކުގެ ދަރުސްތަކުގެ ނަތީޖާއެވެ.

މިދުނިޔެ ދެވަނަ ފުރުޞަތުގައި އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ވާހަކަ ދަރުސްތަކުން ފިޔަވައި ބަލައި އިޖްތިމާޢީ ކާފަރުވެ، الله تعالى އަށް އީމާންވާ ސިފައިގެ މައްޗަށެވެ. މިގޮތުން الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ :

﴿ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيۡهِ ٱلَّيۡلُ رَءَا كَوۡكَبٗاۖ قَالَ هَٰذَا رَبِّيۖ فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَآ أُحِبُّ ٱلۡأٓفِلِينَ ٧٦ فَلَمَّا رَءَا ٱلۡقَمَرَ بَازِغٗا قَالَ هَٰذَا رَبِّيۖ فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمۡ يَهۡدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلضَّآلِّينَ ٧٧ فَلَمَّا رَءَا ٱلشَّمۡسَ بَازِغَةٗ قَالَ هَٰذَا رَبِّي هَٰذَآ أَكۡبَرُۖ فَلَمَّآ أَفَلَتۡ قَالَ يَٰقَوۡمِ إِنِّي بَرِيٓءٞ مِّمَّا تُشۡرِكُونَ ٧٨ إِنِّي وَجَّهۡتُ وَجۡهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ حَنِيفٗاۖ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ٧٩ ﴾ [35]

މާނައީ : ދެންފަހެ، ރޭގަނޑުގެ އަނދިރިކަން އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މައްޗަށް ފޮރުވުނުހިނދު، އިބްރާހީމްގެފާނަށް ތަރިއެއް ފެނިވަޑައިގެން ވިދާޅުވިއެވެ. "މިއީ އަޅުގަނޑުގެ ވެރިރައްބެވެ". ދެންފަހެ، އެތަރި އޮއްސުމުން އިބްރާހީމްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އޮއްސިދާނޭ ތަކެއްޗަކަށް އަޅުގަނޑު ލޯބިއެއް ނުކުރަމެވެ" (76) ދެންފަހެ، ހަނދު އަރައިގެން އަންނަތަން އިބްރާހީމްގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަތުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. "މިއީ އަޅުގަނޑުގެ ވެރިރައްބެވެ" . ދެންފަހެ، އެ ހަނދު އޮއްސުމުން، އިބްރާހީމްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އަޅުގަނޑުގެ ވެރިރައްބު އަޅުގަނޑަށް ތެދުމަގު ނުދައްކަވައިފިނަމަ، މަގު ފުރެދުނު މީހުންގެ ތެރެއިން ކަމުގައި ހިމެނޭނެއެވެ". (77) ދެންފަހެ، އިރުއަރައިގެން އަންނަތަން އިބްރާހީމްގެފާނަށް ފެނިވަޑައިގަތުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. "މިއީ އަޅުގަނޑުގެ ވެރިރައްބެވެ. މި ބޮޑެވެ". ދެންފަހެ، އިރުއޮއްސުމުން، އިބްރާހީމްގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "އޭ އަޅުގަނޑުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ޝަރީކުކުރާ ތަކެއްޗާ ބައިވެރިކަމުން، ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑު ބަރީއަވެގެންވަމެވެ! (78) ހަމަކަށަވަރުން، އަޅުގަނޑުގެ މޫނު ކުރިމަތިލައިފީމެވެ، ޙައްޤުގެ ފަރާތަށް ޖެހިގެން، އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ފަރާތަށެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު ޝަރީކުކުރާ މީހެއް ކަމުގައިނުވަމެވެ" (79)

އަދި ތައުޙީދުގެ ކަލިމައިގެ އަސާސް ޤާއިމުކުރެއްވީ އިބްރާހީމްގެފާނު ކަމަށް ހަބަރުދެއްވާ الله تعالىٰ ވަޙީކުރައްވަނީ :

﴿ وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦٓ إِنَّنِي بَرَآءٞ مِّمَّا تَعۡبُدُونَ ٢٦ إِلَّا ٱلَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُۥ سَيَهۡدِينِ ٢٧ وَجَعَلَهَا كَلِمَةَۢ بَاقِيَةٗ فِي عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ ٢٨ ﴾ [36]

މާނައީ : އިބްރާހީމްގެފާނު، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! "ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިން އަޅުގަނޑު ބަރީއަވެގެންވަމެވެ. އަޅުގަނޑު ހެއްދެވި ފަރާތް ފިޔަވައެވެ. ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެކަލާނގެ އަޅުގަނޑަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނެއެވެ". އަދި އެބަސްފުޅު (އެއީ : لا إله إلاّ اللّه މިކަލިމަފުޅު) އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިފަސްކޮޅުގައި ދެމިއޮންނާނޭ ބަސްފުޅެއްކަމުގައި ލެއްވިއެވެ. އެއީ اللّه ގެ މަގަށް އެއުރެން ރުޖޫޢަ ވުމަށްޓަކައެވެ.

އެއަށްފަހު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ ޝަހާދަތުގެ ދެކަލިމައިގެ ތެރެއިން ފުރަތަމަ ކަލިމައިގެ ދެބައި، އެއްބައި އަނެއްބައި ޘާބިތުކުރާ ބައިތެވެ. ކަލިމައިގެ އަވަލް ބައި ނަފީކުރާ ވާހަކައިގެ މައްސަލައެވެ. އެއީ ނަފީ ކުރުމެވެ. އުޅުނީ ޖާހިލުން ހަދައިކަނި ކާފަރުވުމުން ނިމުނީއެއްނޫނެވެ. اللّه އަށް އީމާންވާން ޖެހޭނެއެވެ. އަދި اللّه އަށް އީމާންވުމުން އެކަނި ނިމުނީ އެއް ނޫނެވެ. ޖާހިލުން ކާފަރުވާންޖެހޭނެއެވެ. އެހެނީ ހަމަ ޙަދީޘް ވަނީ ތަރުތީބުން ސަބަބަކީ اللّه އަށް އީމާންވުމުގެ ކުރިން ޖާހިލުން ކާފަރުވާންޖެހޭނެއެވެ

[35] الأنعام: ٧٦ -٧٩

[36] الزخرف: ٢٦ -٢٨

ބުނުމުންނެވެ. އެއީ ހަމަ އެކަން ޢާންމަ ގޮތެވެ. އެހެނީ އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވާގޮތުގައި لا إله إلا الله އާއެކު ނުވަތަ އިމާންކަން ޤަބޫލުކުރަން ނަގަހައްޓަންޖެހޭ ހަތް ޝަރުތެއްވެއެވެ. އަދި އަށް ޝަރުތުވާކަމަށް ވެސް ބައެއް އިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން އެއް ޝަރުތަކީ الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ އެހެން ހުރިހާ އިލާހުންތަކަށް ކާފިރުވުމެވެ. އެގޮތުގެ މަތިން ޝައިޚް ޣުނައިމާން رحمه الله تعالى ދެއްކަވާފައިވާ ވާހަކަ އަށްއަރުކާވުސް މިތަނުގައި ދެކެވޭކަމަށް ގެނެސްދެމެވެ :

وقال الشيخ عبد الله بن محمد الغنيمان " ويضاف شرط ثامن لا بد منه، وهو الكفر بكل ما يعبد من دون الله، فلا بد أن يكفر بكل ما يخالفها، ولذلك يقول الله جل وعلا: "فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ" فيبدأ بالكفر بالطاغوت أولاً"[37]

މާނައީ : ޝައިޚް ޢަބްދުالله ބިން މުޙައްމަދު އަލްޣުނައިމާން ވިދާޅުވިއެވެ : "އަދި އެއަށް ކޮންމެހެން ބޭނުންވާ، އަށްވަނަ ޝަރުތެއް އިތުރުކުރެވެއެވެ. އެއީ الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރެވޭ ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ކާފިރުވުމެވެ. އަދި އެއާއި ޚިލާފު ހުރިހާ އެއްޗަކަށް ކާފިރުވާން ކޮންމެހެން ޖެހެއެވެ. އެހެންކަމުން މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ : " ފަހެ ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެ، الله އަށް އީމާންވާ މީހާ"، ފަހެ އެއިރުން ފުރަތަމަ ފަށަނީ ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމުންނެވެ."

އަޅުގަނޑުމެންނަށް ތިޔަފެނިގެންދާ ފަދައިން ޝަރުޢީނަޞްތަކާ، އެއްގޮތަށް ކޮންމެހެން ހުންނަން ޖެހޭ ސިފަތަކެވެ. އަދި އަޅުކަމުގެ ކަންކުރުމުގައި ޝަރުޢީ އަޅުކަމެއްގެ ކުރިން ފުރަތަމަ ނަފީ އެއަޅުކަމެއް ކުރުން ޞައްޙަނުވާނެ ކަމެކެވެ. އަދި އެފަދަ ޝަރުތެއް އަޅުކަމުގެ ތެރޭގައިވެސް ދެމިހުރުން ލާޒިމުވެއެވެ. އޭގެ މިސާލަކީ : ޠަހާރަތް - ނަމާދުކުރުމުގެ ކުރިން ޠާހިރުވުން ވުޟޫ ހަދައިގެން ހުރުމަކީ ނަމާދުގެ ޝަރުޠެކެވެ. އެއާއި ނުލާ ނަމާދު ނުފުދޭނެއެވެ. އަދި ނަމާދު ކުރަމުންދަނިކޮށް އެކަން ގެއްލިއްޖެނަމަ، ނަމާދު ބާޠިލުވާނެއެވެ. އަދި ނަމާދުކުރުމަށްފަހު ޠަހާރަތް ގެއްލުނަސް ނަމާދަށް އަސަރެއް ނުކުރާނެއެވެ. އެހެންކަމުން އިމާންވުމުގެ ޝަރުތު އޭގެ ކުރީގައި ބަޔާންކުރެވުނު ފަދައިން ޝަރުޠު ހުރުން ލާޒިމުވެއެވެ. އެހެންކަމުން ޠާޣޫތުންނަށް ކާފިރުވުން ކުރިއަށް ގެނައުން ލާޒިމުވެއެވެ. އަދި އިމާންވުމުގެ ކުރިން ޠާޣޫތުތަކަށް އަޅުކަންކުރެވޭ ކަންތަކާމެދު ކާފިރުވުން ނުވާ އިމާންކަމުގެ ފައިދާއެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަމުން ފައިދާކުރާ ފަދަ ވާހަކަ ލިބިގެންނުވާނެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ އަސްލު ފާހަގަކޮށްދީފައިވަނީ ނަބީ ﷺ ގެ ޙަދީޘްގައެވެ. ނަބަވީ ޙަދީޘް މިގޮތަށް ޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު رحمه الله تعالى އާއި ޢަބްދުالله އަތްތަމީމީ رحمه الله تعالى މިޙަދީޘުގެ ތަޢާރުފުގައި ވާހަކައަށް ވިސްނާލާށެވެ.

قال النبي ﷺ – (من قال لا إله إلا الله، وكفر بما يعبد من دون الله؛ حرم ماله ودمه) رواه مسلم ؛ وذكره الشيخ محمد بن عبد الوهاب في كتاب التوحيد، ثم قال بعده: وهذا من أعظم ما يبين معنى لا إله إلا الله، فإنه لم يجعل التلفظ بها عاصما للدم والمال، بل ولا معرفة معناها مع لفظها، بل ولا الإقرار بذلك، بل ولا كونه لا يدعو إلا الله وحده لا شريك له، بل لا يحرم ماله ودمه حتى يضيف إلى ذلك الكفر بما يعبد من دون الله، فإن شك أو تردد لم يحرم ماله ودمه.. إلخ؛ ومعنى هذا الشرط أن يعتقد بطلان عبادة من سوى الله، وأن كل من صرف شيئا من خالص حق الله لغيره فهو ضال مشرك، وان كل المعبودات سوى الله من قبور وقباب وبقاع وغيرها نشأت من جهل المشركين وخرافاتهم،

[37] شرح فتح المجيد شرح كتاب التوحيد للشيخ عبد الله بن محمد الغنيمان

فمن أقرهم على ذلك أو تردد في صوابهم أو شك في بطلان ما هم عليه فليس بموحد، ولو قال لا إله إلا الله، ولو لم يعبد غير الله.[38]

މާނައީ : ނަބިއްޔު ﷺ ބަޔާންފުޅުކުރެއްވިއެވެ - (الله ފިޔަވާ ބައްދުވެގެން އަޅުކަންކުރެވޭ އިލާހެއް ނުވާކަމަށް ހެކިވެ އަދި އެއާއި އެކު الله ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރެވޭ އެހެން ފަރާތްތަކަށް ކާފިރުވެއްޖެ މީހާ، އޭނާގެ މުދަލާއި ލޭ ޙުރުމަތްތެރިވެގެންވާ އެއްޗެކެވެ). ރިވާކުރެއްވީ މުސްލިމެވެ. އައްޝައިޚް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު ކިތާބުއް ތައުޙީދުގައި މިޙަދީޘް ޝަރަޙަކުރައްވަމުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ : މިޙަދީޘަކީ 'لا إله إلا الله' ގެ މާނަ އެންމެ ބޮޑަށް ބަޔާންކޮށްދޭ އެއްޗިއްސެވެ. އެހެނީ ހަމަހަމަކުރުން ހަމައެކަނި ދުލުން 'لا إله إلا الله' ކިޔުމަކީ ލޭއާއި މުދާ ރައްކާތެރިކޮށްދޭ ކަމެއްކަމުގައި ދެކެވިފައިނުވެއެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ އޭގެ މާނަ އެނގުމަށްވުރެ އެކަށީގެން އިޤްރާރުވުމަކީވެސް ނޫނެވެ. އަދި ހަމައެކަނި އެކަމަށް ބޭނުންވާ ކަމެއްކަމުގައި ދެކެވިފައިނުވެއެވެ. ހަމައެކަނި ޝަރީކަކު ނުކުރާ ހެކިބަސް ދުޢާ ކުރުމަކީވެސް ނޫނެވެ. އެއްވެސް ޝަރީކަކު ނެތް الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް ދުޢާ ނުކުރާ މީހަކު ވިޔަސް ނޫނެވެ. 'الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ތަކެތީ ފަރާތްތަކަށް ކާފިރުވުން' އިތުރުނުކުރާހާ ހިނދަކު އޭނާގެ މުދަލާއި ލޭ ޙުރުމަތްތެރިވެގެން ނުވާނެއެވެ. ޝައްކުކުރުން ނުވަތަ ޝަކުވާވުމަކުން ނުވާނެއެވެ. (ޢަބްދުﷲ ބިން ޢަބްދުއްރަޙްމާން އަލްޖިބްރީނުގެ މަސްއަލަތައް (ޝަހާދަތައިން)) މިޝަރުޠުގެ މާނައަކީ الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ތަކެތި ބާޠިލުކަން ބަޔާންކުރާ ދަލީލްތައް ސާބިތުވެފައި ވާއިރު، ނުވަތަ އެއިން ޝަރުޠެއް ނުވަތަ ޝައްކުކުރެވޭ އެއްވެސް ގޮތެއް އޮވެގެން ނުވާނެއެވެ. الله އަށް ޢިބާދަތްކުރުމާ ގުޅިގެން ޝިރުކުކުރުމަކީ ކަނޑައެޅިގެން ބާޠިލް ކަމެއް ކަމަށް ނިންމައި، ޝައްކާއި އިޚްތިލާފު ނެތި އެކަން ޤަބޫލުކުރަން ޖެހޭ ކަމެކެވެ. އެހެނީ الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ ތަކެތި - ޤަބުރުތަކާއި ޒިޔާރަތްތަކާއި ބުދުތަކާއި ބުދުތައް - އެއިން ކުރިން އެނބުރި ނުދާ ޝަރީޢަތާއި ބާޠިލް ކަމަށް ދެނެގަނެ، ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފު ކަމެއްކަމުގައި އެއީ ބާޠިލް ސަބަބެއް ކަމުގައި ދެނެގަނެ ޤަބޫލުކުރަން ޖެހޭނެއެވެ. ވީމާ އަދި އެހެން ފަރާތަކަށް ޝަކުވާކޮށް ދުޢާކުރާ ނުވަތަ ބާޠިލް އެއްކޮށް ދޫކޮށްލުމަށް އިތުރު ބަޔާން ނުވެއެވެ. 'لا إله إلا الله' ދުލުން ކިޔައިގެން ކަމެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި އެހެން ފަރާތްތަކަށް އަޅުކަން ކުރުން ދޫކޮށްލަން ޖެހޭނެއެވެ.

މިކަމުން އެނގިގެންދަނީ ފިލައިން، الله އަށް އީމާންވާ ހެދި، ޠާޣޫތުންނަށް ކާފިރުވެވާނަމަ ކަމުގައި އެކަމަކީ އަދި އިސްލާމްދީނަކީ ނުވަތަ އިސްލާމްދީނުގެ ޝަރުޠުތަކާއި ހުރިހާ ކަމެއް ނުވާ ގޮތަށް ކުރާނަމަ ވެސް ނެއެވެ. އެހެނީ އޭގެ ޝަރުޠަކީ ގޮތެއްގައި ވިސްނާ ވިސްނާ ޤަބޫލުކޮށްގެންނެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުގެ ބައްޓަން އެތައް ގޮތްތަކުން ކަމަށް ޤަބޫލުކުރާ ނަމަވެސް ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފު ޠާޣޫތަކަށް އަޅުކަމެއް ކުރެވޭ ހިނދު، އިސްލާމްދީނަކުން ދުރުވެގެން ދެއެވެ. އަދި ހަމަހަމަކޮށް الله އަށް އީމާންވާ ތަނެއް ނުވާނެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް މުސްލިމުން ޤަބޫލުކުރާ ގޮތަކީ ޝަރީޢަތުގެ ބާރު ފިޔަވައި ކަމެއް ޤަބޫލުކުރާ ބޭފުޅުން ނުވެއެވެ. ނަބިއްޔާ ﷺ އިސްލާމްދީން ނަގާދެއްވީ ގޮތަށް ދެކެވެނީ ޙަޤީޤަތުގައި ކަލިމައިގެ ތަކުރާރު ކުރުން ކަނޑައެޅިގެން ނުވެއެވެ. އޭނާގެ ޢަމަލުތަކުން އިސްލާމްދީން ޤަބޫލުކުރާ ކަމެއް ސާބިތުވާންވާނެއެވެ. ރަސޫލުﷲ ﷺ ގެ ދަޢުވަތު ޖަމާޢަތްތަކެއް އިސްލާމް ދީނުގެ ގޮތުން ބިނާކޮށްދެއްވި ޤަވާޢިދު ބިނާ ކުރައްވަމުން، ނަބިއްޔާ ކުރައްވަމުން ވިދާޅުވެ. އެހެންކަމުން الله تعالى އާއި ރަސޫލާގެ ކިބައިގައި ކުރާ ކަންތައް ކޮށްގެން ނުވާނެކަމަށް ދެނެގަނެ ކަލާނގެއަށް ބޭނުންވާ ޤަބޫލުކުރުމުގެ ކަންތައް ވާނެއެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ދަލީލުތަކަށް ބަލާއިރު ކަލިމަ ޝަހާދަތަށް ދަލީލުތަކެއް އިސްލާމް ޤަބޫލު ކުރާ މީހަކަށް ނުވެއެވެ. ވީމާ އެކަމުގައި ޝަރީޢަތުގެ އިސްލާމްދީނުގެ ފެންވަރު ދުލުން ކުރާކަމެއް ނުވެއެވެ. ދުލުން ޝަހާދަތް ކިޔުމަކީ ހަމައެކަނި ފުދޭ ކަމެއް ނޫނެވެ.

---

[38] شروط الشهادتين للشيخ عبد الله بن عبد الرحمن الجبرين

ނުފުދެއެވެ. އެހެނީ އިސްލާމްކަމަކީ ޢަޤީދާ އާއި ޢަމަލާއި އެކު ފުރިހަމަވާ ކަމެކެވެ. މިކަމަށް ރައްދުދޭން ވިސްނާލިޔަކުމެ، އަބޫ ޠާލިބަށް ނިކަންހުރެ ވިސްނާލާށެވެ. އޭނާ މަރުވި ވަގުތުވެސް އިސްލާމްދީނަކީ ޙައްޤު ދީނަކަމާއި ނަބީ ﷺ ގެ ދަޢުވަތުގެ ތެދުކަން އޭނާއަށް ކަށަވަރުވެ އެކަން ހިތުން ގަބޫލުކުރިއެވެ. އެހެނަސް އެގޮތަށް އިޤުރާރުވާން ދެކޮޅު ހުދުގެ ނަޞީޙަތްގެ ގޮތުން އޭނާ ވެގެންދިޔައީ ނަރަކަވަންތަވެރީންގެ ތެރެއިންނެވެ. އެކަމުންވެސް އެނގިގެންދަނީ (لا إله إلا الله) ކިޔަންޖެހޭނެކަމެވެ. އެކަމަށް ޝަހާދަތް ކިޔައި ހިފާންޖެހޭނެކަމެވެ. އެކަމުގައި އެކި ބިކަމެއްނުވާނެއެވެ.

ޖާހިލުން ކާފަރުވުން (ނުވަތަ ނަފީ ކުރުން) لا إله إلا الله، މިމަޢުނަވި ކަލިމައިގެ ކުރިއަށް الله تعالى ލެއްވި ލައްވުމަކީ އާދޭ ދިރިއުޅުމުގެ މައްޗަށް ދަލީލުކޮށްދޭ ކަމެކެވެ. ފުރުޤާނުގެ ނައްޞުންނާއި ރަސޫލު ﷺ ގެ ސުންނަތުން އެއްވެސް ޝައްކެއް ނުވާފަދައިން އެނގޭ ގޮތުގައި އީމާންކަން ޞައްޙަވުމަށް ބޭނުންވާ އެއް ޝަރުޠުކަން އެނގިދެއެވެ. އެގޮތުން ބުނުމުން އެއްލިބާވާ މިހާ ބޭނުންވެގެންނުވެއެވެ. އެފަދަ މިހަރު الله تعالى ގެމައްޗަށް ބޭރު ދޫކޮށްހަދައިދީ ކަށަވަރުކުރެވެ. އެހެނީ އެފަދައިން ބޭނުމުގެ މާނައިގެ الله تعالى - لا إله إلا الله - މިކަލިމަ ތެރެއިން ކުރެއްވުމުގައި އެއްވެސް ބޭނުމެއް ހުއްޓާފައިނުވާނެއެވެ. އަދި އެއީ އިލާހު އެއްވެސް މަޤުބޫލަކާއި ނުލައި ބާޠިލު އިލާހުން ނިސްބަތްވާފަދައިވާ ކަމެއްނުވެއެވެ. އެއީ الله تعالى ގެ ބަރުދުގައި ހުރި ދޮގުކަމެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކުގައި ކާފަރުވުމާ ގޮތެވެ. އެހެންނަމަވެސް ފަހަ ކިޔަނިކޮށްއެއްވޭ؟ އެހެނީ އެއިލާހަކަ ހުރިހާ ކަމެއްވެސް އެނގެ ރަޙުމަތްވަންތަކަމާއި ކުރަމުވާ އެނގެ ދުނިޔޭގެންވާ އިލާހެވެ. އަދި އެއިލާހަކާ ކުރައްވާ ކަންތައް ކަމެއް ފުރިހަމަ ރަޙްމަތާއި ޢިލްމާއި ތަދްބީރުކުރައްވާ ޙިކުމަތްތެރިވަންތަ ކާއިނާތުގެ ވެރި اللهއެވެ.

އަބޫ ޢާއިޝާ ސިފަކޮށްދީފައިވާ ގޮތައި ހިތްވަރު ޖާހިލުން ކާފަރުވުމަކީ ޢަޤީދާގެ ދީނުގެ މައިގަނޑު އެއް މައްސަލައެވެ. الله تعالى އެއްކަލަވަންތަކުރުވޭ ޖާހިލުން ކާފަރުވެގެންނެވެ. އެއީ އީމާންކަމުގެ ކަލިމަކަމުގައިވާ ޝަހާދަތުގެ ދުރަހަމަކަމުގައިވާ (لا إله إلا الله) ގެ ފުރަތަމަ ބައެވެ. އަދި الله تعالى ޤުރުއާނުގައި ވަޙީކުރައްވާފައިވާ އާޔަތްތަކާއި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޙަދީޘްތަކުން އެނގި ބަޔާންވެގެންވާ ގޮތުގައި އެކަކާއި ނުލައި އީމާންކަމުގެ ޝަރުޠުތަކެވެ. އެއީ އީމާންކަމުގެ ޝަރުޠެއްކަމުގައިވުމުން އެނގޭނީ އީމާންކަން ޤަބޫލުކުރުމުގައި އެޝަރުޠުވެސް ފުރިހަމަވެގެންނެވެ. މިފަދައިކަމުގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ފަދައިން އެޝަރުޠަކީ އީމާންކަން ސައްޙަވާން ބަރާބަރުކުރުމަށް ޝަރުޠުތަކުގެ ޝަރުޠެވެ. އެޝަރުޠު ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ހިތުގައި ތެދުވެ ވަރަށް ޝަހާދަތް ކިޔުމެވެ، އެއީ الله تعالى އަށް ކާފަރުވާ ތީ ހިތުކަމެވެ.

އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތް

"އަޅުގަނޑުމެންގެ މުޖުތަމަޢުގެ ތެރެއަށް ބަލައިލިކަމުގައިވާނަމަ މިއްލަތު އިބްރާހީމުމަން ތަބަޢުވާންޖެހޭކަން ކަމަށްބުނެ، އެވެސް، ރަސޫލު الله ﷺ ސުންނަތާއި އަދިވެއްޖެއްޔާ ކަމަށް ހިފާ މިންވަރަށް ހިފާގޮތަށް ނުވަތަ އެހެރިއަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން ބައެއް ބައްބައްފުޅުންނެން އެބަ ވާހަކަދައްކަން ދީނުގާ ނުވަތަ އެބަ ފާހަގަކުރެވޭ"

މިއްލަތު އިބްރާހީމަކީ ތަބާވުމުގެ ވާޖިބު ދީނެއް ދެއްކުމަކީ މައްސަލައެއް ނޫނެވެ. އަދި ހުކުމެއް ދީނެއް މިއްލަތު އިބްރާހީމަކީ ތަބާވާ ވާޖިބު ދީނެއް ކަމުގައި ވިޔަސް، އެއީ ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތާއި ވާ އެއްޗެއްކަމުގައި ހިތަށް އަރުވާނެ އެއްވެސް ރާގެއް އޮތް ކަމެއް ނޫނެވެ. މުސްލިމު އަޅުންނަކާއި އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަކީ ތަބާވުމުގެ ވާހަކަދައްކަނީ އެމިއްލަތަށް ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތް ނޫން، އެއާއި ވަކިވެފައިވާ ވަކިއެއްޗެއްކަމުގައި ދެކެނީކަމަށް ކިޔުމަކީ ބަޔާނުގައި ގެއް ބޮޑު ކުށެކެވެ. އެހެން ބަސްމަގުގައި އިސްލާމްދީނުގައި އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަން ދީނުފުޅާ މަގުން ނަސްދީ ޖެހިލާނެވެ. އަދި އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަކީ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތަށްވެގެން ދަން އެއްޗެއް ކަމުގައި ދީލާނެވެ. އެހެންނަމަ ބަޔާނާއި މުޅިން އެހެން ޗާލެވެ. އެހީ މިއްލަތު އިބްރާހީމް އަކީ ތަބާވާ ވާޖިބު ޝަރުޢީ އަދުލުގެ މުސްލިމުގެ ވަހަކަމަށް ކަހަކަން ހަމަ ވިސްނާދިނުމެވެ. އިބްރާހީމް ތަބާވާ ދީނުގައި ވަކިކަން މިލަތަކާއެވެ. ވަކިއޮވެސްމެއެވެ. އިބްރާހީމަކީ ތަބާވުމަށް ދީނެވެ. ފޯނާ ވަލައި ދާނެ އެއްޗެކެވެ. އެހެނަސް ޤުރްއާނުގައި الله تعالى ވަޙީ އަރުއްވައިދެއްވި މާތް ރަސޫލާ، ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް، އިބްރާހީމަކީ ތަބާވުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައެވެ:

﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ أَنِ ٱتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۝١٢٣﴾[39]

މާނައީ : އޭގެފަހު ތިބާއަށް ވަޙީ ކުރެއްވީމެވެ. ޙަނީފުގެ އިބްރާހީމްގެ މިއްލަތަށް ތަބާވުމަށެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނީ ޝިރުކު ކުރި މީހުންގެ ތެރެއިން ވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.

މިއާޔަތުގައި ފާޅުކޮށްދީފައިވާ ފަދައިން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ނަބީ ﷺ އަށްވެސް މިއްލަތު އިބްރާހީމަށް ތަބާވުމަށް އަމުރުކުރެވިގެންނެވެ. އަދި الله تعالى މިއާޔަތުގައި ބަޔާންކުރައްވައިދެނީ އިބްރާހީމް عليه السلام އަކީ ޝިރުކުކުރި މީހަކު ނޫން ކަމެވެ. ހަމައެހެންމެ ނަބީ ﷺ އަށް الله تعالى ހިދާޔަތްދެއްވާފައިވާ ކަމުގެ ހަޤީ މިސްތަޤީމްނަގަނ ދީނުމަތީ ކުރެއްވި އަމުރުގައި ބާޠިލުކުރެއްވީމެވެ އެއީ ސީރާތުލްމުސްތަޤީމް ހިދާޔަތުގެ މަގު ކަމުގައި ބާޠިލުކުރެއްވީއެވެ. އަދި އެހެންގޮސް ސީދާމަގުގެ ތެރެއިން އެއް ސީދާމަގު އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތް ކަމުގައި ބާޠިލުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ އަންނަނިވި އާޔަތުގައެވެ :

﴿قُلْ إِنَّنِى هَدَىٰنِى رَبِّىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ۝١٦١﴾[40]

މާނައީ : ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ "ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުގެ ރައްބުވީ އަޅުގަނޑު ސީދާމަގަށް މަގުދެއްކެވީއެވެ. އެއީ ޤާއިމުވެގެންވާ ދީނެވެ. ޙަނީފުވަންތަ އިބްރާހީމްގެ މިއްލަތެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނީ މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ވިކަމުގައި ނުވެއެވެ"

ފަހެ، އިސްލާމް ދީނުގެ ޝަރީޢަތުން ދެއްކުމަން އަސްލުގެ ތެރެއިން އާއްމުކަމަކު ދެވިފައެއް ނޫނެވެ. الله تعالى ވަޙީ ނަބީ ﷺ އަށް އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަށް ތަބާވުމަން ބަޔާންކޮށް ބާޠިލުކުރައްވާފައެވެ. އަސްލު އާއްމުން އަސްލުގެ ތެރޭގައި الله تعالى ވަޙީ ނަބީ ﷺ އަށް ހިދާޔަތް ދެއްވާފައެވެ. އެހިދާޔަތުގެ އެއް ސީދާމަގު އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތް ކަމުގައިވެއެވެ.

---

[39] النحل: ١٢٣

[40] الأنعام: ١٦١

ހަމައެހެންމެ، މާތް ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް އެކަން އަމުރުކުރެއްވީ އިތުރުން الله تعالى ވަޙީ އަންގަވައިގެން މިސްރަޙުކުރައްވާފައި ވެސް އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަށް ތަބާވުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއީ ތަޢުލީމުދެއްވެވި. އެހެނީ ނަބީ ﷺ އަށް ކުރިން އަމުރުކުރި އަހުލުވެރިންނަށްވެސް ކުރިން އަމުރުކުރެވި. އެހެނަސް އަހުލުވެރިންނަށްވެސް އެއަމުރު ވަޙީން ކުރިމަތިކުރިއަސް ކަމެއް އަހަރެމެންނަށް ދައްކުވައިދޭ ކަމެކެވެ. އެއީ الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިފައިވާ މިއަދުވެސް.

﴿قُلْ صَدَقَ ٱللَّهُ ۗ فَٱتَّبِعُوا۟ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٩٥﴾﴾[41]

މާނައި : ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. "الله ތެދުފުޅު ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ތެދުމަގުގައި ދެމިހުރެ ޙަނީފު ގޮތުގައި (ބާޠިލުން ދުރުވެގެން) އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މިއްލަތަށް ތަބާވާށެވެ. އެކަލޭގެފާނަކީ ޝިރުކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން ވެވަޑައިގެންނެވި ކޮޅެއް ނޫނެވެ."

الله تعالى އެއިރާދަކުރެއްވި ދީނުގެ ވަސީލަތަކުން އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަށް ތަބާވުމަށް ޚާއްޞަކޮށް އަމުރުކުރެއްވީ ކީއްވެގެންތޯ؟ އެމިއްލަތަކީ ކޮބައިތޯ؟ އިބްރާހީމް عليه السلام އަކީ الله تعالى، އެއިރާދަކުރެއްވި ތައުޙީދު އަށް ތަބާވި މީހެކެވެ. އެހެންވެ، އިބްރާހީމީ މިއްލަތަކީ ތައުޙީދުގެ މިއްލަތެވެ. ޙަނީފީ ދީނެވެ. ދީނުގެ ކުރިން ވެސް الله تعالى އަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމެވެ. ޝިރުކުން ދުރުވުމެވެ. އެއީ ޝަރުޢީ ހުކުމްތަކެވެ. އެކަމުން ތަބާވާ މުސްލިމުން ދުރުކުރެއްވި. الله تعالى އަށް އަޅުކަމަށް ވުރެ ސިފަކުރެއްވި ދީނަކީ އެއީ ސިފައެވެ. الله تعالى އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ދީނަށް ތަބާވުމަށް އަމުރުކުރެއްވީ ސިފައަށް ބަލާފައެވެ. އެއީ الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައެވެ :

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ.....﴾[42]

މާނައި : އިބްރާހީމް ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވި މީހުންގެ ކިބައިގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރިވެތި ނަމޫނާއެއް ހުރިކަން ކަށަވަރެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް އެމީހުން ބުނިހިނދުގެ : " އަހަރެމެން، ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެން الله ފިޔަވައި ތިޔަ އަޅުކަންކުރާ ތަކެތީން، ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. ކަލޭމެންނަށް އަހަރެމެން ކާފިރުވީމެވެ. އަދި އަހަރެމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި އަބަދަށްޓަކައި ނުރުހުމާއި އަދާވާތްތެރިކަމާއި ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން الله އަށް އެކަނި އީމާންވާންދެން ދާންދެނެވެ. ....

މިއާޔަތުގެ އަލިގައި، އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި އެކަލޭގެފާނާ ތަބާވިމީހުންގެ ފާރުމުން ފެންނަ މައިގަނޑު ސިފަތަކީ މިއީއެވެ:

1. الله تعالى ފުރިހަމަ ގޮތުގައި އެކަނިވެރިކުރުން.
2. ބާޠިލް ގޮތުގައި އަޅުކަންކުރާތީ ހުރިހާ ފާރުތަކަކުން ބަރީއަވުން. އަދި އެފާރުތަކަކުން އަޅުކަންކުރާ ފާރުތައް ބަރީއަވުން.
3. الله تعالى އެއްކަލައަށްމަ ނުކުރާ ކޮންމެ މީހަކު ޝިރުކުވެރި ކަމުގައި ހެދުން.
4. الله تعالى އެއްކަލައަށްމަ ނުކުރާ މީހުންނާ ނަފްރަތުކުރުން.
5. الله تعالى އެއްކަލައަށްމަ ނުކުރާ މީހުންނާއި ދެދު އެކުވެރިކަމާއި ރަޙްމަތްތެރިކަމާއި ހިތުގެ ގާތްކަމާއި ލޯބި ނެތިކަށްވުން.
6. ކާފިރުން الله تعالى އަށް ޚާއްޞަކުރައްވާ އިލާހުވެ ލާސާޤުވާއިތަކަކީ ޝަރުޢީ ސިފަތަކެއް ދޫނުން އެމީހުންނާ ދާއިމަކުރުން.
7. ޚާއްޞަކޮށް، އަޅުގެ ޚާއްޞަވާ ނިޔަތުގައި ކާފިރުން ދުރުކުރުން.

[41] آل عمران: ٩٥

[42] الممتحنة: ٤

ކުރުގޮތަކަށް ބުނާނަމަ އެއީ الله އަށް އީމާންވުމާއި ތައުޙީދުންނަށް ގޮވާލެއްވުމެވެ. އަދި الله تعالى އަންގަވައި ހޯދުވުމާއި ނަފުރަތުކުރެއްވުމެވެ. އެއީ އިސްލާމް ދީނުގެ އިލްމީ އިސްތިދުލާލުން ބުނާނަމަ ތަފުހީމުކުރުމާއި އަކުރުވާ ވަރު ބަޔާއެވެ. އާދެ، އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ދިރިއުޅުމީ އެއީ އެވެ. އެއީ ކުރުގޮތަކަށް ބުނާނަމަ އިސްލާމް ބަސްފުޅު ހުރިހާ ސިފަތަކެއް އެކުލެވޭ، الله تعالى ބައްޔިތުންގެ އެއްކަލާނގެކަމާ މަގަށް ކިޔާ އެހެން ނަމާކާފެ. މިސަފަރުގައި އެކުލެވޭ މަންޒަރުތަކެވެ.

މިދަންނަވާ އާދަމުދަރިން އަނގަތެރިން އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ދިރިއުޅުމުގެ ހެޔޮބަސްތަކަށް ޖާހިލުންނާއި ކުރިމަތިލައި، އެޖާހިލުން ބަދަލުކުރުމަށް، އެގެ ހަމަޖެހުމަށް، އެއީ ބާރުގަދަކަން ވިސްނައިދީ، الله تعالى ބައްޔިތުންގެ އެއްކަލާނގެކަމާ އެކަލާނގެ ބައްޔިތުން ބަހައްޓަވައިދިނުމާއި، ހެއްލުވައި އަދި ދީނުގެ ގޮވާލުން، މިއަށްދާން ގެންގުޅުމާއި، ދިމާކަމަށް ހިތްވަރު، ކިބައިން ގެންދަނީ ދުވަސް ތަފުސީލުކޮށް ބޮޑެތި ގޮތްތަކެވެ. އަދި އެއްބަސް ޖެހިލުމެއް ނިކަމެތި ބައިޓަކަށް ގޮވާލުމެވެ، އެހެނެއް ފަރުވާ ބޮލިވެރި ގޮތަކަށް، އެހެން ހިތްޕުރުވާ ކުރިމަތިވީ ދިނުމަށް ކުރިމަތިލާ ތަކުލީފުތަކާއި، الله تعالى އެއްކަލާނގެ ސަލާމަތް ގާތްކުރެއްވުމެވެ، ދީން ވިސްނުމުގެ ބަޔަކު ދަރަޖަ ހޯދައެވެ. އަދި الله ގެ ރަސޫލުންގެ އެއްގޮތް ތިމާއާއި އެދިމަހެޅި ބަޔަކާ އެއްވަރަށް މީހުން ދޭނެ ގޮތް ސަރުކާރު ބާރުތަކުގެ މަގުތަކުގެ ބޭނުންތެރިކަން، އެކަމުގެ ނިޔާކުރުމާއި އެއްބަދަލު އުޅުނެވެ. އަދި ހިތް ކަންކަމަށް ތަރުބިއްޔަތުކޮށް ކުރަނިވި މަސްލަހަތުތަކެވެ. ނަފުސު ކުރެވެ.

މިކަންކަން އެނގުނީ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ބަރާބަރުގައި ބަލާލާފައި ފިރިހެނުންގެ ވިސްނުމާއި ދޯހަޅިވުމާއި ބަޔަކު ތަރުބިއްޔަތުކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އެކަކާއިއެކު ބައްޔަށް ބޮޑު ވިދާދޭތެރޭ ރަސޫލުންގެ ބޮޑުތަކެއް ބައްލަވާ ގޮތްތަކެއް ކުރިމަތިވިއިރު، ބޮޑުތަކެއް ބަރަކާތް ގެނެސްދިނުމުގެ މިފަދަ ގޮތްތަކުގެ އިވިގަތުމަށް ކުރިމަތިލާ، އެކަލާނގެ ދަރިކަލުން ފަހަރުގައި ދުނިޔެއާއި މަސްއޫލުވުމުގެ ފަރާތުން ކޮށްދެއްވި ސަބަބުތަކެއް ނިކަމެތިބާވަތުގެ މީހަކަށް ސިފަކުރުމަށް މިނިވަން ކުރެއްވިއެވެ، އެކަމާ ދަރިމަތިގެ ބޮޑުކަމާއި ފަހުގެ މަސައްކަތް ކުރެއްވިއެވެ، އެކަކު ބަލިގެނުން އަދި ރުވައިގަތުމުގެ ބޭނުމަކަށް ޖެހިލުންވެގެން މިކަމުގައި ގެނެސްދިނުމާއި، އަދި އެކަން ކާމިޔާބުކުރެއްވިއެވެ، ހިތްވަރު ކިޔާދީ ކުރަނިވި ތަރުބިއްޔަތުގެ ކުރިމަތިލުމަށް ފަރުވާ ދެއްވި ބޮޑެތި ބަރަކާތުގެ ދެކޮޅު އެކުއެކީގައި ގޮތްތަކެވެ، الله تعالى އޭނާގެ ކުރިއަރާ ގެއްލުންވެ ދެއްވާ މަސައްކަތާއި ފުރިހަމަކަމެއް އިންސާފުވެރިގޮތުގައި އެކަމެއް ހުރިކަމާ ބޭރުކަމަކަށް ސިފަކުރެއްވިއެވެ، އެކަލާނގެ ބާރުގައި ދަރިމަތިގެ ބޮޑުތަކެއް ފަރާތަކުން ލިބިދެއްވި ކަންކަމުގައި ރަސޫލުންގެ ޙަރަކާތް، الله تعالى އެވަރު ފުރިހަމަކަން ކުރެއްވިއެވެ، އަދި ކުރިއަރައިގެން ދާ ރަސޫލުން ތަރުބިއްޔަތުގެ ނަތީޖާ ދިމާވުމެވެ، الله تعالى އަޅުގަނޑުމެން ހިތްވަރު ދެއްވި ކަންކަމުގެ އެކަމާއިދޭތެރޭ ގެންގުޅުއްވި ގޮތް ވިސްނުން މާނަކޮށް ދެއްވިއެވެ، އެކަން ކުރުއްވަން ވަގުތުގައި ހިތްވަރު ދިނުމާއި، އެކަލާނގެ ދަރިކަލުން ވަޞީލަތުގެ އިބްރާހީމީ ދީނާއި ބަލާފައިވާ ގޮތުން ފުރިހަމަ ކުރެއްވިއެވެ، الله تعالى އެކަލާނގެ ހެއްދެވުމުގެ އިސްލާމީ ސަމާލުކަމާއި އެކަލާނގެ ދަރިކަލުންނަށް ހިފާލެވޭ ކަމުގައި ކަނޑައެޅުއްވިއިރު އެއްބާރުގެ ގެބާ ބޮޑުކުރެއްވުން ކުރިއަރުވައިދެއްވިއެވެ، އެކަލާނގެ ރަސޫލުގެ ބޮޑެތި ތަރުބިއްޔަތުތަކުގެ މިކަންކަން އެނގިއެވެ.[43] އެކަލާނގެ ބަރާބަރުގެ މުހިންމު ފުރުޞަތު
الله تعالى އެއްކަލާނގެކަމާ ގުޅޭ ކަމަކީ އަދި އެއީ ފުރިހަމަ ކަމެއް ބަރާބަރުގައި މިދަރިވަރުން ދަރިންނާއި ހަމަހަމަކުރުމާއި އަދި ދަރިންނާއި ދެނެވޭ އެއްކަން ފުރިހަމަކުރެއްވި ބަސްފުޅެވެ. މިކަމުގެ ސަބަބުން الله تعالى ވަނީ އިބްރާހީމް عليه السلام ހަދިޔާގެ މަޤާމަށް ހިތްޖަހާ އެކަލާނގެ ދަރިފުޅު ނަބީންނާއި ރަސޫލުން ފުރުޞަތު ދެއްވާފައެވެ. އަދި އެއަށްފަހު މަސްއޫލިއްޔަތު ހިސާބުން އެކަލާނގެ ދިފާޢު ބަރާބަރުގެ ބޮޑުތަކެއް

---

[43] އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ވާހަކަފުޅު މިމަޢުލޫމާތު ބަލާލާ، ފޮތްތަކުން : البقرة: ١٢٤ – ١٣٠، ٢٥٨، ٢٦٠، الأنعام: ٧٤ – ٨٣، التوبة: ١١٤، هود: ٦٩ – ٧٦، إبراهيم: ٣٥ – ٤١، الحجر: ٥١ – ٦٠، النحل: ١٢٠ – ١٢٣، مريم: ٤١ – ٥٠ ، الأنبياء: ٥١ – ٧٣، الحج: ٧٨، الشعراء: ٦٩ – ٨٩، العنكبوت: ٣١ – ٣٢، الصافات: ٨٣ – ١١٣، الزخرف: ٢٦ – ٢٧، الذاريات: ٢٤ – ٣٦، الممتحنة: ٤ – ٦ : قصص الأنبياء لبن كثير (މިއީ އާއްމުކޮށް ބަލާލާފައިވާ ފޮތްތަކުގެ ތެރެއިން ފޮތެއް މަސްދަރެއް)

އެކަލޭގެފާނުގެ މިއްލަތަށް ތަބަޢަވުމަށް ﷲ تعالى ވަޙީ އިރުއްވި ބަސްފުޅު އާޔަތްތަކުގައި ޝިރުކުގެ ވެރިއެއް ނުވާފަދައިން އަމުރުކުރައްވާފައެވެ!

ﷲ تعالى އަށް އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު އަޅުކަންކުރުމަށް އެމިއްލަތަށް ތަބަޢަވުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވަނީ މުޝްރިކުން ހިނގާ ސަބަބުތަކަށްޓަކައެވެ.

އިސްލާމް ދީނުގެ އާދަޔާގައި ﷲ تعالى ބަޔާންކުރައްވާފައިވަނީ އިބްރާހީމް ﷵ އާއި އެކަލޭގެފާނަށް ތަބަޢަވި މީހުންނަކީ އަހުރުމެންނަށާ ތިޔެވި ނުހުރިހާއެކަކެވެ. ބަހަކު މީހުންނަށް ޚާއްޞަކުރާ މިތާލެއް ކަމުގައި އެންގެވުމަށް އެގޭ ގޮތަށް އެމީހުންގެ ވާހަކަ އަޑުއެހުމަށްފަހު އެވާހަކަތަކަށް ހިތްހުރުން ނިކަމެތިކޮށް ނުނުވެ. އޭގެ މާނައަކީ، އެމީހުންނަކީ ﷲ تعالى ޚަލީލު ކަމުގެ ޒިކުރު ކުރިބައެއް ކަން ދެނެގަނެ، ﷲ تعالى ގެ ޚަލީލުކަމުގެ ދަރަޖައަށް ވާސިލުވެވަޑައިގަތީ ހިނގައިގެން. އެހެންކަމުން ނަބީ ﷺ އަށް އިބްރާހީމް ﷵ ގެ މިއްލަތަށް ތަބަޢަވުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވަނީ އެމިއްލަތުގެ ފަރުދުވެރިކަމާ އެއްކަލަވެއްގައިވާ ސިފަތަކުގެ ސަބަބުން ކަމުގައި ބެލެވެއެވެ.

އިބްރާހީމް ﷵ އަކީ "ތަޢާލާގެ ޚަލީލު" ކަމަށް ހުރި އެއް ޢާއިޝާވެސް ވަނީ ބުނެފައެވެ. އޭގެ މާނައަކީ ހުވަފެނުގެ ނަފްސަ ﷲ تعالى އެކަލާމުގެ ވަރުގަދަކަމާ ތަޢާލާގެ ތަރައްޤީ ބައިވެރިވުމަށް ފާހަގަކޮށްދީފައެވެ. މިތަނުގެ ދަރުމަ ދެކެވިފައިވާ ފަރަކަތަށް އެހީވެދެއްވާ ނަބިއްޔާ ސުލައިމާނުގެ ވިހި ތަސްބީޙު އަދި އެބަލާވަޅެވެ. އަދި މުޙައްމަދު ﷺ އާއިއްލާ ބޭކަލުން ހިނގައި ސުވަރުގެ ދަރިން ބަޔާންކުރެއްވުން އަދިވެސް ބޭނުންތެރިކަމާ އިބްރާހީމް ﷵ ގެ މިއްލަތަށް ތަބަޢަވުމުގެ، އެމިއްލަތުގައި ފަރުދުވެރިކަމާ ސިފައަށް އެކަލޭގެފާނަށް އިތުރު މަރުތަބާ ދެނެގަތުމުގައިވެސް މިއްލަތު އިބްރާހީމް އަށް ތަބަޢަވާނެ ގޮތް ބުނެދީފައި، އެބުނުއްވި ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ މަރުތަބާ ﷲ تعالى ބާރުއަރުވައި ހަދުއްވައި ހިފުއްވިއެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނެވެ.

އެއީ އެކަލާމް ޚަލީލުގައި ވަކި އެއްކޮށް ބުނުއްވި. އަދި ކިޔާ ޝުކުރު، އެއީ ﷲ تعالى ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ކުރެއްވި ނިޢްމަތްތަކުން އެކަކީ އިބްރާހީމް ﷵ ގެ މިއްލަތުގެ މަތިވެރިކަމެވެ! އޭގެ މާނައަކީ އެއީ ސުވަރުގެއަށް ވަދެވޭ މަގު އެއްކޮށް ނުވަތަ ދަރަޖަ އެއް ބުނުއްވި. އެހެންވެސް އެއީ ﷲ تعالى ގެ ޚަލީލު އަދި މަތީ ނަބިއްޔާގެ ސުވަރުގެއަށް ދެވޭ ވަރުވައިވާ ދަރަޖައެވެ. އިބްރާހީމް ﷵ ގެ މިއްލަތު ބުނުއްވުން އެއީ އިބްރާހީމް ﷵ ގެ ޚަލީލު ކަމާ މަތީ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޚަލީލު ކަމާ ހަމަހަމަ ވެއެވެ. އެހެން އިބްރާހީމް ﷵ ގެ މިއްލަތަށް މަތީ ނަބިއްޔާ ﷺ ވެސް ޚަލީލު ކަމާއި ތަޢާލާ ޝުކުރުކުރެއްވުމެވެ. އަދި ކިޔާ ޝުކުރު، އެއީ ﷲ تعالى ހިތްޖެހުން ބަރަކާތް ނަބިއްޔާއާ ބަސްފުޅުވެސް އެއްކޮށް ތަޢާލާގެ ޚަލީލުކަމަށް ކުރެއްވި ދަރަޖައަށް ވާސިލުވެ ހުރެއްވުމުގެ މަތިވެރިކަމާ މަރުތަބާގެ މަތިން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ.

މަޤާމުގެ ސިފަތައް ﷲ تعالى އަޅުކަމުގެ ބޭނުންތަކެއް ހަމަޖެހިފައިވާ އިބްރާހީމް ﷵ ގެ މިއްލަތުގެ ތަރުތީބެވެ. އެހެންވެސް އިބްރާހީމް ﷵ ގެ މިއްލަތަށް ﷲ تعالى އެއްކަލަވެސް ދޭތެރޭގައި ހަމަޖެހިފައިވާ އިތުރު ނަފްސު ދަރަޖައެއް ހިއްސާ އިޢްތިރާފު ނަމެއްވާ ބަސްފުޅުވެއެވެ.

ހަމަކަށަވަރުން ﷲ تعالى ގެ ޚަލީލު އިބްރާހީމް ﷵ އާއި ﷲ تعالى ގެ ޚަލީލު މުޙައްމަދު ﷺ ގެ ނަމުގައި ދީނުގެ މިތާލަށް ގެއްލުމެއް މިލްކެވެ. ގެއްލުމުގެ އަސްލުތަކުން ނުހުރެ ބޭއްވި ގެއްލުމެއް ބައްލަވާލެވެ. އަދި އެގެއްލުން އެބޭއްވި ޚާއްޞަ ކަމާއި، ހަމަހަމަކަން އެބޭއްވިއެވެ. ނިސްބަތްކުރެވޭ ޚާއްޞަ ތަރުތީބުތައް. އެބޭއްވި ނިސްބަތްކުރެވޭ ކަމުގައި ބެލެވިދާނެ. އެ ފަދަހެން އެގެއްލުން، ހަމަހަމަ ނިސްބަތްކުރެވޭ ތަރުތީބުވެސް އަދި އެގެއްލުމަކީ ވެސް ޚާއްޞަ ކަމެއް އެކަމާ ހަމަ ހަމައެވެ. ނުވަތަ ގެއްލުމުގައި ވެސް ބޭއްވި ގެއްލުމެއް މިވެސް ބޭއްވުމުގެ ޚާއްޞަ ބަދަލުގެ ގޮތުގައިވާ އަދި އެގެއްލުމުގެ ޚާއްޞަ ބަދަލުގެ ބަދަލު ކަމުގައި ބެލެވެއެވެ.

ވަސީލަތުގައި ފަރާތް ހިމެނޭގޮތުން މިވަހީ ގެއްލުމުގައި ބައިވެރިވާ ޚާއްޞަ ބަލާކަމެވެ.

އެތަނުގެ ދަރުން، އިބްރާހީމް ﷵ އަކީ ގެދޮރު އަބްދުލްއްޔާގައި ވިސްނާނުވެ. އަދި އެގޮތުގައި އަޅާ ޚާއްޞަކޮށް ﷲ تعالى އެއްކަލަވެސް ބަރަކާތްތެރި ހިސާބުގައިވެސް ވިސްނާނުވެ. އެއްބާރު ބޭނުންކުރެވޭ ބޭނުން ނުވަތަ ދަރުވަސްވެ ހަމަޖެހިފައިވާ އެއްވާ ގޮތް ނިސްބަތްނުވެއެވެ. ގެއްލުމެއް، ގެއްލުމުގައި ދަރުވަސް ހުރި، ސުވަރުގެއަށް ވާސިލުވެ މަތީގައި ހުރި އަދި ނުވަތަ އިބްރާހީމް އެކަލާ ބޭއްވި ހުރި މާލާ ޢަބަދުވެސް ހުރި. އެއްވާ ބޭނުންކުރެވޭ، ނުވަތަ ހަމަހަމަ ފަރުދުވެރިކަމެވެ. އެއްބާރު ފަހުން މާލާ މަތިވެ ދަރުވަސް ބޭއްވިއެވެ. އެބޭއްވި އެއް

ދޫވައިލި ހަމަ އިހުސާނީވަނަ ދޫވައިލެވެ. ބަލާބަލި، އެއީ އަންގާ ފަދަ ގޮވާ ކަމެވެ. އެކަމަކު އަޑުއިވުނު ބަލާނަމަ، އެއީ އެއްވެއްޖެހެނުއްގެ އެއް ދޫވައިލެވެ. ނިކަމެ އެއްގަހަކުނުވެ. ހަމަ އެއް އަސްލަހަކުނުވެ.

މިހިސާބުގައި ބަޔާންކުރެވުނު ފަދައިން އިބްރާހީމް عليه السلام އަށް ބާވައިލެވުނު ދީނާއި ނަބީ ﷺ ގެ މައްޗަށް ބާވައިލެވުނު ދީނަކީ އަސާސީ ގޮތުން އެއް ދީނެކެވެ. މިގޮތުން ބަލާއިރު އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތުގައި ފަރުދީ އަދި އިޖުތިމާއީ ސިފަތައް ހިމެނެއެވެ. އުމުރުތަކުގެ އަޚުލާގީ އުސޫލުތަކާއި ބަލާއިރު އަދަބުތަކާއި ޢަމަލީ ގޮތުން ބަހައްޓަން ޖެހޭ ސިފަތަކެއް ފާހަގަކުރެވެއެވެ. [44] އަދި އިސްލާމްދީން އަކީ އިސްލާމްދީނެވެ :

﴿ وَجَٰهِدُواْ فِي ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦۚ هُوَ ٱجۡتَبَىٰكُمۡ وَمَا جَعَلَ عَلَيۡكُمۡ فِي ٱلدِّينِ مِنۡ حَرَجٖۚ مِّلَّةَ أَبِيكُمۡ إِبۡرَٰهِيمَۚ هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلۡمُسۡلِمِينَ مِن قَبۡلُ وَفِي هَٰذَا لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيۡكُمۡ وَتَكُونُواْ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِۚ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱعۡتَصِمُواْ بِٱللَّهِ هُوَ مَوۡلَىٰكُمۡۖ فَنِعۡمَ ٱلۡمَوۡلَىٰ وَنِعۡمَ ٱلنَّصِيرُ ۝٧٨ ﴾ [45]

މާނައީ : އަދި اللهގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުން ހައްގުވާފަދަ ގޮތަށް ތިޔަބައިމީހުން ޖިހާދުކުރާށެވެ. އެކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުން ޚާއްޞަކޮށް ހޮވާލެއްވީއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ދީނުގައި އެކަލާނގެ އެއްވެސް ދަތިކަމެއް ނުލައްވަމެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ބައްޕަ އިބްރާހީމްގެ މިއްލަތެވެ. އެކަލާނގެ، ތިޔަބައިމީހުންނަށް މީގެ ކުރިންވެސް އަދި މި (ޤުރުއާނުގައި) ވެސް މުސްލިމުންގެ ނަމުން ނަންދެއްވީއެވެ. އެއީ ރަސޫލާ ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިއަކު ކަމުގައި ވުމަށެވެ. އަދި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިން ކަމުގައި ތިޔަބައިމީހުން ވުމަށެވެ. އެހެންކަމުން، ތިޔަބައިމީހުން ނަމާދު ގާއިމުކުރާށެވެ. އަދި ޒަކާތް ދޭށެވެ. އަދި اللهގެ (ދީނުގައި) ފަރުވާތެރިކަމާ ހިފާށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން ރައްކާތެރިކުރައްވާ އިލާހެވެ. އެއިލާހަކީ ހާދަ ފުރިހަމަވެގެންވާ ރައްކާތެރިއެކެވެ. އަދި ހާދަ ފުރިހަމަވެގެންވާ އެހީތެރިއެކެވެ.

މިއާޔަތުން އެނގިގެންދިޔަ ފަދައިން، އަހުރެމެންގެ ދީން ބިންވެފައިވަނީ އިބްރާހީމްގެ ދީނުގެ މިއްލަތުގެ މައްޗަށެވެ. އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ކުރިއަށް އަރުވާލެއްވީ الله تعالىٰ އަހުރެމެންނަށް ކުރަސްފުޅުވެރިކޮށްފައިވާ ޝަރަފުން ކުރިޔަށްފުއްދަވައިފައެވެ. އަދި الله تعالىٰ ވަނީ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އަހުރެމެންނަށް ސަލާމަތްކޮށް ނަސީހަތްތެރިކުރައްވާފައެވެ. އެއީ މުސްލިމުންގެ ނަމުންނެވެ. އަދި އަހުރެމެންނާއި ދިމާއިން އެކަލާނގެ ރިޒާވެވޮޑިގެންވާ (އެބަހީ އިބްރާހީމް عليه السلام ވެސް) ގެންނެވި ކަންކަމެވެ. ނަމާދުކުރުމާއި ޒަކާތް ދިނުމާއި ޙައްޖުވެރިކަމާ ގުޅުން ކުރުމާއި ދުރުކުރުވީ ކުރިމަތިވެ ބިރުފައިވާ ދިމާގައި އަހުރެމެންނަށް ދީނުގެ ބައިތަކެއް ގެންދެވީއެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަށް ދިނަކީ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތު ކަމުގައި ވަޙީކުރައްވާފައިވާ މިގޮތަށް ފަރާތުން ޝަރުޢީކޮށް ބަރަކާތް ލައްވާފައެވެ.

އެއްވެސް ޝަކެއްނެތް ނަމަ ފަދައިން އަހުރެމެންނަށް ދިނަކީ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތުގެ ސިފަތައް އެދިނުމުގައި ހިމެނޭ އަހުރެމެންނަށް ދިނުމުގެ ކަމުގައި އެކަން ކޮށްދިން ހިތަނަރުގެ، އުސްފަތްކަމާއި ނުލައި އަހުރެމެންނަށް ދިނުމުގެ ފާހަގަކުރަމާ ނުވާ ސިފަތަކެވެ. މިކަމުގެ ދަލީލު ދެއްވާ الله تعالىٰ ވަޙީކުރައްވާފައި މިއާޔަތުން ނުވެއެވެ.

﴿ وَمَنۡ أَحۡسَنُ دِينٗا مِّمَّنۡ أَسۡلَمَ وَجۡهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحۡسِنٞ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِيمَ حَنِيفٗاۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبۡرَٰهِيمَ خَلِيلٗا ﴾ [46]

މާނައީ : އަދި، ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރާމީހަކު ހުރިހާ ބާޠިލު ދީނުތަކުން، އިބްރާހީމްގެ މިއްލަތަށް ތަބާވެ، الله އަށް އަމިއްލަ ނަފްސު ކިޔަމަންތެރިވި މީހަކަށް ވުރެ ދީނުގެ ގޮތުން ރަނގަޅުވާނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ އަދި الله ވަނީ އިބްރާހީމްގެފާނު ހިތްޕުޅުގެ ލޮބުވެތިއެއް ކަމުގައި ހިއްޕެވީއެވެ.

---

[44] الأنبياء: ٧٣ މިއާޔަތުގައިވެސް މިކަން ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ. (وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡهِمۡ فِعۡلَ ٱلۡخَيۡرَٰتِ وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِۖ وَكَانُواْ لَنَا عَٰبِدِينَ)

[45] الحج: ٧٨

[46] النساء: ١٢٥

މިއްލަތުގައިވާ ފަދައިން، އިސްލާމްވެ، ހެޔޮއަމަލުތަކުން، އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަށް ތަބާވާ މީހާގެ ދީނަކަށް ވުރެން ހެޔޮވެގެންވާ ދީނެއް ނުވެއެވެ. ދީނީ ޢިލްމު ލިބިގެންވާ މީހަކަށް އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތި ގޮތުގައި އެނގިގެންދާނެ ފަދައިން މިއްލަތުގައި ވާރުތުވެފައިވާ ތިން ސިފައިން އެއްވެސް ސިފައެއް ކުޑަވެއްޖެނަމަ މިއްލަތުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ އެންމެ ހެޔޮ ދީނުގެ ފިރިހެނުގެ ސިފަ އުމުރަކަށް ނުލިބޭނެއެވެ. އެގޮތުން އިސްލާމްވެ، ހެޔޮއަމަލުކުރަނިވެރިއަކަށް އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަށް ތަބާވާނަމަ، އެއީ އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ދީނެއް ފިޔަވައި ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ! އެހެންކަމުގައިވާނަމަ، އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަށް ތަބާވާންޖެހޭ ވާހަކަ ދައްކުމަކީ ކަމެއްސަލަތެއް ހުއްޓެވެ!؟ އަދި އެވާހަކަ ދެނެހުން ދައްކުމަކީ ގާތް ނަބިއްޔާގެ ސުންނަތާއި ވަޙްޔީގެން އެއަށްވުރެން މަތިވެރިކަން އެއީ އެއްކިބާވެހުރުމަކީ ހަމައެކަނި ބޮޑު ވިސްނުން ކުރަން ފަދައެހެނަސްތަކުރުމެވެ! އެހެން ބޮޑުވިހަކަ ﷲ تعالىٰ ގެ ދީނުގައި އަރިސްކުރައްވާ ކަންކަމާއިމެދު އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތި މިންވަރަކުން ބަދަލުވާ ކަންކަމެއް! ނުވަތަ އެއީ އެކަންކަމަށް ޤާނޫނީ ޤަދަރު އޭގެވެރިއާ ފިޔަވާ!

މިޒާތުގައި މިއްލަތު އިބްރާހީމް عليه السلام އަކީ ތަބާވާންޖެހޭނީ ކަމަށް ތަޤުލީދުގެ އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުން ހުއްޓި މިސާލުތަކުން ގޮތުގައެވެ. އެއީ ﷲ تعالىٰ ގެ ދީން ކުރީ އަގުބޮޑު ނިޒާމާކުރުމުގައި، ޤުރުއާނުގައި އަޙްކާމުތަކުގެ ކުރިމަތީގައި ހަމައަށްކަމަށް އަޚްލާޤީ ސިފަތަކެއް ހިޔާލުގައި ހިފެހެއްޓުން. އަދި އެންމެ ބޮޑު ބައެއް ނަބިއްޔާ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތުގެ އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް، ހިފެހެއްޓުމާއި އޭގެ އަޚްލާޤުތަކުގެ ވާހަކަ ﷲ تعالىٰ އަކީ އިލާހާ މިސާލުކަމުގެ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަހަމަ އެކުލެވިގެންވާ ގޮތުގައި ހުރުމެވެ. ﷲ تعالىٰ އަކީ ހަޤީޤީ ސިފަތަކުގައި އަޚްލާޤުތަކުން އަދުލުވެރިކަން ފުރިހަމަކޮށް ދެއްވާ ކަލާނގެ ނަބިއްޔުންގެ ދީނުގެ އަސާސަކީ އެއީއެވެ. އެއަސާސްތަކަކީ ތިންކަމެކެވެ : މިއްލަތު އިބްރާހީމުގެ ތަބާވާ ހަނީފުކަމެވެ. މުވައްޙިދުކަމެވެ. މުއުމިނުކަމެވެ. މުސްލިމުކަމެވެ.

ކުރިންވެސް ބަޔާންކޮށްދެވުނު ގޮތަށް އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަކީ ﷲ تعالىٰ އެއްކަލާނގެކަމުގައި ގަބޫލުކުރުމަށް ގޮތް ދައްކައިދޭ މިއްލަތެވެ. މިކަމަށް ދަލީލު ލިބޭ އެއް ގޮތަކީ ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި މިއްލަތް (ملة) މިލަފްޒު ވާރިދުވެފައިވާ ގޮތްތަކެވެ. ކީރިތި ޤުރުއާނުގައި މިލަފްޒު ވާރިދުވެފައިވަނީ 15 އާޔަތުގައެވެ. އޭގެ ތެރެއިން 7 އާޔަތަކީ ކުފުރުގެ މިއްލަތާބެހޭ ވާހަކަ ދައްކާފައިވާ އާޔަތްތަކެވެ. ބާކީ 8 އާޔަތަކީ އެއްކަލާނގެވެރިކަމުގެ މިއްލަތުގެ ވާހަކަ ދައްކާފައިވާ އާޔަތްތަކެވެ. އެއީ މިއާޔަތްތަކެވެ :

އެއްކަލާނގެވެރިކަމުގެ މިއްލަތް	ކުފުރުގެ މިއްލަތް
﴿ وَمَن يَرۡغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبۡرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفۡسَهُۥۚ وَلَقَدِ ٱصۡطَفَيۡنَٰهُ فِي ٱلدُّنۡيَاۖ وَإِنَّهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ١٣٠ ﴾ البقرة: ١٣٠	﴿ وَلَن تَرۡضَىٰ عَنكَ ٱلۡيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمۡۗ قُلۡ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلۡهُدَىٰۗ وَلَئِنِ ٱتَّبَعۡتَ أَهۡوَآءَهُم بَعۡدَ ٱلَّذِي جَآءَكَ مِنَ ٱلۡعِلۡمِ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٍ ١٢٠ ﴾ البقرة: ١٢٠
﴿ وَقَالُواْ كُونُواْ هُودًا أَوۡ نَصَٰرَىٰ تَهۡتَدُواْۗ قُلۡ بَلۡ مِلَّةَ إِبۡرَٰهِـۧمَ حَنِيفٗاۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ ١٣٥ ﴾ البقرة: ١٣٥	﴿ إِنَّهُمۡ إِن يَظۡهَرُواْ عَلَيۡكُمۡ يَرۡجُمُوكُمۡ أَوۡ يُعِيدُوكُمۡ فِي مِلَّتِهِمۡ وَلَن تُفۡلِحُوٓاْ إِذًا أَبَدٗا ٢٠ ﴾ الكهف: ٢٠

﴿ قُلْ صَدَقَ ٱللَّهُ ۗ فَٱتَّبِعُوا۟ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ٩٥ ﴾ آل عمران: ٩٥	﴿ قَدِ ٱفْتَرَيْنَا عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِى مِلَّتِكُم بَعْدَ إِذْ نَجَّىٰنَا ٱللَّهُ مِنْهَا ۚ وَمَا يَكُونُ لَنَآ أَن نَّعُودَ فِيهَآ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ رَبُّنَا ۚ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۚ عَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا ٱفْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِٱلْحَقِّ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْفَٰتِحِينَ ٨٩ ﴾ الأعراف: ٨٩
﴿ وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَٱتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبْرَٰهِيمَ خَلِيلًا ١٢٥ ﴾ النساء: ١٢٥	﴿ ۞ قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ لَنُخْرِجَنَّكَ يَٰشُعَيْبُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَكَ مِن قَرْيَتِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۚ قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَٰرِهِينَ ٨٨ ﴾ الأعراف: ٨٨
﴿ قُلْ إِنَّنِى هَدَىٰنِى رَبِّىٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ١٦١ ﴾ الأنعام: ١٦١	﴿ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۖ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ ١٣ ﴾ إبراهيم: ١٣
﴿ وَٱتَّبَعْتُ مِلَّةَ ءَابَآءِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۚ مَا كَانَ لَنَآ أَن نُّشْرِكَ بِٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۚ ذَٰلِكَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ عَلَيْنَا وَعَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ٣٨ ﴾ يوسف: ٣	﴿ قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِۦٓ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِۦ قَبْلَ أَن يَأْتِيَكُمَا ۚ ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِى رَبِّىٓ ۚ إِنِّى تَرَكْتُ مِلَّةَ قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ٣٧ ﴾ يوسف: ٣٧
﴿ ثُمَّ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ أَنِ ٱتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ١٢٣ ﴾ النحل: ١٢٣	﴿ مَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِى ٱلْمِلَّةِ ٱلْءَاخِرَةِ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا ٱخْتِلَٰقٌ ٧ ﴾ ص: ٧
﴿ وَجَٰهِدُوا۟ فِى ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦ ۚ هُوَ ٱجْتَبَىٰكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِى ٱلدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّىٰكُمُ ٱلْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَفِى هَٰذَا لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ ۚ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَٱعْتَصِمُوا۟ بِٱللَّهِ هُوَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ فَنِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ٧٨ ﴾ الحج: ٧٨	

ކިޔުންތެރިޔާއަށް ފާހަގަވާނެ ފަދައިން މިއާޔަތްތަކުގައި ގިނަ މިއްލަތްތަކުގެ ވާހަކަ އައިސްފައިވޭ " مِلَّةَ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ - އީމާންނުވާ ޤައުމުގެ މިއްލަތް"، "مِلَّتَنَا - އަހުރެމެންގެ މިއްލަތް" " مِلَّتِهِمْ އެމީހުންގެ މިއްލަތް" " مِلَّتِكُمْ ތިޔަބައިމީހުންގެ މިއްލަތް" މިފަދައިން. އެއާއި ޚިލާފަށް އެއްކަލައުވަންތަކަމުގެ މިއްލަތުގެ ވާހަކަ ޚާއްޞަކުރާ ކޮންމެ އާދަމުގެއިން ވާރުތުވެއްވީ އިބްރާހީމް ؏ އަށް ނިސްބަތްވާ ގޮތުންނެވެ! އެހެން ކަމުގައިވާނަމަ އަހުރެމެންގެ ދީނުގައި އިބްރާހީމް ؏ ގެ މިއްލަތަށް ދެވިފައިވާ ދަރަޖަ ހޯދިގެން ލިބޭނީ ކޮންބަޔަކަށް ހެއްޔެވެ؟

އަދި ޙާރިޝާގެ ވާހަކައިގައި ބަޔާންކުރަން ބޭނުންވީ، ބަޤަރު ސޫރަތުން މިއްލަތު އިބްރާހީމަކީ ތަބާވާ ދުރު، އެވާހަކަ ދިރާސާކުރުމާ ގުޅޭގޮތުންނެވެ. އެހެންކަމުން މިއީ އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ރަނގަޅުވާހަކަތަކެއް ނޫނެވެ. ބޮޑުވެރިކަމުގައި އިބްރާހީމް ؏ ގެ މިއްލަތަށް ތަބާވުމަކީ ދީނީގޮތުން ޤަބޫލުކުރާ މަސްއޫލިއްޔަތެއް ވާޖިބު ކަމެއްކަމުގައި ކަށަވަރުކޮށްދެއެވެ. އެހެނީ އެއީ اللہ تعالیٰ އެއްކަލައުވެންތަ ކުރުމުގައި ގެންގުޅުއްވި އުސްމޮޅުބަން ކިޔާ ނަމެއްގެ އިތުރުން اللہ تعالیٰ ކުރައްވާފައިވާ އަމުރެއްވެސް މެއެވެ.

އެމިއްލަތަށް އަހުރެމެންގެ ދީނުގައި ދިނުއްވާ ޚާއްޞަ މަޤާމު ނޭނގޭ ނުވަތަ ހަނދުވާ މީހާ ކަހަލު، اللہ تعالیٰ ގެ މިފަދަ ބަސްފުޅާއި ދޭތެރޭ ވިސްނާލުމަކަށް!

﴿وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ ۚ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾﴾[47]

މާނައީ : އަދި އެމީހާގެ އަމިއްލަ ނަފްސު މޮޔަކޮށްލާ މީހަކު ނޫނީ، އިބްރާހީމްގެ މިއްލަތުން ނުރުހިގެން ފުރަގަސްދޭނީ ފަހެ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން، ދުނިޔެމަތީގައި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ޚިޔާރުކުރައްވައިފީމެވެ. އަދި އާޚިރަތުގައި ދަމަވެސް އެކަލޭގެފާނުވާނީ ޞާލިޙު ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

اللہ تعالیٰ އަހުރެމެން އެންމެންނަށްވެސް اللہ تعالیٰ ދެއްކެވި މަގުން، އެއިލާހުގެ އަމުރުފުޅާއި އެއްގޮތަށް ގަދަ ކަމާއެކު އިބްރާހީމް ؏ ގެ މިއްލަތަށް ތަބާވެވުމުގެ ހެޔޮ ތައުފީޤު ދެއްވާށި. އާމީން!

[47] البقرة: ١٣٠

ޖާހިލުން ކާފިރުވުމާއި އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތު - ދުޢާގެ، އެއްމަސްއަލައެއް.

އަޅު ޖާހިޝާ ފުރަގަސްދީފައިވާ ގޮތުގައި ޖާހިލުން ކާފިރުވުމާއި އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ދަލީލީ މިއްލަތުން ތަބާވުމަށް ބަރަކާ ގޮވާލި ގޮވާލުމަކީ އިސްލާމްދީނުންނާއި ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތުން ފާޅުކޮށްދެނީ އެއީ ފާޅުއެކުއް ކަމުގައި ހަދައިގެން ގޮވާލި ގޮވާލުންތަކެވެ. އަދި ޖާހިލުން ކާފިރުވުމާއި، އިބްރާހީމްގެ ދާނުގެ މިއްލަތުން ތަބާވުމަށް، ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތުން ފާޅުކުރުމާ ފާޅު އެއްކޮށް ހުން ހިމާ މިންވަރުން ބައިކަ ފުރަތަ ދައްކާފައިވަނީ. އެހެނަސް އަޅު ޖާހިޝާ އެއިޝާރަތްކަމާ މިހެން ގޮތުގައި މިކަންކާމިލުދ ސުވާލުކޮށްފިނަމަ، އަޅު ޖާހިޝާ ދައްވާކަމާކަމަށް ވަރުގަދައަށް އިންކާރުކުރާށެވެ.

ހަޤީޤަތަކީ ވިސްނާލާއިރު، ޖާހިލުން ކާފިރުވުމާއި އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތުން ތަބާވުމުގެ ފަރާތްތައް ކުރުމުގައި މަސްލަހަތު އުޅޭ ކަމަށް އަޅު ޖާހިޝާ ސިފަކުރަނީ އެނގުމަށް ދޮގުގައިވާ އިލްމީ އުސޫލުތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. މިބަސް ހާޒިރުކުރާ މިމަސްއަލައަށް ބެލުމުގައި ނަގާ ފަރާތްތަކެވެ. ފަހަރުގައި ހަދިޔާ އިލްމުން ބަޔަކު ފަހުމުގެ ދިއުމެއް ކުރާނެ ވުޖޫދު ހަޤީޤަތް މަސްއަލައަކަށް ނިސްބަތްކުރެވެ. ކަލާމު ގަބޫލު ވިދާޅު، ހަޤީޤަތާކަމަށް ނިސްބަތް ފަރާތްތަކުގެ ދެއްކުމަށް ވަކިވާނެ ކަމެވެ. އެހެން އެއްދަލީލެއް އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތުގެ ފަރާތުގައި ޖާހިލުން ކާފިރުވާނެހެން ފަރާތް ބަޔަކު ދައްކާ ދަލީލު ހަޤީޤަތުގައި ހުސްވަގުން ކަމެއް ނޫން ދޮގު ކަމުގައި ބަލައިގަނެވެ.

އިލްމުވެރިންނަކީ ހިމާ ހިފުންތަކަށް ފަރާތްތަކުގެ ދޮގުހެދުމަށް ބަރާބަރު. އެއާއި ހިތާމަ ހަޤީޤަތް މައްސަލަ ފަރާތްތަކަށް ދެއްކި ކަމެއް ބަޔާންކުރަނީ. ބައެއް ދުވަސްވަރުގައި ކަމެއް ފަހުމުނުކުރެވިގެން ކަމަށް ބަޔާންކުރާ ހަޤީޤަތް މައްސަލަ އިލްމުވެރިންގެ ބަސްތަކެވެ. ހަޤީޤަތް ބުނާނަމަ އެކަމުގެ ދެލިއްލު ދޮގުކަން ހާމަވެއެވެ، އަޅު ޖާހިޝާ މިފަދަ ބަސްތަކުން ރިވާ ހިފުންތަކުގެ މައްސަލަ. އެއްވެސް ހަޤީޤަތެއް ނުދެއްކެވެ. ހަޤީޤަތުގެ ބޭނުމަކީ ދެލިއްލު ނުދެއްކުމެވެ.

މިހެންވީ އަދިއްލަ ނަފްސަށް ހިފުންތަކުގެ މައްސަލަ ބަޔާންކުރެވޭ ދައްކާ ފަރާތްތަކަށް ދީފައިވާ ބަސްތަކެވެ. ހަޤީޤަތުގައި ކަލާމުގެ ދޮގުކަން ހާމަވާނެ ސަބަބެއް ސާބިތުވެއެވެ. އަދި ބަސްތަކުގެ މައްސަލަ، ހިފުންތަކުގެ މައްސަލަ ޙަޤީޤަތާއި ދުރުވެފައިވާކަމެވެ. އެހެން ކަމަކީ ހަޤީޤަތާ ދެކޮޅު ބަސްތަކެއްކަމަށް ވެއެވެ. އިބްރާހީމްގެ ދީނުގެ މިއްލަތުގެ ހަޤީޤަތް ފަރާތްތަކަށް ދީފައިވާ ހަޤީޤަތް ވަކި ބަޔަކަށް ކަމަށް ދައްކާ ގޮތެވެ. އަދި ހަޤީޤަތުގައި ދަލީލެއް ނެތް ކަލާމު ދައްކައި، ހަޤީޤަތުގެ ދޮގު ކަމެއް ހާމަވެއެވެ. އަދި އެއީ ސާބިތުވާ ކަމެކެވެ. އަދި އެހެން ފަރާތްތަކުގެ ދަލީލުތައް ހިފުންތަކުގެ ސަބަބުން ހަޤީޤަތް ނޭނގޭ ބަޔަކަށް ބަލާ ބަޔާނެވެ. އެހެން ވިދާޅުވުމުގެ ކަލާމު އެއީ ވަކި އެއްގޮތް ކަމަށް ހިފައިގެން ހަޤީޤަތާ ދެކޮޅު ހިތާމަ ކަލާމުގެ ބަސްތަކުން ވަކިވެގެންވާ ކަމެކެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ އަންނަނިވި އާޔަތްކަރީމާއިގެ ވިސްނައި ދެކެވޭގޮތަށް:

﴿إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَمَا تَهْوَى ٱلْأَنفُسُ﴾ [48]

މާނައީ : ... އެމީހުން ހިތުން ބޭނުންވާގޮތާއި ނަފްސުތަކުގެ އެދުން ފަހަތުގައި ދުވާއެވެ.

[48] النجم: ٢٣

﴿وَمَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ ۖ وَإِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ﴿٢٨﴾﴾ [49]

މާނައީ : ... އެމީހުންނަކަށް އެކަމުގެ އެއްވެސް އިލްމެއް ލިބިގެންނުވެއެވެ. އެމީހުން ތަބާވަނީ ހަމައެކަނި ހީކުރުމަކަށެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހީއަކީ ޙައްޤުގެ ބަދަލުގައި އެއްވެސް ފާއިދާއެއް ފުދޭއެއްޗެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ...

﴿وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾﴾ [50]

މާނައީ : .... އަދި ބިމުގައިވާ ގިނަ މީހުންނަށް ތަބާވެއްޖެނަމަ اللّٰه ގެ މަގުން އެމީހުން ކަލޭގެފާނު އެއްލާ ކުރާނެއެވެ. އެމީހުން ހިނގަނީ ގުނޑު ތަބާވެގެންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ދޮގުހަދާބައެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱجْتَنِبُوا۟ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ ۖ﴾ [51]

މާނައީ : އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ގިނަ ހީކުރުންތަކާއި ކަރައްނުގަންނާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ބައެއް ހީކުރުންތަކީ ފާފައެކެވެ...

ފަހެ މިއާޔަތްތަކުން އެނގިގެންދާ ފަދައިން، ގިނަ ހީތަކީ ހަޑިތަކެއް ހުތުރު ހީތަކެވެ. އަދި ހީކަށް ހީކުރުމުގެ ގޮތުން ފާހަގަކުރައިގެންނުވެސް ނުވާނެއެވެ. އަދި އެގޮތަށް ހީކުރުން ބަޔަކީ ފާފައެއްކަމުގައި ވެއެވެ.

އެހެންކަމުން، ހަގީ ޙަޤީޤަތަށް މިލްކުވާގޮތުގައި ބަލައިގަތުން ބާރުވެފައިވާކަމުގައި ދަންނަވާ ޖެހެއެވެ. އަދި ހަގީ ޙަޤީޤަތް ހިފުމަށް އެއް ހިތްޕަތަލަ ކަނޑައެޅޭ ކަމުގައި ބައްލަވާލެއްވީ. އެއީ އިސްލާމް ބަލައިގަތުމަށް މިހާރު ވަރަކަށް ދަރިކަލުން ބިނާކުރެވޭ.

اللّٰه ގެ ދީނުގައި ބުރުހާނަކީ ކާފިރުވުމަކީ اللّٰه تعالیٰ އަށް ޝަރީޢަތުގައި އިމާންވުމުގެ ކުރިމާއި ބެހިއްޔާތްޖެހޭ ކަމެއް ކަމުގައި އަދި އިމާންވުމަށް ފަހުގައި ދެބައިވެ ފަރާތްތަކާއި ދެބައިވުމެވެ. މިއްލަތު އިބްރާހީމަށް ތަބާވުމަށް اللّٰه تعالیٰ އެއްކަލަވަންތަކަމުގައި އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަށް ނިސްބަތްވާ ފަރާތްތަކުން ދެކޮޅުވެރިވާ އެއްބަނޑުބަލުން ސަލާމަތްވުމާ ހަމަހަމަ اللّٰه تعالیٰ އެއްކަލަވަންތަކަށް ދެކެވޭނެއެވެ. އެކަންކަމަކީ ދީނުގެ ބުރުހާނާ ވަކި އެއްކަލަވަންތަކަމުގައި ހުރިހާ ނުވަތަ އަޅުކަމުގެ ދީނުގެ ތަރަހައިގައި އެކަމަކު ދީނަށްވާ އަހައްމިއްޔަތަށް ވީހެ ބޮޑު އަހައްމިއްޔަތެއްކަމުގައި ދެނެގަތުން ޒަރޫރީކަމަކަށް ވާހަކަ ބަލައިގަތުމުގައި އެކަންކަމަށް ދީނުގެ އަހައްމިއްޔަތް ބުނެދޭ ފަރަދު ނުދެނޭ ކަމުގައި ބާރުއަޅައިނުދިނުމެވެ. އެއީ އަޅު އާދެ ބާރުވެގެން ފަރައިން 'ނުރައްކާތެރި ފައްސަދުވެވެ'. އެހެނީ އެއީ އިސްލާމްދީނުގެ އަސާސްތަކުގެ ގޮތުގައި ގެއްލުއްވާ ފަލާލުމާ ކަނޑާލެވެ. އަދި اللّٰه تعالیٰ ގެ ދީނުގައި ވާޖިބުވެފައިވާ ކަންކަން ޢަމަލުކުރަން ސިފަކުރަނީ ތެދު ހިތްޕަތަލައެވެ. އެހެންކަމުން ދީނުގައި اللّٰه تعالیٰ ގެ ޙަޤީޤަތް ދެނެގަނެވެ.

اللّٰه تعالیٰ އަހުރެމެން އެންމެންނަށް ހިދާޔަތް ދެއްވާ ޞިރާޠަލް މުސްތަޤީމް ހޯދުމުގެ ކުރިމަތީގައި އެއިލާހުގެ ދީނުގައި ކަންކަމަށް ތަބާވުމުގެ ދެއްވާ ތައުފީޤު ދެއްވާށި! އާމީން.

---

[49] النجم: ٢٨

[50] الأنعام: ١١٦

[51] الحجرات: ١٢

އިބްރާހީމް عليه السلام ބަރީއަތްވުމުގެ މިޙްނަތައް

"... ޔާރަސޫލުﷲ އެކަލޭގެފާން ނަމޫނާވަނީ، އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަފުޅާ އާޒަރު، އޭނާ ޖާހިލުވެރިޔާ ހުރިން، އަޅުގަނޑުމެން، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދުވަހެއް ހުރުމުގެ އެންމެ ބޮޑުކަން ހުރި، އާޒަރު. އާޒަރު. މިއާއިމެދު މީހުންނަކީ ބަރީއަތްވެއްޖައީމާ، އަދި ޝަރީޢަތުގެ ... ދުނިޔެ ... އާޚިރަތް ... ބޮޑުކަމަށް ދަޢުވަތު ... އަޅުގަނޑުމެން ... މިއާދަމާކަން ... ވިސްނާ ... އަޅުގަނޑުމެން .. އެވިދާޅުވި ބަސްތަކެއް ... ވިސްނާ މިސާލަކަށް : "ތާ އަބަދު" "އޭ ފިރިހެނާ އަޅުގަނޑާ!"... އެންމެ ހަމަބަސްތަކުން މުއާމަލާތް ކުރައްވާފައި މިއޮތީ ..."

"ދެން ހަމަ އެހެންމެ ބަލައިލާއިރު އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި ޤައުމުގެ ބޮޑެތި ... އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުން އަޅުގަނޑުމެން ހަމައެކަނި ދިޔައީ އެކަލޭގެފާނު ކަންތައް ކުރައްވާ ހިނގަވައި؟ ... ނަމަ ގެންގޮސް ގިނަ އަޅުގަނޑުމެން ތަރުޙީބު ...އެންމެ ބޮޑު ޖާހިލުވެރިކަމަކީ، އެކަލޭގެ މިސާލުން އިބްރާހީމް عليه السلام ، ވިސްނަވާ! ... ބޭނުން ފިލާވަޅު އެބައޮތް، ގިނަ ތަފާތުތަކެއް ނުންނެތް؟ އެވެސް ތަފާ ދުޢާތަކަށް ނުންނެތް؟ އަޅުގަނޑުމެން ބޭނު؟ ... އެއީ ކިހިނެއް؟ .. ވިސްނާލަދީނުމަށްޓަކައި ... މިހާރުއަށް އަޅުގަނޑުމެން ވިސްނާ ..."

"އިބްރާހީމް عليه السلام ބަރީއަތްވެވަޑައިގަތް ގޮތަކީ މިއަދުގެ ދުނިޔޭގައި - إنا برآء منكم - ކަލޭމެންނާއި ބަރީއަތްވެވަޑައިގަތުން - އިހުމާލު ބޭނުންވެ ތަޢާރަފްކުރައްވާފައި ބަދަލުކުރެއްވި ދިރިއުޅުމުގެ - ދިރިއުޅުމުގައި އިބްރާހީމް عليه السلام ޚަލީލުﷲ ދުވަހު الله سبحانه وتعالى އާއި ބަރީއަތްވެވަޑައިގެންނެވި - އެ ޤައުމު ކަލޭގެފާނު ދެންނެވީ - އަދި الله سبحانه وتعالى ވަޙްދާނިއްޔަތުގެ ބަރީއަތް - ތަޢާ - ވަޙްދާނިއްޔަތުގެ ދަރުސް ދެއްވި ތަރުބިއްޔަތު ގޮތް ދަރިކަލުން ކަލޭގެފާނު ދިނީ - މިސާލަކުން އެގޮތް އެ ދިރިއުޅުއްވާ ސުކޫތުގެ ދުވަހު - ދެން ވިސްނާލީ - އަދި އެކަމަކު ކަލޭގެ މިއަދު އިބްރާހީމް عليه السلام އެކަލޭގެފާނުގެ ބަލާލާއި ޚަލީލުﷲ ދުވަހު ދިރުމަށް، އަދު މީހުން މައި އަނިޔާތަކަށް ދުވަސް ތިމަނާކަލޭގެފާނު ހަމަކަށް އެންމެ ނިކަމެތި ފަރުދު ކުރެއްވި ބަޔަކު ރަށްތަކެއް، އެހެނިހެން އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ އިބްރާހީމް عليه السلام ދިމާކުރެއްވި ޢަޒާބުގެ. މިކަން ކަލޭގެފާނު ވިސްނާވަޑައިގެންނެވީކީ؟ ... މިކަން ހަމައެކަނި ނުކުރެއްވި. މިކަން ބޮޑު ބަޔަކު ހިތާ! މިކަން ކަލޭގެފާނު ވިސްނުންތަކެއް ކޮބާ؟ ދެން ޢަޒަބު ބޮޑުވި ... މިއަދު ދަރިފުޅަކަށް ހުރިހާ ދުވަހު. ދެން އިބްރާހީމް عليه السلام الله سبحانه وتعالى އަށް ދަންނަވައި ... އެ މިއަދުގެ ވެރި ރައްބާ، އިބަ الله سبحانه وتعالى ވަޙްދާނިއްޔަތުގެ ދަރުސް ދެއްވި ... ވަޙްދާނިއްޔަތުގެ ދަރުސް ދެއްވި މިކަން ކަލޭގެފާނު ހަމަ ދަރިކަލުން މިސާލަކުން އެގޮތް ދިރިއުޅުއްވާ ދުވަހު މިކަން ކަލޭގެފާނު ދިރާސާ ނިކަމެތިވި-ވާހަކަ، އެހެނަސް ކަލޭގެ ޢުމުރުގައި ނިކަމެތިވެރިކަން. އަމަލުތަކުން ވަކިން ބޭނު ނިކަމެތި ހިތާމައެއް ދިޔަ ގެއްލުމެއް ހުރި ކަލޭގެ ކޮބާކަމެއް؟ ރަސްމީން ބާރުކުރުވިފައިވާ ބައްޔެއް ދެކިލާއިރު އަޅުގަނޑުމެން ބޭރުން ދެކޭވައިގާ މިޒާތުގެ ކުރުން. ދެން الله سبحانه وتعالى ވެރިކަލާނގެ ... މިކަން الله سبحانه وتعالى ޝަރުޢުންނަށް ސަލާމަތް ކަރާމް ކުރައްވާލެއްވި. ބަދަލުކުރެއްވިކަމުގައި ބަޔާންވެފައި ޤުރުއާނުގައި އިބްރާހީމް عليه السلام ފަދައިން ފަތަރަށް އެހެން ބަޔަކަށް އެކަލޭގެފާނުން ހިނގަވައިގެންނެވި އެއީ ދެރަށް ހަމަގައިވެސް ނުން، އެހެނަސް ބަރީއަތްވި، ބައްޕަފުޅާއި އެހެނިހެން، މިއީ އެއްބަސްކަމެއް. ދީނުގެ ޢަޒީމްކަމާއި ފޮތްތަކުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ މިބާރުވުމުގެ، އިމާމް ބޮޑަށް ދުވާލުޙައްޤުގައި އަދިވެސް އެހެނަސް ބާރަތަކުރެއްވި ދުވަސްތަކެއް ބަދަލުކުރެއްވި ބަދަލުތަކަށް. އެހެނީވާ މި އަޅުގަނޑުމެންގެ ދުވަސްތަކުގައި އިބްރާހީމް عليه السلام އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނާއި ބަރީއަތްވީ ކަމު އަބަދުވެސް ވިސްނުމުގައި ހުރެއްޖެތޯ؟ މިއަދު އެއިރުވެސް ފެންނަން."

އާދެ، މިސަބަބުގައި އަޅު ޔާރަބް ދެކެވޭތަކުން ވަކިވެގެން ބޭނުމެއް ނުވެ އިންސާފުތައް ޤާނޫނާ ދައްކަން ޤަބޫލުކުރެވޭ. އެއީ :

- އާޒަރާއި މުޢާމަލާތްކުރެއްވި ގޮތް
- ޤައުމުގެ މީހުންނާއި މުޢާމަލާތްކުރެއްވި ގޮތް
- ނަމްރޫދުންނާއި ބަރީއަތްވެވަޑައިގަތް ގޮތް

1- އާޒަރާއި މުޢާމަލާތްކުރެއްވި ގޮތް

"... އަކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަކީ އާޒަރު، އެހެރީ ޖާދޫގަރެއް ހުރިން، އެބުދުތަކެއް، އަޅުކަންކުރުވާ ބުދުތަކެއް ހެދުމުގެ އޭނާގެ ބާޒާރަކަށް ހުރި، އާޒަރު. އާޒަރު. މިއަހަރުމެގަ މިއަންނަނި ބަރީއަވެއްޖައީމާ އަދި ކާފަރުވެއްޖައީމާ، އަދި އަލްލާހުތަޢާލާއާ ޝަރީކުކުރުވަނިކޮށް އުޒުރުއްޖެ މިއީ އަހުރެންގެ މިތާ ބަރާއަތްކުރަނީ ބަލިކަމާ މުޅިއެއް ނުފޯރާއެއް .. އަކަލޭގެފާނުގެ އެބައްޕައަށް ... ހައްދަން ގޮވާލުމުގައި އެއަމަލުކުރެއްވި ގޮތް ... އެންމެ ހެޔޮބަސްތަކުން މުޢާމަލާތް ކުރައްވައި މިއްޔާ ..."

އާދެ، اللهتعالىގެ ޚަލީލު އިބްރާހީމް عليه السلام އަކީ އަހުރެމެންނަށް ނަމޫނާއަކަށްވީ اللهتعالى ޞާލިޙު ފުރާނައެއްގައި ވަރިހުރެއްވާހުއްޓެވިއެވެ. އަދި އަކަލޭގެފާނަކީ އަކަލޭގެފާނުގެ ތަބާވެރިޔާގެ މިސާލުގެ ރިވެތި މިތާލުގެ ވަހަކައިގެ ޖާގަތަކީ ގަޑިއެއް ދެކެވެ. ހަރުވާ އާއްމު ތަކުރު ތަގުލީދު ހަޅުވާފައެވެ. މިކަން، އަދި ހާދިސާ ވަހަކަ ދަންނަވާން ފެނިދަކުރާ ކަމުގައި ބައްޕަ ބޭނުން ކުރިމަތިވިއެވެ. ހަމަމެ، އިލްމީ ހަމަތަކާ ފެނިގެންވާ ކަމުގައި ދަރިފުޅު ޤުރުޙާނަށް ދަރުމަވަންތަވެއެވެ. އެހެނީ، اللهتعالى އުފެއްދެވި ޢަހުލުމިސާލު ހުށަހެޅޭ ނަބިއްޔާ ތިބީ ބަރާއަތުގެ ޤަވާރަކު ކުރާ އިބްރާހީމް عليه السلام ވަރަށް ބުރަކޮށްގެ ދަރުމަ ބޭކާރު ދަރިފުޅު ހިއްސާކުރުމަށް ބަލާށެވެ ދަރިވަރު ދަރިފުޅުގެ ގޮތުގައި ހަރުއަމުރު ދިޔައިރު އެވެ. އެހެން ބަހަކުން ދަރިފުޅުގެ ދަރިފުޅަކީ ދަރުމަވަންތަ ކަމަށް ދެންނެވެ. ބައްޕަގެ އައްޔާ ދަރިފުޅުގެ ތަކުގައި ހިތްވަރާ، އެއަށް ދަރިއަށް އިސްތިޢުމާލަކީ ކަރާމާތެއް ދިނުމަށް ދަރިވަރުނަށް ވެއެވެ. ނަމަވެސް ބައްޕަގެ ބަސްތަކުން ބަދަލު ވަޒީފާ ތަރުޖަމާ ކުރުމަށް ދަރިވަރުންގެ ދަރިވަރުތަކެއް ބަޔަކު އެއްވަރަށް ހިތުގައި އަބަދާ. ކޮނެއް ހާދިސާއަށް ދަރަޖަ ދީގެން ޙަޖަމަކުރުމަށް ދަރިފުޅުގެ ފަރާތުން ގޮތުގައި ވަރަށް ބޮޑަށް ހިތްވަރާ ދަރިފުޅު ބަރާއަތްކުރެއްވި މިއަށެވެ.[52] އެހެންނަމަވެސް މިހަރުގެ ދުނިޔޭގައި ނުވަތަ ޢާޒަރާއި ކުރީ ގޮތުގައި ވަރަށްދާއިމުކުރަން، މިއާޚިރަތު އަދި ދުރުކުރާ ދަރިފުޅުގެ ބަރާއަތް ކުރާނީ، ކުރިން ދަރިފުޅު ވަޒީފާ ފާއިތުވާ ކުރުމުގެ ނިންމާލުމަށް ބަރާބަރު ތަބާކަމާ ބަދަލުގައި ފަޤީރުވުމަށް ކުރުމެވެ. ނަމަވެސް އަދި ކަމުގައި ބަލާލެވޭ ގޮތުގައި ހިތްވަރު ދެނޫނު ގެންވެ.

﴿ قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن شَيْءٍ رَّبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٤﴾ ﴾[53]

މާނައީ : އިބްރާހީމް ގެފާނާއި، އަދި އަކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވި މީހުންގެ ކިބައިގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމަވެގެންވާ ނަމޫނާއެއްވާކަން ކަށަވަރެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް އެމީހުން ބުނެދިންހިނދު : " އަހުރެމެން ކަލޭމެންނާއި، ކަލޭމެން اللّه ފިޔަވައި ޢިބާދަތްކުރާ ތަކެތިން، ބަރީއަވަމެވެ. ކަލޭމެންނަށް އަހަރުމެން ކާފިރުވަމެވެ. (އިންކާރުކުރަމެވެ.) އަދި އަހުރެމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި އަބަދަށްޓަކައި ނުރުހުންތެރިކަމާއި ޢަދާވަތްތެރިކަމާ ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން الله އަށް އެކަނި އީމާންވާންދެންނެވެ." އެއީ އިބްރާހީމް ގެފާނު އަކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް "ހަމަކަށަވަރުން ތިބޭފުޅާއަށްޓަކައި މަޣްފިރަތު އެދިލާނަމެވެ. އަދި ތިބޭފުޅާއަށް الله ގެ ޙަޟްރަތުގައި ބައްޕައަށްޓަކައި ތިމަންނަށް ކަންތައްތަކުން އެއްވެސް ކަމެއް ނުކުޅަދާނަމެވެ." ވިދާޅުވި ބަސް ފިޔަވައެވެ. ޔާ އަހުރެމެންގެ ރަސްކަލާނގެ! ކަލާނގެ ކަރަމުގައި އަހުރެމެން ވަކީލުކުރަމެވެ. އަދި ތިމަންމެން ނިކަމެތިވީ ކަލާނގެ ހަޟްރަތަށެވެ. އަދި ރުޖޫޢަވާނީ ކަލާނގެ ޙަޟްރަތަށެވެ.

[52] "އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިސާލު" - މިޤާލާގެ ތަރުޖަމާ ދާއިރާތަކުގެ މަރުކަޒުގެ 4 ވަނަ އާދަށް ޞ25

[53] الممتحنة: ٤

ނިކަން ވިސްނާލާށެވެ! الله تعالى ވަޙީކުރެއްވި އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި އެކަލޭގެފާނަށް އީމާންވީ މީހުންގެ ކިބައިގައި އަހަރެމެންނަށް ފުރިހަމަ ނަމޫނާއެއްވާކަމަށެވެ. އެއީ އިބްރާހީމްގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ކުރެއްވި ވަޢުދުފުޅު ފުއްދެވިއެވެ. މިވާހަކަ ދިރުކުރުންކުރި ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟ ހިތާމަކުރާ ހާލު ބަނދަންޖެހުނީ އެއީ ވަކި މަޤްޞަދުތަކުގައި ކުރިމަތިލެއްވިކަމެވެ. އަނބިޔާ ދިޔުންވަނީ الله ގެ ބަރަކާތްތަކެވެ! ބެލުމެވެ، މިހާރުގައި އިސްލާމްދީނާ ކުރިމަތިވެފައި މިވަނީ ބަނޑަތަކުން ކާފިރުން ކުރިމަތިލާ ބައިވަރު ގޮތްތަކެވެ. ދެން ސުވާލު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައާއި މެދު ހަމަޖެހިލައްވާފައިވާ އެގޮތް ހިނގާ ކަމެއް ނަފްސާނީކަމެއްތޯ ހެއްޔެ އެވެ؟ އެއީ ޙަޤީޤަތު ސުވާލުކަމެވެ. އާދޭ ޖަވާބަކީ އެކަލޭގެފާނަކީ އެއީ ހަމަ ރަޙްމަތްތެރިކަމުގެ ހެއްދެވުމާ މިސާލުކަމެވެ.

އެކަމަކު ހަނދާން ބަހައްޓަންވީ ކަމަކީ އާޒަރަކީ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ބައްޕަކަމާއި الله تعالى ގެ ދީނަށް އެއް ދީނެއް ޝަރީކުކުރާކަމެވެ. އަހަރެމެންނަށް ބޭނުމެއް ދެނެގަނެވޭނީ الله تعالى ވަނީ މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައެވެ. އެގޮތުން، އެމީހުންނަކީ ކާފިރުން ކަމުގައި ވިޔަސް އެމީހުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވުން ވާޖިބުނުކުރައްވާފައެވެ. އަދި ހެޔޮކޮށް ހިތުން ވާޖިބުކުރައްވައެވެ. އެއީ ޝަރުޢުގެ ހުކުމަކީ ކުޑަ އަމުރެއް ފިޔަވައެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރިމަތިވާގައި ހިތްވަރު، އެހީތެރިވެ، އެމީހުންނާއި ފުރިހަމަ ކުރުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން އެމީހުން ކުރިމަތިވާގައި 'އުފް' ވެސް ނުބުނުމަށް ވަނީ އަމުރުކުރައްވާފައެވެ.

މިގޮތުން الله تعالى ޤުރްއާނުގައި ވަޙީކުރައްވާފައިވާ މިއާޔަތްތަކުން ބަލާށެވެ :

﴿ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ﴾[54]

މާނައީ : ތިޔަބައިމީހުން އެއިލާހަށް މެނުވީ އަޅުކަންނުކުރުމަށާއި މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ޙުކުމްކުރެއްވިއެވެ. އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެކަކު ނުވަތަ ދެމީހުންވެސް ކަލޭގެފާނުގެ ގާތުގައި މުސްކުޅިވުމުގެ ހަދަށް އެމީހުންނާއި ދިމާވެއްޖެނަމަ، 'އުފް' އޭވެސް ނުބުނާށެވެ. އަދި އެދެމީހުން ޒަޖުރު ނުކުރާށެވެ. އަދި އެދެމީހުންނަށް ރީތި ގޮތަކަށް ބަސް ބުނާށެވެ. އަދި ރަޙްމަތުގެ ސަބަބުން ނިކަމެތިކަމުގެ ފިޔަވަޅު އެދެމީހުންނަށް ޖަހައިދޭށެވެ. އަދި ބުނާށެވެ. "މައިގާގެ ރައްބެވެ، ކުޑަކުއްޖަކު ކަމުގައި މައިގާވިދުވަ، އެދެމީހުން ބަލައިބޮޑުކުރި ފަދައިން، އެ ދެމީހުންނަށް ރަޙްމަތް ލައްވައިދެއްވާނދޭވެ."

އަދިވެސް ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ :

﴿ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَـٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَـٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ وَإِن جَـٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۖ وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ وَٱتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ ۚ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ ﴾[55]

[54] الإسراء: ٢٣ – ٢٤

[55] لقمان: ١٤ – ١٥

މާނައީ : އަދި ތިމަން އިލާހު އިންސާނާއަށް އޭނާގެ މައިންބަފައިންނަށް (ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް) ވަޞިއްޔަތްކުރައްވައިފީމެވެ. އޭނާގެ މަންމަ އޭނާ އުފުލީ ބަލި ނިކަމެތިކަމުގެ މައްޗަށް ބަލި ނިކަމެތިކަމާއިއެކުއެވެ. އަދި އޭނާ ކިރު ދޫކުރުން ވަނީ ދެއަހަރުތެރޭގައެވެ. އަދި ތިމަންއިލާހަށާއި ތިބާގެ މައިންބަފައިންނަށް ޝުކުރުކުރާށެވެ! އެނބުރި އައުންވާނީ ތިމަން އިލާހުގެ ހަޟްރަތަށެވެ. އަދި އެދެމީހުން ތިބާ اللهއާއި އެކު ޢިލްމެއް ތިބާއަކަށް ނެތް ކަމެއް ޝަރީކުކުރުވުމަށް އެދެމީހުން މަސައްކަތްތެރިވެއްޖެނަމަ އެމީހުންނަށް ތިބާ ކިޔަމަންނުވާށެވެ. އަދި އެދެމީހުންނާއި އެކު ހެޔޮ ގޮތުގައި ދުނިޔޭގައި އުޅޭށެވެ. އަދި ތިމަން އިލާހަށް އެނބުރިގަތް މީހުންގެ މަގަށް ތަބާވާށެވެ. އެއަށްފަހު ތިޔަބައިމީހުން އެނބުރި އައުންވާނީ ތިމަން އިލާހުގެ ހަޟްރަތަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތަކުގެ ޚަބަރު ތިޔަބައިމީހުންނަށް ތިމަން އިލާހު ދެއްވާހުށީމެވެ.

މިއާޔަތްތަކުން މިކަން ނަނިވި ކަންތައް އެނގިގެންދެއެވެ. އެއީ : الله އެއްކައުވަންތަކުރުމަށްފަހު އިންސާނާއަށް އަމުރުކުރެއްވި އޭނާގެ ބޮޑުއެއް ވާޖިބަކީ މައިންބަފައިންނަށް އިހުސާންތެރިވުމެވެ. އެއީ الله تعالى ގެ ޙައްޤުތަކަށް ފަހުގައި އެންމެ އިސްކުރެވޭ ޙައްޤެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް މުސްލިމުން ނުވަތަ ކާފިރުން ކަމުގައިވިޔަސްވެސްމެއެވެ. އެމީހުން ތިބާ ބަލާބޮޑުކުރި ކަމަށްޓަކައި ޝުކުރުވެރިވާން ޖެހެއެވެ. އަދި އެމީހުން ތިބާއަށް ޝިރުކުކުރުމަށް ނުވަތަ اللهއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވުމަށް ކުރާ އަމުރެއް ދެންނެވި ހިނދު އަމުރުކަމުގައި ނުކިޔަމަންތެރިވާން ޖެހެއެވެ. އަދި އެފަދަ ކަމަކަށް އަމުރުކުރިއަސް އެމީހުންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމާއި އެމީހުންނާއި އެކުގައި އިހުސާންތެރިވާ ގޮތް ދުނިޔޭގައި އުޅެން ޖެހެއެވެ. އަދި އެމީހުން މުސްލިމުންނަމަ ދުވަހު ހެޔޮދުޢާ އެމީހުންނަށް ރަޙްމަތްލެއްވުމަށް ދުޢާކުރަން ޖެހެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި ދިމާލަށް އެންމެ ކުޑަ މިންވަރު 'އުފް' އޭ ބުނުންވެސް ޙަރާމްވެގެންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި ޚިދުމަތްކުރުން ނުވާ ގޮތަކަށް އަހަރެމެން ބަރާބަރުކަމާއިފިލާވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހިތާމަ ގޮތެއް ފަހަރަކު ވާގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރުމަށް ސަބަބުވާނެ ކަމެއް ނުކުރުމެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި ރައްކާތެރިވުމަށް ހިތްވަރުދިނުމެވެ. އަދި އެމީހުން ހެޔޮކޮށް ހިތުން، ހެޔޮބަސްބުނުން، اللهގެ ފަރާތުން ދެއްވާ ހެޔޮ ޖަޒާއަށް ސަބަބުވާނެ ކަމެކެވެ. މިގޮތުން ﷺ ގެ ބަރަކާތްތެރި އަމުރުފުޅުތަކުން ގިނަ ވާހަކަތައް މައިންބަފައިންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމާއި ބެހޭގޮތުން ނުކުމެގެންވެއެވެ. އަދި މައިންބަފައިންނަށް ނުކިޔަމަންތެރިވުމަކީ اللهގެ ކޯފާ ލިބިދާނެ ބޮޑު ފާފަތަކުގެ ތެރެއިން އެއްކަމެވެ. އެއީ އަނިޔާވެރި ބަޔަކު ބާރުގަދަކުރާ ކަމެކެވެ.

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: "لا يدخل الجنة عاقٌّ" [56]

މާނައީ : اللهގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ : "މައިންބަފައިންނަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާ މީހާ ސުވަރުގެއަށް ނުވަދެއެވެ." (ބުޚާރީ އަދި މުސްލިމް ރިވާކުރައްވައިފައެވެ)

ކުރިންވެސް ފާހަގަކޮށްފައިވާ ފަދައިން، އަހަރެމެންގެ ދީނަކީ އެއްބައިވަންތަކަމުގެ ދީނެކެވެ. އަދި އަހަރެމެންގެ ނަބިއްޔާގެ ޝަރީޢަތަކީ ޚާއްޞަކޮށް މި އުއްމަތަށް ދެއްވާފައިވާ ޝަރީޢަތެކެވެ. އަހަރެމެން ޢަމަލުކުރަންޖެހެނީ އެ ޝަރީޢަތާ އެއްގޮތަށެވެ. އަދި ﷲ تعالى ގެ ނަބިއްޔުން، މިސާލަކަށް އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ދީނުގައިވާ އެއްބައިވަންތަކަމާއި ތަޢުލީމަށް ތަބާވާން ޖެހެއެވެ. އަދި ﷲ تعالى ގެ ނަބިއްޔުންނަކީ ބަރަކާތްތެރި ބޭކަލުންނެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނާއި އެކު ހިތުގައި މަޙައްބަތާއި ލޯބި ހުރުމަކީ ވާޖިބު ކަމެކެވެ. ބޭކަލުންގެ ފަރާތުން ދެއްކެވި ޢަމަލުތަކުގެ ސުންނަތުން - ދުނިޔޭގައި އުޅުއްވި ގޮތުން - ފިލާވަޅު ލިބިގަންނަން ޖެހެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެ ވާހަކަތައް ދަސްކޮށް، މިއަދު ދުވަހުގެ އުޅުމުގައި ތަބާވާން ބޭނުންވެއެވެ.

އިންސާނާގެ ހަޔާތުގައި މައިންބަފައިންނަކީ ހިތްވަރުދޭ، ލޯބިވާ ބޭފުޅުންނެވެ. އަދި މިޒާޖުގެ އިންސާނިއްޔަތަށް ހެޔޮ ޢަމަލުތަކަށް ބަރަކާތް ލިބޭނެ ގޮތަށް ބަލާ ސަބަބުތަކެއްގައި ޝަރުޢީ ބަލާކުރުމަށް ވިސްނުން ގިނަކުރުމެވެ. މިގޮތުން

---

[56] رواه البخاري ومسلم

(މައިންބަފައިންނާއި ދަރިންފުޅުގައި އޮންނަ ކުރިނާއި ލޯތްބާއި އަދި އާއިލީ ގުޅުމަކީ) اللہ تعالیٰ މިކަމުގައި ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވާ ދުނިޔަވީ ޤުދުރަތީ ޖަޒުބާތުތަކެވެ. މިހެންކަމުން އިންސާނުން އެ ފުރިގެންދާ އެއް ޤާނޫނާ ބަޔަކަށް ނަމަވެސް މިހުރިހާ ފުރިގެންދެއެވެ. އެއީ اللہ تعالیٰ ގެ ރަޙްމަތެއްކަމުން ކަންމިހެން އޮތް އިރު اللہ تعالیٰ ގެ ނަބިއްޔުން، އެމީހުން އެނބިއްޔާ އެކުއެކު ވިޔަސް ހުށަހަޅުއްވާ ސަބަބުތަކުގެ ދީނާ ޚިލާފުވާ ބާރުތަކާއި ދެކޮޅަށް މުޖުތަމަޢުގައި ހެއްލުމަށް ގޮތްވާ ބާރުތަކެއްތޯ؟!

اللہ تعالیٰ ވަޙީ އިބްރާހީމް عليه السلام އާޒަރާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަގެ ދީނުގެ ކިބައިން ބަރީއަވެވަޑައިގަތުން އަންގަވާފައެވެ. އާޒަރަކީ އިސްލާމްދީނާއި ކުރުގައި ބުދުވެރި އާއިލާގެ ދަރިފުޅު ނުބައި. ބަރުބަރާ ހަޔާތްކަން މިނަގަނޑު ހިލޭގެ، އިސްލާމް ބޮޑުވެނުމަށް ހަދާ، އާޒަރު ބައްޕަކަމުގައި، އާއިލާއާ ދިނީގުޅުން ދުރުކުރެއްވި ޤާނޫނުގެ ތެރެއިން ވެވިއްޖެއެވެ. އެހެނަސް އެގޮތް ވަނީ އިބްރާހީމް عليه السلام އާޒަރު ދުރުކަން ކޮށްފަށް ވިދާޅުވެއެވެ. އެހެންނަމަ ދީނެއް اللہ އާއި އެއީ އެކަލާނގެ ދީނުން ދެކޮޅުވެރިވާ ދިވެހިޅޭ ކޮންމެ ކުރުބަލީ ދޮގު ޤައުމުންގެ ބަޔަކު اللہ تعالیٰ ނަޞީޙަތްތަކާ ސިފަކުރައްވާފައިވާ، އެކަމަކު އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ބަޔަކުގެތެރެއިން ނުލިބުނެއެވެ. اللہ تعالیٰ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿لَّا تَجِدُ قَوۡمٗا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ يُوَآدُّونَ مَنۡ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوۡ كَانُوٓاْ ءَابَآءَهُمۡ أَوۡ أَبۡنَآءَهُمۡ أَوۡ إِخۡوَٰنَهُمۡ أَوۡ عَشِيرَتَهُمۡۚ أُوْلَٰٓئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ ٱلۡإِيمَٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٖ مِّنۡهُۖ ﴿٢٢﴾ [57]

މާނައީ : اللَّه އާއި، އާޚިރަތުގެ ދުވަހަށް އީމާންވާ ޤައުމެއް ލޯބިވާތީ ބަލަހައްޓަވާތީ، اللّه އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ދެކޮޅުވެރިވާ ބަޔަކާ ލޯބިވާ ޤައުމެއް ނުފެންނާނެއެވެ. އެއީ އެބައިމީހުންގެ ބައްޕައިން ނަމަވެސް ދަރިން ނަމަވެސް އަޚުންނަމަވެސް ޢާއިލާގެ މީހުން ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ. އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި އެކަލާނގެ އީމާނަކަން ލިޔުއްވާފައިވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ރޫޙެއްގެ ބާރުން އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ ރޫޙުގެ ބާރުދެއްވިއެވެ.

މިއާދެގައިވާ ފަދައިން އިބްރާހީމް عليه السلام އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަފުޅު ކަށްކޮޅުބައި ނުވެއެވެ. އެއާއި ހެދުމަށް އެކަލޭގެފާނު އާޒަރުގެ ކުދިކަމުގައި ދެކެ ނަފްރަތުކުރެއްވީ ފަދައިން ބުނުއްވެއެވެ. އަދި އާޒަރުގެ ބާރުތަކުގެ ކައިރިގައި ކަލޭ ބުތްތަކުން އިސްލާމުގެ ޢަޤީދާ ބަދަލުކުރުމަށް ފާއިތުވެއެވެ. [illegible] اللہ تعالیٰ މައިންބަފައިންނަށް ދެއްވަން އަދުރުކުރައްވާފައިވާ ބައްޔާ ފުރިހަމަ ދެއްވާ ބައެއް ގެއްލިގަތުމެވެ. އެއީ : އެއްޗެހިކަމާއި އެކުއެވެ. އެމީހުންނާއި އެކު ހޯދު ވަކިކުރުމެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި ވާހަކަ ދައްކާނަމަ ރީތި ބަހުން ވާހަކަ ދައްކާއިގެންނެވެ. އިޙްސާނާއި ހެޔޮބަހާއެކު އެވެ. ބައްޕާއަށް ހެޔޮ އެއްޗެއް ބުނުމާއި ބަރުވެރިކަމާއި ދުރުވެގެންނެވެ. އެމީހުންނަށް ހެޔޮ ދުޢާ ކުރުމާއި ނަމާދުގައި ބައްޕައާ ދުޢާ ކުރުމެވެ. އެމީހުންނަށް އިހްސާނުގައި ތިބުމާއި ނަމާދުގައި އެބަހީ ނުކުރުން، އެކަމަކު އިސްލާމުގެ ހަދުތަކުން ނުނިކުންނަވާށެވެ.

ވިދާޅުވީއެވެ. އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ބަޔަކުގައި އަރުވަންނަން ރޮއްވި ފަދައިން ނަސޭހަތްދެއްވިއެވެ. އެހެނަސް އަރުވަންނަން ކަންތައް ކުރިއަށް އެކަލޭގެފާނު އަދަބުވެރިކަމާ ގޮތަށް ހުއްޓެވެ؟ އަރުވަންނަށް ބައްޕައިން ފެނަ މިހުން މައިންބަފައިންނާއި އާއިލާއާއި އެކުވެރިންނާއި އަދި އެހެންވެސް މީހުންނަށް ހިތާމަ ކުރުމަށް ބަސް ނުބަސް ބަސް ބުނެ ނުބަސް ބަހެއް ކަމުގައި އެމީހުން އުޅުއްވާފައެވެ؟ ބަލައިގަން ވިސްނި ނުކުރެއްވެ؟ އަދި އެމީހުންނަށް ހޯދާ ކަމަށް ޒަމާނުގެ އެހެން ފުރުޞަތު ދީބާ ނުކުތުމުގެ ތަޅުތަކުރި

---

[57] المجادلة: ٢٢

ނޫންހެއްޔެވެ؟ އަދި އެމީހުންގެ ފަރާތުން ޖަހާލާތްތެރިކަމެއް ފެނިއްޖެނަމަ ދީނީ ވާހަކައެއް އޭގެ ފަހުން އެމީހުންނާއި ދައްކަވާ ހެއްޔެވެ؟
ތެދެކެވެ. اللهގެ ޚަލީލު އިބްރާހީމް عليه السلامގެ ކިބައިގައި ރިވެތިވެގެންވާ ނަމޫނާއެއްވެއެވެ!

ދަންނާށެވެ! އާޒަރާއި މުޢާމަލާތްކުރެއްވި ރިވެތި އަޚްލާޤާއި ޖާހިލުބަސްތަކަށް ކަފުރުވުމާއި ސީދާ ގޮތުގައި ނަތީޖާއެވެ. އެހެނީ އެކަލޭގެފާނު ހައްދުދޭކުރުގައި އާޒަރާއި ބުދުތަކުން ބަރީއަވިއެވެ. އިލާހުވެރިން ދުއްވާފައިވާ ޖާހިލުގެ ބަޔާނުފުޅުން ބަލާނަމަ، އާޒަރަށް ބުދުހަދާ މީހެއްކަމުގެއިވުމުން އެންމެހާ ދެރައިން ޖާހިލުން ހަދަމުންގެންދިޔަ ޖާހިލުކަމެވެ. އެހެނީ އޭނާ ޖާހިލުންގެ ތެރެއިންވާ ބުދުއަޅާ ހަދާ ތަކެއްޗެވެ. އަޒުކަޅުއަޅާ ބަދުބަހަކުން އަޚްލާޤުކުރިއިރު ކުރުވެރިވަޅާ ޖާހިލުންގެ ތެރެއިންވާ
މީހެކެވެ. އެހެންކަމުން، ކުރިން ވާހަކަކުރެއްވިހެން، اللهتعالى ޖާހިލުންނާއި ބަރީއަވުމުގެ ހުކުމުގެ ދަރުން، އާޒަރާއި ގުޅޭ
ހިތްހަމަޖެހުންނަށް، އަދި އެކަމާއި ނަފްރަތުކުރައްވާފައިވުމަށް، އަދި އެކަމަކު ފާޅުގައި އިންކާރުކުރެއްވި އެކަމާއި ދެކޮޅުހެދުމުގެ ކުރިން ސަލާމްގައިވާ
މައިންބަލައިންނަން ދިނުމަށްތަކުރުވުމަށް اللهتعالى ކުރައްވާފައިވާ އަމުރުގެ ދަރުން، އެކަލޭގެފާނު އާޒަރަށް ހެޔޮކަންތައްތަކުން ރިވެތިވާއެވެ. ހަމަ
އެހެންމެ ކުރިން ފާހަގަކުރިހެން، މައިންބަފައިންނާއި ދަރިންނާއި އާއިލާއާއި ގުޅޭ އެންމެ މުހިންމު ހައްޤުތަކާއި ކުރެވޭ ފާހަގަވުމަށް اللهتعالى
އިންސާނުންނާއި ޖަނަވާރުންގެ ތެރޭގައި ޚިލާފުވުމާ ދަރުމަތުގެ ސަބަބުންވާ ޖެހިލި ކަމެއް ކަމުގައި ވެގެން، އެފަދަ ދަރުމަތާއި ހެޔޮބަހާއި
ކުރުމުގެ މުޅިކަމެއް އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި އާޒަރާއި ދެމެދު ދެމެހެއްޓުނު ކަމެއް ދަރުމަތާއި އާދަޔާއި ގަލަގައެވެ. މިގޮ އިޚްތިލާފު ފާހަގަކުރެވޭނެ
ބޮޑުކުރަނީ ބަރީއަވުމާއި ޢަޤީދާގެ މުޢާމަލާތު ތަރުތީބު ކަނޑައެޅެވެ. އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި ބައްޕަފުޅު ގައިސްތަކާއި ފާހަގަކުރެވޭ
ބިނާކުރެއްވި އެކަންކަމުގެ ކުރިއަށް ހުރި ބަރަކާތްތަކުގެ ބައެއް ބަދަލުކުރިއެވެ.

* * * * * * * * * * * * * *

2- ފަހުމުގެ މީހުންނަށް މުޢާމަލާތްކުރުމުގެ ގޮތް

އަޅުގަނޑު އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ފަހުމުގެ މީހުން ދެކޮޅުހެދުމުގެ ސުންނަތަކީ ޒުވާނުންގެ ކަމެއްކަމުގެ މީހުން ކިތައް ބާވަތެއް ހިނގާއެވެ. "އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުމުގެ މީހުން އެތިކުގެ ހަމަކޮށް ދަރުމަވަންތަ އެކަލޭގެފާނު ކަންތައް ކުރެއްވީ ކިހިނެއް؟ ... ނަގާ ގަބޫލުކުރަން ގޮސް އެތިކުގެ ބަލާލައްވާ ... އެންމެ ބޮޑު ޖާހިލުކަމާއި، އެހެންނަމަ މިޝަރީޢަތުން އިބްރާހީމް عليه السلام ، ބިލާނަމާ! ... (ދެން އެއަހަރުމަ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާނެ ސުވާލުތަކެއް) ބާރު ދެމިހުރި އެހެން، ގޮސް ބަލާލުމަކީ ނުހެއްޔެ؟ އެމީހުން ބަލާ ދެއްވާލުން ނުހެއްޔެ؟ އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުމީ؟ ... އެވީ ކިހެއްޔެވެ؟"" އަދި އޭގެ ޖަވާބު އަޅުގަނޑަށް ދެއްވީ އަޅުގަނޑު ބޮޑުފައިވަނީ "ވިސްނައިދިނުމަކަށްޓަކައި" މިފަދައިންނެވެ.

އަޅުގަނޑު ޒަމާނުގެ އަންހެނަކަށްވެސް ވަނީ އެނގެ ބޮޑު ޖާހިލު ގަތަ ނުރި ކިހެއްވެސް އަޅުގަނޑު ސުވާލުކުރުމުންނެވެ. އަޅުގަނޑު
އެގޮތަށް ސުވާލުކުރަމުންދާއިރު އަޅުގަނޑަށް ޖަވާބު ދިނުމަށް ހެއްދަވަފައިވެއެވެ. އެހެނީ، އަޅުގަނޑު ވާހަކައަށްކުރުން ގެންދިޔަގޮތަށް
ވިސްނާލުމުން ދޭހަވީ އެންމެ ބޮޑު ޖާހިލު ބަލާލަން ނުޖެހޭނެ ބައިވަރު ބޭނުން ހެއްދިއްލެވެ. އަދި ބޮޑު ބުދު ބަލާނުލުމަކީ އަޅުގަނޑުމެންވެސް
ޖާހިލުކަމެއް ނެތުމަށް ނުޖެހޭނޭގޮތުގެ ތަރުތީބު ކަމަކު ސިޔާސަތުގައި ތަކުރާރުވިއެވެ. އެކަން އެގޮތަށް އެވަގުތު ކުރެވުނު ނުޖެހޭނެ
ބަހަނޭގެކަމަކަށްވެއެވެ. ނަމަވެސް، އެވަޤުތުގައި އަޅުގަނޑު ބައްޕައަށް ވަކި ހިލޭހެއްޔެވެ؟ ހެއްކެއްގައިފައިވެއިން ވިސްނައި
ދިނުމަށް ކަރުދާހެއްގައި ބަލައިލީމެވެ. އެހެން އެއްޗެއް ނުވެސް ބައްޓަނެވެ. އަޅުގަނޑު އަޅުގަނޑަށް ކުރީ މަހަށް ނަމޮ ސުވާލުގެ
ހަމައެކަނި ޖަވާބު އަޅުގަނޑަށް ދެވުނެވެ.

އަޅުގަނޑު ހިތަށް ވިސްނުން ހުއްޓެވެ. އެގޮތަށް އިބްރާހީމް عليه السلام ކަންތައް ކުރައްވަމުން އެންމެ ބަލާލުމުގެ ގޮތް ނޫންހެއްޔެވެ؟
ފަހު، އެކަލޭގެފާނު ހިތާ ބޭނުމް ބަލާލުމަށް، ބޮޑުތަކެއް ބަލާލި އެގޮތުގެ ޙިކުމަތެއްގައި ނަގާ ފަހުމެއް ނުވަތަ މިޤްދާރު އެނގޭނެއެވެ.
އެހެންކަން އައްޑޫ ބަލާލާ ބޭނުން ގެއްލުވާލުން އަސަރުގެ ފައިދާއެއް ކުރައްވި. އިބްރާހީމް عليه السلام ބުނުމުގެ ގޮތަށް ބުދުތަކަށް އެއްޗެއް އަރައް

ބާބަލް ދިރިއުޅުމެއް ނުވާ ހިލަގަސަރުޖަހާލާ ކަމުގައި ޖަލްޤީލް ކޮންދުވަހެއްތޯ. ހުރިހާ ބޭރުގެ ޖަމާވެރިކަމެއް އެކަން ހުށަހެޅިއެވެ. އެހެންކަމުން އެއްބަދު ބައެއްޖަހަނުފުރު ކަންބޮޑު ކުރެއްވި ގޮތުން އެބަދަލުތަކާ ޖަޒީރާ ފޮނުވުނުގޮތާ ގޮތަކަށް ބަދަލުކުރެއްވިއެވެ. އިބްރާހީމް ؑ އެބަދަލު ތަފާސްއެއް އިރުވެސް އެހެން ބަދަލުތަކުގެ ހިސާބުތަކަށް ބޭރު ބަދު ނިސްބަތް ހުއްޓެވެ؟ އަދި ހަދު އެފަދަ "އިސާރީ" ބަދަލުތަކަށް އަދިއެކަ ދިފާޢުގައި ކުރެވޭނެ ކަމެއްވެސް ނެތީބާ ހުއްޓެވެ؟ އަދި އޭގެ ފަހުން އިބްރާހީމް ؑ އެބަދުގެ ބޮޑުކަމުގައި ތުހުމަތު އެޅުއްވުމުންވެސް ދިފާޢުގައި ހަމަ އެއްޗެއް ނުބައި ހުއްޓެވެ؟ ހާދަ ވިސްނޭ ބާރުވެރި ކާމިލު ކަލާނގެބަލާބާއެވެ؟! މިކަންކަމަކީ ބަޔާނެއްކުރައްވާ އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށްވެސް ޖެހިލުންނެތި އަސާސް ބަޔާންކޮށްލިއެވެ. އެހެންނަމަ ތޫފާނީނުހި އަތުން ހިފެހެއް، އަދި އެމީހުންގެ ސިޔާސީ ބަލާގައި ހިތްޕަވާ ގޮތުގެ މުޅިމުޅި އަޅުވާލުމުން ބާލިދު ޖައްލާދަކަށް މުޅިއާލަމުން އެމީހުންގެ އަދިއެކަ ނަފްސުބަލަތަކުން އެމީހުންނަށް މަޖުބޫރުކުރެވިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ އަދިއެކަ ނަފްސުބަލަތަކުން މަލާމާތުކުރާ ހަރު އެބަދަލުތަކާ ބަޔާނެކުރެވުނީ އެއްޗެއް ކަލާމް ކުރެއްވުމުގެ ކުރެވިފައިވާ ޖިހާދުކުރެއްވި އެއްޗެއް ކަމަށް، އެމީހުން އަދިއެކަމުން އިއްތިރާފުވާންޖެހުނެވެ.

މިގެ އިތުރުން ބައްޔަކާއި ޖެހިފައިވާ ބޭނުންވާ ކަމަކީ ފުރުޞަތުގެ ބޭނުން ހިފުމާއި ބާރުތިބުމުގެ ޙަޤީޤަތެވެ. އަޅާ ޣައިރުއްލާހަށް މިޤުދާރު ޤައުމުގެ ވެރިކަމާއި ފުރުޞަތެވެ. އެކަން ފުރުޞަތު، އިބްރާހީމް ؑ ބަދަލު ޙަޤީޤަތް ވަރަށް 'ބާރުތިބުމުގައި' ފަހަރެއް ބޭނު ބަދު ޙަޤީޤަތް ޔައުމު ސިފައިކުރުމުގެ ބޭނުންނުކުރެވުނެވެ. އިބްރާހީމް ؑ ގެ ޙައްޤުފުޅުގައި ހިނގައިދިޔަ މިފަދަގޮތަށް ޝަރީޢަތާ އެއްވެސް ޙުކުމެއްގައި ބާރުތިބުމުގެ ޢަމަލުތަކުން ކުރެއްވި ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެންކަމަ އެއް ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ވިސްނައިދިނުމުގެ ކުރިން، އެމީހުން ނަތީޖާގައި އެއްޗެއް ފުރުޞަތު ޖެހިފައިވާ ބޭނުން ހިތްޖެހުނު ކުރެއްވި ކަމެކެވެ. އެފުރުޞަތުގައި ބޭނުން ހިތްފަވައިދެން ބަދު ބޭނުމެއް ޙަޤީޤަތަކަށް ބޮޑުވެގެން ދިޔައެވެ. އެހެންނަމަ އަޅައިދިނުމަށްފަހު އިސްލާމް ބޭނުވެސް ފުރުޞަތުގެ ބާރުގެއްލުމާ ވެސްއެކު ޙަޤީޤަތްތަކުން ވިސްނައިދިނުމެވެ. ނަމަވެސް ފުރުޞަތުގެ ބޭނުން ކުރެއްވުމުގެ ބާރުތިބުމުގައި ކުރެއްވުމުގެ އެކަންކަމުގެ ޙަޤީޤަތުގެ ނަތީޖާއަކީ ކުރެއްވުމުގެ ޙުކުމެއް ދީނުގެ މުޅިން އެއްގޮތަށް ޤަބޫލުކުރަނީއެވެ. ބަޔާނީ ބާރަށް ނަފްސު ބަލާފަލަށް، އެމީހަކު ކުރި ކަމެއް ހިފަހައްޓާ މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހަކު ކުރިޔަށް ގެންދަވާ ސަލަފުން އޭގެ މުޙާސަބާ ނަފްސު އެކަމުގެ ބަދަލުގައި ނަފްސުވެރިވެއެވެ. އޭގެ މިޤުދާރު ނަބީ ﷺ މަށްލާ ފަރުވާކުރެއްވުމަށްފަހު ގޮވާލައި ގޮތްތަކެއްވެސް ދެއި ބޭނުންވާ ބާރުތިބުމުގެ މިޤުދާރެވެ. އެއް ބާރުތިބުމުގެ ބަދަލުގައި އެކަމުގެ ފަރިއްޔާ ކުރެއްވި ކުރެވިފައިވާ ބަލާގެ މަށްލާގެ އަދުލުވެރިން ޙައްޤުގައި ނުހަމަ ދަޢުވާކުރުމުގެ އޭގެ ބަދަލު ހުކުމު ނަތީޖާވެސް ޙަޤީޤަތެވެ. ބަޔާނީ ބާރަށް އެއީއެވެ.

އަޅާ ޣައިރުއްލާހަށް ސަޖިދަކުރާ ބޭނުން ބޭނުންވާ ފަރުވާ ގިނަގުނަ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ނަތީޖާ ޙުކުމެއް ކުރެއްވުމުގެ ހުރި ގޮތްތަކާ ކުރެއްވި ވިސްނިގެނެވެ. އެހެން އަޅާ ޣައިރުއްލާހަށް ސަޖިދަކުރާ އަދި ސަޖިދަކުރުން ބޭނުންވާ ވަރަކަށް އެއްޗެއް ފަހަރަކު ސަފުހާގެ ވިސްނުންތެރިވީއެވެ. ފަހު، ދިރުމުގެ ޢިއްޒަތުގައި އޭގެ ޙުއްޖަތްތަކާ ކުރެއްވި ގޮތުގެ ކުރެވިގެން ކަމަށް ބޭނު ބައިގަނޑު ދުވަހަށް ދަރުބާރު މިފަދަކަށްގައި، އެމީހުން އުޅުނީ އިބްރާހީމް ؑ އުޅުއްވި ގޮތުން ޙައްޤުކަމެއް ދައުލަތުގެ ކަމާބެހޭ، ހުރި އެކަލޭގެފާނުގެ ބާރުތިބުމުގެ ގޮތްތަކުގެ ބޭނުން ސަލަފުން ބަޔާނެއްގައި ބާރު ފިޔަވައި ފަސްކޮށްލުމުގެ ސަފުހާގެ ބާރު ވިހުނީ އެހެނިހެންވެސް. އެހެން އިބްރާހީމް ؑ ދައުލަތްތައްވިސް ޙުއްޖަތްތަކާ ކުރެއްވިގޮތުގައި، ޙުއްޖަތް ފަސޭހަތަ ކުރެއްވި، ޙުއްޖަތުގެ ބަލައިގެން މިހެން ދުރުކުރެއްވި ކަމަށް މަޝްހޫރުކަމެވެ. އަޅާ ޣައިރުއްލާހަށް ސަޖިދަ އެއްވެސް ބޮޑު ސަބަބެއް ނުވާނެ ކަމަކީ މިހާރުވެސް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ނުފެންނަ ދަރިވަރުވެއެވެ. ފަހު، އަޅާ ޣައިރުއްލާހަށް ހިތްވަރު ބޭނުން ކުރާ ބޭނު ހުރި ހިތާ ފަރިތަ އިޢުތިރާފް އެހެންކަމުގެ އަދުލުވެރިކަމަށް ނުވިސްނެވެ. ދުނިޔާ ވިސްނުންތެރި ޙުއްޖަތް ނަތީޖާގެ ނަފްސު ކަލާނގެ ބޭނު ވިސްނުމެވެ. އެހެންނަމަ މިއީ ދަރުބާރު ފުރަތަމަ ނުހުއްޓެވެ. اللہ تعالیٰ ގެ ނަބިއްޔާ ﷺ މަށްލާ ފަރުވާކުރެއްވުމަށްފަހު ކަލަތިވާލާ އެމަކާގެ ވަރަކަށްވާ ހުރިހާ ބޭރު ބަދަލު ޙަޤީޤަތްވެއެވެ. އަދި އެކަމަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ ސަލަފުންގެ އެއީ މުޙާސަބާގައި ކުރެއްވުމަށް ކަލާކަށް. މިގެ އިތުރުން ކުރެއްވި ޝަރީޢަތް ނަތީޖާގެ ބޭނުމަކީ އިސްލާމްދީނުގައި

ޝަރުޢުކުރެވިފައިވާ ކަމެކެވެ. އެއީ އެކަމާއި ދެކޮޅަށް ޖިހާދު ކޮށްގެންވެސްމެއެވެ. އެހެން ކަމުގައިވުމުން އެއީ ކުރަން ނުޖެހޭ ކަމެއް ކަމުގައި ވިސްނައިދިނުމަކީ ދީނުގެ ބަޔަކާކަންތައް އިންކާރުކުރުމާ ގޮތެއް ކަން ބަޔާންކުރަމުވޭ!

ޔާ، އަހަރެމެންގެ ރާއްޖޭގައިވެސް ނުވަތަ މިބާ "އިސްލާމީ" މުޖުތަމަޢުތަކުގައިވެސް އެފަދަ ބުދުތަކެއް ހުރިނަމަ އިބްރާހީމް عليه السلام އަމަލުކުރެއްވި ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑު ފެށިން ފެއްޓުން އަމަލުކުރުންވާނެއެވެ. ނަމަވެސް ބުދުތަކާ، އިސްލާމީ ދައުލަތްތަކުން މުސްލިމުންނަކަށް ބަނޑަހަރުކަ الله ގެ ހުކުމުގެ އެއްބަސްވުން ހުކުމްކުރަނީ ހަމަ ދުނިޔޭގެ ޤާނޫނުތަކުގެ މައްސަލައެވެ. އަދި ކުރީގެ ފަރުވާތަކާއި ހިލާފަށް ދައުލަތުގެ ޤާނޫނުތަކުގެ ފަތުރައިފައިވާ ދިރުއްވިއްޖޭ ތަޢުލީމީ ނިޒާމުތަކަށް ދިޔައީމާ، ފަތުރުއްވިއްޖޭ ބޮޑުތަކުން ތަޢުލީމީ ދުނިޔޭގެ ބާރުގަދަ ޤައުމުތަކުން ދަށުވަމުން ދިއުމާއި މުސްލިމުން ބަދަލުކުރުމުގެ ފުރުޞަތުތައް ދުރުގައި އެބައާ ބާރުނުތިބެއެވެ. އަދި ޢާއިލާ ޙަޔާތްތަކަށް އެއްޗެއްވެސް ދުވޭމަތީ ޤަވާޢިދުތަކެއް ބަލާތަކުގެ ބޮލުގެ ބޮޑުކަމުގައި ބާރުބޮޑުކުރެވެއެވެ.

އަހަރެން ދެން އުފެދިގެންދާ ސުވާލަކީ ހުކުމަކީ ކާކު ހެއްދެވީ؟ އެހުކުމަކީ އެއްވެސް ޤައިދެއް ނެތި ތިމާއަށް ފެންނަ ގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރުން ހެއްދެވީ. މިޖެހޭގޮތުގެ ދިނަ ދާއިރާކުރުމުގައި ބަލާލާ މީހުން، ހުކުމުގެ ނަފްސުގައި، އެކި ބިދުޢަތްތަކު ގޮތުގެ ބައާރަކުރަތްތަކާ، ހުކުމުގެ ނަފްސުގައި الله تعالیٰ އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުގައި ވާރިދުވެފައިނުވާ އެބައްކަމެއް އިޖުތިހާދުކުރުވެއެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ ހުކުމުގެ ނަފްސުގައި الله تعالیٰ އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ އަމަލުކުރައްވާފައިވާ ގޮތާއި ހިލާފަށް މީހުންނާއި މުޢާމަލާތްކުރުމާއި، الله تعالیٰ ގެ ދީނުގެ ހުކުމްތަކާއި ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކާއި، އަޅުގަނޑުމެން ނަފީކުރާ ކަންތައްތަކުގެ އަސްލު ފުދޭ ފުދޭ ކަމަށް ވިދާޅުވުމެވެ. މިފަދަ ހުކުމްތަކާ އަހަރެމެން ބޮޑުކަމާ ހުކުމަކާ ނުދެވޭ. ބޮޑުކަމާ ހުކުމަކީ الله تعالیٰ އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއާ އެކަލޭގެފާނުގެ މާތް ސަޙާބީން އަމަލުކުރައްވާފައިވާ ގޮތަށް އަމަލު ކުރުމުގެ ހުކުމެވެ. އެހެން ހުކުމަކީ ޝައިޠާނާ އާއި ހަވާ ނަފްސުގެ އެދުމެކެވެ.

ކުރިންބުނީ މިކަންކަމާއި ވިސްނުމަކީ މިފަދަކަމަކީ ދިރުމުކޮންމެދުވަހަކު. الله تعالیٰ އަންގަވައި އިބްރާހީމް عليه السلام އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުން އަޅުކަން ކުރަމުން ދިޔަ ބުދުތަކާއި ގުދު ކަންތައް ކުރެއްވި ގޮތް އެންގެވުންތަކެއް އެނގެއެވެ. ދެން ވިސްނާށެވެ. ޤައުމުގެ މީހުންނަށް ބުދުތަކާއި ތަރިއްޔާ އިބްރާހީމް عليه السلام ކަން އެނގިވަޑައިގެންނެވުން ދެން އެކަލޭގެފާނުގެ ގުދު އަމަލުކުރީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ އަވިލާތަށް ވަޑައިގެން ކުރަފާ ގޮތެއް އެކަލޭގެފާނު އެއްފަރާތުން ނުކުރެއްވީހެއްޔެވެ؟ އެމީހުން އެކަން ކުރީ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުން އެކަން ކުރިނު ދޫކޮށްލުމުން ނިންމަވާ އެނގޭއެވެ. އެހެން، އެމީހުން އެކަލޭގެފާނު ހިފާ ހައްދުވާކަމާ، އަވިލާތަށް ކުރާ، އެއަވިލާތަށް ހުއްޓުވުމުން ދަންނަވަދެވުނު ގޮތުގައި ކުރީފަހަރުވިއެވެ. މިހިސާ ވެގެންދާ އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ބޮޑެތިދުނިޔާގައި ހައްޤުކުރުމުގައިވާ ވަރުގަދަކަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު މިހިނދާކަށެއްވެސް ގެދޮވެރިވެ ހަރުދު ބަސް ބުނެގެންނެވެ. އަދި ހަރުދު ބާރުނުކުރެވޭ މަސައްކަތްކުރުމުގެންނެވެ.

މިއަދު އަހަރެމެންގެ ތެރެއިން 'ހުކުމަށް' އޮތް ވާހަކަ ދައްކާ ކަމަށް ހެދިގެންދާ ނަބީންގެ ވާރިޘުންގެ ޒަމާނުގައި ތިބި ބަޔަކު އެގޮތަށް ޢަމަލުކުރާ ބަޔަކު ފެނިދާނެއޭތޯ؟ ކޮންމެ ގޮތެއް ފިޔަވައި ބަރަކާތް ކަމަށް ވިސްނައިގެން، الله އަންގަވައި މުސްލިމުންނަށް ހުރުމަތް ބަޔާން ކޮށްދިނުމަށް ވަކި ދަރުބާރެއް ކާކު ބަލައި ހެއްދެވީ؟ އަހަރެމެންގެ މުޖުތަމަޢުގައި ޝަރުޢީކުރެވިފައި ޖާހިލުންނަށް އަދުވެރިކަން ދެއްކުމުގެ މުޖުތަމަޢު ޒިކުރުވެރިންގެ ޖާހިލުންކަމުގެ 'ބަސްމުދާ ހުކުމް ފޮރުވައިގެން ވިދާ'، 'ބަޔާނާ މުއްމިން ކޮންބައި ޖާހިލުންކަމުގެ'' އެކިގޮތްގޮތުން ނޭނގޭހެންވެސް، ފެނުނަ ތަނަވަސްކަމާ ނިކަމެތިކަމާ ސިފައިކަންތައްތަކުގެ ބަޔަކަށް ތަރުޖަމާކޮށްލިފައިވެސް، އެޖާހިލުންގެ ހިމާޔަތްގައި ދެނެވީ ކަމެއް ކުރިޔަކަށް އެބަދުނެއް ހެއްދެވީ؟ އަދި އެޖާހިލުންނަށް ޝަރުޢީ ފައިސާކަން މުސްލިމުން ދައްކާ، މަސްލަހަތުގެ ނަމުގައި ކުޑައަޅައިގައި ދީން ވިޔަފާރި ނުނަގައި ކުރުވަނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟ الله ގެ ހުކުމްތަކާ ދެކޮޅަށް ހުކުމްކުރާ ޖާހިލުންނަށް ކަރުނަ ދެވެނީ އަދި އެކަމާ ހުކުމުގެ ޖާހިލުންކަމުގެ ހުކުމްތަކުގެ ހުކުމަކީ އަދި މިކަންތައް މިއްޗެއް ޖާހިލު ނިޒާމުގެ މައްސަލަ ބަދަލުކުރުމުގެ ފިރާލަމާ ބޭނުން ހައްޤުކުރުމުގެ އެއްވެސް "އިލާހުވެރިޔާ" އެބައީ ހެއްޔެވެ؟ "ކަލޭ ނަބައި ބޮޑު ނަބައި"ގެ އަސްލުމަތިން މީހުންނަށް ބިރުދައްކައިގެން ބޮޑު ޖާހިލުން

ފަހު ކުރީ ޖާހިލުތަ ފިރުކަމުން ޒަޢުމުން ކުރުމުގެ މަސައްކަތު ނުނިކަމެ ކުރެވޭ ބަސް ފާޅުކުރެއްވީ؟ އަދި ދުވަސްކޮޅަކުން ކުރިން ކުރޭ ނުބައި ކަމަށް ދެކުނު ފަރާތް އިހުގައި ހުރި ބޮޑު ނުބައިކަމުގެތެރެއިން ބޮޑު ނުބައިކަންތަކެއްގެ، އަދިން ކުރިން ހުރި ފިރުޢައުނާ ފަހަތުން ދުވަހީ ބަލާލުމުގައި އަމަލުކުރަންޖެހޭ ނުސީދާގެން ހެއްޔެވެ؟ އެކަން ވިސްނިގެން އުވާހަކަ ދައްކާ ބަހަކު ކަމުގައި އުޅުނުތޯ ހެއްޔެވެ؟

އަދިވެސް ވިސްނާށެވެ. އަޅު ޖާހިލާ ސުވާލުކުރިއެވެ. އިބްރާހީމް عليه السلام އަށް ބާރުލިބިފައި ވަނިކޮށް ބޮޑު ބުދުތަކާ ނުލައެވި ޔައްވެ ހެއްޔެވެ، ގޮސް ތަކެތިވެސް ނުހިފެހެއްޔެވެ. އަހުރެން އަޅު ޖާހިލާއި އަޅު ޖާހިލާގެ ވިސްނުމުގެ މިހެން ކުރެން ހަމަ އެބަދަލުން ސުވާލުކުރަމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ކުރި ބުދުތައް ތަކެތި މަސްކަށި ލިބިގެންނެވި ނުލިބޭ ހެއްޔެވެ؟ އަދި ބޮޑު ބުދުތަކާ ނޫޅޭ އިސްލާ ބުނެވުނު ސަބަބުތަކާ ހުރެކެން ލިބިގެންނެން ހަމަ ނޫނީގެނީހެއްޔެވެ؟ ލިބިބައިމީހުންނެން އެކަލޭގެފާނު ލިބިފައިވާ ފަދަ "ބާރެއް" ހަމަ ލިބިގެންފައެވެ. އެއީ ބައްދަލުވުމުގައި ބައްދަލުވުން ބުނުމައި، ބޮޑު 'ބުދު' ތަކެއްޗާއި ކުރީ 'ބުދުތައް' ބާރުނުކުރާނެ ގޮތެއް ބޮޑު 'ބުދުގެ' އަގު ވައްޖެހައި، އެބޮޑު 'ބުދުގެ' ބާލިފުކަން ދެއްކުމުގެ "ބާރެވެ". މިހިހެން އެކަން ނުކުރަނީ ކިހިނެއް ވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އެއީ އިބްރާހީމް عليه السلام އަށް ލިބިގެންވާ 'ހިކުމަތްތެރިކަމުގެ' ބާރުގެ ނުލިބިގެން ލިބިގެންވާ 'ހިކުމަތްތެރިކަން' ބޭނުމެއްކުރެއްވީ ހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ، އެކަން ކަންތައްތައް 'ހަލާކުކޮށްލުމަކީ' އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނެތް ހެއްޔެވެ؟ ބައްދަލުވުން ބުނުމުގައި، މިހިހެންނާއި، ފިޔަވަ ކަންތައް ދަރިވަރު އިތުރު ގޮތެއްގެ ބޮޑުކުރުވުމަށާ ހިމާރަކާއި ހުރި ފަހު ކަން ބަލާބައް ހެއްޔެވެ؟

ރަނގަޅެވެ! ދައްވާތު ދިނުމަކީ 'ހެކި' ފުރުވުން ކަމަށް ބެލި އިސްލާމީ ދައްވާތުގެ އަސާސީ އުޞޫލުތަކެއްގެ ވާހަކަ ދައްކާނަމަ ކަންތައްތައް ހަމަ އެބަދަލުންނެވެ. ނުވަތަ އެއް ބައަކު ދެކޭ ގޮތަކަށް އިސްލާމީ ދައްވާތަކީ ހަމައެކަނި ޝަރީޢަތް ކިޔައި، ހަމައެކަނި ނަޞޭޙަތް ޢަމަލުގައި ޙުކުމް އޮތީ ބައްދަލުގެ އަބުރުކަންތައް ކަން ރިވެތި އަހުލާޤު ދެއްކުމެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކު ދެކޭ ގޮތަކީ އެއީ ކުފުރު މަންޒިލާ އެއީ ގޮސްދި ގޮތަކުން ދައްވާތުދިނުމުގެ ޙީލަތްތަކެއް ދިނުމެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކު ދެކޭ ގޮތަކީ އެދައްވާތަކީ ސިޔާސީ ކަމެއް އެކަމުގެވެރިން ނުވާ ދިނުމެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކު ދެކޭ ގޮތަކީ، އިސްލާމީ ދައްވާތަކީ ހަނގުރާމަކުރުން އޮންނަ ދިނުމެވެ ނޫނެވެ. އަދި އަނެއްބަޔަކު ދެކޭ ގޮތުގައި އިސްލާމީ ދިނަކީ މިޖާމިޢާގެ ފުޅާ ދިނެއް ނޫނެވެ. އަދި 'އުޖާމިޢާގައި' ދައްވާތު ދިން ގޮތަކީ 'މިޖާމިޢާގައި' ދައްވާތު ނުދެވޭނެ ކަމަށްވެސް އެއްބަކަސް ދެކެއެވެ. އަދި 'އުޖާމިޢާގެ' އިސްލާމީ ސިޔާސީ ކަންކަމަކީ 'މިޖުތަމަޢުގެ ޖިހާދާ ޢަމާއި' އެކަނިވެރިކަމާ ކަންކަމެއްކަމުކަމެވެ. މިޖާމިޢާއި ގެންދިޔަ ކުރުގެ ނިޒާމުތަކެވެ.

މިސާލަކަށް ދީނުގެ ދައުވަތު ދޭން ބޭނުންވާނަމަ، އެހިނދުގެ ގޮތުގައި އެހިނދުގެ 'މަސްލަހަތު' ނިޔާކުރާ ގޮތަކަށް ކުރިޔަށް މުސްލިމުން ކުރުގައިވެސް ވާނެއެވެ. އަދި މުސްލިމަކީ ބަޔަކުގައި އިސްލާމީ ނިޒާމު އެއްވެސް ގޮތުގައި ނަމާ ނިޔަތު ކުރުގައިވެސް ބޭނުންވެއެވެ. އަދި ދައްވާތު ދީން ދަތިވެދިނާ ކުރެވޭކަމަކީ ބައްޓަން ބައެއް އުނދަގޫތަކެއް ދީން ވިއްކާވެސް ޖާނބޭޒަށްވެއެވެ. ނުވަތަ އިސްލާމު ދީން ކުރެން ބޭނުން ނަޝާހަރަންނާއި ތަރުދީނުގައި މުސްތަޤީމުގެ ބާރުނުވާ ގޮތުން ދީން 'އިސްލާމާ' ކުރުވުމަށް ހުރި އިސްލާމު ދީނުފައިސް ބޭނުންވާނެއެވެ. އަދި ކިހައި ހެއްޔެވެ؟ އެދައްވާތު ދީނުކުރުން ބޭނު، އެހިނގޭ އަދިއްކަ އެޓަނާގެއްމާ ފެނިގެންފައިސް މަސައްކަތްކޮށްކުރަނެވެ. މަޝްހޫރުކުރުގައި ފައިސާއި މަޖާލުގެ ދަރުވެރިކަމުގައިވެސް. އެފަދަ ކަންކަން އެދޭ މިހެން އިސްލާމީ މަޢުލޫމާތު ބާރުން ޢަމަލުކުރެވޭކަން ބާރުނުކުރަނީ ދީނުގެ ޙުކުމްއެއް ނުވެއެވެ. ޝަރީޢަތުގެ މަގުގައިވެސް. އެއީ ތަރުބިޔަތުގެ އަހުލާޤީ ދަރުސް ދީނުގެ ނުވެއް ނުވެއެވެ. ތަރުބިޔަތުގެ އަހުލާޤީ ދަރުސް ދީނުގައިވެސް ކަންތައް ހުރެއްގޭ ބާރުއެޅުން ބޮޑުވެރިކަމެވެ. އެއީ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިޢަމަލުތަކުން ފެނުނު ބަލާ ފިޔަވާވެއެވެ. އެފިޔަވަ ތިޔާބުކަން ކަނޑަވަރު ތަރުތީބުގެ އެދުރުހާއަށެވެ.

ބަލާލުމުގައި އިސްލާމީ ދައުވަތު ފުރުޞަތު ހަމަ الله تعالى ގެ ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔުން ދެއްކެވި މިޘާލާއި މަގާއި ގޮތްތަކާއި އެއްގޮތަށް - އަދުލުން އަކުރަށް، ފިޔަވަ ފިޔަވަ - އަމަލުކުރެއްވުމެވެ. މިކަމުގައި އަހުރެމެން އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިޘާލުން ބަލާނަމަ، އެކަލޭގެފާނު

ބުދުތައް ތަޅާލުމާއި ދެކޮޅަށް އަލިފާންގަނޑަށް އެއްލާލުމުން ޤުދުރަތުގެ ނިޝާނެއްގެ ގޮތުން الله تعالى ގެ ރަސޫލާއި ހަލާކުން ބަޗާކުރެއްވި ބާރުގެ ސަބަބުން، އެއިލާހު މިންވަރު ކުރެއްވި މުޢުޖިޒާތުގެ ސަބަބުން ވަރަށް ގިނަ މީހުންނަށް ބާޠިލު އިލާހުންތައް ދޫކޮށްލަން ފެށުނުއެވެ. ހަޤީޤަތުގައި ދީނުވެރިކަމުގައި ކާފިރާއި ދެމެދު ގާތްކަމެއް ނެތެވެ. އެއީ ހައްޤު ބާޠިލާއި ދެމެދު އޮތް ތަފާތެވެ. ދެ ތަފާތު ކަންކަމެވެ، އެކަމުގައި އަންނަން ކުރިމަތި ދަތިތަކާއި އިންތިޒާމްތަކާއި ކުރިމަތިލާން ޖެހޭ ކުރިމަތިލުންތަކާއި، އަންނަން الله تعالى ދެއްވާ ފެޅުވާލުމުގެ ސަބަބުން، އެހެން މީހުން އުޅުމުގެ ދަތިކަމާއި ކުރިމަތިލުން ގާތްކަންބޮޑު މަގުފުރާ ކުރިމަތިލިއެވެ. އެކަމަށް ކުރިމަތިލާ ރިސާލަތު އަންނަން އެކަން ގެއްލުވާލުމަށް ވުރެ، މިޙަދީޘް ޝަރީޢަތުގެ 'ދީނީ ދަރިއަށް' މިހެން މަރުވެ. ދުޢާކުރި އަބޫ ޖާހިލާއި އެހެން އެހެން މިހެން މިކަން އިސްލާމްކުރުން އިބްރާހީމް عليه السلام ގެންނެވި މިސާލުގައި ހިފުމެވެ. " މިއީ އެމިސާލު ފުރިހަމަ"އެވެ.

* * * * * * * * * * * * *

3- ކާފިރުންނާއި ބަރީއަވެވުމުގައި ގޮތް

ތައުޙީދު ފުރިހަމަ ޝަރީޢަތުގެ އިސްލާމްގެ ބާރަށް ސަލާމަތީ މަގުއެއްކަން ނުވާނެ. އެހެންވީ الله ގެ ފަރާތުން ރައްކާތެރިކަން ލިބޭނެ އެކަކު ބަރީއަވެވެ.

الله تعالى ފާޅުކުރައްވައި އިސްލާމް ދީނުގައި މުސްލިމުން ފޮނުއްވި ކަލޭގެ ދުއާކުރުމާއި ހެދުނު އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ އަބޫ ޖާހިލާއި މުސްލިމުން ވެސް ބަރީއަވާ ގަތަމެވެ. އަދި ސަލާމާއި ހިމާޔަތާއި އިއްތިހާދު ޤާއިމްކުރެވޭނެއެވެ. އަބަދުވެސް. އެއީ އެމީހުން الله تعالى އަށް އެކަނި އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ތަނބަސްވެވެ.

އަދި އެހެން ގަހަލަށްލުމުގައި އިބްރާހީމް عليه السلام އަބުއްޔާގެ ބައްޕަ ގެ ކިބައިން ބަރީއަވީ ވަރަކަ ފާޅުކުރެއްވި ފާހަގަކޮށްދެއްވައިފައެވެ. މިގޮތުން الله تعالى ވަޙީކުރެއްވި ފަޔާވަތަކަކީ :

﴿ وَمَا كَانَ ٱسۡتِغۡفَارُ إِبۡرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوۡعِدَةٖ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ أَنَّهُۥ عَدُوّٞ لِّلَّهِ تَبَرَّأَ مِنۡهُۚ إِنَّ إِبۡرَٰهِيمَ لَأَوَّٰهٌ حَلِيمٞ ١١٤ ﴾ [58]

މާނައީ : އަދި އިބްރާހީމްގެ ބައްޕަ އަށްޓަކައި ފާފަފުއްސެވުން އެދުމަކީ އަށް ބައްޕަ އަށް ދިން ވަޢުދެއްގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި (އެބައި) الله ގެ ދުޝްމަނެއްކަން ބަޔާންވުމުން، ބައްޕައިގެ ކިބައިން ބަރީއަވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބްރާހީމް ރަނގަޅު ދުއާކުރަނިވި ކެތްތެރިބޭކަލެކެވެ.

ތަފްސީރު ކުރުމުގައި، އިބްނު ޢައްބާސް رضي الله تعالى، މިގޮތަށް ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ: "އެއީ އާޒަރު މަރުވުމާއި" ހަމަޔަށް ކުރިއަށް، "އެކަން ޢާޒަރު މަރުވުމުން" ކުރިމަތިވިއެވެ. އެބަޔަކު ދުޝްމަނެއްކަމުގައި ބަޔާންވުމުން، ބައްޕައިގެ ކިބައިން ބަރީއަވީ ހަމަހަކުރުމެވެ. ބައްޕައިގެ މަރާ ނުލާހިކަމުގެ ފަހުން ބަރާއަތްވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ.[59] އެއާއި ހެއްދަން ޤަތާދާ ފަދަ އިބްރާހީމް عليه السلام އާޒަރުގެ ކިބައިން ބަރީއަވިކަން އަދު ތަފްސީރު ކުރައްވާ ބަސްފުޅުތަކުގައި ވެއެވެ.

---

[58] التوبة: ١١٤

[59] تفسير ابن كثير ط العلمية (4/ 196): وَقَوْلُهُ: فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: مَا زَالَ إِبْرَاهِيمُ يَسْتَغْفِرُ لِأَبِيهِ حَتَّى مَاتَ، فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ، وَفِي رِوَايَةٍ لَمَّا مَاتَ تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ، وَكَذَا قَالَ مُجَاهِدٌ وَالضَّحَّاكُ وَقَتَادَةُ وَغَيْرُهُمْ رَحِمَهُمُ اللَّهُ،

ޢާއިޝާ ބުނާ ޙަދީޘް ވާރިދުވެފައިވަނީ ތަފްސީރުކޮށް ބަޣަވީގެއެވެ. އެއީ އެބަސްޖެހުމުގައި ޙަދީޘްތަކުގައިވާ ބަޔާންކޮށްގެ އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި "އެދުވަހުން ބަރީއަ"ވިކަމުން އައިސްފައިވާ ކަމަށެވެ.[60]

އަދި ޢާއިޝާ މިކަމާއި ގުޅޭ ހުރިހާ ވާހަކައިގައި ބުނެފައިވާ އާޔަތުގައި މިއީ ބަރީއަވުމެވެ، އެހެންކަމުން ބުނެފައިވާ ޚިޔާލުތަކައި ފިރިހެނާ ގޮތުގައި ބަރީއަވެފައި ޒާތުގެ ދުވަހުގައި ކުރެވޭއެވެ. ނަމަވެސް މިއީ އާދައި އެކަށީގެ މަސްއަލަތަކެއް އެކުލެވޭ ތަޢުލީމުކުރާށެވެ.

އެއް ކަމަކީ، މިތަނުގައި ފުރިހަމަ ފާއިތު ވެސްމަ ޚިޔާލުފާޅުކުރެވޭ. އެހެން އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ތަޢާލާ މިސާލަކީ އެބައިމީހުންގެ ފުރިހަމަ މިހުންނާއި، އެމީހުންނަށް ހުކުމްކުރުމަށް ގެންގުޅެ ހުކުމްކުރުމަށް ބަރީއަވެއްޖެއެވެ. އެމީހުންގެ ތާއީދު އާދަނަރުވާކަމާ ބުނެފައިވާ ހުކުމް. ޢާލިމުން މިފަދަ ނިޝާނެއް ނެތެވެ. އެއީ އެކަލޭގެފާނުގެ ތާއީދު މީހުންގެ ތާއީދު އާދަނަ ހުރިހާ ހިލާފްވެއެވެ.

އެހެންކަމުން ހުރިހާ ބަސްތަކެއް ފުރަތަމަ، އާދައިގެ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ބަރީއަވުމެވެ. އަދި މައިންބަފައިންނާއި ގުޅުމުގައި ދިރިހުރި ފައި ތިމަންނަ ކުރެވުނު ސަބަބަކީ ހުރިހާ އެކަލޭގެފާނު ކާފަރުވުމާއި ނަސޭހަތް ދޫކޮށްލެއްވި ފަދައިން ޤަބޫލުކުރެއްވުމާ އަދި އެބަސްފުޅު އެއްގަލުގެ ނިންމެވުން ތިޔަވެއެވެ.

އެހެންނަމަވެސް އާދަމުގެ ބައިވެރި އަޅުގަނޑު އެހެން ހުކުމްކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ބަރީއަވުން ހުރިހާ ގޮތަކީ ޤަބޫލުކުރެއްވިއެވެ.

ބަރީއަވުމާއި ދުރުހެލިވުމެއް ނެތެވެ. އަދި الله تعالىގެ ފަރުމާން އާދަމާ ދިރުމުގެއް ތާޢަތަށް ބަރީއަވެ، އެހެންނަމަވެސް ބާރުގެ ގައިދީން ބަރީއަވުމެވެ. ފުރަތަމަ ފިރިހެނުން ބުނެފިއެވެ. އެހެން الله تعالى ބަރީއަވުމަށް ދުރުގައި ޢަމަލުކުރި ހުކުމް އަދާކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އާދަމުގެ ކަމަކަށް ޤަބޫލުކުރައްވާ ހުކުމް ސަބަބު ބަރީއަވުމާ މަސައްކަތް. އަދި އެހެން ހުކުމްތަކެއް އާދަމުގެ الله تعالى ގެ ދުރުހެލިވުން އެނގޭނެއެވެ. އެއީ އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތި ދީނުގައި ވާޖިބުވެއެވެ. އަދި މަސައްކަތް ބަރީއަވުމުގެ ދަރިކަލުން.

މިގޮތުން ފިރިހެނުން ބަރީއަވުމުގެ ބާރުގެ ބަލަގަތުމަށް އިބްރާހީމް މިފަދައިން ފުރަތަމަ ޢަމަލުތަކެއް ސީދާ ރާއްޖެގައި މަސައްކަތް ކަންތައްތަކާއި ކަމެވެ. އެހެން ބަރީއަވުމުގެ މިދުނިޔޭގައި ވިސްނާލާށެވެ :

"އިބްރާހީމް عليه السلام ބަރީއަވީ ކަމަށް އާދަމުގެ މިފަދައިން - ކަލޭގެފާނަށް ބަރީއަވުމުގެ ދިވެހިން - إنا برآء منكم - އެއްކޮށް ދުރުގެ - އެކަލޭ ބަރީއަ ރަސޫލުންގެ ނަސޭހަތް ބަރީއަވެ ބަރީއަވުމާ - ދުނިޔޭގައި ދިވެހިން - އިބްރާހީމް عليه السلام ޙަޟްރަތު ފުރަތަމަ الله سبحانه وتعالى އާއި ބަރީއަވުމުގެ ކަން-އަ-ބަރީއަވާ ހުރިހާ - އެ އެއީ ކަލޭގެފާނު ދިވެހިރާއްޖޭ - އިބަ الله سبحانه وتعالى ވަޙީއްޔު ފުރަތަމަ ނަބިއްޔާ - ވަޙީ - ވަޙީ ފުރަތަމަ ނަބިއްޔުން އަޅުތަކުގެ ތިޔަބުނާ ކަލޭގެފާނަށް ފުރަތަ ނަސޭހަތް ގޮތަށް ނުހެދުން - މިސާލަކަށް އަޅުތަކުގެ އެ ދިރުމާއި ނަބިއްޔާ ފުރަތަ - ދެން ވިސްނާލާށެވެ - އަދި އެގޮތް ކަލޭ މިއަދު އިބްރާހީމް عليه السلام ކަލޭގެފާނުގެ ބަރީއަވުމުގެ ޙަޟްރަތު ފުރަތަމަ ދިރޭ، އެކަމު ކަލޭ ދިރި އެފަދައިން ކޮށް ކަމެ ކުރެވެން ނުވަތަ ހުކުމްކުރުމުގައި ހަމަ ހިމެނޭ އިބަރާހީމް ފުރަތަމަ ދިވެހިން ބަރީއަވުން، އެހެނީ އިބްރާހީމް عليه السلام އަށް އިބްރާހީމް عليه السلام މިފަދައިން ކަލޭގެފާނު. މިކަލޭގެ، މިކަލޭ ކަލޭގެފާނަށް ވިސްނާލުމުން ހުކުމް ކުރާށެވެ... މިކަލޭގެ ހުކުމްދީފާ. މިކަލޭ ބަލި ބައިގެ ހިތާމަ! މިކަލޭކަލޭގެފާނަށް ވިސްނާލުމަށްފަހު؟ ފުރަ ކަލޭގެ ބުނެފާ... މިއަދު ދިރިއުޅުމަކީ ހުކުމްދީފާ. ފުރަ އިބްރާހީމް عليه السلام الله سبحانه وتعالى އަށް ދަންނަވާ... އެ މިއަށް ވަރަ ހަމައެކަ، އިބަ الله سبحانه وتعالى ވަޙީފުޅުގެ ދެންނެވި.. ވ ވަޙީފުޅުގެ މިކަލޭ ބަރީއަވުމުގައި މިކަލޭ ކަލޭގެފާނު ވިސްނާލާށެވެ އަޅުތަކު އެ ދިރިއުޅުއްވާ ފުރަތަމަ މިކަލޭ ކަލޭގެފާނު ފުރަތަ ނަބިއްޔާ-ވާކަލޭ، އެހެން ކަލޭ ދިރިއުޅ ހުކުމްކުރެވުނީ. އެހެންވެދުން ވަޙީ ބޭނު ނަބިއްޔާ ހިތާމައެއް ދިޔަ ގިނަ ދުވަހު ހަމަ ކަލޭގެ ދޮގު ބަރީއަވެއް ނުކުރާ ބަރީއަވުމުގެ އެހެނިހެން ބަރުގައި ފުރަތަމަ ބަރީއަކަމަށްދީފާ؟ ބަރަކާތް ބަލަށް ފުރަތަމަ ބަރީއަވުމާ ނިކަމެތި ނަސޭހަތްދީފާ. ފުރަ الله سبحانه وتعالى ވަޙީފުޅުގައި ... މިކަލޭ الله سبحانه وتعالى ގެ ފަރުމާނު ސަލާމަތް ބަރަކާތް ހުކުމްދީފާ. ބަރީއަވުމުގައި ބަރީއަވުމުގައި ކާފަރުން ދިވެހިން އިބްރާހީމް عليه السلام ފަރުމާ ވަޙީއަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި އެދިވޭ ދެކެވޭވަކިން އެއީ ފުރަތަ ކަމޭހިތާ ނުނި، އެހެނިހެން ބަރީއަވެ، ބަރީއަވުމާ އެހެންނަމަވެސް، އެބައިމީހުންގެ. މިއީ އާދައިގެ ވަޙީސަލާމަތް އިތުރުކުރުމަށް ބަރީއަވުމުގެ ފަރުމާނަށް ދިޔައީ ހަމަ ފުރަތަމަ ބަރީއަވުމާ ބަރީއަވުމުގައި ބަރީއަވުމުގެ ހަމަ ބަރަކާތްތެރި، އެހެނިހެން ބަރީއަވުމާ މިހެންވީ ހަ ވަޙީއަށް ފަރުމާ. ފަރުމާނު ދިވެހިން ކަލޭގެފާނު. އިބްރާހީމް عليه السلام އެކަލޭގެފާނުގެ ފަރުމާން ބަރީއަވެވަޑައިގަތުމަކީ ނ އެބަރީއަވުމުގެ ބަރީއަވާ، މިކަމާ އާދައިގެ ފަރުވާ؟

ވަނަނަ."

---

[60] تفسير البغوي –طيبة (4/ 102): وَفِي رِوَايَةٍ: يَتَبَرَّأُ مِنْهُ يَوْمَئِذٍ

އަޅާ ޢާއިޝާ މިސްރުގައި ވާހަކަ ދައްކާފައިވާ ވަކިވަކި ދެއްކިއެއްގައި ބޭރުގެއެން އެއްވަރަކަށް އެއްވަގުތެއްގައެވެ. އެހެންކަމުން އަޅުގަނޑު ފަރާތްތަކަށް، ވާހަކަ މިދެއްކެވި ވަކިވަކި ދެއްކިއެއްގައި ބޭރުގެއެންކަން އެއްވެސް ވަރަކަށް އިޝާރާތްކުރާގޮތަކަށް ނުވެއެވެ. އަދި އެކަން ފުރިހަމަ ބަޔާންކޮށްދީފައެއް ނުވެއެވެ. ވާހަކަ ފަހަރެއްގައިވެސް އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަ ދިމާވުން އޮތީ ޤިޔާމަތް ދުވަހުގެ ދިމާވުމާއި ދެމެދުގައިވާ ބައްޕަގެ ހާލަތު ބަޔާންކުރައްވާ ހަދީޘެއް. ﷲ تعالى ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ އާޔަތްތަކުން ވާހަކަ ނިންމާލަމު. އިބްރާހީމް عليه السلام އަށް އާޒަރު ﷲ تعالى ގެ ރަޙްމަތުން އެއްކިބާވެގެން ހުރެ ދިޔަކަމާއި، އާޒަރުގެ ޙާލަތު ބަޔާންކުރައްވާ ވާހަކަ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަގެ ހާލަތު ދެއްކެވުމަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވައެވެ. އަދި ދުނިޔޭގައި ކާފިރުކަމުގައި ހުރި ބައްޕަ ދެކެ ބަރީއަވުމާއި، ޤިޔާމަތް ދުވަހު ދިމާވާނެ ހާލަތު ބަޔާންކުރައްވާ ހަދީޘްގައިވެއެވެ. އެއާއެކު ބައްޕަގެ ބަދަލުގައި ސިފަވެގެންދާނެ ކަމެއް ބަޔާންކުރައްވާ ހަދީޘެއް ދެން ބަޔާންކުރަމެވެ. ޙަދީޘްގައިވަނީ:

"ޤިޔާމަތް ދުވަހު އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި ބައްޕަ ދިމާވާނެއެވެ. އާޒަރުގެ މޫނުމަތީގައި ދުން ކަޅުކުލައާއި ދޫޅު ޖެހިފައިވާނެއެވެ. - ﷲ سبحانه وتعالى ބުނެފައިވާ ފަދައިން - އެވަގުތު އިބްރާހީމް عليه السلام ބުނާނެއެވެ: ތިބާއަށް ތިމަން ނުބުނަމުތޯ ތިމަންގެ އަމުރަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެ ނުވާށޭ؟ .... އަދި އެދުވަހު ބައްޕަ ބުނާނެއެވެ: މިއަދު ތިބާއަށް އަހަރެން ނުކިޔަމަންތެރިއެއް ނުވާނަމެވެ. .... ދެން އިބްރާހީމް عليه السلام ދަންނަވާނެއެވެ: ޔާ ރައްބު، ތިބާ ތިމަންނާއަށް ވަޢުދުވެވަޑައިގެންނެވީ މީސްތަކުން ދިރުވާލެވޭ ދުވަހު ތިމަން ހަލާކުނުކުރައްވާނެކަމަށެވެ. ބައްޕަ ދުރުވެފައިވާ ކަމަށްވުރެ ބޮޑު ހަލާކެއް އޮންނާނެތޯ؟ ...... ދެން ﷲ سبحانه وتعالى ވަޙީކުރައްވާނެއެވެ: ކާފިރުންނަށް ސުވަރުގެ ތިމަން ޙަރާމްކުރީމެވެ. އަދި ބުނެވޭނެއެވެ. ޔާ އިބްރާހީމް ތިބާގެ ފައިތިލަ ދަށުގައި ކޮބާތޯ؟ ބަލާލެއްވުމުން ހަމަ ނާޖިސް ބުރަ ފެނުނު ޖަނަވާރެކެވެ. އޭގެ ފައިތިލައިން ހިފައިގެން ނަރަކައަށް އަޅާލެވުނެވެ. ...."

ދެން އަނެއްބަޔަކު މިހެން ބުނެއެވެ :

"ޤިޔާމަތް ދުވަހު ބަލާއިރު އިބްރާހީމް عليه السلام އަށް އާޒަރު ބައްޕައަށް ބަރީއަވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އާޒަރު އުމްމީދުކޮށް ބުނާނެ ދެނަށް އިބްރާހީމް، ކަލޭ ތިމަންނާއަށް އެހީވާށެވެ. އޭރުގައި އެކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެވަޑައިގަންނަވާނީ ބައްޕަގެ ސިފަ ބަދަލުވެގެން ނާޖިސް ޖަނަވާރަކަށް ވުމުންނެވެ. ނަމަވެސް މި ވާހަކަ މާތްﷲ ވަޙީކުރައްވާ ބަޔާންކޮށްދެއްވައިގެން ދަންނަވާނީ މާތް އިބްރާހީމް عليه السلام އަށް ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި އަށް ބައްޕަ އަވަހާރަވުމަށްފަހު ޝަހާދަތެއްދޭން ޖެހިގެންނެވެ؟ ޙައްޤެއް ޔަޤީންނެވެ."

ފަރާތަށްބަލާން ދެކޭ ދިރިއުޅުމާއި އެކަމުގެ ނަތީޖާއެއް އެބަހުރިތޯ. އޭގެ ތެރެއިން ފާހަގަކޮށް ކަނޑައަޅާ : ބައްޕަގެ ބަދަލުގައި ޔަޤީންކުރެވޭ ސިފަވެގެންދާނެ، އެބަޔަކު ބަރީއަވުމުގައި ހުރި ވާހަކައެއް ބަޔާންކުރަމެވެ، އެއީ ކޮންތާކުން ގެނައިވާހަކައެއް ކަމެއް ބަޔާންކުރެވިފައިވާނެއެވެ. އަދި އެއީ ބައްޕަގެ ބަދަލުގެ ޙާލަތު ކަމުގެ ކަމެއް އެފަދަ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ރިވާޔަތް ގެންގޮސް ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އެހެންކަމުން ޤުރުއާނަށް، "ޤިޔާމަތް ދުވަހުގައި އިބްރާހީމް عليه السلام ބައްޕައަށް ބަރީއަވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އާޒަރު އުއްމީދުކޮށް ބުނާނެއެވެ، ދެރަ ހާލަތު ބުނެ އެހީވުމަށް އެދޭނެއެވެ" މިފަދަ ވާހަކައެއް ބައްޕަގެ ޙާލަތާ ބެހޭ އަލިއަޅުވައިދިނުމަކީ ނުކުރެވޭނެ ކަމެކެވެ! އަދި ޤުރުއާނުގައި ބަޔާންވެ ބަލާން 'فَلَمَّا تَبَيَّنَ' މިއާޔަތުން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެއީ ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގައި ކަމެއް ބަޔާންކުރައްވާ ކަމެކެވެ. މިގޮތަށް ޤުރުއާނުގައި ބައްޕަ ބަރީއަވުމުގެ ވާހަކަ އެއާއެކު ކަނޑައެޅި، އެއީ ޤިޔާމަތް ދުވަހު ބައްޕަގެ ބަދަލުވާ ކަމުގެ އިޝާރާތް، ވާހަކަ ސަހީޙްކަން ބަލާނަމަ ކަމެއް ނުވިދާނެ ނުވަތަ އިތުރު ބަޔާނެއް ބޭނުންވާކަމަށް ވާނެއެވެ. އަދި 'ސަލާމަތް ފޯރުކޮށްދޭނަމެވެ' ބަލައި، އަޅާ ޢާއިޝާ ބަޔާންކުރައްވާ "ޤިޔާމަތް ދުވަހުގައި ބަރީއަވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ." އެހެންކަމުން އެއީ ކަމެއް ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމާ ބެހޭ ވާހަކައެއް ނޫނެވެ. އެކަމުގައި ބަޔާންކުރުމުގެ ހާލަތުގައި ވާހަކައެއް ވިދާޅުވުމަށް ޖެހިފައިވާ ދަރަޖައިގެ ސަބަބުން ކަނޑައެޅި ޖެހިފައިވަނީ "ދިރި އުޅުމުގެ ބަރަކާތުގައި ޝަރީޢަތުގެ ސިފަވެގެންދާނެ ބައްޕަގެ ހާލަތު، ޤިޔާމަތް ދުވަހުގައި އަޅުވާލެވޭ ބަރީއަވުމުގެ ބަޔާނެވެ ބަދަލުވެގެން ބައްޕައަށް ބަރީއަވެވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ" މިހެންނެވެ. އެހެންކަމުން މިއީ ކަނޑައެޅިގެން ދަލީލެވެ. އަޅާ ބައްޕައަށް ބަރީއަވުމުގެ ވާހަކަ ބައްޕަގެ ބަދަލުގައި ކާފިރުކަމާ ބަރީއަވުމާ ޖެހިގެން ނޫނެވެ. އަދި އާޒަރުގެ ޙާލަތު ޤިޔާމަތް ދުވަހު ކަމެއް އަޅާ ޢާއިޝާ ރިވާޔަތްކުރެއްވި ހަދީޘެއްގައި ކަމުގެ ބަދަލުގައި އެކަށީގެންވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެއީ ހަދީޘްތަކުގައި ބަރީއަވުމުގެ ބަޔާން ނޫނެވެ. އެއާއި ޚިލާފަށް ބަލާލު ވިދާޅުވެފައިވާ 'وَفِي رِوَايَةٍ: يَتَبَرَّأُ مِنْهُ يَوْمَئِذٍ

- އަދި އެހެން ރިވާޔަތެއްގައި އައިސްފައިވެއެވެ. އެދުވަހަކުން އެކަލޭގެފާނަށް އޭނާގެ ކާފިރުކަން ބަޔާންވެއްޖެއެވެ". މިފަދައިންނެވެ. އެހެނަސް އަހުރެންނަށް ބައްޕަ އިސްތިޣްފާރުކުރެއްވުމާ ރިވާޔަތްތަކުން ޤަބޫލުކުރެވޭ ކަމަކީ އޭނާ މަރުވުމުން އެކަލޭގެފާނު މުރާޖިއުކުރެއްވި މިވާހަކައަށް ކޮންމެ ރިވާޔަތެއް ކުރިއެރުމުގެ ސަބަބަކީ ޝައްކެއްނެތި އެ ތަފާތުތަކެވެ. އޭގެ މިސާލެއް ވިދާޅުވެފައިވާ މެސްޒޭޖެވެ.

މީގެ އިތުރުން ފުރަތަމަ ރިވާޔަތްތަކުގެ ތަފާތުން، މިޤައުލަކީ ވަރަށް ރަނގަޅު ޤައުލެއްކަމުގައި ޚަބަރުދެއްވާ ގޮތުން، އިބްނު ޖަރީރު އިބްރާހީމް عليه السلام ބައްޕައާމެދު ކުރެއްވި ބަސްކޮޅުގެ ބަދަލުގައި ވިދާޅުވިއެވެ: " ބަރީއަ ވުމަކީ ކާފިރުވެފައިވާ ބައްޕައާ ދުރުވުމެވެ. އޭނާ ކާފިރުކަމުގައި ހުރެގެން އިބްރާހީމް عليه السلام فَلَمَّا تَبَيَّنَ އެކަލޭގެފާނު ބައްޕައަކީ ކާފިރުކަން އެނގިވަޑައިގެންނެވުމުން އޭރު ބަރީއަވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދުރުވިއެވެ، ބައްޕަ ދުނިޔޭގައި، އެޗިކަންނޭނގޭ މުޝްރިކަކު ކަމަށް "ވެސް ވިދާޅުވެއެވެ. އެހެނަސް މިންވަރުގެ ބަރީއަވުމުގެ ސަބަބަކީ ބައްޕަ ބަލައިނުގަތުމެވެ. ނަމަވެސް އޭގެ މާނަ ތަފާތުކަމާ ވާހަކަ ދައްކަވާ ރިވާޔަތްތަކުގައި، އެއީ ތިމާގެ ބައްޕަ ޤަބޫލުކުރާ ސިފައެއް ކަމުގައި ބަޔާންވެގެންދިޔަކަމެވެ. އަދި 'އަސްތަޣްފިރުލަކަ' ގޮތުގެ ގޮތުން، އިތުރު ރިވާޔަތްތަކުގެ ވާހަކަ ދަށުގައެވެ. އޭރު "ވަޢުދުވެވުނީ ހަމައެކަނި ބައްޕަ ރިވާޔަތްތަކުގައި އެކިގޮތް އެހެންގޮތް ބަދަލުކުރެވުން ރިވާޔަތްތަކުގައި ބަރީއަވުމަށް ދިނީ ރުހުމަތެވެ." މީގެ އިތުރުން ބައްޕަ ވަޢުދުވި ތަފާތުވި ކަމެވެ، ވަރަށް ތަފާސީލުކޮށްދީފައިވާ ގޮތުން ހިނގި ވާހަކައަކީ ކަމުގެ އިތުރުން، އަހުރެން މިވާހަކަ ތަފާތުވި މަގާމު ދެކޭ ބައްޕައިގެ ރިވާޔަތްތަކާ ގުޅިގެން އެއް ބަޔާންކުރުމެވެ.

ވާހަކައިގައި، އިބްރާހީމް عليه السلام ބާރުލުމާއި ހަމަވަމުން، ބައްޕަ ބަރީއަވެ ނިކަމެތިވި ކަމެވެ، ޙާލަތުގެ ބައްޕައާމެދު ބަރީއަވުމަކީ މިވާހަކަތަކެވެ. އިބްރާހީމް عليه السلام ބައްޕައާ ދުރުވެވަޑައިގެންނެވުމުގެ ސަބަބަކީ އޭނާ ކާފިރުކަން ތަފާތުވި ޢަމަލު ގަބޫލުކުރެއްވުމެވެ. އޭގެ ހިދާޔަތް ދަލީލަކީ ހިތުގައި ރުހިނުގަތް ފަރާތް ކޮށްދިނީ ނަފްސެވެ. "ބައްޕަ ވަރަށް ވާހަކަދެއްކި އިސްތިޣްފާރުކޮށް ބައްޕައަށް މަސައްކަތްކުރި" ކަމެވެ.

އިބްނު ޖަރީރު ވިދާޅުވެފައިވަނީ ހަމަ ބައްޕަ ބަރީއަވެ ހުއްޓާލައްވައިފިއެވެ. އޭނާ ކާފިރުކަމުގައި މަރުވުމުން ފަހު ދުރުވުމެވެ. އެހެން ވާހަކައަކީ ދުޢާކުރުން ހުއްޓާލެއްވި ވާހަކައެވެ. އެބަހީ ކާފިރެއްގެ ގޮތުގައި މަރުވުމުން ފަހު ބަރީއަވެ ހުއްޓާލާކަމެވެ. ކާފިރުގެ ގޮތުގައި ނިޔާވުމުން ފަހުގައި ޚާއްޞަ ދުޢާކުރުމުން ހުއްޓާލެއްވިއެވެ. އަދި އިބްނު ޖަރީރު رحمه الله تعالى ވިދާޅުވެފައިވާ މި ބަސްކޮޅަކީ އެނގިވަޑައިގެން ފާހަގަކުރެވޭ ބަސްކޮޅެކެވެ.

قال : وأولى الأقوال في ذلك بالصواب، قولُ الله، وهو خبره عن إبراهيم أنه لما تبين له أن أباه لله عدوٌّ، يبرأ منه، وذلك حال علمه ويقينه أنه لله عدوٌّ، وهو به مشرك، وهو حالُ موته على شركه.[61]

މާނަކުރެވޭނީ : އަދި މިފަދަކަން ކޮށް ދަރުމަވެރިކަން ފަހު އެކަލޭގެފާނަށް ޤަބޫލުކުރެއްވުމެވެ. ހަމަ ޢަދުއް الله تعالى ގެ ވަޙީއެއްކަމެވެ. (އެހެނީ) އޭރު އިބްރާހީމްގެ ބައްޕަ އަށް ބައްޕަ މުޝްރިކުވެ ހުރުމުން އެކަމަކީ الله އަށް ދުޝްމަނެއްކަން ބަޔާންވެވަޑައިގެންނެވުމުން، ބައްޕަ އާއި ބަރީއަވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އޭރު ބައްޕައާ ދުރުވެވަޑައިގެންނެވީ (އެބަހީ ޢަދުއްވު) الله އަށް ޝަރީކުކުރުމުގައި ކާފިރެއްކަމުގައި މަރުވުމުން ވަކިވެވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އޭރު އޭނާ ޝިރުކުގައި ހުރެގެން މަރުވުމުންނެވެ.

ހަމަ އެހެންމެ އަދި ޤުރުއާނުގައި އިމާމް ޠަބަރީ رحمه الله تعالى ގެ ބަސްތަކުގައި ބަޔާންވެފައިވާ ބަސްކޮޅެއް މިތަނުގައި ފާހަގަކުރެވޭނެއެވެ.

قال : (فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ أَنَّهُۥ عَدُوٌّ لِّلَّهِ) لموته على الكفر ، (تَبَرَّأَ مِنۡهُۚ) وقيل : فلما تبين له في الآخرة أنه عدو لله تبرأ منه

މާނަކުރެވޭނީ : (އަދި (ޢަދުއްވު) الله ގެ ދުޝްމަނެއްކަން ބައްޕައަށް ބަޔާންވުމުން) އެބަހީ ޢަދުއް ކުފުރުގެ މަތީގައި މަރުވުމުން (ބައްޕައާ އޭނާގެ ބަރީއަވިއެވެ) އަދި ބުނެވިއެވެ : އާޚިރަތުގައި ޢަދުއްވު الله ގެ ދުޝްމަނެއްކަން ބައްޕައަށް އެނގުމުން ބައްޕައާ ބަރީއަވިއެވެ.

[61] تفسير الطبري –جامع البيان ت شاكر (14/ 523)

އަދު އާއިޝާފަހަ ބަރީގެ އިތުރު އުނގެނިގެން ހުރި މިހާރަކަށް އާދިޔައި އޮތްގެން ނުވާނެހެން ޢަރަބި ބަހުގައި (قيل) ބުނެވިއްޖެނަމަ އެއީ ޟަޢީފު ކަމުގެ އިޝާރާތެކެވެ. އަދި މުޙައްމަދު އަބޫހުރައިރާ ސަޙާބީންނެވެ. އަދު މުޙައްމަދު އަލްބަޣަވީ ދެކޭ ގޮތަށް ބައްސަވާފައިވާ އެއީ ބުނާނެ ކަމުގެ ބަޔާނެއް ނަމަކަށް ބުނެފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް ޢިލްމު ބުނުން ފަދައިން ބުނާނެ ބަޔާނެއްގައި ޤިޔާމަތް ދުވަހު ބަޔާނެއް ވާހަކަ އައިސްފައިވެއެވެ. އެކަމަކު، ބައްޔިތުން ބުނާނެ ބަޔާން ދުވަސްވަރު ސަބަބުން، އެއީ ރިވާޔަތެއްގައި އޮތުމަކުން (ޤިޔާމަތް ދުވަހު) ބައިތުލްމާލު ކަމަށް ބުނެފައިވެއެވެ. އެއީ ނަމަވެސް މިއީ ކަން ރިވާޔަތެއް ކަމެއް ހުރި ބައްޔިތު ބަސްވެރިކަމުގެ. އަދި ބައްޔިތު ބަޔާނެއް ވިލާސް ކަމެއްގައި އެއީ ކަން ރިވާޔަތެއް ކަމެއް ބައްޔިތުން ސައްޙަ، އެފަދަ ރިވާޔަތެއްގެ ސައްޙަކަމާއި ޝައްކުކުރެވޭތީއެވެ އަސްލެއް ނެތެވެ.

އެރިވާޔަތުގައި އެންމެ ގާތްވާ ރިވާޔަތެއް އައިސްފައިވާ މިގޮތަށް ގޯޅިއެއްގެ ޤިޔާމަތް ގުޅިގެން ދުވަހުގެ އަޙްވާލުތަކެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާ ﷺ އަށް ނަސޭހަތްތެރިވުމާއި ބައިތުލްމާލުގެ ހުރިހާ ކަމެއް ބަޔާންކުރެއްވުމެވެ. އަދި އެއްގޮތަށް ނަސޭހަތްތެރިވުމާއި އަޙްކާމުތަކުގެ ހުރިހާ ކަމެއް ބަޔާންކުރެއްވުމެވެ. އެއީ ނަބިއްޔާގެ ޝަރީޢަތުގެ ނަސޭހަތާ ރަސޫލުކަމެވެ، އަޅުގަނޑުމެން ރަސޫލުގެ އިބްރާހީމް عليه السلام ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ބައިތުލްމާލުކަން ޢިލްމުވެރިއާ ބަސްކޮޅު ބަޔާންކުރެއްވި ރިވާޔަތެއް ޙާކިމުގެ ބައިވެރިވެފައިވެއެވެ.[62] އެއީ ނަސޭހަތް ޖަހަންނަމުގެ ފުރިހަމަ ނަސޭހަތްތެރިވުމާއި ޝަރީޢަތުގެ އަޅުގަނޑުމެން އާއި މިގޮތަށް ބައިތުލްމާލުގެ ފުރިހަމަ ފިޔަވަޅާ ކަމެއް ބަޔާން ކަމެއް ނަޞޭހަތްތެރިވެފައިވާ ފުރިހަމަ ނަސީހަތް ރަސޫލުގެ ނަސޭހަތެވެ. އެކަމަކު ބައިތުލް އާއި ޖަހަންނަމު ދުވަހުކަމެއް ޤިޔާމަތް ދުވަހު ނަސޭހަތްތެރިވުމާއި ބައިތުލްމާލުގެ އިބްރާހީމް عليه السلام އާޒަރުގެ ކިބައިން ބައިތުލްމަޤްދިސްގައި އާޒަރު މަރުވުމުންނެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގައެވެ.

ދަންނައެވެ! އިބްރާހީމްގެ ބައްޕަ ކާފިރުވީ އެކި ބައިވެރި ބޭބޭގެ ބަޔާން ވަކި ބައިވެރިއެއް ނުވެއްޖެއިން، ބައިތުލްމަޤްދިސްގެ 'ގޮތުގައި ފާހަގަ' ބައިތުލްގައި ދުވަހުން، އެބައިވެރިޔާ އެހީތެރިކަމާއި ދުޢާކުރެއްވި ފުރިހަމަ ޖެހެން ގެންދާ ޝަރީޢަތް ކަމުގައި ގުޅިގެން ވަޙީއެއް ދިނުމުގެ ދުޢާކުރެއްވިއެވެ، ނަސޭހަތް، އިބްރާހީމް މަސައްކަތް ހެޔޮވާ ހެޔޮކަމެވެ. އަދު އާއިޝާ މިކަމާ ވިސްނުންތެރިވެ!

ވިސްނުންތެރިޔާ އަންނަ ކަމަކީ، ދުނިޔެ މައިގަނޑު އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މަރުވުމަށް ޖެހުމުގެ ކުރިން އެކަލޭގެފާނު އެކަމުގެ ބައިތުލްގެ ނަމަ ބަޔާންކުރެއްވުމުގައި ބައިތުލް ނަޞޭހަތްތެރިކަމެވެ. އެއީ ބަލައިލުމުގެ މައިދާނެއް ދުނިޔެ ކަމުގައިވާތީއެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ބައިތުލްމާލުގެ ބާރުގައި އެއްބަސްވެ ހުކުމްކުރެއްވުމުގެ ނަސޭހަތެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު الله ގެ ނަބިއްޔެއް ކަމުގައި، الله ގެ ބަދަލުގެ ރަސޫލެއް ދުނިޔޭގެ ބައިތުލްމާލުގައި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ބަޔާންކުރެއްވި ކަމަށް ބުނެވެއެވެ. މިކަމަކީ އެއްވެސް ޝަރީޢަތެއް ވަގުތެއްގެ ކަމަށް ބުނެވެ. އެހެނީ الله تعالى ގެ ނަސޭހަތްތެރި ހުރިހާ ހާލަތްތަކުގެ ވަޙީގެ އާދަމް ބައިތުލްމަޤްދިސް ކަމަށް ބުނެވިއެވެ. އެހެނީ އާޒަރަކީ އެންމެ ބަދުނަސީބު، ބައިތުލްމާލުން މަރު ރަސޫލް الله އެވެ. މިކަމަކަށް ދަލީލު ދެއްވާ މާތް ކީރިތި ޤުރުއާނުގައިވާ ވާހަކައެވެ :

﴿ إِذْ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُواْ مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُواْ وَرَأَوُاْ ٱلْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ ٱلْأَسْبَابُ ۝١٦٦ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُواْ لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُواْ مِنَّا ۗ كَذَٰلِكَ يُرِيهِمُ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ حَسَرَٰتٍ عَلَيْهِمْ ۖ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنَ ٱلنَّارِ ۝١٦٧ ﴾[63]

---

[62] ޖަހަންނަމުގެ ތަފްސީރުގެ މުސްނަދު ގެ ބައްޔިތުން ސައްޙަ ފިޔަވަޅުތަކުގައި އިބްރާހީމްގެ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ވާހަކަ ފުރިހަމަ ނަސޭހަތް ނެތުމުގެ ސަބަބެއް. حـــديث الصراط، رواه الحاكم في المستدرك 4: 582 –584 من طريق هشام بن سعد، عن زيد بن المسلم، عن عطاء بن يسار، عن أبي سعيد الخدري، مطولا، وقال: " حديث صحيح الإسناد، ولم يخرجاه بهذه السياقة "، وليس فيه ذكر أبينا إبراهيم عليه السلام. ދެވަނަ ރިވާޔަތެއްގެ ބައިތުލްމާލުގައި ޝަރީޢަތުގައި ގޮތް އެއްކޮށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

[63] البقرة: ١٦٦ –١٦٧

މާނައީ : އަދި ތަބަޢުވެވުނު ފަރާތްތައް ތަބަޢުވީފަރާތްތަކުގެ ފަރާތުން ބަރީއަވެ، އަޒާބު އެމީހުންނަށް ފެނި، ހުރިހާ ގުޅުމެއް ބަންދުވީ ވަގުތު ހަނދުމަކުރާށެވެ. އަދި ތަބަޢުވި މީހުން ބުންޏެވެ : "އަހަރުމެންނަށް ފުރުޞަތެއް ލިބުނުނަމަ، އެމީހުން އަހަރުމެންނާއި ބަރީއަވީގޮތަށް އެމީހުންގެ ފަރާތުން ބަރީއަވީމުއެވެ. އެގޮތަށް الله އެމީހުންގެ ޢަމަލުތައް ޙަސްރަތްތަކެއްގެ ގޮތުގައި ދައްކަވައެވެ. އަދި އެމީހުން ނަރަކައިން ނުކުންނާނެ ބައެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

މިއާޔަތުން އެނގޭ ގޮތުން، اللهއަށް އުޅުނުން ގޯސްވި ފަރާތްތަކާއި އެފަރާތްތަކަށް ތަބަޢުވިފަރާތްތައް އެއްބަޔަކު އަނެއްބައެއްގެ ފަރާތުން ޒާހިރުވާ ދުވަހު ބަރީއަވެ އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު ކުށްވެރިކުރާނެއެވެ. އެހެނަސް އާޚިރަތުގައި އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އެމީހުންގެ ބަރީއަވުމުން ފައިދާއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެނީ ތަބަޢުވެވުނު ފަރާތްތަކާއި ތަބަޢުވި ފަރާތްތަކުގެ ދެމެދުގައި ބަރީއަވުމަކީ ދުނިޔޭގައި ވާންވީ ކަމެކެވެ. އަދި އެކަމުގެ ބަދަލުގައި ނަރަކަ ލިބޭނެއެވެ. މާތް الله ވަޙީކުރައްވާ ވާހަކަތަކުން އެކަން އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ :

﴿ فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾ فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ ﴾[64]

މާނައީ : އަދި ތިމަން އިލާހުގެ އަޒާބު އެމީހުންނަށް ފެނުން ހިނދު އެމީހުން ބުންޏެވެ : "الله އަށް އެއްކައުވަންތަކަލާނގެއްގެ ގޮތުގައި އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އަހަރުމެން ޝަރީކުކުރަމުން އައިކަންތަކަށް ކާފިރުވީމުއެވެ". އެހެންނަމަވެސް، ތިމަން އިލާހުގެ އަޒާބު ފެނުމުން އެމީހުން އީމާންވިއަސް އެކަމުން އެމީހުންނަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އެއީ އެއިލާހުގެ އަޅުންނާއި ދެމެދު ހިނގައިދިޔަ ސުންނަތެވެ.

މިއާޔަތުން އެނގިގެންދާ ގޮތުގައިން، ބަލާނަމަ ހުރި الله ގެ އަޒާބު ދިމާވާ ވަގުތު އީމާންވުމަކީ ފައިދާ ހުރި ކަމަކަށް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން ދިމާވާވަގުތު ތައުބާވުމަކީ ފައިދާ ހުރި ކަމެއް ނޫނެވެ. އިލާހީ ހުކުމަކީ ހަމަ ނިޔަތާއި ޢަމަލެވެ. އެކަމުގެ ނަތީޖާއަކީ ދުނިޔޭގައި ޙަޔާތުގެ ފަސް ވަގުތު ނުހުރުމެވެ.

އަދި އާޔަތުން އެނގިގެންދާ ގޮތުގައިން، އާޚިރަތު اللهގެ ޙަޟްރަތަށް ރައްދުވުމުގެ ކުރިން އެކަލާނގެ ބަރާއަތުގެ މައްސަލަ ބަރީއަވެވޭނީ އެކަލާނގެއަށް އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ދުނިޔެވީގައި ތައުބާވުމުންނެވެ. އަދި ދޭނުޖެހޭ ހަގީގަތަކީ ބަރީއަވުމުގެ މުހިއްމުކަން، އިބްރާހީމް عليه السلام ބަރީއަވި ވާހަކަތަކުންނާއި ބަރީއަވެވޭ ގޮތްތައް އަދި ބަރީއަވުމުގެ މަސައްކަތްތަކުން ވަކިވުމެވެ. ތަފާސީލް ގޮތުން ދެތިން ގޮތެއް ބަޔާންކުރެވިއްޖެއެވެ. މާތް الله تعالى ވަޙީކުރައްވާ ވާހަކަތަކުން އެކަން ކުރައްވާ މީހަކު އާޚިރަތުގައި ބަރީއަވެގެން ސަލާމަތްވާނެއެވެ. އަދި އެހެން އެއީ އިބްރާހީމްގެ ބަރާއަތުގެ ސުންނަތުން އެކަން ހޯދުމުގެ ގޮތްތަކެވެ. އެއީ الله تعالىގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު صلى الله عليه وسلم އަށް ބޮޑުވިދާޅުވި ބަރީއަވުމެވެ. ވީ އެއްކަލަވާނުވަނީ އަށް ބޮޑު ބަރީއަވުން ގެނައުމެވެ. އަދި ނައްޔާގެ މަސައްކަތް ރިސާލަތުގެ ދަރުސް ބަދަލުކުރެއްވުމެވެ. އެހެންކަމުން އަށް ބޮޑު ބަރާއަތްތަކުގެ ބޮޑުކަމުގައި މަސައްކަތްކުރެއްވުމެވެ، އަށް ބޮޑު ބަރީއަވުމަށް ނަފްސާނީ ކަން އެކަމުގެ ބަރާއަތްތަކަށް ތަސްލީމުވުމެވެ. اللهގެ ނަބިއްޔާ ދެކެ މިންވަރު ބޮޑު ތިބުމުގެ ބުރަފުރާނަތަކުގެ ތެރެއިން ވަކިވުމެވެ. މިގޮތުން ތަރުޖަމާ ކުރެއްވި ބަރީއަވުމުގެ ޙާލަތުތަކުގެ ތެރެއިން ޢާއިޝާ رضي الله عنها ވިދާޅުވި ގޮތުގައި ބަރީއަވުމުގެ ކަމެވެ.[65] އެބަހީ އިއްޔާ

الله تعالى ގެ ބަރާއަތްތަކުން ކަރަކުރުން، ނަރަކައިން ސަލާމަތްވުމަށް ބަރީއަވުން، އެކަމުގެ ބަރީއަވުމެވެ. ޤުރުބާނީގެ މާނައަކީ

64 غافر: ٨٤ - ٨٥

65 تفسير ابن كثير ط العلمية (4/ 196)

ހިނގާފައިވާ މިފަދަ ހަބަރެއް އިބްނު ޢައްބާސް އަނގައިން ނަބީ ﷺ ގެ ފަރާތުން އުނގަންނައިދެއްވުން، އެކަން ފޮތްތަކުގައި ރިވާކުރެއްވިކަމުގައި ސާބިތު ވެގެންނުވެއެވެ.

މިގެ އިތުރުން ފަހަރެއްގައި ރޭގަނޑު ދުރަށް ފަތުރާ ދަރުމަވެރި އެމީހުންގެ ހަބަރެއް ހަދައިދެއްވާނެ ކަމަށް، އެހަބަރު އެދުނުގޮތަށް ގޮވައިލެއްވި ދަރިއާއި ޢަހުދުކުރެއްވިއެވެ. އެހެން اللّه تعالى ވަޙީކުރެއްވީ ހަބަރުގައިވާގޮތަށް އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި އެކަށީގެންވާ ބަޔަކު ހަބަރުވެގެން ތަޢުލީމުގެ ގޮތުން ދެއްވާފައިވާ ބަޔަކު ކުރިއަށް ދެއްވާ އިސްލާމްދީން ފެތުރުމަށް ކުރެއްވި ކަންކަމުގެ ތެރެއިން ބަރަކާތްތެރިކަމާއި ހިތްވަރާއި ބާރު ދެއްވިއެވެ. އަދި ދަރުމަވެރިކަމާއި އަޚްލާޤީ ގާބިލުކަން ދެއްވިއެވެ. އެހެންކަމުން، އެއީ ހަދިޔާ ދަރުމަވެރިކަމާއި އަޚްލާޤީ ކަމެއް ނޫނެވެ. ދަރުމަވެރިކަމާއި ދީނީ ކަމެއް ނޫނެވެ؟ އަދި އަޚްލާޤީ ކަންކަމުގެ ފާރު ނުވާ އަޚްލާޤީ ކަމެއް ނޫނެވެ؟ ކާއިނާތުގެ ވެރި ރައްބު ބާރުގެ މިގޮތުން ކަމެއް ކުރިމަތިވާ ހަބަރުތަކެއް ދެއްވުމަށް އެކަން ހަބަރުދެއްވުމަށް ހަމަ އެކަމަށް އެދެމުންދިޔައެވެ. އެހެން އެހަބަރު ފޮނުއްވި ހުރިހާ ހަބަރެއް އެނގޭ މިފަދަ ފެނިދަނީ ވަޙީގެ ގޮތުގައި ކާއިނާތުގެ ފަރާތުން ދެއްވީއެވެ.

ފަހުކުރު، ޖަލްސާތަކުގައި ޖަމާޢަތްތެރިން ތަރުބިއްޔަތު މިހާރުގެ ކިބައިން ބަރަކާތާއި މިދިނުމުގައި މިނިވަންކަން ދެއްވިއެވެ. އަދި އާޚިރަތުގެ ދުޢާ އެކަން ކުރައްވާ ފަރުވާ ނުކުރާނެއެވެ. އެއީ ވަރަށް ކަމުގެ ނޫނެވެ.

* * * * * * * * * * * * * *

އަބޫ ޙާތިމް މިއުސޫލުގައި ދީނުގެ ފަރާތުގެ ފަރާތަކާއި އެކު މިސްރުގައި اللّه تعالى ވަޙީކޮށް ބައްދަލުވާ ހަބަރު ކަމަކަށް މަސްއަލަތަކެއް ގެނެސްދީފައިވާ اللّه تعالىއަށް ބައްދަލުވި ޖަލްސާގައި ޝަރީޢަތުގެ ފަރާތުން ތަރުބިއްޔަތު ކުރައްވާ ފުރަތަމަ، މިގޮތުގައި ފަރާތަކުން ފަރާތުގެ ދަރިކަލުން، އެދުރާގެ ޙައްޤުގައި އަދިއަށް ވަރަށް ފަރާތުން ނޫނެވެ، މިއީ اللّه تعالىގެ ދީނުގެ ފަރާތަކާއި، އެއާއިއެކު ބާރުގެ ޖަމާޢަތާއި ނަބީއާގެ ބަރަކާތާއި ބަސްފުޅުތަކުގެ ފަރާތުގެ ފަރާތްތަކާއި ދީނުގެ އިލްމުވެރިންގެ ފަރާތްތަކުން ހަނދާންކުރައްވައެވެ. އަބޫ ޙާތިމް ފަދަ ބަރަކާތް އިލްމުގެ އުނގެނުމަށް ދުވަހެއް ދީނުގެ އިލްމުގައި "ތަރުބިއްޔަތު" ކިޔާ 'މަދުރަސާ' ފަރާތަކުން ދެއްވީ ދުވަހު ބައްސާދިއުމުގައި އަޚްލާޤީ ކަމަކަށް ބާރު ދެއްވިއެވެ. މިއީ ހަބަރުގައި ކޮންފަރާތަކުން ކަމެއްގެ ކަމުގައިވާ ބަޔަކަށް ފަހުގެ ގޮތުގައި އެއީ ސަރަޙައްދުގެ ބައްދަލުވުމެއް ކަމުގައި ދަރުމަވެރިވާނެއެވެ! މިފަދަ ފަރާތަކުން ދުވަހުގެ ކަމަށް ބަޔަކުވެސް ފިޔަވަޅުތައް އަޅައިދީ ނަފްސު ތަޙްޤީ އެކަމަށް ނޫންކަމަށް ދަރުމަވެރިވާނެއެވެ! އެހެނީ އެއީ މިސްކީނުންނަށް އަޚްލާޤީ ކަމުގައިވެދާނެ ކަމުގައި އެކަމުގައިވާ ޢަމަލު މިސްކީނުންނަށް ބަރަކާތްވާ ކަންތައްތަކެއްވެއެވެ. އެއީ اللّه تعالى ގެ އިލާހީ ވަޙީއެއް އަންނަކަން އެގޮތަށް ވެއެވެ. މިއީ އާޚިރަތުގައި ކަމުގެ ކަމުގައިވާނަމަ، އެކަމުން ބަރަކާތް، މިސްކީނުންނަށް ހުރި ގޮތް ބާރުގެ ކަންކަންތަކެވެ!

މިފަދަކަންތައް ތަކުރާރުވާނަމަ، އަބޫ ޙާތިމްގެ ދަރުމަވެރިކަމުގެ ދަރަޖައަށް ހިނގައިދާން މިހެންކަމުގެ އިސްލާމީ ދުވަސް. اللّه تعالىގެ ދީނުގެ ކަމަކަށް އެއާއިގުޅޭ އާދަކާދައިގެ ނަބީ ﷺ ބަރަކާތްތެރިކަމާއި މިފަދަ ބާރުގެ ޖަމާޢަތް ފުރުޞަތުގައި ބާރުގެ ބާރުވެރިކަން އެއްބައި ދަރުމަވެރިވާނެއެވެ! މިއީ ކުޑަ މަސްއޫލިއްޔަތު ކަމުގައި ނަފްސު، މިފަދަ މިޖުތަމަޢުގެ ދުވަހުގެ މަޤްބޫލުވެއްޖެއެވެ. ދުނިޔަވީ ތަރުބިއްޔަތު މަސައްކަތް މިފަދަ ކަމުގެ ސަރަޙައްދުގެ ކަމުގެ އެވެ. ނިމިދިޔައީ اللّه تعالى ގެ ބަރަކާތެވެ.

މިފަދަކަމުގައި ހަދި އަހަރު ބައިވެރިވުމުގައި ފުރުސަތު، ކާއިނާތުގެ ބާރުގެ ކަމުގެ ކަންކަމުގައި މިސްކީނުންނަށް ބާރުގެ ކަންތައްތަކުގެ އެވެ.
އެބައި މިދިޔުމުގެ ފަހު މަސްއޫލިއްޔަތުގައި ބަރަކާތް ޒަކާތްދެއްވުމުގެ. ތަޤްވާ ދުނިޔަވީ اللّه تعالى އެކަން ދެއްވާށެވެ.

لا إله إلا الله ކިޔުމުން ލާޒިމުވާކަންތަކުގެ ދަލީލުން

" لا إله إلا الله محمد رسول الله ކިޔުމަކީ ޙަޤީޤީ މުސްލިމެއްގެ ސިފައެއް، އެކަށީގެންވާ ބަލައިގަތުމާއި، އެޖާބަތް ލާޒިމުވާ ކަލިމައެއް، ދަންނާށެވެ، އޭނާގެ ނަފްސާއި ހިތާއި ބައްދަލުކުރާ ކަންތައްތަކުން ..... ދުރުވެ އަނބުރާ ..... ކިޔުމަކީ ހަޤީޤީ މަނާވުން އެއްކަލަ ޢަމަލުކުރުމާއި ..... ދުރުން ބަސްމަގުން ނިކަމެތިވުމާ ހިތާ ނުން ..... އަޅުގަނޑު މީހުންގެ މަސައްކަތް ލާޒިމުވާކަން ފާހަގަކުރެ އަދި އެބަލަމުކުރު ފިޔަވަޅުތައް ބަލައިގަތް، އެކަށީގެން ދުވަސްވުން "

"އުސްތާ ބިން ޢަލީ ...ހަނދާންކުރައްވަން ފޮނުއްވި ... މުޅިފަރާތް ފަހުން ކަނޑައެޅުމާއިމެ ބިރުން ނުވަތަ ކަނޑައެޅުމާއިމެ އެކަށީ ބަލައި ދީނުގެ ކުރިމަތިލައި ފާރަވެރިން ރަސޫލުގެ "ކަލިމަ-ނާ" ... އަޅުގަނޑު ދީނުގެ ކުރިމަތިލައި އެނބުރި 'لا إله إلا الله' ކީ ކަލަން ސުންނަތެއްކަން ... ފަތުރައިދެއްވި ... "އާ ދެނެވޭ! ފަތުރައިދެއް ވުމެއް، 'لا إله إلا الله' ކިޔުމުގައިވެސް؟" ... "ހިތް އާދޭސް ކުރެވިގެން ކިބައިން ފުދޭނެ، އެކަމަ ދީނުގެ ހިތްހިތްފަހަރަކަށް އެކަ ނުވަތަ ނޫނޭ؟ އެނގެނީ މީހާގެ ބަލަށް ނިކަމެތިވެ ދަރިކަލުންގެ، ހިތާއި ބުރި އެކަކު އެނބުރި ބާރަށް ދީނުގެ ޢަމަލުކުރާނެ، ދުރުން ބުނެ ބުނެވުނު ކަލިމަ ލާޒިމުވާ ... ބަޔަކު ނުޑުނުނުގެ ... ޙާޟިރުވުމުން ދަރުސް ... ބަރަކާތް ސުންނަތް ވަޑި ޖަމާޢަތުގެ ބަޔާން ނުން އިއްޔާއް ވަގުތުން ދުރުގެ ބަރަކާތް ފެނުނު ދިނުނު ކަލިމަކަށްވާއް "

އަދި ޙާފިޡް ބިނުރަޖަބިން 'لا إله إلا الله' ކިޔުމަކީ ހިތުން މުސްލިމުވެ ކަލިމައި ފަތުރައިދެއްވުން އަދުރުމީހުން މަސައްކަތް ލާޒިމުވާ ކަލިމައެއް. އެއީ ފަތުރުވައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަރުދަލަށް މާނަ އެނގިގެން ކިޔާ މިހުރިހާކަމެއް. ފަތުރައިދިނުމަކީ ނަމާދު އެކަމާ މާނަ ނުކުރެވޭ މިޔާއިގެ ކިބައިން އެކަން ފަތުރައިދެއްވުން ހިތްފެދިފައިވާ އެއިރު ބުނެވުނު ކަލިމައިގެ ބާރު މިކަން، ބަޔަކު ދުރުމީހުން އަދި ސިފަތައް ނިކަމެތިވެ ހިމެނޭ މާނައާއި ހިތަށް ލާޒިމުވާކަންތަކެވެ. އެކަމަ ކަލަކާ ލާޒިމުވާ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކިބައިން ދެކުނުނެ ކިބައިގެ ހިލޭ ހިދާޔަތް ލަފާކުރުން ކިބައިން ލާޒިމު ފުޅާކަމަށް ފަރާތްތަކަށް ހިތުގައި ފަތުރުވުމުގެ ބާރުއަދި ޙާފިޡް ފުރިހަމަ ކަލިމައިގެ ޝަރުޠުތަކެއް ނުވަތަ ނިސްބަތުގެ ހަނދާން ފަތުރުވާމެއް.[66] އަދި ޙާފިޡް ފުރިހަމަކަމުގައި ހިތްފޯރުމާއި ޝަރުޠުތައް ދެ ޝަރުޠު ހިމެނޭ ކަލިމަގެ ޝަރުޠަކީ ކަލިމައިގެ ފަރާތުގެ ބަރަކާތް ނުވަތަ ބާރާއި، ނިކަމެތިވެ ހިމެނޭ ލާޒިމުކަން ކަލަން ބުނެވެރިވުމެވެ. އިތުރުވެދިއުމަށް ޝަރުޠުތަކާ ބައްލަވާ. ހިތްބުރިގެ ފެނިއްޖާ ބަލައިގަތުމާއި ހިތް ބަލައިގެން ހުރި އިބާދަތް ވަރުގަދަ ބަރަކާތް ހިތްތައް ނުދިއުމަށް ލަފާކުރާ ޝަރުޠަކީ، އަޅުގަނޑު ފިޔަވައި ފުރިހަމަ ފުރިހަމަ ކިބައިގެ ހިތްފަހަރަކަށް ބާރު ދަރުމަ ކިބައިގެ އެތެރެ. ހިތާއި ފިޔަވައި ދެރަވެދިއުމަށް އިބާދަތް ފުރިހަމަކަމާއި ބަލައިގެން ނުވަތަ ފިޔަވައިފައެވެ. އަޅުގަނޑު ނިކަމެތިކަން ހިތްފެދި ހިތްކަމެއް ފަރާތެއް 'لا إله إلا الله' ކިޔުމަށް ދަރުމަ ދަރުމަ ފުރިހަމަ ފުރިހަމަކަމުގެ ދަރުމަ ކިބައިން. ކިޔުމުން އެހެން ކިބައިން ނޫން. އަދި އަދި ބަލައިގަތުން ނުވަތަ ކަލިމަ، ބަޔަކު ބާރުގެ ކިބައިން ބަރަކާތް ދެން ސުވާލުކުރުމެވެ.

އުސްތާ ބިން ޢަލީ ﷺ - 'لا إله إلا الله' ކީ ކިޔުމަށް ހަނދާންކުރުމުގައި ފަތުރައިދެއްވުމަށް ކަލަން އަޅުގަނޑުމެން ބަލައިގަތުމެވެ ދަރުމަ 'لا إله إلا الله' ކިޔުމުގެ ހިތް ދަރުމަ ކިޔުން ހިތްފަހަރަކަށް ބަލައިގަތުމަށް އެނގޭ އެކަން ބުނެވުނު الله އަށް ބަލައިގަތުމަށް ހިތްފޯރުމުން ނުކުރެވެ. މިއީ ހިތްފަހަރަކަށް ހިތްބުރި ބަރަކާތްކަމުގެ ދަރުމަ. ކިބައިގެ ދަރުމަކަމުގައި ކިޔުމުން ހިތުގައި ދަރުމަ ފުރިހަމަ ހުރި ކިޔުމާއެކު ބާރު ދަރުމަ ދަރުމަ ފަތުރައިދެއްވި ކިޔުމުގައި ކިބައިން ހިތްފަހަރަކަށް އެކަން ފަތުރައިދެއްވި ހިތް ބަރަކާތް. އެކަމަށް ފަތުރައިދެއްވި ބަރަކާތްގެ ކިބައިން ކަލިމަގެ ހިތުން ލާޒިމުކަމެއްކަން ކިޔުމެވެ ކިބައިގެ ހިތުގެ ލާޒިމުވާކަމެވެ.

66 آل عمران ٨٦ – ٩٠ މިއާޔަތްތަކުގައި އޮތް ގޮތަށް ބައްލަވާށެވެ.

الله ފިޔަވައި އަޅުކަން ހައްޤުވާ އެހެން އިލާހެއް ނުވާކަމަށް ބޮޑު ވިޔަސް، ކުފުރުގެ ނުވަތަ ޝިރުކުގެ ތެރެއަށް ވަންނަ ޢަމަލެއް ކޮށްފިނަމަ، ނުވަތަ އެފަދަ އިބާރާތެއް ބުނެފިނަމަ، ނުވަތަ އެފަދަ ޤަބޫލުކުރުމެއް ޤަބޫލުކުރާނަމަ، އެމީހަކު ކާފިރުވާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިކަން ދުރުވެއްދޭ ނުވަތަ ކާފިރެއްގެ ބުނުމުން ބުނުކުރުވޭނީ ދީނުގައިވާ ހަމަތަކާއި އުޞޫލުތަކާއި އެއްގޮތް އެކަން ކަށަވަރުވުމުންނެވެ. ހަމަ އެހެންމެ، ކުރީ ކަންކަމާއި ބޮޑު ބަސްތަކާއި ޤަބޫލުކުރާ ޤަބޫލުކުރުމުގެ ތެރޭގައި ބުނުމުކުރާއިރު ބަޔަކު ކަންތައް ބަލައިގަނެވޭނެއެވެ. މުސްލިމުކަން ފުދުގެ ސަލަފުން ދީނުން ސަލަފުކާމިލް އުސޫލުތަކުގެ ކަންކަމުގައި އަދި ބޮޑު ޝަރުތުފުދަ މުދަލުތަކާއި ޚިޔާލުފުދުއްޖެނަމަ އެފަދަ މިހެނި ކާފިރުކުރުމެއް ކަމުގައި ބެލެވޭނެއެވެ. އެކަންކަމަކީ ބޮޑުކަމެއް ފާއިތުކުރުމުގެ ކަންކަމެއް ތެރެއިން ނުކުމޭ. އެއްވެސް ކަމެއް ނަމަ، އެކަންކަން އާދައެއް ބަލާން ކާފިރުވުމަކަށްފުރަގަސްކުރެވޭ އެކަމުގައި ދުވިހުނަ ކަމުގައިވާނަމަ އަހުރުމެންގެ މައްސަލަ ވާޖިބުވީ އެއީ ކާފިރުއްކަމުގައި ޤަބޫލުކުރަނީވެ. އެއީ އެފަދަ ކަމެއް ކާފިރުގޭ މައްސަލަ އެކަމުން ޖާހިލުވާ ސިޔާއިން ސިފަވެގެންވާ ކަމަކަށް ބެލެވޭއެވެ. އަދި ދުނިޔޭ ސިފަ އެމީހުންގެ ކުށެއް ޖަހައިލުމަކީ މިއަށް ދެކޮޅު އަމަލުކުރުމަކަށް ހިމަނުއްވެނީ ޝަރުޢީ މުއާމަލާތުކުރެއްވުމާއެވެ. 'ހެޔޮފަރާތަކަށް' ބެލުމަކީ އަހުރުމެންނަށް ވާޖިބުވާ ކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހާގެ މައްކަށް ދުނިޔޭގެ ހަމަތަކުގައި ހިނގާނީ ކާފިރުއްގެ ޙުކުމެވެ. އެއީ އެކަމަކުން އެފަދަ މިހަކު ބޭއްބާވަން ދަންނަވައެވެ. ފަހު އަހަރުގެ ސުންނަތް ވަޙީ ޖަމާޢަތުގެ އަޤީދާގައި އިމާންކަމަށް ޤަބޫލުކުރާ ޤަބޫލުކުރުމުންކަމާއި، ދުލުން ބުނާ ބަސްތަކާއި، ގުނަވަންތަކުން ކުރާ އަމަލުތަކާއި ޝާމިލުވާ ކަމެކެވެ. ހިތުގައި އެއްވެސް ބައެއްގައި ޝައްކުތަކެއް ނުކުރާމީހަކަށް ޝުބުހާތެއް ނުކުރެވޭ. އަދި ޤަބޫލުކުރާ ކަމެއް މިގޮތަށް ދުރުގައިން ބައިބައިކޮށް ގުނަވަންތަކުން ކަމެއް ކުރާހާ ތެރެއިން އަހުރުމެން ދެނެހުރުން އެއް. އެމަނިކުފާނު ބައްސަވާކަށް ރަސޫލުﷲ އަށް މިހެން އެއް. އެމަނިކުފާނު ކުރެއްވި ރައްދު ކަމަކީ ނުބައި ޢަމަލުތަކުގެ ތެރެއިން އަރިހުގައި ފާސިވުމެވެ. އެއްވެސް ބަސްތަކާއި ޢަމަލެއް ނުވާން ބޭނުމީ، އަމަލުކުރުމުން އެކަން ދިނުމަށް މާބޮޑުކަމާ ހުރި ދުވަހު ބޮލާކާނެ ޤަބޫލުކުރެއްވުމެވެ. ބޮޑު ދާތިކުގެ ތެރެއިން ޤަބޫލުކުރުމުގެ ބޮލެއް ކަމުގައި ބެލުމެއް، ކުފުރުގެ ދަށު ސުލޫކު ހަމަކުރާ ފަރާތުގެ އެކަން ބޮޑު ޙާލަތެއް ކަމުގައި ވާނަމަ، ކާފިރުކުރުމުގެ ކަމަކީ ބޮޑު ޙިޔާނާތެއް ޝަރުޢީގެ އަދަބުގެ ޚިޔާނާތެކެވެ. އެފަދަ ކަމެއްވެސް ޤަބޫލުކުރުމުގެ ދީނުގެ އަސާސް ކަމުގެ ބޮލެވެގެން. އެއީ ޤަބޫލުކުރާ ކަމަކީ ޙުކުމެއް ކަމުގައި ބެލެވޭނެއެވެ. ގާތް ގެންދާ ދުވަސްތަކުގައި ގޮތެއް ކަމުގައި ކާފިރުވާ ޝަރުޢީގައި ބުނެވިފައިވާ ގޮތަށް ޤަބޫލުކުރާގޮތް ބަޔާންކުރެވިގެންނެވެ.

ދަންނާށެވެ. އުސާމާ ބިން ޒައިދު رضي الله عنهما ގެ ރިވާޔަތުގައި މިޒާރާއި ވަރަށް ބޮޑު އެބަޔަކު ބުނެއެވެ. އެހެން އެޒާރަށް ބޮލުފައިބުގެ ކަންތައް ހާރުވެފައިވާ ސަހަރާގައި ދެކުނު ރަޙުމަތްތަކާއި ޒާހިރުވެގެން ޒާޙިރުވެއެވެ. އެއީ ހަނދުވެ އަރައި ބަޔަކު ފަހަރު ކުރަންނަ ދިމާ ޒާހިރުވިއެވެ. އަދި އެމީހުން ބޮޑު ބާރަކާ އެމީހުންގެ އަބުރާއި ޢިއްޒަތާ ޖެހިލުވާ ކަމަކަށް ޒާހިރުވިއެވެ. އަދި ދިމާވާ ވާހަކަ ފަހަރެއް ކަލިމައެއް ހަމައެކަނި ކީމަތަކުގެ މީސްތަކުންނަށް އެދިގެންދިޔައީ ޒާހިރުވިއެވެ. މިގޮތް ދަނެދަނެ، ނަބީ صلى الله عليه وسلم މީސްތަކުންނަށް 'لا إله إلا الله' މިކަލިމަ ކިޔުމަށް ނުވަތަ މިކަލިމައަށް އެކަނި ގޮވާލެއްވުން، އެމީހުންނަށް އޮޅުނީ މުޅިން ފަހުވެގެންނެވެ. އަދި އެކަމުގައި ނުރުހުމުން، އެމީހުން ބުނެއެވެ. "ހަމަ އިލާހުންތަކެއް އެއް އިލާހަކަށް ހެދީތަ، އެއީ ހަމަ ހައިރާންވާކަމެކެވެ؟"[67]. މިއީ އިތުރުން ދަންނަންޖެހޭ ކަމެވެ. ނަބީ صلى الله عليه وسلم ވަނީ ހަނދުމަފުޅުކުރެއްވުމަށް ކާމިލް ވަރަކަށް ޝުކުރުކުރަމުންގޮސް ފުރަތަމަ ބާވަތުގެ މީސްތަކުންނަށް ދީނަށް ގޮވާލެއްވީ އަމިއްލަ ޙައްޤުގައި ޤަބޫލުކުރުވައިދީފައެވެ[68]. ދައުވަތު ދިނުމަށްފަހު އިސްލާމްކަމާއި އިޖުތިމާޢީ ގުޅުމަށް ހުރިހާ ކަމަކަށް ފައިދާވާނެއެވެ. އެހެންކަމުން މިހާރު ކަލިމަ ހުރިހާ ކަންތަކުގައި ބަރަކާތެއްގެން، މިމައްސަލައަށް ނިކަން ހުރި ވިސްނާ ބަލާށެވެ.

އުސާމާ ބިން ޒައިދު رضي الله عنهما މިދަންނަވާ ފަދަ ޒާހިރުވުމުގައި، ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ މައްސަލަތަކުގައި، އިސްލާމްވިކަމަށް ބުނެފައިން ކުރި މިހެން، ނަބަވީ އިޙްސާނުގެ ސަބަބުން ފަތުރާކުރުމެވެ. އަހަރުމެން، އެފަދަ ކުރުވުމުން މިހާރު ހާލަތަށް ބަދަލުވެދާނެތޯ؟ އެއީ، ހަމަހަމަ ބަސް ދަންނަ ހިތުގައި ވެއެވެ. އަދި އިސްލާމްވުން ފަހަރެއް ހަމަހަމަވުމެއް ނުކުރެވޭ އެކަމަށް ދައުވަތު ދިނުމާ ހިނގާނެއެވެ. އެހެންނަމަ

[67] ﴿ أَجَعَلَ ٱلْأَلِهَةَ إِلَٰهًا وَٰحِدًاۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ عُجَابٌ ۝٥ ﴾ ص: ٥

[68] مسلم (1731) (3) ރިވާޔަތްކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘްގައި މިފަދަ ބަސްތަކެއް ވަރަށް ބޮޑަށް ފާހަގަކުރައްވާފައިވެއެވެ.

ކުރުމުގެ ވާކިޔާއިސްތިޢުން މުނާފިޤުން 'އިސްލާމް' ދީނާއިމެދު ހަސަދުވެރިވާ ވަނީ ވިސްނައިގެން. އެގޮތް 'لا إله إلا الله' މިކަލިމައިގެ މުރާދު އޮޅުމަށް އޮންނަނީ. އެގޮތުން ކުރިން އިސްލާމްވާ ބަޔަކު އިސްލާމްވުމަށް ފަހު ޝަރުޢީ ސަބަބަކާ ނުލައި ގަތުލު ކުރުން ހުރުމަތްތެރިކަން ނެތުމެވެ. މިކަމަށް އެނގިވަޑައިގަތުމަށް އުސާމާ ބިން ޒައިދު رضي الله عنهما ގެ ޙަދީޘް ބަލާލާ ކަށަވަރުކޮށްލަމާ. އެއީ ކުރިން ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަށް ވާގިދީ މިކަންކަމުގެ ޚަބަރު ލިބުނުއިރު ކުރެއްވި ސުވާލެވެ.

އުސާމާ ބިން ޒައިދު رضي الله عنهما އަރިހުން ރިވާވެގެންވާ ޙަދީޘްގައި އެބަ ވެއެވެ. އަޅުގަނޑު ބަނޑުން މީހަކު އިސްލާމްވި ކަމަށް ވެއެވެ. އެގޮތުން
الله تعالى ގެ ނަބިއްޔާ އިސްލާމުކުރެއްވީ ދީނުގެ ހިތްވަރު ހުރި އެއްބަޔަކު އެންމެ ބޮޑު ތިބީ ކަމަށް ބާވާނެ ކަމުގެ ދިޔަފަދަ ކަމުގެ ތެރެއިން
ކަމެއްގައި އަޅުގަނޑު ހުރީ އެވެ. ކުރިން ޢަމަލުކުރީ ގޮތަކަށެވެ.

ދަންނައެވެ. އުސާމާ ބިން ޒައިދު رضي الله عنهما ހަނގުރާމައެއްގައި މުޝްރިކު މީހަކު، މުޝްރިކު އިސްލާމްވީއެވެ އިއްޔާންކުރެއްވުމަށް. އެއީ ހަނގުރާމަގައި ތިބި ގޮސްފައިވާ ހާލުގައި ކަލިމަ ކިޔާނެ. ހަނގުރާމައިގެ ކާވަދުނުގެ
ބައިގަނޑެއް ހަނގުރާމަ ކުރެވިފައިވި މީހުން، އެކަމަކު ބޮޑުވެގެން ބޮލަފައެއް ކޮށްފި އިސްލާމްވިކަމަށް ކަލާން ފައިޕުޅުން ވިދާ
ކަމުގައި ފާހަގަކޮށްލާ ހަނގުރާމައި ފަސްގަނޑަށް ކިޔައިގަތީއެވެ. އެހެން ހަނގުރާމައި ދުވަސް ހާތުގަޔާ ދަތުރަކުން ކަމުގައިވާތީ ތަކުގައި ކުރިއަށް ދިޔައީ.
رضي الله عنهما އަށް މިސްރާކު ވިސްނުމަށް ދުރުގާތްމުގެ ކާރާމުގައި ކަލާން ބޮޑުވެގެން މިޒާޖު ދެކުނު ޒާވިޔާ ޖެހިފައެއް ތަކަށް
ފޮނުއްވިކަމުގައި ކަމާވިސްނުމުގެ ކަމުވާ ހައްދުގައި މާލިވާފަ ކައުފީ ކޮބައި ކަމަށް ވާކިއި އެހެން ކަހަލަ ދަރުވޭ އިސްލާމްވީ
ކަމުގައިފޮނުކަ، އެހެން އިސްލާމްވުމުގެ ބުރުދަން ހައްޖާ ދުރާކުރާ އަދި ހަނގު ކަހަލަކަން ހަރަނ ދިން ބަޔަކު ފާހަގަކުރާ
ދިޔައީވެ. އަބޫ ބާރީއާ ބުނޭތޯ ހިތްވަން، 'لا إله إلا الله' ކިޔައިދީ ބަރުކާ ވިހަކަ الله تعالى އަށް އިސްލާމް ޖާތްޖަހަ
ކަމަށާއިތިއަސް ނުވެވޭނެއެވެ. ވާހަ، الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ :

﴿ ۞ قَالَتِ ٱلۡأَعۡرَابُ ءَامَنَّاۖ قُل لَّمۡ تُؤۡمِنُواْ وَلَٰكِن قُولُوٓاْ أَسۡلَمۡنَا وَلَمَّا يَدۡخُلِ ٱلۡإِيمَٰنُ فِي قُلُوبِكُمۡۖ وَإِن تُطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ لَا يَلِتۡكُم مِّنۡ أَعۡمَٰلِكُمۡ شَيۡـًٔاۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ١٤ ﴾ [69]

މާނައީ : ބަދަވީން ހުސްބަ އަޙުރެން ބުނެއެވެ. "އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ". ކަލޭގެފާނު ބަދަހިރުވާށެވެ.
"ތިޔަބައިމީހުން އަދި އީމާންވެއް ނުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އިސްލާމްވީމުއެވެ ބުނާށެވެ. އެހެނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގެ
ތެރެއަށް އަދި އީމާންކަން ނުވަދެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ، އެކަލާނގެ
ތިޔަބައިމީހުން ކުރި އެއްވެސް ޢަމަލެއް ދުނިޔޭގެ ހަމައެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللهُ އެވެ ގަފޫރު ރަޙީމުވަންތަ،
ވާޙިދު ރަސޫލު ބައިގެވެ."

މިއާޔަތުން އެނގިގެންދާނީ ހަމައެކަނި ދުލުން އިސްލާމް ބުނުމަށްވުރެ އިސްލާމް ނުވެވޭނެއެވެ. އެކަމަކު އީމާންގެ ކިޔުމުން،
ބޭރުފުށުން އިޖުރާއަތް ޙުކުމް ކުރެވޭނީ ޙުކުމް ޤަބޫލުކުރުމަށް ކަމަށް ވެއެވެ. އަދި އިޚްލާޞް ކިޔުމަކާ ބޮޑުކަމުގެ ހިތް ތެރެއިން ބަޔަކު އީމާންކަން
ވަނީނަ ކަމެއް ކުރުމެއްސެ ނުވެއެވެ. އެހެންސް، އިސްލާމްވުމަށްފަހު، الله تعالى އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާ ވާޖިބު
މިހެން ނަމަ އެކަށޭނީ ކުރަކު ބަލައިގަނެ ދެއްކުމަށް ލިބިގެންދާނެއެވެ. އަދި މިއާޔަތުން ސަބަބިކަމެއް އެނގެނީ ފަދައިން، الله تعالى އާއި އެކަލާނގެ
ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވުމަކީ އެއީ އިސްލާމްކަމުގެ އަސާސެވެ. އެއީ އިސްލާމްކަމުގެ ޝަރުޠުތަކެވެ. ވާހަ 'لا إله إلا الله' ކިޔުމަށްފަހު،
އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާ ކަމެއްގައި ބޭރުފުށުން ހުކުމްކުރެވޭ ނަމަ، އެއީ ބަރަކާތް އިސްލާމްކަމުގެ ނިޝާނެވެ.
ބޭރުފުށުން ވެސްނަމަ، ހިތުގައި އޮތް އެއްޗަކާ ބޭރުގައިވާ އެއްޗާ ދެމެދު ވަކިކުރާ ކުރުމުގެ ޙުކުމް ބޭރުފުށުން ނުކުރެވޭނެއެވެ. މިއާޔަތު
ހަމައެކަނި އިސްލާމްވުމުގެ ބޭރުފުށުން ނުވެސް ކަމެއްގެ ބޭރުފުށުން އެނގޭ ޙާލުގައި އިސްލާމްވުމުގެ ހުކުމް ކުރެވޭ

69 الحجرات: ١٤

ބުނިކަމުގައިވިޔަސްވެސް އެކަން ޤަބޫލުވެވިގެން ނުވާނީއެވެ. އެހެންކަމުން އިސްލާމް ކަން ޞައްޙަވާނީ ތަވްޙީދުގެ ކަލިމައިން އިސްލާމްކަމަށް ވަދެ، އަމަލުތަކުން އެކަން ދައްކާނަމައެވެ. މިކަމާބެހޭ ޤުރުއާނުގެ ވަރަށް ގިނަ އާޔަތްތަކުގައި ވާރިދުވެފައިވޭ اللہ تعالیٰ ގެ ރަސޫލުންނާއި ނަބިން، اللہ އަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމަށް ކުރި ދަޢުވަތު ވާރިދުވެއެވެ. އަދި އިސްލާމް ބުނެވުނު ފަދައިން، اللہ އަށް އަޅުކަންކުރުމަށާއި ޝިރުކާއި ދުރުވުން ނުވުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވަނީ ނަބީންނާއި ރަސޫލުން ފޮނުއްވައި ވާހަކަ ބަޔާންކުރައްވައިފައިވާ އާޔަތްތަކުގައިވެސް ބާރު ދޭން ގޮތުގެ އަމަލުތަކުގެ ވާހަކައެވެ. ނުވަތަ އިސްލާމްކަމުގެ ވާހަކައެވެ.

ފުރާއްކާ، އިސްލާމް ބުނެފުން ގެނައިން، އުސާމާ ބިން ޒައިދު رضي الله عنهما އެބާރިތްޤައުމާ މަތަރި މީހާ މަތަރި އިސްލާމްވާމާ ބުނެމަކުނު، ބަޔަކާ ޤަތުލުކުރުމަށްފަހު ކަލިމައިގެ މާނަ، އަހުރެން އިސްލާމްވެވުނީ ދެކެއަޅައި ކަމުގައި ވަނިކޮށް، ބުނެފައިވާތީ، އެކަމަކު ތަސްދީޤު ނުކުރެވުމުން ކަލިމައިގެ ޝަރުޠު ޚިލާފުވާ ކަމެއް ނުވާނެއެވެ:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا ضَرَبۡتُمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَتَبَيَّنُواْ وَلَا تَقُولُواْ لِمَنۡ أَلۡقَىٰٓ إِلَيۡكُمُ ٱلسَّلَٰمَ لَسۡتَ مُؤۡمِنٗا تَبۡتَغُونَ عَرَضَ ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا فَعِندَ ٱللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٞۚ كَذَٰلِكَ كُنتُم مِّن قَبۡلُ فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيۡكُمۡ فَتَبَيَّنُوٓاْۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعۡمَلُونَ خَبِيرٗا ﴾[70]

މާނައީ : "އޭ އީމާންވީ މީހުންނޭވެ. ތިޔަބައިމީހުން اللہ ގެ މަގުގައި ޖިހާދަށް ދަތުރުކޮށްފިނަމަ، ވަރަށް ރަނގަޅަށް ތަޙުޤީޤުކޮށް ފާހަގަކޮށްލާށެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ފައިދާއެއް ހޯދުމުގެ ގޮތުން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ސަލާމް ދޭމީހާއަށް "މުއުމިނެއް ކަމުގައި ނުވަން" ނުބުނާށެވެ. ފަހެ، اللہ ގެ ޙަޟްރަތުގައި ވަރަށް ގިނަ ގަނީމާތަށް އޮތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ކުރިން ވެސް އެފަދައިން ހުރީމުއެވެ. ދެން اللہ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ރަޙްމަތް ދެއްވިއެވެ. ފަހެ، ތަޙުޤީޤުކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ އެއްޗެއް ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވާ ޒާތެއް ކަމުގައި اللہ ވޮޑިގެންވެއެވެ."

މިއާޔަތުގައި މިވަނީ اللہ تعالیٰ ގެ މަގުގައި ޖިހާދަށް ދަތުރު ކުރާއިރު އުފެދޭ ޝައްކުގައި ކަލިމައިގެ ޝައްކުގައި އިސްލާމްކަން ދޫކޮށްގެން ނުވާނެ ކަމަށް،

އެމީހަކު ބުނެފުން ކަމުގައި އެކަންޏަކަށް ކަލިމާއަށް ދޭއްޗޭ ހުރި އިސްލާމްކަން ހަމަޖެހޭ ކަމުގެ ތަފާތެއް ނުވާކަމެވެ. ދަނީއެވެ ކަނޑައެޅުން (ޤަތުލު) ކުރުމަކީ ކަލިމައިގެ އަސަރު އިސްލާމްކަމާއި ދުރު ފަރާތެއް ނެތް ކަމުގެ ފާހަގައެއް ނުވަތަ ޤަތުލު ނުކުރެވޭކަމެވެ. ފަހެއްކަ، މިއާޔަތުގައިވާ ގޮތަށް އިސްލާމްކަން ހަމަޖެހުމުގެ ދަލީލު ކަމުގެ ދޭހަނާ ދޭހަވާކަމެއްގައި ކަނޑައެޅިގެން ނުވެއެވެ. ކަލިމަކުރެވުނު ގޮތްވެ އެމީހަކު މަޤާމުގައި ނުވާނެއެވެ. ތަޙުޤީޤު ކުރުމަށްފަހު އިސްލާމްކަން ކަނޑައެޅޭ ނަމަ ޤަތުލު ނުކުރެވޭކަމެވެ.

އުސާމާ ބިން ޒައިދު رضي الله عنهما ގެ ޙަދީޘުގައި ވާގޮތުން ޖިހާދުގެ ދަތުރެއްގައި އެބޭ 'ކުރުމުން!' އެމީހާ ބުނީ ލާ އިލާހަ އިއްލަ اللہ އެވެ، ފަހެ، ޝަރުޠުތަކަށް ތަބާވެވެ. އަދި اللہ تعالیٰ އެކަންކަން ނަހީކުރައްވައިފައިވާ ކަންތައްތައް ނޫނެވެ. އަދި ނަހީކުރައްވައިފައިވާ ކަންކަން ކުރައްވައެވެ. ފަހެ، އުސާމާ ގެ ބަހަކީ އިސްލާމްކަމުގެ ކަލިމައިގެ މާނަ އެއްޗެއް ބާކީވާ މާނައެއް ނުވަނީ ބަޔާން ކުރެވޭ ގޮތަށެވެ. ދެން ކަލިމަ ކިޔުމުގެ ދަލީލު ޖަހާލީން އަސަރެއް ޢަމަލުތަކާއި އެކީ ނުވަތަ ބަލާއިރު ތަސްދީޤުގެ ތަޢުލީމް ވެސް ލާޒިމުވާކަންތައް ނެތެވެ. ލާޒިމުވާކަންތައް އެނގިލައްވާ ނަތީޖާ އިސްލާމްކަމުގެ ދަލީލު ދެއްކުމަށް މީހުންނަށް ޖަވާބުދިނުމެވެ. އަދި ކަލިމަ ބަލައިގަތުމުގެ ފާހަގަތައް ހާމަވެގެން، އެމީހުންގެ ޙިޔާނަތް ވެސް اللہ އަށް ޚާއްޞަވެގެންވެއެވެ. އަދި ކަލިމަ ކިޔުމުގެ އަދި ރަސޫލުاللہ صلى الله عليه وسلم އަށް ފުރިހަމަ ތަބާވުމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތަށް މަގުފަހިކުރުމެވެ. އަދި ޢަމަލުން އިސްލާމްކަން އިޤްރާރުކުރެވޭނެ ދަލީލުތަކުގެ ހެކިއެވެ. އެއާއި ޚިލާފުވާ ކަންތައް ބަޔާންކުރެވޭ ކަމެއް ސިފަ ބަލައިގަނެވޭ

---

70 النساء: ٩٤

ތަފްޞީލުކުރެއްވެ. އަދިއްޔަ ރަވާ ނަޞޫޙަ އަދުރުކާރާ ގަވަކަން ގެނުވި އަޅުކަން ކުރާ ބައެއްކަމުގައި ގިނަމުން ނުވެއެވެ. އަދި އާޔަތް ގިނަ މުޝްރިކުންނަ އެމީހުންގެ މައިންބަފައިން އެދިހުގެ މަގުގައި ތިބިކޮށް، ހިމަނަމުން މިއީ މުސްލިމުންނޭ ބުނެ އުޅޭ ބައެއްކަމެވެ. ވެރިޔަ މުޝްރިކުން އެއްވަރެވެ. އަދި އެމީހުން ޒިޔާރަތްތަކަށް އަރައިގަތުން، الله ގެ ދީނުގައި ނުވާ އުފެއްދެވުން ދީނުގެ ތެރެއަށް ވައްދައިފިއެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި ސުވާލުކޮށްދިނުމަށް އެމީހުން ބަނަކީ ކުރީގެ މުޝްރިކުން ބަދަލުކޮށް، ހިމަނަމުން މައިންބަފައިންގެ މުޢާމަލާތްތަކެވެ. އަދި الله ގެ ދީނުގައިވާ ގޮތް ބަޔާންކުރައްވާ ނަޞޫޞްތަކާއި ޚިލާފުވެރިކަން ވެރިވީ ގޮތް ނުކުރެއްވެ. އަދި އެމީހުންގެ ޝަރީޢަތާއި ކުރީގައި ކުރިއަށް ދާއިރު، الله އަށް ޝަރުކުކުރާ ގޮތުގައި ކުރިއަށް ދިޔައީ ގިނަވެ. އަދި ކީކޭތޯ ކުރީގެ ޤުބޫރުތަކަށް އުފުލާ ކަލާނގެ ކަމުގައި. ހިމަނަމުން އަޅުކަން ކުރުމާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ހިމަނައިފިއެވެ. އަދި الله ގެ ޝަރީޢަތް ބުނާ ގޮތުގައި އެކަށީގެންވާ ޢަޤީދާއެވެ. އެކަލާނގެ ކަމުގެ ކީރިތިވެގެން ކުރީގެ ކަމުގެ ޤަބޫލުކުރުމަށްޓަކައެވެ. އެއްވެސް ޢަމަލެއް ނުކުރެވޭ ދައްކައިދޭ ކަމެއް ހިފަހައްޓައިގެން ހިނގާ ދާނެ؟ ނޫނެކެވެ. އެހެންއެއްނުވާނެއެވެ. އިސްލާމްދީނުގައި މުސްލިމުން ކަލާނގެ ބަރުލުމާނީ ކަލާނގެ ކުރިމަތިލައިގަތުމާ الله تعالى ފިޔަވައި ބައްދަލުވުން އަޅުކަންކުރާ އެއްވެސް އިލާހެއް ނެތްކަމަށް ދެކެން ބޭނުން، އޭގައިން ލާޒިމުވާ އިސްލާމްދީނުގެ އަޅުކަންތައް ބޭރުކުރުން ކުރާ ތަރުކުރި، އިސްލާމްކަން ގެއްލުވާލެއް ބޭރުކުރުން ނުފެންނަކަމުގައިވާނަމައެވެ.

އިސްލާމްދީނުގައި ލާޒިމުވާ ކަންކަން ނުކުތާ، ނުވަތަ ކުރިމަތިވާ ޝަރުޠު ނުވަތަ ކުރުކޮށް ބަޔާންކުރުމަށް ކުރިއަށް ދާނަމަ، އެމީހުންގެ އިސްލާމްކަން ބަލައިގަންނާނެއެވެ. އެއީ 'لا إله إلا الله' ކިޔުމަށް ގިނައިން ހިތުގައި ވަކިވަކިގޮތަކަށްވެއެވެ. ހަމައެހެންމެ މިކަލިމައިން ލާޒިމުވާ ކަންތައްތައް ޖާއިޒުނުވާނަމަ، ކަލިމަތުއްޝަހާދަތަށް، ޢަބްދުލްރަޙްމާން އަލްޝައިޚު رحمه الله تعالى ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަރަކާތުން ޝަރީޢަތުގެ ތަރުތީބުން ތަންތަނަށް ޝަރުކުކުރުމުގެ ޤަބޫލުވުމާއި، އެމީހުން މަތީގެ ޙައްޤު، އެމީހުންނަށް ހުރި މުޝްރިކުންނާއެކު. މިފަދަ ހިމެނުމުގައި ބަލާ ދުޢާކުރުމާ ނުކުތާތަކެއް :

ނަބީ صلى الله عليه وسلم ބަރަކާތްތެރިކޮށްވައްޖެ - (الله ފިޔަވާ ބައްދަލުވުން އަޅުކަންކުރާ އިލާހެއް ނެތްކަމަށް ޝަހާދަތް ދޭ އަދި އެއާއި އެކު الله ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާ އެއްޗެއް ކާފަރުވެއްޖެ މީހާ، އެހެންވީ މުސްލިމާ ފުރަތަމަ ބަރަކާތްތެރިވެގެންވާ އަޅުކަމެކެވެ). ރިވާކުރެއްވީ މުސްލިމެވެ. އައްޝައިޚު މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބް ހިތަމަދުތަކައި މިޙަދީޘް ދިޔަރިޔައިފުރަތަމަވެއެވެ : މިޙަދީޘް 'لا إله إلا الله' ގެ މާނަ އެނގުމާ ބޭނުމަށް ބަސްބުނެ ޝަހާދަތްދިނުން އެއްކަލަކީ. އެހެން ހަމަހަމަވުން ހަމައެކަނި ލަފުޒުން 'لا إله إلا الله' ކިޔުމަކީ ފުރާފަ މުސްލިމު ކަލާނގެކަމުގެ ތަރުތީބުގެ ތަށްކިބައިންވެއެވެ. އަދި ހަމަ އެހެންމެ ބައެއް ފަރާތްތަކުން އެމީހުންނަށް ފަސް ކުރިމަތިލާ ކަލާނގެކަމުގެ ތަރުތީބުން ޙާޟިރުވެ ފުރަތަމަ ނުވެއެވެ، ހަމަހަމަކުރުން އެކަމަކު ހިދާޔަތްދިނުމަށް ފުރާ ކަލާނގެކަމުގެ ތަރުތީބުގެ ހިތްވަރުފުޅު ނުވެއެވެ. އަދި ހައްލުކޮށްދެވެ. އެއްވެސް ޝަރީޢަތް ނުވާ الله ފިޔަވައި އެހެން ބަރަކާތުން ދީޔާ ނުކުތާ މިހެއްކަލަމުގައި އެނގޭ ވިޔަކަމުގައި ވެރިކަން ހަމަވެ. މިކަމުގެ އިލާހު، 'الله ފިޔަވައި އަޅުކަން ކުރާ ބަރަކާތްތެރިވެ ކާފަރުވެއްޖެ' އިލާހުންކުރާ ހިންދަނު އެމީހުންގެ މުސްލިމު ޖާ ކާފަރުވެއްޖެ މުސްލިމު ކާފަރުވުމަށް ނުވެއެވެ. ޝަހާދަތް ނުކުތާ ޖެހިދުނުވެއް ނިކަމެތި ޢާރާގެ މުސްލިމު ޖާ ކަލާނގެކަމުގެ ތަރުތީބުން ނުވެއެވެ، (ޢަބްދުލްالله ބިން ޖިބްރީން ޙިކުމަތް ވިދާޅުވެއްވެ) މިޝަރުޖާގެ ޖާނަރެ الله ފިޔަވައި އެހެން މުޢާމަލާތް ކުރާ ބަރަކާތުން ޤަބޫލުކުރެވޭ ހިތުގެ އަޑުން ވަރުގަދަކުރުމެވެ. الله އަށް ހާލިސްކޮށް ބަރަކާތްތެރިވާ އެއްވެސް ކަލާމު އެހެން ފަރާތްތަކަށް ނިޔަތްކުރުމާ ބަދަލުވާގެން ކުރީ ފަހު ޢާންމު ކަލާނގެ ކުރިމަތިލާ ކުޑަކުދިންވާ މުޝްރިކުންނެވެ. އެހެން الله ފިޔަވާ އަޅުކަންކުރާ ހިތާ އެއްޗެއް - ޤަބުރުތަކާއި ޤުބްބާތަކާއި ދަރަވާއި އަދި އަދިންވެސް އެހެން އަލަވާ އެއްޗެއް - އެއްކޮށް ޝަރީޢަތް ކުރިން ޖާހިލުކާއި ކަލާނގެކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ފަހު އެހެން ކަންކަމުގެ މަސްލަތް އެބައިމީހުންނާ އެއްބަސްވާނަމަ ނުވަތަ އޭގެ ބަރުގެކާއި ހިތުހަނދުމުގެ ޝަހާދަތުގެ އެތެރެހަރިމިކަ ނުވަތަ އެބައިމީހުން ހިފެހެއްޓުމާ އެއްޗެއް ބަލާގެ ޖާހިލުކާއިފިއި ޝަހާދަތް

ކޮންތި މީހާ، އެފަދަ މީހަކީ الله އަށްކަށްވަންތަކާ މީހެއް ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އެއީ 'لا إله إلا الله' ދުވަސް ކިޔާމުގައި ވިސްނަވެސް ގެއްވެ. އަދި الله ދިޔަވައި އެހެން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރެވިގެންވެސްމެއެވެ.[71]

ތަނިގަޔެވެ. 'لا إله إلا الله' އަކީ އެންމެ މަތިވެރި ކަލިމައެވެ. އެހެންނަމަވެސް "ވިކިރިމަ ކިމަ އެއްޗީ އެކިސާބެން ބާރުއަރާ ކަފުރުވެފަ" އާ ބެންމަކީ ގެހެކެވެ. ތަނިގަޔު ބޭނުމަކީ އެކިމިމައިގެ މާނަ އެނގޭ ހުރުމުގައި ދުވަސް އިޤްރާރުވުމެވެ، އޭގައިން ލާޒިމުވާ ކަންތަކާ

އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމާއި ޝިރުކުން ބެއްލުމެވެ. ކަމުގެ ޝަރުޠުތަކެއް ހުރެއެވެ. އެކިމިމައަށް އިޤްރާރުވުމާ މުސްލިމާއި އެކިމިމައަށް އިޤްރާރުވުމާ ގުޅޭ

އާގެ ޝަރުޠުތަކާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމާއި މުސްލިމުން އެކިމިމައިގެ ސަބަބުން ސަލާމަތް ކަމުގެ ނޫނެވެ.

ސުފްޔާން ބުނު ޢުޔަޔިނާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ :

" يَقُولُونَ: الْإِيمَانُ قَوْلٌ، وَنَحْنُ نَقُولُ الْإِيمَانُ قَوْلٌ وَعَمَلٌ وَالْمُرْجِئَةُ أَوْجَبُوا الْجَنَّةَ لِمَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُصِرًّا بِقَلْبِهِ عَلَى تَرْكِ الْفَرَائِضِ، وَسَمُّوا تَرْكَ الْفَرَائِضِ ذَنْبًا بِمَنْزِلَةِ رُكُوبِ الْمَحَارِمِ وَلَيْسَ بِسَوَاءٍ لِأَنَّ رُكُوبَ الْمَحَارِمِ مِنْ غَيْرِ اسْتِحْلَالٍ مَعْصِيَةٌ، وَتَرْكُ الْفَرَائِضِ مُتَعَمِّدًا مِنْ غَيْرِ جَهْلٍ وَلَا عُذْرٍ هُوَ كُفْرٌ، وَبَيَانُ ذَلِكَ فِي أَمْرِ آدَمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِبْلِيسَ وَعُلَمَاءِ الْيَهُودِ، أَمَّا آدَمُ فَنَهَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْ أَكْلِ الشَّجَرَةِ وَحَرَّمَهَا عَلَيْهِ فَأَكَلَ مِنْهَا مُتَعَمِّدًا لِيَكُونَ مَلَكًا أَوْ يَكُونَ مِنَ الْخَالِدِينَ فَسُمِّيَ عَاصِيًا مِنْ غَيْرِ كُفْرٍ، وَأَمَّا إِبْلِيسُ لَعَنَهُ اللَّهُ فَإِنَّهُ فُرِضَ عَلَيْهِ سَجْدَةٌ وَاحِدَةٌ فَجَحَدَهَا مُتَعَمِّدًا فَسُمِّيَ كَافِرًا، وَأَمَّا عُلَمَاءُ الْيَهُودِ فَعَرَفُوا نَعْتَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَّهُ نَبِيٌّ رَسُولٌ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَأَقَرُّوا بِهِ بِاللِّسَانِ وَلَمْ يَتَّبِعُوا شَرِيعَتَهُ فَسَمَّاهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كُفَّارًا، فَرُكُوبِ الْمَحَارِمِ مِثْلُ ذَنْبِ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَغَيْرِهِ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ، وَأَمَّا تَرْكُ الْفَرَائِضِ جُحُودًا فَهُوَ كُفْرٌ مِثْلُ كُفْرِ إِبْلِيسَ لَعَنَهُ اللَّهُ، وَتَرْكُهُمْ عَلَى مَعْرِفَةٍ مِنْ غَيْرِ جُحُودٍ فَهُوَ كُفْرٌ مِثْلُ كُفْرِ عُلَمَاءِ الْيَهُودِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ "[72]

މާނައީ : "އެމީހުން (އެބަހީ : މުރްޖިއާއިން) ބުނެއެވެ: އީމާންކަމަކީ ބުނާ ބަހެކެވެ. އަހުރެމެން ބުނަނީ : އީމާންކަމަކީ ބުނާ ބަހާއި ޢަމަލެވެ. الله ފިޔަވައި ޙައްޤުވެގެން އަޅުކަންކުރެވޭ އިލާހަކު ނުވާކަމަށް ހިތުގެ ތެދުން ފަރުޟުތަކުން ދުރުހެލިވެ ހުރެ ކަލިމަ ދަސްކިޔާތީ އެމީހަކަށް ސުވަރުގެ ވާޖިބުވާކަމަށް މުރްޖިއާއިން ދަތުރުކޮށްފައެވެ. އަދި ފަރުޟުތައް ދޫކޮށްލުމަކީ ހަރާމްކަންކަމާ އެއްފަދަ ފާފައެއްކަމުގައި ބުނެއެވެ. އެހެނަސް އެއީ އެއްވަރުގެ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ، ޙަރާމްކަންތަކަށް އެކަންކަމުގެ ހުއްދަކަމަށް ޢަޤީދާނުކުރާކަމާ ބުނެވިގެނައި ފާފަށް ކަމެކެވެ. ފަރުޟުތަކަށް ޢަމަލުނުކޮށް ގާތްކުރެވޭ ބައެއް (އެބަހީ އަހުރެމެން) ނުވަތަ ފުރިހަމަކުރުމެއް (އެމީހަކު ނަހަމަތަކީ) ނުހެޔޮ ހާލަތްކަމުގައި ފަރުޟުތައް ދޫކޮށްލުމަކީ ކުފުރެވެ. އާދަމް عليه السلام އާއި އިބްލީސްއާއި ޔަހޫދީންގެ ޢިލްމުވެރިންގެ ވާހަކައިން އެކަން ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. ފަހު، الله تعالى އާދަމްގެފާނަށް ގަހަކުން ކެއުން ނަހީކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެގަސް އެކަލޭގެފާނަށް ޙަރާމް ކުރެއްވިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެކަލޭގެފާނު މަލާއިކަތަކަށް ވުމަށް ނުވަތަ ދާއިމީ ހުރިހާހިނދެއް ކުރެވުމަށް ދަރުމަވެރި ގަހުން ކެއްވީއެވެ. (އެކަން ކުރެއްވީ) އެކަލޭގެފާނަށް ފަރުޟުތަކުގެ މަސައްކަތެއް ނުވާތީއެވެ. އެއީ ފަރުޟަށް ނިކަމެތިވީއެވެ. ދެން، الله ލަޢުނަތް ލެއްވި އިބްލީސްގެ ވާހަކައެވެ. އޭނާގެ މައްޗަށް ސަޖިދައެއް ކުރުން ފަރުޟުކުރެއްވިއެވެ. އެހެނަސް އޭނާ ދެނެގެން ސަޖިދަކުރުމަށް އިންކާރުކުރިއެވެ. އެހެންވީމާ އޭނާ ކާފިރަކަށް ވީއެވެ. ޔަހޫދީންގެ ޢިލްމުވެރިންނަށް ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ސިފަތައް ނިމުނީ ކަމުގައި، އެކަލޭގެފާނަކީ ރަސޫލެއްކަން އެމީހުންނަށް އެނގެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ އަވްލާދުތައް ދަނެގަނެ ފަދައިންނެވެ. އަދި އެކަމަށް ދުލުން އިޤްރާރުވިއެވެ. (އެހެނަސް) އެމީހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ޝަރީޢަތަށް ތަބާއެއްނުވިއެވެ. އެކަމާ ގުޅިގެން އެމީހުންނަކީ ކާފިރުން ކަމުގައި الله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. ފަހު، ޙަރާމްކަންކަމަށް ޢަމަލުކުރުމަކީ މީވަރު އާދަމް عليه السلام އާއި އެހެން ނަބިއްޔުންނަށް ކުރިމަތިވި ފާފައިގެ ބާވަތުގެ ކަމެކެވެ. ފަހު، ދުޝްމަނުކަމާއި އެކު ފަރުޟުތައް ދޫކޮށްލުމަކީ ކުފުރެވެ.

"މިޘާލަކީ ތަޅުދަނޑި ދަތް އިބާރާތުގެ ކުރުކުރެއްވި މިޘާލެވެ. އަދި ދަތްތަކެއްނުހުރެއުމުގެ އެއީ ބާރާގައި އެކަށޭނެ ދަތްތަކުރަކި
ކުރެވުނެވެ. އޭގެ މިޘާލަކީ ޢަމަލުތައް އިޚްލާޞްތެރިކަމުގެ މިޘާލެވެ. ހުރިހާ ދުނިޔޭގެ އެންމެ ﷲއެވެ."

ސުވާލަން ބުނި ވަހުބު رحمه الله تعالى މުނައްބިހުގެ ބަސް ކަޅުވެރި ހުރި ބަސް އެއީ ޝަރުތުތަކާ އިސްލާމްދީނުގައި، އޭގެ ތަފާސީލުގައި
ނިކަމެތި، އޭގެ ބަޔާންކުރާ ދަތްތައް ފުޅާކަމާ. އެއީ އެކަމަށް އެކަށޭނެ ޢަމަލުތަކާ ކަމަށް އަދި ބަޔާންކުރުމަށް ބޭނުންކުރައްވާ
ވާހަކައެވެ. އެހެން، އިސްލާމްދީނުގެ ބިނާވެފައި ތިބި ދީނުގެ ނަމަވެސް ޝަރުތުތައް ކަންތައް 'އިސްލާމު ދުނިޔެއާއި އާޚިރަތް'، ފަރުވާލައި
އަދާކުރުމުގެ ވާހަކަ ދެއްކެވިއެވެ. އޭގެ މިޘާލަކީ މިދުނިޔޭގެ ހަރުދަނާކަން ސަލާމަތީ މުސްލިމު ޝަރުޢީ ބަޔާންކުރާ ކަން ފައިދާކުރުމުގައި،
ފަރުވާ އަދާކުރެ ޝަރުތުތައް ހަމަޖެހިގެން ނުކުރެވޭނެ ޢަމަލުތަކާ ބަޔާންކުރަމުން ފިކުރު، އެހެން ބުނުމުގައި ދީނުގެ ބަޔާންކުރައްވައެވެ. އެފަދަ
މުސްލިމު މުސްލިމުން ކުރުމުގައި ވަނީ ޝަހާދަތުގެ ޙައްޤު އެފަދަ މުސްލިމު ބުނިކުރުމުގައި ނުކުރެވޭނެ، އެއީ ދީނުގެ މުސްލިމުންނަށް ބުނެވެ.
އެއީ ކަލިމަތުން އެ މުސްލިމު ޢަމަލުތަކާ ބަލަހައްޓާ ބަޔާން ކުރަން، ޢަމަލުތައް އެއީ އެއް ސަބަބަކަށް ވުރެ އިސްލާމު މުސްލިމުން
ބިނާވެގެން ފައިދާކުރުމަކުން ބުނި، ބަލަދުވަސް މަތީގެ ދީނުގެ ބަޔާންކޮށްދޭ. އެކަމުގެ ބަޔާންކުރުމުގައި ސަބަބުން އެއް ކަމުގެ
އިޚްލާޞްތެރިކަން ބަޔާންކުރުމުގެ ނަތީޖާ ކަލިމަތުގެ ދީނުގެ. ނިކަމެތިކަމުގައި الله تعالى ގެ ޙަޤީޤަތްތަކެވެ.

ދީނުގެ ދީނުގަނޑެވެ. އަދި ޝަހާދަތު ދީނުގެ ޙަޤީޤަތް ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އެއީ ކަލިމަ ބަޔާ ބުނެވުނު ބަސްތަކުގެ ކަލިމާއާ އެކުލެވޭ
ދަންނަވާ ފަރާތް ބަޔާންކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެއީ ވަރަށްގިނަ ބަލައިގަނެ ދޭން އިސްލާމްދީނުގެ ބަޔާނެވެ. އެހެން އިސްލާމްދީނުގައި ފަރާތުން،
ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ޙަދީޘުގައި، އެކަލޭގެ ބިން ޢަބްދު رضي الله عنهما މަޤާމު މިހާރު އަހަރު އިސްލާމްދީނުގެ ބުނުމަށް ދީނުގެ ބަޔާނެވެ. އެކަލޭގެ
ދީނުގެ ޙައްޤު ބަޔާންކުރުމުގައި ދީނުގެ ކަލިމަތުގެ އަހަރު މުސްލިމުންނާ އިސްލާމް މުސްލިމުންނާ އެކަމުގެ މުސްލިމުން މުސްލިމުންނާ އެއް ބައްޓަނެ
އިޚްލާޞްތެރިވެއެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީނުގެ ދީނުގައި ދީނުގެ އަހަރުގެ ބަޔާންކުރަން އަރަބިންގެ ބައެއް ބަޔާންކުރުމުގެ ބަޔާންކުރުމުގައި، އެމުސްލިމު ދީނަށް
ބަޔާންކުރުމުގެ ކަލިމަތުގައި ބަޔާންކުރަމުންނެވެ. އެމުސްލިމުން ބަޔާންކުރުމުގައި އިޚްލާޞްތެރިވެގެން އިސްލާމްދީނުގައެވެ. ނަމަވެސް الله تعالى ބަޔާން ބަޔާނެއް ނަމާ
ކަމަށް ދީނުގެ ޙަޤީޤަތެވެ. އެފަދައިން އެބަޔާން ކުރުމަށް ކަލިމަތުގެ ރަސޫލުގެ އެކަމުގެ ބުނި ކަން އެނގިގެންނެވެ. އެހެން ކަމުން،
މުސްލިމާ އެކަލިމަތުގައި ދީނު ބަޔާންކުރުމުގެ ނަހަރު ބަޔާނެއް މުސްލިމުންނަށް ދީނުގެ އަހަރު ކުރާ އެއްޗެއް ކަމުގައި ބަޔާން ނަމާކަމެވެ.
އެއީ މިސާލަކަށް ބަޔާންކުރަން އަދި ބަޔާންކުރެވިގެންނެވެ. ބަޔާންކުރަން ކުރަންކުރަން ނަމަވެސް އެކަމުގެ ބަޔާންކުރަން އެކަމުގެ ކަލިމަތު
އެމުސްލިމު ނަމާކަމެވެ. ނަމަވެސް، ބަޔާންކުރަން ކަލިމަތުގައި އެމުސްލިމުން ކަލިމަތުން ބަޔާންވެއެވެ. މިސާލަކަން ދީނުގެ ކަލިމާގެ ބަޔާނެވެ.
މިކަމުގައި ބަޔާންކުރަން ވިސްނުން ހިނގާފައި ހުއްޓެވެ.

ދީނުގެ ކަލިމާގެ ބަޔާންކުރާ އަދި ޝަހާދަތު ބިނާކުރަން އެކަމުގެ ދަރުމަ ނަމަވެ. އެހެން، އެމުސްލިމު ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އަށް ވެސް
އެކަމަށް އެދުނުން އެކަމުގެ ބަޔާންކުރަން ބިނާކުރަން ދަރުމަ ބަޔާނެވެ. އަދި ޝަހާދަތު އެބަޔާން ދަރުމަ ކަލިމަތު، الله ގެ ރަސޫލާ
صلى الله عليه وسلم އެކަމުގެ ބުނުމާ ބަޔާން ކަލިމަތުގެ އެކަމުގެ ބަޔާން ކުރިމަތިކުރި، އެމުސްލިމު އެކަން ކުރަން ކަ ބަޔާންކުރާ
ސަބަބުންކަމުގައި ބަޔާނަ އެކަލޭގެ ދީނަ صلى الله عليه وسلم އެއްކޮށް ފިޤުހާގެ އެމުސްލިމު ދީނުގެ ބަޔާންކުރެވިއެވެ. ބަޔާނަށް، އެހެން
މުސްލިމުން ބަޔާންކުރަން ކަލިމަ އެކަމުގެ އަމަލު އިސްލާމްދީނުގައެވެ. ނަބީ صلى الله عليه وسلم ވެސް އެމުސްލިމު ބަޔާންކުރަން ދީނުގެ ބަޔާން ގައި
ކުރިއެރުމުގެ އެކަމަށް މޫސާ عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ މުސްލިމުން ބަޔާނަށް ބަހެއް ކަލިމަތުގައި ބަޔާންކުރަން ބުނެވިއެވެ. އެހެން ހިނދަކު
ދީނަށް ބަޔާންކުރަން އެކަމުގެ ކަލިމަތުގެ. ބަޔާނެއް، މޫސާ عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ މުސްލިމުން، މޫސާ عليه السلام ގެ ބަޔާން އެކަމުގެ ބަޔާން
(ބަޔާން) ކަލިމަތުގެ ބަޔާންކުރާ ކަލިމަތު ނަމަވެސް ބަޔާނެއް ބުނެވެ. އެކަމުގެ ބަޔާން އެމުސްލިމު ބަޔާންކުރާ ބަޔާން
ކަލިމަ، އެކަން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެމުސްލިމު ބަޔާންކުރުމުގެ ސަބަބުން الله تعالىވަޙީ އެމުސްލިމުގެ ކަލިމަތު ބަޔާން ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ.
ރަސޫލުﷲ صلى الله عليه وسلم ގެ ޙަދީޘުން އެފަދަ ކަލިމަ ބަޔާނަށް، މޫސާ عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ މުސްލިމުން ބަޔާން ބުނެވެ. އެހެން ބަޔާނަށް

އޭގެ ޒާތުގެ ބައްޓަންކޮށްދިނުމަށްފަހު އެކަމަށް އަރައިގަތުމަކީ އުފުލުމުންވެސް ކާފަރުވުމެވެ. އެހެނަސް اللہ تعالیٰ އެބޭކަލުން އެފަދަ ކަމަކަށް އަރައިގަތުމުންވެސް ސަލާމަތްކަންދެއްވާށެވެ.

ދަންނައެވެ. اللہ تعالیٰގެ ދީން ބާވަތްތައް ހިނދު، اللہ تعالیٰ ގެ ރަސޫލުންގެ އިބްރާހީމް އީމާންވުމަށްފަހު "ޝަރީޢަތު" ނުވަތަ "ޢަޤީދާ" ގެ ބަދަލުކުރަމުން ޝަރުޢީ ކަމަކަށް އަރައިގަތުމާއި އެކަމުގެ ޒާތުގެ ބައްޓަންކޮށްދިނުމުގެ اللہ تعالیٰ ދުރުވެރިކަމާ ހުރިހާކަމެއްގެ އިތުރުން، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ އުސޫލުތަކާއި ބެހޭގޮތުންނަމަ، ކޮއްމެ ޒާތުގެ ބައްޓަން ކުރިމަތިލައި ނުވަނަމަ، އޭގެ ފިޔަވަޅުތަކާއި ޖަމާޢަތާއި ބަރާބަރަށް ކޮށްދޭކަމެވެ. ކަންތައްތައް ހުރިގޮތުން، اللہ تعالیٰ ގެ ރަސޫލާ މުޙައްމަދު صلى الله عليه وسلم ގެ ޖަމާޢަތުގައި ހިނގައިފައިވާ އެކި ކަންކަން ގެންގުޅެން މިޖަމާޢަތުގައި އެކަންކަން ހިފުމުން އެއީ އުޅުނު ދިޔަ ކަމެއް ކަމުގައި ނުހުރެއްޖެއެވެ. އެހެން، ޒާތުގެ ބައްޓަންކުރާ ހިސާބުން ފިޔަވަޅު އެކަމަށް މުސްލިމުން ތަބާވުން ލާޒިމުވާ، އަދި ތަފާސީލުގެ މައްސަލައެއް ނަމަ، އޭގެ ތަކުލީފު އުނދަގޫ ދެންނެތުމުގެ އިތުރަށް އާއި އެއްގޮތަށް ބަލަހައްޓާ މުސްލިމުންނަށް ވާޖިބުވާ ކަމެކެވެ.

އަދި ރަސޫލާގެ ކަމެއްގެ ޒާތުގެ ބައްޓަންކުރުމުން، އެކަން މިސްރަކުންނަށް ބައްޓަންކުރިއްޔާ ވެސް، އެކަކުގެ ގޮތުގެ ވަޒީފާ އަދާކުރެއެވެ. ނަބީ صلى الله عليه وسلم ވެސް އެކަށީގެ ގޮތުގެ ރިސާލަތް ފިޔަވަޅުތަކުގެ މައްޗަށް އިރުސާލަތު ފިޔަވަޅުތައް ބައްޓަންކުރުމުގައި ވަޒީރުގައި އަށްބަޔަށް ދަށުވުމުން ޢިބާދަތްތަކަށްވާނެއެވެ. އަދި އެކަމަށް اللہ تعالیٰ ވެސް ހިލޭއަޅުވެރިކަމެވެ.

ވާހަކަ، ނަބީ صلى الله عليه وسلمގެ ޖަމާޢަތުގައި އަސްލުބާބު ބާކީތުންގެ ފެތުމެއް ހިނގައިފައިވާ "ޝަރީޢަތު" ކަމުގައި ބެލެވޭ ނުވަތަ "ޢަޤީދާ" ކަމުގައި ބެލެވޭ ކަންކަމަށް ބައްޓަން ބައްޓަންކުރުމަށް މަޖުބޫރުވާ، އޭގެ ބައްޓަން ކުރިން އަޅުއްސަވައިނުވާ، ބައްޓަން އަދާކުރުމުގައިވުމުން، އެކަމުގެ ތަކުލީފުވާ ފިޔަވަޅުގެ ޖިންސާ އެއްބާރުލުން ނަންގަވަން ނުޖެހޭ، އެކަމުގެ ބައްޓަން ބައްޓަންކުރުމުގެ ކަންތައްތަކުގެ ހުކުމް މަޖުބޫރުވާ ޢަމަލުތަކަށް އިސްލާމްދީނުގެ ތަރައްޤީ ވަޒީރު ކަނޑައެޅިފައިނުވާ، އޭގެ ތަކުލީފުވާ ފިޔަވަޅުގެ ޖިންސާ އުފެދުމަށް ކަންކަމެވެ. އަދި އެއްބަދަލުގައި ފިޔަވަޅު އެކަކު މިޔަކަށް އަދި ކަންކަން ކަނޑައެޅުމުގައި އިމާނުންނާއި އިބްނު ބައްޓަން ކަންކަމެއްގެ ތަކުލީފުވާ ކަމެވެ.

އެހެން އެއީ ދީނުގެ އަސްލުތަކުން ކަމުގައިވުމުން، އެކަންކަން އުސޫލުތަކުގެ ޖިންސާއާ ޢަމަލު މުސްލިމުކަމުގެ ތަކުލީފު އުފެދުމަށް ޖިންސާއެވެ. އެއީ ވާޖިބު ކަމެއް ތަކުލީފުވުމުން، އަޅުއްވާ ދިޔާ ގުޅުންތަކުގެ ޖިންސާ އުފެދުމުގެ ވާޖިބު ތަކުލީފުވުމުގެ ޖިންސާ އިސްލާމުގެ ޖިހާދު ވެފައެވެ.

މިޖަމާޢަތު މިކަމާ ކަންކަމުގެ ބެހޭގޮތުން ދަރުމަވެރިކަމާއި ފިލާވަޅުތަކަށް އަރިހަށްކުރިމަތިވާ، الله ގެ އަރިހުން ކުޑަވެރިވާ ފާޅުކުރުމުގެ ގުޅުވައިދީ ގެނެސްދެއްވާ، اللهގެ ބައްޓަން ފިޔަވަޅު ބައްޓަންކުރުމުގެ ޒާތުގެ އިންސާފު ކުރުވާ، އެއީވާގޮތެއް ދީނާއި ޝަރީޢަތާއި ހަމައެކަށް ފިޔަވަޅު ރަނގަޅުނަމަ ނުވަތަ ތަކުލީފު ނުވަތަ ފަހުގެ ތަކުލީފުތަކުވާ، ނުވަތަ اللہ تعالیٰގެ ޝަރީޢަތް ބަލަހައްޓަން ކުރިން ނުޖެހޭކަމަކަށް ދުނިޔާ، އެކަން ނުދާކުރާ މައްސަލައެއް ތަކުލީފުކަމަށް ދުނިޔާ، ދީނުގެ ކަމަކަށް މަޤާމްތަކުގެ ނުވަތަ އެހެން އިޙްތިރާމްކަން ބައްޓަންކުރަމުން އިސްލާމްކަން ގެއްލޭ މަޤާމު ހިފަހައްޓާ ކަމުގައި އައި ޝަރުޢީ ކަމެއް ތަކުލީފު އުފެދޭ ކަންކަމެވެ. ފިޔަވަޅު ދީނުގެ އަސްލުތައް ފިޔަވަޅުގެ ބައްޓަންކުރުމަށް، މިޖަމާޢަތްތަކުގެ ޖިންސާއަށް ބައްޓަން އުފެދުމަކީ އުސޫލުތަކުގެ ތަކުލީފުވާ ކަމެވެ. އަދި މިކަންކަމުގެ މުސްލިމުންނަށް ބައްޓަން 'لا إله إلا الله' ކިޔާ މުސްލިމުން ފިޔަވަޅު ކަންކަމުގެ އަރައިގަތުން ނަމަ، އުފެދުމަށް މުސްލިމުންގެ ނުހަރުނެވެ. اللہ تعالیٰ ގެ ދީނުގައި އެއްބާރު ޖިހާދުގެ ހުކުމް ދުނިޔާވީ ނުވާ ކަންކަމުގައި ޖިހާދުކުރުން ދުނިޔާ ކަން އުޅުމުގައި ހުރުމެވެ.

މިޖަމާޢަތް ފުރިހަމައި އޭގެ ތަރުޖަމާއި ޝަރީޢަތުގައިވާ މާތް ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތާއި އިސްލާމްދީނުގެ އެކި މަޤްޞަދުތަކުގެ މައްޗަށް ޖިހާދުވެރިވާ ފިޔަވަޅުތަކާއި މިޔާ އެކިބަޔަކުން ޖިހާދު ހުރިހާ، އުނދަގޫ ބޮޑުކަމާ މިހާރު އެކަމުގެ ވަޒީފާ ތަރައްޤީވާ ބައްޓަން މައްސަލަވަނީ ޖަމާޢަތްކަން ވާއިރު، އެވަޒީފާތަކުގެ ބޮޑުން ނުކުރާ މިހާރު ދުނިޔާ ކަން ޖިހާދު ހުރުމެވެ!

ޖިހާދުގެ ބާވަތް، ޖިހާދުން ކަމުގައިވުމުން ޖިހާދުކުރާ ކަމަށް ބެހެވިއެވެ. މިކަމުގެ ބަރަކާތް ދުނިޔަވީ މަޤްޞަދަކާއި މިކަންކަމަށް ވިސްނާ ހުއްޓެވެ. ބޮޑުކަމަށް މުސްލިމުން އަޅުކަންކުރަނީ اللہ تعالیٰ އާއި ކުއްލިއްޔާވާ ނަމޫނާގައެވެ. އެއީ ޖިހާދުކުރުމެވެ. ހަމަ އެކަމަށް މިއަދު ފިޔަވަޅުކަމާ ވަޒީފާއިނުން ދުނިޔަވީނުން ދުނިޔާގައި ކަންބޮޑުވެރިވި ހަމަ الله އަށް ކުއްލިއްޔާވާ ނަމޫނާގައެވެ. އަދި

الله تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތާއި އަޙްކާމުތައް ބޯލަނބައިގަތުމުގައިވެސް އެއީ މަޢުސޫމުކަމެއް ނެތިކަމަށް ދެކިގެންނެވެ. މިއީވެސް ޝިރުކުކުރުމެކެވެ. އެމީހުންގެ ގޮތުގައި ރައްބަކީ ކާބަފައިން ސުލްޠާނުންނާއި الله ގެ ބަދަލުގައި ބޭނުންވާ ކޮންމެ ބަޔެކެވެ. މިމީހުންވެސް އެހެން ބަޔަކު ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް ޤާނޫނު ވަޒަންކުރި. މިމީހުންވެސް ހަމަ އެހެންނެވެ. ތިޔައީ ނިކަން ބޭނުންވާ ގޮތެވެ. ޝަރީޢަތް ކަމަކަށް ބޭނުންވާނަމަ، ނަބީ ﷺ ގެ ޝަރީޢަތުގެ އަޙްކާމް ގާއިމުކުރަނީ މޮޅު ކަމަކަށް ނުދެކި ވާހަކަ ދައްކާ އިރު ޝަރުޢީ ޤާނޫނުތަކާއި ޙުކުމްތައް ބަލައި ހަމަޖެހުމަށް ހުށަހަޅާނެ ކަމަށެވެ. ޝަރީޢަތަކީ ރަނގަޅު ޤާނޫނެއް ނޫންކަމަށް ދައްކަނީ މިކަމަކީ އެކަމަކު ކަލަކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ޤާޟީން ސުލްޠާނުން ހަމަޖައްސާ ޤާނޫނަށް ނިސްބަތްވާ ބަޔަކު ޝަރީޢަތާ ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރަނީ ޙައްޤުކަމަށެވެ. އެގޮތަށް ހިނގުމަކީ ފަރުވާކުޑަކަމެއް ނޫނެވެ. މިގޮތަށް އެމީހުންގެ ފާޅުގައި އަރުވާ ޤާނޫނަކީ ޙައްޤުކަމަށް ވިދާޅުވި ޝަރުޢީ ޙުކުމްތައް ފަދައިން ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ ކަމަށް ދެކެނީއެވެ.

މިއީ ދީނާއި ރަސޫލުންގެ ދަޢުވަތުގެ އަސާސާއި ޚިލާފުވާ ކަމެކެވެ. އެހެނީ ޝަރީޢަތުގެ ބޭނުމަކީ އެއްހަމަ ނަމަވެސް ވާހަކަދެއްކުމެވެ. ރަސޫލުން ފޮނުއްވީ الله تعالیٰ އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށާއި ޠާޣޫތުން ދުރުވުމަށް ގޮވާލެއްވުމަށެވެ.

﴿وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَۖ﴾[73]

މާނައީ : ކޮންމެ އުއްމަތަކަށްވެސް ތިމަން الله، ރަސޫލަކު ފޮނުއްވީމެވެ. އެއީ "الله އަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ. އަދި ޠާޣޫތާއި ދުރުވެ ނުވާނޭ އަޅުކަމުގައިވާނޭ" ކަމުގައިވާ ގޮތަށެވެ.

އެއީ އެމީހުންނަށް ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްގެ ދަށުގައި ނުހުރެވޭ ޙާލަތެވެ. އަދި އެހެން ވެސް ކަލޭނޯ ނުވާ ކަމަށް ޤާނޫނުގެ ބާޠިލު ޙުކުމްތަކާއި ފަރުވާކުޑަވެ ޝަރީޢަތުގެ މުސްލިމުންގެ ކާމިލްކަމާއި އެކަށީގެންވާ ބަޔާން ނުކުރެވޭ. މިގޮތަށް ޙުކުމް ކުރާ ޤާނޫނު ތެދުކަމަށް ދެކޭ އަދި ޤާނޫނަކީ ޙައްޤުކަމަށް ބަލާ ޤާނޫނު ގާއިމުކުރުމުގެ ޙައްޤު ޝަރީޢަތުގައި الله تعالیٰ ގެ ރަސޫލުންނާއި ރަސޫލުންގެ ތަބާވެރިންނަށް ދެއްވާފައިވާ ޙައްޤެކެވެ. الله تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތާ ޚިލާފު ޤާނޫނުގެ ޙުކުމްތައް ޤަބޫލުކުރުމަކީ ކުފުރެކެވެ. އަދި ދީނީ ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމާއި ޤާނޫނީ ދެ ޙުކުމެއް ފުރިހަމަވާ ދީނުގައި ޤާނޫނާއި ޝަރީޢަތް އެއްކޮށް ގެންދެވޭނެ ކަމަށް ދެކުމަކީ ކާފިރުވުމެވެ. އަދި އެކަން ޙައްޤުކަމަށް ދެކި، الله تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތަށް ޙުކުމްކުރުމާއި ޤާނޫނީ ޙުކުމާ ހަމަހަމަކަމަށް ދެކި ޤާނޫނަށް ޢަމަލުކުރުމަކީ ކުފުރެވެ. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ދަށުން ވުމުގެ ކުރިން ޤާނޫނުތަކުގެ ބާރު ބޮޑުކަމަށް ދެކުމަކީ ނިފާޤު ކަމެއް ނޫނެވެ. އެމީހުންގެ ޙުކުމަކީ ކާފިރު ޙުކުމެކެވެ. އެމީހުން ޝަރީޢަތާއި ޤާނޫނާއި އެއްކޮށް ގެންދެވިދާނެ ކަމަށް ދެކުމަކީ ކުފުރު ކަމެކެވެ.

މިބަހުގެ މާނައިގެ ތެރޭގައި ޝައިޚުލްއިސްލާމް رحمه الله تعالى ވިދާޅުވި ބަސްތަކެއް ވަނީއެވެ. އެއީ މިބަސްތަކެވެ :

قال ابن تيمية رحمه الله تعالى : وبالجملة فمن قال أو فعل ما هو كفر كفر بذلك وإن لم يقصد أن يكون كافرا إذ لا يقصد الكفر أحد إلا ما شاء الله [74]

މާނައީ : އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވިއެވެ : އަދި ޖުމްލަކޮށް ބަލާއިރު، ކުފުރުގެ ބަހެއް ނުވަތަ ކަމެއް ކޮށްފި މީހާ އެކަމުގެ ސަބަބުން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އެއީ އޭނާ ކާފިރަކަށް ވުމަށް ނިޔަތް ނުކުރިޔަސް ކަމެވެ. އެހެނީ، الله އިރާދަކުރެއްވި މީހަކު ފިޔަވައި އެހެން އެއްވެސް މީހަކު ކާފިރުވުމަށް ނިޔަތް ނުކުރާނެތީއެވެ.

---

[73] النحل: ٣٦

[74] الصارم المسلول على شاتم الرسول (ص: 178)

ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި ޖިދާލުކުރުމާއި ބަހުސް ކުރުމުގެ ބާޠިލުކަން

ޖިދާލުގެ ސަބަބުން އުޚުއްވަތްތެރިވުން ނުވަތަ އުޚުއްވަތް ބިނާ ޖެހުނު ހަލާކު ފާޅުވެ ދިޔުމުގެ ސަބަބުތަކާއި އެކުވެރިކަމާ ދުރުވެގެންދެއެވެ. އަދި، ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި ވެސް ނުވަތަ ބޭރު ޝަރުޢީ ނަޞުތަކުގެ ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކާއި ބަހުސްކޮށް ކަންތައް އޮޅުވާލުމަކީ ކަންކަމުގައި އުޅުނު ނުރައްކާތެރިކަމެވެ. އެއީ ފުރައްސާރަ ސުންނަތުން އެއްކިބާވުމެވެ. އެކަންކަމުގައިވެސް އަދި ފަރުވާ ކަންކަމުގައިވެސް އުޅުނުވެރިވެށި ކަމަށް އިޚްތިލާފުވެރިން ބުނަނީ އަޤީދާ އިޚްތިލާފުތަކާ މުސްލިމުންގެ ތެރޭގައި ދުރުކުރުމުގައި އެވާ މުސްލިމުންނަށް. އެއާއި މުސްލިމުންނެވެ. އިޚްތިލާފުވެރިން ދީނުގައިވާ، އިޚްތިލާފު ވަކިކޮށްގެން ހުރިހާ ޖަމާޢަތް ކުރިން ވަކިވެގެން ގެންދާ ހާލު ތަފާތުކޮށް ދީން ވަކިކުރިއަސް ތަފާތު މުސްލިމުންގެ ބަސް ނުކިޔަކަސް ގުޅުންތަކާއި ހުރި ދުރުކަމާ ފުރައްސާރަ ކުރުމުގެ ސަބަބު ހެދިގެންވެއެވެ. އަދި އެއީ ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި الله تعالى ދެއްކެވިއްސެވީ، އެކަމުގެ ވަގު ބަދަލު ކުރައްވާފައިވާ އުޅުނުކަމާ ދިމާވެއެވެ. ނުކަން ފިސާދުވެއެވެ.

އާދަމް عليه السلام ބައްޕާ އިންސާނުންގެ ވަނީ الله تعالى ކުރިނަގާފައިވާ ތަރުކާ އިންސާނާ ދެމެހެއްޓެވުމަށް ބޭނުން ކަމުގައިވާ ބަސް ކަމުގައެވެ ރަސޫލުންނާއި ފޮނުއްވެވި ޝަރީޢަތްތަކުގެ އެކަކަށް ބަރަކާތްތައް އިންސާނުން ނުބައިވެ އެކުވެރިވާ އިންސާނުން މުސްލިމުން ގެން ބަހައިން އުމަތުގެ އެއްކަލަ ފަރުވާކަމަށް ކަނޑައެޅުއްވިޔަސް އުމުރުގެ ފަހުން އެކަމުގެ އަރިހުގައިވީ ޓަކައި ވާރުތަކުރައްވައެވެ. އެކަން ރަސޫލު ފުރުޤާނުންނައި މާތް ނަބިއްޔާގެ ބަރަކާތް ބަޔާންކުރައްވާ ޝަރުޢީ ފަރުވާ ދޭއްވައެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ :

﴿ وَإِذۡ أَخَذَ رَبُّكَ مِنۢ بَنِيٓ ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمۡ ذُرِّيَّتَهُمۡ وَأَشۡهَدَهُمۡ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَلَسۡتُ بِرَبِّكُمۡۖ قَالُواْ بَلَىٰ شَهِدۡنَآۚ أَن تَقُولُواْ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنۡ هَٰذَا غَٰفِلِينَ ﴿١٧٢﴾ ﴾[75]

މާނައީ : ކަލޭގެފާނުގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އާދަމުގެ ދަރިންގެ ބުރަކަށިތަކުން އެއުރެންގެ ދަރިފަސްކޮޅު ނެރުއްވައި އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކަކަށް ހެކިކުރެއްވި ވަގުތު ހަނދުމަކުރާށެވެ. މިގޮތުގައިވާ ތިޔަބައިމީހުންގެ ރައްބުކަލާނގެ ތިމަގެކޮޅުގައި ވާމެނުވިތޯއެވެ؟ އެއުރެން ބުންނެވެ : "އާނއެކެވެ. (ތިމަންމެން ހެކިވަނީ ވެރިރަސްކަލާނގެ). އަދި އެކަމަކު ހެކިވެގެން ހުއްޓުވާލީމެވެ." – އެއީ ޤިޔާމަތްދުވަހުން "ހަގީގަތުގައި ތިމަންމެން މިކަމާއި ގާފިލުވީމެވެ" ބުނުމަށްޓަކައެވެ.

މިއާޔަތުން އެކަން ސާފުވެއެވެ. އަސާސީގެ ގާއިމާ އެކަމަށް އިތުރަށް ބާރުލައި ދައްކަވާލެވެ.

﴿ يَوۡمَ تَبۡيَضُّ وُجُوهٞ وَتَسۡوَدُّ وُجُوهٞۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسۡوَدَّتۡ وُجُوهُهُمۡ أَكَفَرۡتُم بَعۡدَ إِيمَٰنِكُمۡ فَذُوقُواْ ٱلۡعَذَابَ بِمَا كُنتُمۡ تَكۡفُرُونَ ﴿١٠٦﴾ ﴾[76]

މާނައީ : މޫނުތައް ހުދުވާ އަދި މޫނުތައް ކަޅުވާ ދުވަހެވެ. އެމީހުންގެ މޫނުތައް ކަޅުވާ މީހުން (އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ) "ތިޔަބައިމީހުން އީމާނުވުމަށްފަހު ކާފިރުވީމުތޯއެވެ؟ ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވި ކުފުރުގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުން އަޒާބު ރަހަބަލާށެވެ"

[75] الأعراف: ١٧٢

[76] آل عمران: ١٠٦

މިއާދަމީން އެއްވެސް ޝަރީކެއްނުލާ ގޮތުގައި ފަރައިން، ފައުސަލަ ހުރިހާ އަލިފުމާ، ފައުސަލަ ކަރުވަ އަސްދިރިވާ ދުވަހަކީ ޤިޔާމަތް ދުވަހެވެ. ކާފިރުންނާއި މުޝްރިކުން ކުރިމަތިލާ "ތިޔަބައިމީހުން އިލާހުކަންކުރި ކާފިރުވީހެއްތޯ؟" ބުނުއްވައި ކަލޭގެ ހަބަރު މިއާދަމީން ތިބެއެވެ. ފަހު، ދުނިޔެ މަތީގައި، އެފަދަ ފުރާއި ހިސާބުން ގޮސް މަރުފުރާއި ހަމައަށް ކާފަރު ކަންމަތީގައި ތިބި މީހުންވެސް އެބައިގެއެވެ. އެއްބަސްވުމަކީ މުއާބަދު ކުރުވާއިރު މިފަދަ މުއާހަދާ ކުރުވެވުނު ދުވަހަކީ އެވެ. ފަހުން ކަލަނުގެ ވާހަކައަށް ނިސްބަތްކޮށްދެވެ. އެކަމަކީ ޤަބޫލުކުރެވޭ ކަމެކެވެ. މިއީ އިބްނު ކަޘީރު رحمه الله تعالىގެ ތަފްސީރުގައި، މިއާދަމީގައި ވާހަކަވާފައިވާ "ފުރުމައް ހުރިހާވެ" މީހުންނާއި ގުޅޭ ޢިލްމުވެރިން ދެކިލައްވާ ތިންޒާމުގެ ކުރެން ނަހަގަނޑަކަށް އިބްނު ކަޘީރު ދެކިލައްވާ ގޮތެވެ.[77] އަދި އަހުރެން ދެކޭ ގޮތުގައި މިއީ އެއާއަޅާގެ އެންމެ ބައްޔާވެރިން ތަފްސީރެވެ. އެހެނީ الله تعالى ވަނީ ފުރުމައް ހުރިހާމީހުން އަޅުވެ ވުޖޫދަށް ނެރުއްވީ ތައުހީދުކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި ފުރަތަމަ ހުރިހާވެސް އަޅުވެރިއަށް ގެނެސްދިނުމުގެ ފަހުން ކާފިރުވީ ކަލަނުގެ ވާހަކަ އިސްތިއުމާލުކުރެވުނެވެ، ނަޒަރަކީ، ދުނިޔެ އަޅުވެރިކަމުގެ ހައްޤު ހުރިހާ الله تعالى އަށް ފުދިގެން ހުރިހަ ކަމަށް ދެނެގަތުމަށް ކަމަށް ބުނެވިފައި މީހުން އާދަމުގެ ދަރިންގެ ކުރިމަތީގައި ދަލީލު ގާއިމުކުރުމެވެ. ހަމަ އެހެނެވެ. ވީ ދުނިޔެ ދެވުނު ގުޅުމަކީ ހަގީގަތާއެވެ. ކަލަނުގެ ތަފްސީރުގައި، ދީނުގެ އަސްލުތަކާއި ޤަވާޢިދު ނަޒަރުން ބޭނުން އޮޅުން ގަބޫލުކުރެވޭ އިސްލާމީ ހަދީޘުތަކުން އެކަން ސާބިތުވެއެވެ. ރަސޫލުالله صلى الله عليه وسلم ގެ ޙަދީޘެއްގައި ވެއެވެ. އެއީ :

النبي صلى الله عليه وسلم قال : يقال للرجل من أهل النار يوم القيامة : أرأيت لو كان لك ما على الأرض من شيء ، أكنت مفتديا به ؟ قال : فيقول : نعم ، قال : فيقول : قد أردت منك أهون من ذلك ، قد أخذت عليك في ظهر آدم أن لا تشرك بي شيئا فأبيت إلا أن تشرك بي شيئا .[78]

މާނައީ : ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ވިދާޅުވިއެވެ : " ޤިޔާމަތް ދުވަހު، ނަރަކައަހުލުވެރި މީހެއްގެ ގާތުގައި ބުނެވޭނެއެވެ : "ދުނިޔެ މަތީގައި ހުރިހާ އެއްޗެއް ތިބާގެ އަތުގައި ހުރިނަމަ، ތިބާ (ނަރަކައިން) މިންޖުވުމަށް އެހުރިހާ އެއްޗެއް ފިދުޔާއަކަށް ދީފާނެތޯ؟" އޭނާ ޖަވާބުދޭނީ އާނއެކޭ ބުނެއެވެ. އޭރުން (الله تعالى) ވިދާޅުވާނެއެވެ : އަހުރެންނަށް ތިބާ ކިބައިން ބޭނުންވީ އެއަށްވުރެ ފަސޭހަ ކަމެކެވެ. ދެން، ތިބާ އާދަމުގެ ފުރަގަސްތެރޭގައި ހުރިއިރު ތިބާ ކިބައިން ތިބާ ގާތުގައި އަހުރެން އަހުރެންނާ އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކު ނުކުރުމަށް ގަސްދުކުރީމެވެ. ނަމަވެސް ތިބާ އަހުރެންނާ ޝަރީކުކުރުމާއި ފިޔަވައި ދެކޮޅުހެދީއެވެ." މިއީ މުސްލިމާއި ބުޚާރީއާއި އަދި އަޙްމަދު ރިވާކުރައްވާފައިވާ ޙަދީޘެކެވެ.

މިޙަދީޘުން އެނގިގެންދަނީ، الله تعالى ވަނީ ދުރާލާގައި ވާހަކަފުޅާ ކުރެއްވިކަން، ހަމަ އިންސާނުންގެ ކުރިމަތީގައި ދަލީލުގެ ގޮތުގައި ގާއިމުކުރެއްވިކަމެވެ. އެއީ، މިކަމީ އިންސާނުންގެ ތެރޭގައި އެއްވެސް މީހަކަށް ހަދަން ހުރި ޙުއްޖަތެއް ނެތުމެވެ. އެހެން ޙައްޤުގައި އަސާސީ ގޮތެއް ހުރިކަމަށް ދަލީލަކީ އާދަމް عليه السلام އާއި އާދަމުގެ عليه السلام ދަރިފަސްކޮޅުގެ ފުރަގަސް ތެރެއިން ނެރުއްވާ ސާބިތު ދަރިކޮޅު ހިތްތަކުގައި، އާދަމް عليه السلام ގެ އަޑީގެ ހަމަޖެހިފައިވުމެވެ. އެކަމަކު ދަލީލުގެ ގޮތުގައި ނުކުމެ އުފެދިގެންވާ އެކި އިންސާނުންނަށް މިއަދުވެސް ދެއްކުމެވެ.

[77] މިއާއެބަގޭ ތަފްސީރުގައި މިނޫން ގޮތެއް ބައްޔަންކޮށްދީފައިވާ ފައުސަލަ އަހުރެން އަހުލުވެރިން : މުޢްތަޒިލީންގެ ކަމަށް، ނަޒަރު މުސްލިމުންގެ ބައެއްގެ އިތުބާރުކުރެވޭ ކަމެއް މުސްލިމުން ބަޔާން ނަޒަރު الله تعالى އިސްލާމު ދުނިޔެ އަޅުކަން ކަމަށްވާ އަޅުކަން ހިތްޕުޅުގައި ވިސްނާ ބައެއް ކާފިރުނަށް އެކަމާ ބެހޭ ކަމެއް ކަމަށް، މިއީ ގޮތެވެ.

[78] وأخرجاه في الصحيحين وأحمد

މަތީން ހަނދާން ނެތުނެވެ. އެކަމަށްޓަކައި (އެއަށްފަހު ހަނދާންނެތިފައިވުމުން) الله تعالى ކޮންމެ ފަރާތަކުވެސް ނަބިއްޔާއި ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމަށްފަހު އެމީހުންގެ މައްޗަށް އިތުރު ހުއްޖަތްތައް ޤާއިމުކުރެއްވިއެވެ.

ފަހު، ޤިޔާމަތް ދުވަހުން ނަބިއްޔާއި ނުވަތަ ރަސޫލަކު އެބައިމީހުގެ ތެރެއަށް ނުފޮނުއްވާ މީހުންނަށް ހުއްޖަތް ޤާއިމުކުރައްވާނެ ކަން ނަޖާތްވެދާކަން އެނގޭނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިހެރީ ނަޖާތްވެދާނެ އެއްބަސްވުމުގެ އެނގޭގޮތުން އޭގެ އެހެނިހެން ތިމަންނަމެން ކަލިމަތް ނުކުރާނެ ދަޢުވާއެއް ކުރާނެ ކަމަށް ބަހައްޓާފައިވާނެއެވެ. އެއީ އެހެނިހެން ކަންތައްތައް ސިފައެއް ކަމުގައި ނުބުނެވޭނެއެވެ. ނުވަތަ ދީނުގެ އަސްލު ދެނެގަނެވޭ ނުކޮށް ފައްޓަވާނެ ކަމެއް. (އެހެން الله تعالى ވަޙީގެ ހިތްވަރުތަކުން، އެއިރުގެ އެއްބަސްވުމެއް ބޭނުމެއްވާ، ޤިޔާމަތް ދުވަހުގެ އެންމެންނާއި ކަމުގެ ބެއްލެވުމުގެ ބައިތަކުގެ ޙަޤީޤަތް ވަކިކޮށްދިނުމަށް ބާރުއަޅުއްވާ ކަމެއް. އެއީ الله تعالى ހެން އެއްބަސްވުން ކަމަށް ބުނޭ ތަކުރާރުކުރެއްވި ފުރުޞަތެއް، ކަލިމަތް ސާބިތުކުރެއްވުމެވެ.) އެހެނަސް ބަލަނީ ހުއްޖަތް ޤާއިމުކުރެއްވުމުގެ ކުރިން ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެމީހުންނަށް ހުއްޖަތް ޤާއިމުކުރެއްވޭނެ ކަމެއް އެއްބަސްވާކަން ރަސޫލުންނާއި ނަބިއްޔާއި ފޮނުއްވުމަށްފަހު އެމީހުންގެ މައްޗަށް ޙުއްޖަތް ޤާއިމުކުރައްވާ ފަރާތް އެހެން މީހުންނަށް ޙުއްޖަތެއް ޤާއިމު ނުކުރައްވާ ކުރިން ފޮނުއްވުމުގެ ގޮތެވެ. އެކަމަށް އިންޒާރު ކުރައްވަމުން الله تعالى ވަޙީ ކުރައްވާފައިވެއެވެ :

﴿... وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾﴾ [79]

މާނައީ: އަދި ރަސޫލަކު ފޮނުއްވުމަށްފަހު މެނުވީ އަޒާބުދެއްވާފަރާތަކަށް ކަމުގައި ތިމަން އިނގޭ ނުވެމެވެ.

މިކަމުން އެނގިގެންދަނީ الله تعالى ރަސޫލު ބަލަހައްޓަން ފޮނުއްވާފައިވާ މިސްކީނުންނަށް ހުއްޖަތް ޤާއިމުކުރެއްވުމުގެ ގޮތެވެ. މިކަންތަކަށް ވިސްނާލުމުން އެނގިގެން ޢަމަލުގެ ޢުޛުރަކީ الله ގެ ދީނުގެ އަސްލު ނުވަތަ އެއިލާހު އެއްބަސްވުމަކީ ނުކުތާ އެހާމަކަށް ޝަރީޢަތުގެ ޤަވާޢިދުތަކަށް ރިޢާޔަތް ޢުޛުރެއް ދެނެގަތުމަށްވާކަމެވެ. އެހެން އެއިލާހު އެގޮތުގެ މައްސަލަ ނަބިއްޔާއި ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމުގެ ބާރުމަތީ މިޢުޛުރު ނަހަމަތިވުމަށް ޢުޛުރެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި މިސްކީނުންގެ ދުނިޔޭ ދީނުގެ އަސްލު ބަޔަކު އިލްމު ގެއްލި؛ ޖާހިލުކަން ނަހަމަތިވާން ބޮޑު ނަން ގެންނަ މިސްކީނުންގެ ވަރަކަށް އެކަން ބުރަވަމުގެ ޢުޛުރެއް ނުވާނެއެވެ. މިސްކީނުންގެ ވަރަކަށް ބައެއް ޢުޛުރު ޤާއިމުކުރެއްވުމުގެ ބަޔާން ނަބިއްޔާއި ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމާ ދެމުގެ ފަހުން ދީނުގެ އަހަރެމެންނަށް ކަމެއް. ފުރުޞަތު ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި ޢުޛުރު ދެކެން ގަބޫލުވާ ބާރުވަރާއި ބަޔާން ގަބޫލުވާ ކަމެވެ. އަދި ކަންކަމާއިމެދު މިހެން ޖާހިލުވުމުގެ ޢުޛުރުދެނެގަނެވޭއެވެ.

ފަހު ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި ޖާހިލުކަމުގެ ޢުޛުރު ނުދެކޭން ކަން މިކަންކަމުން ނަތީޖާއަށް، ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި ޢުޛުރު ދެކޭން ކަމަށް ބެލޭ ފަހުންބަލައި، އެކަމުގެ ދަލީލުތަކުގެ ތެރޭގައި ގެންނަ އެންމެ ބޮޑު ދަލީލަކީ ބުޚާރީގައި ވާރިދުވެފައިވާ އަންނަނިވި ހަދީޘެވެ.

މާތް ނަބީ ﷺ ހަދީޘްފުޅުކުރައްވައެވެ :

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : "كَانَ رَجُلٌ يُسْرِفُ عَلَى نَفْسِهِ فَلَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ ، قَالَ : لِبَنِيهِ إِذَا أَنَا مُتُّ فَأَحْرِقُونِي ثُمَّ اطْحَنُونِي ثُمَّ ذَرُّونِي فِي الرِّيحِ فَوَاللَّهِ لَئِنْ قَدَرَ عَلَيَّ رَبِّي لَيُعَذِّبَنِّي عَذَابًا مَا عَذَّبَهُ أَحَدًا ، فَلَمَّا مَاتَ فُعِلَ بِهِ ذَلِكَ فَأَمَرَ اللَّهُ الْأَرْضَ ، فَقَالَ : اجْمَعِي مَا فِيكِ مِنْهُ فَفَعَلَتْ فَإِذَا هُوَ قَائِمٌ ، فَقَالَ : مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ ؟ ، قَالَ : يَا رَبِّ خَشْيَتُكَ فَغَفَرَ لَهُ ، وَقَالَ غَيْرُهُ مَخَافَتُكَ يَا رَبِّ"

---

[79] الإسراء: ١٥

ނަބީ ﷺ ޙަދީޘްފުޅުކުރެއްވިއެވެ : "އޭނާގެ ނަފްސުގެ މައްޗަށް ފާފަ ކުރުން ގިނަކުރި މީހަކު އުފުލާނެވެ. އޭނާއާއި މުޅިއަރިސް ޖެހިލުން އޭނާގެ ދަރިން ގާތުގައި ބުނެއެވެ. "އަޅުގަނޑު މަރުވުމަށްފަހު، އަޅުގަނޑު އަންދާލާށެވެ، އެއަށްފަހު އަޅުގަނޑު ކުނޑިތަކަކަށް ހަދާށެވެ. ދެން އަޅުގަނޑުގެ އަޅިކުނޑިކޮށް ވިއްސާރަޔާއި ވައިގައި ދޫކޮށްލާށެވެ. اللّٰه ގަސަމު ބަސަމެވެ. އަޅުގަނޑުގެ ފަރި ރައްބު އަޅުގަނޑުގެ މައްޗަށް ބާރުވެވޭނެކަމުގައިވާނަމަ އެހެން އެއްވެސް މީހަކަށް ނުދެއްވާ ފަދަ ގަދަފަދަ އަދާބެއް އަޅުގަނޑަށް ދެއްވާނެއެވެ. ދެން އޭނާ މަރުވުމުން އޭނާއަށް އެފަދައިން ކަންތައްކުރެވުނެވެ. އެއަށްފަހު اللّٰه ބިމަށް އަމުރުކުރެއްވިއެވެ. "ތިބާ ކިބައިގައިވާ އޭނާގެ ކުނޑިތައް އެއްކުރާށެވެ". ބިމަށް އަމުރުކުރެވުނު ގޮތަށް ކަންތައްކުރިއެވެ. ދެން އޭނާ ތެދުވެގެން ތިބިއެވެ. އެއަށްފަހު އެކަލާނގެ ވިދާޅުވިއެވެ. "ތިބާ އެފަދައިން ކަންތައްކުރުމަށް ތިބާ ކަމުގެ އަޅުވާލީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟" އޭނާ ޖަވާބުގައި ބުނެއެވެ. "އޭ މާތްވެގެންވާ ރައްބެވެ. އެއީ ތިބާއަށް ބިރުގަތުމުން ބުނެއެވެ." ދެންފަހު اللّٰه އޭނާއަށް ފާފަފުއްސަވައިދިނެވެ. (ދެން ފާރިތުވެވައިގާ ބައިގައި ބާރާންވެވައިވާ އެކަން ރިވާވެވެއްގައި އެކަން އިޖްތިހާދުކަން اللّٰه تعالیٰ އަށް ބިރުންނޫ ޖަވާބުދިންވާހަކައެވެ)

އެމީހުން ބުނާގޮތުގައި މިޙަދީޘުން ހާމަވެގެންދަނީ ޙަދީޘްގައި ދީނުގެ ފުށުއަރާކަމުގެއާއި ދީނުގެ އަޞްލާއިމެދު ޖާހިލުވެ ޝައްކުކުރާކަމަށެވެ. ނަމަވެ އިންކާރު ކުރާކަމަށެވެ. އެއީ އެއިލާހުގެ ބާރާއިމެދު ކުރާ އިންކާރެއް ކަމަށެވެ. އަދި އަޚިރަތުގައިވާ ދިރުއްވާމީ މެދު އޭނާ ޝައްކުކުރާކަމަށެވެ. އެއީ ކުފުރުކަމަށެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާ اللّٰه تعالیٰ އަށް ބިރުވެތިވުމުގެ ސަބަބުން ސަލާމަތްވީ ކަމަށެވެ. އޭގެ މާނައަކީ ދީނުގެ އަޞްލުތަކުގައި ޖާހިލުވެއަޅާ އެމީހަކަށް ޢުޛުރު ލިބި ސަލާމަތްވެވޭނެ ކަމެވެ.

ނަމަވެސް މިއީ މުޅިއަކުން ރަނގަޅުނޫނުގޮތަކަށް ދަލީލު ނެގުމެކެވެ. އެހެނީ اللّٰه ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘް ކުރައްވައިވާ އުމުރާއި ފަހުކުރުގައި އިސްތިއުކުރި މީހުންކަމުގައެވެ. އޭނާއާ މުޝްރިކެއް ކަމުގައި ޙަދީޘްފުޅެއް ނުކުރައްވައެވެ. އަދި ކާފިރެއްކަމުގައިވެސް ޙަދީޘްފުޅެއް ނުކުރައްވައެވެ. އެހެންނަމަވެސް ޙަދީޘުން އެނގިގެންދާ ގޮތުގައި އޭނާގެ ދަރިން ގާތުގައި ބުނި ބަހަކީ ނިކަން ވިސްނާލާށެވެ. އޭނާ ބުނެފައިވާ 'އަޅުގަނޑުގެ ރައްބު' މިފަދައިންނެވެ. މިކަމުން އިނގޭނީ އޭނާ اللّٰه تعالیٰ އަށް އީމާންވެގެން ހުރި މީހެއްކަމެވެ. އަދި 'އަޅުގަނޑުގެ މައްޗަށް ބާރުވެވޭނެކަމުގައިވާނަމަ' މިއިބާރާތުން ހިފެހީ اللّٰه تعالیٰ ގެ ބާރުފުޅާއި މެދު ޝައްކުވެގެން އުޅޭ ހެންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެއީ އެހެން ނޫންކަން އެނގޭ، އެކަމާއި މެދު اللّٰه تعالیٰ އޭނާއާއި ސުވާލުކުރެއްވުމުން އޭނާ ދިނުމުގެ ޖަވާބުންނެވެ. އޭނާ ބުނެފައިވާ އެއީ اللّٰه تعالیٰ އަށް ބިރުން ކުރިކަމެއް ކަމުގައެވެ. މިއީ މުޅިނަހަރު ދިމާވާ ކަމެކެވެ. އިންތިހާއަށް ބިރުގަތުމުގެ ސަބަބުން، ބުއްދި ފިލައިގެންދާ، ޙާއްލު ޙާލަތުގައި ނުކުތާ ކަންތައް ކުރުވެއެވެ. އެއީ އިންސާނީ ސިފައެކެވެ. އެއްވެސް ޝުޢޫރެއް އިންތިހާއަށް އިހުސާސްވާނަމަ ބުއްދިފިލައިގެންދާނެއެވެ. އެކި ކަންތައް ކުރުވާ ފަދައިންނެވެ. މިގެ މިސާލަކީ މިސްކީނަ ޙަދީޘްފުޅުގައި ޙަދީޘްކުރައްވާ ތަހުރުވެރިޔާގެ މިސާލެވެ. އޭނާގެ ސަވާރީ ގެއްލިގެންގޮސް، އަލުން ފެނުމުން، އުފާވެ އުފާވުމުން ބުނެފައިވި "އަޅުގަނޑުގެ ޢަބުދާ އަޅުގަނޑުމެން ތިބާއެވެ. އަދި ތިބާއީ އަޅުގަނޑުގެ ރައްބެވެ" މިފަދައިންނެވެ. އޭނާ ނަމަވެސް އޭނާ ޖަޒުބާތީވެގެން ބުނަން ބޭނުންވީ "އަޅުގަނޑުގެ ރައްބު ތިބާއެވެ. އަދި އިބާދަތް ކުރާ ތިބާ އަޅުގަނޑުގެ ފުރިހަމަވެ" މިފަދައިންނެވެ.[80] އެހެން ނަމަވެސް، އެވަގުތު އޭނާއަށް ފުރިހަ އުފާވެރިކަމުގެ ޝިއްދަތު ބޮޑުކަމުން ކިޔުނު ނުކިޔުން އެއްގޮތް އޭނާއަށް ނޭނގުނެވެ.

[80] الثاني من المصباح في عيون الصحاح : رقم الحديث: 40

ކުރުޚާތަކަށް ބަރާބަރަށް ޙަދީޘް ބާރުންދީލާ ފަރާތްތަކަށް ރައްދުދޭ ޖަވާބު، އެމީހަކީ الله تعالیٰ އަށް އީމާންވާ އަޔާއް ކަމެވެ. އަދި އޭނާއަކީ الله ގެ ޙައްޤަށް އީމާންވާ މީހެއް ކަމެވެ. އަދި އޭނާ އުކުރި ކަމެއް ކުރުމަށް މެދުވެރިކުރުވި ކަމަކީ الله تعالیٰ އަށް ޝިރުކުޖެހުމެވެ. މިކަންކަމަކީ އޭނާގެ އީމާންކުރިކަމުގެ ފުރިހަމަ ކަން ދައްކުވައިދޭ ކަންކަމެވެ. މިހުރިހާ ކަމަކީވެސް ދީނުގެ އަސްލުތަކުގެ ތެރެއިންވާ ކަންކަމެވެ.

ކަންމިހެން ހުރުމާއެކު، ދަންނަވަން ޖެހޭ މިދަލީލަކީ ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި އާޙާދު ޙަދީޘް ޙުއްޖަ ނުކުރެވޭނެކަމަށް ބުނާ ބަސްތައް ދަލީލެއް ނުވާކަމެވެ. އެހެނަސް، އެއީ ފަރުދީ ކަންކަމުގައި އަދި މުހިންމަން ނޫނޭ (ހަދީ މަޢްސަލަތައް) ފަދަ ކަންކަމުގައި އާޙާދު ދަލީލުކުރުމުގެ ދަލީލެއްކަން ފަހަރުގައި ވެދާނެއެވެ. އެއީ އިސްތިދުލާލުކުރާ ގޮތަކުންނެވެ. އެހެން މިޙަދީޘް ޝަރުޢީ އެކި އިޖްތިހާދުތަކަށް ވާރިދުވެފައިވާ ޙަދީޘްތަކުން ވެފައި، އެކި ޙަދީޘްތަކުގައި މަޤާމު ބަޔާންކުރުމުގައިވާ ތަފާތު ރިވާޔަތްތަކުން ތަފްސީލުކަން އައިސްފައި ހުރުމުން އިޖްތިހާދު ކުރުމުގެ ނަތީޖާއަކަށް ނުކުމެވޭނެއެވެ.

ކޮންމެއަކަސް، އިސްލާމްބާންކުރުން ޙަދީޘްގައި ފުރިހަމަ ވާގޮތަށް މިޒާތީ ޤަބޫލުކުރުމުގެ ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި ގެނބިގެން ދުވަހަކު ފަހަރުގައި ކުރެވިދާނެ ކަމެއް ނުވެއެވެ. އޭނާއަކީ ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި ގެނބިގެން ދުވަހަކު ޝަރީޢަތް ކުރިމަތިކުރާކަމުގައި ވީނަމަ، الله تعالیٰ ގެ މާއްދާތަކާއި އޭނާގެ މައްސަލަ ތަޤްލީދުކުރުމަށް ނުބައިކަން އަޅުއްވާ ވަންނަވައެވެ. އެއީ :

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُۚ وَمَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفۡتَرَىٰٓ إِثۡمًا عَظِيمًا ﴿٤٨﴾ ﴾[81]

މާނައީ : ހަމަކަށަވަރުން، الله އަށް ޝަރީކުކޮށްފި މީހަކަށް އެކަލާނގެ ފާފަފުއްސަވައިނުދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެނޫން ކޮންމެ ކަމެއްވެސް، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ފުއްސަވައިދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله އަށް ޝަރީކުކޮށްފިމީހާ ފަހެ ބޮޑުވެގެންވާ ފާފައެއް ކޮށްފިކަން ކަށަވަރެވެ.

﴿ إِنَّهُۥ مَن يُشۡرِكۡ بِٱللَّهِ فَقَدۡ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِ ٱلۡجَنَّةَ وَمَأۡوَىٰهُ ٱلنَّارُۖ ﴾[82]

މާނައީ : ހަމަކަށަވަރުންވެސް، الله އަށް ޝިރުކުކޮށްފިމީހާއަށް، الله ވަނީ ސުވަރުގެ ހަރާމުކުރައްވާފައެވެ. އަދި އޭނާ އެނބުރި ދާންވާތަނަކީ ނަރަކައެވެ.

މިކަމާއި ގުޅޭ ސުވާލު އުފެއްދޭ މިހާ މުއްޠަބަތަކާއި ގުޅޭ ވިސްނާލުމެވެ. الله تعالیٰ ގެ ނިސްބަތްވާ ފަރިބަސްފުޅުތަކާއި ބުރުގުކުރުތަކަކީ ބަދަލުވެދާނެ ނުވާ ނިސްބަތްތަކެކެވެ. އަންނަނިވި އާޔަތްތަކުން މިކަން ސާފުވެއެވެ :

﴿ لَا تَبۡدِيلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَوۡزُ ٱلۡعَظِيمُ ﴿٦٤﴾ ﴾[83]

މާނައީ : الله ގެ ކަލިމަފުޅުތަކަށް ބަދަލުވުމެއް ނުވެއެވެ. ބޮޑުވެގެންވާ ކާމިޔާބީ ހަމަ އެއީއެވެ.

---

[81] النساء: ٤٨

[82] المائدة: ٧٢

[83] يونس: ٦٤

﴿ فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَبۡدِيلٗاۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَحۡوِيلًا ﴿٤٣﴾ ﴾ [84]

މާނައީ : ފަހެ اللهގެ ސުންނަތަށް ބަދަލުވުމެއް އައިސްނެއް ލިބޭއަށް ތިބާއަކަށްވެސް ނުފެންނާނެއެވެ. އަދި اللهގެ ސުންނަތަށް އަނބުރާލާ ބަދަލުވުމެއް ލިބޭ އަށް ތިބާއަކަށްވެސް ނުފެންނާނެއެވެ.

﴿ سُنَّةَ ٱللَّهِ ٱلَّتِي قَدۡ خَلَتۡ مِن قَبۡلُۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ ٱللَّهِ تَبۡدِيلٗا ﴿٢٣﴾ ﴾ [85]

މާނައީ : اللهގެ ސުންނަތެކި އެއީ ކުރީންވެސް ކަން ހިނގަމުންދިޔަ ގޮތެވެ. އަދި اللهގެ ސުންނަތް ބަދަލުވާ ގޮތެއް ލިބޭއަށް ތިބާއަކަށްވެސް ނުފެންނާނެއެވެ.

މިފަދަކަމެއްކަން ހަމަވެގެންދިޔަ ފަދައިން ދީނުގެ އަސްލުގައި އުޅުނު ބިލި ޤައުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި އެކަމަކު ގެންނަ ދަލީލުތަކީ ބަނގަލު ދަލީލުތަކެއްކަން ނޫނެވެ. މިއަދު އަހުރުމެންގެ މުޤައްމަތަތަކުގައި ޤައުލުގެ އުޅުނު ދައްކާއިރު، ދީނުގެ އަސްލުތަކީ އަހުރުމެންގެ ޙަދީޘްތަކުން ދަނަން ކަނޑައެވެ. ފަހެ އަބޫ ސުފްޔާނު ޙަތަދު رضي الله تعالى ހިރަޤުލް ކުރިމަތީގައި ވިދާޅުވި ޙަދީޘްގެ ފަރާތުން ބައްޔަތުކުރެއްވި ވާހަކައިގައިވެސް ބަޔާން ކުރައްވާފައިވެ : "އޭނާ (އަޅުގަނޑު ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم) ބުނެއެވެ - اللهއަށް އަޅުކަން ކުރާށެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އާއި އެއްވެސް އެއްޗެއް ޝަރީކު ނުކުރާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ކާބަފައިން ބުނާވާހަކަތައް ދޫކޮށްލާށެވެ. އަދި އަހުރުމެންނަށް ނަމާދު ކުރުމަށާއި ޒަކާތް ދިނުމަށާއި ޞާދިޤުވުމަށާއި ތަޢައްފުފުވުމަށާއި ގަރާބާތްތެރިންނާ ގުޅުން ބާއްވާ ކަމަށް އަމުރު ކުރައްވައެވެ."[86] ހަމަ އެފަދައިން ކާފިރުންގެ މިޤާތަކުގައިވެސް މިއަދު އަހުރުމެންގެ ދީނުގެ ޝިރުކުތަކާ ކަޢިލުވެގެން ހިނގައިދެއެވެ. އެއްކަލާކުވެސް ކުރުމުގެ ވާހަކައި، ފަހެ މަގުމަތީ ނަމާދު ކުރުމައި ޖަމާޢަތްތެރިންނާއި ކާފަރުވެރިމާއި ބައްޖަން ދިޔުމުގެ ވާހަކަތައް ހިނގައިދެއެވެ. އަދި ހިތްވައިމާއި ޖަނާޒާކުރުމާއި މުޅި ތާއަތުގެ އެއްކަލާމުގައި އަންހެނުން ބޮޑުގާއަށްވުމާއި އަންހެނުންނަށް ފިޔަވަސްއަށް މަސައްކަތް ނުވެވުން ވާހަކަތައް އިސްލާމީ ދުރުތަކުތާއި ބައްދަލުވާ ވާހަކައާއި އަދިވެސް އެހެނިހެން ފިއްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ވާހަކަވެސް ދައްކައެވެ. އެއީ މަދާރިސް ކުރުކުރާއި، ފުރައްސާރަކުރުމާއި، އަޑުވައްޓާލުމާއި، ނަޞޭޙަތްދެ ބައްދަ ފަހަނައަޅާދާ ބައްޕަކުރުމަ ސިފަކުރުމަށެވެ. ނުފޫޒުއަށް މިކަންކަމަށް އަހުރުމެންގެ ދީނުގައި ވާޖިބުވެފައިވާ ކަންތައް ކަން ކުދިކުދިން އަނގައެވެ. މިއަސްލުތަކަށް އެހެންނަން އަނގައިދީ އަހުރުމެން މުސްލިމުންނަށް އެއަސްލުތަކަށް ނޫނުގެ ބަދަލުގައި ހިއްސާކުރެވޭން ދެއްކޮށްލަދޭނެތޯ؟! އިސްލާމު ކުޑަކުރުމަށް ފަދައިން އަސްލުތަކުގައި ޤިޔާސް ބޭނުން ކުރުވޭނެއެވެ. އެކަމަކު ފަދަ ނުވަތަ އެކަންކަމުގެ ދަރުން އަނބަ ވާފަދަ މައްސަލަތަކުގައި ނޫނެވެ ކަންކަން ހުރިގޮތުގެއެވެ. އަދި ހަމަ މައްސަލަތައް އެހެންނެވެ.

ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައިވެސް އުޅުނު ބިލި ޤައުމުގެ ދެފުށް ކަމަށް ބުނެވިދާ މިޤާބިލުގެ މުޢީޒާއިން ފަހުކޮށްދިނުމަށް ބާބިލް އަޅުގަނޑާކެވެ. އެއްމަތުގެ ސަޙާބުންގެ ފަހުބުން އަހުރުމެނާ އެކި ވާހަކަތައް ނަޤްލުކުރަމުންދިއުން ބަނޑަށް ޢުމަރު ގެދުން ވާހަކަތައް ދައްކައިދެއެވެ. އެއީ މުސްލިމުންނަށް އެދިފަނާދީ ދީން ޢަޤީދާކުރުމެވެ. އެހެން ޝަރީޢަ ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި އުޅުނު ބިލި ޤައުމުގެ ދެފުށް ނަފީކުރާ ބަސްކޮޅެއް މިތަނުގައި ދަލީލުކޮށްލާމެވެ.

[84] فاطر: ٤٣

[85] الفتح: ٢٣

[86] (يقول: اعبدوا الله وحده ولا تشركوا به شيئا واتركوا ما يقول آباؤكم ويأمرنا بالصلاة والزكاة والصدق والعفاف والصلة) صحيح البخاري في باب بدء الوحي

قال : لله أسماء وصفات لا يَسَع أحدًا ردّها ومَن خالف بعد ثبوت الحجّة عليه فقد كفر. وأمّا قبل قيام الحجّة فإنه يعذر بالجهل لأن علم ذلك لا يدرك بالعقل ولا الرَّوِيّة والفكر[87]

މާނައީ : (އިމާމު ޝާފިޢީ) ވިދާޅުވިއެވެ : الله އަށް އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކެއް ވުޖޫދުވެގެންވެއެވެ. އެއީ (ޤުރުއާނުން) ޚަބަރުދެއްވުމުގެ ތިރަވަސްކަން އެއްވެސް މީހަކަށް ދިބެގެންވާ ކަންކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެކަމުގެ ޙުއްޖަތް އުމުރެއްގެ މައްޗަށް ޘާބިތުކުރެވުނުކަން ޝަރުޢީގޮތުން ޘާބިތުވުމަށް ފަހު، ޙުއްޖަތް ޘާބިތުވުމަށްފަހު ކަމުގައި އެކަމާއި ޚިލާފުވެއްޖެ މީހަކު ކާފިރުވާނެއެވެ. އެއާއި ޚިލާފަށް، ޙުއްޖަތް ޤާއިމުވުމުގެ ކުރިންނަމަ، އެމީހާ ޖާހިލުވުމުގެ ސަބަބުން އުޒުރުދެވޭނެއެވެ. އެހެނީ އެއީ ސިކުނޑިންވެސް، ފިކުރުކުރުމުންވެސް ވިސްނާލުމުން ދެނެގަނެވޭނެ ކަންތަކުގައި ނޫނެވެ.

ފަހެ، އިމާމު ޝާފިޢީގެ މިބަސްފުޅު ބަޔާންކޮށްދޭނީ ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި އުޒުރު ދެވޭނެ ކަމަކީ ބާވާ މިހުންނަށް ޢުޛުރު ދޭވޭ، އިސްލާމް ބުނެވުން ފަރާތެއް، الله تعالى ގެ އިސްމުފުޅުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކާއި ވަރީގެ ޢަޤީދާއާއި ދެކޮޅު އެނގުން ކަންތަކެއް ނޫންކަމެވެ. އަދި އެއީ ފަހުން ހަމަ ޢަޤީދާގެ ބައިތަކުގެ އެކަންކަމުގައި ޖާހިލު ދުވީމަނަށެވެ. އަދި އިމާމު ޝާފިޢީ ފާހަގަކޮށްލާފައިވާ ފަދައިން، ޖާހިލުވުމަކީ އެއީ ސިކުނޑިން ވިސްނުމުން ބަލާ ބަޔަކަށް ނުވާ ކަމުގައި ނުވާތީއެވެ.

އެއާއި ޚިލާފަށް، ޢަޤީދާ އެހެންކަމުގެ ފުރުޤާނަގައި ހުރި މަސްއަލަތައް ކަމާއި ސޮރޯޑާގެ އަދި އެކަމުގެ ބާރުތަކުގެ ސޯޗުފަހަރު ޖަމާކުރެވެ. ހަމައެކަމަކަށް ފަހުގައި، ޢަޤީދާގެ ހަމަތަކުގައި ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ. ވީމާއަކަން ފިޔަވައި، އިމާމު ޝާފިޢީ ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި ޖާހިލުވުން ޢުޛުރަކަށް ނުވާނެ ކަމަށް އިމާމު ޝާފިޢީގެ ފަރާތުން އައިސްފައިވާ ހަމަތަކުގެ ވިސްނާތަކެވެ. އެއީ ތިރުވެރި ވޭތުގެ ބަލާ ބަސްފުޅުތަކެވެ.

قال : لو عُذِرَ الجاهل لأجل جهله لكان الجهل خيراً من العلم إذ كان يحط عن العبد أعباء التكليف و يريح قلبه من ضروب التعنيف ؛ فلا حجة للعبد في جهله بالحكم بعد التبليغ و التمكين ؛ لئلا يكون للناس على الله حجة بعد الرُسل[88]

މާނައީ : (އިމާމު ޝާފިޢީ) ވިދާޅުވިއެވެ : ޖާހިލަކު، ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުން އުޒުރުދެވޭނަމަ، ޢިލްމަށްވުރެން ޖާހިލުކަން ހެޔޮކަމަށް ވާނެއެވެ. ނުވަތަ ތަކުލީފުގެ ބުރަތައް އަޅުގެ ކިބައިން ދުރުކުރެވޭ، އަދި އިންޒާރުކުރެވުމުގެ ބާވަތްތަކުން ހިތަށް ފަސޭހަ ލިބިގެންދާނެއެވެ. ފަހެ، ޙުކުމް ބަޔާނުކޮށްދިނުމަށް ފަހު އަދި ކުޅަދާނަވާ ފަހުން ޖާހިލުވުމުގައި ޢުޛުރުގެ ޙުއްޖަތެއް އަޅަކަށް އޮތީ ނުވާނެއެވެ. އެއީ ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމަށް ފަހު، އިންސާނުން، الله تعالى ގެ މައްޗަށް ދެކޮޅު ޙުއްޖަތެއް ނުވުމަށެވެ.[89]

ފަހެ މިބަސްފުޅުން ދީނުގެ އަސްލުގައި ޖާހިލުވުން ޢުޛުރަކަށް ނުވާކަން އެނގޭނެއެވެ. މިހެން އިމާމު ޝާފިޢީ ބަޔާންކޮށްދެއްވާތީ އަދި ޢާއިޝާ ޤުރުއާނާއި ޙަދީޘުގެ ބަސް މިތަނުގައި ނަޤުލުކޮށްލާނަމެވެ. އެއީ އިބްނު ބާޒުގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ :

[87] فتح الباري (407 / 13)

[88] المنثور في القواعد، للزركشي: 2 / 17

[89] އެބަހީ : ޖާހިލުގެ ޢުޛުރުގައި މިއަދުގެ ޢިލްމުވެރިންގެ ބަހުން ދެކޮޅު އެހެން ޖާހިލުން އުޅުއްވާ ހިސާބުތަކުގައި ނަމާދުކުރުމުގެ ބާބެއްކަމެވެ. އެހެނީ ރަސޫލުން ފޮނުއްވުމުގެ ހުކުމް ޖާހިލުކަމުގެ ޢުޛުރު ބަލައިގަތުމާ ކަމެކެވެ.

(س:) هل يوجد عذر بالجهل في أمور التوحيد؟ وهل ينطبق هذا على أن من يدعون وينذرون للأولياء، ويعتبرون معذورين بجهلهم؟

(ج:) لا يعذر بذلك، أقاموا التوحيد لا يعذرون بالجهل ما دام بين المسلمين، ليس في فترة من الزمان ولا في محلٍ بعيد عن محل الإسلام بل بين المسلمين لا يعذر بالتوحيد، بل متى وقع الشرك منه أخذ به، كما يقع الآن في مصر والشام ونحو ذلك وبعض البلدان عند قبر البدوي وغيره، فالواجب على علماء الإسلام أن ينبهوا الناس وأن يحذروهم من هذا الشرك، وأن يعظوهم ويذكروهم في المساجد وغيرها، وعلى الإنسان أن يطلب العلم ويسأل ولا يرضى أن يكون إمعةً لغيره بل يسأل، الله يقول سبحانه: ﴿فَسۡـَٔلُوٓاْ أَهۡلَ ٱلذِّكۡرِ إِن كُنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ۝٤٣﴾[90] فلا يجوز للإنسان أن يبقى على الكفر والشرك لأنه رأى الناس على ذلك ولا يسأل ولا يتبصر، وقد ثبت عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال: (إن أبي وأباك في النار) لمن سأل عن أبيه قال (إن أبيك في النار) فلما رآه تغير وجهه قال (إن أبي وأباك في النار). وأبوه مات في الجاهلية. رواه مسلم في الصحيح. لأنه كانوا على شريعةٍ تلقوها عن خليل الله إبراهيم عليه الصلاة والسلام وهي التوحيد وأمه عليه الصلاة والسلام ماتت في الجاهلية واستأذن ربه أن يستغفر لها فلم يؤذن له، واستأذن أن يزورها فأذن له، فدل ذلك على أن مات على كفر لا يستغفر له ولا يدعى له وإن كان في الجاهلية فكيف إذا كان بين المسلمين وبين أهل التوحيد وبين من يقرأ القرآن ويسمع أحاديث الرسول صلى الله عليه وسلم. وأولى بأن يقال في حقه إنه كافر وإنه في حكم الكفار، وكثير منهم لو سمع من يدعو إلى توحيد الله وينذرهم من الشرك لأنف واستكبر وخاصم أو ضارب على دينه الباطل وعلى تقليده لأسلافه وآباءه ولا حول ولا قوة إلا بالله، فالواجب على كل إنسان مكلف أن يسأل ويتحرى الحق، ويتفقه في دينه ولا يرضى بمشاركة العامة والتأسي بهم في كفرهم وضلالهم وأعمالهم القبيحة، وعليه أن يسأل العلماء ويعتني بأهل العلم عن ما أشكل عليه في أمر التوحيد وغيره، ﴿فَسۡـَٔلُوٓاْ أَهۡلَ ٱلذِّكۡرِ إِن كُنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ۝٤٣﴾ [91]

(އިބްނު ބާޒުއާއި ސުވާލުކުރެވުނުގޮތް :) ތައުހީދުގެ ކަންކަމުގައި ޖާހިލުކަމުގެ އުޒުރު ދެވޭނެ ހުއްޓޭތޯ؟ ވަލީވަރިންގެ ގަބުރަށް ކަންކަމަށް އެދި އެމީހުންނަށް ނަދުރުބޭނާ މީހުންގެ މައްސަލަ މިއުޞޫލު ފެތޭހުއްޓޭތޯ؟ އަދި އެމީހުންގެ ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުން އުޒުރުވެރިވެވިދާނެ ކަމެއްކަމުގައި ވާނީހުއްޓޭތޯ؟

(ޖަވާބު :) އެކަމުގައިވެސް އުޒުރުވެރި އެއް ނުވާނެއެވެ. އެމީހުން ތައުހީދު ޤާއިމުކޮށް މުސްލިމުންގެ ދެމެދުގައިވާ ހިނދަކު ޖާހިލުކަމުގެ ސަބަބުން އުޒުރުދެވޭނެކަމެއް ނުވެއެވެ. އެއްވެސް ޒަމާނެއްގައިވެސް އަދި ތަނެއްގައިވެސް ދެއެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ ބިންތަކާއި ދުރުތަންތަނުގައި، ޝިރުކު ހިނގައިފިނަމަ، އަދި ހިތްހަމަޖެހޭގޮތަކަށް މުސްލިމުންގެ ދެމެދުގައި ތައުހީދުގައި އުޒުރުވެރިނުވެވޭނެއެވެ. އަދި ހުއްޓޭތޯ؟ މިޒަމާނު ޝިރުކުގެ ގޮތުގައި ކުރެވޭ ބަޔަކު މިސްރާއި ޝާމު ފަދަ ބައެއް ޤަބުރުތަކުގައި ކަންތައް ހިނގާ ފަދައެވެ.[92] އެއީ މިހާރު މިސްރާއި ޝާމާއި އަދި އެފަދަ ބައެއް ބިންތަކުގައި، ބަދަވީއެއްގެ ޤަބުރުތަކާއިގައި އަދި އެހެނިހެން ތަންތަންގައިވެސް ޝިރުކު ކުރާވަރަށް ވަރަށް ހިނގާފައިވާ ކަމެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ ޢިލްމުވެރިންނަށް ވާޖިބުވަނީ މީސްތަކުން ބަލާކަމަށް ޝިރުކާއިމެދު އަރާމެވިދާނެތީ މީހުންނަށް ހިތްވަރު ދީފައިވާއިރު. އަދި މިސްކިތްތަކުގައި އެފަދަ ތަންތަނުގައި އެމީހުންނަށް ވަޢުޡު ދިނުމާއި އެމީހުންނަށް

ހަނދާންކޮށްދިނުމެވެ. އަދި އިންސާނާއަށް ވާޖިބުވަނީ އިލާހު ހުރުމަތާއި ސުވާލުކުރުމެވެ. އަދި އެހެން މީހަކަށް، ވިސްނުމަކާ ނުލައި ބުނުމަކާއި ތަބަރާ މިހަކަން ވުމަން ތެރިގެންނުވާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ސުވާލުކުރައްވާނެއެވެ. الله سبحانه وتعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ : (ސޫރަތުގެ ކަމުގައިވާނީ ނަމަ، ޤުރުއާނުގެ އަލްއިސްރާއުގެ ކުބައިން ސާބިތުވެގެންވާނެއެވެ) ގޮތް، މިހެން ކަމެއްގެ މަތީގައިވާ ފުރުސަތާ އެކަމާއި ސުވާލުކުރެވޭނެ، އެކަން އޮޅުން ނުފިލުވައި ހުރި، ކުރުމާއި ޝަރުޢުގެ މަތީގައި ދީނުގެ އިންސާނުކަން ހުއްޓުވުމެއް ކަމެއްކުރެވޭނެ. ގޮތް ނަބީ ﷺ "ހަމަކަށަވަރުން ބިމުގެ ބައްޔާއި ބިއްގެ ބައްޔަކީ ނަމަވެސް ބަޔާނޭ" ކޮށްދެއްވާތީ ބަޔާން ޢަމަލުކުރުމެއް ނުކުރާ ބަހެއް ބިނާކުރާ ޖަވާބު ކޮއްބައި. އެކަކީ ދެބަސް ބުނެ ސުވާލުކުރަނިކުން އެސް ޤާ "ހަމަކަށަވަރުން ބިމުގެ ބައްޔަކީ ނަމަނައިގެ" ބިނާކޮށްދެއްވާތީ ޢިބާރާތެއް، އަދި ސުވާލުކުރުން ބުނަނީ ޖަވާބުކުރުމުގެ ކަމެއް "ހަމަކަށަވަރުން ބިމުގެ ބައްޔާއި ބިއްގެ ބައްޔަކީ ނަމަނައިގެ" އެވެ. އެކަކީ ދެބަސް ބުނެ ސުވާލުކުރާ ކަމެއް ޢަމަލުކުރުމުގެ ޖަވާބެއްދެއެވެ. (މިބަދަލު ކުރުމުގެ ކަމުސާބިހިގައި ބަރަދުވީ ސުވާލުކުރެއްވުމެވެ. ޤާލަ ސަޙާބީ، ކޮޅެއް الله ގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޖަވާބު ސުވާލުކުރާ ޝަރުޢީ ކަމެއްގެ. އެސް ބުނެވިއްޖެ. އަދި ސުވާލުކުރާ ހަމަކަށަވަރު ޢަމަލު ޖަވާބުކުރުމެއްގެ ގޮތެއް. ސުވާލުކުރާ ޖަވާބެއް ގޮތުން ސުވާލުކުރަނިކުން އިޖުތިހާދު ކުރުމަށްވާ އަދި ފުރަތަމަ ސުވާލުކުރުމަކީ އަތުން ދެވަނަ އެކަމުގެ އިޖުތިހާދު ކުރުމަކީ ސާބިތުވެފައިވާ ގޮތެއް. މިސާލެއްގެ ކަމުގައި ބޭނުންކުރެވޭ އެއްކަލަ ހޯދަން ސުވާލު ކުރުމުގެ ގޮތެއް. ދެކޮޅު ޢަމަލު ކަމުގައި ޖަވާބުކުރުމުގެ ގޮތް އެ ކުރުމާއި ސުވާލު ކުރެވޭ ގޮތް އިޖުތިހާދު. ގޮތް ސުވާލުކުރަނިކުން ކުރުމުގެ ޖަވާބެއް ބޭނުންކުރާނެއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑު (އަހަރެމެން) ދެކެވުނު ބޭނުންކުރެވިދާނެއެވެ. އެއީ ޝަރުޢީ ހުކުމެއްގެ ގޮތް ކަމުގައިވާ ސުވާލު، އެކަން ސުވާލުކުރުމުގެ ގޮތް، ބާރުގެ ގޮތް، ޤުރުއާނުގެ ގޮތް، ތުރާބަން ބިދާތު ވިސްނުމުގެ ސުވާލު ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙަދީޘު ބަސްފުޅުތަކުން ބޭނުމަކީ ބޭއްލެވި ބިނާކުރުމުގައި ކަމެއް ކުރުން ކަމާއިގެ ހަދީޘެއް ކަމެއްގޮތަކީ ބާރުގެ ކަމުގެ އެވެ. ޢަމަލުކުރާ ބެއް އިޖުތިހާދު ކުރާނެ ކަމުން ކުރާ ކޮށްލުމުގެ ބިނާކުރުމެވެ. އަދި އެކަމުގެ ޖަވާބު ހަމަ ދީނީ ކަމުގައި ސުވާލު ޖަވާބު ކަމެއް. އަދި ސުވާލުކުރާ ފަރާތުން ޖަވާބުދާރީ ވުމެއް އިސްތިޢާނާއަށް، ޢުލަމާއުން ޝަރުޢީ ސުވާލު ކުރާނެ ގޮތް ޖަވާބު ދިނުމުގެ ކަމެއް. الله ގެ ހުކުމުގެ ބާރު ދީނީ ކަމުގެ ބަޔާން ކުރުމަށް، ސުވާލު ކުރެވިފައިވާ، ޖަވާބުދާރީ ކުރުމަކީ ބޭނުން ކުރުމުގެ ވާޖިބެކެވެ. ހަމަ ކަމެއްގެ ތަޢުލީމު ދިނުމުގެ ކުރިން، އަދި ސުވާލުކުރާ ފަރާތުން ޖަވާބުދޭ ކުރުމަށް ކަމެއް ބުނެދީފައިވާ ވިސްނުމުގެ ކަމުގައި. އަދި ހަމަކަށަވަރުވެފައިވާ ކަމެއް ދެނެގަތުމަށް ސުވާލުކުރުމުގެ ތެރެއިން ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކުގެ ވާޖިބު ޢަމަލުކުރުމެވެ. އަދި ކަމެއް ކުރުމުގެ ބޭނުމެއް ހޯދަން ސުވާލު ކުރާ ކަމުގައި ވުމުގެ ސަބަބުން، ޖަވާބުދޭ ސުވާލުކުރާ ގޮތްތަކެވެ. ޢިލްމުގެ ތެރެއިން (ސޫރަތުގެ ކަމުގައިވާނީ ނަމަ، ޤުރުއާނުގެ އަލްއިސްރާއުގެ ކުބައިން ސާބިތުވެގެންވާނެއެވެ).

އިސްލާމް ދީނުގެ ބަސްތަކުން ދީނުގެ އަސާސްތަކުގައި ޝަކުވުން ނުދެވޭނެ ކަމަށް ބާރުއަޅައިދެއެވެ. ނަމަވެސް ބައެއް ފަރާތްތަކުން ދެބަސްވުމަށް ސަބަބުވާ ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ބިރުވެރިކަމާއި عارض الجهل ކިޔާ ކަންތައް ބުނެދެއެވެ. ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކުގެ ބާޠިލުކަމާއި ސުވާލުކުރުމުގެ ބާރު ދަނެގަނެ، ޖަވާބުދޭ ކަމުގައި ބުނެވިފައިވާ ގޮތެއް ހުރި ސުވާލަކީ ބައެއް ކަހަލަ ސުވާލުކުރަން ބޭނުންވާ ގޮތް ބުނެދިނުމެވެ. ސާބިތުވެފައިވާ ދަލީލާއި ޢިލްމީ ގޮތަކުން ޖަވާބުދޭ ސުވާލެއް ކުރާތީ ސާބިތު ކަމެއް ދެނެގަތުމެވެ. އަދި ބައެއް ސުވާލުތަކުގެ ޖަވާބު ދިނުމުގައި ދަލީލު ބޭނުންކުރެއްވުމެވެ. ކަމަކީ ނުވާނެއެވެ. އެހެނީ ސާބިތުވެފައިވާ ކަމަކަށް ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކުގެ އެއްބަސްވުމެއް ނުލިބެއެވެ. އެއީ މިޒާޖުތަކެވެ. ދީނާއި ބެހޭ ކަންތައް ސުވާލުކުރާ މީހާއަށް ކުރިމަތިވާ ޖަވާބު ދިނުމުގެ އުސޫލުތަކާއި ފަރުވާ ބަޔާންކުރާ ކަމެވެ. ސުވާލު ކުރާ ޖަވާބު ދިނުމާއި ޝަރުޢީ ދަލީލުތައް. ސުވާލުކުރުމުގެ ގޮތް ސަބަބުން ދީނުގެ ކަމުގައިވާ ހުކުމްތަކާއި ބޭނުމެއް. ޖަވާބު ނުދެވޭނެ. ކަމެއްކުރުމުގެ ސަބަބުން ސާބިތުވެފައިވާ ދަލީލުތަކުގެ ބާޠިލުކަން ބަޔާންކުރެވިދާނެއެވެ. އަދި ސާބިތުވެފައިވާ ދަލީލު

ކަނޑައެޅިފައިވާ މުއްދަތެއްގެ ފަހުން އެކަން ނޭނގުމަކީފަސް ޢާންމުގެ ކުރެއް ކަމުގައިވެއެވެ. މިއީ ދީނިއްޔާ ކަންކަމުގައި ޙަސަން އުޞޫލު ކަމުގައިވާއިރު، ދީނީ ޙުކުމް ތަފާސްކުރުމުގެ ސަބަބެއް ނެތެވެ. އެހެނީ އިސްލާމްދީނާއި އުދީނުގެ ބުނުމަކީފަސް ޚިލާފުއިދުމަކާއި އުޞޫލުތަކާއި ގުޅޭ އަހުލުވެރިވުމަކީ ކާނުގު މުސްލިމުކަން ވާޖިބުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. ނޫނީ ކަންކަން ހުންނާނެއެވެ. ނަމަވެސް ދީނުގެ އަސާސްތަކާއި ދީނުގެ ޞަރީޙު ކަންކަމުގައި މުސްލިމުކަން އުފުރުވުން ނުދެވޭނެއެވެ. އެގޮތަށް އުފުރުދުވެނަމަ އިމާމް ޝާފިޢީ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިން އިލްމުގެ އެއްވެސް ބާރުކަމެއް ނެތެވެ. އަދި ޤާނޫނުގެ ގޮތުގައި ދީނިއްޔާގައި ދިރިއުޅުމަކީ ތަކުލީފުތަކެއް އާއްމުގެ ކާނުގެން ބޭނުން ކަމެކެވެ. އަދި ދީނިއްޔާގައި ބޭނުން ގޮތަކަށް އުޅުމަށް މަގުފަހިވާން ކަމެކެވެ.

މިވާހަކައިން ވަރަށް ސާފުކޮށް އެނގިގެންދާ ފަދައިން، ދީނުގެ އަސާސްތަކުގައި ނުވަތަ ތަފްޞީލުގެ މައްސަލަތަކުގައި ޤާނޫނުކަމުގެ އުޞޫލު ނުދެވޭނެއެވެ. އެއީ އިސްލާމް ދީނުގެ ޝަރުތުތަކުން އާދަތްތަކާއި ޚިދްމަތްތަކާއި ވާހަކަތަކުން ވަރަށް ސާފުކޮށް އެނގޭ ކަމެކެވެ. ފަހު ދީނުގެ ސަރަހައްދުގެ ދިފާޢުގައި އިޖުތިހާދު ނުކޮށް ސާފު މައުސޫލަކަށްވެ. އެހެނީ، ނޫނުގެ އުޞޫލު އެނގޭ ބެހެން ބާރުނުލިބޭ ބޭރާ ފަރުދީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރެއިން ކުރީގެ ޝަރުޢީ އަޙްކާމްތައް ކުރިން މިހިރަ ނިންމައިދެވެ. އެހެނަސް، ދީނުގައި އެހީތެރިވެ މިހެން ބޯހިނެއްގެ، ބުނެދިނުމުގެ ބާރުމިލުވެ. އެހެނީ އެއްވެސް ދީނުގައި އެމީހުން ދީނުގެ ގުޅުވާލުމެއް ދީނުގެ އަސާސް ދެމިއޮތުމެވެ. އަދި ރަސޫލު އެކަން ހިތްނުމިފެ. އޭގެ ދަލީލަކީ ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ދަޢުވަތު ފެށުމުގެ ކުރީގައިވެސް އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތުގެ މަތީގައި ބަޔަކު މިހުން ތިބިއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ޒައިދު ބިން އަމްރު ބިން ނުފައިލް ހިމެނެއެވެ. އަދި ސަލްމާން އަލްފާރިސީ رضي الله عنه تعالى އާއި ވަރަޤަތު ބިން ނައުފަލް ފަދަ މީސްމީހުންނަކީ މިކަމުގެ އަމިއްލަ ހެއްކެވެ. އިލްމުވެރިން ފަތުވާގެ އަޅުގަނޑުމެންނާއި ގުޅޭ ހާލަތުގައި އެމީހުންނަށް ޒިޔާރަތް ދެވޭނެ ކަމެއް ގޮތުގައެވެ. ދީނިއްޔާގައި އެމީހުންގެ ބުނުމަކާއި ގުޅިއްޖެނަމަވެ. ބަޔާނަކަށް ބަލާއިރު، އުޅުނު ބިލް ޤަބުލުކުރެވޭ ބާރެއް އެހެނީ އިއްޔާއްތަކުގެ ޙައްޤު އެއްގަދަ މިނިސްޓަރުނަކީ. އެހެންނަމަވެސް، ޝަރުޢާގައި ކުރުމުގެ މަތިވެގެ ނަބީއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ބަޔާނާއިރު ނަތަކާއިރުޅަކާ ކަމުގައިވާކަން ޝަރީޢަތް އެނގޭއެވެ. އަދި ކުރުއާނާއި ޝަރުޢީގެ މަތީގައި އާދަކަތުގެ ގަވާޢިދު ނިޒާމުތަކުން މަސްލަޙަތު ދީނުގެ ޙިމާޔަތް މަގުފަހިކުރުން އެކަކަސް، ދީނިއްޔާގައި އެމީހުންގެ ބުނުމަކީ އިސްލާ ބުނެދިނުން ފަދައިން الله تعالى ގެ ބަދަލުވެލުން ނުވާ ޤާނޫނުގައި، ހުކުމުގެ ބުނުމެވެ.

ތަކްފީރު ކުރުމަކީ އިސްލާމްދީނުގެ ބައެއް - އެކަން މަނާކުރުމުގައިވެސް ހައްދުފަހަނައަޅައި ނުވާނެވެ!

"އަހުލުއް ސުންނަތި ވަލް ޖަމާޢަތުގެ އަޤީދާއެއް ނޫން އެހެރީއެއް ވަގުތުން ކުފުރުގެ އަމަލެއް ފުރަތަމަ އިރަށް ކާފިރުކުރުމެއް"

ދަންނާށެވެ! ތަކްފީރު ކުރުމަކީ އިމާންވާ ކޮންމެ މީހަކު އެނގިހުރުމަށް ނޭނގިހުރުމަށް ކުރާކަމެކެވެ. ފަހެ، އެއީ އިސްލާމްދީނުގެ ބައި ހިސާބެއް ފުރިހަމަ ކުރެވުނު، އެއީ މަރުވުމުގެ ހަމައަށް ތަކްފީރުކުރުމުން އެއްގަމައަށް ސަލާމަތްވާ ގޮތެވެ؟ ފަހެ، އިސްލާމްދީނުގެ ބައިތަކަ، އެއީ އެބަސްތަކީ މީހަކުނަށް މުސްލިމުކަމެވެ. މުސްލިމުކަމަ ބައި ނަމަ، މުސްލިމުންގެ ސިފަތަކުން ޖެހެއެވެ. އަދި މުސްލިމުކަ ބައިމުން، ބަޔަކު ގެއްލުން ނުވަތަ ހައްދު ވާހަކަ ދަތުރާ އިބްތިދާޢުންވެސް އެނގޭ ގޮތުގައި، މުސްލިމުންނަކީ ވަކި ސިފަތަކެއް އެކުލެވޭ ބައެއް ކަމުގައި ވެއެވެ. އެއީ ބަޔަކު ގޮތެއް ހިނގާ އެއްބަސްކަމުވެސް ނަސްދީފާ ބިދުއަތްތެރިވެސް ތަފާސްކުރެވޭ ގޮތެއް އެއްބަސްކަމުވެސް ތަފާސް ދީނުގެ އެއްބަސްވެގެން ތަފާތުކަމެކެވެ. ހަމައެކަށީގެން މުސްލިމުންނަށް މުސްލިމުންނަކީ ކާފިރުން ވަކި ސިފަތަކަށް ބަލައިގެންނެވެ. އެސިފަތަކުން ސިފަވާ ނަމަ، މުސްލިމުކަން ނޭނގެ. މުސްލިމުކަމަށް މިހާރު އެހެން ނަމަ ސިފަތަކުން އެއްގަމަށް ކާފިރުކުރުމެވެ. [93] މުޢުމިނަ ފާސިޤުން އިސްލާމްގެ ބައިތަކަށް ވަކިކުރުމުން، ބަޔާންކުރެވޭ ޢަމަލުތަކުގެ ދީނާއި ކުރާ ގޮތެއް ހަމަޖެހިފައި ވާ ހުކުމެއް ނަގަނީ ހިނގާ މީހުން ކާފިރުކުރުމުގައެވެ.

ފަހެ، ތަކްފީރުކުރުމަކީ އަހުލުވެރި މުސްލިމުންގެ ނަފުސުގައި ދުނިޔޭގެ ހުކުމެއް ގެނައުމުގެ ނަތީޖާއެއް ދެކިގެން އިސްލާމުގެ ޝަރީޢަތުގެ ކަމެކެވެ. އެކަމުގައި އަހުލުވެރިންގެ ދީނުގެ ބައިތަކަށް އިލްމުން މުއްސުލިމުން ހުށަހަޅާ ކަމެކެވެ. ތަކްފީރު ކުރުމަކީ ކަލާމު "ނުބައިކަމުގެ ފުސް ވަކިހުރެ". ފަހެ، ﷲ تعالى އެއީ ކަލާމުގެ ކުރުމުގައި ބަޔާނުގެ ކުރުމަކީ ކަމެކެވެ. އެކަން ކުރުމުގައި ފަދަ ނުބައިކަން ބަޔާނުކޮށްދީފައިވެއެވެ. އެއީ އަދި ނުބައިކަމުގައި ފަދަ ފާހަގަ ސިފައެއް ބަޔާނުކޮށްދީފައިވެއެވެ. މިއީ ތަކްފީރުގެ ވާހަކަ މިފަދައެވެ.

އެއީ އިސްލާމުގައި އެހެންގޮތެއް ބޭނުންކުރާ ގޮތް މުސްލިމުންގެ ގޮތުގައި ހުއްޖަތަކާއި މިނޫނަ ކަމެކެވެ. މުސްލިމުން އެއްބަސްވާ އަހުލުވެރިކަން ދީނީ ބަޔާނުގެ ހުކުމެއް ތަކްފީރުކުރުމުގެ ބައިތައް ފަދައެވެ. އަދި ތަކްފީރުކުރުމުގެ ކުރުމުގެ މައްސަލަ ކާފިރުކުރާ ނުވަތަ ހުކުމް ދިނުމަށް ދީނުގެ ކަމެކެވެ. އެހެނީ ތަކްފީރުގެ ދީނުގެ ހުކުމް ގާނޫނީ ކަމެކެވެ. އެއީ ތަކްފީރުކުރުމުގެ ހުކުމްކުރުމެވެ. އިސްލާމްދީނުގައި ތަކްފީރު ކުރުމަކީ ނުވަތަ ދީނުގެ އިލްމު ވަކިން ފަދަ ކުރުމުގައި މުހިއްމު ކަމެކެވެ.

ތަކްފީރުކުރުމުގައި (އެބަހީ ކާފިރުއެކުލެވޭ ކަމަށްޓަކައި ކުރުމުގައިވެސް) އަދި އިސްލާމްކުރުމުގައިވެސް (އެބަހީ މުސްލިމުއެކުލެވޭ ބައިކުރުމުގައިވެސް)، ބައްދަލުވާ ހުކުމެއް ނުކުރެވޭ ހުރިހާ ކަމެކެވެ. ފަހެ، ތަކްފީރުކުރުމުގައި ބައްދަލުވާ ޝަރުޢީ ކަމެއްގައެވެ. އެއް ބަޔަކު ދުނިޔޭގެ ހިސާބުގެ ތަފާތެއް ބައިތަކަށް ތަކްފީރު ނުކުރުމެވެ. އަނެއް ބަޔަކު އެއްގޮތް ދީނުގެ ހުކުމް ހިފެހެއްޓުމުގެ މަސައްކަތް ތަކްފީރުކުރުމެވެ.

ވަކި ބައިގަނޑެއްގެ މީހުން ބައްޔަކުން ކާފިރުކުރުމަށް ޖެހިލުމަކުން ކަމަށް ފާހަގަ ކުރަމުން، ބައްޔަކުން ކާފިރުކުރުމުގައި އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިސްރަކުން ތަބާވުމަކީ ވަކި ދީނަށް ކުރުމުގައި ހުރިހާ ބައިގަނޑު އެއް ބުރަވެރި ކަމަށްވާ ކަމުގައި، ދީނުގެ ތަބާވެރިން އެކަން ބޭނުންފުޅުވާ ކަމުގައި، އަދި އެއީ ވަކި ދީނުގެ

---

[93] ﴿ هُوَ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ فَمِنكُمْ كَافِرٌ وَمِنكُم مُّؤْمِنٌ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝٢ ﴾ التغابن: ٢ - މާނައީ : "އެއިލާހީ ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވީ ކަލާނގެއެވެ. ފަހެ ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ކާފިރުންވެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން މުއުމިނުންވެއެވެ. އަދި اللهُ ތިޔަބައިމީހުން ކުރާ ކަންތައް ދެނެވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ." މިއާޔަތުން އެނގޭ ފަދައިން ތިމާ ހިތްވަރުގެ މީހުން ނުވަތަ ކާފިރުންނާއި މުސްލިމުން ވަކި ނުވެއެވެ. މާތްފުޅުންނަށް އަޅުވާ ހިތްވަރު ދީން ބުނާ ތަފާތުކޮށް ކާފިރުންނަކީ އިސްލާމްކަން ބަދަލުކުރުން ދެއްކި ހުރިހާ ގޮތްތަކުން ފުދުނުވަތަ ހުރިހާ ދީނުގެ މުސްލިމުންނެވެ.

ކަމުގައި ހަދައިގެން ނުވަތަ އުޅުން ހިފާ ދަރަޖައަށް ކަންތައް ގޮސްފައިވާ ކަމަށާއި، އުމުރުންގެ ބާބުން އަދިތަރީގެ މަތީގައި 'މުސްލިމުން' ކާފަރުކުރާ ކަމަށް އަބޫ ޖައިލާ ބުރުހާނު އުކަމުގެ އިޖްމާޢު އުމުރުގެ ބޭރުގައި އެޅުވިއެވެ. ނަމަވެސް ޙަޤީޤަތަކީ، އުމުރުންނާއި ހިލާފަށް އަބޫ ޖައިލާއަށް އިމާންކަމާއި ކާފަރުކަން ވަކިކުރަން ނޭނގޭ ކަމެވެ. އެއީ ބާބުން މުޖްތަހިދުންގެ ފަތުވާތައް އޮޅޭ މަތީގައި ބިންވެފަ ނަގައިން ހުރިވާކިއެވެ.

އެއީ ކީއްވެ؟ އަބޫ ޖައިލާ ސިފަކުރާ ގޮތުގައި ޚަވާރިޖުންނަކީ ކާފިރުން ކަމުގައިވިޔަސް، އަދި އޭނާ ދައްވާ ކުރާގޮތުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފޭނުން އަސާސީ އާއި އިސްލާމްދީނާއި ފުރިއަރައި 1% ކަމުގައިވިޔަސް، ހަމައެހެންމެ އޭނާ ދައްވާކުރާގޮތުގައި الله تعالیٰ ގެ ރަސޫލުފުޅުތަކުގެ ބަޔާން 'ބައެއް' ރަސޫލުބަސްތަކާއި އެއްގޮތަކަށް ރަސޫލު ބަންޑުފި ނުކުރިނަމަވެސް، އަދި ޗާހިލުވެގެން ޝަރުޢާއި ކުފުރުގެ ބައެއް ވެއްޖެނަމަވެސް، ކާފިރުއްވާ ނުވާނެއެވެ. އަދި އުމުރުން ކާފަރުކުރާކަން ވެސް ނުޖެހޭނެއެވެ. އެއީ 'لا إله إلا الله' މީހުން ދުލުން ކިޔާތީއެވެ. ދީނުގައިވާ ގޮތަށް އަމަލުކުރުމަކީ ފަރުދުވާ ވާޖިބެއް ބެހެއްޖެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އުމުރުން އުކުންކަމާއި އެއްބަޔަކީ އަމަލުނުކުރުމުގެ ސަބަބުން އަދި ކާފަރުކަމަށް ބަލައިނުކުރެވޭނެއެވެ. އެއީ އުޅުނުބައެއް ދަޢުވާއެއްނޫނެވެ. ރަޙްމަތްތެރި މިހެން މުޅި އުއްމަތުގެ ބާބުން ޙަޤީޤަތުގެ ބައެއް ބަޔާންކުރީއެވެ. އެއީ ކާފަރުވާ ކަންކަމާ އުމުރުން ކަމެއްގައި ފާހަގަކޮށްގެން ދަރަޖައިގައިވާ ކަންކަމެވެ. އަދި الله ފިޔަވައި ރައްދުވެގެން އަޅުކަން ކުރުމާއި އިޒާރަތް ނަމާދަކަށް ދުޢާން ބަސްއަރަ އުޅުމަ މީހުންނަށް އުކަމުގައިގެ ތަޤްލީދުކުރުމަށް ދީނުގެ މުސްލިމުން ކަމުގައި ބެހެއްޖެއެވެ. ނަމަވެސް، މިއީ ބާބުން ވިސްނުމުގެ ކަމެވެ. ރަސޫލު ﷺ، އުކަމުގައިގެ ތަޤްލީދުގެ ދުކާނުތަކުގެ މުސްލިމުންނާއި ތަޤްލީދުވެސް ބެހެއްޖެއެވެ. އެއީ އަޅުގަނޑުގެ ރައީސް رحمه الله تعالیٰ ވިދާޅުވެފައިވާ ފަދައިން، ފަތުވާގެ ދުކާނުތަކަށް ކާފަރުވެސް ނޫނެވެ. الله تعالیٰ ބާވައްލަވާ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ވެރިކަމާއި ރަސޫލު ﷺ ގެ ބަސްފުޅުތައް ވިއްސަ ބޭ ފަރުވާމެދު ފިޔަވައި ޢަޤީދާ ނުހޭދަ ކުރެއްވީ؟ އެއީ ފަތުވާގެ އިޖުމާޢު، އިމާންކަން ޙައްޤުކުރާ ބާރުބާރަށް ޝަރީޢަތް ފާހަގަކޮށްގެން ދެ ބައްޔިތުނެވެ. މިގޮތަށް ކުރިއަށް ގޮސް ބައެއްގައި ބަލާފައި ޤާނޫނުތަކެވެ.

ކަންތައްތަކަށް، ހައިރާންވާން ޖެހޭ ކަމަކީ އަބޫ ޖައިލާ މުސްލިމު މިއަދު ދީނުގެ 'އިޖުމާޢުން' ތާއީޖެގެ އިސްލާމް ދިނަ ދެވެރިކަން ތަޤްލީދުކުރުމަށް ވާކަމެވެ. ކަންމު ފަހަރަކުވެސް ދީނާއި "ފަތުވާ"ގެ ނަމުގައެވެ. އެހެންނަމަވެސް ދީނަށް އެއްވެސް ކުރައްވާ އަދާގެ ސަބަބުން ނުލިބޭނެއެވެ. ފަހު، الله تعالیٰ ގެ ދީނަށް ބައިވެރިކަން އެއްގޮތަށް ތަޤްލީދު ކުރާނަމަ، އިއްޒަތް ކާފަރުކުރީ މިހާ މިއަދު ތަޤުވާވެ އިސްލާމްދީނަށް އިޙްސާން ނުކުރަނީސް ޤައުމު އިސްލާމްދީނަށް ފުރިހަމަކުރާ ޝަރުޢީ ކަމެއްވެ؟ އެއީ ކީއްވެ؟ އިއްޒަތް ކާފަރުވެގެން ވިދާޅުވާ ބަޔަކަށް މުސްލިމުކަން ކުރީ ބާރު ދީނާއި ބަދަލުގައި ތިމާގެ މުޖްތަހިދުން ފުރަތަމަ ކާފަރު ކުރި ދީނާއި ވިދާޅު ވިދާޅުވެދެއްވިއެވެ، އެކަމަށް ބާރު ދީނުކަމަށް ކުރިން ހުރި ބާރު ދީނާއި ކުރި ދީނުކަމަށް، އެކަމުގެ ފަހަރަކު އަޅުގަނޑު ތަ މަސްއޫލު އަދުގެމީހުންނަށް ފަސްނާނެޖެހި ކިބައިފަހަރު ހުއްޓެވެ؟ ކަންތަ ނަގާތަ ނިޔާއިރު، އެ ދުގެ ތަޤުލީދުން ކާފަރު ކުރިވާހަކައަށް މިހާ އިޖުމާޢުން ދަރަނި ވާހަކައަކީ ނުވެއެވެ! ނިމިދިއުންތަކީ الله تعالیٰ ގެ ރަޙްމަތުގެވެ!

ސިޔާސީ މަޤްޞަދުގައި ކާފަރުކަން އިސްލާމްދީނުކުރުމަކީ އުހާ ފަސޭހަ ކަމެކެވެ. އަދި ސިޔާސީ މަޤްޞަދުތަކުގައި ތަޤްލީދުކުރަންޖެހޭ ފަސްނުޖެހޭ މިފަދަ އިޖުމާޢުނަކީ الله تعالیٰ އަށް ތަޤްވާތެރިވެރިކަމާއި އެކުގެ ދަރުބާރު މީހުންނެވެ. ހަމަބަސް އުދެވިދުނިޔެވެސް ޖާހިލުން ކަމުގައި ޝަރީޢަތް، އެފަދަ ދީނީ މުނާފިޤު 'އިޖުމާޢުން'ގެ ރަމަޟާންކަން ނަފްރަތުކުރަނީ ދީނަށް އުމުރުން ބާރުނާވާ ސިޔާސީ ހަމަހަމަކަން ހަދައިގެން ގެންގުޅޭއެވެ. އުމުރުންގެ ރަމަޟާންކަން ދުހަފަސް، އުމުރުން ގޮތުގައި ދީނަށް، އުފަހަރަކަށް އުމުރުން ހިމަން އަޅާ ފަރިތަކަ އެއީ 'ކުޅޭ ނުބައި' ކަމަށް ސިފަކޮށްދީފައިވާ އުމުރުކަ ފަރާތަކަށް އުޅުއްވިކަން، ބާރުނުކުރާ އާޚިރަތްކަމެވެ. ޖާހިލުކަމުގައި ކަމަޢުލޫމާއި، ތަޤްލީދުކުރުމާއި، އިސްލާމްދީނުކުރުމާއި، ދީނުގެ ރަސޫލުގެ ތަޤްލީދުކުރުމަށް ކުޅޭ ކަންކަމާއި ނުނެވެ. އެކަންކަން ކުރަންޖެހުނީ ދީނުގައި އަޅުކަމަށް ގޮތަކަށް، الله تعالیٰ ގެ ވަޙީ ހުރުގު އަދައިގެން އެކަންނޭވެ. އެހެނީ ތިމާއަށް ޤައުމުތަކަށް ބާބުން މަސްލަހަތަށްކަން ވިސްނާފައި ނުނެވެ.

މިޒާތުގައި ތަޤްލީދުވާ މުޖުތަހިދު އަދި ތަޤްލީދުކުރާ މުޤައްލިދުންނޭ ކިޔާފައި ވާހަކަ ދައްކާ ގިނަ 'އިލްމުވެރިންނަކީ' މިޒާތުގެ ޖާހިލު ފިރިން ރިވާޔަތްކުރުމުގެ އިލްމު ސަނަދުގައި ތިބި މީހުންނެވެ. މިމީހުންގެ ތެރެއިން ގިނަ މީހުންނަކީ الله تعالىٰ ގެ ދީނުގެ ޙުކުމްތައް ތަންފީޛު ނުކުރާންފެށުން ނުވަތަ އެމީހުންގެ ފެނުން އެކަނިކަން ނުކުރާތީ އެކަމުގެ ބަހަނާވެގެން ޙުރުމަތް ދެއްކުން ނޫން ކަމެއް ކުރާ ބައެއް ނޫނެވެ. އަދި އެއިލްމުވެރިންނަކީ އެމީހުންގެ ފެނުން އެޅޭބަދު ޙުކުމް ނުކުރާ ސަބަބަކަށް ތަޢުލީމްދިނުމުގައި އެއީ ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކެއް ކަމުގައި ބެލި މީހުންނެވެ. އެފަދަކަމަކު ފެނިކަމުގައި މިބާ މީހުންގެ މުނުކުރާގަތެވެ. ނުވަތަ ޖީބަހެއްގަތެވެ. ނުވަތަ ބަލާނުކުރަން ބެހެން ސަބަބުތަކަކަށެވެ. އެއާއި ޚިލާފަށް الله ރަޙްމަތްލެއްވި މަތި އިލްމުވެރިޔަކާމެދު ތުހުމަތު ޖެހުން ބޮޑު ޒާލިމްކަމެކެވެ.

މިއަދުގެ އިލްމުވެރިން، ތަޤްލީދު ކުރުމަކީ 'ޝިރްކެއް' އެއް ކަމުގައި ސިފަކުރެއެވެ. އަދި އެއީ 'ނުރައްކާތެރި' ކަމެއް ކަމުގައި ދަލީލުކުރެއެވެ. ބަޔާންކުރި އެއްޗެއް ނޫނެވެ. މިފަދަކަމަށް ދަލީލާ ގިނަ މީހުންނަކީ ފުރިހަމަކަމަކަށް އިސްލާމްދީނުގެ އިންސާފު ވަކި ކުރަން ނޫނެވެ. ފަހެ، އިސްލާމް ކަމުގެ އިންސާފު ވަކިކުރަން އެއީ މީހާ ނަމަ، ކާފަރު ކަމުގެ އިންސާފު ވަކި ކުރަން ވާނީ ފެނިގެންނެވެ. އެހެން އެއް ނުވާނޭ ބަލާ ދަލީލެއް ނުދެއްވާނެއެވެ. الله تعالىٰ މިބަޔާންކޮށް ބާރުއަޅުއްވާފައިވަނީ މިފަދައިންނެވެ :

﴿لَآ إِكۡرَاهَ فِي ٱلدِّينِۖ قَد تَّبَيَّنَ ٱلرُّشۡدُ مِنَ ٱلۡغَيِّۚ فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ لَا ٱنفِصَامَ لَهَاۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ٢٥٦﴾

މާނައީ : ދީނުގައި ވައްދުމުގައި އެއްވެސް މަޖުބޫރުކުރުމެއް ނެތެވެ. ހިދާޔަތް (އަށްރުޝްދު) އަދި މަގުފުރެދުމާ (އަލްޣައްޔު) ކަތިމީކަން ސާފުވެއްޖެއެވެ. ފަހެ ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެ، اللهއަށް އީމާންވެއްޖެ މީހާ، ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހާ އިތުބާރު ހިފައިގަތީ އެއްގޮތަކަށްވެސް ފަޅައި ނުގެންދާނެ ވަރުގަދަ ގޮށްޔާއެވެ. އަދި الله އީ މުޅިކަމެއް އަޑުއައްސަވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ފަރާތެވެ."

މިއާއްމުގައިވާ އައްރުޝްދަކީ އިސްލާމްކަމެވެ. އަދި އަލްޣައްޔަކީ ކުފުރެވެ. އަދި މިއާއްމުގައިވާ ފަރަޤުން، ހިދާޔަތާއި މަގުފުރެދުމާ ކަތިމީކަން ސާފުވެގެންނެވެ.[94] މިކަމުން އެނގެނީ ކާފިރުކަމާއި އިސްލާމްކަމުގެ ސިފަ އިތުރުކޮށެވެ. މިސަބަބުތަކަށްޓަކައި، އެއްމީހަކު އިހުގެ ސަރަޙައްދު ޖެއްސުން ހިފެހެއްޓުމަށް ކުރާކަމުގައި ބޭރުކޮށް ޖެހިގެން އިޖުތިހާދުގެ ތަޤްލީދުކުރާ މީހުން ބައިގައި ހުރެ ވަކިވެއެވެ. އެހެން އިޖްތިހާދަށް ކަތިމީކަން އެނގިގެން ތަޤްލީދުކުރާ މީހުން އެނގިގެންނެވެ. ތަޤްލީދު ކުރުމުގައި ގެންގުޅޭ ފާހަގަކުރަމުގެ އިޖްތިހާދު ކުރުމުގެ ހުކުމްތަކުގައި ހިތުހުރިހާ ވަކި އިޖުތިހާދުގެ ހުއްދަކުރުމަކުން ކަނޑަ ބަލާގެން ކަމެއް ކަތިމީކަމުގައި ހަމަ ހައްދުމާއި، ސާފުކުރުމަށް ލިބޭ ތަޤްލީދުވެރިން ބައިވެރިވުމަށްވެސް ކަނޑައެޅިގެން ހުރި ކަމެކެވެ. އަދި މިޒާތުގެ 'އިލްމުވެރިން' ތަޤްލީދުކުރާ އެކަމަށް ދަލީލު ނެތި ޤަބޫލުކުރާ މީހުންނަށް، ދީނުގެ ބަޔާންކޮށް ދެއްކުމަށް ބާރުއަޅައެވެ.

---

[94] މިފަދައިން ދަލީލެއް މިޙަދީޘް (إن الحلال بين وإن الحرام بين ، وبينهما أمور مشتبهات ، لا يعلمهن كثير من الناس) ގެންނަން ހުށަހެޅުމަށް ވާނެކަމެވެ. މިހަދީޘްގައި ވާހަކަފުޅުވާ ފިޤުހީ ރުކުނުތަކުގައި، الله تعالىٰ ހަލާލު ކަމެއްގައި އަދި ހަރާމް ކަމުގައިވާ ކަންކަމުގެ ފާހަގަކުރި. އެއާއި ޚިލާފަށް އަޅުގަނޑުގެ މަޢުލޫމާތުގެ ތެރެއިން އިސްލާމްކަމާ ކުފުރުގެ ކަންކަމުގައި ތަފާތުގައިވާ ކަންކަމެވެ. އެއީ ބާރުބޮޑު ކަމެއް ދީނުގެ ކަންކަން ބަލާ ދެނެގަތުމަށް ނަބީ ﷺ ގެ އުސޫލު އޮތްކަމުގެ ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. އެއީ އެކަށީގެންވާ ބަޔާން އޮތް ތަނެއް ނެތްކަން ނުދެއްކޭނެއެވެ!

އަހުރެމެންގެ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސަހާބީންނަކީ އިސްލާމްކަމާއި އިސްލާމްކަމުގެ އިންސާފުތެރިކަމަކީ ކާފިރުކަން އޮޅިފައި އެބަ އޮތްހެއްޔެވެ؟ ނޫންނެވެ. ނަމަވެ. އޭގެ މާނައަކީ އެމީހުންނަކީ ކުފުރަކީ ކާފިރުކަމެއްވެސް އޮޅިފައިނުވާ ކަމެވެ. މިބީދައިން، އަހުރެމެންގެ ތެރެއިން ބަޔަކަށް ތަކްފީރުކުރި ކާފިރުކަން އޮޅިގެން އުޅުނަމަ، އޭގެ މާނައަކީ އެމީހުންނަކީ އިމާންކަމުގެ ކާފިރުކަން ސާފުވުމާ ކަމެވެ. އެހެނީ މިދެކަމަކީ އެއްކަމަކާ އަނެއްކަމަކާ ގުޅިފައިވާ ދެކަމެވެ. މިސާލަކަށް ތަކްފީރު ކުރާ މީހަކަށް މިހާރުން ދެކޭއިރު، ތަކްފީރު ކުރުން މައްސަލައަކަށް ވާނީ ﷲ تعالى އާއި އެއިތުރުގެ ޙައްޤާ ކާފިރުކުރުމާއި ކާފިރުވުމާ މިދަނީ ކާފިރުކުރުމަށް ސަރަޙައްދެވެ. އޭގެ މިސާލަކީ ހަލާކުވާ ޚާރިޖީން، ދީނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ބަރާއަތުކަނޑާ ކުރުމުގެ ސަބަބުން އެކަން ކުރާ ފަރާތް ކާފިރުވާނެ ކަމަށް ބުނުމެވެ. މިސާލަކަށް އެއްވެސް ބައެއް، މީހުން ކޮށް އޭނާ ބަރަބަރު ކަށަވަރު ސަބަބުން ކާފިރުވެއްޖެ ދީނުގެ އިތުރުކަމުގެ ތިޔަބުން ހެއްޔެވެ؟ ފާސިޤު، މުނާފިޤު، ޖާހިލު؟ ނިވާ ނޫނެއްހެއްޔެވެ! މިސާލަކަށް އިލާހީ ﷲ تعالى ގެ ބާރުދުވާލުގައި އެއްޗެހި ބުރަވާ ނުކުރުމާ އަދި ފަސާދައި ޤާނޫނީކަމުގެ މައްސަލަ ބަލާކުރުމާ އެކަމާއި ގުޅިގެން ކާފިރު ކަމަށް ނުވާނެއެވެ. އިނގޭ އެއީ ބައްޓަންކުރެވޭ. އެހެން އެއީ ފުރިހަމަ ސުންނަތާއި އިޖުމާ އިން ތަބާވެވޭނެ ގޮތްތަކެވެ. ދެން، ﷲ تعالى ވަނީ އެއިތުރުގެ ބަލާއްޓާލުމުން ވެރިވި ކުރުމުކާ މީހުންނަކީ "އެއީ ކާފިރުންނަކީ" ސަލީމުކަން ފަރުކުރައްވާފައެވެ. މިގެ އިތުރު ތަކްފީރު އޭގެ މަރުއްޔަތުގައި ގެންސާކަން ހަލްކުރުކުރަމުވެ.

މިފަދަ ކަމަކުން އެއިގެންނާ ވާހަކައިން ތަކްފީރުކުރުމަކީ އިސްލާމްކަމާއި ގުޅިފައިވާ މިހެއްގެ ބަދަލުން ތިބީ، ކާފިރު، ޖާހިލު، މުނާފިޤު، ކަމަކާ ކުރެވޭ. އެހެންނަމަ ކުރިމަތިވާ ކުރިމަތި، އަހަރެ އަރަތަށް އެއްވެސް ސާބިތު ބައްޓަނާއި ނުލައި ކާފިރުކުރުމަކީ ހުރިހާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެއީ ނަބީ ﷺ ގެ ފަރުމާން ވާދުވެފައިވާ ޙަދީޘްގެ ސަފަރާތްނެވެ:

عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال: أيما امرئ قال لأخيه يا كافر فقد باء بها أحدهما، إن كان كما قال، وإلا رجعت عليه.[95]

ނަބީ ﷺ ޙަދީޘްގައިވަނީ: މިހާރު، އެހެނގެ އަޚާއި ދިމާވާން އެކަކަށް ބަރާ ނަމަ، އޭގެ ތެރެއިން އެކަކު މައްޗަށް އެބަޔަށް ދިމާވެއެވެ. (އެހެން) އެއްބައިގެ އެބާ ބާރުބައިން ދިމާވެއްވެ، އެހެން ނޫން ނަމަ ބުނި މީހާގެ މައްޗަށް އެބަޔަށް ރައްދުވާނެއެވެ.

މިޙަދީޘްގެ ޝަރަޙައިގައި މާލިކީ މަޛްހަބުގެ އިމާމުވެރިއެއް ކަމުގައިވާ އިބްނު ޢަބްދުލް ބައްރު އަލްއިސްތިޛްކާރުގައި ވިދާޅުވެފައިވެ:

قال :قال أبو عمر: باء بها، أي احتمل وزرها. ومعناه أن الكافر إذا قيل له يا كافر فهو حامل وزر كفره، ولا حرج على قائل ذلك له، وكذلك القول للفاسق يا فاسق. وإذا قيل للمؤمن يا كافر فقد باء قائل ذلك بوزر الكلمة واحتمل إثما مبينا وبهتانا عظيما، إلا أنه لا يكفر بذلك؛ لأن الكفر لا يكون إلا بترك ما يكون به الإيمان. وفائدة هذا الحديث النهي عن تكفير المؤمن وتفسيقه؛ قال الله عز وجل: ﴿وَلَا تَنَابَزُوا۟ بِٱلْأَلْقَـٰبِ ۖ بِئْسَ ٱلِٱسْمُ ٱلْفُسُوقُ بَعْدَ ٱلْإِيمَـٰنِ﴾[96] فقال جماعة من المفسرين في هذه الآية: هو قول الرجل لأخيه يا كافر، يا فاسق. وممن قال بذلك عكرمة، والحسن، وقتادة. وهو معنى قول مجاهد؛ لأنه قال: هو الرجل يدعى بالكفر وهو مسلم.[97]

---

[95] رواه مسلم

[96] الحجرات: ١١

[97] ابن عبد البر في الاستذكار 8 –548

މާނައީ : (އިބްނު ޢަބްދުލް ބަރު) ވިދާޅުވިއެވެ : ޙައްޤު ޢުމަރު ވިދާޅުވިއެވެ : باء بها، އެބަހީ އެކަމުގެ ޒިންމާ އުފުލަށެވެ. އޭގެ މާނައަކީ، ކާފަރަކާއި ދިމާލަށް އާކާފަރާއޭ ބުނުވިއްޖެނަމަ އެކާފަރުވީމާ އޭނާގެ ކުފުރުގެ ޒިންމާ އުފުލަށެވެ. އަދި އޭނާއައި ދިމާލަށް އެހެން ބުނި މީހާގެ މައްޗަށް އެއްވެސް މައްސަލައެއް ނެތެވެ. ހަމައެފަދައިން ކާފިރު މީހަކާއި ދިމާލަށް އާކާފިރާއޭ ބުނުވީމާގެ މައްޗަށް އެއްވެސް މައްސަލައެއް ނެތެވެ. (އެއާއި ޚިލާފަށް) މުއުމިނަކާއި ދިމާލަށް އާކާފަރާއޭ ބުނުވި ނަމަ އެހެން ބުނިމީހާ އެކަލިމައިގެ ޒިންމާ އުފުލަންޖެހެއެވެ. އަދި އޭނާ ބޮޑު ފާފައަކާއި ޖެހިވަޑައިގަތުމާ ކަމުގައި ހަމަޖެހިފިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް އޭނާ އެކަމާއި ގުޅިގެން ކާފަރެއް ނުވެއެވެ. އެހެނީ، އެކަމަކާއި އެކު އިމާންކަމާ ކަމެއް ދޭހަކުރެވިގެން ވެސް ކާފަރުންނާއި ވާނެއެވެ. މިބައިތުގެ ފައިދާއަކީ، އޭގެއިން މުއުމިނަކު ކާފަރުކުރުމާއި ފާސިޤުކުރުން (އެބަހީ ފާސިޤުކަމަށް ބުނުން) ނަހީވެއެވެ. މާތް الله ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ : "އަދި އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުންނަށް ނަމުގެ ލަގަބު ތަކުން ނުގޮވާށެވެ! އީމާން ވުމަށްފަހު ފާސިޤުވުމުގެ ނަމަކީ ހުތުރު ނަންތަކެއް ވާތީއެވެ." (އަލް ޙުޖުރާތު : 11) މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގެ ގޮތުގައި ތަފްސީރު އިބްނުކަޘީރުން ކުރެވޭ ޖާމިޢުއަށް ބަޔާން ކުރެއްވި : އެއީ މިހެނެ އާންމާގެ ތަނަގައި ދިމާލަށް އާކާފަރާއޭ ބުނުމެވެ. (ތަފްސީރު އިބްނުކަޘީރުގެ ތަފްސީރުގައި) އިކްރިމާ ބުނެއެވެ، އަލްޙަސަން ބުނެއެވެ، ޤަތާދާ ވިދާޅުވެއެވެ. އަދި އެއީ މުޖާހިދުގެ ބަސްތަކެވެ. އެއީ މުސްލިމުކަމުގެ ބާރުގައި ވިދާޅުވެއްވީ : އެއީ މުސްލިމެއްގެ ބޭފުޅަކަށް، އެމީހަކަށް ކާފިރު ބަލާށެވެ.

ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގެ އިމާމް އައްނަވަވީ رحمه الله تعالى ބަޔާންކުރެއްވި މުސްލިމުގެ ޝަރަޙައިގައި މިޙަދީޘް ޝަރަޙަކުރެއްވުމުން އެހެން ވަޖުހެއްވެސް ގެންނަވާފައިވެއެވެ. އެއީ މިހެނެވެ: ދިމާލަށް އާކާފަރާއޭ ބުނުވިއްޖެނަމަ، އޭގެ އެއްމާނައަކީ، އެބަސް ޙައްޤީގާ ފަރާތުގެ އިޢުތިޤާދަށް، އެބަސް ބުނި ފަރާތުގެ ކާފަރާ ވާނީ ޖެހޭތޯ. އެހެންބުނުވި ގޮތްވާނެ ފަރާތަކީ ބަރާބަރަށް ކާފަރެއްނަމަ، އޭގެ މައްސަލައެއް ނެތެވެ. އެހެންނޫނީ އޭނާއަށް މުސްލިމުން ނަމަ، އޭނާއަށް އަބަދު އެބުނުވީ، ބިދުޢަ އިމާންވާކަންބޮޑުކަން - އެއީ الله تعالى ގެ އެއްކަލާނގެކަމަށް - މިމަނާ ކާފަރުވާނެއެވެ. އެހެން ބުނުވިއްޖެނަމަ އޭގެ ނަތީޖާއަކީ މިއާ ކާފަރުވުމެވެ. އެއީ ވާހަކައިން ޚާރިޖުމާ ޖެހޭކަމުގެ ގޮތުގައިވެއެވެ.[98]

މިޝަރަޙަކުރެއްވުން އެންމެ އަހަރާކަން ބޮޑު ޝަރަޙައެއް ކަމުގައި އަހުލުސުންނަތު ފުނޫނީ އޭގެ ފާލަ އުފުލުމުގެ ވާހަކަ ގެންސްފައިވާ އިބްނު ޢަބްދުލް ބަރުގެ ޝަރަޙައެވެ. އެހެންވެ، މާލަން ދީނުތެރޭގެ ނުވަޖީ الله تعالى އެވެ. ކާންޏެއްގެބަޔަކު މާނަކުރުއްވަނީ، މިބަޔާންވަން އެނގޭނީ ބަސްތަކާއި ނަޒަރު މުސްލިމު އަޅާގެ މައްޗަށް ތަޤްލީދުގެ ބަސް އުފުލުމަކީ ނުވަތަ އާކާފަރާ ބުނުމަކީ ބޮޑު ކަމެއް ކަމެވެ. އަދި އޭގެ ނަޒަރުވެފައިވާ ކަމެއްކަމެވެ.

އެހެންވެ އިސްލާމް ބައްޔަށްފެންނަ ގޮތަށް، މުޙައްމަދުވެސް ކަލަމުގެ ޙުކުމް ނުވަތަ ކާފަރުވުމުގެ ޙުކުމް ކުރަންޖެހޭ ބާވަތްތަކުގައި އެކަން ކުރަންޖެހޭނީ ޝަރުޢީ ގަވާއިދާއި އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ޙުކުމްކުރާ ފަރާތުގެ ދަރަޖަ ޙަރާމްކަމާ ބަލާލުމާއި ޖެހޭކަމުގެ އަހުލަކަށްވެ ބަލައިފައެވެ. އަދި ދީނާއި ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފުވާ ބަސްތަކުގެ ބާރުގައި ކަމެއް ޙަރާމްކުރާކަމެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނުން ފައިބައިދިޔަ މުސްލިމުންނާއި ހާއްސަވެވަޑައިގެންނެވި ބޭބޭކަލުންނާ އަޅުވެތިވެރިންނާއި، ކާފަރުންނާއި ހާއްސަވެފައިވާ ޙުކުމްތަކާ އެއްގޮތަށް ހާއްސަކުރުމަކީ ޙަރާމްކަމެވެ.

މިފަދަ ކުރިމަތިން މިއިންސާނާ ވަކިންޏާ މުސްލިމުން-ކާފަރުން ވަކި ނުކުރުމުގެ ސަބަބުން، އަހުރެމެން މުސްލިމުން ވަކި ނިކަމެތިވެފައިވާ ބަޔެއްކަމުގައިވެއެވެ. ކާފަރުންނަކީ އަހުރެމެންގެ އަމުދުގާއިމުކުރާ ދުޝްމަނުންނާއި ބުރަވިހަރުގައި ވަޑައިގެންނެވި ހަމަ، އެމީހުން

98 شرح النووي على مسلم 2/ 49

ދުނިޔޭބަސް ބޮޑާ މުދަލުވެއްދުންނަށް ފިރިން ކަމުގައި ދުވި އެފިރިންގެ ފިރިކަން ދިފާއުކޮށް، އިސްރާފު ޝިއާރުތަކާއި ޝަރީއަތް ބިމުގައި ބޭނުންކުރުމާއި ގޮތުގައި މަސްލަހަތު ބައްލަވާލުމުގެ ދިނުމާ އިސްރާފު ޝަރުއީއަތް ވެރިކަމަށް ދޭ ނަތީޖާ ކަލޭގެފުޅު ދިއުން ނޫނީކަމެއް ވާން ހެއްދެވޭ؟

މިހިސާބަށް އަޅައިދު އަންނަނިވި ކަންތައް ސާފުކުރުމަށްޓަކައި. އެއީ ބޮޑެތިކުށުގައި އިސްރާފުވެރިންގެ ބައެއްކަމާއި، އެކަމަކީ މުސްލިމުންގެ ހައިސިއްޔަތުން ކުރުވާ، ކުރާ އަދި ކުރަންޖެހޭ ކަމެއްކަމާއި، އެކަމަކީ އިސްރާފުކަމާއި ކުރުމުގެ އިސްރާފުކޮށްފައި ދަނީނަ މިހާރަ އަޅާނަ ކަމެއް ނޫންކަމާއި، އިސްރާފުކަމުގެ ދަރަޖަ މުސްލިމުކަމުގައި ހިފާ މިހާރަކީ ބޮޑުކުރުން މުސްލިމުކަމުގައި އަދި އޭގެ ދަރަޖަ މުއްސާ ހިތްވަ މިހުރިހާ ކަންތައް ކުރުވާ ކަމެއް، މުސްލިމުކަމާއި ކުރުކުރުމުގެ ކަމެއްކަމާއި، ބޮޑެތިކުށުގައި ދިރުވަތް ގަނޑުތަކެއް ވެއްޖެނަމަ ބޮޑެތިކުށުގައި ހުރިހައި ކަންތައް ކަމެއް ކަމެއް، މިހުން ކަނޑާ ކުރުކުރުމުގެ الله تعالى އާއި އެއިއްޔާގެ ރަސޫލާ ﷺ ކަނޑައެޅުއްވި ފަރުމާނުތަކާއި ކަމާ، ބޮޑެތިކުށުގައި ދަރިވެރި ނަމަ ބޮޑެތިކުށުގައި ދަރިވެރިކަމުގެ ކުރިއަށްގެންދިޔުމަށް ބޮޑެތި ނުކުރާ ބައްދަލުކުރަނަވައި ދިޔުން ކަމާ، ބޮޑެތި ނުކުރާ އިސްރާފު މުޅިބަޔަކުތަކަށް ހަމަކުރަނިވެގެން ކަމެއް ކަމާއި، ބައްދަލުވައި ނުކުރުމަށް މުސްލިމުކަމަކީ ބޮޑެތިކުށުގައި ބޮޑުވެގެންވާ ފޮނުވައި ކަން، މިކަންކަމެވެ.

ދެން ފަހަތަކަށްވަން ބޭނުންވާނީ މިއަދުގެ 'މުދުރިއާއިން' ބުނަނީ ގާތާއި ހެވާފަން، ބޮޑެތިކުށުގައި ކުރާ މުސްލިމުން ކުރަން ތޫފީ ކަމުކަމާއި އެއީ އިޖްމާޢުވެރިންނަށް ހާއްސަކަމުގެ ނުކުންނަކަމެވެ. ބޭނު ޝަރުޢީގެ ކަންކަމާއި، ދީނުން ކޮންމެކަން އެކަމާއި ޝަރުޢީ ކަންކަމުގައި އަދި ދީނުގައި ސަރީރަ މައްސަލަތަކުގައި ބޮޑެތިކުށުގައި ކޮންމެ މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް އާއްމުކަމެވެ. މިގޮތް އިޖުމާ އެކަމުގެ އިޖުމާ ވިދާޅުވާ ކަމުގައި ކަމާއިޝަރުޢީ ކުރުވުމުގައިވާ ބޮޑެތިކުށުގައި ވެރިކަމެވެ. ބޮޑެތިކުށުގައި އިޖުމާއިވެރިންނަށް ހާއްސަވާނީ ތަރުތީބުވާ މައްސަލަތަކުގައެވެ. ނުވަތަ އޮތުން އަދި މައްސަލަތަކުގައެވެ. އަދި އެކަމާކުރުމުގެ އިޖުމާ ޖައްމާނުގެ ޝަރުޢީ ކަމާ މައްސަލަތަކުގައެވެ.
ދީނުގެ ސަރީރަ މައްސަލަތަކުގައި ކޮންމެ މުސްލިމަކު ބޮޑެތިކުށުގައި ކުރުމަށް އެކަމާ ބޭނު އެއީ ދަރިވަރު الله تعالى ފުރުޤާނުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ މިސާލެއްވެ :

﴿ ۞ وَٱضۡرِبۡ لَهُم مَّثَلٗا رَّجُلَيۡنِ جَعَلۡنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيۡنِ مِنۡ أَعۡنَٰبٖ وَحَفَفۡنَٰهُمَا بِنَخۡلٖ وَجَعَلۡنَا بَيۡنَهُمَا زَرۡعٗا ﴿٣٢﴾ كِلۡتَا ٱلۡجَنَّتَيۡنِ ءَاتَتۡ أُكُلَهَا وَلَمۡ تَظۡلِم مِّنۡهُ شَيۡـٔٗاۚ وَفَجَّرۡنَا خِلَٰلَهُمَا نَهَرٗا ﴿٣٣﴾ وَكَانَ لَهُۥ ثَمَرٞ فَقَالَ لِصَٰحِبِهِۦ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَنَا۠ أَكۡثَرُ مِنكَ مَالٗا وَأَعَزُّ نَفَرٗا ﴿٣٤﴾ وَدَخَلَ جَنَّتَهُۥ وَهُوَ ظَالِمٞ لِّنَفۡسِهِۦ قَالَ مَآ أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِۦٓ أَبَدٗا ﴿٣٥﴾ وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةٗ وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيۡرٗا مِّنۡهَا مُنقَلَبٗا ﴿٣٦﴾ قَالَ لَهُۥ صَاحِبُهُۥ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَكَفَرۡتَ بِٱلَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٖ ثُمَّ مِن نُّطۡفَةٖ ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلٗا ﴿٣٧﴾ لَّٰكِنَّا۠ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّي وَلَآ أُشۡرِكُ بِرَبِّيٓ أَحَدٗا ﴿٣٨﴾ وَلَوۡلَآ إِذۡ دَخَلۡتَ جَنَّتَكَ قُلۡتَ مَا شَآءَ ٱللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِۚ إِن تَرَنِ أَنَا۠ أَقَلَّ مِنكَ مَالٗا وَوَلَدٗا ﴿٣٩﴾ فَعَسَىٰ رَبِّيٓ أَن يُؤۡتِيَنِ خَيۡرٗا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرۡسِلَ عَلَيۡهَا حُسۡبَانٗا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَتُصۡبِحَ صَعِيدٗا زَلَقًا ﴿٤٠﴾ أَوۡ يُصۡبِحَ مَآؤُهَا غَوۡرٗا فَلَن تَسۡتَطِيعَ لَهُۥ طَلَبٗا ﴿٤١﴾ وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِۦ فَأَصۡبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيۡهِ عَلَىٰ مَآ أَنفَقَ فِيهَا وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَٰلَيۡتَنِي لَمۡ أُشۡرِكۡ بِرَبِّيٓ أَحَدٗا ﴿٤٢﴾ وَلَمۡ تَكُن لَّهُۥ فِئَةٞ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٣﴾ هُنَالِكَ ٱلۡوَلَٰيَةُ لِلَّهِ ٱلۡحَقِّۚ هُوَ خَيۡرٞ ثَوَابٗا وَخَيۡرٌ عُقۡبٗا ﴿٤٤﴾ ﴾[99]

[99] الكهف: ٣٢ -٤٤

މާނައި : (ތިބާ) އެއުރެންނަށް ދެފިރިހެނުންގެ މިސާލެއް ޖަހާލާށެވެ. ދެމީހުންކުރެ އެކަކަށް، މާބިސްކަދުރުގެ ދެ ބަގީޗާ ޙިމަނަ އިތުރު ދެއްވީމެވެ. އަދި އެ ދެ ބަގީޗާގެ ވަށައިގެން ކަދުރުގަސްތަކުން ވަށާލީމެވެ. އަދި އެދެމެދުގައި ދަނޑުވެރިކަމާއި ދެއްވީމެވެ. އެ ދެ ބަގީޗާގައިވެ، މޭވާއައިސް އެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް އުނިއެއް ނުވިއެވެ. އަދި އެ ދެ ބަގީޗާގެ ދެމެދުން ކޯރެއް ޙިމަނަދައިރު ހިންގެވީމެވެ. އަދި އޭނާއަށް މާލާމޭވާ ދިނުމަކަށްވިއެވެ. ފަހެ، އޭނާ، އޭނާގެ އެކުވެރިޔާއާ ވާހަކަދައްކަމުން ބުންޏެވެ. ކަލޭއަށްވުރެ އަހުރެންގެ މުދާ ގިނައެވެ. އަދި (އަހުރެންގެ ދަރިފުޅުގެ) މީހުން ގިނަކަމުގައިވާނަން، ކަލޭއަށްވުރެން އިއްޒަތްތެރިވެއެވެ. އަދި އޭނާގެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ ޙާލުގައި، އޭނާގެ ބަގީޗާއަށް ވަދެ ބުންޏެވެ. "މިވަރުކުލެވެސް މިބަގީޗާ ހަލާކުވެ ފަނާވާނެކަމަކަށް އަހުރެން ހީއެއް ނުކުރަމެވެ. އަދި ޤިޔާމަތް ޤާއިމުވާނެ ކަމަކަށްވެސް އަހުރެން ހީއެއް ނުކުރަމެވެ. އަދި އަހުރެންގެ ވެރިރަސްގެ ޙަޟްރަތަށް އަހުރެން ރައްދުކުރެވިއްޖެނަމަ މިއަށްވުރެ ރަނގަޅު ތަނެއް، އަހުރެންނަށް ފެންނާނެކަން ކަށަވަރެވެ". އޭނާގެ އެކުވެރިޔާ އޭނާއާ ވާހަކަ ދައްކަމުން އޭނާގެ ޖަވާބުގައި ބުންޏެވެ. "ފަސްދެން ކަލޭގެ އަމިއްލަ މަށިން ކަލޭ ހައްދަވައި، ދެން އެއަށްފަހު ފެހިކަމަ ފިރިހެނަކަށް ތިބާ ހެއްދެވި ތިބާގެ ކަލާނގެއަށް ތިބާ ކާފިރުވީ ތޯ؟ އެހެންނަމަވެސް، އެއީ އަހުރެންގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ ﷲ އެވެ. އަދި އަހުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއާ އެކު އަހުރެން އެއްވެސް ޝަރީކެއް ނުކުރަމެވެ. އަދި ތިބާގެ ބަގީޗާއަށް، ތިބާ ވަންނަހިނދު، ﷲ އިރާދަކުރެއްވިކަމެއް ވެއެވެ، ޤުއްވަތެއް ނުވެއެވެ، ކަނޑައެޅިގެން ﷲ ގެ ބާރުފުޅުން މެނުވީ ނުވެއެވެ. ތިބާގެ ބަގީޗާއަށްވުރެ އަހުރެންގެ މުދަލާއި ދަރިންގެ މަދުކަމުގައި ތިބާއަށް އަހުރެން ފެނުނަމަ، ފަހެ، ތިބާގެ ބަގީޗާއަށްވުރެ ރަނގަޅު ބަގީޗާއެއް އަހުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ އަހުރެންނަށް ދެއްވައިފާނެއެވެ! އަދި ތިބާގެ ބަގީޗާގެ މައްޗަށް އުޑުން ޢަޛާބެއް ފޮނުއްވައިފާނެތީވެ، އޭގެ ސަބަބުން ފަހެ، އެތަން ބަދަލުވާނީ ފައި ހިފަހައްޓާނުލެވޭ ސާފު ބިމަކަށެވެ. ނުވަތަ އެ ބަގީޗާގެ ފެން ފޭބިގެން ދިއުމުން ފަހެ، ދެން އެ ފެން ހޯދުމުގެ ބާރު ތިބާއަށް ނުލިބޭނެއެވެ". އަދި އޭނާގެ މުދާތައް (ޢަޛާބުން) ވަށާލެވުނެވެ. ފަހެ، އެ ބަގީޗާ ހަލާކުވެ ފަނާވެ، އޭގެ ވަށާފާނުގެ މައްޗަށް ވެއްޓިފައިވާ ޙާލުގައި، އޭގައި ހޭދަކުރި ކަމަކަށް އޭނާގެ ދެއަތްތިލަ ހަފާން ފެށިއެވެ. "އޭ ހައިހޫނެވެ! އަހުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެއާ އެކު އެއްވެސް އަހުރެން ޝަރީކެއް ނުކުރިނަމަ، ކިހާ ރަނގަޅުވީހެއްޔެވެ؟" އަދި ﷲ ފިޔަވައި، އޭނާއަށް ނަޞްރުދޭނެ ޖަމާޢަތެއް އޭނާއަކަށް ނުވިއެވެ. އަދި އޭނާއަކީ، ނަޞްރު ލިބޭ މީހަކުވެސް ނުވިއެވެ. އެތަނުގައި ވިލާޔަތް (ބާރު) ހުރީ، ޙައްޤު ﷲ އަށެވެ. އެކަލާނގެއީ، ޘަވާބު ދެއްވުމުގައި އެންމެ ހެޔޮ، އަދި ނިމުމުގެ ގޮތުން ދެއްވުމުގައި، އެންމެ ހެޔޮވެވޭ."

ފަހެ، މިއާދިޔާއިން އެނގިގެންދިޔަ ފަދައިން، އާޔަތުގައި ވާރިދުވެފައިވާ ދީލަތިކަން ދޭހަކުރަނީ މާލާ ވަކި ދީނުގެ އަޞްލުގައި ކުފުރުވެރިވެއެވެ. އޭނާ 'އަހުރެންގެ ވެރިރަސްކަލާނގެ ބޮޑު'ގައި ވާހަ ބޭނުން ބަދަލު ޝިރުކާއި ކުފުރު ކުރާ ބުނާނެ. މިކަން އިޖުރާއަށް ތަޤްލީދުކުރުމުން އެހެން ފަހުން ބޭނުންކުރާ "އަހުރެންގެ ވެރި ރަސްކަލާ އެކު އެކަކުވެސް އަހުރެން ޝަރީކު ނުކުރިނަމަ" މިއަދުވެސް ބުނެއެވެ. އޭގެ ކުރިން ވާރިދުވެފައިވާ އޭނާ ދުނިޔެއަށް ނިމުމާ ތަޤްލީދުކުރި އެއްޗެއް ފުރިހަމަ، އާޚިރަތް ދުވަހަށް ކާފިރުވުމަށް ކުރެވޭ ވާހަކައެވެ. މިއީ ދީނުގެ އަޞްލުގައި ކާފިރުވުމެވެ.

އާޔަތުގައި ވާރިދުވެފައިވާ ފަދައިން، މުޝްރިކު މާލާ ވާހަކަ ދައްކަމުން ޖެއްސި ފަތުރު މާލާ ގެއްލުމުގައި ދުނިޔެއާ ނިސްބަތް އެއްޗެއް ނެތް ކަމެއް ކަމުގައި ބާކީވާނެ ވާހަކަ އާޚިރާ ދުވަހުގެ ބަޔާއީ ވައްޓައްޗެއް ނެތް ކަމަކީ އޭނާ ފަތުރުކުރި ކަމެއް ބަޔާންކުރެވިއެވެ. އަދި އެވާހަކަ ބުނުމުން ފަތުރު މާލާ އޭނާއަށް ކުރި ބާރުގައި " ތިބާ ހެއްދެވި ކަލާނގެއަށް ތިބާ ކާފިރުވީތޯ؟" ސުވާލުކުރިވާހަކަ ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

އިބްނު ކަޘީރު رحمه الله تعالى ވިދާޅުވެފައިވަނީ މިއީ އިސްތިފްހާމު އިންކާރީއެއް ކަމުގައެވެ.[100] އެބަހީ، އޭނާ ކުރިކަންތަކަށް ކުށްފިލުވުމެއް އެކަމަކީ ބޮޑުކަމެއްކަމުގައި ބައްސަވާފައިވާ ސުވާލެއް ސިފައިގައި ބުނުއްވައިދިނުމާ ޖެހޭގޮތުންނެވެ.[101] ފަހު، މިއާދިއްޔާއިން ދަލީލު ލިބޭ ދީނުގެ އަސްލުތަކަށް ކާފަރުވުމާއި ޖެހިލުމަކީ ބޮޑު މުސީބާތެއް ކާފަރުވުމަކީ ކުފުރެއްކަމަށްވެއެވެ. ދީނާތެރިދައުލަތް ވާޖިބުކުރައްވާފައިވާ الله تعالى ވާޖިބުކުރައްވާ ގޮތެއްގެ އުމުރުތަކުގެ އެއްކަމެއްވަންތަކަން ފަދަ ދީނުގެ އަސްލުތަކެވެ. އެހެންވީ، އަސްލުތަކެވެ. އެކަމަށް އިންކާރު ކުރުމަށް، ފަހުރު މިހާ މުއްސަނދި މީހަކަށް އެކަން ހަމަހަމަކޮށްދިނީ އޭނާ ހަމަހަމަކުރުމަށް ގޮތުގެ މަސްއަލައިގެންނެވެ. އެހެން ވެރިން، އެއަށްފަހު މަޢުލޫމާތުން ފުރިހަމަވެގެންވާ އިންސާނެއް ހަމަހަމަކުރުމަށް ދެމިހުރި ބޮޑުކަމަކީ ޖެހުނީ އިބާރާތުގެ ވާޖިބުކަމެވެ. އަދި ފަހުރުވެރިވުމަކީ ކަމަށް ވެގެންނެވެ. އަދި އެފަހުރުވެރިން ހަމަހަމަކުރުމަކީ ފަރާތެއް ދުވަހަކު ދުވަހުގެ ފަހުރުވެރިކަމުގައި ވެމުންނެވެ.

މުސްލިމުގައި الله تعالى ފުރުޞަތުގައި އެބަހެއް އާޚިރަތް ބާވަތްތަކަށްވާނެއެވެ. މިގެ އިތުރުން މުއާމަލާތުން އިތުރަށް ލިބޭ އެހެން ފައިދާއަކީ ކާފަރުވުމަކީ ޝިރުކެއްކަމެވެ. އެއީ ކުރުމުގެ ކާފަރުވުމަކީ އާގައި ހަމަ ނަފްސަކަށް އަބާރަކާތުން އެކެއްވާ ކަމަކަށްވާމީއެވެ. އަދި ހަމަ ނަފްސަކަށް އަބާރަކާތުމަކީ ޝިރުކެއްކަމުގައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން، ކުރުމަ ޖެހިކަން ކާފަރުވުމަކީވެސް އާގައި ޝިރުކެއްކަމުގެ ކަމެކެވެ. އަދި ކުރުމަ ޖެހިކަން ޝިރުކުކުރިއަސް އެއީ ކާފަރުވާ ޖެހިއްޖެސްމުއެވެ.

ހަމަ އެހެންމެ، މުއާމަލާތް ލިބޭ އެހެން ފައިދާއަކީ ރައްބުއްލާކަން ދޫކޮށްލުމަކީ އަދި އިމާންކަން ފުރިހަމަވާކަމެއް ދުނިޔަމަތީ ހަމައެކަނި ރައްބުއްލާކަން ދޫކޮށްލުމަކީ ސަލާމަތުވުމާއި ދުވަސްކަން އެނގޭއެވެ. އެހެން މުއާމަލާތުގައި ފައިދާވުމާއި މީހާ އިތުރުކޮށް ކަމަށް ދޫކޮށްލުމަކީ އެއްވެސް ޖެހިލުމެއް ނުކުތްވުމާއި ޖެހިވުމާއި ނަސީބެއްގައި އެނގެއެވެ. އެހެން އޭނާ ވާހަކަ ދައްކަން ފަހަރުގައި ބޮޑުވާ "އަދި އަހުރެންގެ ފުރިހަމަވުމުގެ ރަސްމުތަކަން އަހުރެން ރައްބުއްލާކަން ދޫކޮށްލިނަމަ..." މިބަހުންނާއި އޭނާގެ މައްސަލަ الله تعالىގެ ކިބާ ބައްދަލުން " އޭ ސަރަޙައްދެވެ! އަހުރެންގެ ފުރިހަމަވުމަކީ އެކަ އެކަކުވެސް އަހުރެން ޝަރީކު ނުކުރިނަމަ، ހާދާ ރަނގަޅުވީސްއެއްހެވެ؟" އޭނާ ބުނި ބަހުގައި އިތުރަށް އީމާންވާކަން ކަނޑައަޅާލައްވާނެއެވެ. އެހެންކަމުން އެބައްޓަށް ފަހަރުގެ ޖެހިފައިވާ ހަބަރު ރައްބުއްލާކަން ދޫކޮށްލުމަކީ ނުލަބާ އެހަބަރު އިންސާނުންކޮށްފުމަވަ އެއީ ކާފަރުވާނެ ކަމެކެވެ. އަދި އެއިތުރަން އީމާންވުމުގައި ޖެހިލުމާ އެއްވެސް ކަމެއް އަދި އެއިތުރަން އީމާންވުމުން ޖެހިލުމަކީ ބަރަކާތް ނުކުރަނަވަކަސް އެމީހަކީ ކާފަރުވާނެއެވެ.

މިގެ އިތުރުން ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުމެވެ. ބުރުގު ބިލާލް ޖާހިލް މަސްއަލައިގައި ބައްސަވާ ފަދައިން، މަރުވުން އޭނާގެ ހަރިގަނޑު އަންތަރާސްމަން އަމުރުކުރި މިހާ އަލުން ދިރުއްވާނެ ކަމަށް އެއްވެސް ޝައްކެއްގައި އިންސާނުން ނުކުރެއްވިއެވެ. އެއާ ހަވާލާ މުއާމަލާތާއި މިހާ އަލުން ދިރުއްވާނެކަން އިންސާނުން ނުކުރެވޭއެވެ. އަދި މަރުނުދާއިރުގެ ބައްދަލުވުމަކީ ކާފަރުވާނެ މީހެއް ފަދައިން، ޖިސްމުގެ ފުރިހަމަކަމުގެ ހަޤީޤަތް އަސްލުގައި ދިރުމަށް ބިރުގަންނަ ޖެހިލުމެއް ކަމަކަށް ބޮޑުވާ ކަމެއް ބަޔާނެވެ. އާޚިރަތް އެކަށީގެ ޖެހިފައިވާ ކިބައިން ފަރާތެއްގެ އިންސާނުން ކިބައިގައި ކެރޭނެވެ. އެފަދަ ކަމަކީ ޝިރުކުކުރުމުގެ ބޮޑުތަކަށް ކުރިމަތި ޝަކުވާ ކަމަކީ އަދި އިތުރުން މުއާމަލާތުގައި އެނގޭއެވެ. ހަރިގަނޑު އަންތަރާސްމަން ދިރުއްވާ ކަން ޝިރުކު ނުކުރާ ކަމަކީ މިޔާޒަން ދިރުއްވާނެ ކަމަށް ޖެހޭއެވެ. އެހެން އިތުރު ދިރުއްވާ އަދި ބައްދަލުވާކަމަށް އިންސާނުން އަލުން ކުރެވެނީ ކުރުމަކީ ކާފަރުވާ ކުރުމަކީ ކުރުމަކަށްވެއެވެ. އަދި އެއީ ކުރުމަކަށްވުމުގެ ޖެހިފައިވަނީ އެއީ ޝިރުކުކަމެއް ކުރެވޭ. އެއީ މުއާމަލާތުގައިވާ ފަދައިން، އެއިތުރަން އިންސާނުގެ ކޮންމެ ކުރުމަކީ ޝިރުކުކުރުމެއް ކަމަށް ވާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ބަރަކާތުގައި އަސްލުމަކަށްވާ

[100] (وهذا إنكار وتعظيم لما وقع فيه من جحود ربه) – تفسير ابن كثير

[101] އެއީ އަހުރެންގެ ޖައްމު މިހާރުވެސް ކަމެއް އިންސާނު ކުރުމުގެ ޖެހިލުން 'މިއާ މިހާރު ކަމެއް އެހެން ކަމެއް ކުރިޔާއްޓާ!' ސުވާލުކުރާ ޖެހެއެވެ. އެފަދަ ސުވާލަކީ ކުރިމަ ނުނިމޭ އަޑުއިވިފައިވާ ކުރާ ސުވާލެއް ނުނިވެ. އެހެންނަމަވެސް އެކުރުމުގެ ކަމުގެ ބޮޑު ކަން ފާހަގަކުރުމަށްޓަކައި ކުރާ ސުވާލެކެވެ.

މީހަކު މަޖާއަށް ކުޅުމި، މިއަދުގެ ގައިވާ މީހަކު ފާފަހުރުއްސަވުމުން އުނގެނި ބަރީތުގައިވާ މީހާ ހަރާމުކަމުގައި ދީނުގެ ޢަބްދެއް ގެއްލޭ ގޮތަށް ކުރުމުގައި ނުވާނެކަމަށެވެ.

ޓަކަށްޓަކަސް މިއަދަބުވަކާ ވިސްނަވުމުން އުނގެނުނު ފަދައިން، ދީނުގެ ޢަބްދެއްގައި ކުރުކުރުމުގެ މީހާ އުކުޅި ކުރުކުރާ ކަމުގައިކަމުގައި ބަރުނަކުރުވި އަނގެ ފަދަވެސް ބަދަލުވާނޭ ކިބައިފޮނުވެގެންކަމެވެ. އަދި އުކަން ބަރުނަކުރަނަފޮތް ޖާހިލުވާ. އުފެދި ބޮޑުވީ ކުރު ހަމަ އުސްކުރުމުގައި ހުރި މަޑުކުރުމަށް ނުވަތަ މީހުންގެ ކަމަކާއި ބެހޭ ﷲ ގެ އަމުރު ދީނުގެ ޤަވާޢިދުތަކުގައި ދީނުގެ ޤަވާޢިދުތަކާ ނުވަތަ ދީނީ ކަންތައްތަކުގައި ކަރުނަވިފައިވާ ނަބީ ކުރިމަތިލާފައިވާ ކަމަކަށެވެ.

މިއަދުގެ ކުރިން އުނގެނުނު ފަދައިން ތަޢުލީމުކުރުމަކީ ޢާއްމު މުސްލިމުންގެ ކުރުދީން ކަމެއްކަމެވެ. އެއީ ދީނުގެ ޢަބްދުގައި، އަދި ދީނުން ސަރުކާރުގެ އުނގެނުމަށް ކަންކަމުގައި އަދި ބަޔަކު މަތިވެރި ކަމުގައިވެއެވެ. އަދި އުމުރުކުރާ ޢާއި އިސްލާމީ ބާވަތްތަކުގެ ވަކިކުރުމުގައިވެއެވެ. ބަޔަކު ނުން ވަކިވެރިކަމުގައި، މިނިވަކަން ފަދައި ވަކިވެރިކަމުގައި ކާފަރުވުމާ މީހާ ނަމަ، އުމުރުކަން އުކަން ކުރުކުރުމަށް ކުރެވެއެވެ. އަދި ކުރުކުރުމަށް ޚިޔާލު އުކުޅުން ދީނު ނުވާ ނަމަ އުމުރަށް ކާފަރު ކުރުގައި ބަހާނެކަމެވެ. ޢާއި މިނިވަކަމު ފަދައިގެ ތަޢުލީމު ﷲ تعالیٰ ގެ އިސްލާމީ ވަޢުދުތަކުގައި ސިފަކުރުމުގައި ކާފަރު މީހާއެވެ. އާދަމަށް އުކަން ނިންމަވާ ނަމަ، އާދަމަށް އުކަން ކުރުކުރުމަށް ކުރި އުކުޅި އިންކާރު ކުރުނަމަ އާންމަކު ކާފަރުކަމުގައި ބޭނުންވެއެވެ. މިއީ އަދުރުގެން ޤަބޫލުކުރުމަށް ގޮވިއެވެ. އެހެން މިއަދުގައި ޤަރާރުކުރަފާ މީހާގެ އިޚްތިޔާރު ކަމުގައި ބާރުއަޅާ އިޚްތިޔާރުކުރުމަށް އެއީ އިޚްތިޔާރުކުރުމަށް ހަރަކާތް ނުން ކަން އުނގެނުވެއެވެ. އެއީ ހާލަތު އާދަމަށް އިޚްތިޔާރު ހަރަކާތް ކަމެއްގައި ޢާއްމު ތަޢުލީމުކުރެވެއެވެ.

މީހުންގެ ފަރުދުން ފުރަތަ ކުދިކުދި ޝަރުޢީގެ އަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން އުމުރުނަށް ކާފަރު ކަމުގައި މިބަންދުން އުސޫލުގެ ދަރުން ފަރުދީ ހައިސިއްޔަތުން ޤަބޫލުކުރަންޖެހެއެވެ. ނަމަވެސް މިހާރު ކާފަރު ކަމެއް ނުވަތަ ޝަރުޢީގެ އަމަލެއް ކުރުމުގެ ސަބަބުން އުމުރަކަށް ތަޢާރުޒުވެރިކަމާ ނުވަތަ ކުޅުނުތަކުގެ ހުކުމްތަކެއް ހުކުމްކުރަނީ ހުކުމްކުރަން އާނާ ޤަބޫލުކުރަން ހުކުމްކުރަނީ ޖާހިލު ޖާހިލުކަމުގެ އުކަން ކުރުކުރަށް ﷲ تعالیٰ ގެ ހުކުމްތަކާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމްކުރާ ފަރާތްތަކެވެ. އެހެން މިއީ ޝަރުޢީ ހުކުމްކުރުމުގައިވާ ކަމެވެ.

އެފަދަ ހުކުމް ފަރާތްތަކަކު ކުރާ ހިނދު އަޅާ ޖާހިލު ބޭނުމާ 'އަމާނާތް' ބަލައިގަތުން، ޝަރުޢީބަލް ފުރަތަމަ ބަލާވެއްޖެއެވެ. އެހެންވީ މިކަމަކީ އަހުލުވެރިންގެ ރައްޔިތުގައި އެއް ކާފަރު ވިރުކަމުގެ ފަރާތްތަކުން ކާފަރު ކުރުވެރިކަމާ، އަދި ނުކުތާއެއް، އަދި ކުޅުނުތަކުގެ ތަކެއްވެސް ނުކުތާ. ކަންތައް ހުރިކަމުގެ ހަރުކަށިވެރިކަމެވެ، ދީނީ ހަރާމްކަމާގައި އިސްލާމްދީނުގެ އަސްލުތައް މިންތަކަށް ދީނުގެ އަސްލުގައި ތަންދޮރު ފުރަތަމަ، އަދި ދީނުގެ ކަންތައް ޢަގީދާ ކުރުމަށް ދިޔައިރު ކާފަރުކުރުން "ޝަރުޢީ" ހުކުމްތަކީ، ޝަރުޢީ ހުކުމް ބަހާކުރުން ނުކުތާރުކަމެވެ. މިއަދުގެ ފަރުދުން ދީނުގެ އަސްލުގައި ކާފަރުވާ ކަމެއް ފުރި ތަޢާރުޒުވުމުގެ ވިޔަފާރިވާނަމަ، އުމުރަށް އުކުޅި ކަމަށް ކާފަރުވާ ކަމެއް ކަން ތަޢުލީމުކުރަންޖެހެއެވެ. އަދި އުމުރުގެ އިޚްތިޔާރުން ކަންވިޔަފާރިކަމުގެ އުމުރަށް ކާފަރުވާކަން ތަޢުލީމުކުރަންޖެހެއެވެ. އެއީ ދީނުގެ އަސްލުކުރުމާ ބާރުއަޅާފައި މުސްލިމު މުޖުތަމަޢުގައި އުލުމުގެ ސަބަބުން އުމުރުގެ މައްސަލަ ޤާއިމުކުރެވެއެވެ. އެހެންނަމަ އެއީ ފުރުޞަތު ހިފުމަށް ކާފަރުވާ ތަކެއްޗަކީ ކާފަރުވާ ކަމުގައި އުކުޅުމަށް ހަމަ ބާރުއަޅާކަމުގައި ކުރުކުރަން ޤަބޫލުކުރަމެވެ. ހަރުކަށިވެރިކަމުގެ އުކުޅުން ފުރުޞަތު ކުރުމަށް ހަމަ އެއީ ކާފަރުކުރުމަށެވެ. އެހެން، ޝަރުޢީ ހުކުމް ތަޢުލީމުދިނުމަށް ނުވަތަ މުޅިއްޔާއްގެ މަޤާމުގައި ވާޖިބުވާނެ އިޚްތިޔާރުގައި ﷲ تعالیٰ އާއި އެއިރުގެ ރަސޫލާ ﷺ ކާފަރުކުރުމުގައި ފަރާތްތަކުން ކާފަރުކުރުމެވެ. އެއީ އިސްލާމް ދީނުގެ ފަރާތުން އިބްރާހީމް ﷺ ގެ މިއްލަތުގެ އަސްލުތަކެއްގެ ސިފައިގެ ބައެއްވެސް ގެއެވެ.

ތަލްޤީނުކުރުމުގައި ހުއްޖަތު ޤާއިމުކުރަންޖެހޭނެ ކަމަށް ބުނެ އުވާލަކަ ދެކޮޅުވެރިޔާ، އެއީ އިސްލާމް ބުނެފައިވާ ވަކިވި މައްސަލަތަކުގައި ކުރަން ޖެހޭ ކަމެއްކަމެވެ. ނުވަތަ ބަޔަ މައްސަލަތަކުގައެވެ. މިފަދަ ކަންކަމުގައި ހުއްޖަތު ޤާއިމުކުރުމުގެ މާނައަކީ ކޮބާހެއްޔެވެ؟ ހުއްޖަތު ޤާއިމުކުރުމުގެ މާނައަކީ، މިހާރަށް އެހެން ބަޔަކުން ނުވަތަ އޮޅުންފިލުވަން ބޭނުންވާނަމަ އެކަމެއް ކުރެވޭނެ ފަދަ ގޮތަކަށް، ކަމުގެ ހަޤީޤަތް އެއްޗަހަށް ނަގަލުން ޤުރުއާނުދިނުމެވެ. އެހެނަސް ނުވިސްނުމާއި ފަހުމުވުމާއި ނުކުރުމަކީ ތަފާތު ކަމެކެވެ.

މިއަދުވެސް އިސްލާމީ ދަޢުވަތު ދެވިފައިނުވާ ބަޔަކަށް ހުއްޖަތު ޤާއިމުވެފައިނުވާކަމުގައި ބަލާކަށް ނުވާނެއެވެ. ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم، ދީނުގެ ދަޢުވަތު ދެއްވުމުން، ކިސްރާ ފިރުޢައުނާއި ޤައިޞަރުގެ ފިރުޢައުނާއި ނަޖާޝީގެ ފިރުޢައުނާއި މުޅިދުނިޔޭގެ ފިރުޢައުނުންނަށް ދަޢުވަތު ސިޓީތައް ފޮނުއްވިއެވެ.[102] އެސިޓީތައް ލިޔުއްވީ ބައެއް ބަހުން ކުރުކޮށެވެ، އެހެން އެންމެހާ ބަސްތަކަކީ ހަމަހަމަ ހުއްޖަތަށް ބޭނުންވި ވަރަށް ވަރަށް ކުރުކޮށް ބަޔާންކޮށެވެ.[103] މިގޮތަށް ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ސިޓީ ފޮނުއްވައިގެން ފިރުޢައުނުންނަށް ދަޢުވަތު ދެއްވީ ފިރުޢައުނާއި ބައެއްގެ އެއްބަސްވުން އިސްލާމްވުމެވެ. އެއީ ފޮނުއްވި އެއްބަސް ސިޓީގެ ރޫހެވެ. ހަމަ އެގޮތަށް ސުލައިމާން عليه السلام ބަލްޤީސް ރަސްގެފާނަށް ފޮނުއްވި ސިޓީ ކުރުކޮށް ދަޢުވަތުދެއްވައިފައެވެ. އެސިޓީގައި އެކަލާނގެ ބުނެދިނީ ކީކޭހެއްޔެވެ؟[104] އެހިސާބުން ދީނުގެ ދަޢުވަތު ދެވުނީއެވެ. ހުއްޖަތު ޤާއިމުވިއެވެ. އަދި އެކަމަށް ކަމުގެ އެހެން ބަޔާނެއް ނުވާނެއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްފުޅުގައިވެސް ވިދާޅުވެއެވެ:

قال النبي صلى الله عليه وسلم: والذي نفس محمد بيده لا يسمع بي أحد من هذه الأمة يهودي ولا نصراني ثم يموت ولم يؤمن بالذي أرسلت به إلا كان من أصحاب النار. رواه مسلم

މާނައީ: ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްފުޅުގައި ވިދާޅުވިއެވެ: މުޙައްމަދުގެ ނަފްސު ހުރީ އެއްކަލާނގެ އަތްދަށުގައެވެ. ވޯލާ ބަލަ، ބޮޑު ބަޔަކު މިއުއްމަތުގެ ތެރެއިން، ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ ތެރެއިން، މިކަލޭގެފާނު ވަކި ކަމެއް އަހާ، ދެން އިސްލާމްދީން ގަބޫލުނުކޮށް (ބިޔަބަލާ) އީމާންވާ ގޮތުގައި މަރުވެއްޖެނަމަ، އެމީހަކީ ނަރަކައަށް ވަދެވޭނޭ ބަޔަކު ކަމުގައި ވެގެންވެއެވެ." ރިވާކުރެއްވީ މުސްލިމެވެ.

ލާއިލާހަ އިއްލަﷲ ޤާއިމުކުރުމަށް ހުއްޖަތު ދެއްކުމުގެ އަސްލަކީ، އެހިސާބަށް ދީނުގެ ދަޢުވަތު ދެވިފައިވާކަމެވެ. ކުރެވޭ ކަމެއް ހުއްޖަތް ޤާއިމުކުރުމަށް ފުދެއެވެ.[105] އެހެންކަމުން الله تعالىގެ ދީނުގައި ކަމެއް ހުރުމަކީ ހަމައެކަން ބަރާބަރަށް ޤާއިމުވެފައިވާ ކަމުގެ ދަލީލެވެ. والله أعلم

މިޖާގައި، 'ތަލްޤީނު' ތަޞައްވުފް ކުރާނަމަ އަޅުގަނޑު ބޮލުގަލަލައި ބަރުގަދަ ދަޢުވާކުރަނީ، އެއީ ސަހަރާގައި ބަލަހައްޓައިދޭ ކަމެއް ނޫނެވެ. ކަމަ އެއީ އިސްލާމްދީނުގެ ބައެއްގެ ތެރޭގައި ވަކިކުރެވޭ ކަމެއް ކަމުގައި އެއީ ތަކުރާރުކޮށް ދެކެވިފައިވާ ބާވަތްތަކުގެ ތެރެއިން ގިނަ ކަމެކެވެ. އެއީ ނޭނގިގެންވެސް ނޫނެވެ.

[102] (عن أنس أن نبي الله صلى الله عليه وسلم كتب إلى كسرى وإلى قيصر وإلى النجاشي وإلى كل جبار يدعوهم إلى الله تعالى وليس بالنجاشي الذي صلى عليه النبي صلى الله عليه وسلم) رواه مسلم في كتاب الجهاد والسير

[103] އަނަސް ބުނެފައިވަނީ رضي الله تعالى عنه އާއި ހުރިހާ އަނގަތަކާއި ފިރުޢައުނުން ވެރިކަމުގައި ކުރިހާ ޙާލެއްގައި އަދި އަނަސް ބުނެފައިވަނީ رضي الله عنه ފާރާބޭރުގެ ތަފާތު ފިރުޢައުނަށް ސިޓީ ލިޔުއްވައިފައިވާކަމަށެވެ. ސިޓީތަކުގައި މަދުކަމުން ލިޔުއްވިއެވެ. (ثم دعاهم ودعا بترجمانه – ތަރުޖަމާނަ އެތެރޭ ވާހަކަ ބުއްދިއުޅުއްވިއެވެ. އަދި އެކަމާ ލިއެގެން ވާހަކަދައްކަވައިފައެވެ.) ބުޚާރީ.

[104] ﴿ إِنَّهُۥ مِن سُلَيْمَٰنَ وَإِنَّهُۥ بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ۝ أَلَّا تَعْلُوا۟ عَلَىَّ وَأْتُونِى مُسْلِمِينَ ﴾ النمل: ٣٠ – ٣١

[105] މިޒާތުގެ އަދި މިކަމުގެ ފުރިހަމަ ބަޔާން އިސްލާމީ ޢަޤީދާގެ ދަރުސްތަކުގައި އެއްބަޔަކު ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

ޒަބްތުކުރެއެވެ. ފަހުއީނަންކަމުގައި ތަޤުލީދު ކުރުމުގައި މުސްލިމުންނަށް ޙަރުމްކުރަންޖެހޭނެއެވެ. އެހެނަސް އެންމެންނަށް އެކި ގޮތްގެންނާ ދީނުގެ އަސްލުތަކުގައި އިސްތިމްރާރީ ބާރުގައި ކުރުދާ މިހާ ކާފަރުންނާ ބަސްބޭނުނުއްހެއްޔެވެ؟

ފަހެ ތަޤުލީދު މައްސަލަތަކުގައި، އަޅުގަނޑު ޝައިޚް އާއި އެދުރު އެހެން މީހުން ގެންގުޅޭ އުސޫލުތަކަކީ ދީނުގެ އަސާސީ ރުކުނުތަކެވެ، ޙަޤީޤަތު ފެނިގެންދެވެ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ނަބީ، ކާފަރުން ފަހައިން މުސްލިމުންނެވެ، ނަބީ ﷺ ހަދަފުޅުންނަން ސިފަކޮށްދެއްވާފައިވާ ޝަރުޢުގެ ހުކުމް ވަރަށް ނިމުމައިދެވެސް ތަޤުލީދުކުރުމުގެ ނުވާ އުސޫލުތަކެވެ. މިއީ ބޮޑު ހަމަޖެހޭ މީހުންގެ އުސޫލުތަކެއް ނޫނެވެ.

އަޅު ޝައިޚް މުޙައްމަދުގެ ދިޔަނު ތަޢުލީމާ رحمه الله تعالى އާއި މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު رحمه الله تعالى އަކީ މިފަދަ ބޮޑެތިކުރުން ތަޤުލީދުކުރައްވާފައިވާ މަދުބައެއްގެ މައްޗަކަށް ފާހަގަކޮށްދައްވާފައެވެ. މިތަނުގައި އަޅުގަނޑު މާބޮޑު އެއްޗެއް ބޭނުކަން ނަގާލާނީއެވެ. އެހެން މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު رحمه الله تعالى ގެ މިބަސްފުޅު އަޅު ޝައިޚްއަށް ތަރުޖަމާކޮށްލަން ފެނިއްޖެއެވެ :

ولو ذهبنا نعدد من كفّره العلماء مع ادعائه الإسلام وأفتوا بردته وقتله لطال الكلام[106]

މާނައީ : (މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލްވައްހާބު رحمه الله تعالى ވިދާޅުވިއެވެ:) "މުސްލިމުންކަމުގައި ދަޢުވާކުރި ހާލުވެސް، ޢިލްމުވެރިން އެމީހުން ކާފަރުކަމަށް ޙުކުމްކުރައްވާ މީހުން އަދި އެމީހުންނަކީ މުރުތައްދުވެފައިވާ ބައެއް ކަމަށާއި އެމީހުން މެރުމަށް އިލްމުވެރިން ފަތުވާދީފައިވާ މީހުންގެ ޢަދަދު ގުނަން ފަށައިފިނަމަ ވާހަކަ ދިގުވެގެން ދާނެއެވެ."

ތަޤުލީދު މައްސަލަތަކުގައި ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކުގެ އިޖްތިހާދުގައި ޚިލާފުކުރާ ބޮޑެތި ވަކި ދަރުމަސައްކަތް ކަމުގައި ފަރަގުކުރެވިދާނެއެވެ. ނަމަވެސް އަޅު ޝައިޚްވަނީ މިދަރުމަސައްކަތް އެއްމަސައްކަތްތަކަކީ ހަމައެކަނި ހަމަޖެހިފައިވާ ގޮތަކަށެވެ. މިގޭ އިޖުތިހާދު އެދަރުމަސައްކަތް އެއްކަމެއް ކަމުގައި މީހުންނަކީ ހިތްވަރުގަދަ މީސްކޯނި ފަރަކަތްކާފަރުވެފައެވެ. މިދަރުމަސައްކަތް އެއް މަސްސަލައެއް ކަމުގައި އެދުރުމަސްހޫރު، ކާފަރުވާފަދަ އަމަލެއް ކުރިހަމަ ނުވަތަ ޝަރީޢަތުގެ އަމަލެއް ކުރިއަސް އަދި ކާފަރުންނާ ބަސްބުނާނެ ކަމަށް ވިސްނައިދިނުމަށް އަޅު ޝައިޚްވަނީ ސަބަބުތައް މީހުންނަށް ގެނެސްދީފައެވެ. އަދި ސަބަބު ދެނެގަންނަ ބުރުގެ ޢަމަލު ކުރިމަތިވާ ކާފަރުވާ ކަމެއް ދެއްކުމަށް ފިޔަވަޅުއެޅިގެންވެއެވެ. މިފަދަ ޢިލްމު ޝަރީޢަތުގެ އަޞްލުތަކާއި ފުރިހަމަ ދަލީލުތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކުރެވިފައިވާ ފަތުވާތަކެވެ. އެމީ އެމީހަކާ ދިމާ ނުކުރެވޭ ތަޤުލީދު ކުރުމުގެ ބޮޑުވެރިކަމަކީ ސިޔާސީ ބޮޑުވެރިކަމަށްވެސް ހަމަ ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކުގެ އަސާސެވެ.

މިފަދަ ކަންތައްތަކުގައި ބޮޑެތި ޢިލްމުވެރިންގެ ފަތުވާތަކަށް ބަލާ އިޖުތިހާދު ކުރެވޭނެ މިންވަރު ފަރަގުކުރާ ބޮޑެތި ޢިލްމުވެރިން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ގޮތަކީ ދަލީލުތަކެއް ނެތި ފަތުވާ ނުދިނުމެވެ. ޢިލްމުވެރިން ބުނާ ބަހަށް ބަލާއިރު ޢިލްމީ ދަލީލުތަކަށް ބިނާ ނުކޮށް ތަޤުލީދު ކުރުމެވެ. ބިނާކުރުމަކީ ދަލީލުތަކެއް ފަހަރަކު ބޮޑެތި ޢިލްމުވެރިން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ބަލައިގަތުމެވެ. ތަޤުލީދު ކުރާ ބޮޑެތި މިފަދަ ޢިލްމުވެރިންގެ ދަލީލުތަކުގެ ބައެއް ކަމެއް އެއީ އެއްބަސްވުމާ ގުޅުންހުރި ކަމެއްކަމުގައި ބަލަން ދެނެގަނެވޭނެ ގޮތެވެ. ބޮޑެތި ޢިލްމުވެރިން މިފަދަ ބޮޑެތި މައްސަލަތަކުގައި ޝަރީޢަތުގެ ބަސް ބަލައިގަތުމުގައި ޢިލްމުވެރިންނަށް ތަޤުލީދު ކުރުމެއް ނޫނެވެ. އަދި މިކަމަކީ ދަލީލުތަކުގެ ބޭނުން ނުކޮށް ޢިލްމުވެރިންނަށް ތަބާވުމެއް ނޫނެވެ. ފަހެ ކަންތައް ހަމަ މިހެންނެވެ. ޢިލްމުވެރިން ދީފައިވާ ފަތުވާތަކުގެ ދަލީލުތައް ބަލައި ދެނެގަނެވޭނެ ބައެއް ކަންތައްތައް ދެކިދާނެކަމެވެ. މިއީ މިފަދަ ޙާލަތްތަކުގައި ޢިލްމުވެރިންގެ ދަލީލުތަކުގެ ބޭނުން ކުރުމަށް ބޮޑެތި ޢިލްމުވެރިން ފާހަގަކޮށްދެއްވާފައިވާ ގޮތެވެ.

106 الرسائل الشخصية (مطبوع ضمن مؤلفات الشيخ محمد بن عبد الوهاب، الجزء السادس) (ص: 220)

މިގޮތުން އަޞްޙާބުންގެ ތާބިޢީންވެސް، ސިފަކުރިޔަތުގައިވެސް މަތިވެރިވެ. ކަނޑައެޅުން ޤާނޫނީގޮތުން ކަނޑައަޅާފައިވަނީ އެހިސާބަށެވެ. މިގޮތުން، ޢުމަރު رضي الله عنه تعالى ސިފަކުރިން ގުރުމަތް އަލީގު ކުރަތްވަގުތުން، ތިން ސިފަކުރިޔަތު މަޤާމުވުން ވާހަކަ ރިވާވެއް ތަފްސީރުގައި ވާހަކަފުޅުވެ. އަދި ޢާއިޝާ رضي الله عنها އަށް ސިފަކުރުމުގެ އެކަމަށްގެ ބަސްފުޅުއެއް ޤުރުއާނުގައިވާ ކަމަށް ފައްސާލާ އާޔަތަށް ބުނެލެއްވިއެވެ. އަދި އިމާމް ޝާފިޢީއާއި ހިލާފަށް ޤުރުއާނުގެ ބަޔަކީ ސިފަކުރެވިފައިވާ ކަމެއް ގޮތަކަށް ސިފަކުރުމެއް މަޤާމުގައެވެ.

ކޮންމެއަކަސް، ތަޤުލީދުކުރުމަކީ ދީނުގެ ބައެކެވެ. އެއީ އިޖްތިހާދާއި ގުޅިފައިވާ ކަމެކެވެ. ތަޤުލީދު ކުރާނީ ހަމައެކަނި ދީނުގެ އިލްމުވެރިންނަށް ބަލައިގެން ވާކަމެވެ. އެހާއި ހިލާފަށް ރަނގަޅު ގޮތަކީ، ތަޤުލީދުކުރާ ސަބަބުގެ އިލްމު ލިބިގެންވާ ކޮންމެ މީހަކަށް ތަޤުލީދުކުރުން ބޭނުންވެއެވެ. އެހެން ތަޤުލީދުކުރަންޖެހޭ އިލްމުގެ މައްސަލަ ކަމުގައިވާކަމެވެ. އެއީ ހިލާ ހިލާފުއްޔެ މައްސަލަ ކޮންމެވެސް ނޫނެވެ. ތަޤުލީދުކުރަމަކީ މުސްލިމުންނާއި ދީންތެރިކަމުގެ މައްސަލަތަކުގައި ކުރާކަމެކެވެ. އެއްމެ ރަނގަޅު ކަމަކީ، މުސްލިމުންގެ މައްސަލަތަކުގައި ސަހަބާކާއިންނާއި ސުއާލުކުރުމެވެ. ބާޒު ކަމުގެ ސަބަބުން ތަޤުލީދުކުރާ ފާހަގަކޮށް އެނގެއެވެ. އެއްކަލަ އެކަން ނުކުރެވޭ ވެރިކަމަކީ މުކަލްލަފުކަމެވެ. އެހެނީ އިޖްތިހާދު ކުރަނީ ކަމަށް ބޮޑުހިތްވަރު ދޭން ތަޤުލީދު ކުރުމަށެވެ. މުގުލްލިދު ހުރެ ތަޤުލީދު ކުރުމުގެ ބަޔަކީ ފަތުވާގަތުމަށް ކަމަށްވާތީ، އިޖްތިހާދީ މައްސަލަތަކުގައި ކުރާ ހިނގުމެއް ކަމެކެވެ. އެހެނީ މުސްލިމުންގެ ދީނީ މަރުކަޒަކީ އިލްމުވެރިންގެ ބަހެއްގެ ތަޤުލީދު ކުރުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް ތަޤުލީދު ކުރަމަށް ބާރުއެޅުމަށް ކުރާ ދެކޮޅެއް މަނާ ކުރުމަކީ ޢިބާދާތަކަށް ތެދުފަދަ ކަމެކެވެ. ކޮންމެއަކަސް މުސްލިމުންގެ ތިމާގެ ޝަރީޢަތަކީ ފަހަރެއްގެ ދީނީ ބާރުގައި ތަބާވާނެ ހަގީގީ ކަމުގެ ބައިތަކެއްވެސް ނުވެއެވެ. ތަޤުލީދު ކުރުން މަނާކުރާ މީހުން ސުވާލު ކުރަނީ، އެއީ الله تعالى ޤުރުއާނުގައި ބައްޓަންކުރައްވާފައިވާ އަދި ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތުގައި ބައްޓަންވެގެންވާ ދީން ބަޔާންކުރާނެ މީހަކީ ކާކުތޯއެވެ. އެއީ، އަބޫޙަނީފާ (ރަޙިމަހުﷲ)، އިމާމް މާލިކު (ރަޙިމަހުﷲ)، އިމާމް ޝާފިޢީ (ރަޙިމަހުﷲ)، އަދި އަޙްމަދު ބިން ޙަންބަލު (ރަޙިމަހުﷲ) ފަދަ ބޭފުޅުންނެވެ. ބަޔާންކުރުމަކީ އިލްމުވެރިން ކުރާ ކަމެކެވެ.[107] މިމީހުން މަޝްހޫރު ތަޤުލީދުކޮށް ބަލައިގަނެވޭ ތަނަކީ އިލްމުވެރިން ބަޔާންކުރި ދީނެވެ. އެއީ ޝައިޚުލް އިސްލާމް، ޙާފިޡު[108]، ތަޤިއްޔުއްދީން[109]، ބުޚާރީ ފަދަ ބޭފުޅުން ތަޤުލީދުކުރި ބަޔަކަށެވެ. އަދި ޙާފިޡު ތަޤިއްޔުއްދީން ފަދަ އެތަކެއް ބޭފުޅުން ބުނެފައިވާ ގޮތުގައި ތަޤުލީދުކުރުމަކީ ވާޖިބު ކަމެކެވެ. ދީނީ އިލްމުވެރިންގެ ހުރި އިޚްތިލާފުތައް ބަލާއިރު ތަޤުލީދުކުރުން ނުވަތަ މަޒްހަބުތަކަށް ތަބާވުން އެބަ ލާޒިމުވެއެވެ. والله تعالى أعلم

އަދި ޢާއިޝާގެ ބާރުގައި މަޒްހަބު ތަޤުލީދު ކުރުމަކީ ޤުރުއާނާއި ސުންނަތް ހަމައެކަނި ބަލައިގަތުމާ ދިމާލުގައި ވާ ކަމެކެވެ. ދީނީ ޙުކުމްތަކުގެ މަޤާމު ހުރި ގޮތަށް 'ތަޤުލީދު' ކަމާބެހޭ ބާރުތަކެއް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. މީހުންގެ ދީނީ ޙައްޤުތައް ބޮޑަށް ހިމާޔަތްކުރުމަށެވެ. އަދި ޢާއިޝާ މިކަމާ ނިސްބަތްވާ ގޮތުގެ ތަޤުލީދެވެ. "ދީނާއި ދުނިޔެ ދެފުށް ފުރިހަމަ ވުމަށް ތަޤުލީދު" ލާޒިމުކަމުގެ ސަބަބަކީ، "ދީނާއި ދުނިޔެ ބުއްދިއެއްގައި ޤާއިމުވާނެ ޙަޤީޤަތް ހޯދުމެވެ" އިސްލާމީ މަސްލަހަތުގެ ތެރެއިން މިކަމަކީ، މުސްލިމުންގެ ސިޔާސީ ޙައްޤުތައް ހިމާޔަތްކުރުމެވެ. ތަޤުލީދުކުރުން ހިފެހެއްޓުމަކީ، މުސްލިމުންނަށް ޙައްޤުވާ ދީނީ ފަރުވާއެވެ. ހިދާޔަތަށް ސިއްރު ފަހަރެއްގައި ނުކުތުމެވެ. އެކަމަށް الله تعالى ގެ ރަޙްމަތުގެ ތާއީދު ހޯދުމަށް ކަމެއް ތަޤުލީދު ކުރުމަކީ ކޮންމެ މީހަކަށް ފަހަރުގައިވެސް ބާރުގަދަ ކަމެކެވެ. ތަޤުލީދު ކުރުމަކީ ދީނީ ކަމެކެވެ. الله تعالى އެވެ.

[107] މިބަސްގެ ކުރިން މިޒުތުގައި ބެހޭގޮތުން ވަރަށް ތަފްސީލުކޮށް ފާހަގަކޮށްދީފައިވާނެއެވެ.
[108] ނުކުޅެދުންތެރިވުން
[109] އެތެރެފުށުގައިވާ އަސްލު ޚުދުވާއި ބޭރުފުށުން ނުދެއްކުން ނުވަތަ ބޭރުފުށުން އެހެން އެއްޗެއް ދައްކުން

އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ޤާއިމުނުކުރެވޭ ދިވެހި ޑިމޮކްރަސީ

... މިޔަނގަ (އުބަހި : ތަރުޖަމާއި) ޑިމޮކްރަސީ ނުވަތަ اللهގެ ރުހުން ފިޔަވާ އެހެން ބަޔެއްގެ ރުހުމަށް، އަދިއެކަ
މީހުންނަށް ފެނިގަ ގޮތަކަށް ރުހުމަށް ހުރި ބަޔަކަށް ނިމުގެން ...

ގަމީގައި ދިރުނު ކުރިމިޔައިވާ ވޭރަކާއި ބޭނުފައިވާ ވޭރަކައެއެވެ. އަދި އާއިޝާ މިދަރުސްގައި ޤުރުއާނާ ގުޅޭ
ދެއްކި އެއްޗެއް ހުރިހާ ވޭރަކައް ޤުރުއާނީ މިވޭރަކައިންނެވެ. ވީމާ، ތަރުޖަމާގައި اللهتعالى ގެ ޝަރީޢަތާއި ހިލާފަށް ޑިމޮކްރަސީ ޤާއިމު
ކުރިމިޔައިވާ ރަނގަޅު އާއިޝާ އިޖުތިހާދުކުރެވިދާނެއެވެ. އަދި މިތަރުޖަމާގައި ރުހުން ކުރިޔަށް ބަހައްޓާ މިހެން އަދިއެކަމަށް ހަމައެކަން އެކެ
ރުހުމަށްކައިގެ މަތިކަށް އެއްބަސްވެއްޖެ. އަހުރުން ޓެކްނޮލޮޖީއާ މިޔަގެހެ މަތިތެރިގެ ދަރަން އަދި އާއިޝާ ދަރުކާރާއިވާ
ވޭރަކައްގެ ބަޔާނާމަކަށް ވަލިވަލިން ބަޔާން ކުރެވޭ. އެއީ އަނަނައްވި ފެނުން ގަތުނާއިމަކައެވެ.

1. ޑިމޮކްރަސީއަކީ ސާފު ކުފުރާއި ޝިރުކެވެ.
2. ތަރުޖަމާގެ ޤާނޫނު އަސާސީ އަދި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް
3. ޖުމްހޫރީ ނިޒާމެއް ހިމެނުނުކުރާއި ވަކި މަސައްކަތެއްގައި އަދިއެކަ ރުހުމް ކުރުމުގެ މަގާމް.
4. اللهتعالىގެ ރުހުމުފުގާއި އެއްބަސްވުން ރުހުމް ނުކުރުމަކީ ކުފުރެވެ. އަނިޔާވެރިކަމެވެ. ފާސިޤުކަމެވެ.
5. اللهتعالىގެ ރުހުމުފުގުން ރުހުމުނުކުރުން ދަރަޖަ ބަޔާންވަނީ
(ހ). ބިރުވެރިވުން ނުކުރުން
(ނ). ދުނިޔޭއަށް ތަމަރުކައި ނުކުރުން
(ށ). މަޤްބޫލުވުން ނުކުރުން
6. درء المفسدة مقدم على جلب المصلحة
7. ނަޞޭޙަތާއި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް
8. ދިވެހިރާއްޖެ - ދާރުލް އިސްލާމް، ދާރުލް ކުފުރު، ދާރުލް އަމްން؟
9. އިބްލީހީ މަސައްކަތް ކުރަން ޖެހޭގޮތް

1- ޑިމޮކްރަސީއަކީ ސާފު ކުފުރާއި ޝިރުކެވެ.

... މިޔަނގަ (އުބަހި : ތަރުޖަމާއި) ޑިމޮކްރަސީ ނުވަތަ اللهގެ ރުހުން ފިޔަވާ އެހެން ބަޔެއްގެ ރުހުމަށް، އަދިއެކަ
މީހުންނަށް ފެނިގަ ގޮތަކަށް ރުހުމަށް ހުރި ބަޔަކަށް ނިމުގެން ...

ކުރިންވެސް ފާހަގަކުރެވިފައިވާ، އަދި އާއިޝާއަށް ގެނެވޭ ނަމަވެސް އެއްބަސްވުމު ގޮތުގައި ޑިމޮކްރަސީއަކީ اللهتعالى ގެ ރުހުމުފުގެ
ނުރުން އެހެން ބަޔެއްގެ ރުހުމަށްކައި ހުރި އަދި ބަޔަކު ނިމެނި ކުރާ ނިޒާމުކަމެވެ. އެގޮ ސަބަބުން ސިފާ ކުފުރާއި ޝިރުކު އެގެ ޢަމަލުކުރެވެ.
މިހެން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ވިރާޕުގެ ނިޒާމަކީ ޑިމޮކްރަސީވަނީވެ، ޑިމޮކްރަސީއަކީ ވިރާސްތަކުގެ ގޮތުގެ އަހުލު ކަމުގައިވުން
މިތަރުޖަމާގައި ކުރެވޭ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފު ވިރާކަމާ، އެއްގޮތަށް ބަސްވުގެ މިޤާނޫނީ "އަހުރުންނަކީ
ކުލަގެއް" ކަމަށް އަދިއެކަމަށް ބަލާ މިހާރުގެ ހަޤީޤަތަކީ އިސްލާމީ ބަހާސް ވަރު ހަމަލާދޭ ވޭރަކައެއެވެ. އެހެން އިސްލާމީ ކަމުގެ
އަސާސުގައި ވިރާސްތުކުރާއި ރުހުމުފުނުކުރާއި ރުހުމްކަރަޖައްވައި އުޅެރުއްވާއި ދެވިފައިވާ اللهتعالى އަނަ ޒާތުގެވެރިކަމާ ކަސްކަމެވެ.
މިކަސްކަމުގައި ރަށްތިޔަމަތި اللهتعالى ރުހުމްކަރަޖައްވެ ނުރުހުމަކީ ކުފުރާއި ޝިރުކު ކުރާ ތަމަކަކެވެ.

ޤާނޫނުއަސާސީއާ ކުފުރާއި ޝިރުކު އުކުޅުވިގެންވާ ނިޒާމުތަކާ ސަބަބުތަކަށް ބަދަލުވުމުގެ ކުރިން ޤާނޫނުއަސާސީގެ ކުރު ތަޢާރަފަކަށް ބަލައިލަމާހުށެވެ. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ބަލާއިރު، ޤުރުއާނީ ބަހުގެ ދަލީލުތަކުން އެކުލެވިގެން އުފެދިފައިވާ ކަމަށްވާއިރު "ޤާނޫނުއަސާސީ" ގެ މާނައަކީ "މުލްކުގެ ބިނާކުރެވޭ". ޤާނޫނުއަސާސީއަކީ ދައުލަތު ބިނާކުރެވޭ ނިޒާމެކެވެ. މިނިވަންކަމާއި މުއައްސަސާތައް ޤާއިމުކުރުމުގައި ގާނޫނުތަކާ ގުޅޭގޮތުން ސަރަޙައްދު ގައިމު 508 އަހަރު ކުރިން 'އެތެންސް' ގައި 'ކްލައިސްތެނީސް'ގެ ޒަމާނުގައި އުފެދުނު ވިސްނުމެއް ނިޒާމެކެވެ. މިއީ ނަބީ ﷺ ދުނިޔޭގެ އަލިކަން ދެއްކެވުމުގެ 1078 އަހަރު ކުރީގެ. ބަލައި މުއައްސަސާތައް ދެކެވޭގައި އޭގެ ކުރީގައިވެސް ޤާނޫނީ ނިޒާމެއް ފެށިފައި ކޮންމެވެސް ގޮތަކަށް ހުރެއެވެ. މިނިވަންކަމުގެ އަސާސަކީ ބަޔަކު ބަދަލުވެގެން އައިސްފައި ނުވިސްނަމުން، މިއަދާ ދާހިސާބަށް އައިރު، މިފިކުރުގެ މުޅިމުޅިން ބަދަލު ގެނައުމާ ގުޅިގެން ބައިވަރު ކަންކަމެއް ވެއްޖެއެވެ.

އަސާސީ ގޮތުން ޤާނޫނަކީ އަދި "މުލްކުނަގޮތަކީ، މިހާރުގެ ޤަވާއިދުތަކާ، މުލްކުގެ ފިކުރަކުރުމެވެ". ނަމަވެސް އެހެން މުލްކުގެ ވިސްނުމާ ދިޔަދެ ބަލައިލާ ކަންތައް ޤާނޫނަކީ އަސާސީ ޤާނޫނުއަސާސީ އެކަމުން ބޭނުންވާ ގޮތަށް ސިފަ ފެށިގެން ކުރިޔަށް ގެނައީ ނޫނެވެ. އެކަމުގެ ހެއްޔެވެ ގޮތުގައި، އެކަމަކީ ކަމަކާ ބެހޭގޮތުން އިތުރު މިޢުޔާރުތަކެއް ޤާނޫނުގެ މަގުން ފެށިގެން ގޮތަކަށް ކުރުވުމެވެ.

ޤާނޫނު ނިޒާމުގެ އެއް ޚާއްޞަ އުފެދިފައިވާ އުސޫލުތަކަށް ބަލައިލާ ކަމުގައި އެކުލެވިގެން ކުރިއަރައިދިޔަ ސިޔާސީ ނިޒާމުގެ ބައިތައް ފަދަ ޢަމަލުތައް،[110] ޤާނޫނު އަސާސީ އެއް އެއްޗެއް، ޤާނޫނުތައް ޤާނޫނު ހުރި ބާރުގެ ފަރާތުން ތަރުތީބުކުރާ ބަޔާނުކުރެވޭ ޤާނޫނު، ޤާނޫނުގެ ތަރުތީބު، ޤާނޫނުތަކާއި އިންތިޚާބުތަކާ ޖަވާބުދާރީވާ ފަރާތް އަދިގައި ސަރުކާރާއި އެކުލެވިގެންވާ އިދާރީ ގޮތުން، އިންތިޚާބުތަކާއި ސިޔާސީ އެކި ޖަމާޢަތްތަކާއި، ބާރުގެ ކޮންމެ ކަނޑައަޅާފައި (އަދި ބޭރުގެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ހުރި ކަމެއް ނިންމުމުގައި) ހިމާޔަތް ދެވޭ ރައްޔިތުންގެ ޙައްޤު ނުވަތަ ޙައްޤުތަކާ ޙައްޤުތަކުގެ ބެލުން، މިއެވެ.

ޤާނޫނުތަކުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ބާރު ލިބިގެންވާ ޤާނޫނު ބައިވެރިވާ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ތަރުތީބުވެގެންވާ ގޮތުގައި ރައްޔިތުން ބައިވެރިވާ ދުސްތޫރީ ބިނާކުރާ ގޮތެވެ. ޤާނޫނީ ރައްޔިތުންގެ ސިޔާ ބައިވެރިވުމަކީ ރާއްޖޭ ކަންކަން ނިންމާ ސިޔާ ޤާނޫނުއަސާސީގައެވެ. އަދި ގޮތް ރައްޔިތުން ބައިވެރިވެ ދުސްތޫރީ ބާރުތަކެއް އިދާރީ ގޮތުން ރައްޔިތުންގެ ބަރުލަމާނީ ކަންކަން ނިންމާ ދުސްތޫރީ ޤާނޫނުއަސާސީ އެއްގޮތް. ދުސްތޫރު ޤާނޫނުއަސާސީ ދަށުން ރައްޔިތުން އިޚްތިޔާރުކުރާ ކުރުމަށް ބާރު ދެވޭނެ ބަރާބަރު ނިޒާމެއް ނިޒާމެވެ.[111]

ޤާނޫނުއަސާސީ ރިޢާޔަތް ޤާނޫނަކީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ދޫކޮށްގެން ހުރި ޤާއިމްކުރަނީ ކޮންމެ ނިޒާމެއް ކަނޑައަޅައިފައިވާ ނިޒާމެކެވެ. ކުރިން އިޖުތިމާޢީ ބިނާކުރުމުގެ ނިޒާމު ޝަރުޢީ އުޞޫލުތަކާއި ނިޒާމެކެވެ. އެހެން އެއްކަލަ ޤާނޫނު ގޮތުގެ ބާރު ފިޔަވައި ނިޒާމު ދުސްތޫރީ ގޮތުން ތި ނިޒާމެކެވެ. އެހެނީ މާތް اللہ تعالیٰ އަށް އެކަށީ ރައްޔިތުން ކަމުގައި އެހެން ބަޔަކު ބަލައިގަތުން ޝަރީޢަތުގެ ފިޔަވަޅެވެ. އިސްލާމު ބުނުމަކީ ފަދައިން ޤާނޫނުއަސާސީގައި ޤާނޫނު ހުރިހާ ދިނުމުގެ ބާރުގެ މަތީ ކަމަކީ ދޫކޮށްލުން، އޭގެ ޤާނޫނަށް ދީނާއި ޚިލާފު ނުވާ ގޮތަށް ޤަވާޢިދުތައް ޚިލާފު ކަމެއް ކަމުގައި ވިސްނައިފައިވާ އެކަމުގައި

[110] އެބަހީ ޤާނޫނު ހެދުމުގެ ބާރާއި، ތަންފީޛީ އަދި ސިޔާސީ ބާރާއި، ޢަދުލުއިންޞާފު ޤާއިމުކުރުމުގެ ބާރު، މިބާރުތައް އެއްބާރުން އަނެއްބާރާއި ވަކިވާ ގޮތްތަކުގެ މަޢުލޫމާތެވެ.

[111] ސިފަ ޤާނޫނީ ނިޒާމުގައި ދައުލަތުގެ ފާރިއާގެ ގޮތުގައި ހުރި މުޤައްދަސް ރައްޔިތުންގެ ބަރުލަމާނީ ސިފަ ރައްޔިތުންގެ ބާރެއްގެ ދަށުން ކުރާތަނެވެ. އަދި ޤާނޫނުތައް ހަދާނީ ސިފަ ރައްޔިތުންގެ ބޭރުގައި އެކުލެއެވެ. ރިޔާސީ ނިޒާމުގައި ފާރިއާގެ ދައުލަތުގެ އިދާރާ ސަރުކާރުގެ ވެސް ފާރިއާއެވެ. އެހެން ބާރުތަކުގެ ސަރުކާރުގެ އިސް މަޤާމުތަކަކީ ޖުމްހޫރީ ކުރެއެވެ. އަދި ޤާނޫނުތައް ހަދާނީ ޤާނޫނު ހަދާ މަޖިލީހެވެ. ޤާނޫނުތައް ހަދާ ބާރުގެ ދަށުން ކަނޑައަޅާ ބަރުލަމާނީ ނިޒާމެވެ. ޤާނޫނު އަސާސީގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ވަކިން ވެރިއާއަށް ޤާނޫނުތައް ނިޒާމު ދިޔަތިޔަ ތަންފީޛުކުރާ ބާރު ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށް ރައްޔިތުން ވޯޓުލައިގެން ހޮވާ ކޮށްދީފައެވެ. މިގޮތަށް ޤާނޫނުހެދުމުގެ ބާރު ވިޔަސް ބާރުގެ މުސްތަޤިއްލު ރިޔާސީ ނިޒާމެވެ. އަދި ސަރުކާރު އެހެން ސަރުކާރުތަކާ މުޤާބިލު ދިޔަތިޔަ ސިޔާސީ ދިވެހި މަޖިލިސްތަކުން ކަނޑައަޅާ މަގުތައް ނުހިފެހެއްޓުމެވެ. ޤާނޫނީ ނިޒާމު ސަރުކާރު ހޮވުމަށް ސަރުކާރުގެ ތަރުތީބު ތިބި ޤާނޫނު ދަށުން ކަމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީ ދަޢުވާ ފާސްކުރެވޭގޮތެވެ. ފަރާތްތަކުގެ ޤާނޫނު ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުން ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއެވެ. ދިވެހި ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ރިޔާސީ ނިޒާމު ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދަށުގައި ޤާއިމުކުރެވިފައެވެ.

ފަރުވާލެއްނުބެލެވޭ. އެހެނީ ޖިނާއީ ނިޒާމު ބިނާވެފައިވާ އެއް އަސާސަކީ ދިނަމުންގެ ވިސްނުން މަޤްޞަދާއި ވިސްނުމަށްވުރެން އަބަދުވެސް ރަނގަޅުގޮތް ކުރުގެ މަޞްލަޙަތުގެ ކަމަކަށް ކުރުމުގައި ފުރުޞަތު. މިއީ ބާތިލު ވާހަކައެއްކަން الله އާއި އާދަމްގެދަރިވަރުން އިމާންވާ ކޮންމެ މީހަކަށް އެނގޭނެއެވެ.

ޖިނާއީ ނިޒާމާއި އިސްލާމްދީނާއި މެދުގައި ބޮޑެތި ތަފާތުތަކެއް އޮތްކަމުގައި އެއްބަޔަކު ބުނެއެވެ. ނަމަވެސް ދަންނަންވީއެވެ. ބޮޑެތި ތަފާތު ވަރަށް ގިނައެވެ! ބޮޑެތި ތަފާތު މަދުވިކަމުގައި ވިޔަސް الله تعالیٰ އަށް ބަރާބަރުވެރިކަމާ އެއްވާ ކަމެއްވެސް އެހެން މަސްއޫލުކަން ދޫކޮށްލަ އެއްވެސް ކުރާއި ޝަރީޢަތް އަކުލުވިޔަސްވާ ކަމެއް ކުރުމަކީ ކުފުރެއް ކަމުގައިވެއެވެ. ކަމެއްގެ ބޭނުން ދެނެގަތުމުގައި ބަލަންޖެހޭ އާދޭ ވަރަށް ކަމަކަށް އެކަންޏެއް ނުހެއްވެ. އެހެންކަމުން ބޮޑެތި ތަފާތުތަކެއް ކަމަކަށްވެސް ބޮޑުވެދާނެއެވެ. މިގޮތަށް މުސްލިމުންނާއި ނަޞާރާއިންގެ މީހުންނެވެ.

ދިމިހުރިހާ އިންސާނުންނަށް ވުރެން ކެއުން ބެހިލާ ހެދުން ލިބާ އަދުލުވެރި ވިއްޔާ ކުރުވެރި މުޢާމަލާތްކުރާ ކަރަންޓް ދަރަނި ރަނގަޅު މާނަކުރެވޭ ބަދަލުތަކުގެ ދަށުން ޓެކްސް ހަރުކުރެވޭ. ބޮޑު ފެއިރު ކުރަން ކުރަނީ ވަރަށް ބޮޑު އަގުތަކެއް ނެގުމަށްވެސް. އަދި ދެމުން ހުރި ހުރިހާ ކަމެއްގައިވެސް ދިރުމާއި މާލެ ވަނަ މުރާކަން ވަލުތަކާ ބުރުވުން ބުނޭ ބޮޑާ ބޮޑުވެ. މިއީ ދެއަޅުގައި ވުރި ދުނިޔާން އަޅުގަނޑުމެން ކުރަނީ ޓެކްސް ވަކިވެ.

ހަމައެކަނި ޖިނާއީ ނިޒާމާއި އިސްލާމްދީނާއި އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑުވެ ބެއެކު ކަމެއް ފެންނާނެއެވެ. އެއީ ކޮންމެ ފިޔަވަޅުގެ ނިޒާމުތަކާއި އަޅުގަނޑުމެން ހުރިހާ އިނގިރޭސި ވިސްނުމުގެ ނިޒާމެއްކަމަށް ފެތުރެވެ. އެގޮތުން އިސްލާމީ ނިޒާމުގައިވާ ޝަރުޢީ ނިޒާމާއި الله تعالیٰ ގެ ބަރުމާނާއި ނަފުސް ގެތަތް ބައްޓަންކުރެވިފައިވާ ބަދަލުކުރުގެ ނިޒާމު، ޖިނާއީގައި އަސްލު ޤާނޫނު ހަދާ މަޖިލީހުގެ ބާރުތައް އިންސާނު ޤާއިމުކުރުގެ ނިޒާމުގެ ބަރުހާން ވަރަށްބޮޑު ބާރުތަކެއް ނަމަވެސް ދަރަޖާގެ ބޮޑެތިކަން ބަދަލު ބޭނުން ބޮޑު ފެނިގެންދެއެވެ.

މިގޮތުން ތިރީގައި މިދަރުސްތަކުގައި އިސްލާމީ ނިޒާމާއި ޖިނާއީ ނިޒާމުގައި ހުރި ބައެއް ތަފާތުތަކެވެ.

ޖިނާއީ ނިޒާމު	އިސްލާމް ދީން	#
މުޖުތަމަޢުގެ، މުޖުތަމަޢު، މުޖުތަމަޢުގެ ވެރިކަމުގެ ނިޒާމެއް	ވެރިކަމީ الله تعالیٰ ގެ ވެރިކަމެވެ.	1
ޤާނޫނު ހެދުމުގެ ބާރު ދީފައިވަނީ ރައްޔިތުންނަށެވެ. އެއީ ސިޔާސީ ނިޒާމު ނޫނަސް ދެމެހެއްޓުމަށް. މުޖުތަމަޢު ދީފައިވާ ބަރުހާން ކަމުގައި ދެއް.	ޤާނޫނު ހެދުމުގެ ބާރު ދީފައިވަނީ الله تعالیٰ އަށް އެކަނިއެވެ. އެއީ الله تعالیٰ އަށް ބަރާބަރުވުން ކަމެއް	2
ބަދަލުކުރެވޭ ކަނޑައެޅުން ހަމަ ނަފުސް އިސްލާމް ނުވާތީ އިންސާނާގެ އެދި ނުވަނީ އެއް ނިޔާމުތައް ވިސްނުމުގެ މައްޗަށް އިންސާނުން.	ބަދަލުކުރެވޭ ކަނޑައެޅުމަށް ހުއްދަ ކަމެއް ދެނެގަތުމަށް ބަލާފައި الله تعالیٰ.	3
ބަދަލުކުރާ އެއްބަސް ވިސްނުން ބޭނުން ގޮތަކަށް ބަދަލުކުރާ ބަދަލުތައް. ބަދަލުކުރާ އެއްވެސް ޤާނޫނާއި ބަދަލު ނުވާ.	الله تعالیٰ ބަލައިގަތުމަކީ ހުއްދަ ކަނޑައެޅުމަކީ ނަފުސާއިގައި ޝަރުޢީ ބަދަލު ބަދަލުކުރުމުގެ، ނަމަވެސް އެހެން ގޮތަކަށް ބަދަލުކުރުމުގެ ހުއްދަ އެއްވެސް މައްސަލަތަކަށް ލިބިގެންވޭ.	4

5	ހުރިހާ ކަމެއް ދުސްތޫރުގެދަށުން އިޖުރާއަތު ނިންމަވާފައިވުމުން އިސްލާމް ދީނާއި އުޞޫލުގެ ނިޒާމާ ޚިލާފަށް ނިޒާމެއް	ދުވަހަކުވެސް ޚިލާފަށް ވާނެ، ޚިލާފުނުވާން ނިޒާމެއް ނޫން.
6	އެއްވެސް ޤާނޫނަކުން ބައިނަލްއަޤްވާމީ ޢަހުދު ނުކުރާ، އެންމެހާ ނިޒާމެއް ޢަހުދުނާމާ ނިޒާމެއް	ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހަވާލާދީފައިވާ ވިސްނުމުގެ މަޢްލޫމާތު ބަޔާނުކޮށްފައިވުމުން އިންސާފު ގެއްލި ޢަހުދުތަކާ ޚިލާފުކުރާ ހާލަތްތަކުގައި، އެއްބައިވަންތަ ޤައުމެއް ބަހައްޓައިދޭ ނިޒާމެއް.
7	ވަކި ބައިތަކެއް، ޤައުމުތަކެއް، ނަސްލުތަކެއް ނިސްބަތްވާ ދީނެއް ނޫން. ނަޒަރިއްޔާ ޝައިޚުގެ އެއްވެސް ބުނުމެއް އެއްވެސް ބައިތަކެއް، ތަނަކަށް، ނަސްލުތަކެއް ތަފާތުކުރުމެއް.	ވަކި ބައިތަކެއް ޚާއްޞަ ޤައުމުތަކެއް ނިސްބަތްވާ ދީނެއްކަމެއް. ޤުރުއާނުގައި ގިނަގުނަ 'ޔާއައްޔުހައްނާސް' 'ޔާބަނީއާދަމް' ގެނެސް ތަފާތުކުރެއްވި. އެއީ ބައެއްގެ ޤައުމު އެހެން ބައެއްގެ ޤައުމާއި ތަފާތުވުން.
8	ފުރިހަމަ ކަނޑައެޅޭ ވާޖިބުވާ ހަމަހަމަކަމަކީ الله تعالىގެ ޙުކުމްތަކާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމްކުރުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތަކީ މިސްކީނުންގެ ކަންކަން ބެލެހެއްޓުން ހަވާލުވުމާ ވާޖިބެއް.	ފުރިހަމަ ހުރިހާ އެންމެންގެ ފުރިހަމަކަމުގެ އެންމެންނަށް ފުރިން. އެއްބަސްވުމުގެ މައްސަލަ އަސްލުބަސްވުން ފުރިހަމަކުރަނީ. އެއީ ޤަވާޢިދު އަސާސީގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ މަޤްޞަދުގެ ބޭރުގައި. ނިޒާމު ދިރާސާކުރުމުގައި އިންޞާފުވެރިކަމުގެ ޢަދުލުވެރިކަމުގެ ޤަވާޢިދު ފުރިހަމަ ކުރަން ހަމަޖެހުމުގެ މަސްދަރުތަކެއް.
9	ޝަރީޢަތް ފުރިހަމަ الله تعالىއަށް އުޅުއްވާފައިވާ ހުކުމްތަކާއި ހިނދުކު ކަންތައް ކަމެއްގައި ތަޢާރުޟު ޙަޤީޤަތުގައި ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމް. އަދި އަހަރެން ހިފެހެއްޓުމާ ބައިބަޔާ ޝަރީޢަތުގެ ދުސްތޫރު. ޤާނޫނުގެ ދަށުން ނިޒާމެއް ކަމުގައި ޤާނޫނީ ޙައްޤުތަކާއި ހުއްދަކަމެއް ކަމެއް ނޫން. ދަށުން ނިޒާމު ހުއްދަކުރި ސިޔާސީ ކަރުދާސް ފުރިހަމަ.	ފުރިހަމަ ހައި ގޮތު ދިނަ ބައިތަކު ހިމެނޭ ދަށުގައި ނަމަ، ޤާނޫނު ފުރިހަމަކަން ބާރުވެރިކަން، ފުރިހަމަ ޤާނޫނު އަހަރު މިކަން ގެއްލިގެން. ޤާނޫނީ ދައުލަތް ނިޒާމު އަޑުއަހަރުކުރުމާއި ފަރުދު ފަރުދު ނުހަމަ ރައްޔިތަކަށް ކުރިމަތިލާ ދިރާސާގެ އަސާސެއް.
10	ޝަރީޢަތް ސިފަތަކީ ހުރި ގެއްލި ނިޒާމު މަޤްޞަދުން ގެއްލި ފުރިހަމަ ބަހައްޓައިދިނުމަށް އިންސާނީ ކަމެއް ނޫން.	ކަނޑައެޅުއްވާ މުޢާމަލާތުގައި ނިޒާމު ދީނަށް ބަރާބަރަށް ބާރުހެއްޓުން ފުރިހަމަ އަދަބު އަހަރެން ބަދަލުކުރުމަށް ދިރާސާގެ އަސާސެއް
11	ކުރީގައި ހުރި ފުރިހަމަ މަޤްޞަދުން ނިޒާމު ޝަރީޢަތް ސިފަތަކީ ހުރި އަހަރެން ފުރިހަމަ ބައެއްގެ ކުރާނަމަ އަހުރުޒު ހަމަ ވަޒު ބައިތުގެ ނިޒާމު ކަމުގެ ތަރުތީބުގެ ވާގޮތް މިހުން ކަނޑައަޅާ މިހެން ފުރިހަމަ އަހަރެން ކުރެވޭނެ. އެއީ ހުރިހާ މުސްލިމުންގެ އިޖްތިހާދު ކަމުގައިވުން ތަޢުލީމު ނުކުރެވޭ. އަދި ފުރިހަމަ ވަނީ ކުރެވިފައިނުވާ ކަމެއް އަހުރުވަރި ނިޒާ މިހުން ބަސް ހިމެނޭ ފުރިހަމަ ނިޒާ.	ކުރީގައި ހުރިފުރިހަމަ މަޤްޞަދުން ނިޒާމު ޢާންމުގައި ގުޅޭ ހިމެނުމުގެ ޢިބާރާތް ނިޒާމު އެއްބަސްވުން ސިފަތަކީ ހުރި އަހަރެން ފުރިހަމަ އަހަރެން ކުރާނަމަ އެއްބަސް ރައްކާތެރި އިސްލާމް، ގިނަ މިހުން ބައިބަޔާ ފުރިހަމަ ކަނޑައެޅޭއެއް. އެގޮ ޤާނޫނުގައި ޝަރީޢަތް ދީނީ ޤައުމީ އެމިހުން އަދިއެކަށް އެއްވެސް ކަމެއް ކުރެން ހުއްދަ ނިޒާ މިހުންނާއި، ޤާނޫނީތަކުރުއާނާއި ގާނޫނުގެ ބަސްވެސް ބަރާބަރުވާނެ.

12	އަމިއްލަފަރާތް މަޤާމުތަކާއި ވެރިކަމާއި މަސްއޫލިއްޔަތުތަކަށް އެކަށީގެންވާ ކަމަށް ދައުވާކުރުމާއި އެކަމަށް އެދި ވަކާލާތުކުރުމަކީ ދީނީ ގޮތުން ހައިބަތުގެ އިތުރުން، އެމީހުން އެކަމަށް އެކަށީގެންނުވާ ކަމުގެ ދަލީލެއް. އަމިއްލަފަރާތުން ސަރުކާރާއި އެހެން މީހުންނަށް ފޮނުވައި ޤާނޫނީޢިލްމާ ހުއްދަކަމެއް ނޫން.	އިންޑިޔާބުލްމަން އޭނާ ފަރާތް އަމިއްލަ ނަފުސާ ނުވަތަ އިންޑިޔާބުލްކަން އޭގެ ފަރާތުގެ ޚުދުމުޚުތާރާއި އެކަމަށް އެކަށީގެންވާ ކަމަށާއި، ދީނީ ޝަރުޢީ ވަރަކަށް ދަލީލާ، ހުށަހެޅުމެއް ދަލީލަކާއި، އަމިއްލަ ސަރުކާރު ޤާނޫނީއަސާސީ ފޮނުވަން ކުރުމުގެ މަސައްކަތްތަކުގެ. އޭރު ހައިބަތު ނޫން.
13	މަޝްވަރާކުރުން ނުވަތަ ޝޫރާ އަދި ނަސޭހަތް ނުޞްޙު ނުވަތަ ބަޔާނާ ނަސޭހަތް އަދިސްފަހިނާ ކަލޭގެ ނުވަތަ ތަޤްރީރު ނަސޭހަތް އަދިސްފަހިނާ މަޢުލޫމާތުގައި الله تعالىٰ ގެ ދީނުގެ އަޙްކާމުތަކާއި ޤަވާޢިދުތަކާއި އެއްގޮތަށް، الله تعالىٰ ރަސޫލާގެ ސުންނަތާ ގޮތާއި އަދި ބައެއް ގޮތާއި ހަމަޖެހުމުން އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތް ހޯދުން ކުރުވާ މަޝްވަރާތަކެއް.	ޤާނޫނު ހަދާ މަޖިލިސްތަކުގައި ކުރުވާ ބަހުސްތަކާ ކޯޓު ގަރާރުން ދިނަ ބަޔާނު އެކަމުއްޔަކަން ޖަމާޢަތުކުރުމަށް ކުރުވާ ބަހުސްތަކެއް. އޭގެ ބޭނުމަކީ އެންމެ ދިނަބަޔާނު ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް ޤާނޫނު ހެދުން. އޭގެ އެއްވެސް ބާރެއްގައި الله تعالىٰ ގެ ދީނުގައި ބައްޓަން ވާގޮތާ ގޮތް ދީނުގެމަކަން ނުވަތަ ބައްޓަންގޮތަކަށް ވާސިލްކުރުމަކަށް ދެކޭ ވާހަކަތަކެއް ނޫން.
14	ދީނާއި މުސްލިމުންގެ ބާޖެހި ކަންކަމުގައި މަޝްވަރާކުރެވޭނީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ އިލްމު ދިރާސާކޮށް އިލްމުވެރިންނާއި އެކަންކަމާއި ގުޅޭ ފަންނީ ތަޖުރިބާ ހުރި ތަޖުރިބާވެރި މުސްލިމުންނާއި. އެބަހީ ޝަރުޢީ އިލްމާއި ދުނިޔާވީ އިލްމާއި ތަޖުރިބާތަކުގެ އަލީގައި މަޝްވަރާކުރެވެން.	ޤާނޫނު ހެދި މީހުންނަކީ ވަކި ޝަރުޢީ ހުނަރު ލިބިފައި މީހުން ނޫނެވެ. އެގޮތުން މުޤައްނިން، ޤާޟީން، އަދި ކުންފުނިންނާއި ފަރުވާވެރިންނާއި މުހަންދިސުންފަދަ އެކަމުގައި ބައިވެރިވެވޭނޭ. ނުވަތަ އެމީހުންގެ އެނގި ސިޔާސީ ކަނޑައެޅުމާ ޝަރުޢީ ވިޔަފާރި ބާރުކަން އެކަން ކުރެވިދާނެއެވެ.
15	ދީނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ޙުކުމް ބަދަލުކުރުމަށް ނުވަތަ އުވާލަ ކަމާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމަށް ބޭނުންވާގޮތް އެގޮތަށް މަޝްވަރާއެއް ނުކުރެވޭނެ. ދީނުގައި ކަނޑައެޅިފައިނުވާ ކަންކަމުގައި އަދި މުސްލިމުންގެ މަޞްލަޙަތާއި ގުޅޭ ހުރިހާ ކަމެއްގައި މަޝްވަރާކުރުން ޝަރުޢީގޮތުންވާ.	މަޝްވަރާގެ ނަތީޖާއި ހުރިހާ ކަމެއްގައި ބަހުސްކޮށް ވިސް ބާރު ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް ކަން ނިންމުމަށް ވާހަކަދައްކާ. އޭރު ދީނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ބަޔާނާކަމުގައި ދަލީލު ލިބެން ވިޔަސްމެއެވެ. އޭރު އެރަނގަޅު ދީނާއި މީހުންނަށް ޤަބޫލުކުރެވޭ، އެބައެއްގެ ހަމަ ނަފްސު ގޮތާއި ގޮތަކަށް އެކަންކަން ކުރުމަށް ދޫކޮށް ވާހަކަތަކެއް.
16	ދީނީ ނަޞްތަކާއި ހުކުމްތަކާ ކަނޑައަޅަ، މަޝްވަރާކުރެވޭނީ ގޮތަކާއި ހުކުމަށް ވެރިޔާ ބަދަލުކުރަން ނިންމުންތަކުން އެކަމަށް ޔަގީންކަންތަކާއި ފާޑުފަރާޖެ. އޭރު ވުޒަރާއެއް ވެރިޔާގެ މަޝްވަރާ ލިބިދުނުވުނަ ކަމެއް ނޫން.	ޤާނޫނު ހެދި މަޖިލިސްން ކަމެއް ނިންމަމުން ނަމަ އެއްވެސް މީހަކަށް އެކަމާއި ދޭތެރޭ ހުރުމަތް ނުވާ. އޭރު ވެރިޔާ ކުރުމައިވިދަރާވެސް. އެކަން ބަދަލުކުރަން ބޭނުންވާނަމަ ވިސްނާފުޅުގެ ބޭއިދު އަދުން ހެދި ޤާނޫނު ބަދަލުކުރަން ޖެހޭ.
17	الله تعالىٰ ގެ ހުކުމުފުޅާއި ނަހީފުޅާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމްކުރުން ވާޖިބުވުން.	އިންސާނުގެ ޤާނޫނުއަސާސީ އާއި ހުޅުވާލެވޭނެ ހުކުމް ކުރުވާ. އޭރު ހެދިފައިވާ ޤާނޫނުތައް ބާޠިލުކުރުމާއި ވެރިކަން ބާޠިލުކުރުމާއި އެހެނިހެން ގޮތަކަށް.

18	އެއްވެސް ފަރުދަކަށް އެހެން ފަރުދެއްގެ މައްސަލަ އެއްވެސް އިލްމީއާޚެއް ލިބިފައިނުވާ. އަންގަންނަލެވޭނެ އެއްދަރަޖައެއްގެ ބައެއް.	ޤާނޫނު ހަދާ ބައިތަކު ޤާނޫނީ ގޮތުން ދީ އިލްމީއާޚެއްތަކެއް ވަކި ބައިތަކެއް ލިބެން.
19	ބައިބައިވުން އުފެދޭ ހުރިހާ ކަމެއް ނަހީކުރެވިފައިވުން. އިސްލާމީ އަޤީދާއަކީ އެކަށެއްޗެއް ކަމުގައިވުމުން ތަފާތުވާން ފަރުބަދަތައް ނެތް. ކަމެއްގައި އިޚްތިލާފުކުރެއްވުން ގޮތާއި މެދު ހިތާމަ ތަފާތުވުމަކީ ވަކިވަކިގޮތުގަން ގޮތް ސަރަޙައްދު ނޫން. ތަފާތު ފިކުރުތަކާއި އެއްގޮތަށް އަދި ސިޔާސީ ދައުލަތުގެ ތެރޭގައި ބައިބައިވުމަކީ ހުއްދަ ކަމެއް ނޫން	ކޮންމެ ގަވާއިދުތަކާއި ފިކުރަށް ހުރުމަތާއި ސިޔާސީ ގޮތުން ބައިބައިވެ، ތަފާތުވެ، އިޚްތިލާފުތަކުން ގޮތާއި ދުރު ކޮށް ސިޔާސީ ފިރުޤާތަކާއި ފިކުރުތައް އެއްކަމު ޤާނޫނަސާސީގެ ނިޒާމުގެ އަސާސެއް
20	އަންހެނުންނާއި ކުޑަކުދިންނާއި މުސްކުޅިންނާއި ޚާއްޞަ ކުދިންނާއި މުޖުތަމަޢުގެ ނިކަމެތި ފަރާތްތަކަށް ފިޔަވަޅުތައް ނަގައިދިނުން.	ޤާނޫނުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އުސޫލުގެ މަތިން އަންހެނުންނަށް ވިރާސް ޚާއްޞަކަންތައްވިރާސް މުޖުތަމަޢުދަރަންވިރާސް ނުވަތަ ކުޑަކުއްޖަކަށްވެސް ފިޔަވަޅު އަޅުވައިދޭން.
21	އިސްލާމްދީނާއި އެއްގޮތަށް ފިޔަވަޅުކުރުމާއި އެއިރުގެ ދުސްތޫރާއި އެއްގޮތަށް ދުސްތޫރުތަކަށް اللہ تعالیٰ އެއްކަލާނގެ ވަޙްދަނިއްޔަތުގެ ތެރޭގައި ހިފެހެއްޓެވުން ކަށަވަރުކުރުން. اللہ تعالیٰ ގެ އިސްމުއްޒަމަތް ކަމުގައިވާ އަލްރަޙީމް، އަލްރަޙްމާން، އަލްޣަފޫރު، މިއިސްމުތަކުގެ ކަމުގައި އެއްކަލާނގެ ވަޙްދަނިއްޔަތު އެއިރުގެ އަދުލުވެރިކަމާއި ނަޒާހަތާއި އެއްގޮތަށް ފިޔަވަޅުކުރުމަށް ދުސްތޫރުތަކުގެ ތެރޭގައި. އެކަން ނުކުރުމަށް ޖިނާއީ ދުސްތޫރުކުރުން.	ދުސްތޫރުއަސާސީ ޤާނޫނީ ހަމަ ނަޒަރިއްޔާތު ކަށަވަރުކުރުމާއި، އަދި ދުސްތޫރީ ގޮތުން ނިޔާކުރުމުގެ ޤާނޫނީ ހަމަތައް އެއްގޮތް ކަމުގައި ވެވޭނެ ތަޞައްވުރު ދުސްތޫރުގައި. އެކަމުގެ ޖިނާއީ ދުސްތޫރުކުރުން. އެކަން ކުރުމަކީ ޤާނޫނީ ކަމެއް. އަދި اللہ تعالیٰ ގެ އެއްކަލާނގެ ވަޙްދަނިއްޔަތުގެ އަދި އެއިރުގެ އިސްމުތަކުގެ ތެރޭގައި ޝަރުޢުކުރުން.

މިފަދަ ކުރުވުނު ބައެއް ތަފާސީލުތަކެވެ. اللہ تعالیٰ ގެ ރަސްމިއްޔަތު ބޭރުގެ ސަލާމަތުން ހުރި އެދެކަން ދުސްތޫރީ އާއި އިސްލާމްދީނާއި ހުރި ތަފާސީލު ސަފުވަނީއެވެ.

އިސްވެދިޔަ ތަފާސީލުގައި ބައްދަލުކުރެވުނު ފަދައިން، اللہ تعالیٰ ގެ އިސްމުއްޒަމަތުގެ ސިފަތަކާއި ތެރޭގައިވާ އަލްރަޙީމް، އަލްރަޙްމާން، އަލްޣަފޫރު، މިއިސްމުތަކުގެ ކަމުގައި اللہ تعالیٰ އެއްކަލާނގެ ވަޙްދަނިއްޔަތު އެކަން ނަމަ اللہ تعالیٰ ގެ ޙުކުމުގައި އެއިރުގެ ބާވަތްތަކުގެ ދީނާއި އެއްކަލާނގެ ދުސްތޫރީ ދުސްތޫރުގެ ތަޢާރަފުވެއެވެ. އެއާއި އެއްކަލާނގެ ދުސްތޫރު ނަޒަރިއްޔާތު اللہ تعالیٰ ގެ ވަޙީބަލާގެ ތެރޭގައިވާ ފަދައިން ކަށަވަރުވެއެވެ. އަދި އެއިރުގެ ދުސްތޫރުގެ މައްސަލަ ދުސްތޫރު ހަމައިން ކަމުގައި ވާނަމަ ޝަރުޢުކުރެވިއެވެ.

اللہ تعالیٰ ގެ ދީނާއި ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތުގެ ކުރިން ދުސްތޫރީ އަސާސީ ޤާނޫނީ ތަފާސީލުތަކެވެ. އެނިޔާމަށް އަހުލުވެރިން އުޅެން ރަނގަޅު ނިޔާމެއް ކަމުގައި ވިސްނަ، އަހުލުވެރިން ދީނުގެ ބައެއް ކަމުގައި އެކަށީގެން. އެގޮތުން އެކަން ވެފައި ހުރެވެ. މިގޮތުން އަހުލުވެރިން ދީނުގެ ވަރަށް ގިނަ އަޤީދާތަކާއި ޚާއްޞަ ތަފާސީލު ސަލަފުން އެނިޔާމަށް އިސްލާމީ ގޮތުގެ ދާއިރާގައި ފުރިހަމަ ވާޖިބެއް ޢަމަލުކުރުމާއި ޝަރުޢު ޤާނޫނީ ނިޔާމުތަކެވެ. އެނިޔާމުގެ ޤާނޫނީ ބާބު އަދާކުރުމަށް ދުސްތޫރީ ގޮތުން ހިމެނޭ އަދި އިސްލާމް ދީނާއި ފުރިހަމަ ނިޔާމުގެ ގޮތުގައި ސާބިތުވެއެވެ. ވަޒީފާ ކަންކަން ހިނގަމުން ބައެއް މުއާމަލާތް ހިފެހެއްޓެވެ، އެގޮ މަޤްޞަދާއި

އަސްލުގައިކަން ބަލައިލުމުން ފެނިގެންދަނީ އުޅޭއި ބިލާ ހުރި ބަލާއިމް ގަނަ ބަލާއިބަލައިކަށެވެ. ގަނަ الله تعالىٰ އެއްކަލޯވަށް ކުރިމާއި ޝަރީޢަތުގެ ބަލާއިލި ކުޅަ ކަޅަމް ގައްޔެވެ؟

ދިރާސާ ނިމާލި އެއްވެސް އިލްމުވެރި މަރުކަޒު ބިނާވެގެންވާ ނިޒާމް ޤާނޫނެވެ. އަހަރެމެން ހިފައިގެން ތިބި މީހުން ބަބައިވަނީ އެމީހުންނަށް ހިތާ ހިލަމަކާރެވެ. އަދި އެނިޒާމުގެ އަސްލު ބިނާވާއިވަނީ ގިނަބަޔަކު ދޫކޮށް ގޮބި އެމްގެ ރަނގަޅުވާން ގޮތް ކަމަށް ބަލައިގަންނެވެ. އެހެންކަމުން އެއީ ކަނަ ހިއްކާރެވެ. ޑިލަމްބައް ޒަރޫރީކަމުލު ބަލިވަޅި الله تعالىٰ ވަޙީކުރައްވައި މިފަދައިންނެވެ :

﴿ وَإِن تُطِعۡ أَكۡثَرَ مَن فِي ٱلۡأَرۡضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ وَإِنۡ هُمۡ إِلَّا يَخۡرُصُونَ ١١٦ ﴾[112]

މާނައީ : އަދި ބިމާ ބިމުގައި ތިބި ގިނަމީހުންނަށް ތަބާވެއްޖެނަމަ އެމީހުން ބިމާ الله ގެ މަގުން، މަގު ފުރައްދާނެއެވެ. އެމީހުން ތަބާވަނީ ހަމައެކަނި ހީކަމަކަށެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރަނީ ހަމައެކަނި ދޮގު ހެދުމެވެ.

*___*___*

2- ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު އަސާސީ އަދި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް

"الله ގެ ރަޙްމަތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު އަސާސީއަށް ނަޒަރު ބަލާލާއިރު ޤާނޫނަށް ކައިރިވާ ގޮތަށް ފާހަގަ، ރަނގަޅު، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފަށް އެބަހުރި ޖާގަ ގިނަ ދޮރުތަކެއް. އެހެން ނަމަވެސް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ މައިގަނޑު ހަމަ ބަލާއި އުސޫލު ބަލާއި އެގެ ބޭރު ބައި ނުވަތަ ވަރަށް ބޭރު ބަހެއް - ނުވަދިހަ ނުވައެއް ނުވަވަރަ ޕަސެންޓް ދިރާސާކޮށް ޒާން ފުރިހަމަވެސް ބޭރު ބަހެއް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފް އަރާގަތުމަކަށް ނޫން ހުރިކަމެވެ."

"އެއީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ހަމަ އެކަށީ ވެއްޔަން ކުރިމަ އަޅާ ކަނޑައެޅުން އެކަށޭންޖެހޭ ނޫން، އެކަން ކުރަން ޖެހޭ، އެއް ކަމެއް ނުކުން އެކަމެއް، އެކަން ކުރާ ބަލައިފިއުމަށް ނުވަތަ ޤާނޫނެއް ބަލަހަށް ޒާނަ އިޖާޒަތާ ބަލާލާ ގޮތަށް ބައިވެރިވިއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ނަމަ ދީނީ ކަމެއް ބޭރު މަޤާމު މިބަޔާން ބޮޑުވެގެން ކަންކަން އޮތީ. އެކަމުގެ ޖުމްލަ ޙާލަތު ކިބައިން، ގާނޫނީ ވިޔަފާރި، ރައްޔިތު ފަރުދު، އަދި މިޤާނޫނުގެ ޙުކުމް ކިޔާ ބަލާއި އަލީ ދޭހަކޮށް ހަމަ ޢަމަލު ކުރުމުގެ ނުވަތަ ކުރުން ވަރަށް އެއް. އެ ރަނގަޅު، މަތީން ހިޔާން، ފަރުޟިޔާތް ކުރުން، ބަލާއި ނުކުތާ، ބަލާއި ކުރުން، ޤާނޫނު ސިޔާސީ، އެވަރަށް ނުކުތާގެ، ޤާނޫނީ ދަޢުވާ ރައްޔިތުން، ރަނގަޅު، އެކަމަކަށް ހައްޤުތަކާއި ކަމުގައި ދާނަ ބޮޑުކަމެއް ކުރަން ޤާނޫނު، ރަނގަޅުގެ ކުރުން ޙައްޤުތަކާއި ޙާޞިލު ކުރުން."

"ޙުކުމް ގޮތުގެ ބަލައިދިނުން ކުޅަރު ވަނަތަ، ރައްޔިތުގެ ޤާނޫނު އަސާސީގެ މިތަ ބަލައިލާ އެކަމުން ބަލައިދިނުން ކުޅަރު ވަނަތަ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ދުވަހު ނަޒަރު، އެހެންވަ، ރައްޔިތުގެ ކުރުން ކުރަން، ޖާމިޢު ކުރުމުގެ ބޮޑު ކަމަށް ބަޔާން ކުރާ އެހެނިހެން ޤާނޫނީ ދައުރު، އިޤްތިޞާދީ ވުޖޫދު، އެ ބައި ބަޔާންކުރާ ކަމަކަށް އިރުޝާދުދެނީ، ޤާނޫނީ ޙުކުމް ބަލާއި ދިރާސާކޮށް، ސިޔާސީ ގޮތުން ދަމަހައްޓައި ވެސް ބަލާއި ކަމާއި ޤާނޫނު، ޙުކުމް ކުރުމާއި ދާއިރާގައި އެއް، ދީނީ ކަމާއި ކުރާ ވަރަށް ރަނގަޅު، އިރާދަކުރެއްވިގެން، ޤާނޫނު ވަޒަން، ކުރާ ކުރުމާއި ކަމަކަށް ވަކި ޙައްޤު، ސިޔާސީ ކަމެއް ބޮޑު ބެލުން. ޝަރީޢަތް ފާލަށް ޚިޔާރު ކުރާ ބާރު. އެކަމުގެ އަސާސީ ޤާނޫނީ ޙައްޤު، الله އަންގަވައިދޭ ކަމުގެ ވަޙީ، އެފަދަ ބޮޑު ކަމެއް ތަބާވެގެން ދިޔައިރު ނުކުރެވޭނެ "

އަދި ޢާއިޝާގެ މިވާހަކައަށް ބަލައިލައިލި ކަމުގަ ވާނަމަ އޭގެން މިންގަނޑުތަކަށް ފާހަގަކޮށްލެވޭ. އެއީ :

1. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު އަސާސީގެ 99 ނުވަތަ 95 ޖަސަދުން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފުވާކަމަށް ދައުވާކުރުން.
2. ރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުތަކުގައި ޖާހިލު ޙުކުމްތަކުގެ ހުރިކަމަށް އިދުދިކޮފުން.
3. ވިޔަފާރި، ކައިވެނި ވަރި، ވާރުތަ މުދަލުގެ ކަންތައްތަކުގައި ހުރި ޙުކުމްތަކުގެ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފުވާކަމަށް ދައުވާކުރުން.
4. ޙައްދުތަކުގެ ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަންތައްތަކުގައި ޙުކުމް ކުރަމުގައި ނުކުރެވުމާއި، ޙުކުމް ކުރެވޭ ކަންތައްތަކުގައި ތަންފީޛުނުކުރެވޭ ވާހަކަ.
5. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތަށް ހަމައެކަނި ޙައްދުތަކުގެ ތަންފީޛުކުރުމާއި އެއީ އެހެން ކަންކަމަކުން ހިފޭ ކަމެއް ކަމުގައި ބުނުން.
6. އެހެ ދައުލަތާ މެދުން ޖިނާކަންކަން އިސްލާމްދީނާއި ޚިލާފުވާގޮތުން ނުވިދުވާން ޖާހިލީ ޙުކުމްތައް ނުވިސްނާ ކަމަށް ބުނުން.

މިވާހަކަތަކުން ވިސްނައިދޭއިރު. އަދި ޢާއިޝާ ދައްކާ ވާހަކައާ ބާވެތިކޮށްދިން ވާހަކަ ހަމަ އޮވާހަކައިން ބާބުލާނދޭވެ ވާހަކަތަކެވެ. އެހާގެ ވާހަކައިގެ މައިގަނޑު މަޤްޞަދަކީ ދިވެހި ރާއްޖޭގައި ޙުކުމްތައް 'ޖާހިލީ'، އެގޮތުގެ ތަރުތީބު އާދެ ﷲ تعالیٰ ގެ ޙުކުމްތަކާއި އެއްގޮތަށް ނުހިނގާ ޙުކުމްތައް 'ޖާހިލީ' ކަމަށް ބައްސަވަތުމެވެ. އެހެންކަމުން އެއީ ޖާހިލީ ޙުކުމް ނޫން ކަން ބައްސަވަތުމެވެ. ބައިދި ފިޔަވައިގެން މުސްލިމު އަރުޙުނުތަކުން އެކްތިޔާރުގެ މީނަ އަޅު ޢާއިޝާ ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް ނިމިއްސާނުއެވެ. އެއީ އަރުޙުނުގެ ބައިދިއަކުން ފުރުން މަތިވެރިވާ ކަމެއްވެ. އެހެން އެއްވަރުގެ ބައިގެ ބޭނުންވާ ޤާނޫނާއި އެއްގޮތް ހުރުމެއް އެއްޗެއްގައި އެކަން ވިސްނައިގެ މުޅިގޮތަށް ކުރުމެއްގައި ސިޔާސީ މަޤްޞަދު ތަރުތީބު ކަމެއް ކަމުގައިވާނެއެވެ. އެއީ ބޭނުމެއް؟ ދީނީ ކުރު މީހެއް ދެކޮޅުހަދަން ބަލަމުން، ނުވަތަ ދީން ކަމު މީހެއް ފުރުން ކަމަށް ބަލަމުން ވިސްނައިގަންނަނީ ކޮން އެއްޗެއް ހެއްޔެވެ؟!

ﷲ تعالیٰ އެއްކަލަވަންތަކުރެއްވި އެއިލާހަށް ހާއްސަވާ ޙައްޤާ ކަމެއް އެއިލާހަށް އެކަނި ހާމަކުރެއްވުމެވެ. އެހެން ބަޔަކަށް އެއިލާހަށް ހާއްސަ ކުރެއްވި ކަމެއްގައި އެހެން ފަރާތެއް ބައިވެރިކުރެއްވުމަކީ އެއްކަލަވަންތަކުރުން ނަފީވެގެން ގޮސްދާނެއެވެ. އެއީ އޭގެ ކިބައިން މުޝްރިކުން ކަމެއްގައި ވިސްނަވެސްނުވެއެވެ. އެގޮތުން، ﷲ تعالیٰ ގެ ޙުކުމްތަކުން ބައެއް ތަޖުރިބާކުރުމާއި ބޭނުމެއް ހިނގަހަރާ އެއިލާހުގެ ޙުކުމްތަކުގައި ހިލާފަށް އަމުރުކުރު ހަވާ ނަފްސު އެދުރުޔާ ދުންޏަވީ އެއްޗެހި ކުރުކުރުމާ ޙުކުމް ކަމެއްގައިވާނަމަ، އެއީ ﷲ تعالیٰ ގެ - ރުބޫބިއްޔަތު، އަދި އުލޫހިއްޔަތު މިއިސްލާމީ ގާޢިދާތަކާއި ސަމާލުކަން ކަމުގައި ޝަރީކު ކުރާ ޝިރުކެކެވެ. ކަމުގައިވެސް ﷲ تعالیٰ ގެ ޙުކުމްތަކާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރުމުންނެވެ. ޝަރީޢަތުގައިވެސް އެއިލާހުގެ ޙުކުމްތަކުގެ މައްސަލަ އެހެން ޙުކުމްތައް ހަދައި އޭރާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމްކުރާ ބައިނަލްއަޤުވާމީއެވެ.

ﷲ تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތް އެއްބަސްވަން އަމަލުކުރާ އަސްލުބަދަލު އަމަލުކުރުމަކުރެއްވި ތަޤްލީދުކުރުން ނަބިއްޔާއިން ކޮންމެވެސް ވާހަކައެވެ. ހަމަ އެހެންމެ ސަޙާބީން މުސްލިމުން ވެރިކަމުގެ އަމަލުކުރާއިރު ވަރަށް ގިނައިން އިތުރު އަށް ހުރިހާ ތަރުޖަމާކުރުމަށް އަސްލުގައި ރިޢާޔަތްކުރިއެވެ. އެކުލަވާލާ ސަޙާބީން ތަޤުވާތެރިކަމުގައި ﷲ تعالیٰ ވަޙީ ކުރެއްވި ޤާނޫނު އަސާސީ ވާރުތަކަށް ޝަރުޢީގޮތުން ބަލައިގަތެވެ. ފަހު، ޚުލަފާއުއްރާޝިދީން ﷲ تعالیٰ ފަރުމާކުރެއްވި ޝަރީޢަތް ބައްޓަންކުރި ހުރިހާ ޤަވާޢިދެއްގައި ތަބާވިއެވެ. އެހެންކަމުން، ﷲ تعالیٰ ގެ ދީނާ ދެކޮޅު ކަމެއް އެހެން ބޭފުޅުން ވަޙީ ކުރެއްވިކަމަށް ވީއިރު އެފަދަ ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމްތައް ކިޔަވައިދިނުމަށް ދައުލަތަށް ތަބާވާނެ ވާޖިބެއްވެ. ބޭރުގެ ހުރިހާ ޤާނޫނުތަކާއި ޚިލާފުވާ ނަމަ އެހެން ބަޔަކުނަމަ ފާސްކުރާ ޤާނޫނުތައް ކުރުމަށް ޤާނޫނީ ކަމަކުން ފަރާތްޕަށެވެ. ﷲ تعالیٰ ވަޙީކުރައްވާ މިގޮތަށްވެސް ފަރުމާކުރެއްވި މިއަދު ބާރު ޙައްޤުތައް މިޒަމާނުގައި ތަފާސްކުރީ. ﷲ تعالیٰ ވަޙީކުރައްވާ މިގޮތަށް :

﴿ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَٰبِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْىٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ ﴾ [113]

މާނައީ : ތިޔަބައިމީހުން ފޮތުގެ އެއްބައެއް އީމާންވެފައި އަނެއް ބައެއް ކާފިރުވަނީހެއްތޯ؟ ފަހެ، ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެގޮތަށް ކަންކުރާމީހުންގެ ޖަޒާ ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތުގައި ފާޑުވުން ނޫން ޖަޒާއަކީ ކޮބާހެއްތޯ؟ އަދި ޤިޔާމަތް ދުވަހުން އެމީހުން އަނބުރާ ގެންދެވޭނީ އެންމެ ގަދަފަދަ ޢަޛާބަށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާކަންތައްތަކާމެދު ގާފިލުވެ ވޮޑިގެންވާ ފަރާތެއްކަމުގައި ﷲ ނުވެއެވެ.

ﷲ تعالىٰ ގެ ދީނުގެ އެއްބައިގައި ހިފައި އަނެއްބައި ދޫކޮށްލުން ނުވަތަ ދީނުގެ އެއްބައި ޤަބޫލުކޮށް އެއްގޮތަކަށް ޢަމަލުކޮށް އަނެއްބައި ދޫކޮށްލުމަކީ ހިތްވަރު ޢަމަލުކުރުމެއް ދީނުގެ އެއްބައެއް އީމާންވެފައި އަނެއްބައެއް ކާފިރުވުން ކަމުގައި ﷲ تعالىٰ ވަޙީ ފޮނުއްވައިވާކަމެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުންގެ ޖަޒާއަކީ ދުނިޔޭ ޙަޔާތުގައި ފާޑުވުމާއި އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ޢަޛާބެއް އަޅުވައިދެއްވާ ކަމެއް ކަމުގައިވެސް ބަޔާންކުރައްވައިފައިވެއެވެ. މިއާދެމުން އެސިޔާސަތު ފެތުރިގެން ދިއުމާއި 95 ޕަސެންޓް ކާފިރުކަމާ 99 ޕަސެންޓް ވެރިކަމާއި އެއްގޮތް ވިޔަސް އެއީ އަދި ޤަބޫލުވާނެ ގޮތެއް ނޫނެވެ. 100 ޕަސެންޓް އެއްގޮތް ކަމަށް ވީހާ ދައްކާލެވޭ ހާލު، އެންމެ ޗާލީ ކުރެވުނު ބަސްފުޅު ކޮޅެއް އެއީ ސާފު ކުފުރެވެ.

ކުރިން ފެށިގެން ޤާނޫނު ހަދާއިރު ވާގޮތް ދެރައިން، އަދި މިޒާ ޙާލަތުގައި ދުވަހުން ހަމަވާއިރު އިސްލާމް ދީނާއި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ ނިޒާމުގެ މުއްދަތު ޤާނޫނީ ގޮތެއް ހިމެނިފައިވާ ތަނެއް އެނގޭނެއެވެ. ޤާނޫނަކުން ބާޠިލު ކަމަށް ޤާނޫނީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ވާހަކަ ދައްކާ ނިޒާމުގެ މާއްދާތަކުގެ ބަޔާނުތަކާ ދިމާލުކުރެވޭ ތަނެއް ކަމެވެ.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު އަސާސީގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބައެއްގޮތް ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ފުރިހަމަ މިނިވަންކަން ލިބިގެންވާ، އިސްލާމީ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ގޮތުގައި ބިނާކުރެވިފައިވާ، ސިޔާސީ ނިޒާމެއް، ޝޫރާއީ ދިމިގްރާޓީ، ޖުމްހޫރީ އަދި ރައްޔިތުން ދަށުން ހިންގާ ދައުލަތެކެވެ. [114]

އަދި އާއިލާ ފަދަ ބައިވެރިވާ ދައުލާ އެއް ވަގުތަކީ ޤާނޫނުއަސާސީ އެއްވެސްކަމަކާ ޚިލާފު އެއްބަސްވުމެއް ނުވެ އުވާލާފައެވެ. އެގޮތް ބަޔާންކުރާ ޤަވާޢިދު އިސްލާމް ޝަރީޢަތުގެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ޤާނޫނީ ގޮތުން ފުރިހަމަ ވާނެއެވެ. އަދި އިސްލާމް ދީނަކީ ދަރަޖަކާއި ރަޙްމަތް ޤާނޫނީ ގޮތަކީ ޤާނޫނުއަސާސީ ޤަބޫލުކުރާ ދީނެއް ކަމާއި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ ބާވަތެއް މަޝްވަރާކުރުމުގެ އެއްވެސް ޤާނޫނަކަށް ނުވާނެ ކަމެވެ. އެމީހުން ބޭނުން ވަކިން ހަމަ އަދި އޮވޭ ޝަރުޢީ ހުކުމުތަކުގެ ބަހުރުވަ ޤާނޫނީ ވެއެވެ.

މުސްލިމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ ޤާނޫނުއަސާސީ ޤަބޫލުކުރެވޭ ޤާނޫނުއަސާސީ ގައިވާ ސިޔާސީ، ޝޫރާއީ ދިމިގްރާޓީ ޖުމްހޫރީ ދައުލަތެއް ކަމަށް ބުނެ، ޤާނޫނު ހަމަޖެހިފައިވާ އިސްލާމް ދީނުގެ ޤާނޫނުއަސާސީ ހިތްވަރު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ ހިނގާނެކަމެވެ. ހަމަ އެހެންވެސް ޖުމްހޫރިއްޔާގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ޤާނޫނުއަސާސީ ހިމެނޭ ޤާނޫނުއަސާސީ މަޤްޞަދުތަކެވެ. އެހެން ކަމަކީ ބާވަތެއް ސިޔާސަތާއި އެއްގޮތް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރީޢަތާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ނުވެއެވެ. މިގޮތަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސިޔާސަތާއި ސިޔާސަތު އެއްކަމުގައި ވާކަމަށް ބުނާ ހަމަޖެހުން ކަމެއް ނުވެއެވެ. އެގޮތަށް ހުރި ދިވެހިރާއްޖޭން ބަލާނަމަ ވަސީލަތް ގޮތަށް ނުކުންނާނެއެވެ.

---

[113] البقرة: ٨٥

[114] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު އަސާސީ ބާ1

އެހެންނަމަވެސް އެތައް ބަޔަކުން 'އިސްލާމީ އުސޫލުތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކުރެވިފައިވާ ދައުލަތެއް' އޮތް ވާހަކައިގެ މާނައަކީ އިސްލާމްދީނުގައިވާ އުސޫލުތަކުގެ ތެރެއިން ޑިމޮކްރަސީއާއި ޖުމްހޫރިއްޔަތާއި ޤައުމިއްޔަތާއި ވަޠަނިއްޔަތުގެ އުސޫލުތަކާއި ޚިލާފުވާ ކަންތައް އިސްލާމްދީނުން އުނިކުރެވި އިސްލާމް ބުނެވުން މަޤުބޫލުކުރެވޭގޮތަށް ދައުލަތެއް ނަމަ، ތަޢާރަފުގައި އޮތް އަސްލުން ބަދުލުން ފިލައިދާނެއެވެ. މިބަޔާންކުރެވުނު ގޮތަކީ ރާއްޖޭގައި ޤަވާޢިދުތަކުގައި ފެނިގެންދާ ގޮތެވެ. އެހެންކަމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގައި الله تعالیٰ ބާވައިލެއްވި ދީނަށް ބޭނުންވާ ގޮތުގައި ހިންގަންޖެހޭ ޤާނޫނީ ނިޒާމު، ޑިމޮކްރަސީގެ ފަހަރުގައި ބާރުވެފައިވާ ދެންނެވި ގޮތުގައި ޑިމޮކްރަސީ އަދި ޖުމްހޫރިއްޔާ، އިސްލާމްދީނުގެ އަސާސީތަކާއި ޚިލާފުވާ ގޮތުގައި ފިޔަވަޅު އެޅުމަށް މަގު ފަހިކޮށްދެއެވެ.

އަދު ޖާއިޒު ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުރެވޭ ފިޔަވަޅު ބަދަލަކީ އިސްލާމީ ފިޔަވަޅެއް ކަމުގައި ސިޔާސީތަކުން ބޭނުންވިއަސް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފިޔަވަޅުގެ ތެރެއިން ކުރެވޭ ޝަރުޢީ އުސޫލުތަކާއި ޑިމޮކްރަސީއާއި ޖުމްހޫރިއްޔަތުގެ އުސޫލުތަކަށް ވަރުގަދަވެފައިވުން އެއީ އިސްލާމީ ފިޔަވަޅެއް ނޫނެވެ. އެއީ އިސްލާމުގެ ބައެއްގެ ސަރަހައްދުތައް ހުރެއެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނާއި ޑިމޮކްރަސީއާއި ޖުމްހޫރިއްޔަތާއި ދެމެދު ހުރި ބޮޑެތި އުސޫލީ އަދި ފަރުޢީ ތަފާތުތަކުގެ ސަބަބުން ވެއެވެ. މިގޮތުން ރާއްޖޭގައި ކުރެވޭ ޑިމޮކްރަސީގެ ދަށުން އިސްލާމްދީނާއި ޚިލާފު ގޮތަށް ޤަވާޢިދުތަކުގެ ސަބަބުން ވެސް ވެއެވެ. އެއީ މިބަޔާންކުރާ ގޮތަށެވެ.

ރާއްޖޭގެ ޤަވާނީނުތަކުގެ ގޮތް	ތަޢުލީޤު
ދިވެހިރާއްޖޭގެ އަސާސީ އެންމެ މަތީ ޤާނޫނަކީ "ޤާނޫނު އަސާސީ"އެވެ.	އިސްލާމްދީނުގައި އަސާސީ ޤާނޫނަކީ ކީރިތި ޤުރުއާނެވެ. އޭގެ ޝަރަހައަކީ ސުންނަތެވެ. އޭގައި ނުހިމެނޭ ކަންކަމުގައި އިޖްތިހާދުކުރެވޭނީ ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ އަލީގައެވެ. ދިވެހިކަން ކުރުމުގައި ރިޢާޔަތްކުރެވޭ އެންމެ މަތީ ޤާނޫނަކީ الله تعالیٰ ގެ ވަޙީބަސްފުޅުކަމުގައި ނުވާނަމަ އެއީ ކުފުރުކަމެވެ.
ޤާނޫނު އަސާސީ ގައިވާ މާއްދާތަކާއި އެހެން ޤާނޫނުތައް އެއްގޮތް ވެގެން ނުވާނެ ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.	އިސްލާމްދީނުގައި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރަން ލާޒިމުވަނީ ދީނަ މުސްލިމުން އެގޮތަށް ޢަމަލުކުރަން ފެނިއާލިއެއް ނޫނެވެ. ދީނަ މުސްލިމުން ފެނިއާލި އެގޮތަށް ޢަމަލުކުރާނަމަ، އެއީ ޝިރުކުކުރުވިއެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީނާއި ޚިލާފާ ނުވަތަ ނޭނގި ކަމެއް ކަމުގައިވިޔަނަމަވެސްއެވެ. އާއި ހުކުމް އިސްލާމްދީނުގައިވާ ގޮތަށް ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ، އެއީ الله تعالیٰ ޢަމުރުކުރައްވާފައިވާ ގޮތްކަމުގައި ވާތީ، އެއިލާހީ ނިޒާމަކަށް އެކަންޏެވެ.
ޤާނޫނު އަސާސީގެ ދަށުން ހަދާ އެއްވެސް ޤާނޫނެއް އިސްލާމް ދީނާއި ޚިލާފު ނުހަދާނެ ކަމަށް ބަޔާންކޮށް ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން އެތަކެއް ޤާނޫނެއް އިސްލާމްދީނާއި ޚިލާފަށް ހަދައި ފާސް ކުރެވިއްޖެއެވެ. އެގޮތުން މިފަދަ ފާސްކުރެވިފައިވާ ޤާނޫނު އުފެދޭގޮތާއި މިހާރު ދިރާސާކުރެވިފައިނުވާ ބަދަލުތަކު ޤާނޫނު ހިފެހެއްޓެވެ. އަދި ބޭނުން ނިޔާމާއި އެހެންވެސް އެތައް ޤާނޫނެއް އިސްލާމްދީނުގައިވާ ގޮތާއި ޚިލާފުވެއެވެ.	ކީރިތި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ ބަލަބަޔަ ނަހެބަސްތައް ޚިލާފުވާ ގޮތަށް އެއްވެސް ޤާނޫނެއް ހަދައި ފާސްކުރެވިދާނެ ފުރުޞަތެއް ނުވާނެއެވެ. ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާއި އެއްގޮތަށް ޤާނޫނު ހެދުމަށް ގޮތްވާނީ އެކަން ފާސްކުރާކަމަށް ނަޖިސްވެއެވެ. ފާސްކުރަން ބުނާކަން އިސްލާމީ ދިނުމަށް ނުވާތީ އިޖުރާން ޝަރުޢީތަކެވެ. އެހެނީ ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާއި އެއްގޮތަށް ޤާނޫނު ހަދާ ނަމަ ދަރުސް ނެރުނަ އެއްގަމު އެއްވެސް މީހަކު ކަމުދާނެއެވެ.

ދީނާއި އެއްގޮތަށް ހަދަން ހުށަހަޅާ ޤާނޫނުތަކަށް މަޖިލީހުގެ ތަޅުމަށް ވެއްދުމާއި ނުވެއްދުމުގެ ބާރާއި، ފާސްކުރުމާއި ނުކުރުމަށް ނަގާ ވޯޓާއި ތަސްދީޤުކުރުމާއި ނުކުރުމުގެ ބާރު ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ މެންބަރުންނަށާއި ރައީސަށް ލިބިފައިވުން	ދީނާއި އެއްގޮތަށް ޤާނޫނު ހެދުމަކީ މާނައެއް ހުރިކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ އެފަދަ ޤާނޫނުއަސާސީގައިވާ ކަމަކީ ޝަރީޢަތާއި ސުންނަތުގައިވާ ކަމެއް ކަމުގައިވާނަމަ އެއަށް ޤާނޫނީ ބާރެއް ލިބޭނީ ޤާނޫނަށް ފާސްވެގެން ނޫނެވެ. އެހެނަސް الله تعالى އަމުރު ކުރައްވާފައިވާތީއެވެ. ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގައިވާ ކަމެއް ޤާނޫނަކަށް ހެދުމަށް ހުށަހެޅުމުގެ ޤާބިލިއްޔަތު ވެރިކަމުގައި އޮތުމުގެ މާނައަކީ އެވެރިކަމުގެ ނިޒާމަކީ އިސްލާމީ ވެރިކަމެއް ނޫންކަމެވެ. އެހެނީ އިސްލާމީ ވެރިކަމެއްގައި އެކަންކަމަކީ ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގައި ބަޔާންވެފައި އޮތުމުގެ ސަބަބުން ޤާނޫނެއް ހަދަން ނުޖެހި އަމަލުކުރެވޭ އިތުރު ޤާނޫނުތަކެވެ. ސަލްބީގޮތުން އައިސްފައިވާ ކަމެއް ޤާނޫނަކަށް ހަދަން މަޖިލީހަށް ހުށަހެޅުމާއި، ހުށަހެޅުމުން މަޖިލީހުން ބާޠިލުކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރާއި، ފާސްކުރުމުގެ ބާރާއި، ތަސްދީޤުކުރުމުގެ އިޚްތިޔާރު މިހުންނަނީ ދޫކޮށްލަނަމަ އެއީ الله އަށް ޝިރުކުކުރެވުނީއެވެ.

މިއީ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހިގަމުންދާ ނިޒާމުގައި ފުރަގަސްކުރެވޭ ބައެއް ޝަރުޢީ މައްސަލަތަކެވެ. ތިރީގައި އަޅުގަނޑު ބަޔާންކުރަން ޤަސްދުކުރަނީ މިފަދަ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޢަމަލުކުރެވޭ ޤާނޫނު އަސާސީގައި ބައެއް ޤާނޫނު ކަމުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ޤާނޫނުތަކުގެ ތެރެއިން އެޤާނޫނުގެ ފުރަތަމަ ބާބުގައިވާ ބައެއް ކަންކަމެވެ. އަދި އެކަންކަމުގައި އަޅުގަނޑުގެ ދެކުމުގައި އޮންނަ ގޮތްވެސް ބަޔާންކޮށްލާނަމެވެ :

ބާބު/މާއްދާ/ނަމްބަރު	މާއްދާގެ ތަފްސީލު ނުވަތަ އޭގެ އިޖުމާލީ މާނަ	މައްސަލަ
ފުރަތަމަ ބާބު - ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާ 2. - ބ 1	ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ފުރިހަމަ މިނިވަންކަން ލިބިގެންވާ، އިސްލާމީ އުޞޫލުތަކުގެ މައްޗަށް ބިނާކުރެވިފައިވާ، އަމިއްލަ ވެރިކަންހުރި، ޑިމޮކްރެޓިކް، ޖުމްހޫރިއްޔާ އަދި ޔުނިޓަރީ ދައުލަތެކެވެ.	ތަޢާރުޟުވާ ސިޔާސަތުތައް ހުރުން. އިސްލާމީ ވެރިކަމާއި ޖުމްހޫރިއްޔާއެއްވެސް ދިމިޤްރާޠީއެއްވެސް ނުވާނެއެވެ. އޭގެ ސަބަބުތައް ކުރިން ބަޔާން ކުރެވިގެން ހިނގައްޖެއެވެ.
ފުރަތަމަ ބާބު - ރައްޔިތުންގެ ބާރު 4. - ބ 2	ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ އެންމެހައި ބާރުތައް ފެށިގެން އަންނަނީ ރައްޔިތުންގެ ކިބައިންނެވެ. އަދި މި ބާރުތައް ދެމިއޮންނަނީ ރައްޔިތުންގެ ކިބައިގައެވެ.	އިސްލާމް ދީނުގައި ވެރިކަމުގެ ބާރަކީ الله تعالى އަށް މިލްކުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. ވެރިޔާއަކީ الله تعالى ގެ ޙުކުމްތައް ބިންމަތީގައި ތަންފީޛުކުރާ އަމާނާތްތެރިއެއްގެ ގޮތުގައި ކަން ހަވާލުކުރައްވާ ފަރާތެކެވެ. ވެރިކަމުގެ ހުރިހާ ބާރެއް ދެއްވާފައިވަނީ الله تعالى އަށެވެ. އިސްލާމީ ވެރިކަމެއް އުފެދޭނީ މުސްލިމުން އިސްލާމްވެ އެމީހުންގެ ހަމަ ނަފްސު الله تعالى އަށް ކިޔަމަންތެރިކޮށްދީގެންނެވެ.

ޤާނޫނުތަކެއް ހެދުމުގެ ހުރިހާ ބާރެއް މިލްކުވެގެންވަނީ ހަމައެކަނި الله تعالى އަށެވެ. އެޤާނޫނުތަކެއް ވަނީ ބާވާލައްވާފައެވެ. އެއިލާހުގެ ދެވަޙީގެ ޤުރްއާނާއި ސުންނަތާ ކަންކަމުގައި އިޖްތިހާދު ކުރަނީ އެއިލާހު ރުއްސަވާން ނިންމެވުމަކާއި ހަމައަށް ވާޖިބުވުމުގެ ގޮތުން، އެދެވަޙީގެ ބޭނުންކޮށްގެންނެވެ.	ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު ހެދުމުގެ އެންމެހައި ބާރުތައް ލިބިގެންވަނީ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށެވެ.	ފުރަތަމަ ބާބު - ޤާނޫނު ހެދުމުގެ ބާރު 5. - ސ 2
ފަތުވާ ކުރުމުގެ ބާރު ލިބިފައިވަނީ ރަސޫލުގައި الله تعالى އަށެވެ. ޚަލީފާއެއް ނުވަތަ އަމީރެއް ނުވަތަ އެހެން ނަމެއްގައިވާ އިސްލާމީ ވެރިޔަކު އެވެރިކަން ތަމްޘީލުކުރާ ފަރާތަކެވެ. الله تعالى ގެ ދީނާއި ޚިލާފަށް އޭނާ ފަތުވާ ކުރާނަމަ އޭނާ ޝަރުޢީ މިންގަނޑުތަކާއި އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރުން ދުރުކުރެވޭނެއެވެ.	މިޤާނޫނު އަސާސީގައި ބަޔާންވެގެންވާ ގޮތުގެމަތީން ފަތުވާ ދިނުމުގެ ބާރު ލިބިގެންވަނީ ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާއަށެވެ.	ފުރަތަމަ ބާބު - ފަތުވާ ދިނުމުގެ ބާރު 6. ސ 2
އިސްލާމީ ވެރިކަމެއްގައި ހުރިހާ ކަމެއް ކުރެވި ނިންމަން ޖެހޭނީ ޝަރީޢަތް ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާއި އެއްގޮތަށެވެ. އެހެނީ އިސްލާމްދީނުގައި އެންމެ މަތީ ޤާނޫނަކީ الله تعالى ގެ ވަޙީއެވެ. އެއީން އެއްޗެއް އެންމެ މަތީ ޤާނޫނު ކަމުގައި ކަނޑަ އެޅުމަކީ ކުފުރާއި ޝިރުކު އެކުލެވޭ ކަމެކެވެ.	ދިވެހިދައުލަތުގެ އެންމެހައި ބާރުތައް ހިންގަންވާނީ މިޤާނޫނު އަސާސީގައިވާ ގޮތުގެ މަތީންނެވެ	ފުރަތަމަ ބާބު - ޤާނޫނު އަސާސީގެ ސިޔާދަތު 8. ސ 2
އިސްލާމްދީނުގައި، ހުރިހާ މުސްލިމުންނަކީ އެދީނުގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އިސްލާމީ ވެރިކަމެއްނަމަ، ހުރިހާ މުސްލިމުންނަކީ ބަރާބަރުވުމެއް ނެތް ގޮތުގައި 'ރައްޔިތުންނަށް' ލިބޭ ހުރިހާ ޙައްޤެއް އެމީހުންނަށް ލިބޭނެ ވާޖިބު ބަޔެކެވެ. އެއީ 'ބަދަލު' ބައެއް ކަމުގައިވިޔަސްވެސް މެއެވެ. ރައްޔިތުކަން ނުގެއްލުމާއި ހިލާފަށް މުރުތައްދުވާ ފަރާތަކާއި ދީނުން ބޭރުވާ ބައެކެވެ. ބޭނުންމީހަކަށް ދީން ދޫކޮށްލުމުގެ އިޚްތިޔާރެއް ނުވެއެވެ.	ހ. ރައްޔިތުކަން އެއްވެސް ޙާލެއްގައި ނުގެއްލޭނެކަން ށ. ރައްޔިތުކަން ދޫކޮށްލަން ބާރުނުވާ މީހާއަށް ދޫކޮށްލެވުން.	ފުރަތަމަ ބާބު - ދިވެހިރައްޔިތުން 9. - ސ 2،3

ފުރަތަމަ ބާބު - ދަރުސްތަކުގެ ޕޭޖް 10، ސ 3	(ހ) - ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދީނަކީ އިސްލާމްދީނެވެ. އަދި އިސްލާމްދީނަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުގެ މައިގަނޑު މަސްދަރެވެ. (ށ) ދިވެހިރާއްޖޭގައި އިސްލާމްދީނުގެ އަސްލަކާ ޚިލާފު އެއްވެސް ޤާނޫނެއް ނުހެދޭނެއެވެ.	(ހ) - އިސްލާމީ ފިޤުހެއްގައި، އިސްލާމް ދީނަކީ އެފިޤުހެއްގެ ދީން ބަޔާންކުރާކަން ނުދޭހެއެވެ. އެއީ އެނގި ބަޔާންވެގެންވާ ކަމެކެވެ. ޤާނޫނު ބަޔާއި ޤަވާޢިދުބަޔާގެ ހަމައެކަނި މަސްދަރަކީ ވާން ޖެހޭނީ އިސްލާމްދީނުގެ މަސްދަރުތަކެވެ. އެކަށްޖެހެވެ. އެހެން މަސްދަރެއް ބަލައިގަތުމަކީ ކުފުރުކަމެވެ. އެހެނީ އާޔަތުން ސާބިތުވަނީ އިސްލާމްދީނަކީ ފުރިހަމަ ދީނެއް ނޫންކަމަށް ޤަބޫލުކުރުމެވެ. (ށ) - މިމާއްދާ މިބަސްގައި ދިރުކާ ކޯރަލާއީ ނަމަވެސް، މިހާރަށްވެސް އިސްލާމްދީނާއި ޚިލާފަށް ހުސްވެރިއާ ޤާނޫނުހަދަން ބަލައިލުމުން މިވާހަކައަށް އެއްވެސް ހުސަހެއް ނެތް ބާކީ ހާއްދާއްކަން އެނގެއެވެ. އަދި އެހެން ޤާނޫނުތަކާއި، އެޤާނޫނުތަކުގެ ދަރުން ހުދު ޤަވާޢިދުތަކަކީ އުސޫލުތަކާއި ނިޒާމުތަކަކީ ބަލައިލުމުން، މިމާއްދާ ޤާނޫނު އަސާސީގައި ލިޔެވިފައިވާ މަޤްސަދަކީ މިމާއްދާއަކީ ނިވާފަތްގަނޑެއްކަމުގައި ހެދުމަ ހަވަނަފުސް އެދި ގޮތަށް ޤާނޫނުތައް ހެދުއިރުވެސް މިހުންނަން އޮޅުވާލުމަށްކަން ބައްޔިނެވެ.
ފުރަތަމަ ބާބު - ޤައުމީ ދުވަސް 15، ސ 3	ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤައުމީ ދުވަހަކީ ރަބީޢުލް އައްވަލް މަހުގެ އެއްވަނަ ދުވަހެވެ.	އިސްލާމް ދީނަކީ ވަކި ބިމަކަށް ނިސްބަތް ވާ ދީނެއް ނޫނެވެ. އަދި ޤައުމިއްޔަތަކީ އިސްލާމްދީނާއި ޚިލާފު ކަމެކެވެ. ޤައުމިއްޔަތާއި ވަޠަނިއްޔަތުގެ މަފްހޫމަކީ الله تعالى ފުރުއާނުގައި ބާޠިލުކޮށްވައިލާ ޖާހިލިއްޔަ އާދަތްތަކާއި ޚިލާފާ، ކުފުރާއި ޝިރުކު އެކުލެވޭ ބާޠިލު ޢަޤީދާތަކުގެ މަފްހޫމުތަކެކެވެ.

މަތީގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ފަރާއިޟް މިއަސާސީ ޤާނޫނުތަކުގައި ސިފަ ކުރެވިފައި ޝަރުޢު އެބަ އެކުލެވިފައެވެ. އަދި އޭގެ އިތުރުން އިސްލާމީ އަޚްލާޤީތައް ހިމެނެވެ. އާއިލާވެ. ދީނާއި ބަޔަށް ބަސްރާވާ އެބައް ކަމުގެ ފުރަތަމަ ބާބުގައި ހިމެނޭ ޤާނޫނު އަސާސީއަށްގެ ދަށުން ހުރި ބައިބަޔަށް ޤާނޫނީ ގޮތުން ތަރުތީބު ކުރެވިފައެވެ. އަދި ލިޔުމުގެ އެހެން ސަރަޙައްދު ފުޅާ ކޮށް ޤާނޫނުތަކެއް ލިބިއްޖެ، މުސްލިމުންނަށް ޙައްޤުވާ ދިފާޢު ޤާނޫނު އަސާސީ ކަމަށްވެއްޖެ؟ މިގޮތުން އިސްލާމީދީނަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުގެ މައިގަނޑު މަބްދައުތައް ބުނާއިރު، ﷲ تعالىގެ ޙުކުމް ސުންނަތް ނުން އެހެން ގަވާއިދެއް ނުގެނެވޭނެކަމުގައި އިޤްރާރުވެވޭނެއެވެ. އެހި ކުރިއަށް. އެހެން އިސްލާމްދީނަށް ޚިލާފްވާ ދިނުކުރާ. ޚިޔާލު ނަމަވެފައިވާ، ޚިޔާލު ފިކުރުވެރިކަމާއި ދިނުކުރަމަށް ކުރިއަށް (ބޭނުން) ވާނުކަމަށް ބެހޭ ބެހެއްޓި ކުރުވެ.

އަސާސީގެ މައްސަލައިގެ ޤާނޫނު ތަޢުލީމް އަޅާ ބައެއް މިންގަނޑު ފަހަރުގައި ހިލާފުވެއެވެ. އެހެންނަމަ އެއް ދުވަސް ބަހަގެ ވާނަވީ ހުރެވެ. މައްސަލައިގެ އަސާސީގެ އަސާސީ ޤާނޫނީ ލިމަސްކަކުން ތަޢުލީމާ މިޤާނޫނު އަސާސީ އާބުނުމެވެ. އަދި އެއް ޤައުމާއި ސުންނަތާބެހޭ މަތީގައި އެއްކޮށްކަމުގައި ހުރިހާވަށިގެ. އަސާސީ ޤާނޫނަކުބެހޭ ފުރަގަ ގޮތުގައި ބާރާކުރުވާ ޤައުމީ ޝަރަޢީކަމުގެ ސުންނަތް އަދިކޮށްނު އަތުގައި ވާހިވެ. ޤައުމީ ސުންނަތް އަތުގައިވާ ޝަރީޢަތް، އިންސާނުންގެ ބަރުވަން ކޯޓަށް ތަޢުލީމާ، ﷲ تعالىގެ ދަރަޖަވާ ހިމާޔަތް އެބައިކަމުގެ އެކަލާ ބާރު ޤާނޫނު އެއް އެއްވުން މަތި ޤާނޫނަކުގައި ބެނެ އޭގެ މައްޗަކަށް ވެރިކަން ކުރާތީވެ. އެހީ އެއްވުން ހިމާޔަތުގައި ވެރިކަން ކުރާނެ ގޮތް ތަޢުލީމާ ތަޢުލީމް ކުރާމެދުވެ ނުނޫނެވެ.

އެއާއި ހިމާޔަތް ސިރީ ޤައުމާއި ސުންނަތުގައި ވެރިލިޔުމާ ރުކުނުބައިގެ ޤާނޫނީ ދާއިރާ ޤަވާއިދުތަކުގެ އަސާސީތަކާއި އެއްބަފާގެ ގޮތުގެ މަތީން އިޤްރާރުވެ ކުރެވޭ ބަހުގެ، އެއްކަމު ކަނޑުގެ އަދި ވަކި ޤަވާއިދުތަކާއި އެއްސަރުކާރުވެސް ޤަވާއިދުތައް އެއްވެ ދިނުމެނޭ ބެހެއްޓެވެ. އެހެން ﷲ تعالى އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ ﷺ ވަކި ބޭފަޅުން ބަޔަކުނާކުރަން ބަލާކޮށްނުތަކެވެ. އަދި ކަނޑައެޅުމާއި ކަންކަން ނުން އެހެން ކަންކަމުގައި، އަސާސީގެ ދިނުގައި ކަނޑައެޅުއްވާ ރުކުނުތަކާއި އަޚްލާޤީތަކާއި ޤަވާއިދުތަކާއި އެއްބަފާގެ ބޭގެ މަތިން، ޝަރުޢީގެ ދަށުން ނިޔާމް، އިޤްރާރު ކަނޑައެޅިފައިވާ ވަޒީފާތަކާއި މަސްއޫލިއްޔަތުތަކާއި ޤަވާއިދުތަކަށް ކަނޑައެއެޅި، އެކަންކަން ނިޒާމީ ތަރުތީބުގެ ދަށުން ގެނެސް ބަދަލު ކުރުމުގެ ތަރުތީބުތަކެއް ފިޔަވައިގެން ޙިމާޔަތްކުރާނެއެވެ.

މިގޮތުން ސިރީ ޤައުމާއި ސުންނަތުގެ އަހިރުގައި، އާދައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ރުކުނުތަކުގެ ޚާއްޞަކުރެވިފައިވާ ޚާއްޞަ ގޮތުގައިގެން ލިޔެކިޔުމުގެ ކަމުގައިވެ. އެހެނަސް ޚާއްޞަ ރުކުނުފައިވާ އެއްޗަކީ އާދޭ ގޮތުގައި ތަޢުލީމާ ޤާނޫނު ކަމުގައި ނިޔާމް ކުރެވޭނެއެވެ. އެއީ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ރުކުނުތަކުގެ އުސޫލުތަކެވެ ބަލައިގަނެވޭ ތަސްދީޤެއްވެ ފުށުން ޤާނޫނުއަސާސީއެއްގެ ތަރުތީބުގެ ރުކުނުތަކުގެ ޤާނޫނީ ކަމަކަށް ނުވެވޭނެއެވެ. އެހެންވެ ﷲ تعالى ބާވައިލެއްވި ރުކުނުތަކުގެ ޝަރުޢީ ރުކުނުތަކެވެ. އެއީ އަސާސީ ރުކުނުތަކުގެ ބޭނުން ބަޔާންކުރާ ރުކުނުތަކެވެ. އިތުރަށް ގަވާއިދުތަކާއި ޤާނޫނު ހިމަނާ ޤާނޫނަކީ ބާރެއް ހިނގާ ޝަރުޢީ ރުކުނުތަކެވެ. އެހެން ކަމަކީ ހުށަހެޅި ހުރި ރުކުނުތައް ނުކުރެވޭ. އެގޮތަށް ރުކުނުތަކުގައި ﷲ تعالى ގެ ދީނުގެ އަޚްލާޤީތަކާއި ޤައުމީ ރުކުނުތަކާ ތަޢުލީމް ތަރުތީބު ފިކުރުތަކާ ދީނުގެ އިތުރުވެރި ޤަވާއިދުތައް ވާނެއެވެ. އަދި ހިމާޔަތްކުރުމަށް ޚާއްޞަ ރުކުނުތަކުގެ ޝަރުޢީ ރުކުނުތަކާއި ޤާނޫނުން ކަނޑައަޅާ ޝަރުޢީ، 'ރަސޫލުގެ ކަން ވީހާވެސް' ފިޔަވަ ނުގޮސް ޒަމާނަކުގެ ތިޔަށްވެ. އެހެން ޚާއްޞަ ރުކުނުތަކުގެ އެއްބަފާ ހިމާޔަތްކުރާ އެއްބަފާތަށް ނިޔާމްވެ. އަދި ޚާއްޞަ ރުކުނުތަކުގެ ފަރާއިޟުތައް އާދައިގެ، އުނިކަން ހުރިހާ އިންސާނުންނަށް ރުކުނުތަކުގެ ޝަރުޢީ ޚާއްޞަ ރުކުނުތަކާއި ދިންނުމުގައި މައްސަލަ އުފެދެނީއެވެ. އަދި އެއީ ޙުކުމްތަކާ ޤާނޫނު ކަމުގައި ހުރިހާ އެއް ﷲ تعالى އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތުން ބައްޓަން ކަމުގައި ބަލައިގެނެވެ. އެއީ ބާވިފައިކަމެވެ.

މިބުނެވުނު ކަންކަމުގައި މައްސަލަފަދަ ނުތަތް، ހަމަހަމަ ނަޒަރަކުން ބަލާއިރު ޤުރުއާނާއި ސުންނަތް ނޫން އެހެން އެއްޗަކަށް އަހުރެމެން ބޭނުމެއް ނުޖެހެއެވެ. އެހެނީ އެއީ ފުރިހަމަ ނިޒާމެއް އެކަމި ވާރިދުވެފައިވާ އިލާހީ ދީވަހީއެވެ. ފިޤުހީ ސުންނަތް އަޙްކަމުގައިވާ ފަދައިން އޭގައިވާ އެއްޗެހި ކަމުގައި ބެލުން ޒިޔާނާތްތައް ދުރުކުރުމަށް އެކި ޤާނޫނު އަސާސީއެއް ވިޔަސް، الله تعالیٰ ގެ ވަޙީއާއި ޚިލާފުވާ ގޮތަށް ޤާނޫނުތަކާއި ގަވާއިދުތަކާއި ހަދުމުން ޤާނޫނާ ހަމަޖެހުލި އަހުރެމެން ޞަރީޙު ޤުރުއާނާއި ހަމަ ނަބީއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތާއި ދުރުވެފައިވާ މިންވަރެވެ. އެއީ އެކި ސަފަހުތަކާއި ހުރެއެވެ. އެއްޗެތި ބަސް ނޫނުގުޅޭ ސަފަހުތްނުވެ. އަނެއް ޗެހި ދީނާއި ޢިލްމީ ނުވެ، ދީނާއި ދުރުހުރި ވެދައިފުވުމެވެ. ދީން ދުރެ ލޮބުވެތިވާހިއެވެ. ގަވާއިދުނުގެ އެމީހުންގެ ކަންކަމަށް ހިތްޖެހުނުވާހިއެވެ. ކަމުގެ ބަޔާން ކަޅާރި އިސްލާމްދީނުގެ ބަސްކުރުމަށާ އަރުބި ބަސް، އެއީ ދީނުގެ ބަސްކުރުމަށް ހަދާ، އެބަސް ކިޔަވާ އުނގެނުމާއި އެބަހަށް މިހުން މައުރިފަތްދިނުމެވެ. މިބަހަކީ ދީނުގެ އެވާގޮތް އެއް ނޫނެވެ. ދީނުގެ ދެފަރާތް އެއްވެސް ނޫނެވެ. މިބަހަކީ މުސްލިމުކަމުގެ އަރަބި ބަސް އުނގެނުނުނުލޯބި ވާހަކައެވެ. އެއީ ދީނުގެ ބަސްކަމުގައި ދެއްކުވުމުން އަރަބި ބަސް އުނގެނުނުނުލޯބިވެއެވެ. އެއީ الله تعالیٰ ބާވާލައްވާ ފޮތް އަރަބި ބަހުން ކަމުގައި ވުމާއި، އެފަރާތަކު އަހުރެމެންގެ ޤާނޫނުކަމުގައި ވާތީ، އެގޮތް ނަބިއްޔާ ދީނުގެ ބަސްކަމުގައި ވާތީވެ އަރަބި ބަހެއް ނުވީކަމުގައި ވާތީއެވެ. މިއީ ކަމެއް އަރަބި ބަސް ބަހައްޓާ މީހުން ގަވާއިދެއް ނުކުރިއުމެއް ހަމަތަކާއި ހަކަކަތަކުން ކަމަށް ނުބޭނުމަށް ކަމާއި، ކަމުގެ ބަސްތަކާއި ތަޢުލީމް އެއްވެސް ނޫނެވެ. މިހުން ހިތްނުވަނީ ހުރި ވާހަކަތަކާއި ހިސާބުގެ ގާނޫނު މިހުތަކުގެ އިސްލާމީ ދީނުގެ ޝަރީޢަތް ކަމަށް ތަނބާއި ވަކިކުރުމެއް ނުހަދާ އެ ހުކުމް ނަގާށެވެ. ބަސްތަކާއި ހުރި ބަޔާންކުރާ ބަހެއް ވާހަކައިރުގެ ހުކުމްގެ ގިނަ ގޮތްތައް ކަމަކަށް ބޭނުމެއްނުވާނެއެވެ.

އެއަށްފަހު ދަންނަމެވެ. އަބޫ ޙާމިދު ބެރޭވިއްޔާ :

... އެކަމަކު ޙާއްމުކަމެއްގައި ޖުމުލަ ކޮންމެ ބަޔަކު، ގަން ފިޢުލުން، ކަމެއްގައި ވަކި، ފާހަގަ ކުރާ، އަދި މިންވަރެއް، މިހުން ގޮސް ޝަރީޢަތުގެ ހުރި ބައިވެރު ޙުކުމްތަކެއް، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ އަސްލު ތަކާއި ފުރު އަދާ ގޮތަކަށް ނޫން ހުރިހާ އެއް ...

މިއީ އަހުރެން އަޖައިބުވި ފަރަކަތެކެވެ. މިފަރަކައިގައިވާ ކަންތައް ގަވާޢިދަކަށް ވެއްޓިގެން ބަލައިލާ ހިނގާށެވެ.

<u>ގަން ފިޢުލުގެ</u> ޙުކުމްތަކުގައި الله تعالیٰ ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ޙަރާމްކަންކަމާއި ފިޤުހީރިގައި ގެންގުޅެނިވި ޢުޤޫބާތައް ހިފާވާ ކަންތައް ތުރުނު ހުރިހާ ކަމަކަށް ތަކައްވެސް ހުއްދަކަންކަމާއި ގުޅޭ އެއްވެސް ޝަރީޢަތްނުވެ. އެހެންނަމަ ޙައްޖުގައި ޙަމަލުކުރުވުމުގެ ގޮތުގައި ޤާނޫނުތަކުން ބަލައިގަ ހުއްދައެވެ. 23 ނޮވެމްބަރ 2011 ގައި ޗާޓަރުކުރުން ދިވެހިސަރުކާރުގެ ގެޓޯގައި ޝާއިޢުކުރިފައިވާ "ބަނގުރާލައި އުފައްދާ ގަވާއިދު" (ގަވާއިދު ނަންބަރު: R-49/2011) ގައި ބަޔާންކުރިފައިވަނީ الله تعالیٰ ގެ ކޮން ވަރެއްސުރުކުން ޤާބިލުވާ ހުއްދަކަމުގެ ހުއްޓެވެ؟! އުފައްދާގައި ބަޔާންކުރިފައިވާ ގޮތުގައި : ޓޫރިސްޓް ރިޒޯޓްތައް ހިންގާ ފަހަރުތަކާއި، ސަފާރީތަކާއި، ޔޮޓްތަކާއި، އެއަރޕޯޓްގެ ޑިއުޓީ ހިލާ ފިހާރަތަކާއި، ރި އެކްސްޕޯޓްޒޯނާއި، އެހެން ފަރުމަކުގެ ސަފީރުންގެ މިޝަންތަކާއި، ޕޮލިސްޓާރ ތަރިންތަކާއި، ފަރުމާ ކުރިވެރިންނަށް ހުރުމަތްޕުރިކަމާއި މިނޫންވެސް ފަރާތްތަކަށް ރަލާއި ޚުރުކަން އެތެރެކުރުމާއި ބޭންނުކުރުމާއި ވިއްކުމާއި ހުއްދަކޮށްދޭ ގޮތް ގޯކޮށްދެއެވެ. މިކަމަކީ އޭގެ ޖަމުގައި الله تعالیٰ ހަރާމްކޮށްވާ ކަމެއް ހަލާލު ކުރުމެވެ. އެހެނީ ރަލާއި ޚުރުކަން ބޭންނުކުރުމާއި ވިއްކުމާއި ކަނޑައެޅިގެން ހަރާމު ކަމަކަށްވާތީއެވެ. އެކަންކަމުގެ ޙުކުމަ އެއްވެސް މިކަހަލަ ނުދެވޭނެ، ޤާނޫނު އަސާސީން ބޮޑުމިގެން ހިތްފާއި މިގަވާއިދަކީ ޙައްޖުގައި ވަނީމުދުކުރާ ޙަރަމުދުކުރާ ގަވާއިދުކެވެ. މިއީ ސިޔާ الله تعالیٰ އަށް ހާޒިރުވުމެވެ!

މިކަމުގެ 'ހުއްދަ' ދެވިފައިވާ ސަރަޙައްދަކީ މުޅި ވިލާތާއިރު، އެއީ ޤާނޫނުގައި 'ހުއްދަދެވިފައިވާ' ފަރާތްތަކަށް ހުއްދަ ކަމެއްކަމުގައި ދަޢުވާކޮށްފާނެއެވެ. ނުވަތަ އެއީ އެމީހުންގެ އިންސާނީ ޙައްޤެއް ކަމުގައި ފުޅާކޮށްވެސް ކިޔާފާނެއެވެ. ނަމަވެސް، އޭގައިން އެއްވެސް ވާހަކައީ ޙައްޤުވާހަކައެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ އެއީ الله تعالىٰ އަންގަވާފައި މީސްތަކުންނަށް ޙަރާމްކުރައްވާފައިވާ ކަމެއްކަމުގައި ވުމުންނެވެ. އެހެންކަމުން އެކަންކަމުގައި ވަކިބަދަލެއް 'ހުއްދަ' ދިނުމަކީ އެއްވެސް މީހަކަށް ލިބިގެންވާ ޙައްޤެއް ނޫނެވެ. ދަންނަވާށެވެ! މީގެ އިތުރުން ދިވެހިރާއްޖެއަށް ދުނިޔޭގެ އެތަންމިތަނުން ކާފަރު ފަތުރުވެރިން ގެންނަ، އެމީހުންނަށް ޚިދުމަތް ކުރުމުގެ ނަމުގައި ކުރާ ފާފަވެރި އަރައިރު ވިޔަފާރިތަކަކީ الله تعالىٰ ގެ ދީނުގައި ޙަރާމްވެގެންވާ ކަންކަމެވެ. ޝަރީޢަތް ނިވާކުރާ ހާލު الله تعالىٰ ގެ ބިމުގައި ބޭނުން ގޯނާކަން އެމީހުން ދެކޭއިރު އެކަން މަނާނުކޮށް ތިބޭނީ އެކަމުގެ ހުއްދަ ދީގެންނެވެ. ހުއްދަ ދީގެން ނޫންކަމުގައިވާނަމަ الله تعالىٰ ޙަރާމްކުރައްވާފައިވާ ހުރި ކަންކަމަށް ޙަރާމްކުރާމީހާ ނުބައި ކަންކަން ނަހީ ނުކުރަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ!؟ މުޖުތަމަޢުން ފަސާދައިން ދިފާޢުވާނީ އެކަމުގައި މުޖުތަމަޢު ނުނަސްނާނެއެވެ. އެހެނީ ފުރުޞަތުދީފިނަމަ ފުރަތަމަ ފެނޭނީއެވެ. 'އަދިއްޔާ ފުރަތަ ފިނިވަނީ' ވެރިކަމެއް، އަދިއްޔާ ބޮޑުކަމެއް ކުރާނެކަމަށް މިފަދަ މުންކަރާތްތަކެއް ކުރާއިރު އެކަންކަން މަޤުބޫލުކުރާ އެކަމުގައި މުޖުތަމަޢު ނެތް ކަމުގައި ދުނިޔޭގެއެވެ!

ކޮން ވިއްކުން ނޫންހެއްޔެވެ؟! الله تعالىٰ ޙަރާމް ކުރި ރިބާއަކީ ހުއްދަ ކަމެއްކަމަށް ހަދައިގެން އުޅުކަން އަދި ބާރުޝާއަށް ނުޖެހޭނެ ހެއްޔެވެ! ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބޭންކިންގ އާބޭ ޤާނޫނު) ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބޭންކުތަކަށް ރިބާއާއިގެ ނުވަތަ ރިބާއާއި ޚިލާފު ދިނުމުގެ ހުއްދަ ދީފައިވެއެވެ. އެއީ الله تعالىٰ ޙަރާމް ކުރައްވާފައިވާ އެއްޗެއް ހުއްދަކުރި ނޫންހެއްޔެވެ؟! ދަންނަވާށެވެ ޙަރުދުން ބުނާނީ الله تعالىٰ ގެ ޝަރީޢަތާއި ފުށުއަރާ މަދު ކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ މިއީ އަދި ޙަރުދުންނަށް ބެލިފައި އަދި އެކިފައިވާ މަދު މިންވަރެކެވެ. ޔާރަ ބައިވަރު ކަންކަން ހުންނާނެ ހެއްޔެވެ! ވިޔަފާރީގައި ދީނާއި ހިލާފުވާކަމުގެ ޖީ.އެސް.ޓީ މައްސަލަ ޤާނޫނު ޙަލާޝާއި އެކާ ފަދަ ދީނާއި 'ވަޒަނުގެ ޢަދަދު' ވަކާލާތު ކުރާ މީހުން ނޫންހެއްޔެވެ؟ އިތުރަށް ޙަރާމް ވަރަށް ކަންކަން އެކަމުގެ ހިސާބުން ހަމަ ނުވެނީހެއްޔެވެ! ދީނޭ ނުދޭނޭ ވާހަކައަށް ނޫނެކިނޭހެއްޔެވެ!

ދީން ކަމުވި ފިރުޢަން ބަލާފައިހެއްޔެވެ! ކަމުވި އަދި ފަރީގެ މުއްސަނދިކަމުގެ ދެރައިން ޙައްޖުއިން އެނގެ ފާހަގަކޮށްލަ ދީމުއްސަނދިޔާ 18 އަހަރު ފުރިފައިނުވާ "ކުއްޖާ" ކަމުވި ކޮންޓްރެކްޓް ޢިލްމުސްފާޔަން އެކަން ކޮންޓްރެކްޓް ފުރުނަ ޙައްޤެއްގައި ކަމަށް އެއް މުއްސަނދިޔާ، ކަމުވި ޙަދުދުކޮށް ކޮންޓްރެކްޓް ފުރިމި ކޮލެޖު ޢިލްމުސްފާޔަލުދުވިފައިވާ އިޖާރާ ލިބިފައިވާ މީހަކަށް ކަމަށް އެއް ފަރާތަށެވެ. މިއީ ދީނީ ގޮތުން އެމީހުންނަށް ކޮން ނަހީ ވިކުން ލިބޭ ޙައްޤެއް ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، މީހުންގެ ޙައްޤުތައް ރައްކާކުރުމުގެ ނަމުގައި އިޖާރާ ލިބިފައިވާ ފަރާތްތަކަށް އެކަން އެކަނި ކޮންޓްރެކްޓް ކަމަށް ބޮޑު ބޮޑުމަޔަ الله تعالىٰ މަގު ތަނަވަސްކުރެ ފުރާ ކޮންފައިވާ ކަމެއް ހަނިކުރާ ހަނިކުރަމުންދެއެވެ. އަދި 18 އަހަރުން ދަށުގެ ކުދިން ޢިލްމުސްފާޔާ އަށް ފުރުޞަތަކީ ކަމުވި ކޮންޓްރެކްޓުގައި ނުކޮންޓްރެކްޓުގައި الله تعالىٰ ގެ ދީނުގައި ޙަލާލުވެފައިވާ ކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، الله تعالىٰ ވަކި ބާރުކުރި އެކަމަށް ކުރަދާނަކަން ލިބިފައިވާ ފަރާތްތަކަށް ކަމުވި ކުރިން ހުއްދަ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. މިކަމަށް ނުފުރުނަނަށް ނުކުރެވޭނެ ބޮޑުމަޔަ އިސްލާ ބޮޑުވުން ބޭނުން الله تعالىٰ އަކުރުގައި ޢިލްމުސްކުރައްވާފައިވާ މަގުބޭން ހަނިކުރާކުރުމެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ބާރެއްގައި ހުއްދަދެވިފައިވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. ފަހެ މިކަމަށް، ޢާއިޝާ رضي الله عنها ގެ ހިތާފަތުގައި، ކައިވެނިކުރާ އަންހެންވާހަކަ ދީ ބަނޑުގައި ވަރި ބައްޕައް ކަނޑައެޅުން އުޅުން ފަދަ ކަމެކެވެ. އެއީ ހުއްދަވާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެނީ އެއީ الله تعالىٰ ނިންމަވާ ކަނޑައެޅުއްވާފައިވާ ގޮތެއްކަމުގައިވާތީއެވެ.

ވާރުތަ ކުރާ ބަލާ ވާހަކަ ދައްކާ ދީނު الله تعالىٰ ގެ އަމުރުތަކާއި އެއްގޮތަށް ވާރުތަ ކުރާ ބަލާ ހެއްޔެވެ؟ ޢިލްމުވެރިން އެދުނަމަ الله تعالىٰ ގެ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ގެއްލި ބަލިވާނެ ބަލުގެ ފުރުޞަތު ދީނުގައި އަބަދުވެސް ހެއްޔެވެ! ނުވަތަ އެއްވަރަކަށްވެސް ގަބޫލުވާނެ ބަލުވާ ހެއްޔެވެ!؟ އަދި މުދާވެސް އެހެން ބަލުވާ ބަލުވާހެއްޔެވެ! ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގައި މިގޮތަށް ޙުކުމްކުރާނީ

ސިއްރުއްޔަތުންނެވެ. އެހީ ހަދިޔާ ކުރުމުގެ ނަމުގައެވެ! ނަމަވެސް ބަޔަކަށްޓަކާ މިއީ ކާފަރުން ދުއްސުވަމާއި، ޖިސްމަކުންގެ ހަޔާ ނަފްސުގެ އެދުންތަކަށްޓަކައި ކުރާވާ ބާޠިލު ކަމެކެވެ. މިފަދަ ކަންކަމުގައި ފަސްޖެހިގަތަން އަމުރުކުރެއްވުމުގެ اللّٰه تعالىٰގެ އަމުރުފުޅާއި އެއްގޮތަށް ވާރުތަ މުޅާ ބެހުމެވެ. މުޅާ ބެހުމުގައި ވާރިސުން ބަހަމަކުރަން ބޭނުންވާގޮތަކަށް ވަކިކޮށްލުމެވެ. އެހެނަސް، އެމީހުންނަށް މިހެންވެސް ހިތާހިތުން އެހެންވެސް ހިތާހިތުން ބޭނުން، اللّٰه تعالىٰ އެކަމުގައި ބާވަތްތަކާއި ޙުކުމާއި ހިފަހައްޓަން ވާޖިބުކުރައްވާފައި އޭނާއަރަން ހުއްދަވެގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހާއަރަން ވާޖިބުވާގޮތުން اللّٰه تعالىٰ އަމުރުކުރައްވާ ގޮތަށް ބެހުމެވެ. ޙައްޤުގައި މީރާޘުވެރިކަމާއި އިޤްތިޞާދާއި ޤާނޫނާއި އަދުލުއިންސާފުގެ ސިޔާސަތު ބައިއަޅާ ބަހައިބެހުމަށް އިސްލާމީ އުޞޫލުތަކާއި ޚިލާފުވާ ކާފިރުންގެ އުސޫލުތަކާއި ޤަވާޢިދުތަކާއި ޝަރީޢަތުގެ ނިޒާމުތަކާ ޚިލާފަށް އަމަލުކުރުމުގެ ޖާހިލީ ޤަވާޢިދުތަކާއި އިސްލާމީ އުޞޫލުތަކާ ޚިލާފު ތަޠުބީޤުކުރުމަކީ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ވިރާސަތު ޤާނޫނުތަކާ އެއްގޮތަށް ބަހާލެވޭނެ ކަމެކެވެ.

ދެން ވިސްނާލާށެވެ. މިއީ ޝަރީޢަތާއި ހިލާފަށް ހުރި ބަޔެއް ކަންކަމުގެ އިސްލާހު ހުރި އިސްލާމީ އަސާސްތަކާއި ފުރި އަދި ގޮތަށް ނޫނީ ބޭނުމެއް ކޮންކަމަކަށް ހެއްޔެވެ؟ އަދި ޢާއިޝާ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހާގެ އެތައް ކަން 'އިސްލާމީ އުސޫލުތައް' ވަރަށް ކަންކަމުގެ ބަދަލުގައި މިތަން ނިސްބަތްވާ އަދި ވަނީ ޢަމަލުކުރަމުން ދާއިރު اللّٰه تعالىٰގެ މަތިވެރި ޝަރީޢަތާއި ބަދަލުކޮށް ޤާނޫނުތަކާއި ބަދަލުތަކާ ބަހައްޓާ ނޫނެވެ. މަތިގައި ފާހަގަކުރެވުނު ޙާލަތްތަކާއި ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމް ކަނޑައަޅަން ޤާނޫނީ ބަދަލުތައް ގެނެސް ވަނީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފުވާ ޤާނޫނުތަކާ ބަދަލުކޮށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލުތަކާއި ޚިލާފުވާ ގޮތަށް ބަޔަކު ނަމަވެސް، އެއީ اللّٰه تعالىٰ ބާވަތްތަކާއި ޙުކުމް ނަގަހައްޓަވާފައެވެ.

ދެން އަދި ޢާއިޝާ ބުނި މިގޮތަށް ވިސްނާލާށެވެ:

އެ ތަނަގައި، މަރަން މަރު ހިފުން، ބަންދުޖެހުން ނުކުރޭ، އެހެން ނަމަވެސް، ބުނުމު ކުރޯ، ތަޖުމުއް ނުކުރާ، އަތުއްފުލެސް ނުކަނޑާ، ތަނަވަސް، އެކަކު ބައެއް ބުނުމަކީ އެބަހުރި...

އަދި ޢާއިޝާ އެހެނަސް ދައްކަވާ ޤާނޫނު އަސާސީ ކަނޑައަޅައިދޭ ޤާނޫނީ އަދި އިސްލާމީ ޤާނޫނީ ބާރުކުރުމާއި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދަރުމަ ޖުޑީޝަރީގެ ޢަދާލަތު ކުރަން ބަދަލުކުރުމުގެ ވަނީ ބަދަލު ކޮށް ބަހައްޓާ ވަގުތުގައި ޤާނޫނުން ދަރުމަވެރިން، ޤާނޫނު ބަދަލުކުރާ ވަރަށްގިނަ ކަމެވެ. އެއީ اللّٰه تعالىٰގެ ޝަރީޢަތް ޤާއިމުކުރާ ވަރަށްބޮޑު ނޫނެވެ. ކުރިން އެއް ޤާނޫނު ދަރުމަވެރި ތަޢާރުފުކޮށް އިނގޭތޯ ބަދަލުކުރުމުގެ ބަދަލުތަކެއް ކުރުމަށްފަހު ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޤާނޫނީ ޖުޑީޝަރީ 2015 ވަނަ އަހަރުގެ ޖެނުއަރީގެ 16ވަނަ ދުވަހު އެ ޤާނޫނު ދަރުމަވެރިކަން އަމަލުކުރަންފަށައި ޤާނޫނީ ގޮތުން ދިވެހިންގެ މަޖިލީހުން، ޤާނޫނު އަސާސީގެ ބަދަލުގެ ދަށުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުޑީޝަރީ ބަލަން ފާސްކުރިއެވެ. މިޤާނޫނު ދަރުމަވެރިކަން ފާސްކުރުމަކީ އެއީ ޝަރީޢަތާއި ޤާނޫނުއަސާސީ އަސާސީގެ ބަދަލުތަކުން ރައްޔިތުންގެ ޤާނޫނުގެ ވަރަށްގިނަ ކަމެއް ފާސްކުރިއެވެ.

ހަމަ ނޫނީ 9 ޖުލައި 2004ގެ އަދާލަތުގެ ބަދަލުކުރުމުގެ ގޮތުގައި : " އިޞްލާޙީ ޖަމާޢަތުގެ ބަޔާން ހުށަހެޅި ރައީސް މައުމޫނު ވިދާޅުވި ގޮތުގައި މިމަސައްކަތް ހިންގުމަށް ހަމަޖެހިފައިވާ ފަރާތެއް ޤާނޫނީ ވަނީ ބަދަލުކޮށް ރައްޔިތުންގެ ނިސްބަތުން މަޖިލީހުގެ ބަހުސް ކުރުމާ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ ބަދަލުކުރުމުގެ ތެރޭގައި ވިދާޅުވި ރައީސް އެވެ. ޖުޑީޝަރީ ބަދަލުކުރުމަށް ފާސްކުރެވުނު އިޞްލާޙުތަކުގެ ސުޕްރީމް ކޯޓު ގަބޫލު ކުރި ޤާނޫނު އަސާސީގެ ބަދަލުތައް ގެނައުމަށް ޖަމާޢަތުގެ ސުޕްރީމް ކޯޓު ޖުޑީޝަރީ ރަނގަޅު ކުރުމަށް ބަދަލުކުރި އެވެ. އަދި އަލަށް ކުރުމުގެ ބަދަލުތަކެއް ގެނައުމަށް ދަންނަވާ ޖުޑީޝަރީ ސުޕްރީމް ކޯޓު މަސައްކަތް ކުރުމާ ގުޅޭ ޖަވާބުދާރީ ވުމަކީ ބަދަލު ކުރުމަކީ އަދި ޤާނޫނީ

ވަކީލުންގެ ކޮމިޓީއަކަށް ހުށަހަޅައި އެ ބޭފުޅުންބެއްލެވުމަށްފަހު 30 ވަރަކަށް ބޭފުޅުންގެ ކޮމިޓީއަކަށް ހުށަހެޅުމަށްފަހުގައިކަމުގައިވާ ކަމަށް ފެށި ޖ.ރ. ހަސަން ވިދާޅުވި އެވެ. " [115]

މީގެ އިތުރުން ހަވީރުގެ 9 ޖޫން 2015ގެ އަދަދުގެ ލިޔުމެއްގައި މިފަދައިން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ : މިދެންނެވި ވާހަކަތަކުގެ އިތުރުން، ޤާނޫނުއަސާސީގެ ލިޔުމުގެ މަސައްކަތުގައި، އެމްޑީޕީގެ ޕްރެޒިޑެންޓް ޖޫރި އެއްޗެ. ރައީސް ނަޝީދު ކުރެއްވި ނަގަވާފައި، އެމަސައްކަތުގެ ކުރީ ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ޚިޔާލުފުޅާއި ޚިލާފު ނުވާގޮތަށް، މިގޮތުން، ޤާނޫނުއަސާސީގައި ހަވާލާދީފައިވާ ބޭސިކް ސްޓްރަކްޗަރު އެކަށީގެންވާ ޤާނޫނެއް ހަދާ ގައިގައި ނޫނީ އެކި އަދަދުގެ އިޖުތިމާޢީ ގެއްލުމަކާ ދިމާވެ، ފަސް ދުވަސްވެގެން ދިޔުމަށް.
ޤާނޫނުއަސާސީގެ ބުނެދެނުއްވުން އެކަމުގެ ޤާނޫނުއަސާސީ ވިދާޅުވި ހަލާކުވާގޮތަށް ބޭނުންކުރެވޭނެ ބައިވެރިވުމާއި އެހެން ދިވެހިންގެ ޤާނޫނުގެ އަސާސީ ގަވާއިދުތައް ހިމެނޭ ރާއްޖޭގެ ރަށްތަކުގެ އިޖުތިމާޢީ ކުރީ ފެނުމަށް. ދެކި ގާނޫނު ލިޔުމުގައި ގަވާއިދުތަކުގައި މިދެންނެވި ގަވާއިދު ޖަމާޢަތް.
.... ޤާނޫނުއަސާސީގެ ދުސްތޫރު މަސައްކަތް ބަހައްޓަވާ ނަމަވެ ހަސަން ބައްޓަންކުރައްވާފައި އޮތީ ޕްރެޒިޑެންޓް ޝަރީޢަތުގެ ލިޔުމާ އެއްވެސް ގޮތަކުން މިދެންނެވި ދީން ކޮމިޝަން ފަރުމާކުރެވޭ ޖާގައެއްނުވާ ގޮތުގެ ތަރުތީބުން ދަށުގެ ސަރަހައްދު ހުރި ޖަމާޢަތް.
ޢަދުލުއިންސާފު، ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ހުށަހެޅި **ޤާނޫނުއަސާސީގެ ތަފާތު ގާނޫނުގެ ޤާނޫނީ ދާއިރާ، ޕްރެޒިޑެންޓް ނަޝީދު ބައިވެރިކުރުމާއި ލިޔުމުގެ މަސައްކަތް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކަރުދާހުގެ ބޭނުން ހިފާ ދީނީ ފިޤުހީ ޤާނޫނުގެ ކުރިން ދަށުގެ ބާރާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުގެ އެ ފަރުމާކުރުން ޤާނޫނީ ދާއިރާ ވަކިކުރުމާ ގުޅުންހުރި ކަންކަމެވެ.**" [116]

މިކަންކަމުން އެނގިގެންދަނީ ދިވެހިން ޤާނޫނީ އަސާސީގެ ކުރިއަށް ގެންދިޔަ ޖަމާޢަތްތަކުން (ދ.އ.ނ.ޖ.ޕީ) އިން ތަރުޖަ ކޮންމެ ބައްދަލުކުރުމަށް ޤާނޫނީ. އަދި ކުރީގެ އިސްލާމު ހުރި (ޕްރެޒިޑެންޓް ނަޝީދުގެ) ދިން ބައްދަލުކުރުމަށް ޤާނޫނީ.
މިމަސައްކަތް ކުރަންޖެހި އައްޔާއިރު މަސްދޫ އަސްމާލު ޖުމްލަތުގެ ޖަމާޢަތުގައި، ހަސަން ސަޢީދުގެ ސިޔާ ބާރުގެ ދަރުމަތި. ކަރަރު ޕްރެޒިޑެންޓް ބައްދަލުކުރުމަށް ޤާނޫނިއްޔާ އެގޮތަށް ޖަރީމާތަކުގެ ކަނޑައެޅުނު އަރަރުވަންނަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ 10 "ވަނަނު އަދި ޤާނޫނީ ދުވަސްގެ ބޭރުގެ" ގަރާރު 'ޤާނޫނީ ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދު' "ފަލްސަފާއާއި އިޖުތިމާޢީ ގަވާއިދު ދިމާވުމުގެ ރަޝީދު އިބްރާހިމް" ހުށަހަޅައި ދެއްވި ރަސްމީ ޖަމާޢަތް ހަވާލުކުރެވެނީ.

ޤާނޫނީ އަދުލުއިންސާފުގައި ހުރި ހުރި ވާހަކައަކަށް ވަކިވަކިން ބަލާނަމަ މިވެނިން މިސާލަކަށް ފެން ދިމާވާއިރުން ދާނެއެވެ. އެގޮތަށް
ބަދަލުގައި ދަރުބާރުގެ ބޮޑުބޮޑު "އިޖުތިހާދު" ޖާޒީއާއި "ޤާނޫނީ އަޚްލާޤު" ސަރަޙައްދު "އަން ނުވަތަ "ދުސްތޫރުގެ" ދިރާސާތަކުގެ"
މަސައްކަތްތަކުގެ ވަކާލާތުކުރުމުން އުސޫލުތަކުގެ ނިޒާމްތަކާ ދަރަޖަތަކުގެ ޤާނޫނީ ދުސްތޫރުގައި އިސްލާމީ ދީނާއި ހަމަ އެކަށައެ ކަމެއް
ހިމަނައިދިނުން އެކަމުގެ އަޅުގަނޑުމެންނެވެ. ވަރަ، ﷲ تعالىٰ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތާއި ހަމަތަކާ ޝަރީޢަތް ކަންތައްތައް
ކަނޑައެޅުމަށް ނުވަތަ ކަންތައްތަކުގެ އަދާކުރުމުގެ ކަނޑައެޅުމަށް ޤާނޫނުގެ އިޖުތިމާޢީ ސިޔާސީ ހުރިހާ ދާއިރާއެއްގައިވެއެވެ. ޤާނޫނީ ﷲ تعالىٰ ގެ
ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ގެނުވުމުން އެއިލާހީ ކަންތައްތައް ކުރުމަށްޓަކައި ޖަމާޢަތް ނުކުތުމަށް. ޝަރީޢަތަށް ވަކި ﷲ تعالىٰ އަށް
މިނިވަންކުރުމަށް ނިޒާމް ޤާނޫނީ ގަވާއިދު ސިފަ މަސްޢޫލިއްޔަތު ދޫކޮށްލާނެއެވެ. ﷲ تعالىٰ އެކަލާނގެ ޖަމާޢަތް ނުވަތަ އެކަލާނގެ ރަސޫލާގެ
ސުންނަތުގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ކަމެއް ދޫކުރެވޭ ދެކެވިފައި އެއްވެސް މިފަދަ އިޖުތިހާދު ލިބިގެންވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. ﷲ تعالىٰ
ވަޙީކުރައްވާފައިވެ :

---

[115] http://www.haveeru.com.mv/dhivehi/news/14456

[116] http://www.haveeru.com.mv/dhivehi/column/172488

﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾ ﴾[117]

މާނައީ : اللهއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ކަމެއްގައި ނިޔާކުރައްވައިފިނަމަ، މުއުމިން ފިރިހެނަކަށްވެސް މުއުމިން އަންހެނަކަށްވެސް އެމީހުންގެ އެކަމުގައި އެއްވެސް އިޚްތިޔާރެއް އޮތުމަކީ ނުވާކަމެކެވެ. އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ މީހާ ފަހެ، ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.

މިއާޔަތުގައި ލާޒިމުކުރާ އިލްތިޒާމުގެ ސިފައި ހުށަހެޅުމުގައި ދިމާއްޖެހުމުގައި ޤާނޫނީ ގޮތުން ޤާނޫނުތަކާއި ޤަވާޢިދުތަކުގައި ހިލާފު އެކި ބައިބަޔުގައި الله تعالى އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ނައްޞާ ޚިލާފުވާ ޤާނޫނުތަކާ ޤަވާޢިދުތައް ހިލާފުވެއްޖެއެވެ. މިއީ އެޤާނޫނުތަކާއި ޤަވާޢިދުތަކުން އަޅުގަނޑަން އެނގޭ ގޮތުން ކަނޑައެޅޭ. މިގޮތުން އިތުރުކުރެވޭ، ދީނާއި ހުރުމަތް ދީނާއި ޚިލާފު ޤާނޫނުތަކާއި ޤަވާއިދުތައް ޚިލާފުވާނަމަ ގޮތް އެއްވެސް ޝަރުޢީ ނުވެއެވެ.

އަޅުގަނޑު ދަންނަވައިލާ! އަހަރެން އާއިޝާ ބުނާ ގޮތުގައި اللهتعالى ގެ ޙުކުމުގާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް: "ތަންފީޒު ނުކުރަ، އެހެން ނަމަވެސް، ޙުކުމް ކުރަތާ" އެވެ. ދަންނަންވާ. ކުރާ ޙުކުމަކީ ތަންފީޒު ނުކުރާނެ އެއްޗެއް ކަމުގައިވާނަމަ އެއީ ޤާނޫނު ޙުކުމެކެވެ. އަދި އެފަދަ ޙުކުމާއި ދިނީ ފަތުވާއާއި ނުވަތަ ދީނީ ގޮތުން އެކަމުގައި އޮންނަގޮތް ބާޠިލުކުރުމާއި އެއްވެސް ތަފާތެއް ނެތެވެ.

ރަޢްޔިތުން ބަލާއިރު، މިހާރު ފާސްކުރެވިފައިވާ ޤާނޫނުތަކުގެ އުޞޫލުތަކުގައި ކޯޓުތަކުގައި ކަނޑައަޅާ ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަނޑައެޅުމާއި އެކަންކަން ކުރާ އިޖްތިހާދީ ބަލައިލުމުން ދަރަޖައިނަން ޙުކުމް ދަރަޖައެއްކަން ޝަރުޢީ ޤަވާޢިދުތަކަށް ކަނޑައެޅޭ ޙުކުމް ނުކުރަނީ އެއްބަސް ބާޠިލު ގާނޫނުނަމަ އެކަނީ ޤާނޫނުއަސާސީ ކަނޑައެޅިފައިވާ އިސްލާމްދީން ދީނީ ގޮތުން ލާޒިމުކޮށްދޭ ޤަވާޢިދުތައް ހަމަ ތަފްސީލުކުރާ ޙުކުމްތައް ތަންފީޒުކުރަމުންނެވެ. މިގޮތަށް ފައިސާގެ އަދަދަށް ޖިނާއީ ދައުވާ ތަކެއް ޖޫރިމަނާ ކަނޑައަޅާ ޙުކުމްތައް ތަންފީޒުކުރެވިގެންދެއެވެ. މިގޮތަށް ޙުކުމް ބާޠިލު ކުރުމާ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ބޭނުމުގެ ޙުކުމްތަކުގެ ތަރުތީބަކަށް ނިސްބަތްކޮށް ކަނޑައެޅުމާއި، މިގޮތަށް ބަދަލު ކުރެވޭ ޙުކުމްތައް ތަންފީޒުކުރެވިގެންދެއެވެ. ޤާނޫނު ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި ބަދަލު ކުރެވޭ ޙުކުމްތަކަށް ސަރީޢަތުގެ ބައްޔިނާތަކަށް ބަލާއިރު ބައްޔިނާތަކުގައި ހުރި ހުކުމެއް ޤާނޫނުއަސާސީގައިވާ ޤަވާޢިދުތަކަށް އެހެން ނަމަވެސް، ދަރަޖައިގެ އާދަކާއި ބާޠިލުކުރެވިފައިވާ ޤަވާޢިދުތަކާއި ބަދަލުވުމަށް، އަސާސީ 'ޙުކުމް' ހުކުމުގެ ސަރަޙައްދު ޤަވާޢިދުތަކާއި اللهتعالى ގެ ޙުކުމްތަކާއި ހަމަޖެހިގެން ބޭނުންކުރަންޖެހިފައިވާ ނުވާނެއެވެ. އޭގެ ބަދަލުގައި ޤާނޫނު ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ 1205ވަނަ މާއްދާގައި ބާޠިލުކުރެވިފައިވި "ޤާނޫނުއަސާސީގައި ހިމެނޭ ކަނޑައެޅިފައިވާ ޙުކުމް ދިވެހިން ގައުމަށް ސިޔާސީވެރިންގެ ދައުރު، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ އަސާސްތަކާއި އެއްގޮތް ގޮތްތަކެއްގެ ތެރެއިން މި ޤާނޫނުގައި ޤާނޫނުއަސާސީގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ އަދިވެސް ދައުރަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ"[118] ކަމަށް ބުނެފައިވެއެވެ. މިމާއްދާއަކީ ބަލައިލުމުން އެންމެ ފަހުގެ ވާނީ އެހެންކަމެއް :

1. ޤާނޫނުއަސާސީގައި ލިބިދީފައިވާ ޙައްޤުތަކަކީ އެކަނި ބަލުން.
2. "ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު ސުޕްރީމް ކޯޓު" ޤާނޫނުއަސާސީއަށް މަތީ ދެގޮތް އާއި އެއްގޮތް އެއްޗެއް ކަމުގައި ދެކުން.

މިގޮތުން މިމާއްދާ ބައްޓަންކުރެވިފައިވަނީ ވަރަށް ޚަރުދަލްކުރާއި އުޅެނިވިދާން ބުނެވިދާނެއެވެ. އެހެނީ ކޮއިވޫސްޓޭލް ޤާނޫނުވާ މިހާރު ޖިނާ ޙުކުމުގެ ޙުކުމް ކުރާ ދިވެސް ހަމަސޮމްފުރިވާ އަމަން އިރަލިޙުކުރަންވާޖިބު އާންމަކުން އެނގޭ ޙުކުމްތަކެވެ. މިދަންނަވާ މިއަދު

---

117 الأحزاب: ٣٦

118 ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީ (9/2014) ސ 182

ޢަމުރުފުޅުން ޢަމަލުގައިވާ ޤުރުއާނުގައި މިއަދަށް ފެނިގެން ނުވާ ވާހަކައެވެ. ނަމަވެސް އެއީ الله تعالیٰ ޖައްލަޝާނުހޫ ދީން ކަނޑައަޅާފައިވާ ޙުކުމްތަކެވެ. އަދި އެއީ ޤުރުއާނުގައި އެއްގޮތަކަށް ކަށަވަރުވެފައިވާ އުސޫލުތަކާއި އެއްގޮތަށް ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި އަޞްޙާބުން ދެއްކެވި އަސާސީ ނަމޫނާތަކުން ދިނުމާއި ގުޅިގެން ކަނޑައެޅޭ ޙުކުމެކެވެ. ހަމަ އެހެންމެ، ޝަރީޢަތުގެ (ޝަރީޢަތުގެ އަސާސީ ނަމޫނާތަކުގެ) ބަލައިގަނެވޭ ޤުރުއާނުގައި އަޙްކާމްތައް ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ޙުކުމްތައް ނުވެއެވެ. ސުންނަތުގެ ކުރިމަތިން އަޙްކާމްތައް ބަޔާންކޮށް، މުޖުތަމަޢުގެ މިޒާން ކަނޑައެޅުމުގައި ބަޔާންކޮށްދިނުމަށް ފަރުމާކޮށްފައިވަނީ ޝަރީޢަތުގެ ޤަވާޢިދުތަކެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެއީ ސުންނަތުގެ ތަފާސީލާއި، ސުންނަތަށް ޤާނޫނީ އިޖުތިހާދު ހިމެނިގެން އިސްލާމީ ފިޤުހުގެ ފަރާތުން ދަލީލުތަކެއް ގެނެސްދީފައިވާ ކަމަކަށްވެއެވެ. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ މަޤްޞަދަކީ ޤާނޫނުގެ ބަޔާނުތަކުގައި ސާބިތުކޮށްދިނުމެވެ. އެއީ ކަމެއް ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ "ޢިލްމީ ދަލީލް" މުޤާރަނާ ކުރުމުގެ ބޭނުންތަކުން ކަށަވަރުކުރެވިގެންނެވެ. އެއީ ކުރުމުން ޝަރީޢަތުގެ އަދި ހުކުމް ފާސްކުރުމުގެ ހުކުމްތަކެވެ. އެއީ ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކުގައި ތަޢާރުޟުވާ ކަންކަން އަދަބު ދީނީ ހުކުމް ކަނޑައަޅާ ބަޔާންކޮށްދެވުނު އިސްލާމީ ފިޤްހުގެ ކަނޑައެޅިފައިވާ ޤަވާޢިދުތަކާއި އުސޫލުތަކެއް ކަމަށްވާ ބާރު ކަމެކެވެ. މިއީ ކަނޑައެޅިފައިވާ ޤަވާޢިދުތަކާއި ޤާނޫނުގައިވާ ބާރުތަކެވެ. އެކަމަށް ބަލާއިރު އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ހަމައަށް ބަޔާންކޮށްދެވިފައިވާ ހުކުމްތަކުގެ ބާރުގެ ދަށުން ކަނޑައެޅިފައިވާ ސާފު ޤާނޫނީ ފިޔަވަޅުތަކެވެ. އެހެންކަމުން މިގޮތަށް ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާއި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމްތައް ފާހަގަކުރެވޭ ބައެވެ. އެހެންވީ އެއީ އަދި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ޝަރުޢީ ބާރެއް ހިމެނިގެންވާ ކަމެކެވެ.

މިއީ ހިޔާލުގަތާ ދައްކާ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވާ ކަމެކެވެ. އެކަމަކު މިޤާނޫނު ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ގޮތަކީ ބާރުލިބިގެން ހިންގާ މިކަންކަން ސާފުކޮށްދެއެވެ.

ޤާނޫނު އަސާސީއިން ބާރުލިބިގެން ހަދާފައިވާ އެހެނިހެން ޤާނޫނުތަކާއި ފަރާތްތަކާއި އަދިވެސް ބިލުތަކުން ބަޔާންކޮށްދެއެވެ. މިގޮތުން ބަލާއިރު "ޖިނާއީ ކުށުގެ ޤާނޫނު" (17/2014) ގައި "ޤާނޫނުގެ މާއްދާ"ގެ ދަށުން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ: (ނ) މިޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިނުވާ ކުށެއް، އެއީ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ކުށެއް ކަމުގައިވާނަމަ، އެކުށަކީ ހައްދުގެ ކުށްތަކުގައި މި ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ކުށުގެ ހުކުމްތަކާ ތަޢާރުޟުވާނަމަ، އެ ކުށަށް އަދަބުދެވޭނީ، އެ ކުށުގެ ހުކުމާއި ފިޔަވަޅުވެސް، މިޤާނޫނުގައިވާ ގޮތުގެމަތިން ކަނޑައަޅާނަމަ، މިޤާނޫނުގެ ދަށުންނެވެ. އެ ކުށުގެ ހުކުމާއި ފިޔަވަޅުވެސް، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ކަނޑައެޅިގެންވާ ކުށަށް އެކަށީ ކަނޑައަޅާނަމަ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައިވާ ގޮތުގެ މަތިންނެވެ.

މިޤާނޫނުގައި މިފަދައިން ބަޔާންކުރުމުގައިވެސް މައްސަލަތަކާއި އެކަށައަޅާލެވެ. އެގޮތް ބެލުމަށް އެއް ކަމަކީ އިސްލާމީ ފިޤުހަކީ ނިޒާމެއް ނޫންކަމުގައި ގަބޫލުކުރެވެ. އެހެން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އުސޫލުގެ ދަށުން ޖިނާއީ ކުށުގެ ބާރު ވާނަމަ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ޝަރީޢަތުގެ ބާރުލިބިފައިވާ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ބާރުތަކާއިދޭތެރޭ ކުރިއަރާ ކަރުދާހެއް ނިންމާލަމުގެ ތަޞައްވުރެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިޤާނޫނުގެ ދަށުން ބަލާ ޙުކުމް މިންގަނޑު ތަފާތުކަން މިޤާނޫނުގައި ބާރުތަކުގެ ތަފާތުކޮށް ތަޢާރުޟުވާނަމަ އެކަށައަޅާ ފިޔަވަޅުތަކުގައިވެއެވެ. މިއީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ސުލްޠާނާ ވަކިކޮށް ބޭނުންކުރުމުގެ ޙާލަތު، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ފިޔަވައި ނިޒާމުގެ ނުކުންނަކަމެވެ. އެއީ ކުރިމަގަން ކަމެކެވެ.

ޖިނާއީ ކުރުގެ ޤާނޫނުގައި މިހެން ބަޔާންކޮށްފައިވުމުގެ އިތުރުން، ޤާނޫނުގެ އަދިބާރާއި ބަލައިގަނެވޭ ފާހަގަކުރުމަށް ބަލާ "އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި" ކަނޑައެޅިފައިވާ އަދަބު ހިނގުމުގެ ފަރާތް ދީނީ ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން، މިހި ޤާނޫނު އެއްބަސްވުން އަށްޑީ ބަލައިގަނުމުގެ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި އެގޮތަށް ކުރަނީ ތަފާތުގެ އަދަބު ހަމަތަ އުޞޫލް ބައެއް ބަޔާންކޮށްފައިނުވެއެވެ. އެއީ ޖިނާއީ ކުށުގެ ބާރުތަކާ މާއްދާ 27 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައެވެ. އެގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ : " (ހ) މިހަރު، ޖިނާއީ ކުށުގެ ކަނޑައެޅިފައިވާ ކުރުގެ އަދަބަކީ، އެ ކުށް ކުރި މީހާ 100 (ސަތޭކަ) އެތިފަހަރު

ހައްދުޖެހުމާއެކު 1 (އެކެއް) އަހަރާއި 3 (ތިނެއް) އަހަރާ ދެމެދުގެ މުއްދަތަކަށް ގޭ ބަންދުކުރެވޭނެއެވެ. " މިހެން މިމާއްދާ ދިރާސާކުރާއިރު އޮޅުން އެއްބަދަލު އުފެދިގެންދެއެވެ. ނަމަވެސް މިހެން ދިރާސާކުރާއިރު އޮތް އޮތީ ކުރިން ބައްދަލުކުރެވިގެން ދިޔަ ނިޔަތް ޤާނޫނާ މިފަށްސަޅާ އޮޅުވާލަނީއެވެ. އެހެނީ އިސްލާމްދީނުގެ ފަރާތުން ޖިނާސީ ކުރުމުގެ ޤާނޫނު އެއްޗެހި ހަރަކާތް ޚިލާފު ބަޔަކަށް ކުރުމާ ގުޅިގެން ކަނޑައެޅިފައިވާ ބަދަލަކީ ބައްދަލުވާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. ކަންކަމުގައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި އޮންނާނީ ދެފަރާތުން އެކީގައި ބަލައިގަތުމުގެ ބަދަލުގައި އަހަރެމެން އެކަންކަން ހިފެހެއްޓުމެވެ. އެހެންނަމަވެސް ޖިނާކުރުމުގެ ކުށުގައި އެކަންވެރި އިސްލާމީ ޤާނޫނީ އުސޫލުން ދެމެހެއްޓުމެވެ. ކަމަކީ ބަޔަކަށް ވާހަކަ ދައްކާ ދެބައިމީހުންގެ ޤާނޫނީ ގޮތެއް ނުވެއެވެ. އަދި ޤާނޫނު ބަދަލުކުރަން ޖެހޭ ބައްދަލުވުމެއް ނެތެވެ. ވީމާ ޤާނޫނަކީ ބަލަހައްޓަން ޖެހޭ ބަރާބަރު 100 ހަމަހަމަ ހުކުމެއް ނުކުރެވޭނެ ކަމެއް ކަމަށް ބަލައިގަނެވެނީއެވެ. އަދި ވަރަށް ފަރިތަކަމާ ދެމެހެއްޓުމަށް ކަމެއް ކުރެވޭނެ ކަމެއް މިހާ ޖިންސީގޮތުން ކުރަން ޖެހޭ ބަދަލެއް ކަނޑައަޅާފައެވެ! އެހެން ނުވިޔަސް ޤާނޫނުގެ ބަދަލު ނުވެއެވެ. އެއީ މިޙާލަތުގައި ފަރާތެއް ޖިންސީ ކުރުމުގެ ޤާނޫނުގައި އެހެން އެއްވެސް ކަމަކަށް "ޙައްދު" ޖެހުމުގެ ވާހަކަ ދައްކައިފައިވާކަމެވެ.

މިދިވެހިން އެއްކަލަ ކަމަކަށް އިސްލާމީ ޤާނޫނުތަކުން ބޭނުންވެއެވެ. މިސާލަކަށް "ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދީނީ އެއްބައިވަންތަކަން ހިމާޔަތްކުރުމުގެ ޤާނޫނު" ގެ އެއްވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ : "ދިވެހިރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންނަކީ މުޅިއެކު އިސްލާމް ދީނުގެ އަޤީދާއިން ކަމުގެފައި އުސޫލުތަކުގެ ބޭނުން ހިފުމާ ބެހޭ ގޮތުން އެހެން އެއް ޤަބީލާއެއް ކަމުގެ ބަސްވީ ބާރުވެރިކަމެއް ބަލަހައްޓަމުންދާ، ދިވެހިންގެ މެދުގައި ޖަމާޢަތެއް ކަމުގައި ދީނީ އެއްބައިވަންތަކަން ދެމެހެއްޓުމާއި، ރާއްޖޭގެ މުސްލިމް ކަމާއި ސިޔާދަތު ރައްކާތެރިކޮށް ރާއްޖޭގެ އަމާންކަން ކަމާއި ސޫފީ މަޛްހަބުތަކުގެ ދެމެހެއްޓުމުގެ ތެރޭގައި ކަނޑައެޅުނު ބައިނަލްއަޤްވާމީ ކަމަކަށްވާތީ، ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ ދީނީ އެއްބައިވަންތަކަން ހިމާޔަތް ކުރުމަށް، ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ރައްޔިތުންގެ މައްޗަށް ލާޒިމު ވާޖިބާ ކަމެކެވެ."

މިޤާނޫނަށް ޤާނޫނު ބަދަލުއަރުވަން އުފާކުރަންވެއެވެ. އެހެން ދީނީ އެއްބައިވަންތަކަން ހިފެހެއްޓުމުގެ ހިމާޔަތް ވަރަށް މިޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، މިޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ސަބަބަކީ اللهتعالیٰ ގެ ދީނުގައި އެކަން އަމިއްލައަށް ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް ކަމުގައި ބަޔާންކޮށްފައި ނުވެއެވެ. އޭގެ ބަދަލުގައި، ބައްޔަކަށްވާފައި މުޖުތަމަޢު ޤާއިމު ޖަމާޢަތްތަކުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ މުސްލިމުން ކަމުގައި ވީމާ އެކަން އެމީހުން ދެމެހެއްޓުމަށް ވާހަކައެވެ. މިގޮތަށް ބައްޓަން ކުރެވި، ދީނީ އެއްބައިވަންތަކަން ދެމެހެއްޓުމަށް اللهتعالیٰ އަށް އިޚްލާސްތެރިވުމެއްކަމުގައި، އެއިގޮތަށް ކާމިލުކުރުމުގައި، އެއިގޮތަށް ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމުގައި، އެއީގެ ދީން މަތީ މިސްރާކުން ދެމެހެއްޓުމަށް ބުނެނުވެއެވެ!? ޤާނޫނީ ގޮތުން ބަލާއިރު، މިޤާނޫނު މިޤާނޫނުގައި ބައްޓަންކުރާ ސަބަބުތަކުން އެއްވެސް ކަމެއް ނުހިމެނޭ ފަދަ "ދީނީ އެއްބައިވަންތަކަން ހިމާޔަތް ކުރުމުގެ ޤާނޫނު" އަކީ ބޭނުން ނުހިމެނޭ ބާވަތެއް! އެހެން މަޤާމާއި މިޤާނޫނުގައި ސަބަބުތައް ފެށިގެންދާ، އެއީ ބޭނުން ފިޔަވައިލުމެވެ!

މިގޮ އިތުރުން "ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހުރި އާސާރީ ތަރިކަ ތަރުތީބުކޮށް ބެލެހެއްޓުމުގެ ޤާނޫނު" (ޤާނޫނު ނަންބަރު 27/79) އާއި "އަންހެނުންގެ ހުކުރުގެ ޤާނޫނު" (14/72) އާއި އެހެނިހެން ޤާނޫނުތަކާއި ޤަވާއިދުތަކުގައިވެސް މިފަދަ އުސޫލެއް މަތީ ސަރަޙައްދު އެކުލެވިގެއެވެ. އެހެންކަމުގައިވާއިރު، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހިނގާފައިވާ ޤާނޫނުތަކާއި ޤަވާއިދުތަކުގެ 99% ނުވަތަ 95% އަށް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ފުށުއަރާ ބައެއް ހިނގާފައިވާ ޤާނޫނުތައް ބެހެއްޓިފައި ހިނގަމުންދެއެވެ!

ކުރިންވެސް ފާހަގަކުރެވުނު ފަދައިން، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުރިއަށް ދިޔަ ބައެއް ފިކުރުތަކެވެ. އަވެރީތަކަށް ކުރަނީ ރައްޔިތުން ތަމްސީލުކުރާ މަޖިލީހުގެ ބޭނުމަށް، އުޅުމާ ކުލަވާލި ގޮތް، އަމިއްލަ މީހުންގެ މިނިވަންކަން އެދުނު ފެށުން ގޮތަކަށް ކަންކަން ނިންމާ، އެގޮތަކަށް ޤާނޫނުތަކެވެ. އޭރު، އެޤާނޫނުތަކާއި ޤަވާއިދު ތަކުގެ ދަށުން ނިންމެވެ. މިފަދަ ފިކުރުތައް މިގޮތަށް ޢަމަލުކުރީ ކުރިއާ ޝަރުޢީ އުސޫލު ކަރުދާހަށް ކުރިން ފާހަގަކުރިއެވެ. ނިޒާމުގެ އަސާސަކީ އެއީ ކަމުގައި ވެފައި، ބައެއް ކަންކަމުގައި اللهتعالیٰ ގެ ޙުކުމުގެ

ދިމާވާގޮތަށް ބުނުމް ހުރިހައިވިޔަސް، އެބުނުމްތަކަށް ހުރިހައިވަނީ އަޤީދާއިއްޔާތުން ކަމަށްވެފައި، ފަސޭހާކުރުން ބުނުމް ކުރަނީ އަޤީދާއިއްޔާތުން އެގޮތަށް ފާސްކޮށްފައިވާނީ ކަމަށްވާއިރު، الله تعالىގެ ބުނުއްވާފައި ދިމާވާ ގޮތަށް ހުރިހައިވާ ބައެއް ޤާނޫނީ މާއްދާތަކުގެ މައްޗަށް ބުނުމް ކުރަނީ الله تعالى އެގޮތަށް ނިޔާކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ގޮތް ކުރުމަށް ދޫކޮށް ކުރުމަށް ބަދަލުވުން އެއްވެސް ގޮތެއް ނެތެވެ. އެކަން ކުރާނަމަ އެކަމެއް އެކުރަނީ ހަމަ ނަފްސް އެކަމަށް އެދޭވެރިއެވެ. މިގޮތަށް ކުރާ ފިޔަވަޅުއަޅާ ފަހުގައި ބަދަލު ކަމެއް އޮތީސް، އޭގެ އަސްލު ދީނަށް ކުރާއިސް ބަދަލުގެ ނުވާނެއެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ކަނޑައަޅުއްވުމަށް ބަލާފައި އަސްލުކުރެވޭ!

އެއަށްފަހު ދަންނައެވެ! އަޅެ ޖާއިޝާ ބޭފުޅުންނޭވެ، الله تعالى ގެ ބުނުއްވާފައި އެއްގޮތަށް އަމުރު ބުނުއްވީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު އަސާސީއާއި ޤާނޫނުތަކާއި ޚިލާފުވާ ކަމުގައި އޮތުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކުރާ ފިޔަވަޅު ޖާއިޒު ނުވާނެތީ ނުބައިވުންތަކެވެ. އޭނާ ބޭނާ ގޮތުގައި އެއީ އޭގައި الله تعالى ގެ ބުނުއްވި އަމުރުން، ފިޔަވަޅުން ޖާއިޒު ފިޔަވަޅުތާ ބޭނުމަށް، އޭގައިވާ الله تعالىގެ ބުނުއްވުމަށްވެސް އެބަސް ރައްދުވެއެވެ. ނަމަވެސް މިއީ އަޅު ޢާއިޝާގެ ފަރުޞަކީ ދުނިޔެއިން ސަރަހައްދު އެވެ ދުވަސްވާއެކެވެ. މިހެން ބަސްބުނެވޭ ސަބަބަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު އަސާސީ އާއި ޤާނޫނުތަކާއި ފަރާތުން ހިނގާ ފަރާތާ ސިޔާސީ ދެއްކުމަށްވާއިރު، الله تعالىގެ ބުނުއްވުން އޭގައި ހިމެނުމުގެ ނިޔަތުގައި، ނުވަތަ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ޤާއިމުކުރުމަށް ހުރިހައިވާ އެއްބަސްވުން ނުވާކަން ފެނިވާތީއެވެ. އޭގެ ރައްޔިތުންގެ ސިޔާ ވާޖިބު ހާމަކުރައްވާ ގޮތްބަދަލުކުރެއްވުމާއި މަޖިލީހުގެ ފަރާތުން ޤާނޫނުތަކުން ޖަވާބުދާރީކުރެވޭ ގޮތަށް ވީ ކަމުގައި ވާނަމަ، ޝަރީޢަތަކީ އެއްބަސްވާ ކަމަށް ބަލާނީ ދަރުމަވެރި ޤާނޫނީ ފުރަތަމަ ހިމާޔަތްކުރުމެވެ. ތިބާ ނޭނގޭނަމަ الله تعالى ގެ ދީނާއި އެއްގޮތްވާ އެއް ދުވަސް ނުވަތަ އެއް ފަސްގަނޑެއް ބަލާކަށް ނުވާއިރު، ފުރަތަމަ ޤާނޫނުތަކުގެ ބަދަލު ކަމަށް، ނަމަވެސް މުސްލިމުންގެ ފަތުރާފަތުރުކުރާ ޢިލްމީ ނުވަތަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު ނުފެނޭތީއެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބަލާކަށް ބައިވެރިކުރުމަށް ބަލާނެ ނުވާނެތީއެވެ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން ސަރަހައްދުތަކަށް ބަލާއިރު އެއީ ނުވާނެއެވެ. ތިބާ ރަނގަޅު ގޮތުގައި ހުރިނަމަ ރައްޔިތުންގެ ހިތްތައް ހޯދުމަށް ބަލާނަމަ، އަދި ނިސްބަތް ބަލާލުމުން އެއަށް ހިތްވަރުލިބޭ ކަމަށް، އެއީ ތިބާގެ ފުރުޞަތުތަކުގައި ފާހަގަކުރެވޭ ކަމެކެވެ. ޙާލަތު ސަރަހައްދުތަކުގައި ޤާނޫނު ހިމެނުމުގެ ސަބަބުން، ނަމަވެސް ވަރަށް ބޮޑު އަސަރު ކޮށްފާނެއެވެ. އެހެން ޤާނޫނުތަކުގައި ސަލާމަތްވުމަށް އެއްގޮތަށް ފަރުދީ ހިމާޔަތް ހިމެނޭ 16 އަހަރެވެ. ބައެއް ޤާނޫނުތަކުގައި 23 އަހަރެވެ. ބައެއް ޤާނޫނުތަކުގައި 16 އަހަރެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގައި އެ ހައްދު ފުރިހަމަ 18 އަހަރު ފުރުމުންނެވެ. ހަމަ އެގޮތަށް މިނަ ޤާނޫނުތަކުގައި 18 އަހަރު ފުރުމުން ދެންވީ މި ހައްދު ނުފެތޭއެވެ. އަހަރެމެން ސަރަހައްދުތަކުގެ އެޤާނޫނުތަކުގައި ކުރަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފިޔަވަޅު ބޭނުމްވާ ހައްދެވެ؟ ނަމަވެސް އެއީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނީ ބޭނުމްވާ ހައްދެވެ! ނުފެނެއެވެ. އޭގެ ބަދަލުގައި ބޭނުން އެއީ ދިވެހިރާއްޖޭގައިވެސް ޢަމަލުކުރާ ޤާނޫނީ ހައްދެވެ. އެހެން އެއްވަރެއްގެ ނިސްބަތް ގޮތުގައި އަސްލު ބަޔާންކުރެވެނީ. ހަމަހަމަކަމާއި، އިންސާނުންގެ ހައްޤުތަކުގެ ބޭނުންގޮތަކަށް ބައްލަވާކަށް ޤާނޫނުތަކާއި الله تعالىގެ އިރާދީ ވާޖިބާއި އެއްގޮތްވާ މާއްދާތަކާއި އެކަށް އެހެންނަމަ ނިސްބަތްކުރެވެނީ އެއީ الله تعالى ގެ ޤާނޫނު ބޭނުންވާނެއެވެ. އަދި އެމާއްދާއަކީ الله تعالى ގެ ބުނުއްވުމެވެ ނުބަޔާންވާނެއެވެ. ބޭނުމާއި އެއީ الله تعالى ގެ ގޮތުގައިވާ ފަދަ ޤާނޫނުތަކެވެ. އަދި އެއީ الله تعالىގެ ބުނުއްވި އެއްގޮތަކަށް ބުނުއްވާތަކެވެ. އެހެން އެއީ ކުރުން ފަރަގުކުރިފައިން އޭގެ އަސްލާއި މަޤްބޫލު ކުރެއްވިއެވެ.

އެއަށްފަހު ދަންނައެވެ! އަޅެ ޖާއިޝާ ބޭނުންފައިވާތީއެވެ : ޤައުމަކަ ގޮތެއްގެ ބަޔާނާއި ކުރުގައި ފާހަގަ، ރައްޔިތުގެ ޤާނޫނު އަސާސީގެ ވީނަ ބައިވެއް އެގޮތުން ބަޔާނާއި ކުރުގެ ފާހަގަ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތްތަކާއި ފުރަތް ނަރު، އެހެންމަ، ރައްޔިތުގެ ބުނުމް ކުރަނީ، ޖާއިޒު ބުނުމަށް ބަޔާ މިހާ އޭނާ އެހެނި ނުރައްކާތެރި ފަރުބަދަރުގައި

މިޤުދާރަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ހަމަޖެހޭ ބަޔަކުވެ. اللہ تعالی ގެ ދީން ކުޅެ ހަމަޖެހިގައި ވިއްކާނުލާނެވެ. އެއީ އެހެން ދީންތަކާއި ނިޒާމުތަކާއި މަސްލަހަތެއްގެން މުޢާމަލާތް ދީނެއް ނުކުރެވެ. ފަހު، އިސްލާމްދީނާއި އެދީނުގެ ހުއްޓުމަކީ ސާފު ސާފު ހުރިހާ އެއްޗެކެވެ. އެހެން ކަނި ކަލާމް، ނުވަތަ ނަޒަރު، ނުވަތަ އެހެންވެސް އެއްޗެއް އެފިއްޖެ ކަމުގައިވާނަމަ، އޭގެ ރަހަމާއި ކުލަވާއި ވައްތަރު ބަދަލުވެދާނެއެވެ. އެހެނިހެން ހިތުގެ ނަމުން ނުވަތަ ނުލާފައެވެ. އެހެން ހިޔާލު މިފަދަ އެއްޗެއް އަނގަބަހަކީ ހިތްހާއެވެ. ނުވަތަ ބަޔަކުއްތަރު ވެގެންވާ ހިޔާލާއެވެ. ހަމަ އަޅުގަނޑު ދީން ބަދަލުކުރެވިއްޖެނަމަ، އެއީ އިސްލާމްދީނެއް ނޫނެވެ. އެއީ ކޮންމެވެސް އެހެން ޚިޔާލީ ދީނެކެވެ.
اللہ تعالی ގެ ދީނަކީ އެހެން އެއްޗެއް އެއްކޮށްލާއި ގެޅޭބެލުމަކަށް ފުރަން މަޤްބޫލުކުރާނެ ދީނެކެވެ. އެހެންކަމުން ހަޤީޤަތުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގައި އެކަނިކަނި ޝަރުޢީ ވެރިކަމެއް ނޫންކަމަށް ބުނާ ވެރިކަމަކީ އިސްލާމީ ވެރިކަމެއް ނޫން މިހާ އެހެނީ އަދި ރައްޔިތުން ފާހަގަ
ކޮށްފައިވާ ''ނިރައްކާތެރި ފުއްޓަރު'' ގައެވެ.

އާއެކެވެ. ޤާނޫނު އަސާސީގައި އިސްލާމްދީނުގެ އުސޫލުތަކާއި ޚިލާފަށް އެއްވެސް ޤާނޫނެއް ނުހެދޭނެއޭ ބަޔާންކޮށްފައިވާތީއެވެ. އެކަމަކު އެއީ އަޅުވާލަންނުވެ. ޝަރީޢަތުގެ ދާއިރާގަ ދައުލަތުގެ ވެރިކަމާއި އިދާ މިހާރު ފަރާއިތުނުވެއެވެ. އޭގާ ޝަރީޢަތް ހިއާ ކަން ކަރަފި އަޅުވާލާނުވެ. ބަދަލުކުރި اللہ تعالی ބައްޓަ ގޮތުގައި އެއްކަލަފަންޏަ ނުކުން، ޝަރުޢީހަނގަ ކާފަރުވާ މީހާ މުސްލިމެއް ނޫނެކެވެ. ހަމަ އެގޮތަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ވެރިކަމަކީ ކާފަރު ޝަރުޢީ ވެރިކަމެކެވެ.

___*___*___*___

3- ޝަރުޢީ ނިޒާމުގެ ދަށުން ވެރިކަންކުރުމާއި ވަކި ކަމެއްގައި އަމިއްލަ ބުރަވާ ކުރުމަކީ ވަކި ދުވަހަކަށް ތުހުމަތު ނުކުރެވޭނެ ކަމެކެވެ.

اللہ تعالی ގެ ބާރުވެރިކަން ބާރުވެރިކުރައްވަމުން، އޭގައި ދުނިޔޭގައި ވާޖިބުވާ އަދި ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފުވާކަން ނުކުރެވެއެވެ. އެއީ :

1. اللہ تعالیٰ ގެ ދީނުގައި ޙަރާމްކުރައްވާ ގޮތަކަށް ބަހަނަވާ، ބަޔާ، ހަމަ، އިންސާނީ، ތަރާކީ ނުވަތަ އެހެންވެސް އެހެނިހެން ގޮތަކީ އަމިއްލަ ނިންމުމެއް ދީނީ ކޮށްފައި ވާގޮތާއި ބަޔާން ކުރެވޭ ބަޔަކު اللہ تعالیٰ ގެ ބާރުވެރިކަން ބަދަލު ކުރުމަށް ސަބަބު ކުރާނެ ކަމެއް
އެއީ މުޙައްމަދުގެ ކަމެއް ކުރުމަށް ދެކޭ ބާރުގައި،

2. اللہ تعالیٰ ގެ ދީނުގައި ޙަރާމްކުރައްވާ ގޮތް އެއީ އެހެން ބަހަނަވާ ގޮތް ކަމަ އެކަމާ ހުރިހާ، ވެރިން ނުވަތަ މަޖިލީހުން ނުވަތަ
ދީނާއި ޚިލާފު اللہ تعالیٰ ގެ ދީނުގައި ޙަރާމްކުރައްވާ ބާރުގެ ބާރު ނުކުރެވޭ އަދި ކާފަރުވާން ކަމެއްކަމަށް ދެކޭ ބާރުގައެވެ.

މިފަދަކަމަކީ ބަޔަކު ފުރުމާއި ކުރިން އެހެން ފަރާތަކަށް ސަލާމަތްވެއްޖެ ކަމަށް ބުނާ ވަޙީ ޝަރީޢަތަށް ޓަކައި ކަމެވެ. އަދި ހަމަ ރައްޔިތުން
ވެރިޔާގެ ގޮތް ޙަރާމްކުރާ ބަޔަކަށް ނުލަބުގެން އެހެން ކަމުގައިވެއްޖެ އެކަމަކީ ކާފަރުވާ ކަމެކެވެ. އެހެން މަޖިލީހަކީ ޤާނޫނުތައް ޤާނޫނާއި
ދުނިޔޭގެ ޤާނޫނު ވަކި މަޖިލީހެއްގައި ބާރުވެރިކުރާއިރު اللہ تعالیٰ ގެ ބާރުވެރިކަމާއި ހިލާފަށް ބާރުވެރިކުރާއި ހެޔޮ ގޮތެއް އިޖުތިހާދު
ދަށްކުރުމާއި ވަރަކަށް ޤާނޫނުގެ ޝަރީޢަތް ހިލާފުގެ ދެކޭއިން، އޭރުގައި އިޖުތިހާދު ދުނިޔަމާ ގޮތަށް ހުއްޓުވާކަމެވެ.

އަދިކުރުން އަދި ރައްޔިތުނާއި ދީނުގެ ފާހަގަ ކުރުމަށް މަޖިލީހުގެ ޝަރީޢަތްތަކުން ކުރެވެ. އަދި ރައްޔިތުގެ ފަރާތުން ދެކެވޭ ވަކިން
މަޖިލީހުގެ اللہ تعالیٰ ގެ ބާރާއި އެއްބަސްވެ ބާރުވެރިކުރުމަށް ނިޒާމުގެ ގޮތުގައި ހުކުމް ނިޒާމުގެ ދަށުން ވެރިކަން ކުރުމަށް
އެކަމަކާ ދުނިޔޭގެ އެދުނިޔޭގައި ވަކިގޮތަކަށް ކާފަރުވެގެންދާ ދުނިޔަވެ. ނަމަވެސް މިއީ ބަޔަކު އެއްކޮށްގެ ކާފަރުވާ
ވިސްނުމެކެވެ.

އެހެންކަމުން، އަދު ޢާއިޝާ ގެންސުރައިވާ މިވާހަކައިގެ އޭގެ މަޖުލިސްގައި ގެންސުރައިވާ ވާހަކައެއް ނުނެތް. އެހެން ބަޔަކު މަސައްކަތްކުރި ނިޒާމުން ފުރިގެން އަދިސްލާމާ މަސައްކަތެއް ކަމުގައިވުމެވެ. އަދު ޢާއިޝާ ޤަބޫލުކުރާ އިޖުތިމާޢީގެ ވާހަކައާލިބުނެ، ދިވެހިރާއްޖެ ނުވަތަ އިސްލާމީ ނިޒާމުގެ ދަރުމަ އެއްސުން ނިޒާމުބަލާ ފިޔަވަސްކުރުމަ ކުރިއާއި ޝަރީޢަތް އެކުލެވޭ ކަމެއްކަމުވެ. އެގޮތުން އެއީ އިބުން ބާޖާއި އުޞޫލިމުންނާއި އަޙުމަދުބާނީވެސް އެކަމުގައި ދުލާގެތެވެ. މިކަމަ އަހުރެމެން މުސްލިމުންނަށް އޮޅުވާލެވޭ ކަމެއް ނުވެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ:

﴿وَمَن يَبۡتَغِ غَيۡرَ ٱلۡإِسۡلَٰمِ دِينٗا فَلَن يُقۡبَلَ مِنۡهُ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ﴿٨٥﴾﴾ [119]

މާނައީ : އިސްލާމްދީން ނޫން އެހެން ދީނެއް އެދި ދީނެއްގެ ގޮތުގައި (ދިރިއުޅުން ގޮތެއްގެ ގޮތުގައި) އެދޭ މީހާގެ ކިބައިން ދެވަނަކުވެސް އެކަމެއް ޤަބޫލެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އާޚިރަތުގެ ދުވަހުން އެޔާ ވާހީ ގެއްލިހަލާކުވި މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

އިސްލާމީ ނިޒާމުގެ ދަރުން ފިޔަވަސްކާކަން އެދިނުގެ ޒުކާތުގަދައް ތަންފީޛުކުރުމުގެ ބަދަލުގައި އެހެން ނިޒާމެއް މުސްލިމުން ޒިޔާދަކުރުމަކީ الله تعالى އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއަށް އިޢާނަތުވުން ލާޒިމުވާ ކަމެއްކަމުގައިވާ އިލާހުގެ تعالى އާއި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމާއި ނަބީ صلى الله عليه وسلم އަށް ތަބާވުން ނަފިޔާކުރަކަށެވެ. އިސްލާމީ ނިޒާމަށް ފިޔަވަސް ކުރުމާއި ބަދަލުކުރުމަކީ އިޖާސްކަމުގެ ސުވާލުކަން އޮންނަ ބޮޑު އެއް ކަމަކީ މައްސަލަ މުޝްރިކުންނަށް އިސްލާމްދީނުގެ ދައުވަތު ދެކުމުން އެމީހުން އެކަމާއި ދެކޮޅު ހެދި ސަލަފުވެރިންގެ ތެރެއިން އެއްކަލަ ފާތިމާ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަށް ކިޔަމަންތެރިވާނެ ގޮތެއްނުވެ. الله تعالى ގެ އެއްކަލައުފަންވަނަވަނީ ދީތުދޮން އަރިހު ކަލޭގެ އިލާހުތަކެއް، މުޝްރިކުންނަށް އެހެނަބު ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ދެއްވުމުން އެކަން ޤަބޫލުކުރުމުން އެކަލޭގެ ކަލަ ކަމުގައިވެ. الله تعالى ގެ ރަސޫލާކަމުގައި ޤަބޫލުކުރުމެއްނުވެ. އަދި އެކަލޭގެ ކަލާނގެ الله تعالى ގެ ރަސޫލާ ކަމުގައި ޤަބޫލުކުރެއްވީމަ، ހުރިހާ ކަމެއްގައި الله تعالى އަށް ކިޔަމަންތެރިވާ ޙާލު ކަން އެމީހުންނަށް އެނގުނެވެ. އަދި އެކަލަން ދީން ހަމައެކަނި ވަޙީވަހީ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އަށް ކިޔަމަންތެރިވުން ކަން ވިސް އެމީހުންނަށް ވިސްނުނެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި ބާޒާރު އިޤުތިޞާދީ ދާއިރާތަކުގައި ސަލަފުން އެކަން ނުކުރާނެއެވެ ކާފިރުވީއެވެ ނުނެވެ. މިކަމަށް ދަލީލު ވިޔަ ފަރަނ ދިނަ ކަންކަން އަޗައްސާތެވެ. އެގޮތުން ޝުޢައިބު عليه السلام އެކަލޭގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަށް الله تعالى އަށް އަޅުކަން ކުރުމަށާއި ޝަރީޢަތުގައިވާ ގޮތަށް ވިޔަފާރި ކުރުމަށް އަމުރުކުރެއްވުމުން އެކަލޭގެ ޤައުމުގެ މީހުން އެކަން އިންކާރުކޮށް ބާޒާރު ވާހަކައާ ދުނިޔާވީ ކަންކަމުގައި ނުނެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަލޭގެ ސުވާލުކުރި ކަމަ އަޅުކަމުގެ ސަލަފުން ދެންނެވި ދިނުމަކީ ކަންކަމުގައި ދީނާ ކަން ގުޅުމެއް ނެތެވެ. الله تعالى ޤުރުއާނުގައި މިވާހަކަ ދެއްކެވުމުގައި ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ:

﴿قَالُواْ يَٰشُعَيۡبُ أَصَلَوٰتُكَ تَأۡمُرُكَ أَن نَّتۡرُكَ مَا يَعۡبُدُ ءَابَآؤُنَآ أَوۡ أَن نَّفۡعَلَ فِيٓ أَمۡوَٰلِنَا مَا نَشَٰٓؤُاْۖ إِنَّكَ لَأَنتَ ٱلۡحَلِيمُ ٱلرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾﴾ [120]

މާނައީ : އެމީހުން ބުންޏެވެ. "އޭ ޝުޢައިބެވެ! އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި އެއްޗެއް ދޫކޮށްލުމަށާއި ތިބާއަށް ތިބާގެ ނަމާދު ފިޔަވައި އަޅުކަމެއް ނުކުރުމަށް، ތިބާގެ މުދަލުގައި އަހުރެމެން ބޭނުން ގޮތެއް ނުކުރުމަށް ތިބާގެ ނަމާދު ތިބާއަށް އަމުރު ކުރަނީހެއްތޯ! ހަމަކަށަވަރުން، ތިބާ ތިއީ އެންމެ ކެތްތެރި، އެންމެ ވިސްނުން ފުރިހަމަ މީހާއެވެ!"

119 آل عمران: ٨٥

120 هود: ٨٧

މިއާއަޅުން އެނިގެންދާފަދައިން ﷲ تعالیٰ ގެ ނަބީންނާއި ރަސޫލުން ވަޑައިގަތީ ހަމައެކަނި ﷲ تعالیٰ އެއްކަލުވަންތަކުރުވުމަށް އެކަންޏެއް ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެއިރު ކުރިޔަށްދެގެންވާ ގޮތުގެ މަތީން މުސްތަޤުބަލުގެ ދިރިއުޅުމުގެ ހުރިހާ ކަމެއް ބައްޓަންކުރުވުމަށެވެ. އަދި އެގޮތުން ކަންތައް ކުރުމަކީ އެއިލާހަކަށް އިޙްސާނުތަކުގެ ތަބާވުމުގެ ކަމެއް ކަށެއްވެ. އަދި އެއިލާހަކަށް ޤާނޫނީ ގޮތުން ޤާނޫނުހަދާ ޙައްޤު އެއިލާހު ޙުކުމްކުރައްވާ ޢިބާދަތްތަކުގެ. އަދި އެއިލާހުގެ އިސްތިޙްޤާޤުތަކާއި ސިފަފުޅުތަކާއި އެއިލާހު ޙުކުމްކުރެއްވި އެއިލާހަކަށް ބައްދަލުވުމާއި އަމުރުކުރައްވާ ކަންތައްތަކެވެ. އެހެންނަމަވެސް އިބާދަތް ޝިރުކުކުރަނިކޮށް މިގޮތުން ﷲ تعالیٰ ވަޙީ އެއިލާހުގެ ޙުކުމުގައި އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ޝަރީޢަތްހަދަން ޙައްޤުނުކުރާކަމެވެ. އެއިލާހު ވަޙީކުރެއްވިއެވެ :

﴿ وَلَا يُشۡرِكُ فِي حُكۡمِهِۦٓ أَحَدٗا ٢٦ ﴾ [121]

މާނައީ : އަދި އެއިލާހުގެ ޙުކުމުގައި އެއްވެސް ފަރާތެއް ބައިވެރިއެއް ނުކުރައްވަމެވެ.

މިއާއި ޝަރަހަކުރައްވަމުން ޝައިޚް މުޙައްމަދު އަމީން ޝަންޤީޠީ رحمه الله تعالیٰ އަޟްވާއުލް ބަޔާނުގައި ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ :

((ويفهم من هذه الآيات ، كقوله : ﴿ وَلَا يُشۡرِكُ فِي حُكۡمِهِۦٓ أَحَدٗا ٢٦ ﴾ [122] ، أن متبعي أحكام المشرعين غير ما شرعه الله أنهم مشركون بالله ، وهذا المفهوم جاء مبينا في آيات أخر ، كقوله فيمن اتبع تشريع الشيطان في إباحة الميتة بدعوى أنها ذبيحة الله : ﴿ وَلَا تَأۡكُلُواْ مِمَّا لَمۡ يُذۡكَرِ ٱسۡمُ ٱللَّهِ عَلَيۡهِ وَإِنَّهُۥ لَفِسۡقٞۗ وَإِنَّ ٱلشَّيَٰطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰٓ أَوۡلِيَآئِهِمۡ لِيُجَٰدِلُوكُمۡۖ وَإِنۡ أَطَعۡتُمُوهُمۡ إِنَّكُمۡ لَمُشۡرِكُونَ ١٢١ ﴾ [123] ، فصرح بأنهم مشركون بطاعتهم ، وهذا الإشراك في الطاعة ، واتباع التشريع المخالف لما شرعه الله تعالى هو المراد بعبادة الشيطان في قوله تعالى : ﴿ ۞ أَلَمۡ أَعۡهَدۡ إِلَيۡكُمۡ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ أَن لَّا تَعۡبُدُواْ ٱلشَّيۡطَٰنَۖ إِنَّهُۥ لَكُمۡ عَدُوّٞ مُّبِينٞ ٦٠ وَأَنِ ٱعۡبُدُونِيۚ هَٰذَا صِرَٰطٞ مُّسۡتَقِيمٞ ٦١ ﴾ [124] ، وقوله تعالى عن نبيه إبراهيم : ﴿ يَٰٓأَبَتِ لَا تَعۡبُدِ ٱلشَّيۡطَٰنَۖ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ كَانَ لِلرَّحۡمَٰنِ عَصِيّٗا ٤٤ ﴾ [125] ، وقوله تعالى : ﴿ إِن يَدۡعُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ إِنَٰثٗا وَإِن يَدۡعُونَ إِلَّا شَيۡطَٰنٗا مَّرِيدٗا ١١٧ ﴾ [126] ، أي : ما يعبدون إلا شيطانا ، أي : وذلك باتباع تشريعه ، ولذا سمى الله تعالى الذين يطاعون فيما زينوا من المعاصي شركاء ، في قوله تعالى : ﴿ وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٖ مِّنَ ٱلۡمُشۡرِكِينَ قَتۡلَ أَوۡلَٰدِهِمۡ شُرَكَآؤُهُمۡ ﴾ [127] ، وقد بين النبي صلى الله عليه وسلم هذا لعدي بن حاتم رضي الله عنه لما سأله عن قوله تعالى : ﴿ ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ وَرُهۡبَٰنَهُمۡ أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ ﴾ [128] ، فبين له أنهم أحلوا لهم ما حرم الله ، وحرموا عليهم ما أحل الله فاتبعوهم في ذلك ، وأن ذلك هو اتخاذهم إياهم أربابا .

ومن أصرح الأدلة في هذا : أن الله جل وعلا في " سورة النساء " بين أن من يريدون أن يتحاكموا إلى غير ما شرعه الله يتعجب من زعمهم أنهم مؤمنون ، وما ذلك إلا لأن دعواهم الإيمان مع إرادة التحاكم إلى الطاغوت بالغة من الكذب ما يحصل منه العجب ; وذلك في قوله

---

[121] الكهف: ٢٦

[122] الكهف: ٢٦

[123] الأنعام: ١٢١

[124] يس: ٦٠ -٦١

[125] مريم: ٤٤

[126] النساء: ١١٧

[127] الأنعام: ١٣٧

[128] التوبة: ٣١

تعالى : ﴿أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزۡعُمُونَ أَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓاْ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ وَقَدۡ أُمِرُوٓاْ أَن يَكۡفُرُواْ بِهِۦۖ وَيُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمۡ ضَلَٰلَۢا بَعِيدٗا ٦٠﴾ [129]

وبهذه النصوص السماوية التي ذكرنا يظهر غاية الظهور : أن الذين يتبعون القوانين الوضعية التي شرعها الشيطان على ألسنة أوليائه مخالفة لما شرعه الله جل وعلا على ألسنة رسله صلى الله عليهم وسلم ، أنه لا يشك في كفرهم وشركهم إلا من طمس الله بصيرته ، وأعماه عن نور الوحي مثلهم .))[130]

މާނަ : ((މިއާޔަތްތަކުން - އެއީ الله تعالىގެ މަތިވެރިބަސްފުޅު "(އަޅުގަނޑު މާނަ) : އަދި އެއިލާހުގެ ޙުކުމްތަކުގައި އެއްވެސް ފަރާތެއް ބައިވެރިއެއް ނުކުރައްވައެވެ." ފަދަ ވަޙީބަސްފުޅުތަކުން - ޤުރުއާނާއި، الله ޝަރުޢުކުރައްވާފައިވާ ކަންކަން ނޫން، ޤާނޫނު ހަދާ ފަރާތްތަކުގެ ޙުކުމްތަކަށް ތަބާވާމީހުންނަކީ އެއީ الله އަށް ޝަރީކުކުރާމީހުންކަމާއި (މުޝްރިކުންނެވެ). މިމަސްއަލަވަނީ އެހެން އާޔަތްތަކުގައި ތަފްސީލުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައެވެ. އޭގެ މިސާލަކީ، الله ގެ ޤުރުއާނުގައި ކަމަން ދަލީލާކަން މުޤައްރަރު ކުރެއްވި ޙުކުމްކުރުމުގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ޝަރީޢަތުގެ ޤާނޫނަށް ތަބާވުމުގައި ދެން އެއިލާހު ވަޙީކުރައްވާފައިވާ އާޔަތެވެ.

"(އަޅުގަނޑު މާނަ) : އެ އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް الله ގެ އިސްމުފުޅު ނަންނުގަންނަ އެއްޗަކުން ތިޔަބައިމީހުން ނުކާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، އެތަކެތި ފާސިޤުކަމެކެވެ، އަދި ހަމަކަށަވަރުން، ޝައިޠާނުން ތިޔަބައިމީހުންނާ ޖަދަލު ކުރުމަށް ޝައިޠާނުން އެމީހުންގެ ވާލީވެރިންނަށް ވަސްވާސް ދޭއެވެ. ޝައިޠާނުން، އެމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުންނާ ޖަދަލުކުރުމަށް ހަމަކަށަވަރުން، ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން މުޝްރިކުންނަކަށް ވާނެކަމެވެ." ފަދަ، މިއާޔަތުގައި އެބައިމީހުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާމީހުންގެ ސަބަބުން މުޝްރިކުންނަކަށް ހެދިއެއް ތަޤްދީރު ކުރެއްވިއެވެ. އަދި މިއީ ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި ޝަރީކުކުރުމެވެ. الله تعالى ޝަރުޢުކުރައްވާފައިވާ ކަންކަމުގައި ހިލާފު ޤާނޫނަށް ތަބާވުމަކީ އެއީ الله تعالى ގެ ޢިބާދަތާއި އަޅުކަމުގައި ޝަރީކުކުރުމާ "ޝައިޠާނާއަށް އަޅުކަންކުރުމުގެ" މިސާލެވެ. "(އަޅުގަނޑު މާނަ) : އޭ އާދަމުގެ ދަރިންނޭވެ! ތިޔަބައިމީހުން ޝައިޠާނާއަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށް މިއަހަރެން ތިޔަބައިމީހުންނާ ޢަހުދުނުކުރަމުހެއްތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން، އޭނާއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހާމަވެގެންވާ ދުޝްމަނެކެވެ. (60) އަދި ތިމަން އިލާހަށް އަޅުކަން ކުރުން އަމުރުނުކުރަމުހެއްތޯ؟ މިއީ ސީދާވެގެންވާ މަގުތަކެވެ."

އަދި އެއީ އެއިލާހުގެ ނަބިއްޔާ އިބްރާހީމްގެފާނާމެދު ވަޙީކުރެއްވި ބަސްފުޅުން މުބާރަކު : "(އަޅުގަނޑު މާނަ) އޭ އަހަރެންގެ ބައްޕާފުޅޭ! ޝައިޠާނާއަށް އަޅުކަން ނުކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، ޝައިޠާނާވީ ރަޙްމާނުވަންތަ ރަސްކަލާނގެއަށް ޢާސީވެރިވާ ނުކިޔަމަންތެރި ފަރާތެއްކަމުގައެވެ" އަދި އެއިލާހު ވަޙީކުރެއްވި މިއާޔަތުގެ މުބާރަކު : "(އަޅުގަނޑު މާނަ) އެމީހުން އެއިލާހު ފިޔަވައި އަންހެން ފަރާތްތަކަކަށް (ބުދު އިލާހުންތަކަކަށް) މެނުވީ ދުޢާ ކުރާކަށް ނުކުރެއެވެ. އަދި ފާޑުވެރިކަންބޮޑު ޝައިޠާނަކަށް މެނުވީ އެމީހުން ދުޢާ ނުކުރެއެވެ." އޭގެ މާނައަކީ : އެމީހުން ޝައިޠާނާއަށް މެނުވީ އަޅުކަމެއް ނުކުރެއެވެ.

އޭގެ މާނައަކީ : އެއީ ޝައިޠާނާގެ ޤާނޫނަށް ތަބާވުމެވެ. އަދި އެހެން އާޔަތެއްގައި الله تعالى ވަނީ ތަޤްލީދުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެބަޔަކަށް ޙިކުމަތްތެރިކަމުގެ ނަމުގައި (ޝަރީކުން) ނަމުން ނަންދެއްވާފައެވެ، އެއީ الله تعالى ގެ މުބާރަކު ބަސްފުޅުގައެވެ : "(އަޅުގަނޑު މާނަ) ހަމައެފަދައިން، މުޝްރިކުންގެ ގިނަމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރިން މެރުން، އެމީހުންގެ 'ޝަރީކުން'، ޒީނަތްތެރިކޮށްދިނެވެ." އަދި ޢަދިއްޔު ބިން ޙާތިމް رضي الله عنه، الله تعالىގެ މަތިވެރިބަސްފުޅުގައިވާ

---

[129] النساء: ٦٠

[130] أضواء البيان في إيضاح القرآن بالقرآن (ص 258-259)

"(އަޙްމަދު ޝާކިރު) އުޅުނުންގެ އިޖުތިހާދުތަކާއި، ފަތުވާތަކާއި اللّه ބުނާގޮތާ އިލާހުން ކަނޑައި އެއުނުން ހަދައިގެ" މިއާއެކު ގެނެ ނަބީ ﷺ ގެއި ސުލޫކުކުރުއްވުމުން އުކަލެ ޢަހުދެ ފިރުއްވާ ދެއްކިއްވެވެ. އެކަލޭގެފާނު ﷺ ބަޔާންކުރެއްވި ޢުމަރުބިން ޚައްޠާބު ﷜ އަށް ބޭނުންކުރެއްވި، އުޅުމުގެ އިޖުތިހާދުތަކާއި ފަތުވާތަކާއި اللّه ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކަންކަން ހުއްޓުވައިލައްވައެވެ. އަދި اللّه ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ކަންކަން އުޅުމުގެ މައްސަލަ ބަޔާން ކުރިއެވެ. އަދި އުކަލޭގެ އުޅުމުން އުޅުމުގެ އިޖުތިހާދުތަކާއި ފަތުވާތަކެވެ. އަދި އެމީހަކު ތަބާވުމަށް އުޅުމުން އުޅުމުގެ އިޖުތިހާދުތަކާއި ފަތުވާތަކުގެ ކަމަކަށް ފެތުނުކަމެވެ.

މިކަލަމުގައި އުޅެ ސާފު އެއް ތަރުޖަމާ : ނަސް ސުރަތުގައި اللّه تعالى ބަޔާންކުރެއްވި ޙުކުމާއި ޚިލާފަށް اللّه ގެ ޝަރީޢަތުން ދުރުން އެއްޗެއްކަން ބަލާގޮތާ ޤާނޫނުތަކަށް ބުރަވެސް ހިލާފަށް އުޅުމުގެ މިނިވަން ކަމެއް ހަމަކަމަކީ. އެއާއި ޔޫރަޕުގެ ޤާނޫނުތަކުން އެޅުނު ހިންގުމުގެ ފަތުވާތަކަކީ ލާދީނީ ފިކުރުތަކުން ނުނިކުމެ އުކަލޭގެ ސަރަޙައްދުގެ އެއްބަސްވުމެކެވެ. އަދި اللّه تعالى ގެ މުޤައްދަސް ޝަރީޢަތުގެ : "(އަޙްމަދު ޝާކިރު)
ކަލޭގެފާނުގެ ދައުލަތް އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ކާފިރުން ޤާނޫނުވާހަކަ ފެނި ބަޔާނާ، ޔޫރަޕު ކާފިރުން
ޤާނޫނުތަކަކީ ބާރުނުވެރިން ކަލޭގެފާނު ދުނިޔެއަށް ނުފަހަރު ހަމަހަމަކުރުން އުފެދުނުތަން އެއްގޮތްވެގެން އެއަށް
(ޔޫރަޕު) ކުރުމުގެ ބާރުގަ. އެހެންނަކަށް ޝަރީޢަތް ބާރުނުކުރި އުފެދުނު (ސިޔާސީކަމާ ގުޅޭގޮތުން) ދުކުރުމާ
މަސްއޫލިއްޔަތު ހަމަ ފާރުކޮށްފައެވެ."

ތަރުޖަމާ މިބަސްގައި ބަޔާންކުރި މިސާލު ސަލަފުންގެ ހިސާބުން ފާހަގަކުރި ޤާނޫނުތަކުގެ : اللّه تعالى އެއިލާހުގެ
ދަސްތޫރުގެ ޤާނޫނުތަކެއް ހަމައެކަނި އެއްގޮތްވާ ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމްތަކާ ޝަރީޢަތް އެކަމުގެ ޤާނޫނުތަކާއި ޤާނޫނުގެ
ހަމަގައި ހަރުފާތަކާ ފަސާދަ ހަމަކަށް މަޝްހޫރު ޢާއްމުކުރެވޭ ދީނީ ރީތިކަމެއް، ދީނީ ރީތިކަމުގެ ހިލާފަށް ކަލޭގެފާނު ޝަރީޢަތުގެ - އެބައެއްގެ ބަރުބާ
ނަފުސަށްވުރެ ހުރިހާ، އެދީނީ ރީތިކަމުގެ އަޚްލާޤީ ވަރުގެ ނުރަނގަޅު ނަފްސާނީ ޚިޔާލުތަކާ އެޅުނު ފަހަރުގެ ޤާނޫނުތަކާއި ބާރަކު ދީނުގެ -
ޝަރީޢަތުގެ ނުކުރަން ޖެހޭނެއެވެ.))

އަލްޢަލާމާ އިބްނު ކަޘީރު رحمه الله تعالى ގެ ތަފްސީރުން ސާފުވެގެންދާ ފަދައިން ނަފްސާނީ ފިކުރުތަކުގެ اللّه تعالى ގެ ޝަރީޢަތުގެ ޒާތުގެ ފިކުރުތަކުން
ކުރުގައިވާނަމަ، އެކަލޭގެ ޝަރީޢަތުގެ ނުދޭނެ އުފެދިފައިވާ ދުވަސްތަކުގައެވެ. އަދި އެގޮތަށް ފިކުރުތަކުން ބަޔާންވާ ޝަރީޢަތުގެ ނުދޭނެ ޝަރީޢަތުގެ ތަޢާރަފް
ނެތެވެ. މިގޮތުން ދީނީ ރީތިކަމުގެ ކުރާ ފިކުރުތަކުގެ ވަޒަނާއި، ހިނދުކަމާ ޤާނޫނުތަކުގެ ޤަވާއިދުތަކުން ބަޔާންކޮށްދޭ، އެމީހުންގެ
ބަސްތަކުގެ ދީނީ ރީތިކަމުގެ މިހާރު ފިކުރުތަކުގެ ދީނީ ރީތިކަމަކުން ނަފްސާނީ ޝަރީޢަތުގެ ކުރުން ފަސާދަވެއެވެ. އަދި ދީނީ ރީތިކަމުގެ ކުރާ
ފިކުރުތަކާއި، ފިކުރުތަކުގެ ޤާނޫނު ހަމަ މިހާރު އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ބަސްތަކުން ފެތޭ ޤާނޫނުތަކާއި އެއްގޮތަށް ބާރުވެރިކަމާ މިހާރުގެ
ކުރުގައި ޝަރީޢަތުގެ ޝަރީޢަތް ނުހިނގައެވެ.

ހަމަ މިއާއެކުގެ އިބްނު ކަޘީރު رحمه الله تعالى (أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ) މިއާޔަތް ތަފްސީރުކުރައްވާފައިވަނީ
މިގޮތަށެވެ. އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވިއެވެ :

((وقوله : (أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ) ينكر تعالى على من خرج عن حكم الله المحكم
المشتمل على كل خير ، الناهي عن كل شر وعدل إلى ما سواه من الآراء والأهواء والاصطلاحات ، التي وضعها الرجال
بلا مستند من شريعة الله ، كما كان أهل الجاهلية يحكمون به من الضلالات والجهالات ، مما يضعونها بآرائهم وأهوائهم
، وكما يحكم به التتار من السياسات الملكية المأخوذة عن ملكهم جنكزخان الذي وضع لهم الياسق وهو عبارة عن

كتاب مجموع من أحكام قد اقتبسها عن شرائع شتى ، من اليهودية والنصرانية والملة الإسلامية ، وفيها كثير من الأحكام أخذها من مجرد نظره وهواه ، فصارت في بنيه شرعا متبعا ، يقدمونها على الحكم بكتاب الله وسنة رسوله صلى الله عليه وسلم . **ومن فعل ذلك منهم فهو كافر يجب قتاله** ، حتى يرجع إلى حكم الله ورسوله [صلى الله عليه وسلم] فلا يحكم سواه في قليل ولا كثير))[131]

މާނައީ : ((އެއިރުގެ ވަޒީބާސްފުޅު (އުލުމުން އުދަރީ ޖަރީމާއަތުގެ ކުރުމަށްރުއްތޯ؟ އަދި ތަޢާރުފުކުރާ ބަޔަކަށް، ﷲ އަށް ވުރެން ރަނގަޅަށް ޙުކުމްކުރާ ފަރާތަކީ ވާނީ ކާކުހެއްތޯ؟!) މިވަޒީރުބާސްފުޅުގައި، ހިލާ ހުވާ އާދައި އުނުދުވިގެންވާ އަދި ހިލާ ނުބައިކަމާއް އާދައި ނަފްސުކުރެއްވާފައިވާ ﷲ ގެ ޙުކުމްކުރުން ނުކުމެ ﷲ تعالىٰ ގެ ޝަރީޢަތާއި ގޮވާއްސުންވާ ހިތާހުމަކާއި ހަވާނަފްސާއި މިހުން ކަނޑައަޅާފައިވާ އިޞްލިލާޙުތަކުގެ މައްޗަށް އުނުދުވިގެންވާ ﷲ تعالىٰ ގެ ޙުކުމްކުރު ނޫނު އެހެން ޙުކުމަކަށް އެންމެދިޔަގެންފައިވާ ފަރާތްތަކަށް ފަރާތްތަކަށް ތަޢާލާ އިންކާރުކުރައްވަމެވެ. އެއީ ޖަހިލިއްޔަތު ޒަމާނުގެ އަހުލުވެރިން އުމުރުތަކެއް ހިތާހުމަކާއި ހަވާނަފްސުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށްފައިވާ މަގުފުރެދުމާއި ޖާހިލުކަމުގެ މައްޗަށް ޙުކުމްކުރަމުންދިޔަ ގޮތަށެވެ. އަދި އެއީ ތަތަރުން އުމުރުތަކާއި ހިތާހުމަކާއި ދަންނަވާ ޚާން ގެ ބޭފުޅަކު ވިދާޅުވި ސިޔާސީ ގޮތުގެ ޝަރީޢަތްތަކެއް އެކުލެވޭ ޔާސިޤު - ތަތަރު ނަބިޔާއަށް އަދި އިސްލާމީ މިއްލަތުގެ ޝަރީޢަތްތަކުން - ޔަހޫދީ ނަޞާރާ ދީނުގެ ޝަރީޢަތްތައް ޙުކުމްކުރި ކިޔުންތަކެކެވެ. އަދި އެތަކުގެ ތެރޭގައި ޙުކުމްތައް ބޮޑުވެ ތިބި ޚާނުގެ ފިކުރާއި ހަވާނަފްސުގެ ބޭނުމުން ޙުކުމްތައް ބޭއްވިއެވެ. އެތަން ފަހުގެ ދަރިފަސްކޮޅު ތަބާވާ ޝަރީޢަތަކަށް ވެއްޖެއެވެ. (ޔާސިޤު). އަދި އެތަކެތި ފަހުގެ ދަރިފަސްކޮޅު ﷲ تعالىٰ ގެ ފޮތާއި ރަސޫލާގެ ސުންނަތާއި ޙުކުމްކުރުމަށްވުރެ ކުރިއަށް އެއްވާފައިވާ ޝަރީޢަތަކަށްވެއެވެ.
އެއިރުން ތަބާވާ މީހުން ކާފިރުވެއްޖެ، މީހަކާ ހެދުމާލައި ހަނގުރާމަކުރުން ވާޖިބުވާ ކާފިރުންނެވެ. އެއީ ﷲ އާއި އޭނާގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙުކުމްކުރުމަށް އެނބުރި ނުދާނަމަ، މަދުކަމެއްގައިވެސް އަދި ގިނަކަމެއްގައިވެސް ﷲ އާއި އޭނާގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙުކުމް ފިޔަވާ ޙުކުމްނުކުރާނަމަށެވެ."))

އިބްނު ކަޘީރު رحمه الله تعالىٰ ގެ ވާހަކައިން ސާފުވެގެންދިޔަ ފަދައިން ﷲ تعالىٰ އާއި އޭނާގެ ރަސޫލާގެ ޙުކުމްކުރުމަށް ނޫން އެހެން ޙުކުމަށް މައްޗަށް ކުރެވޭ ޙުކުމް ފިޔަވަހި ޖާހިލިއްޔަތުގެ ފިޔަވަހިކަމެވެ. އެއީ އަނެކަކާ ޙުކުމެއް ދިނުމަށް ހަވާނަފްސަށް މަގުފިރުވުމެވެ. އަދި އެފަދަ މައްޗަށް ޙުކުމްކުރުމަކީ އުނދަގޫ ޙުކުމްކުރުމާއި ސަލަފުން އެކަމުގެ ކާފިރުވާ، ފިޔަވާ ނުބައިތަކާއި ހަނގުރާމަކުރުން ވާޖިބުވާ ކަމެވެ. އެހެނީ ﷲ تعالىٰ ގެ ޙުކުމްކުރުމަށް ހިތްވަރު ހުށަހަޅާ ކޮންމެ ޙުކުމަކީ ނަފްސާނީ ކަމެކެވެ. އަދި އެއީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޙުކުމެވެ.

___*___*___*___

[131] تفسير ابن كثير (3/ 131)

4- الله تعالىގެ ހުކުމްތަކާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމް ނުކުރުމަކީ ކުފުރެކެވެ. އަނިޔާވެރިކަމެކެވެ. ފާސިޤުކަމެކެވެ.

މިޒަމާނުގެ ގިނަ 'މަޝްހޫރު - ބޭދިބޭގެމީ - މަޤާމްތަކުގެ ވެރި - ހިކްމަތްތެރި – ފަންނާނުވެރި - ދަސްތޫރުހަމުގެވެރި - ޤައުމީ' އިލްމުވެރިން ދިނައިން ފަތުވާ ދީފައިވަނީ الله تعالى ގެ ހުކުމާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމް ނުކުރުމަކީ އެއީ އަދި ކާފިރުވާ ކަމެއް ނޫންކަމަށެވެ. އޭގެ 'ތަފްސީރުކުރަން' ދެއްކޭތަން ކަމަށެވެ. އެއީ ޢާއިލީގޮތުގެ ގޮތުންނެވެ. ނުވަތަ ޢަމަލީ ދާއިރާގައި ބަޔަކު ...ކަމަށެވެ. މިހެންވީމާ، ފަހުން ބޭނުންތަކަށް ހަމަޖެހިފައިވާ ހުކުމް ނުކުރުމަކީ ހުކުމް ނުކުރާ އަނިޔާވެރިކަމާއި ފާސިޤުކަމަށް އޮޅުވާލި ކަމެކެވެ. އެއީ އިސްލާމް ދީނުގެ ޙަޤީޤަތް އިލްމުވެރިންގެ ބަސްތަކަށް ވަކިން ސާފުކޮށް އެނގޭ ކަމެކެވެ.

އަޅުގަނޑުން އެނގެންނަވީ الله تعالى ގެ އަމުރުންނެވެ. އަޅުގަނޑުން ހަލާކުކުރުވާލަނީ މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ދަށުގައި الله تعالى އެއްބަސްވުންތަކުރުވާ އެއިލާހަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމެވެ. އިސްލާމްދީނަކީ އަޅުގަނޑުން އެއާއި އޮޅުވާލުމަށް ބާވައިލެއްވިފައިވާ ދީނެވެ. ނުވަތަ އުޅެނިވި ގޮތުގެ ފުރިހަމަ ނިޒާމެވެ. އެނިޒާމުގެ ޤާނޫނަކީ ދީނީ ޝަރީޢަތެވެ. އޭގެ ޝަރީޢަތްތަކުން ހިނގާ ސިޔާސަތެވެ. އަޅުގަނޑުން ތަބާވާންޖެހެނީ الله އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއަށެވެ. ވީމާ، އިސްލާމްދީނަކީ އެއްގޮތް ހުރިހާކަމަކަށް ދިނުމެވެ. ދީނެއްގައި އިންސާނާގެ ޙައްޤުތަކާ ބެހޭ ހުކުމް ކަމެއް ހިމެނިވިފައިވެއެވެ. އެއީ ޒަމާނާ ބަދަލުވިޔަސް އެދިނާއި އަރާރުނުވާ އުސޫލުތަކެއް ހުކުމް ކަމަކަށް ހުކުމްކުރުވާ މިޒަމާނާ އެއްގޮތްވާ ގޮތަކަށް އެބަހުރިތާ އެއިލާހުގެ ޝަރީޢަތް ހުކުމްތަކާއި ގާއިމްކުރަނީ މީސްތަކުންގެ ދުނިޔޭގައި ހުކުމްކުރުމަށް އެނގޭގޮތެވެ. އެކަމާ އެއިލާހުގެ ދީނުގައި ޝަރުޢީ ހުކުމްތަކާއި އަޅުކަމެކެވެ. އެކަން ހިނގާނީ ހުންނަނީ ކޮބާ މިހެންވެއްޖެ؟

ފުރަތަމަ ކަމަކީ ދަންނާށެވެ! الله تعالى ގެ ހުކުމްތަކާއި އެއްގޮތަށް ވެރިކަންކުރުމާއި ހުކުމްކުރުމަކީ الله تعالى އަށް ޚާއްޞަކުރަންޖެހޭ އަޅުކަމެކެވެ. މިހެންގެ ދުރުގައި ހުކުމްކުރުމުގައި الله تعالى ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ހުކުމްކުރުމަކީ އަޅުކަމެއްވެސް އަމިއްލައަށެވެ. އެއްގޮތަށް އަމިއްލައަށް މިއާތާފިޔަވާ ނިކަން ހުރި ކަލާ ފިޔަވާ ކުރާނީ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ :

﴿ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ ۖ فَٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ ٱلْحَقِّ ۚ ... ﴾[132]

މާނައީ : އަދި ތިމަން އިލާހު ހައްޤު ގޮތުގައި ކީރިތި ޤުރުއާން ފޮނުއްވީމެވެ. އޭގެކުރިން ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކާއި ތެދުކޮށްދިނުމަށް ގޮތުގައެވެ. އަދި އެފޮތްތަކުގެ މައްޗަށް ހިފާޒަތްތެރި ފޮތެއް ކަމުގައެވެ. ފަހެ، الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ހުކުމް، އެއުރެންގެ މެދުގައި، ކަލޭގެފާނު ހުކުމް ކުރައްވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްފައިވާ ޙައްޤު ދޫކޮށް ހިތާފަން އެއުރެންގެ އެދުންތަކަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ! ...

މިއާޔަތުން އެނގިގެންދާ ފަދައިން الله تعالى ވަޙީ އެއިލާހު ބާވައިލެއްވި ފަދައިގެ މައްޗަކަން މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި ހުކުމްކުރެއްވުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. ހަމަ އެހެން އެކަމާ ގޮތަށް މީސްތަކުންގެ ބާވައިލެއްވި އިސްލާމް ދީނާ ޚިލާފު ވިއްޔާއި ހަމަ އެސްތަރުވާދެކަވާ :

[132] المائدة: ٤٨

﴿وَأَنِ ٱحۡكُم بَيۡنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعۡ أَهۡوَآءَهُمۡ ...﴾ [133]

މާނައީ : އަދި اللَّه ބާވައިލައްވާފައިވާ ޙުކުމުން އެއުރެންގެ މެދުގައި ކަލޭގެފާނު ޙުކުމްކުރައްވާށެވެ! އަދި އެއުރެންގެ އަރުއްޔާ އެދުންތަކަށް ކަލޭގެފާނު ތަބަޢަވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! ...

މިގޮ އިލްތިޒާން اللّٰه تعالیٰ ވަޙީ މިސްރާބާނުގެ މެދުގައި ޙުކުމްކުރުމަކީ އަދުލުވެރިކަމާއެކު ޙުކުމްކުރުމަކަށްވެސް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. اللّٰه تعالیٰ ވަޙީކުރައްވާފައިވޭ މިފަދައިންނެވެ :

﴿وَإِذَا حَكَمۡتُم بَيۡنَ ٱلنَّاسِ أَن تَحۡكُمُواْ بِٱلۡعَدۡلِۚ ...﴾ [134]

މާނައީ : އަދި ތިޔަބައިމީހުން މީސްތަކުންގެ މެދުގައި ޙުކުމްކުރާނަމަ، އެމީހުންގެ މެދުގައި އަދުލުވެރިކަމާއެކު ޙުކުމްކުރާށެވެ...

ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالیٰ މިކަމާއި ގުޅޭގޮތުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ :

قال ابن تيمية رحمه الله : "وَعَلَى الْحُكَّامِ أَنْ لَا يَحْكُمُوا إلَّا بِالْعَدْلِ. " وَالْعَدْلُ " هُوَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ "[135]

މާނައީ : އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالیٰ ވިދާޅުވިއެވެ : "ވެރިންނަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ އަދުލުވެރިކަމާއި އެކު މެނުވީ ޙުކުމްނުކުރުމެވެ. އަދި އަދުލަކީ އެއީ اللّٰه ބާވައިލެއްވި ވަޙީއެވެ"

އިސްލާމްދީނުގައި ކޮންމެ ކަމެއްގައި ނިންމުމެއް ނިންމަން ޖެހުނަސް اللّٰه تعالیٰ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އަށް އެނބުރި ރުޖޫޢަވުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އެއީ އީމާންކަމާއި ގުޅިފައިވާ ކަމެއް ކަމުގައި اللّٰه تعالیٰ ވަޙީ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެއިލާހު تعالیٰ ވަޙީކުރައްވައިފައެވެ:

﴿فَإِن تَنَٰزَعۡتُمۡ فِي شَيۡءٖ فَرُدُّوهُ إِلَى ٱللَّهِ وَٱلرَّسُولِ إِن كُنتُمۡ تُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ وَأَحۡسَنُ تَأۡوِيلًا﴾ [136]

މާނައީ : ތިޔަބައިމީހުން ކަމަކާމެދު ޚިލާފުވެއްޖެނަމަ ފަހެ، اللّٰه އާއި ރަސޫލާ އަށް އެކަން އެނބުރި ރުޖޫޢަކުރާށެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުން اللّٰه އާއި އާޚިރަތް ދުވަހަށް އީމާންވާކަމުގައިވާނަމައެވެ. އެއީ ރަނގަޅުވީކަމެވެ، އަދި އެންމެ ހެޔޮވެގެންވާ ނިމުމެވެ.

މިއާޔަތުގައިވާ اللّٰه تعالیٰ ވަޙީ މިކަރުއްވައިދެން އަރުވާލުން އީމާން ވާކަމުގައި ވާނަމަ، اللّٰه تعالیٰ އަށާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ރުޖޫޢަވުމެވެ. އަދި اللّٰه تعالیٰ ވަޙީކުރައްވާފައިވޭ އެއީ ރަނގަޅުވީކަމާއި ކަމެއް اللّٰه تعالیٰ ރަނގަޅުކަމަކަށް ބައްސަވާކުރައްވާފައިވާ ނަމަ ދީން މާނައީ އެކަމުގައި އެއްވެސް ނުބައެއް ނުވާކަމެވެ. އެހެންކަމުގައިވާއިރު ވަޙީކަމުގައި ޙުކުމްކުރުމުގައި اللّٰه تعالیٰ އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم އަށް އެނބުރި ރުޖޫޢަވެވެން ޖެހެއެވެ. އެއީ އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތްގޮތުގައި އީމާންކަމާއި ގުޅިފައިވާ ކަމެކެވެ.

---

[133] المائدة: ٤٩

[134] النساء: ٥٨

[135] مجموع الفتاوى (35/ 361)

[136] النساء: ٥٩

ހަމައެހެންމެ الله تعالى ވަޙީ އެއްލަވާ ގަނޑުއެޅި، ދީނީ ކަންތައްތަކުގެ މުޢާމަލާތުގައި ޖެހޭ ގޮތް ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ކަނޑައެޅުއްވުމުގައި ބަލައިގަތުމާއި، ދީނީ ކަންތައް ނިމުނުގޮތަށް އެއްބަސްވެ ކުރިއަށް ގެންދިޔުމަށް ތަބާވުމަށް ޤުރުއާނުގައި ބުނެދެއްވާ އާޔަތްތަކުގައި الله تعالى ވަޙީކުރައްވާ ވިދާޅުވެއެވެ :

﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾ ﴾ [137]

މާނައީ: އެހެންނަމަނުން ނޫނެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ ޙަޤީޤަތުގައި އެމީހުން ތަބާވެވޭ! ދީނުގެ މުޢާމަލާތުގައި ބުނެދެއްވާ ބަދަލުގައި ކަލޭގެފާނު ހުކުމްކުރެއްވުމާއި ކަލޭގެފާނަށް ރުހިވުމާއި ސިޔަސީކަންކަމުގައި އިޚްތިލާފު ޖެހުނުހިނދު ތިމާގެ ނަފްސުތަކުގެ ތެރޭގައި ކަލޭގެފާނު ކުރައްވާ ޙުކުމަކާމެދު ހިތް ތިއްބަވާ ދެ ބަހެއް ނުހިފާ ފުރިހަމައިން ޤަބޫލުކޮށް އެމީހުން އިޤްރާރުވާ ތަނެއް ނުވާނެއެވެ.

މިއާއިމެދުގައި ވިސްނުމެއްނެތި ޤަބޫލުކޮށް ގޮތްގޮތުން ޢަމަލުކުރުން އޮންނާނެ ކަމަށް 3 ވަނަ އާޔަތުގައި ބުނެފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް ދިވެހިން ވަތަން ހިމާޔަތްކޮށް ދީނާއި ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ހިފެހެއްޓުމަށް ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތާއި ޙަދީޘްތަކުގެ ބަދަލުގައި ފަހަރެއްގައި ވިސްނުމަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ދީނުގައި ޝަރީޢަތުގެ ވިސްނުން މުހިންމު ވާނީ ދީނުގެ މަސައްކަތާއި ޢަމަލުކުރުމުގައި ހިމެނޭ ހުރިހާ ފަރާތެއްގެ ޙައްޤު އަދާކުރުމަށް ފަހިކޮށްދިނުމެވެ. މިހާރު ވެސް ދިވެހިން ބަލައިގަތުމަށް ޖެހޭނީ الله تعالى ވަޙީކުރެއްވި ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ ބަދަލުގައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތެވެ. އެހެނީ الله سبحانه وتعالى ގެ ވަޙީ ބަދަލުކުރުމަށް ނުވަތަ ދޫކޮށްލުމަށް މުސްލިމުންނަކަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ދީނީ މަސައްކަތް ވިސްނުމުގައި ދިވެހިރާއްޖެއިން ނަގާ ވަކި ގޮތް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ޚިލާފުވާ ގޮތަކަށް ކަނޑައެޅުމެއް ނުވާނެއެވެ. ދީނުގެ ޝަރީޢަތް ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޤާއިމުކުރުމުގައި الله تعالى ގެ ޙުކުމްތަކުގައި އިސްކަމެއް ދިނުމުގެ ބާރު ދިވެހިދައުލަތަށް ލިބިދޭ ކަން އެނގެއެވެ.

މިގޮތުން الله تعالى އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ކަނޑައަޅުއްވާ ކަމަކާމެދު ވިސްނުމާއި ހުރިހާ ކަމެއް ދިވެހިރާއްޖޭގައި ހިމެނޭ ގޮތަށް ޤާނޫނު ހަދައި ހިންގަން ޖެހެއެވެ. އަދި އެކަމުގައި އިޚްތިޔާރެއް ނެތެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވާ ވިދާޅުވެއެވެ.

﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ أَمْرًا أَن يَكُونَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا مُّبِينًا ﴿٣٦﴾ ﴾ [138]

މާނައީ : الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ކަމަކާމެދު ނިންމަވައިފިނަމަ، މުއުމިން ފިރިހެނަކަށްވެސް މުއުމިން އަންހެނަކަށްވެސް އެމީހުންގެ އެކަމުގައި އިޚްތިޔާރެއް އޮތުމަކީ ނުވާނެކަމެކެވެ. އަދި الله އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާމީހާ، ފަހެ، ބަޔާންވެގެންވާ މަގުފުރެދުމަކުން މަގުފުރެދިއްޖެއެވެ.

މިކަމަށް އިތުބާރު ބޮޑު މިސާލަކީ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ޒަމާނުގައި ވާދީފައިވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ޒައިދުބްނު ޙާރިޘާއަށް ޒީނަތް ...

137 النساء: ٦٥

138 الأحزاب: ٣٦

عن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما ، قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا يؤمن أحدكم حتى يكون هواه تبعا لما جئت به

މާނައީ : ޢަބްދުﷲ ބިން ޢަމްރު ބިން އަލްޢާޞް رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ. ﷲގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްކުރެއްވިއެވެ : ތިމަންކަލޭގެފާނު ގެނެސްދެއްވި ވަޙީއާ އެއްގޮތަށް އެމީހެއްގެ ހަވާސް ތަބާވާހާ ހިނދަކު ކަށަވަރުން އެއްވެސް މީހަކު އީމާންވާ މީހަކަށް ނުވާނެއެވެ.

އިސްލާމް ބާރުއަޅާފައިވާ ބޮޑެތި ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ކަމެއްކަމަކީ ﷲ تعالى ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާ ޝަރީޢަތުން ހުކުމްކުރުމެވެ. ހުކުމްކުރުމުގެ ބާރު ދެއްވާފައިވަނީ ހަމައެކަނި ﷲ تعالى އަށެވެ. އަދި ހުކުމްކުރުމުގައި ރަސޫލާ ﷺ އަށް ތަބާވުމަކީ ވެސް ވާޖިބު ކަމެކެވެ. މި ކަމުގައި ހުކުމްކުރަނީ ޝަރީޢަތުގެ އަސާސްތަކުގެ މައްޗަށެވެ. ﷲ تعالى ގެ ދީނަށް ތަބާނުވާ މީހުން ބުނާ ގޮތަށް ހުކުމްކުރުމަކީ ޝިރުކުގެ ބާވަތެއްކަން ވެސް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ސުންނަތާއި ހިދާޔަތް ލިބިވަޑައިގެންނެވި ޚަލީފާއިން ދުރުނުވާށެވެ. އަދި ﷲ تعالى އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ ﷺ ހުކުމް ކުރައްވާފައިވާ ކަމެއްގައި އެހެން ގޮތެއް ހިޔާރުކުރުމަކީ މުއުމިނުންގެ ސިފައެއް ނޫނެވެ. މި ހުކުމްތަކަށް ބަލައިގެން، ﷲ تعالى ބާވައިލެއްވި ޝަރީޢަތުން ހުކުމްކުރުމަކީ ކޮންމެ މުސްލިމަކު ވެސް ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ ކަމެކެވެ.

ދެވަނަކަމަކީ ތަޙްކީމްވެ! މިފަދަ ކަމުގައި ހުކުމް ކުރުމުގައި ޝިރުކުވުމާ ގުޅޭގޮތުން ޢުލަމާއުން ވަނީ ތަފްސީލުކޮށްދީފައެވެ. ﷲ تعالى ރަސޫލުންނަށް ބާވައިލެއްވި ޝަރީޢަތް ދޫކޮށްލައި ހުކުމްކުރާ މީހުން ބާވަތްތަކަށް ބަހާލެވިގެންވެއެވެ.

އިސްލާމް ބާރުއަޅާފައިވާ ހުކުމް މިނިވަންކަމުގެ ބާރުގައި ﷲ تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ޝަރީޢަތް ހުރިހާ ބާވަތެއްގައި ހިންގުމުގެ ބޭނުމަކީ އިސްލާމީ ދައުލަތްތަކުގެ ހިންގުން ރަނގަޅުކުރުމެވެ. އެއީ ބޭނުންތެރި ހުކުމްތަކެކެވެ. އެހެންކަމުން އެއްވެސް މީހަކަށް އެ ހުކުމްތަކުގެ ބަދަލުގައި ތަޤުލީދުކުރާ އެހެން ޤާނޫނުތަކެއް ގެނައުމަކީ މުސްލިމުންނަށް ހުއްދަވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. މި ހުކުމްތަކަށް އަމަލުކުރާ މީހުންނަކީ ޢަދުލުވެރި މީހުންނެވެ. "އެހެން ޤާނޫނުތަކުން މުސްލިމުން ހުކުމްކުރުމަކީ ދީނުން ބޭރުވާ ކަމެކެވެ." ﷲ تعالى ގެ ޙުކުމްތަކުގައި ވާ ޙައްޤު ޤާނޫނެވެ. މި ކަމަށް ބަލައިގެން ﷲ تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ޝަރީޢަތް ހިންގުމަކީ ވާޖިބު ކަމެކެވެ. އެހެންވެ ﷲ تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ޝަރީޢަތަށް ރުޖޫޢަވާން އަންގަވަނީ:

﴿أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزۡعُمُونَ أَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓاْ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ وَقَدۡ أُمِرُوٓاْ أَن يَكۡفُرُواْ بِهِۦۖ وَيُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمۡ ضَلَٰلَۢا بَعِيدٗا ٦٠ وَإِذَا قِيلَ لَهُمۡ تَعَالَوۡاْ إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ رَأَيۡتَ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودٗا ٦١﴾[139]

މާނައީ : ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެވުނު ތަކެއްޗާއި ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގައި ބާވައިލެވުނު ތަކެއްޗަށް އީމާންވީކަމަށް ދައުވާކުރާ ބަޔަކު، ޠާޣޫތު ގާތަށް ހުކުމްކުރުމަށް ބޭނުންވާ ތަކެތީގެ ކަންކަން ދެކެވަޑައިނުގަތީތޯ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އެ ކުފުރުވުމަށް އަމުރުކުރެވިފައި ވެއެވެ. (ޝައިޠާނާ) ގާތުގައި ހުކުމްކުރުވުމަށް ބޭނުންވަނީ ޝައިޠާނާ އެބައިމީހުން ދުރުދުރަށް މަގުފުރެދުވުމަށެވެ.

139 النساء: ٦٠ –٦١

މަގުފުރައްދާދެވެ. އަދި އެމީހުން ގާތުގައި الله ގެ ބާވާތްއްވާއި ރަސޫލާ އަރިހަށް ދިއުމަށް ބޭނުންވެއްޖެނަމަ، މުނާފިޤުން ކަލޭގެފާނުގެ ފަރާތުން ނުރުހުންތެރިކަމާއި އެކު އަނބުރި ގޮސްގަނެއެވެ ކަލޭގެފާނަށް ފެންނާނެއެވެ.

اللہ تعالیٰ މިއާޔަތުގައި ވަނީ ކުރައްވަނީ، އެއިލާހު ބާވާލައްވާ ފުރުޤާނާއި އެހެން ފޮތްތަކަށް އީމާންވާ ކަމަށް ދައުވާ ކުރާ ބައެކު، އެއިލާހު ނޫން އެހެން ފަރާތްތަކާ ހުކުމްކޮށްދިނުމަށް ދާ ބަޔަކަށް. اللہ تعالیٰ މިތަނުގައި އެމީހުންގެ ބާރުގެތަން ހަބަރުއްވައިވާއިރު، ފިރިހެނުންނާ ފަރީސީންތަކުން އީމާން ހުރިކަމަށް ދައްވާނަސް ބޮޑައްވާވާހަކަ ވަނީއެވެ. އޭގެ މާނައަކީ އެއީ ޙަޤީޤީ ކަމުގައި އީމާން އެގޮތަކަށް ބަލައިނުގަނެފައި އެބަހުރި ނަމާނުން. އީމާންގެ ސަބަބު ބާރަންކުރާކަމަށް ފަރުވާކުރާއިރުގެ އެއީ ތަގުއްޓާގެ ދިޔައީން ކުރުކުރުހުރުމަކަން ބާރީނާކީ ކުރިކޮށް ތަކެއް ކުރަން އެއިލާހު ފަރުވާ ކުރަށްކަތަރެވެ. އެހެނެއްނަމަ އެ ހަޤީގަތަށް އޭއޮތް ކުރިއަށް ހޮވާލަށްބިރު ކަންކަމާއި ތާނަގުޝާ ކޮށްއަވާގަތާ ބާރައޭގެ ދެކެވޭނެއެވެ. އަދި އޮނަކުރަށްތަކަށް ކާފަރުވެސް ކަމަށްވާނެއެވެ. އަދި އެފަރާތްތަކަން ގަދައެއްޝަރުތެދުވާ ހާލަތުގައި اللہ تعالیٰ ގެ ފާނަތަކީ އެއިނުގަތުމަކީ ރަނގަޅު ކަމެއްވެ. ފިރުއައުނީގެ ތަރެއާގެ ޝަރްޢީ ރަނގަޅު ނުކުރަނީގެ ހުކުމްތަކުގެ ތެރެއިން އަތުވަނީއެއް ނުވެއެވެ.

މިއާޔަތުގައި ފާރިޒުވިލާތާ މިނަޒޫރާތަކަން ވިސްނާވުމުން އެނގެނީ، اللہ تعالیٰ ބާވާލައްވާ ވަނީ ނޫން އެއްޗަކަށް ހުކުމް ކުރުމަން ބޭނުންވެރިވެސް އީމާންކަން ނަފީވާކަށްކަމެވެ. އަދި އެހެން ފަރާތްތަކުގެ ހުކުމް ކުރުމަށް ޠާޣޫތަށް ހުކުމް ކުރުމަށް ކަމުގައިވެސް އެނގެއްފަދައެވެ. އަދި ޠާޣޫތަށް ހުކުމް ކުރުމަށް ޠާޣޫތަށް އީމާންވާނީ ގޮތުގެ ކަމުގައިވެސް މިއާޔަތުން އެނގެއެވެ. ކަންމިހެން ހުރުމުން އެނގެނީ ހަމަ ނަފްސަން ތަރައްގީވާނަމަ ހުރި اللہ تعالیٰ ބާވާލައްވާ ފޮތުގައި އެއްގޮތަށް ހުކުމް ނުކުރުމަކީ އީމާން ނަފީވާން ކަމެއް ކަމުގައި އީމާ ޠާޣޫތަށް އީމާން ވާނުވާކަމު اللہ تعالیٰ ބާވާލައްވާ ހުކުމްކޮށްގައި ހުކުމްކޮށްގެގައި ބާރުގެތަކުން ފަލަހަވާ މަޖިލިސްގައި އަޅުގަނޑުމެން ބެލުން ހަމަ ސަރުހަން ޝައިޚު ރحمہ اللہ تعالیٰ ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ :

قال الشيخ : فمن خالف ما أمر الله به ورسوله صلى الله عليه وسلم بأن حكم بين الناس بغير ما أنزل الله، أو طلب ذلك اتباعا لما يهواه ويريده، فقد خلع ربقة الإسلام والإيمان من عنقه، وإن زعم أنه مؤمن، فإن الله تعالى أنكر على من أراد ذلك، وأكذبهم في زعمهم الإيمان لما في ضمن قوله: "يزعمون" من نفي إيمانهم؛ فإن "يزعمون" إنما يقال غالبا لمن ادعى دعوى هو فيها كاذب لمخالفته لموجبها وعمله بما ينافيها، يحقق هذا قوله: "وقد أمروا أن يكفروا به"؛ لأن الكفر بالطاغوت ركن التوحيد كما في آية البقرة، فإذا لم يحصل هذا الركن لم يكن موحدا، والتوحيد هو أساس الإيمان الذي تصلح به جميع الأعمال وتفسد بعدمه؛ كما أن ذلك بين في قوله تعالى: ﴿ فَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلطَّٰغُوتِ وَيُؤۡمِنۢ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱسۡتَمۡسَكَ بِٱلۡعُرۡوَةِ ٱلۡوُثۡقَىٰ ﴾ الآية. وذلك أن التحاكم إلى الطاغوت إيمان به.[140]

ޝައިޚު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ : الله އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ ﷺ އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަންތަކާއި ޚިލާފަށް މީސްތަކުންގެ ދެމެދުގައި الله ބާވާލައްވާ އެއްޗަކުން ފިޔަވައި ހުކުމް ކޮށްފި މީހާ، ނުވަތަ އޭނާގެ ހަވާ ނަފްސުއްދާ އަދި ބޭނުންވާ ކަންކަމުގެ ތަބާވުމުގެ ގޮތުން އެކަން އެދިއްޖެ މީހާ، (ފަހެ) އޭނާ އިސްލާމްކަމާއި އީމާންކަމުގެ ގަނޑުވަޅު ޒާތުފުވައިލީއެވެ. އެއީ އޭނާއަކީ މުއުމިނެއް ކަމުގައި ދައުވާކުރި ނަމަވެސް ވާހަކައެވެ. އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން އެކަން الله ވަނީ އެފަރާތުން ކަންކުރަމުން އެދޭ މީހާ ގެ އެއަށްވުރެ އިންކާރު ކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެކަން އަޅާ މުއުމިނެއް ކަމުގައި އޭނާ ދައުވާ

ދޫކުރައްވާފައެވެ. އެއީ އެއިލާހުގެ ވަޙީބަސްފުޅުކަމުގައިވާ "ދަޢުވާކުރާ" ހިތަށްގަދައި އުކުޅިވެގެންވާ އެބައިމީހުންގެ އިލާނަކަން ނަފީވާކަން ދޭހަވާ ދަލާލަތެއްޖެހެއްވެ. އެހެނީ "ދަޢުވާކުރާން" އެބަސް ޑިނަފިހަކަން ބޭނުންކުރާވަނީ މިހަކު ދަޢުވާއެއް ކުރާއިރު، އެދަޢުވާއިން އެކަށީގެ ވެރިޔަކު ވާޖިބުކުރާ ކަންތައްތަކާއި ޙާލަތުތަކާއި އަދި އެދަޢުވާ ނަފީކުރުވަނިވި ހުއްޖަތް ކުރުމުގެ ސަބަބުން އެކަން އެކުރަމުންދާ ދަޢުވާއިމުދު ދޫގެ ހާދަ މިހާރަށެވެ. މިކަން އިޖުރާން ޤާބިލުކޮށްދޭ އެއިލާހުގެ "އަދި އެމީހުންނަށް ހުކުމްވެރިކަމެއް ނެތްކަމުގައި ކުރެވުނުކަމެވެ"، މިބަސްފުޅުންނެވެ. އެއީ ބަޔާނާ ސްރިއޮޓުގެ ހުރަވިގައިވާ ދިރިހުރެ، ޖާހިލިއްޔާ ވާހަކަދެއްކުން ކަމަށްވެސް ހިނގާދާނެކަމަށް. އަދި މިހުކުމް ހުކުމްކަށް ޤާނޫނުކުރާ މީޚުވެސް (އެހެންކަމަށްވާނަމަ މިޔާރު ހުރިހާ). އަދި ބޯޑިމަތިން ހުކުމް ނިޒާމަކާއި އެއްބަސްވެ ހުކުމްކުރާ ދުވަހުމެ ޤައުމުތަކަށް ގާނޫނުކަމުގެ ހުކުމްތަކާއި އަދި އެމީހުންގެ ކުލްސާގާ އިލްމުވެރިކަން ހާމަކޮށްދޭ މިއެވެ. އެއީ ﷲ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ސިފަތަކުގައި ހާމަކޮށްދީފައެވެ. އެއީ : ދީނީ ޙުކުމާ ކަށަވަރުވެ، ﷲ އަށް އިޚްލާސްތެރި ވުމާ، ދީނީ އަސާސް އިމާނާއި ވިލާސް ކުރިއަރާ ގޮތަކީ މިކަމަށް ރަނގަޅު ހަމަ ސަޚީޙު ދީނަށް ހުކުމްކުރުމަށް ވާކަމަށެވެ. ދީނީ ހިތްޕަކް ހުކުމްކުރާނޭ ބަދަލުގައި އެއްގޮތް އިސްތިސްލާމްވުމެވެ.

މިއަރަބީ ޙުކުމްތެރިކަމެއްގައި އަޅުދީނުގެ ޤައުމުތަކަށް ތިބި ހަމައެކަނި އަދި ޖާހިލިއްޔާ ޒަމާނުގެ (ﷲ) ދާއިރާ މަތުގެ ބަދަލުގައިވާ ބަޔާންވެގެން ވާޖިބު ކަމަށްކުރިއެވެ. ހަމަ ޤާނޫނީ ޖާހިލިއްޔާގެ ﷲ تعالیٰ ގެ ހުކުމްތަކާއި ޚިލާފަށް ހުކުމްކުރާ މީހުންގެ ޙާލަތު ކަށަވަރުވާނެ ކަމެއްގައި ކަމަށެވެ. ހަމަ ﷲ تعالیٰ ގެ ބަޔާނާއިން ޢިބާދަތުގެ ބަޔާން އަދި ދުނިޔެ ދުވަސްތަކުގައި ކަނޑައެޅިގެން ގޮތް ނުލިބި ޖާހިލިއްޔާގެ ހާލަތާއި ގުޅިގެން މީހުން ޖެހިފައިވާ ހާލަތު ކަމަށެވެ. ޖާހިލިއްޔާގެ ބަޔާނާއި ހަމަ ކަމުގެ ހުކުމްތަކާއި ޚިލާފަށް ވެސް ހުކުމްކުރާ ގޮތުގެ މުއްދަތު ކަނޑައެޅުނުކަމެއްގައި ކަމެވެ. އެއީ ޤަވާޢިދު ހުޅުވާލެވިފައިވާ ގޮތެއްގައި ކަމަށެވެ. ހަމަ ﷲ تعالیٰ ގެ ޙުކުމްތަކާއި ޚިލާފަށް ހުކުމްކުރާ ހުކުމްތަކަކީ އެއީ ހަމަ ޖާހިލިއްޔާގެ ހުކުމްތަކެވެ. މިކަމުގައި ހުކުމްވެރިކަމުގެ އިސްތިޢުމާލު އިދާރީ ނިޒާމަކީ ﷲ تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތް ދޫކޮށްލައިގެން ހުކުމްކުރުމެވެ. އެހެނީ ﷲ تعالیٰ ގެ ބަޔާނާއި ޚިލާފު ދީނީ ހުކުމްތަކެވެ. ﷲ تعالیٰ ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ :

﴿أَفَحُكْمَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ۚ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ۝٥٠﴾ [141]

މާނައީ : އެމީހުން ހޯދަނީ ޖާހިލިއްޔާގެ ހުކުމްތޯއެވެ؟ އަދި ޔަޤީންކުރާ ބަޔަކަށް، ﷲ އަށް ވުރެން ރަނގަޅު ހުކުމްކުރާ ވެރިޔަކީ ކާކުތޯއެވެ؟!

---

[141] المائدة: ٥٠

މިހިރާ ނަޞްރާނީކަން ބަޔަކުވެރިން ޔަހޫދީންނާ ވަރައިން الله تعالیٰ ގެ ދީނުގައި ޝަރުޢުކުރެއްވިފައިވާ ޙުކުމަށްވުރެން މޮޅު އިތުރު ޙުކުމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެހެން ޙުކުމެއް ހެދުމަކީ އުޅުމަކީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޙުކުމް ހޯދުމެވެ. އެއީ ޖާހިލިއްޔަތު ޙުކުމްކުރުމެވެ. އަދި އެއީ ހަވާނަފްސަށް އަޅުކަންވުން ކުރުމެވެ. މިހިރާ ޤާނޫނުތަކުން ބަލާއިރު އެމީހުންގެ ޙުކުމް ނުކުރާ މީހުން ބަލާއިރު ކުރުމުގެ ޝިރުކާއި ކުފުރު އޮތުމާ ކަމެކެވެ.

އެހެންކަމުން، އަލުގައިން ގަބޫލުކުރަނީ އެމީހުން ޝަރީޢަތް ނުކުރާ މީހުން ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމް ބާވައިލެއްވި ގޮތާއި ޚިލާފުވާ ކަމެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިކަމާއި ފާސިޤުކަމެވެ. އެއީ މިއަންނަނިވި އާޔަތްތަކުގައި ވާގޮތުންނެވެ.

﴿...وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾﴾ [142]

މާނައީ : އަދި الله ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކުން ޙުކުމް ނުކުރާމީހުންނީ، އެބައިމީހުންނީ އެއީ ކާފިރުންނެވެ!

﴿...وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾﴾ [143]

މާނައީ : އަދި الله ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކުން ޙުކުމް ނުކުރާމީހުންނީ، އެބައިމީހުންނީ އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ!

﴿...وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٤٧﴾﴾ [144]

މާނައީ : އަދި الله ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކުން ޙުކުމް ނުކުރާމީހުންނީ، އެބައިމީހުންނީ އެއީ ފާސިޤުންނެވެ!

ފަހެ މިޔަން އާދަމީހާ ވީން الله تعالیٰ ގެ ޙުކުމްތަކާއި އެއްޗެހީން ޙުކުމްނުކޮށް ވަކިން ޤާނޫނުތަކަށް ނުވަތަ އަމިއްލައަށް ހަދާ ޤާނޫނުތަކަށް ޙުކުމްކުރާ މީހާގެ ސިފަތަކެވެ. އާންމުކޮށް. އޭނާ ކާފިރެއް ކަމުގައިވާނަމަ، އޭގައި އަނިޔާވެރިކަމުގެ ސިފައާއި ފާސިޤުކަމުގެ ސިފައާއިކުރުވައެވެ. ފަހެ، ކާފިރުކަން އެންމެގެ އަދިއްބޮޑު ނަފްސަނީ ޝިރުކުކުރާ ކާފިރުވުމާއި ދެވެނަ އަނިޔާވެރިކަމަކީ ކަމުގައި ވިސްނަވެފި، އެކަމަކީ އަނިޔާވެރިންކަމާއި ފާސިޤުކަމާ ޙުކުމްކުރާ މީހުންގެ ސިފަތަކެއް ހިމެނޭ ސިފަތަކެވެ. ހަމަ އެއްގޮތަށް ކާފިރުވާ މީހާގެ ސިފަތައް ވިސްނަވެފި، ކާފިރު ކަންކަން ނުކުރާމީ ނަބައި ކަންތައް ނުވާނޭ އެހެން މީހުންގެ ޙުކުމެއް ހިމެނޭނެއެވެ. އެހެނަސް الله تعالیٰ ވަޙީ ނުކުރައްވާނޭ، އެއިގެން ބާވައިލެއްވި ޙުކުމްނުކުރާ މީހުންނީ އެއީ ކާފިރުންނީ، އަދި އެއީ އަނިޔާވެރިންނީ، އަދި އެއީ ފާސިޤުންނީ، މިފަދައިންނެވެ!

މިއާޔަތްތަކުގައި މާތް الله ބަސްފުޅުކުރައްވާފައިވާ ވަރަށް ބޮޑުބަލާނެވެ. އެބަޔަކު ބަޔާނުގެ އެންމެ އަމިއްލަކަންތައް الله تعالیٰ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ "އެއީ ކާފިރުންނީ"، "އެއީ އަނިޔާވެރިންނީ" އަދި "އެއީ ފާސިޤުންނީ" މިބަސްތަކުންނެވެ. އެހެނީ الله تعالیٰ ގެ ޙުކުމްތަކާއި އެއްބަޔަކު ޙުކުމް ނުކުރާ މީހުންނާއި ބެހޭ الله تعالیٰ ވަޙީ ކުރައްވާ އެއީ އިބާރާތްތަކުން ބޭނުމަކީ، ކާފިރުންނީ އެއީއެވެ. އަދި ފާސިޤުންނީ އެއީއެވެ. މިއީ ވަރަށް ވަރުގަދަ ބާރުގަދަ ބަސްތަކެކެވެ. އެހެނީ ވަކި

142 المائدة: ٤٤

143 المائدة: ٤٥

144 المائدة: ٤٧

ކަމެއް ނުކުރުމުން މިފަދަ ބައެއްގެ ތެރޭގައި އުފެދުން ހިފެހެއް ބޮޑުވުމުގެ ބަދަލުގައި މިތަނުގައި މިއޮތީ އެބައަޔާ މިހިރުހެންނެވެ. އެއީ ދީނަށް ބަރުގައި ހަސްތުރުކުރުމެވެ.

އޭގެ ސަބަބަކީ އެންމެ އަދުލުވެރި ފާލެއްގެ އަދުލުވެރި ޝަރީޢަތް ޤާއިމް ނުކުރުމުން اللہ تعالیٰ ފަރުމާކޮށްފައިވާ ކަމެއް ދޫކޮށްލަދިނުމެވެ. އެއީ ކުފުރުކަމެވެ. އަދި އެހެން ހުކުމެއް ކޮންމެހެން އެޅި ޝިރުކެކެވެ. އެއިލާހުގެ ހުކުމުފުޅު ނޫން އެހެން ހުކުމަކުން ހުކުމްކުރުމަކީ އެހެން މީހުންގެ ހުކުމްތައްކަން އެހީ، ހުކުމްތައް ގެއްލިދާނެ، އަދި އެމީހުންގެ ހުކުމްތައް ދައްކާފައިނުވާކަމަށް މުދުވެރިވާން ކަމެއް ކުރުމަށްވުރެން އެއީ އަނިޔާވެރިކަމެއްކަމުގެ ސަބަބެވެ. އަދި ޚާއްޞަކޮށްވާނީ اللہ تعالیٰ ގެ ދީނުގައި ނުވަތަ ޤާނޫނުގެ ޝަރުޢީ އެއްޗެހި ހުކުމް ނުކުރުގެ ސަބަބުން މުސްލިމުންނަކީ އަދާލުތަކެއް ވެއްޖެހެއް ތެރޭގައިވެއެވެ. މިއީ ކުރިން ބުނެވުނު ފަރާތެއް اللہ تعالیٰ ގެ ދީން ނޫނީ އެހެން ދީނެއްގެ މައްސަލަ ބިނާވެފައިވާ ވަސީލަ ނިޒާމުތަކުގެ މައްސަލަ ހުކުމްކުރުމުގައި އޮންނަ ގޮތެވެ. އެފަދަ ނިޒާމުތަކުގެ މަތީގައި ވެރިކަން ކުރުމަކީ ކުފުރެވެ. އަނިޔާވެރިކަމެވެ. ފާސިޤުކަމެވެ. އެހެނަސް އިސްލާމީ ނިޒާމުގައި ހުކުމް ކުރުމުގެ މައްސަލައާ ގުޅޭ މައްސަލައެކެވެ.

ޖިނާޔަތައް ދަންނާށެވެ! اللہ تعالیٰ ގެ ހުކުމްފުޅައި އެއްގޮތަށް ހުކުމް ނުކުރުމުގެ މައްސަލާގައި އެއްމެލޭގެ ސަލަފުންގެ ފުޤަހާން އަހްލުއްސުންނަތުވަލްޖަމާޢަތުގެ ޢިލްމީ މަރުކަޒުތަކުގައި ވާހަކަ ފުޅުތައް ބަޔާންކޮށްފައި ހުރި ވަރަށް ރަނގަޅު ކަމެވެ. އެއީ ފަރުވާލެއްނެތި ޚިލާފުގެ ބަސްތަކުގެ ތެރެއިން ނުހަމަ ފާހަގަކޮށް ހިމެނޭ ބޮޑު ޢިލްމުވެރިންނަށް ދިމާވި، ހުކުމްތަކުން މިހާ އެއްޗެއްފާހަގަކުރެވެ. އެހެންވި އެއްބަސްވުމުގެ ފުޤަހާން އަހްލުސުންނަތުވަލް ބަސްތަކަށް ޖެއްސޭ ހުކުމެއް ބައިވެރިވެފައި ކޮށްފައިވާ ބަސްތަކެވެ. އަދި އަހްލުއްސުންނަތުގެ ފުޤަހާން އަހްލުސުންނަތުވަލް ޖަމާޢަތުގެ ވޮހަބަސް އަދި ކަރުބިޔަހުތަކަށް ހަވާލުދީފައި ބަލާ މަދުވަނިކުގެ އެކިވަރުގެ ފޯރި ހުކުމްހުކުމް ލިޔެފައިވާ ކަމެކެވެ. އެއީ ޚުއްބަކާން ފިޤުހީ މައްސަލަތަކުގެ ކަމެވެ. ކުރީގެ ޢިލްމީ ނިކަމެ، اللہ تعالیٰ ގެ ހުކުމްފުޅައި އެއްގޮތަށް ހުކުމްކުރުމާ ބެހޭ ސަލަފުން ދަށްވާކަމާއި ފަރާތްތަކާ ފަރާތެއްގެ އަށްލަފީ އިސްލާމީ ނިޒާމުގެ ދަށުގައި ވެރިކަން ކުރުމުގެ اللہ تعالیٰ ގެ ހުކުމްފުޅާ ޤާއިމުކުރުމާ ނިޒާމުތަކުގެ ދަށުގައި ޖިބާގެން ބޭނުވާ ބަސްތަކެވެ.

އެގޮތުގެ މަތިން ﴿... وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾﴾ މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި މުފައްސިރުން މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި އަލިއަޅުވާލާ ފަރާތެއް ބެހެނީ ދަރަހުސައްޕަތެއް. އެއީ އެއްޗަކީ ތާވާލެއްވީ ކަމަކަށް ބަލާފައިވާ ޑިފިރަންޓް ކުރެހުމާއި، އެއްޗަތްލެއްވާ ހުކުމް މުސްލިމުންނަށް އީމާނު ހުކުމެއްވާ، ދިދަވަސަކާއިލެއްވެ. މިދަވަސަކާގެއިވެސް އިޖުމާލީގޮތުން ދަލީލުތަކާ ގޮތު ތަކުރާރުވާ ފަހަރުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ މަސައްކަތް ކުރެވެ. އެއްބަނަވާ ކުރުނުވެ. މަސައްކަތް މިކަމުގައި ފާލާ ހެދުން ކުރަނީ ބަޔާންކުރެވިފައިވާ މަސައްކަތުގެ ގޮތެވެ.

ތިރީގައި މިސާލެއް ކަންތައް ފާއިދާ ސުވާލުގެ މިހާރުންގެކަމާއި ދެއް އިޖުމާލީގޮތުން ވިދާޅުވުމަށް ބަސްތަކެވެ. ޢަމަލުތަކުން ދިހަކުރުކުރުވެރިޔަ، އެންމެ ކުރީން ނިޔާވުމާ ފަރާތުގެ ތަފްސީރުން ފާހަގަވެ. އަދި އެފަރާތުގެ ތަފްސީރުގައި ގެތަން ބެނުމުވާ ފަރާތުގެ ތަފާތު ތަފާތުކުރެވޭ ކުރިޔަށް ކުރުގެ ތަފާތު ބޭނުން ކުރެއްވި ކުރުނުގެ. މިތަނުގައި ދިހަކުރުކުރުމަކީ މުފައްސިރުންގެ ބައިވަރު ހުރިހާ ފައިދާ ތަފްސީރުގެ ބަރަނި ވާހަކަތަކުގެ ކުރެއްވުމުތަކުން ސަރުކާރަކުން ވަޒީފާ ދޭގޮތުގެ ކަމުގެ. ކަން އޮތީ އެހެން ކަމުގައިވެ ނަމަވެސް މިބައިގައި ދިހަކުރުކުރުމާ މުފައްސިރުންގެ ތަފާތު ދިޔަ ކުރުދިޔަ ކުރިމިވެސް މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި ޢިލްމުވެރިން އެއްގަވާއިދަށް އަރައިފައިވާ މިންވަރު ހާމަކޮށްދިނުމުގެ ގޮތުންނެވެ. ތަފްޞީލް ދެއްވީ اللہ تعالیٰ އެވެ.

ނިޔާވި އަހަރު	ތަފްސީރު ފޮތުގެ ނަން	މުފައްސިރުގެ ނަން
310هـ	تفسير الطبري	محمد بن جرير الطبري

قال أبو جعفر :يقول تعالى ذكره : ومن كتم حكم الله الذي أنزله في كتابه وجعله حكما بين عباده ، فأخفاه وحكم بغيره ، كحكم اليهود في الزانيين المحصنين بالتجبيه والتحميم [145]، وكتمانهم الرجم ، وكقضائهم في بعض قتلاهم بدية كاملة وفي بعض بنصف الدية ، وفي الأشراف بالقصاص ، وفي الأدنياء بالدية ، وقد سوى الله بين جميعهم في الحكم عليهم في التوراة "فأولئك هم الكافرون " ، يقول : هؤلاء الذين لم يحكموا بما أنزل الله في كتابه ، ولكن بدلوا وغيروا حكمه ، وكتموا الحق الذي أنزله في كتابه "هم الكافرون " ، يقول : هم الذين ستروا الحق الذي كان عليهم كشفه وتبيينه ، وغطوه عن الناس ، وأظهروا لهم غيره ، وقضوا به ، لسحت أخذوه منهم عليه

މާނައީ : " އަބޫ ޖަޢުފަރު ވިދާޅުވިއެވެ : اللهتعالى އެއިލާހުގެ ޙިކުމުތައް ވަޙީކުރެއްވިއެވެ : اللهގެ ފޮތުގައި އެއިލާހު ބާވާލެއްވި އަދި އަޅުތަކުންގެ މެދުގައިވާ ޙުކުމެއް ކަމުގައިވާ އެއިލާހުގެ ޙުކުމްތަކު ފޮރުވައިފި މީހާ، އެފޮރުވުމަށްފަހު އެހެން ޙުކުމެއް ކަނޑައަޅައި - އެއީ ޔަހޫދީން އެމީހުންގެ ތެރެއިން ޒިނޭކުރި މުޙްޞަނުންނާއި މެދު އެމީހުން ތަޖްބީހުކުރުމަށާއި ތަޙްމީމު ކުރުމަށް ޙުކުމްކޮށް، ރަޖަމްކުރުމުގެ ޙުކުމް ފޮރުވިގޮތާއި، އަދި އެއީ الله ތަވްރާތުގައި އެމީހުންނަށް ހަމަހަމަ ބައެއް ކަމުގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައި ވަނިކޮށް އެމީހުންގެ ބައެއް ހަނގުރާމަތިކަމުގައި މަރާލާފާ މީހުންގެ ދިޔަތުގެ ފުރިހަމަކަމުން ބައެއްގައި ދިޔަތުގެ އަނބުރައިފަހު ނަގާފައި، ޝަރަފުވެރިންގެ ބަދަލުގައި ޤިޞާޞް ހިފުމާއި، ނިކަމެތިންގެ ބަދަލުގައި ދިޔައިން ހިފުމަށް ޙުކުމްކުރުމުގެ ގޮސްތާއެކު ފަދައިން - އެގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމީ މީހުންނަކީ، "އެބައިމީހުންނަކީ ކާފިރުންނެވެ". މާނަޔަކީ : މިމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ފޮތުގައި الله ބާވާލެއްވީގޮތަށް ޙުކުމްނުކުރި މީހުންނެވެ. އެއާއި ޚިލާފަށް އެމީހުން އެއިލާހުގެ ޙުކުމްތަކަށް ބަދަލުގެނައެވެ އަދި އެއިލާހު ބާވާލެއްވި ޙައްޤު ގޮތް ފޮރުވިއެވެ "އެބައިމީހުންނަކީ ކާފިރުންނެވެ". މާނަޔަކީ : އެމީހުންނަކީ އެއީ ޙައްޤު ފޮރުވިމީހުންނެވެ. އެބައްޔަކީ އެމީހުން ފޮރުކަން ބަޔާންކުރަންޖެހޭ ޙައްޤެވެ. އެމީހުން އެޙައްޤު މީހުންނަށް ފޮރުވީއެވެ އަދި އެހެން އެއްޗެއް މީހުންނަން ދައްކައިއެވެ. އަދި އޭގައިން އެމީހުން ޙުކުމްކުރުމުން ދިޔައެވެ. އެއީ މީސްތަކުން އެމީހުން ހިފުމުންދިޔަ ރިޝްވަތަށްޓަކައެވެ. "

އެހެންކަމުން އަބޫ ޖަޢުފަރު އައްޠަބަރީވަނީ މިއާޔަތުގައި ބުނާގޮތުން ދެކޭގޮތު އެކިވަރަކަށް ޙުކުމްނުކުރާކަމަށް. އޭގެމީން އިބްނު މަސްޢޫދުގެ ފަރާތުން ވާރިދުވެފައިވާ ބުނެދިނުމުގައި ރިޝްވަތު ހިފުމަކީ ކުފުރު ކަމަށް ބުނާ ބަޔާނުގައި، އަޅުބައެއްގެ ފަރާތުން މުސްލިމު ޙާކިމުންގެ މެދުގައި ކޮރަޕްޝަނުގެ ސަބަބުން ޙުކުމް ކުރާ ބަދަލުގައި ނުވަތަ ރިޝްވަތު ހިފައިގެން، އިބްނު މަސްޢޫދު ގެ ރިވާޔަތުގައި "ކުފުރު ދޫނަ ކުފުރު" ރިވާޔަތްވެއެވެ ކަމަކީ ހަމައެކަނި ރިޝްވަތު ހިފުމަކީ، اللهتعالى ގެ ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރުމުގެ ބާބުގައި ނުވާކަމަކީ، ބައެއްގެ ފަރާތުން ޙުކުމަށް ވާއިރު އެއިލާހުގެ ބާވާލެއްވި ޙުކުމް ބަދަލުކޮށް އަދި ޙާލަތު ކަނޑައަޅައި މިފަދަ ޙުކުމްތައް ކުރެވޭ ކަމަކީ، ބަލާފައި ކަމެއް ނޫނެވެ. އެއާއިއެކު ކާފިރުވުން ކަނޑައަޅާ މިއިން ފަސާދަ ފެތުރޭކަމަކީ ބަލާކަމުގައި ދެކެވެ. ކާފިރުވުމާ ބެހޭގޮތުން ގޮތެއް ޙުކުމްކުރުމަކީ ފުރިހަމަ ޤާނޫނީ ޙުކުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތެވެ.

145 التجبيه هو الجلد بحبل من ليف مطليٍّ بقار، ثم تُسوَّد وجوههما، ثم يحملان على حمارين، وتحوَّل وجوههما من قبل دُبُر الحمار / التحميم هو الجلد

މާނައީ : ތަޖްބީހު ކުރުމަކީ އަލި ކަރުނަގަހުގެ ވާރޯޅި ވެރިކަރުގައިވާ ރޯނުން، ބުރިއަޅައިވާ ބައްޔަކު ދިއުމަކީ އެކަމަށް. އަދި އެހެންކަމުގައި އުޅުނީމުގެ ދުނިޔޭގެ ބެލުމަކީ ދިޔަވެރިކަމަށް އެފުރަތު އެމީހުންގެ ފަށުގަނޑު ހިނގާފަހުގެ ފަހަތަށް ބޮޑުވެރިކަމުގައި ދިޔަކަން އެނބުރުވެވޭ. / ތަޙްމީމު ކުރުމަކީ ...

އެއަށްފަހު އޭގެ ތެރެއިން ރާޖިހުކުރައްވާ ގޮތް ބަޔާންކުރައްވައިފައެވެ :

قال أبو جعفر :وأولى هذه الأقوال عندي بالصواب ، قول من قال : نزلت هذه الآيات في كفار أهل الكتاب ، لأن ما قبلها وما بعدها من الآيات ففيهم نزلت ، وهم المعنيون بها . وهذه الآيات سياق الخبر عنهم ، فكونها خبرا عنهم أولى.

فإن قال قائل : فإن الله تعالى ذكره قد عم بالخبر بذلك عن جميع من لم يحكم بما أنزل الله ، فكيف جعلته خاصا؟

قيل : إن الله تعالى عم بالخبر بذلك عن قوم كانوا بحكم الله الذي حكم به في كتابه جاحدين ، فأخبر عنهم أنهم بتركهم الحكم ، على سبيل ما تركوه ، كافرون . وكذلك القول في كل من لم يحكم بما أنزل الله جاحدا به ، هو بالله كافر ، كما قال ابن عباس[146] ، لأنه بجحوده حكم الله بعد علمه أنه أنزله في كتابه ، نظير جحوده نبوة نبيه بعد علمه أنه نبي

މާނައީ : " އަބޫ ޖަޢުފަރު ވިދާޅުވިއެވެ : މިހުރިހާ ބަސްތަކެއްގެ ތެރެއިން އަހުރެން ގާތުގައި އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތަކީ : މިއާޔަތްތައް ބާވައްލުވީ އަހުލު ކިތާބީ ކާފިރުންނާއި ބެހޭގޮތުންނޭ ބުނާ މީހުންގެ ބަހެވެ. އެހެނީ މިއާޔަތުގެ ކުރިންވާ އާޔަތާއި ފަހުންވާ އާޔަތް ބާވައްލުވިފައިވަނީ އެމީހުންނާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އޭގައި ބުނެވިފައިވާ މީހުންނެވެ. އަދި މިއާޔަތްތައް އައިސްފައިވަނީ އެމީހުންނާއި ބެހޭ ޚަބަރުގެ ސިޔާޤަށެވެ. ވީމާއެކު، އެއީ އެމީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން އައިސްފައިވާ ޚަބަރެއްކަމުގައިވުން އައުލާވެގެންވެއެވެ.

ފަހެ ބުނެފާނަމަ : اللہ تعالیٰ ގެ ޛިކުރުކުރެއްވުން، اللہ تعالیٰ ބާވައްލަވާފައިވާ ހުކުމުގެ މަތިން ހުކުމްނުކުރާ އެންމެން ޢާއްމުވާ ގޮތަށް ހަބަރުދެއްވާފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުގައިވާއިރު، އެއީ ވަކި ބަޔަކަށް ޚާއްޞަ އެއްޗެއްކަމުގައި ލިބޭ ހަދާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟

އޭނާއަށް ބުނެވޭނެއެވެ : ހަމަކަށަވަރުން اللہ تعالیٰ އެކަމުގެ ޚަބަރު ޢާއްމުކޮށް ބާވައްލަވާފައިވަނީ، އެއިލާހުގެ ފޮތުގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އެއިލާހުގެ ހުކުމްތަކާއި ދެކޮޅުހަދައި ޤަބޫލުނުކުރާ (ކާފިރުވި) ޤައުމެއްގެ މީހުންނާއި ބެހޭގޮތުންނެވެ. ފަހެއްޓު، އެއިލާހު އެމީހުންނާއި ބެހޭގޮތުން ޚަބަރުދެއްވީ، އެމީހުން އެއިލާހުގެ ހުކުމް، އެމީހުން ދޫކޮށްލިގޮތަށް ދޫކޮށްލުމުގެ ސަބަބުން އެއީ ކާފިރުންކަމުގައެވެ. އަދި ދެކޮޅުހަދައިގެން الله ބާވައްލަވާފައިވާ ހުކުމާއި ދެކޮޅަށް ހުކުމްކުރާ ކޮންމެ މީހަކީވެސް ހަމަ ކާފިރެކެވެ. އެއީ އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތެވެ. އެހެނީ އެއިލާހުގެ ފޮތުގައި އެއިލާހު ބާވައްލަވާފައިވާކަން އެނގިހުރެ، އެކަލާނގެ ހުކުމް ދެކޮޅުހެދުމަކީ، އެއީ ނަބިއްޔަކީ ނަބިއްޔެއްކަން އެނގިހުރެ އޭނާގެ ނުބުއްވަތް ދެކޮޅުހެދުމާ އެއްގޮތް ކަމެކެވެ. "

މިބޭފުޅުން ވިދާޅުވެފައިވާ އެހެން މުފައްސިރުން :

1. ابن أبي حاتم الرازي ، 327 هـ ، تفسير ابن أبي حاتم ، – އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތަށް އިންކާރު ކުރާ މީހުން ކާފިރުވާނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ. އިންކާރުނުކޮށް ހުކުމްނުކުރާ މީހުނަކީ ޒާލިމުން އަދި ފާސިޤުންކަމުގައެވެ. ބާވައްލުވުން ސަބަބުގައި ވަކި ގޮތެއް ޚާއްޞަ ނުކުރައްވައެވެ.

2. حسين بن مسعود البغوي، 516هـ ، تفسير البغوي – ޖަބަރީ ގެންނަވާފައިވާ ބަސްބަސް ނަގާފައިވާ ގޮތަށް ބުނެފައިވެއެވެ. ރަސޫލު ގޮތް ކަމަށް ޤަބޫލުކުރާ ވަކި ގޮތެއް ޚިޔާރު ނުކުރައްވައެވެ. އެއާއި ޚިލާފަށް އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސް ދެއްކެވުމަށްފަހުގައެވެ. އެއީ ބަލާފައިވާ ގޮތުގައި އަދި ޝަރުޢުގައި اللہ تعالیٰ ގެ

146 (عن ابن عباس، قوله: ﴿...وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ﴾ يقول: من جحد الحكم بما أنزل الله فقد كفر، ومن أقر به ولم يحكم به فهو ظالم فاسق. يقول: من جحد من حدود الله شيئا فقد كفر.) – އިބްނު ޢައްބާސްގެ ފަރާތުން ރިވާވެގެންވެއެވެ: (އަދި اللہ ގެ ބާވައްލެވުމާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމް ނުކުރާމީހާ)، ވިދާޅުވިއެވެ: اللہ تعالیٰ ގެ ބާވައްލެވުން ހުކުމް ކުރިން ދެކޮޅުހެދި މީހާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އެހެނަސް ޤަބޫލުކޮށް އެއާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމްނުކުރާ އެއީ ޒާލިމު ފާސިޤެކެވެ. ވިދާޅުވިއެވެ : اللہ ގެ ޙައްދުތަކުން އެއްވެސް ކަމަކާއި ދެކޮޅުހެދި މީހާ، އޭނާ ކާފިރުވެއްޖެއެވެ.

ހުކުމްކުރާއިރު އެއްގޮތަށް ހުކުމްކުރަންޖެހޭނެ، ދީން ބަޔާއި ކަންކަމުގައި ހުކުމް ނުކުރާމީހުން ކާފިރުންނަކަމަށް.

- 3. أبو الفرج جمال الدين عبد الرحمن بن علي بن محمد الجوزي ، 597 هـ، زاد المسير – އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތަށް އިންކާރު ކުރާ މީހުން ކާފިރުވާނެ ބައްސަރިކުރާއިރުވެއެވެ. އިންކާރުނުކުރާނަމަ ޢާރިފުވެރި ފާސިޤުއަކަށްވެއެވެ. ބާވެއްޖެނަމަ ސަބަބެއްގައި ވެސް ގޮތެއް ހާލަތު ނުކުރައްވާފައެވެ.
- 4. إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي الدمشقي، 701هـ ، تفسير ابن كثير – ޖަބަރީ ގެންނަވާފައިވާ ރިވާޔަތްތަކާއި ޖަބަރީ ރަޖީހުކުރައްވާފައިވާ ވަކަކަމެއް ދޫކުރައްވާފައިވެއެވެ. އެހެނަސް اللهتعالى ގެ ބާވައިލެއްވި ޝަރުޢު އެހެން ބާވައިލެއްވުމެއް ގައުމަށް ހުކުމްކުރައްވާ ކުފުރުކަމުގައި ބާރުނުކުރާމީހުންގައި ބަލައިސްކުރާ ގަބޫލުކުރާ ދޫކުރައްވާފައިވެއެވެ.
- 5. عبد الله بن أحمد بن محمود النسفي، 710 هـ، تفسير النسفي – އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތަށް އިންކާރު ކުރާ މީހުން ކާފިރުވާނެ ބައްސަރިކުރާއިރުވެއެވެ. އިންކާރުނުކުރާނަމަ ޢާރިފުވެރި ފާސިޤުއަކަށްވެއެވެ. ބާވެއްޖެނަމަ ހާލަތުގައި އެހެން މީހުންނަށް އޮތުމުގެ ގޮތަކަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.
- 6. أثير الدين أبو عبد الله محمد بن يوسف الأندلسي، 745 هـ ، التفسير الكبير المسمى البحر المحيط – ޢާއްމު އެންމެންނަށް ގުޅުނުގޮތަކަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ގެންނަވާފައިވާ ރިވާޔަތްތަކުން ސަޙާބީބަޔަކަށް ރިވާޔަތްތަކުގައި އަހުލުކިތާބީން ފަދަ ބަޔަކަށް ދެއްވާފައި، ނިކަމެތިކުރުމަށް ނުފޫޒުގެ ދެކޮޅު ދިމާވުމަށް އިސްލާމީ ޤަޟިއްޔާގައި ޖިހާދުކުރުމަށް ބާރުއަޅުއްވާފައިވުމަކީ ކާފިރުވާނަކަށް، އެއީ އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތެވެ.
- 7. عبد الرحمن بن ناصر السعدي، 1376 هـ ، تفسير السعدي – މަތީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށް އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ބާވެއްޖެނަމަ ދެމިހުރުން ފަދައިން އެއްބަސް ވިދާޅުވެފައިވާނެއެވެ.
- 8. محمد الأمين بن محمد بن المختار الجنكي الشنقيطي، 1393 هـ ، أضواء البيان في إيضاح القرآن بالقرآن – މަތީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށް އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ބާވެއްޖެނަމަ ދެމިހުރުން ފަދައިން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ : (قال مقيده – عفا الله عنه – : الظاهر المتبادر من سياق الآيات أن آية ﴿فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَـٰفِرُونَ﴾ ، نازلة في المسلمين ؛ لأنه تعالى قال قبلها مخاطبا لمسلمي هذه الأمة : فلا تخشوا الناس واخشون ولا تشتروا بآياتي ثمنا قليلا ، ثم قال : ﴿ ... وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَـٰفِرُونَ ۝٤٤ ﴾ ، فالخطاب للمسلمين كما هو ظاهر متبادر من سياق الآية) މާނައީ : (މިވާހަކަތަކަށް ދިރާސާކުރާއިރު (އެކަހެރި އަދިއަދަ ނައްފްސު) – ޝާރިޢަށް الله ފާއްސަވާފައި – މިއާދަތަކުގެ ސިޔާގުން އެނގެނީ ފާޅުވަމުގެ ގޮތުގައި، (އެބައިމީހުންނީ އެއީ ކާފިރުންނެވެ) ހަމަ އެއާއި، ބާވައިލެއްވި މުސްލިމުންނަށް ގެނެސްދެއްވި ދީނުޙަމްދުގެންނުވޫ ﷺ އަށެވެ الله تعالى އައްޔަދުގަޔާއި އުޖޫރަތެއް ކުރިން، މިއުއްމަތުގެ މުސްލިމުންނަށް ވަޙީކުރައްވާ މިގޮތަށް ކަތުރުވައިގެ : އަދި މީހަކަށް ބިރުނުގަތުމަށް މިސްލިމުންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ. އަދި މިޔަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އަދި މިޔަށް އިނގިލި އާޔަތްތައް ކުޑަ އަގަކަށް ވިއްކައިނުލާށެވެ. މިގޮތައިންނެވެ. އެއަށްފަހު އިރުޝާދުވަނީ : "އަދި الله ބާވައިލެއްވި ގޮތަކަށް ހުކުމް ނުކުރާ މީހުން، ދެންފަހެ އެބައިމީހުންނީ ކާފިރުންނެވެ!" ފާހަގަކުރީ، މިއާރަކާ އަރިސްކުރާ ގޮތުގެ މުސްލިމުންނަށެވެ. އެއީ އާޔަތުގެ ސިޔާގުން އެނގެ ފާޅުވަތަ ފާޅުގޮތެވެ.)
- 9. محمد الطاهر ابن عاشور ، 1394 ، التحرير والتنوير – ޖުމްހޫރު އަހުލުސުންނަތު ވިދާޅުވި ގޮތަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.
- 10. محمد أبو زهرة، 1394 هـ ، زهرة التفاسير – މަތީގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތަށް އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވެފައިވާ ގޮތަށް ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. ބާވެއްޖެނަމަ ދެމިހުރުން ފަދައިން އެއްބަސް ވިދާޅުވެފައިވާނެއެވެ.

މިތަފްސީރުތަކުގައި ވާރިދުވެފައިވާ ފަރާއިޟު الله تعالى ގެ ހުކުމްތަކާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމް ނުކުރުމުގެ މަސްއަލަ އިންކާރު ކުރުން

ކުފުރެއްވާނަމަ އެއީ އިސްލާމީ ނިޒާމެއްގައި ކުފުރެއްވިޔަސް އެއީ ކުފުރެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާ ސަބަބަކީ އިންކާރުކުރުން ނޫން ކުފުރެއްވާނަމަ އެއީ އަނިޔާވެރިކަމާއި ފާސިޤުކަން ކަމުގައި ބަލާނުކުރެއެވެ. މިހިސާބާ އެންމެގެ ތެރެއިން އިސްތިޤްލާލުކުރުމުގައިވާ ފަރާތްތަކާ ދުވަހު އެހެން ބަހުރުގައިވާ ބަސް ބަހުރުވަނީ ދެއްވުމުގައިވެސް އިބްނު ޢައްބާސް ﵁ ވިދާޅުވިކަމާ ބަސްކޮށްލެވެ. އެއީ މިމައްސަލާގައި އަޔާސްކުރާ އަދި ކަށަވަރު އެއް ރިވާޔަތެވެ.

ދެން އައިސްފައިވާ ސުވާލުތަކުން އަރިހުން އައިސްފައިވާ ކަމަށް ބުނެވޭ ރިވާޔަތެކެވެ. އެއީ الله تعالى ގެ ޙުކުމްކުރެއްވި އެއްޗެއްގެ ޙުކުމް ނުކުރާ ކުފުރުވާ ކަމަކީ ވާހަކަ އައިސްފައިވާ ޚަބަރެވެ. އެ ސުވާލުތަކުން ވާހަކަ ކަމަކީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުން ފިޔަވައި ޙުކުމްކުރުމާއި ބެހޭ މިކަން ހިނގާފައިވާ ގޮތެވެ. ދެން އެހެން ރަށެއްގެ މުސްލިމުން ކަމަށެވެ. އެއީ ޖިހާދުގެ މަސައްކަތް ކުރާ ބައެކެވެ. މިގޮތުން ނިސްބަތްވީ ދުށުގެ ބަރަކާތް ބަދަލުވުމުގެ ދެރަވަނީ އެބަސް އަނިސްލާމް ޖާހިލުކަމާ ބަލަމުންދާ ދިރިއުޅުމާ ބެހެއްޓުމެވެ. އެއީ ހޯދާނީ ދީނުގެ ހިނދުކަމާ ޖަހާނުލެވެ. އަދި އެއީ އެޖާހިލުގައި ދީނީ ކަރަދަވާން الله تعالى ގެ ޙުކުމްފުޅާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމްކުރުމުން ދުރަށް ޖަހާނުލެވެ. އެހެން ސުވާލުތަކުން ރައްކާވާ ގޮތް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ސަބަބުން الله تعالى ގެ ޙުކުމްފުޅާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމްކުރުމުން ދުރަށް ރައްކާވާ ގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާ ފަރާތް ނުލައި الله تعالى ގެ ޙުކުމްފުޅާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާ ކަމަކީ ދެކޮޅުހެދުމެވެ. އަދި ވައިތާ ސުރުޚީގެ މިޢާރާތް ބާރުނިރޫރާނޭގެން ފޯމާތް (ޙުކުމް ކުރާތާ) ޙުކުމްކުރާ މިހުނުވެސް ޙުކުމްކުރުމުގެ ފަހަރު ކުރެއެވެ. އެހެނީ ބެލޭބެލުމަށް ދިރުއަލް ދިރިހުރި ފޯހަކަނެއް الله تعالى ޢާފިޔާފާގޮތަށް ޖަޒާއަށް ހިޔާލަން ޙުކުމްކުރުމަށް ކަމަށެވެ. އެހެން މިޖެއްލިސް ޝާންހުރިއަށް ހުރި ދީނުގެ ޤަވާއިދު الله تعالى ގެ ޢާފިޔާއިތުން ކުރުގައި ދަރުމަނުކުރެވެ. އަދި ޖަރީމާ ބައިވެރި ޙުކުމްކުރުމާއި ދެކޮޅުވާ ޖާހިލު ގަވާއިދު ވެރިކަމާ އެކުލަވާ ބައެއް ކުރުގައި ފުރުން، އެހެން ދަރުމަނިޔާއި ދީނުޖެހިގައި ހިދުކުރުވާ ގޮތަށް ފުރުވާ ޢާފިޔާއިތުން ޙުކުމްކުރެ އެއީގައި ބައެއް އެކަން އެއްޗެއްގެ ޖާހިލު ކަމަށް ޙުކުމްކުރުމަށެވެ. އަދި އެންމެ އަރަބިއްޔަތު ބާރެއް ދުރަށް ކުރުމުގެ ޢާފިޔާތަކެވެ. އެއީ ފަހުން ދިރިހުރި ފާސިޤުކަން ކުރަމުއެވެ. މިއީ މިއަހަރު ހާލަތުގެ ޤާނޫނުގެ ޙުކުމް ފާސިޤެވެ.

މިގެ ޙަޤީޤަތުގައި އެޖާހިލުގެ އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން ބޭނު ބައިގަނޑެއް ފަރާތުން ދިރިއަށް އެއީ ކާފިރުވާން ކުރުވާ ނުންކުރަމެވެ. އެބަހީ ފުލުހެއް ޙުކުމްކޮށް ކުރިއް ކުރުމަކުރެވެ. އެންމެގެ ވަޙީން އެޖާހިލުގައި ދީނުގެ ޝައުޤުވެރިން ރައްދު ދިރިއުޅުވެސް އެއީ ކުފުރު ފާޝަ ކުރިޔާ ބަހުރެވެ. އެބަސްތިން އެބަސް ޢާފިޔާފާކުރުމެވެ. އެއީ ޤާނޫނުގައި الله تعالى ގެ ޙުކުމްފުޅާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ކުރުމުގެ ވަޙުސަމާގައި އެކަމި ނުންކަމަށް ސިޔާދަތް އޭޝޭ ޤާނޫނީގޮތް އެބަހެއްޓެވެ. އެގޮތް ފިޤުހުގައި އަމަލުކުރި ދީނުގެ ބައިސިޔާސީގައި ރިޢާޔަތްކުރުމާ ދިރުގަބަލު ހިދުމަތެވެ. ދިރުގަބަލު ދީނުގެ ބައިވެރިކަމެއް ބަރަކާތް ޖާހިލުންގެ ފުރުޞަތު ކުރުގައިވާ އިޤްތިޞާދީ ބަހަކާ ރާއްޖެ ބަހަށްދެވެ. ބަޔަކާ ސިޔާސީވެރިކަމާ އެ ތަރުބި އެއްޗެއް ހަދާކުރެވެ. އެންމެ އެހެން ބާރުގެ ވިދާޅުވާ ޖާހިލު ފުރުޞަތު ވެސް ޙުކުމް ކުރިއްވާ ސަބަބުން ތަޙުޤީޤުކުރެއެވެ. އެއީ އެކުލެވޭ ޙުކުމްގައި الله تعالى ގެ ޙުކުމްފުޅާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާ ނުންކުރެވެ.

12025 – أتى أبا مجلز ناسٌ من بني عمرو بن سدوس، فقالوا: يا أبا مجلز، أرأيت قول الله:"﴿... وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ٤٤﴾ "، أحق هو؟ قال: نعم! قالوا: ﴿...وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ٤٥﴾ ، أحق هو؟ قال: نعم! قالوا: ﴿...وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ ٤٧﴾ ، أحق هو؟ قال: نعم! قال فقالوا: يا أبا مجلز، فيحكم هؤلاء بما أنزل الله؟ قال: هو دينهم الذي يدينون به، وبه يقولون، وإليه يدْعون، فإن هم تركوا شيئًا منه عرفوا أنهم قد أصابوا ذنبًا! فقالوا: لا والله، ولكنك تَفْرَقُ! قال: أنتم أولى بهذا مني! لا أرى، وإنكم أنتم ترون هذا ولا تحرَّجُون، ولكنها أنزلت في اليهود والنصارى وأهل الشرك= أو نحوًا من هذا.

ތަރުޖަމާ: " އަބޫ މިޖްލަޒު އަރިހަށް ބަނޫ ޢަމްރު ބިން ސަދޫސްގެ ދަރިކޮޅުގެ ބަޔަކު އައެވެ. އެހެން ބުނެފިއެވެ: 'އޭ އަބޫ މިޖްލަޒުއެވެ. الله ގެ ބަސްފުޅުގެ (އަދި الله ބާވައިލެއްވި ވަޙީއާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާ ފަރާތްތަކީ، އެބައިމީހުންނަކީ، އެއީ ކާފިރުންނެވެ)،

އެއީ ޙައްޤު ބަސްފުޅެއް ކަމުގައި ދެކެވުނުހެއްޔޯ؟' ޖަވާބުގައި އާއެކޭ ވިދާޅުވިއެވެ. އެމީހުން ބުނެއެވެ.' (އަދި الله ބާވައިލެއްވި ވަޙީއާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާމީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންނަކީ އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ) އެއީ ޙައްޤު ބަސްފުޅެއް ކަމުގައި ދެކެވުނުހެއްޔޯ؟ ' ޖަވާބުގައި އާއެކޭ ވިދާޅުވިއެވެ. އެއަށްފަހު އެމީހުން ބުނެއެވެ. ' (އަދި الله ބާވައިލެއްވި ވަޙީއާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާމީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންނަކީ އެއީ ފާސިޤުންނެވެ) އެއީ ޙައްޤު ބަސްފުޅެއް ކަމުގައި ދެކެވުނުހެއްޔޯ؟ ' ޖަވާބުގައި އާއެކޭ ވިދާޅުވިއެވެ. އެއަށްފަހު އެމީހުން ބުނެއެވެ. : 'އާ އަބޫ މިޖްލަޒެވެ، އެހެން ކަމުގައިވާނަމަ މިމީހުން الله ގެ ޙުކުމްފުޅާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމްކުރޭހެއްޔޯ؟' ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ : 'އެއީ އެމީހުން އެދިނީއްގެ ދަޢުވައި މިއީ އެމީހުންގެ ދީނެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނާނީ އާދައިގާ ގޮތަށެވެ. އަދި އެމީހުން ދަންނަވައިދެނީ އެއަށެވެ. އެދީނުގެ ތެރެއިން ކަމެއް އެމީހުން ދޫކޮށްލައިފިނަމަ، ފާފައެއް ކުރިވިއްޖެކަން އެމީހުންނަށް އެނގޭކަން ކަލޭމެންނަށް އެގޮތެވެ.' އެމީހުން ބުނެއެވެ. 'الله ގަންދީބަސްކޮށް، އެހެންކަމުން ނޭނގެވެ. އެހެންނަމަވެސް ތިޔާ ތިޔަކަންނޭނގެތޯ!' ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ : 'ތިޔަކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށްވުރެ ތިޔަބައިމީހުން ޙައްޤުވެގެންވެއެވެ. ތިޔަ އަޅުގަނޑު ދެނޭ ގޮތެއް ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުންނެވެ. އެހެންނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުން އެމީހުންނަށް ބިރުގަތުމުގެ ސަބަބުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަންކަން ކުރިއަށް ގެންދިއުން ހުއްޓުވައެވެ.[147] އެހެންނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުން އެކަން ނުކުރަނީ އެމީހުންނަށް ބިރުގަތުމުންނެވެ.' = ނުވަތަ މިފަދަ ގޮތަކަށެވެ.

12026 - قعد إلى أبي مجلز نفرٌ من الإبَاضيَّة، قال فقالوا له: يقول الله:"﴿ ... وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴾"،"﴿ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴾"،"﴿ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ ﴾"! قال أبو مجلز: إنهم يعملون بما يعلمون = يعني الأمراء = ويعلمون أنه ذنب! قال: وإنما أنزلت هذه الآية في اليهود! والنصارى قالوا: أما والله إنك لتعلم مثل ما نعلم، ولكنك تخشاهم! قال: أنتم أحق بذلك منّا! أمّا نحن فلا نعرف ما تعرفون! [قالوا] : ولكنكم تعرفونه، ولكن يمنعكم أن تمضوا أمركم من خشيتهم!

މާނައީ : " އަބޫ މިޖްލަޒު އަރިހުގައި އިބާޟިއްޔާގެ ބަޔަކު އިށީނެވެ. ބުނެއެވެ. އެމީހުން އާދަރިހު ބުނެއެވެ. 'الله ވަޙީކުރައްވައި : (އަދި الله ބާވައިލެއްވި ވަޙީއާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާމީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންނަކީ އެއީ ކާފިރުންނެވެ) (އެބައިމީހުންނަކީ އެއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ) (އެބައިމީހުންނަކީ އެއީ ފާސިޤުންނެވެ) މިފަދައިންނެވެ! އަބޫ މިޖްލަޒު ވިދާޅުވިއެވެ : 'ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ޢަމަލުކުރަނީ އެމީހުންނަށް އެނގޭ ކަންކަމުގެ ގޮތުންނެވެ. = އެބަހީ އަމީރުންނެވެ = އަދި އެމީހުންނަށް އެއީ ފާފައެއް ކަން އެނގެއެވެ! އެއަށްފަހު ވިދާޅުވިއެވެ : 'ހަމަކަށަވަރުން މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނީ ޔަހޫދީންނައި ބާރުގަދަވެއްޖެނަމައެވެ! އަދި ނަޞާރާއިންނައި ބާރުގަދަވެއްޖެނަމައެވެ.' އެމީހުން ބުނެއެވެ : 'الله ގަންދީ ހުވާކުރަން ބުނަމެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭ ފަދައިން ތިބާއަށްވެސް އެނގެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ތިބާ ބިރުގަންނަނީ އެމީހުންނަށެވެ!' ޖަވާބުގައި ވިދާޅުވިއެވެ : 'އެކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށްވުރެ ޙައްޤު ތިޔަބައިމީހުންނެވެ. އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ތިޔަބައިމީހުން އެނގޭ ކަންކަން އަޅުގަނޑުމެން ނޭނގޭނެއެވެ!' (އެމީހުން ބުނެއެވެ) : 'އެހެންނަމަވެސް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެކަން އެނގެއެވެ. އެކަމަކު ތިޔަބައިމީހުންގެ ބިރުން ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ކަންކަން ކުރިއަށް ގެންދިއުން ހުއްޓުވަނީއެވެ!

މިދިރާސާތަކީ ބައިގަދޮން ބަޔަކު ސިފައިނެތް ފަރަޢިސާގެ މުޙައްމަދު އަޙްމަދު މުޙައްމަދު ޝާކިރު ވަނީ ބަޔާންކޮށްދެއްވާފައި[148] ވާގޮތަ ތަޙްކީގުގައިވާގޮތް :

---

[147] އެބަހީ އެމީހުން ޚިޔާނާތްތެރި ގޮތުގައި ޙާކިމުން އަމަލުކުރާ ވަގުތެއް. އަދި ފާފަޔެއް ކަމުގައި ކަށަވަރުކުރެވިފައިވާ ކަމެއްގައި ފާފަކުރާ ގޮތަށެވެ.

[148] قال أحمد محمد شاكر في حاشية تقسير الطبري: عن الأثرين كما يلي: (الأثران: 12025، 12026–اللهم إني أبرأ إليك من الضلالة. وبعد، فإن أهل الريب والفتن ممن تصدروا للكلام في زماننا هذا، قد تلمس المعذرة لأهل السلطان في ترك الحكم بما أنزل الله، وفي القضاء في الدماء والأعراض والأموال بغير شريعة الله ==

==

التي أنزلها في كتابه، وفي اتخاذهم قانون أهل الكفر شريعة في بلاد الإسلام. فلما وقف على هذين الخبرين، اتخذهما رأيًا يرى به صواب القضاء في الأموال والأعراض والدماء بغير ما أنزل الله، وأن مخالفة شريعة الله في القضاء العام لا تكفر الراضي بها، والعامل عليها.

والناظر في هذين الخبرين لا محيص له عن معرفة السائل والمسئول، فأبو مجلز (لاحق بن حميد الشيباني السدوسي) تابعي ثقة، وكان يحب عليا رضي الله عنه. وكان قوم أبي مجلز، وهم بنو شيبان، من شيعة علي يوم الجمل وصفين. فلما كان أمر الحكمين يوم صفين، واعتزلت الخوارج، كان فيمن خرج على علي رضي الله عنه، طائفة من بني شيبان، ومن بني سدوس بن شيبان بن ذهل. وهؤلاء الذين سألوا أبا مجلز، ناس من بني عمرو بن سدوس (كما في الأثر: 12025) ، وهم نفر من الإباضية (كما في الأثر: 12026) ، والإباضية من جماعة الخوارج الحرورية، هم أصحاب عبد الله بن إباض التيمي (انظر هذا التفسير 7: 152-153، تعليق: 1) ، وهم يقولون بمقالة سائر الخوارج في التحكيم، وفي تكفير علي رضي الله عنه إذ حكم الحكمين، وأن عليًا لم يحكم بما أنزل الله، في أمر التحكيم. ثم إن عبد الله بن إباض قال" إن من خالف الخوارج كافر ليس بمشرك، فخالف أصحابه، وأقام الخوارج على أن أحكام المشركين تجري على من خالفهم.

ثم افترقت الإباضية بعد عبد الله بن إباض الإمام افتراقًا لا ندري معه -في أمر هذين الخبرين-من أي الفرق كان هؤلاء السائلون، بيد أن الإباضية كلها تقول: إن دور مخالفيهم دور توحيد، إلا معسكر السلطان فإنه دار كفر عندهم. ثم قالوا أيضًا: إن جميع ما افترض الله سبحانه على خلقه إيمان، وأن كل كبيرة فهي كفر نعمة، لا كفر شرك، وأن مرتكبي الكبائر في النار خالدون مخلدون فيها.

ومن البين أن الذين سألوا أبا مجلز من الإباضية، إنما كانوا يريدون أن يلزموه الحجة في تكفير الأمراء، لأنهم في معسكر السلطان، ولأنهم ربما عصوا أو ارتكبوا بعض ما نهاهم الله عن ارتكابه. ولذلك قال لهم في الخبر الأول (رقم: 12025): "فإن هم تركوا شيئًا منه عرفوا أنهم قد أصابوا ذنبًا"، وقال لهم في الخبر الثاني"إنهم يعملون بما يعملون ويعلمون أنه ذنب".

وإذن، فلم يكن سؤالهم عما احتج به مبتدعة زماننا، من القضاء في الأموال والأعراض والدماء بقانون مخالف لشريعة أهل الإسلام، ولا في إصدار قانون ملزم لأهل الإسلام، بالاحتكام إلى حكم غير حكم الله في كتابه وعلى لسان نبيه صلى الله عليه وسلم. فهذا الفعل إعراض عن حكم الله، ورغبة عن دينه، وإيثار لأحكام أهل الكفر على حكم الله سبحانه وتعالى، وهذا كفر لا يشك أحد من أهل القبلة على اختلافهم في تكفير القائل به والداعي إليه.

والذي نحن فيه اليوم، هو هجر لأحكام الله عامة بلا استثناء، وإيثار أحكام غير حكمه في كتابه وسنة نبيه، وتعطيل لكل ما في شريعة الله، بل بلغ الأمر مبلغ الاحتجاج على تفضيل أحكام القانون الموضوع، على أحكام الله المنزلة، وادعاء المحتجين لذلك بأن أحكام الشريعة إنما نزلت لزمان غير زماننا، ولعلل وأسباب انقضت، فسقطت الأحكام كلها بانقضائها. فأين هذا مما بيناه من حديث أبي مجلز، والنفر من الإباضية من بني عمرو بن سدوس!!

ولو كان الأمر على ما ظنوا في خبر أبي مجلز، أنهم أرادوا مخالفة السلطان في حكم من أحكام الشريعة. فإنه لم يحدث في تاريخ الإسلام أن سن حاكم حكما وجعله شريعة ملزمة للقضاء بها. هذه واحدة. وأخرى، أن الحاكم الذي حكم في قضية بعينها بغير حكم الله فيها، فإنه إما أن يكون حكم بها وهو جاهل، فهذا أمره أمر الجاهل بالشريعة. وإما أن يكون حكم بها هوى ومعصية، فهذا ذنب تناوله التوبة، وتلحقه المغفرة. وإما أن يكون حكم به متأولا حكمًا خالف به سائر العلماء، فهذا حكمه حكم كل متأول يستمد تأويله من الإقرار بنص الكتاب، وسنة رسول الله.

وأما أن يكون كان في زمن أبي مجلز أو قبله أو بعده حاكم حكم بقضاء في أمر، جاحدًا لحكم من أحكام الشريعة، أو مؤثرًا لأحكام أهل الكفر على أحكام أهل الإسلام، فذلك لم يكن قط. فلا يمكن صرف كلام أبي مجلز والإباضيين إليه. فمن احتج بهذين الأثرين وغيرهما في غير بابها، وصرفها إلى غير معناها، رغبة في نصرة سلطان، أو احتيالا على تسويغ الحكم بغير ما أنزل الله وفرض على عباده، فحكمه في الشريعة حكم الجاحد لحكم من أحكام الله: أن يستتاب، فإن أصر وكابر وجحد حكم الله، ورضى بتبديل الأحكام= فحكم الكافر المصر على كفره معروف لأهل هذا الدين. واقرأ كلمة أبي جعفر بعد ص: 358، من أول قوله: "فإن قال قائل". ففيه قول فصل. وتفصيل القول في خطأ المستدلين بمثل هذين الخبرين، وما جاء من الآثار هنا في تفسير هذه الآية، يحتاج إلى إفاضة، اجتزأت فيها بما كتبت الآن، وكتبه محمود محمد شاكر.) انظر تفسير الطبري = جامع البيان ت شاكر (10/ 348)

މިބަސްކޮޅު ތަރުޖަމާ ނުކޮށް ދޫކޮށްލެވިފައިވަނީ، މިއީ މިދިޔުން މުޤައްދިމާކުރުމުގެ ތެރޭގައި އިޝާރާ ކުރެވިފައިވާ ބަޔަކަށްވާތީއެވެ. އަދި އެއީ ޚާއްޞަ ނުކުތާ ސިންގާފައިވާ ވަގުތު ގެނެސް ގޮތުގެފައިވާފައިވާ. މިބައިގައި ފާރުތެރެފައިވާ ވާހަކަ ހުރިހާ ކޮންމެ ބާވަތެއްގެ މިފަދަކަމެއް ނުހިމެނޭ. މިދިޔުމަކީ، އަދި ޚާއްޞަ އަހަރު ދުވަ ބަސްތަކެއް ކަމުގައިވެފައިވާތީ، އެކަމަކު މިފަހަރުވަނަ الله تعالىٰ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ ފަހުން ވަނީ ކަމަށް އެއްމިވާ ކުރެވޭނެއެވެ.

އެގޮތުން ޝާފިޢީ ވިދާޅުވެއްވަނީ ޝަރުޢުގެ އަހުލުވެރިންނާއި ފިޤުހާއިގެ އަހުލުވެރިންގެ ތެރެއިން މިޢާމަލާގައި ވާހަކަދައްކާ މީހުން، اللہ تعالیٰ ގެ ޙުކުމުވުމާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމްނުކުރާ ޤައުމުތަކުގެ ޙުކުމް ދީފައި ވާ ހަދީޘްތަކާއި، އޭގެ ބައިތަކުގައި ކާފިރުންގެ ޤާނޫނުތައް އިސްލާމީ ބިންތަކުގައި ވާހަކަދައްކާ ބައެއްކަމުގެ ބާރުއަޅުއްވައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް މިއިރުގައިވެސް ޤާނޫނުތައް އެމީހުންނަށް ހިފައި އެއީ اللہ تعالیٰ ގެ ޙުކުމާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމްކުރާ ގައުމުތަކުގެ ނިޔަލަށް ނުވާނެ ކަމަށް ވިޔަސް ތަރުޖަމާ ކަމަކެވެ. އަދި އެއިން ފޮތުގެ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފު، އެކަމަށް ބަލާއިރު އޭގެ މަސްއަލަތަކުގެ ކުރިން ޙުކުމްކުރާ ގޮތަށް ޙަވާލުވެ ވެފައި ނުވާ ކަމަށެވެ، މިގޮތުން ދިރާސާކުރުމުގެ ވިޔަފާރީގެ ނުބައި ކުރިއެރުމުގެ ބައިތަކުގައި، ފާއިދާ ސުރައުގެ މިއަދުގެ ޤަރީބުއޮތް ބޭނުންކުރަމުންދަނީ، ފާހަގަކޮށް ކުރިމަތިވާ ވިޔަފާރި ޤާނޫނުތަކަށް އުސޫލުކަމަށް ކަމަކެވެ. އަދި اللہ تعالیٰ ނަހީކުރެއްވި ކަމެއް ކުރުމަކީ ޤާނޫނީ ކަމެއް ނޫން ކަމެއް، އެއީ ހާލަތެއް ކަމުގައި އަޅާ މިއުގެ ވިޔަފާރިކަމަށް ބާރުއަޅުއްވައެވެ. އެއަށްފަހު އޭގެ ސަބަބުތައް ބާރުއަޅުއްވައިފައެވެ. އަދި މިދަލީލަކީ اللہ تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމްނުކުރާ ކާފިރުންގެ ކަމަށް ބަލައި ބާރުއަޅާ ކުރިއެރުމެއް ނޫން ކަމުގައި ބާރުއަޅުއްވައެވެ.

މިބަސްފުޅުން އެނގޭ ގޮތުގައި، ޚާރިޖީން މިއާއަތްތަކަށް ބޭނުންކުރާ ގޮތްތަކަށްވުރެ ކުރިންވެސް ބާރުއަޅުއްވާ ފަރާއިން اللہ تعالیٰ ގެ ވަޙްދާނިއްޔަތުގެ ބައެއް އެއްގޮތަށް ކަމަކީ ޝިރުކުވެރިކަމެއްކަމަށް ޙުކުމްކުރާ ކަމަށެވެ. އެއީ اللہ تعالیٰ ކުރުމަށް ނަހީކުރައްވާފައިވާ ބަރާބަރަކަށް ކުރުމުގެ އެވެ. އެއީ ބާރުއަޅާފައި ކުރި ފުރިހަމަކުރައްވާ ކުރިއަށް ކަމެއްގެ ބައެއް އެއްގޮތަށް ކަމެއް ނުކުމެ ދޫކޮށްލައިފިނަމަ އެއީ ހާލަތު ކަމެއް ކަމަށް، ޙުކުމްކުރުމުގެ މަނައަށް އޭގައި ބާރުއަޅުއްވާ ޙުދޫދު ތިމާގެ ނަފްސު އިޖްތިހާދު މަނާވެގެންދާ މަނައިގައެވެ.

މިކަން އިތުރަށް ބާޔާނާ ގޮތުގެ އެބަހުއްޓެވެ. މާއިދާ ސޫރަތުގެ މިއާޔަތްތަކުގެ ޝަރަޙަކުރުމުގެ ގޮތުގައި ޢަބްދުލް ޢަޒީޒު ބިން ޔަޙްޔާ އަލްކިނާނީ (ނިޔާވީ 240ހ.) ވިދާޅުވެއްވާ މިބަސްފުޅުންވެސް މިކަން އެނގެއެވެ :

سئل عبد العزيز بن يحيى الكناني عن هذه الآيات ، فقال : إنها تقع على جميع ما أنزل الله لا على بعضه ، فكل من لم يحكم بجميع ما أنزل الله فهو كافر ظالم فاسق ، فأما من حكم بما أنزل الله من التوحيد وترك الشرك ، ثم لم يحكم بجميع ما أنزل الله من الشرائع لم يستوجب حكم هذه الآيات . وقال العلماء : هذا إذا رد نص حكم الله عيانا عمدا ، فأما من خفي عليه أو أخطأ في تأويل فلا[149]

މާނައީ : މިއާޔަތްތަކާއި ބެހޭގޮތުން ޢަބްދުލް ޢަޒީޒު ބިން ޔަޙްޔާ އަލްކިނާނީ އާއި ސުވާލުކުރެވުނުއިރުން ވިދާޅުވިއެވެ : 'އެކަން ވާނީ اللہ تعالیٰ ބާވައިލެއްވި ހުރިހާ އެއްޗަކާއި ކަމުގައެވެ. އޭގެ ބައެއްކަމަށް ނޫނެވެ. ފަހެ، اللہ تعالیٰ ބާވައިލެއްވި ހުރިހާ އެއްޗަކާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާ ކޮންމެ މީހަކީ، އޭނާ ކާފިރެކެވެ. އަދި ޒާލިމެކެވެ. އަދި ފާސިޤެކެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ތައުޙީދުގެ ގޮތުން اللہ ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމްކޮށް، ޝިރުކު ދޫކޮށްލައި، ދެން ބާވައިލެއްވި ޝަރީޢަތްތަކުގެ ހުރިހާ ކަމެއްގައި އެއާއި ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމްނުކުރާ ނަމަ، މިއާޔަތްތަކުގެ ޙުކުމް އޭނާއަށް ލާޒިމެއް ނުވެއެވެ. އަދި ޢިލްމުވެރިން ވިދާޅުވެއެވެ : 'މިއީ (އެބަހީ ކާފިރުވާނީ) اللہ ބާވައިލެއްވި ޙުކުމުގެ ނައްޞު ފާޅުގައި އަދި ޤަސްދުގައި ރައްދުކުރުމުގައެވެ. އެއާއި ޚިލާފަށް މަސްއަލައެއް ނޭނގި، ނުވަތަ އޭގެ މާނަކުރުމުގައި ކުށެއް ވެއްޖެނަމަ، އެހެނަކު (ކާފިރެއް ނުވާނެއެވެ).

149 މިރިވާޔަތް މާއިދާ ސޫރަތުގެ : 44 ވަނަ އާޔަތުގެ ތަފްސީރުގައި تفسير البغوي ދިރާސާކުރެވިފައެވެ.

މިރިވާޔަތުގައިވާ، ތަޙްރީފާއި ޝަރުޢުގެ ކަންކަމުގައި 'اللہ تعالیٰ ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމް ކުރުމަށްފަހު' އެއިރުގެ ބާވައިލެއްވިފައިވާ ދީން ހުރި ޙުކުމްތަކުގެ ތެރެއިން ހުރިހާ ކަމެއް ނުކުރެވުނަސް އެމީހުނަ ކުފުރެއް ނުވާނެއެވެ. އޭގެ މާނައަކީ އޭނާގެ އިމާންކަން ނަގާފާ ޢަމަލެއް ދޫނުކޮށްލާނަމަ އެހާ ކަށަވަރުވާނެކަމަށެވެ. އެގޮތުން ޙަރާމްކުރެވިފައިވާ ގޮތަށް ކުރިޔަސް ކާފަރުނުވާނެ ވަގުތަށެވެ. އެއާ ހިފާފަން اللہ تعالیٰގެ ޙުކުމްފުޅާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރުމަކީ ކުފުރެކެވެ. އަދި އެއިރާގެ ޙުކުމް ފުދެ ދޫކޮށްލުމަށްފަހު އެހެން ޙުކުމެއް ކުރުމަކީ އެއިރާހެން ޝަރުޢު ކުރުމެވެ. އަދި އެއީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޙުކުމްކުރުމެވެ. މިރިވާޔަތުން ފާހަގަވާނީ ތަރައިން 'اللہ تعالیٰގެ ބާވައިލެއްވި ބާވައިލެއްވުމާއި އެއްގޮތަށް' ޙުކުމް ކުރުމަށް ޝަރުޢު ކަންކަމުގައި ޙުކުމް ނުކުރުމަށް ބަދަލުކުރުމަށް، މިޢާދާތައް ފަރިތަ ކަމެއްކަމެވެ. އެހެން، އެކަންކަމަށް ބަދަލުކުރުމަށް ޙުކުމްކުރަންޖެހޭ ކަމެއްގެ ބަދަލުގައި ކިޔަމަންވެ ތަބާވާންޖެހޭ މާނައިގައި ދަލީލުވާ ކަންކަމެވެ. މިކަމުން އެނގިގެން ދަނީ، މިރިވާޔަތާކަމުގައި ވާރިދުވެފައިވާ ޙުކުމްގެ މާނަ ހުކުމްދިނުމެވެ، އެމީހުންނަކީ ޙައްޤުދީފައިވާ ދުވަހުގެ ޝަރަޢީ ކަންކަމަށް ނަރަކަނީ اللہ تعالیٰ ބާވައިލެއްވި އިސްލާމް ދީން ބަދަލުކޮށް ކާފިރުވެފައިވާ ކަމެއްކަމުގައިވެއެވެ.

މިބަޔާނެއް ފަޚްރުއްދީން އައްރާޒީގެ ތަފްސީރުގައި ބަޔާންކުރައްވައިވާ އަންނަނިވި ވާހަކަތަކުންވެސް ސާފުވާނެއެވެ:

606 هـ	التفسير الكبير	فخر الدين الرازي محمد بن عمر بن حسين القرشي الطبرستاني

މިއާޔަތް ތަފްސީރުކުރައްވަމުން ފަޚްރުއްދީން ރާޒީ ވިދާޅުވެފައިވަނީ މިއާޔަތުގައި ދެމައްސަލައަކަށް ބަޔާންވެފައިވާ ކަމަށެވެ. އެއީ :

المسألة الأولى : المقصود من هذا الكلام تهديد اليهود في إقدامهم على تحريف حكم الله تعالى في حد الزاني المحصن ، يعني أنهم لما أنكروا حكم الله المنصوص عليه في التوراة وقالوا : إنه غير واجب ، فهم كافرون على الإطلاق ، لا يستحقون اسم الإيمان لا بموسى والتوراة ولا بمحمد والقرآن .

المسألة الثانية : قالت الخوارج : كل من عصى الله فهو كافر . وقال جمهور الأئمة : ليس الأمر كذلك ، أما الخوارج فقد احتجوا بهذه الآية وقالوا : إنها نص في أن كل من حكم بغير ما أنزل الله فهو كافر ، وكل من أذنب فقد حكم بغير ما أنزل الله ، فوجب أن يكون كافرا وذكر المتكلمون والمفسرون أجوبة عن هذه الشبهة .

މާނައީ : އެއްވަނަ މައްސަލަ : މިއާޔަތުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ވާހަކައިގެ މަޤްޞަދަކީ ޔަހޫދީންނަށް ބިރުދެއްކުމެވެ. އެއީ އެމީހުން ޒިނޭކުރި ފިރިހެނުންނާއި އަންހެނުންނަށް ދޭންވާ اللہ تعالیٰ ގެ ޙުކުމްފުޅު ތަޙްރީފުކޮށް ބަދަލުކުރުމުންނެވެ. އޭގެ މާނައަކީ، ތަޢުރާތުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ اللہ تعالیٰގެ ޙުކުމްފުޅު އިންކާރުކުރީ، އެއީ ވާޖިބެއް ނޫން ކަމަށް ބުނެގެން، ސަބަބުން އެމީހުންނަކީ މުޠުލަޤުކޮށް ކާފިރުންނެވެ. މޫސާގެފާނާއި ތަޢުރާތަށް އިމާންވާކަމުގެ ނަން އެމީހުންނަށް ބޭއްވުމަށް ނުހެދޭނެއެވެ. އަދި މުޙައްމަދުގެފާނާއި ޤުރުއާނަށް އިމާންވާކަމުގެ ނަމެއްވެސް ބޭއްވުމަށް ނުހެދޭނެއެވެ.

ދެވަނަ މައްސަލަ : ޚަވާރިޖުން ބުނެއެވެ : اللہ އަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާ ކޮންމެ މީހަކީ ކާފިރެކެވެ. އަދި ޖުމްހޫރު އިމާމުން ވިދާޅުވެއެވެ : ކަންތައް އެގޮތަކަށް ނޫނެވެ. ޚަވާރިޖުން ދަލީލަކަށް ނަގާފައިވަނީ މިއާޔަތެވެ. ޚަވާރިޖުން ބުނެއެވެ : މިއީ اللہ ބާވައިލެއްވި ޙުކުމަކުން ފިޔަވައި ޙުކުމްކުރާ ކޮންމެ މީހަކީ ކާފިރެއްކަމަށް ދަލީލުކުރާ ނައްޞެކެވެ. އަދި ފާފައެއް ކުރާ ކޮންމެ މީހަކީވެސް اللہ ގެ ޙުކުމަކުން ފިޔަވައި ޙުކުމްކުރި މީހެކެވެ. އެހެންކަމުން އޭނާ ކާފިރެއްކަމުގައި ވާންޖެހެއެވެ.

މުތަކައްލިމުންނާއި މުފައްސިރުން މިޝުބުހަތަށް ޖަވާބުދީފައިވެއެވެ :

(އެހެންނަމަވެސް، ފަޚްރުއްދީން އައްރާޒީ އެކި ފަރާތްތަކުން ނިސްބަތްކޮށް 5 ޖަވާބު ދެއްވާފައިވެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ކޮންމެ ޖަވާބެއް ފަށް ޝަރީޢަތް ބަލައިގަތް ގޮތް ބަޔާން ކޮންމެ ޖަވާބެއް ފަޚްރުއްދީން އައްރާޒީ ދަނެގަތް ގޮތް ބަޔާން ކޮށްފައި ވާނެއެވެ. އެއީ މިބަސްތަކެވެ :)

والخامس : قال عكرمة : قوله ﴿... وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ ﴾ إنما يتناول من أنكر بقلبه وجحد بلسانه ، أما من عرف بقلبه كونه حكم الله وأقر بلسانه كونه حكم الله ، إلا أنه أتى بما يضاده فهو حاكم بما أنزل الله تعالى ، ولكنه تارك له ، فلا يلزم دخوله تحت هذه الآية ، وهذا هو الجواب الصحيح والله أعلم .

މާނައީ : އަދި ފަސްވަނައަށް : އިކުރިމާ ވިދާޅުވިއެވެ : "الله ގެ ވަޢީދުބަސްފުޅު (އަދި އެއިލާހުގެ ޙުކުމްފުޅުން ޙުކުމްނުކުރާ މީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންނަކީ އެއީ ކާފިރުންނެވެ) މިވަޢީދުބަސްފުޅު ފޯރާނީ އެކަމާ ހިތުން އިންކާރުކޮށް އެކަމާ ދުލުން ދެކޮޅުހަދައިފި މީހާއެވެ. އެއާއި ހިތުގައި އެއީ اللهގެ ޙުކުމްފުޅުކަން އެނގިހުރެ، އަދި އެއީ اللهގެ ޙުކުމްފުޅުކަން ދުލުން އިޤްރާރުވެފައި، އޭނާ އެއީ الله تعالى ބާވައިލެއްވި ޙުކުމާއި ޚިލާފު ޙުކުމެއް ކުރާނަމަ، އެކަމުގެ ސަބަބުން އެމީހާ ކާފިރެއް ނުވާނެއެވެ. ވީމާ، މިއާޔަތުގެ ދަށަށް އޭނާ ވަދެގެން ނުވާނެއެވެ." މިއީ ޞައްޙަ ޖަވާބެވެ، އަދި ވީހާވެސް ދަންނަވޮޑިގެންވަނީ اللهއެވެ.

ފުޤަހާއުން އައްރާޒީގެ މިވާހަކަތަކުން ސާފުވެގެންދާ ގޮތުގައި ޚަވާރިޖުން ހުރިގޮތް އަދިހުންގެ ބޭނުމަކީ ޖާހިލުކަމެވެ، މިއާއެކު ބޭނުންތައްގެން الله تعالى ބާވައިލެއްވި ގޮތާއި ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރާ މީހުންނަކީ ކާފިރުންނެވެ. ކަމާބެހޭ ބަސްފުޅުތަކުގެ ބޭނުން ހިފަމުންނެވެ. އެހެންވެ، އެއަށް ތަބާވާ މީހުން ބުނަނީ ގުނާހުގެ ކަބީރާ ކުރާ އެއްވެސް މީހަކު 'ކާފިރު ނުވާ' ކަމަށެވެ. އެއީ الله تعالى ބަޔާންކޮށްދެއްވި ދީނާއި ޚިލާފަށް ޙުކުމް ކުރުމަކީ، الله تعالى ބާވައިލެއްވި ކަމެއް - މިޘާލަކަށް ރަޖްމުކުރުން، ޤިޞާޞް ހިފުން ފަދަ ކަމެއް - ދޫކޮށްލާ މީހާ ކާފިރު ނުވާކަމަށެވެ. އެގޮތުން ޚަވާރިޖުން ބުނަނީ ރަޖްމުކުރުން ފަދަ ކަމެއްގައި ވެސް الله تعالى ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ޙުކުމްނުކުރާ މީހާ ކާފިރުވާނެ ކަމަށެވެ. އެއީ ފަހެ ކާފިރެއްވާނެ ކަމަށް ބުނާ ބަހެކެވެ. އެހެންނަމަވެސް ފުޤަހާއުން ބުނަނީ ކަބީރާ ފާފައެއް ކުރާ މީހަކު ކާފިރު ނުވާކަމަށެވެ. އަދި ކާފިރުވާނީ އެކަމެއް ޙަލާލުކަމަށް ބުނާ މީހާއެވެ. އެހެންކަމުން ކަބީރާ ފާފަ ކުރާ މީހުން ބުނަނީ ކާފިރުން ނޫނެވެ. އަދި ކަބީރާ ކުރާ ނަމަވެސް އެ ކަމެއް ޙަލާލުކޮށްފިނަމަ ކާފިރުވާނެއެވެ. ބަލާއިރު ކާފިރުވާކަމަށް ބުނެވޭނީ ބޭނުންތައް ޙަލާލު ކުރުމުންނެވެ. ދެން އިތުރަށް އަނެއްކާ ޙުކުމްކުރާ ކަމެއް ކާފިރުކުރުވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ބުނަނީ ކީއްވެތޯއެވެ. ދެން ފުޤަހާއުން އައްރާޒީގެ ބަސްފުޅުތަކަށް ބަލާއިރު ޙުކުމް ނުކުރުމަކީ ޙަރާމް ކަމެއް ކަމާއި އެކަމުގެ ސަބަބުން ކާފިރުވުމެއް ނެތްކަމެވެ. ދެން ޙުކުމް ނުކުރުމަކީ ޙަރާމްކަމެއް ކަމުގައި ވާނަމަ ބޭނުމަކީ ބުނެދެވޭ ގޮތެވެ.

الثاني : قال عطاء : هو كفر دون كفر ، وقال طاوس : ليس بكفر ينقل عن الملة كمن يكفر بالله واليوم الآخر ، فكأنهم حملوا الآية على كفر النعمة لا على كفر الدين ، وهو أيضا ضعيف ; لأن لفظ الكفر إذا أطلق انصرف إلى الكفر في الدين

މާނައީ : ދެވަނައަށް : ޢަޠާ ވިދާޅުވިއެވެ : 'އެއީ ކުފުރަށްވުރެ ކުޑަ ކުފުރެވެ.' އަދި ޠާވޫސް ވިދާޅުވިއެވެ : 'އެއީ الله އާއި އާޚިރަ ދުވަހަށް ކާފިރުވުމެއް ފަދައިން މިއްލަތުން ބޭރުކުރުވާ ކުފުރެއް ނޫނެވެ.' ފަހެ، މިދެފަރާތް އެއާޔަތް މާނަކޮށްދިނީ ގިނަ ނިޢުމަތަށް ހިއްޕައިގެން ވާނޭ ކަމަށް ކުރާ ކާފިރުވުމުގެ ގޮތަށެވެ، ދީނީ ކުފުރުގެ ގޮތަށް ނޫނެވެ. މިވެސް ބަލި ބަހެކެވެ. އެހެނީ ކުފުރު ލަފުޒު މިޠްލަޤުކޮށް ބޭނުންކުރާއިރު އެއް ގޮސްގެންދަނީ ދީނީ ކުފުރަށެވެ.

ފުޤަހާއުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަލާގޮތުގައި އިސްލާމު ދީނުގެ މިސާލު ހިތުގައި ބަހައްޓާ އަމުރަށް ގޮސް ނިމުނީ ދީނުގެ ބަސް ގޮވާލެއް ވެސް ނުވާ ކުފުރެއް ކަމުގައި ކަބީރާގެ ކަމުގައި ނުވާ ގޮތަކަށް ފާފަވެރިއެވެ.[150] އެހެނީ، ޝަރީޢަތުގެ ބަޔާން ޤާނޫނަކަށް ނުހައްދައި ޙުކުމްކުރާ މީހާ ކާފިރެއް ނުވާނެ ކަމަށް، ނަފްސާއި ބޭނުމަށް ޙަރާމްކުރުން ޤާނޫނާއި ޙުކުމްކުރުމުގެ ކާފިރުވުމާއި ތަފާތު ފުޤަހާއުން އަޅުގަނޑުމެން ވިދާޅުވެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް ބޭނުން ކާފިރުވާ الله تعالى ބާވައިލެއްވި ޙުކުމް ބަދަލުކުރާ ބާބުގެ ބަޔާން ކުރެވުނު ނަމަ އެ ހިތްޕަވާ މީހާ ވިދާޅުވެއެވެ. މިހާ ކަސްތަކާ އަޅުގަނޑު ބަޔާންކުރާ ގޮތަށް ވިސްނަވާ ގޮތެއް ގޮވާލެވުނު ޝަރީޢަތުގެ އަސާސުގެ ދިމާލަށް ވެރިޔާ ބަދަލުކޮށް ބަހައްޓާ ދީނީ ކަމެއް 'އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް' ބާވަތް ޤާނޫނީ

150 (قال الرازي : ضعف بأنه لو كان كذلك لم يتناول هذا الوعيد اليهود بسبب مخالفاتهم حكم الله في الرجم . وأجمع المفسرون على أن هذا الوعيد يتناول اليهود بسبب مخالفتهم حكم الله في واقعة الرجم) = التفسير الكبير – ޖުޒު ހަ ގަޑަ ޔަށްގެން ދޭއިރު ކުރިއިސްޖިދިއެވެ.

ދެވަނަ ސަފްޙާގައި އައިސްފައިވާ ދިފާޢުތަކަކީ ކަމުގައި ވެސް އަރުވައިވާ ޙުކުމް ކަން އެނގެއެވެ. އެއީ :

1. ޚަވާރިޖުން ބުނަމުންދިޔަ ގޮތަށް ބޮޑުފާފަތަކުން ހުރިހާ އެއްޗެއްގެ ތަޢުބީރުން އެއްވެސް ކަމަކާއި ހިލާފުވާ މީހާ ކާފިރުވާނެއޭ ބުނެވޭ (އެއީ ޚަވާރިޖުންނަށް ކުރުމުންވެސް ކާފިރުވާނެއޭ ބުނެވޭ) މައްސަލައިގެ ތަފްސީރުގައި އައިސްފައިވާ ކުފުރު ނޫން ކުފުރުގެ ދިފާޢުތަކެއް

2. اللہ تعالیٰ ގެ ޙުކުމްކުރުމާއި އެއްގޮތަށް ވަސީލަތްގެ ކަންކަމުގައި ޙުކުމްނުކުރާ މީހާ ކާފިރުވާން ކަމަށް އިތުރު ދީން ޙައްޤުބޭސް، އިތުރު މަސްއޫލު އަދި ގައިގަނޑުކަން ހުރިހާ ފުރައްސާރަކުރުން ބޮޑުވެއްޖެ ދިފާޢުތަކެވެ. އެއީ އިންކާރު ކުރާ ޙާލަތުގައި ކަމުގައި އިތުރު ޙައްޤުބޭސްގެ ދިފާޢުތަކުން ސާފުވެއެވެ. ހަމަ އެހެންމެ އިތުރު މަސްއޫލުގެ ދިފާޢުތަކުގައިވާ ދިރާސާތަކުގައި ހިމެނޭން اللہ تعالیٰ ގެ ޙުކުމްކުރުމާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާމީހާ ކާފިރުކަމުގައިވެއެވެ.[151] އޭގެ މާނައަކީ، ދީނުގައި މަސްހޫރު ހުކުމްގެ ނިޔަތްގައި اللہ تعالیٰ ގެ ޙުކުމްކުރުމާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާމަ ކާފިރު ވާން ކަމެވެ.

ތަފްސީރު ދީނުގެ މުޤައްސިރުންގެ ބަސްތަކަށް އިތުރު ބައްޓަން ތަފްސީރުކުރާ ފަދަ ބަސްތަކެކެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެއީ ކުރީން ދީނުތަކުގައި ބަސްތަކުގެ ހިލާފަށް އިތުރު މައްސަލަތް އެހެނިހެން ބަސްތަކަށް ކަމުގައި ވެފެން މިފަދައިގައި މިބަސްތަކަށް ހިމަނާލެވެ.

719 ھ	تفسير البيضاوي	ناصر الدين أبي الخيرعبد الله بن عمر بن علي البيضاوي

ومن لم يحكم بما أنزل الله مستهينا به منكرا له .فأولئك هم الكافرون لاستهانتهم به وتمردهم بأن حكموا بغيره، ولذلك وصفهم بقوله الكافرون والظالمون والفاسقون، فكفرهم لإنكاره، وظلمهم بالحكم على خلافه، وفسقهم بالخروج عنه. ويجوز أن يكون كل واحدة من الصفات الثلاث باعتبار حال انضمت إلى الامتناع عن الحكم به ملائمة لها

މާނައީ : އަދި ދަން ކަންތައްތަކުން އަދި އިންކާރު ކުރަމުން اللہ ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަކުން ޙުކުމްނުކުރާ މީހުން، އެބައިމީހުންނަކީ ކާފިރުންނެވެ، އެއީ އެމީހުން ފުރައްސާރަކުރުމާއި އަދި އޭގެއިން ނުކުމެ އެހެން ޙުކުމްތަކުން ޙުކުމްކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލާނގެ އެމީހުންނަކީ ކާފިރުންގެ ޒާލިމުން، އަދި ފާސިޤުންގެ ޒާލިމުން اللہ تعالیٰ ސިފަކުރެއްވިއެވެ. އިންކާރުކުރުމުގެ ސަބަބުން ކާފިރުވެ، ޙުކުމްކުރުމުގެ ޚިލާފަށް އަދި އެމީހުންގެ ޒާލިމުވެ، އަދި ނިކުތުމުގެ ސަބަބުން ފާސިޤުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފާސިޤުކަމާ ޙުކުމްކުރުމުގެ ތަރުތީބުން ވިދާޅުވެވެ. ވީމާ ސިފައިގެ ތިންވެސް ސިފައެއް اللہ ގެ ޙުކުމްކުރުމުން ކުރަން ވަކި ޙާލަތެއް ބަލައިގެން، އެއާއި ގުޅޭގޮތުން ސިފަކުރުން ސިފަވުނު ޤާއިމުވެގެންވެއެވެ.

1. أبو السعود محمد بن محمد العمادي، 982 ھ ، تفسير أبي السعود - މިފަދަ އިބާރާތަކުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އޭގެ އިތުރުން ފާހަގަކޮށްލައިވަނީ (والجملة تذييل مقرر لمضمون ما قبلها أبلغ تقرير ، وتحذير عن الإخلال به أشد تحذير ، حيث علق فيه الحكم بالكفر بمجرد ترك الحكم بما أنزل الله تعالى ، فكيف وقد انضم إليه الحكم بخلافه ، لا سيما مع مباشرة ما نهوا عنه من تحريفه ، ووضع غيره موضعه ، وادعاء أنه من عند الله ليشتروا به ثمنا قليلا) - މާނައީ :

---

[151] عن علقمة ومسروق أنهما سألا ابن مسعود عن الرشوة فقال : من السحت : قال : فقالا وفي الحكم ؟ قال : ذاك الكفر ! ثم تلا (ومن لم يحكم بما أنزل الله فأولئك هم الكافرون) – މާނައީ : ޢަލްޤަމާއި މަސްރޫޤު ރިޝްވަތާ ބެހޭގޮތުން ސުވާލުކުރިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ : އަނިޔާވެރި ހަރާމްތަކެއް ސުވާލުކުރިއެވެ. ބަންޑުވެ : އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އަދި ޙުކުމްގައި (ރިޝްވަތު ހިފުމަކީ ކޮންކަމެއް ކަމެއް)؟ ވިދާޅުވިއެވެ : އެއީ ކުފުރެވެ! އެއަށްފަހު (އަދި اللہ ބާވައިލެއްވިތަކެއްޗާއި ގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާ މީހުން، އެބައިމީހުންނަކީ އެއީ ކާފިރުންނެވެ) މިއާޔަތް ކިޔަވާ ވިދާޅުވިއެވެ.

"އަދި މިޒުމްލަތަކީ އޭގެ ކުރިން އަޙްސަނުގައިވާ ވަރަކަށް އިޖުރާން ވަކިގަދަކަމާއި ބަލާލުމުގެ ޔަޤީނުން ގެނެސްދޭ ޒިކުރަކުރާނެ. އަދި އެއާއި ހިލާފު ނުވުމަށް ދެވޭ ވަކިގަދަ އިންޒާރުތަކެވެ. އެއީ، اللهُ تعالى ބާވައިލެއްވި ބާވައިލެއްވުމާއި އެއްޓަކައި ހަމައެކަނި ހުކުމް ނުކުރެ ދީނުކުރުމަށްހިނގަވާނޭ އެކަށީގައި ކުޅުދޭ ހުކުމް ޖަހައްސަވާފައިވާ ތީއެވެ. އެހެން ކަމުގައިވާނަމަ، އެއާއި ހިލާފު ހުކުމެއް ކަނޑައިޅުމަކީ، އެއީ ކަނޑައެޅުން ކަމެއް ހަމައެވެ! އަދި އެއީ ހަމަޖެއްސުން އެހުކުމް ބަދަލުކުރާ ބަދަލުކުރުމާއި، އުސޫލެއް އެއްޗެއް އޭގެ މަގާމަށް ގެނައުން ނަހާރުކޮށްފައިވާނެނަތީ އެކަން ކަނޑު، ކަނޑައެޅުމަކީ ކަމެއް ބަދަލުކުރުން ހުކުމް ގޮތުން އެއީ اللهُ تعالى ގެ ހަމަޖެހުމާ އެއްޗެއް ކަމަކީ ދަށުވާކަމެއް ހުރުމެވެ!"

2. محمد جمال الدين القاسمي، 1332 هـ، تفسير القاسمي – އަހުރެ ސަލަފުން މަނުހަޖުގެ އަލްއާމިރީ ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްކޮޅު އިންގޭރި ތަރުޖަމާކޮށްފައިވެއެވެ.

3. سيد قطب، 1386 هـ ، في ظلال القرآن – މިޢުރުފުން ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އޭގެ ތަރުޖަމާ ބަޔަކާއެކީ ކަމަށް ވިދާޅުވެއްޖެއެވެ. ސައްޔިދު ޤުޠުބު ވިދާޅުވި ބަސްކޮޅާއި އެހެން ވިދާޅުވާނޭ ޖުމްލަ ބައެއް ސަލަފުންގެ ލިޔުމުގައި ބަޔާން ކުރެވިފައެވެ.

1255 هـ	فتح القدير الجامع بين فني الرواية	محمد بن علي بن محمد الشوكاني

قوله : ﴿ ... وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴾ لفظ (من) من صيغ العموم فيفيد أن هذا غير مختص بطائفة معينة بل بكل من ولي الحكم

شرح : اللهُ ގެ ވަޙީބަސްކުރުމު : "އަދި الله ބާވައިލެއްވި ބާވައިލެއްވުމާއި އެއްޓަކައި ހުކުމްނުކުރާ މީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންނަކީ އެއީ ކާފިރުންނެވެ!" މިބަސްކުރުމަކާ (من) (މީހާ) – އަކީ އާންމުގޮތް ސީޣާތަކުގެ ތެރެއިން ސީޣާއެކެވެ. އެކަމުން އެނގެނީ މިއީ ވަކި ޖަމާޢަތަކަށް ބައިވެރިކަމަކާއެކު ޚާއްޞަވެފައިވާ ކަމެއް ނޫންކަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެއީ ހުކުމްކުރާ އިސްކުރުވާ ކޮންމެ މީހަކާ ބެހޭކަމެކެވެ.

1386 هـ	في ظلال القرآن	سيد قطب[152]

﴿ ... وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴾

بهذا الحسم الصارم الجازم. وبهذا التعميم الذي تحمله «من» الشرطية وجملة الجواب. بحيث يخرج من حدود الملابسة والزمان والمكان، وينطلق حكماً عاماً، على كل من لم يحكم بما أنزل الله، في أي جيل، ومن أي قبيل..

والعلة هي التي أسلفنا.. هي أن الذي لا يحكم بما أنزل الله، إنما يرفض ألوهية الله. فالألوهية من خصائصها ومن مقتضاها الحاكمية التشريعية. ومن يحكم بغير ما أنزل الله، يرفض ألوهية الله وخصائصها في جانب، ويدعي لنفسه هو حق الألوهية وخصائصها في جانب آخر..وماذا يكون الكفر إن لم يكن هو هذا وذاك؟

وما قيمة دعوى الإيمان أو الإسلام باللسان، والعمل–وهو أقوى تعبيراً من الكلام–ينطق بالكفر أفصح من اللسان؟! إن المماحكة في هذا الحكم الصارم الجازم العام الشامل، لا تعني إلا محاولة التهرب من مواجهة الحقيقة.

والتأويل والتأول في مثل هذا الحكم لا يعني إلا محاولة تحريف الكلم عن مواضعه.. وليس لهذه المماحكة من قيمة ولا أثر في صرف حكم الله عمن ينطبق عليهم بالنص الصريح الواضح الأكيد.

[152] قال أبو عبد الرحمن – هداه الله إلى صرط الله المستقيم ويثبت قلبه عليه – من ادعى أن سيد قطب رحمه الله ليس أهلا لهذا فليعلم أن غيرنا استفادوا من كلامه في كتبهم، والحقيقة الظاهرة البارزة من تفسيره أن الله رضي أن يعلم عبده من علم دينه وحقائقه لم يؤت أحدا ممن ادعى لقب الشيخ لنفسه في عصره. والله يرزق من يشاء بغير حساب

މާނައީ :

"އަދި الله ބާވައިލެއްވި ގޮތުގެމަތިން ޙުކުމްނުކުރާ މީހުންނަކީ، ފަހެ އެބައިމީހުންނަކީ އެއީ ޒާލިމުންނެވެ!"

މިބުނީ ހުކުމަކީ ފައިސަލާކުރަނީވި ނިންމުމުގެ ބާރުންނުކުރާ (من) އަދި އޭގެ ނަތީޖާއެކުލެވޭ ޖެހިލަތުމިގެއިވާ މިއްޔުމުކުރާގެއި އެކު! އެއީ ޢާންމުއެކުރާގެ ބައްޔުންނާއި ޚާއްޞަ ބަސްގެ ބައްޔުން ބާކުރާން ގޮތަކަށް، އެއްގޮތަކަށް ޚާއްޞަވާގެއި އެއްގޮތެއް ގޮތަކަށް، الله ބާވައިލެއްވި ގޮތުގެމަތިން ޙުކުމްކުރާ މީހާގެ ކަމުގައި، އޭގައިވާ ޙާއްޞަކޮށް ބުނެވޭ ނުކުރާ ގޮތަކަށް..

އަދި އޭގެ ސަބަބަކީ އަލްލާހުގެ ކުރިޔަށްވާ ބާރުނުކުރާ ޙާއްޞަކުރެއްވުން .. އެއީ الله ބާވައިލެއްވި ގޮތުގެމަތިން ޙުކުމް ނުކުރާ މީހާ، اللهގެ އުލޫހިއްޔަތު (އިލާހުވަންތަކަމަށް) ސިފަވާގެ އުލޫހިއްޔަތު ގަބޫލުނުކުރާތީއެވެ. އެއީ ޝަރީޢަތް ހަދައި ޤާނޫނުކުރުމުގެ ޙައްޤު ޚާއްޞަކުރާނުވެގެންވެއެވެ. އަދި الله ބާވައިލެއްވި ގޮތުގެމަތިން ޙުކުމް ނުކުރާ މީހާ، اللهގެ އުލޫހިއްޔަތުގެ ސިފަވާގެ ޙައްޤު ޝަރީޢަތް އިޚްތިޔާރު ކުރަނީވެއެވެ. އަދި އެހެން ޝަރީޢަތްކުރާ އިލާހުވަންތަކަމާ ސިފަވާގެ ޙައްޤު ބަޔަކު ޝަރީޢަތް ހަދާ ނިޒާމަކަށް ގަބޫލުކުރަނީވެއެވެ.. މިކަމާއި އެކަން ކުރާ ކަމުގައި ޝަރީޢަތް ދޭން ކުރާ ޙާލު ޤާނޫނުކުރާ ހުށަހެޅީވެ؟

އަދި، ދައުލަތުން ފަށާގޮތުގައި ބައެއް ދަށަށް - އަދި އެއިރަކުގައި ބަލާބަލަން ޢާލަމީ ހުރިކަމުން ވެއްޖެއްޔާ ކަމަކުނިވެ ގޮތުގައި ޝަރީޢަތް ހުރިއުމު ގުވާކަމަށް ގަބޫލު ފަހަނަކީ ގޮވާލި ސިފައެއްގެ ދަށުން ޝަރީޢަތެއް ހަދާ! ހަމަކަށަވަރުކޮށްގެން މިހެންކުރާ ޖައްބާރު ޒާލިމުން ވަޢްލާކުރާ ބާރުކަމާއި ބޯހަޅާ ޤާނޫނު ޖުމްލަގެ މާނައަކީ، ބަޔަކީ ޤާނޫނުކުރުން ދަރަނި ފުރިހަމަކުރެވޭ ދީނުތަކާއި ނުކުރާ ކަމަކަށް ގެނެސް ނުވާއެވެ.

އަދި މިގޮތަށް ޙުކުމްކުރާ ބައެއް ޙުކުމްކުރާ ޢިލްމުގެ ގޮތުން ޒާލިމުވާ، ބާވަ ޢިލްމު ޢިލްމު ނުކުރާ ޒާލިމުން އަދިބައްޔާރުން ވަޢްލާކުރާ ޤާނޫނު ކަމަކުގައި ގެނެސް ނުވާއެވެ.. އަދި اللهގެ ޝަރީޢަތް، ސާފު، އަދި ދީނީ ބޭނުމާ ނަފްސާނީ ކުރާ ފުރިހަމަ ކޮށް ޙުކުމްކުރާ އެބައިމީހުންގެ ގޮތުން ޙައްޤު މީސްތަކުންގެ ފައިދާ ހޯދުމުގެ ޙައްޤު މީހުންގެ ޙައްޤު ފަސާދަ ކޮށްފައި އެހެން ޙާލަތެއް ނުވާނެއެވެ.

އަދި އެއަށްފަހު އެމީހުންނަކީ ޒާލިމުން ކަމަށް ބާވައިލެއްވި ބަދަލަކީ ޙުކުމް ނުކުރާ މީހުން ސިފަކުރުން ހާލަތު ޢާއްމު ވަރަށް ބޮޑުކަމެވެ.

﴿...وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾﴾

والتعبير عام ، ليس هناك ما يخصصه ; ولكن الوصف الجديد هنا هو "الظالمون . "

وهذا الوصف الجديد لا يعني أنها حالة أخرى غير التي سبق الوصف فيها بالكفر . وإنما يعني إضافة صفة أخرى لمن لم يحكم بما أنزل الله . فهو كافر باعتباره رافضا لألوهية الله – سبحانه – واختصاصه بالتشريع لعباده ، وبادعائه هو حق الألوهية بادعائه حق التشريع للناس . وهو ظالم بحمل الناس على شريعة غير شريعة ربهم ، الصالحة المصلحة لأحوالهم . فوق ظلمه لنفسه بإيرادها موارد التهلكة ، وتعريضها لعقاب الكفر . وبتعريض حياة الناس – وهو معهم – للفساد

މާނައީ : "އަދި الله ބާވައިލެއްވި ގޮތުގެމަތިން ޙުކުމްނުކުރާ މީހުންނަކީ، ފަހެ އެބައިމީހުންނަކީ އެއީ ޒާލިމުންނެވެ!"

ތަޢުބީރު ޢާއްމެވެ. އެއާއި ޚާއްޞަ ކުރާނޭ (ވަކި ބަޔަކަށް) ޚާއްޞަކުރާ އެއްވެސް އެއްޗެއް އެނގޭ ނެތެވެ. އެހެންނަމަވެސް މިތަނުގައި އައު ސިފައަކީ "އައު ޒާލިމުން" މިސިފައެވެ.

މި އައުސިފައިގެ މާނައަކީ ކުފުރުގެ ސިފައިން ސިފަކުރެވިފައިވާ ޙާލަތާއި އެހެން ޙާލަތެއް ކަމުގައި ނޫނެވެ. އެހެންނަމަވެސް މާނައަކީ الله ބާވައިލެއްވި ގޮތުގެމަތިން ޙުކުމް ނުކުރާ މީހާ އެހެން ސިފައެއް އިތުރުކުރުމެވެ. ފަހެ އޭނާ، ސުބުޙާނަހޫ-ވަތަޢާލާ - الله ގެ އުލޫހިއްޔަތަށް ދެކޮޅުހެދުމާއި އަޅުތަކުންނަށް ޝަރީޢަތް ޚާއްޞަ ކުރުމުގެ ޙައްޤު ސުބުޙާނަހޫ، އަދި އިންސާނުންނަށް ޝަރީޢަތް ހެދުމުގެ ޙައްޤު ދަޢުވާކުރުމުން އޭނާއަށް އުލޫހިއްޔަތުގެ ޙައްޤު ދަޢުވާކުރާ ސަބަބުން ކާފިރެކެވެ. އަދި އޭނާ ތަނަވަސް، އެއީ މީސްތަކުންނަށް ރަނގަޅު ޙާލަތުތަކާ ރަބުގެ ޝަރީޢަތް ފިޔަވައި،

ކުފުރުގެ އިމާމަށް ހުރައްވާލާއި، މޫސާގެ ޤައުމު - އޭނާ ހިލާފު ޖަމާން - ފިރުޢައުނުގެ ތާބިޢުން ހުރައްވާލުމުގެ އިމާމުން - އިންސާނުން، އުމުރުގެ މަސްއޫލިއްޔަތަށް އުފަލިގެންވާ އުމުރުގެ ފިލުވުމުގެ ޝަރީޢަތް ނޫން އެހެން ޝަރީޢަތްތަކުގެ މައްޗަށް އުމުރުން ގެންދިއުމުގެ ސަބަބުން، އެފަދަ މީހަކީ އަނިޔާވެރިއެކެވެ.

އަދި އެއަށްފަހު އުމުރުންނަކީ ފާސިޤުން ކަމަށް އައިސްފައިވާ އާޔަތް ތަފްސީރު ކުރައްވަމުން ސައްޔިދު ޤުޠުބު ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ.

﴿...وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٤٥﴾﴾

والنص هنا كذلك على عمومه وإطلاقه . . وصفة الفسق تضاف إلى صفتي الكفر والظلم من قبل . وليست تعني قوما جددا ولا حالة جديدة منفصلة عن الحالة الأولى . إنما هي صفة زائدة على الصفتين قبلها ، لاصقة بمن لم يحكم بما أنزل الله من أي جيل ، ومن أي قبيل .

الكفر برفض ألوهية الله ممثلا هذا في رفض شريعته . والظلم بحمل الناس على غير شريعة الله وإشاعة الفساد في حياتهم . والفسق بالخروج عن منهج الله واتباع غير طريقه . . فهي صفات يتضمنها الفعل الأول ، وتنطبق جميعها على الفاعل . ويبوء بها جميعا دون تفريق .

މާނައީ : "އަދި الله ބާވައިލެއްވި ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކުން ޙުކުމްނުކުރާ މީހުންނަކީ، ފަހެ އެބައިމީހުންނަކީ އެއީ ފާސިޤުންނެވެ!"

މިބަސްގައިވާ މިނައްޞުވެސް އަމިއްލަވައިވެސް އުޞޫލީގޮތުން އިތުރުކޮށްދޭނެއެވެ. މީގެ ކުރިން ދިޔުމަށްކުރިވައިވާ ފާސިޤުކަމުގެ ކުފުރާއި އަނިޔާވެރިކަމުގެ ސިފައިގެ އިތުރުން ފާސިޤު ކަމުގެ ސިފަވެސް އިތުރުކުރެވިއްޖެއެވެ. އެބަހުގެ މާނައަކީ އެއީ އާ ޤައުމެއްގެ ވާހަކައެއް އެއް ނޫނެވެ. އަދި އެއީ އެހެން ޙާލަތެއް، އެއީ ކުރިންއުޅުނު ބަޔަކަށް ބަދަލުކުރެވިފައިވާ ހާލަތެއް ނޫނެވެ. އެއީ އެއް ސިފައެއް މައްޗަށް ބާރުއަޅަމުންއަންނަ ސިފައެކެވެ، އެއްވެސް ޤައުމަކަށް އެއްވެސް ޖީލަކަށް ބާވައިލެއްވި الله ބާވައިލެއްވި އެއްޗަކުން ޙުކުމްނުކުރާ މީހާގެ މައްޗަށް ޖެހޭ ސިފައެކެވެ.

ކުފުރުވަނީ اللهގެ ޝަރީޢަތް ދެކޮޅުހެދުމުން ޙުކުމްކުރުމަށް ބާރުއަޅާލަން ނުކުރުމުގައިމުންނެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިވަނީ اللهގެ ޝަރީޢަތް ނޫން އެހެން އެއްޗެއްގެ މައްޗަށް އުމުރުން ގެންދާގޮތުގައި ފަސާދަ ފެތުރުމެވެ. އަދި ފާސިޤުވަނީ اللهގެ މަންހަޖުން ނުކުމެ އެނޫން މަގަކަށް ތަބާވުމުންނެވެ. ވީމާއެވެ، އެއީ ފުރަތަމަ ޢަމަލާއި ގުޅިގެންވާ ސިފަތަކެކެވެ. އަދި އެއީ ފާއިލާއި ގުޅިގެންވާ ސިފަތަކެކެވެ. އަދި އެންމެހާ ސިފަތަކާއި ގުޅިގެން ސިފަކުރެވޭ ތަފާތެއް ނުލާ ސިފަތަކެކެވެ.

މިވާހަކަތަކުން އެނގޭ ގޮތުގައި ދީނުގެ ޙަޤީޤަތާއި ގޮތުގައި الله تعالىގެ ޙުކުމްތަކުގެ އައްސޭރިން ޙުކުމްކުރާ ކަމަކީ ކުފުރެކެވެ. އަދި އެއީ އަނިޔާވެރިކަމެކެވެ. އަދި ފާސިޤުކަމެކެވެ. އެހެނީ އެއީ އަމުރުކުރުންވެސް ޤާނޫނުހަދައިދިނުމާ ފެށިގެން الله تعالى ގެ ޙައްޤުތަކުގެ ތެރެއިން ސިފަތަކެކެވެ ސިފަތަކުގެ ބާބުގައި ހިމެނިގެންވާ ހިމެނުމާއި ދީނުގެ ހިމެނުމާއި ގުޅިގެންވާ ޙަޤީޤަތެކެވެ. ސަބަބަކީ ދީނުގެ ތެރޭގައި ވަކިކޮށް ޚާއްޞަކޮށްދީ އެންމެ ހަދިޔާއި އެއްބަހެވެ. ފިޔަވައި ސަބަބު ގުޅޭ ނިޔަތެވެ. އަދި ސަބަބަކީ ދީނުގެ ތެރެއިން ޖާނާއި ނިޔަތް ނޫނެވެ. އެއީ ސަބަބަކީ ދީނުގައި ޤާނޫނު ގެނައުމުގެ ނުކުތާއެވެ. އެއީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް އެއްވަރަކަށް ހިފެހެއްޓުމެވެ.

އެއީ އެކަމަކާއި ނިސްބަތްވާ އިންތިޚާބުކުރުމުގެ ފިކުރުވެސް ޖާގަނެވެ. އެއީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް އެކަށީގެންވާ ހަމަ ތިމާކޮށްދިނުމެވެ. ސަބަބަކީ ނަތީޖާ ޙުކުމް ކުރާ ފަރާތުގެ ޤާނޫނުތަކުގެ އެކަމާއި ހިފެހެއްޓުމެވެ. އެއީ ޝަރީޢަތުގެ ކަނޑައެޅުން ގާއިމުކުރުމެވެ. އަދި ޙަޤީޤަތްތަކުގެ ތެރޭގައި ނިސްބަތްވާ ގޮތް ޝަރީޢަތުގެ ހުރިހާކަމެއް ގާއިމުވާނެއެވެ.

ވަނަކޮށް، ކާނޫނުގެ ބާރުގަދަވުން އެކަމާއި ނިސްބަތްވާ ޝަރީޢަތެވެ. އަދި ބަލިކުރުވޭތީގެ އަނިޔާވެރިކަމުގައި އިސްލާމީ ފިޤުހު ރިޢާޔަތްކުރުން، އިސްލާމީ ދީނަށް ހުރަސް ހުއްޓުވައި ޙުކުމްތަކުގެ މައްޗަށް ޤާނޫނުތަކެއް ހަދައިގެން ނެތެވެ. ސަބަބަކީ ދީނުގެ ބާރުތަކުގެ ޙުކުމްކުރާ ފަރާތުގެ އިސްލާމީ ހަމަތަކާއި ޝަރީޢަތުގެ ބަދަލުގައި އެއްޗެއް އެކަށައެޅުމެވެ. އެއީ ޤާނޫނަކީ ބާރުގަދަ ތިންވަނަ ބަހެއް ކަމުގައި ބަލައިގަތުމެވެ. ޙިކުމަތަކީ الله تعالى އާއި އެއިލާހުގެ ދީނަށް ރުޖޫޢަވާ ބައިގައެވެ.

ބައްޕަތަކެއް ކަމުގައި ނޫނެވެ. އެހެންކަމުން، ސަބަބަކީ ދީނުގެ އުޞޫލުތަކުގައި ޤާނޫނު ޙުކުމް ސިފަކުރުމެވެ ޤާއިމުކުރުމަށް މިސާލަކަށެވެ. މިފަދަ

ހާލަތަކަށް ފެށިގެންދާ ދަރަޖައިވެގެންގައި، ސަރީޙަ ޤުރުއާނާއި ޙަދީޘްތަކާއި މިބަސްކޮޅު މިހެން ބުނުމަކީ އެޖެހިބަސް ނޫނެވެ.

ކުރިން ފެށި ފާހަގަ ކުރުކުރުން ފަދައިން، ސަރަހައްދު ބަލާނަމަ ފިޔަވަޅު ކުރިމަތިކުރަ ހަޔާތައިން ފިޔަވަޅުތަކެއްގައިވާ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި އެއްބަސްނުވާ ކަމުގައިވާ ދިއާކަތްތައް ބަޔާންކުރަ ގާނޫނެއް ކުރުވި ދިޔަގޮތްތަކަށް ޖަމާޢަތާއި ދުވަސްކަމަކީ ނަފްސާނީ ފިޔަވަޅުގައި އިސްލާމީ ނިޒާމަކަށް ފިޔަވަޅުކުރުމާއި ގުޅުވިފައިވާ ވާހަކަފުޅާއި ބަރަކަތްތަކުގެ ޢަދަދުގައި، ހަމަހިފެހެއްޓުން ރައްދުވާފައިވާ ބަސްތަކެކެވެ.

ފަދަ ބާރުތަކެއް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި އެއްބަސްނުވާ ގާނޫނުތަކާއި ނިޒާމުތައް ކަމެއް އެއްފަދައެވެ. އޭގެ ބަދަލުގައި އިސްލާމީ ފިޔަވަޅުތަކުގެ ބަދަލުގައި ވަށައި ޤާނޫނުތަކާއި މަސްލަތު ޤާނޫނު ފިޔަވަޅަކު ޝަރީޢަތްދީފައެވެ. އަދި އިސްލާމްދީން ފެނުނުދައި ފަރާތު އަވަސްކުރުމަށް ދައުލަތުގެ ބޭރުގައި ވަކިވީ ސިޔާސަތާއި ދީން ވަކިވެގެން އާދައެއް ބާރެއް ނެތް މަފްހޫމަކީ ނުވެއެވެ. އެއީ ﷲ تعالىٰ އިންސާނުންނަށް ބާވާލެއްވި ފުރިހަމަ ދީން ކަމުގައި ހިފެހެއްޓުން ދުރުކަމުގައިވެއެވެ.

އެހެން ނަމަވެސް، ﷲ تعالىٰ ވަޙީ އިސްލާމްދީން އަޅުން ފާޅުކުރުމުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ގެނެސްދިނުމަށް ދަރަޖަތަކުން ނިކުމެ ވެއެވެ. (އެއީ އެއިލާހުގެ ވަޙީޔާއި ފިޔަވަޅުތައް ފަދައިން ހުރިހާ ގާނޫނުތަކާއި ނިޒާމުތައް ހުއްޓުވާފައި) އެއިލާހުގެ ދީން، މުޢާމަލާތުގެ ހުރިހާ ދާއިރާއެއްގައި ދެމިތިބުމެވެ. އެކަމުގެ މަތިން ﷲ تعالىٰ ގެ ރަސޫލާ އެއިލާހުގެ ރަސޫލު ﷺ ގެ ސުންނަތުގެ އަލީގައި ދަރުމަވަންތަ ދެއްވުމުން ވަޙީއެއްގެ މުޅިއްޔަތު ދީން ޙިކުމަތް ވެއްޖެވެ. ޢަޤީދާއިން ﷲ تعالىٰ ވަޙީ ޝަރީޢަތް ކުރުން އިސްލާމްދީން ފަރާތްތަކަށް ފޯރުކޮށްދެއްވިއެވެ. އަދި އެކަށައި މިންގަނޑާއި މަސްއޫލިއްޔަތުގެ ބާރުގާބިލު ޒަމާނުގެ އެކި ބާވަތްތަކުގެ ވަޒީފާ ކަރާމާތުގެ މަސައްކަތް ކުރުމަށް ރެކުރާޅުވަކިން އެކި ދިގުމުދުވަސް މަސައްކަތްކުރި ތިބި، ސުންނަތަކީ މުޅިން ރުޖޫޢަވެގަންނަ ދައުލަތެއް ދީލަތިވެއެވެ. ހަމަ އެހެންގޮތުން ސަރީޙަ ޤުރުއާން ފިޔަވަޅުގައި އިސްލާމީ ދީނަށް، އިންސާނާގެ ޙަޔާތުގެ ހުރިހާ ކަންކަމުގައި އެއިލާހުގެ ޙުކުމް ކަމަށް ނިންމާ ވިސްނައިދޭން ފެށިގެން ބަލާކަށް ބަދަލުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެދިޔަ އެއްވެސް ކަމެއް، މިހާރުގެ ގާނޫނުތަކާއި، އެހިސާބުގެ ކަމެއްގައި ސިޔާސަތާއި ސުލޫކާއި ދިރުއްލުން ބަރުބާދުގައިވާ ޤާނޫނުތައް ދީން ކަން ދައުލަތުގައި ބާކީވާނެއެވެ. އަދި ނަބަވީ މަންހަޖުގެ ކަމެއްގައި ސަރީޙަ ޤުރުއާން ޝަރީޢަތްތަކާއި މުޢާމަލާތުގައި ﷲ تعالىٰ އަންގަވައި ޤުރުއާން ވެގެ މާނަ އަމުރުން ދަސްކޮށްދެއްވާމުންނެވެ.

ސަރީޙަ ޤުރުއާނުގެ ޤުރުއާނީ އަސްލަކީ އާޚިރަށް ﷲ تعالىٰ ދަސްކޮށްދެއްވި އިސްލާމްދީނާއި އެއިލާހުގެ ކަލިމަތާ އެއްގޮތް ކަމެއްގައި ކަލިމަ ކަމުގައި ހިމެނޭ މާނައެވެ. އެއީ މާތް ސުންނަތުގެ މިޢުރާޖުތަކުގެ ބަރަކާތުގައި ވިޔަފާރިއާއި އެންމެހާ ބަސްކަމުން ސަފުކަން އެކަމާ ކަމެކެވެ.

وأخيرا يصل السياق إلى الرسالة الأخيرة ؛ وإلى الشريعة الأخيرة . . إنها الرسالة التي جاءت تعرض "الإسلام "في صورته النهائية الأخيرة ؛ ليكون دين البشرية كلها ؛ ولتكون شريعته هي شريعة الناس جميعا ؛ ولتهيمن على كل ما كان قبلها وتكون هي المرجع النهائي ؛ ولتقيم منهج الله لحياة البشرية حتى يرث الله الأرض ومن عليها . المنهج الذي تقوم عليه الحياة في شتى شعبها ونشاطها ؛ والشريعة التي تعيش الحياة في إطارها وتدور حول محورها ؛ وتستمد منها تصورها الاعتقادي ، ونظامها الاجتماعي ، وآداب سلوكها الفردي والجماعي . .

وقد جاءت كذلك ليحكم بها ، لا لتعرف وتدرس ، وتتحول إلى ثقافة في الكتب والدفاتر ! وقد جاءت لتتبع بكل دقة ، ولا يترك شيء منها ويستبدل به حكم آخر في صغيرة من شؤون الحياة أو كبيرة . . فإما هذا وإما فهي الجاهلية والهوى . ولا يشفع في هذه المخالفة أن يقول أحد إنه يجمع بين الناس بالتساهل في الدين . فلو شاء الله لجعل الناس أمة واحدة . إنما يريد الله

أن تحكم شريعته ، ثم يكون من أمر الناس ما يكون

ފުރަތަމަ : " އަންގަވާފައިވާ އާޔަތްތަކުގެ ތަރުތީބުކުރެވިފައިވާ ސިޔާގު ދަލީލުކުރަނީ އަންގާ ފަދަ ރިސާލަތަކަށެވެ. އަދި އަންގާ ފަދަ ޝަރީޢަތަކަށެވެ . ހަމަކަށަވަރުން، އެރިސާލަތަކީ 'އިސްލާމް' އެވެ އަންގާ ފަދަ ނިޒާމު ބޭނުންތަކަށް ހުރަސްއެޅު ރިސާލަތެކެވެ. އެއީ ހުރިހާ ރިސާލަތްތަކުގެ ދީން ކަމުގައި އެދިނުމުވަނީއެވެ. އަދި އެދީނުގެ ޝަރީޢަތަކީ އަންގާފައި މިސްކީނުންގެ ޝަރީޢަތް ކަމުގައިވެފައިވަނީއެވެ. އަދި އެއީ ކުރިން ބާވައިލެވުނު ހުރިހާ ޝަރީޢަތްތަކަށް ޙިމާޔަތްކުރާ ގޮތާއި ހިލާފު ތާޢަތެއް ކުރާ ގޮތަކީ އަންގާ ފަދަ ދަރަޖައިގައި ވުމުގެ ވަކިހެއް ގަދަ. އަދި އެއީ އައްލާހު ތަޢާލާ ބިމުގައި އަސާސީ ގޮތެއް ކަމުގައި ގެންގުޅުއްވާނެ ޝަރީޢަތަކަށެވެ. ނިޒާމަކީ ބަހައްޓަވައި ހުރިހާ ބިމެއްގައި އެއީ ﷲ تعالىގެ ދަރަޖައިގެ ޤާއިމުވެވޭނެ ގޮތެވެ.

އެއީ ގަބޫލުކުރެވޭ ހުރިހާ ޤާނޫނުތަކަކަށް ޤާއިމުވާ ގަބޫލުވެ. އަދި އެޝަރީޢަތަކީ އެއީ ހުރިހާ ބިނާކުރާ އަސާސު ޤާނޫނު ދިނުމާއި ދިރިއުޅުމުގައި ފަސާދައެއް ނެތި ހުރިހާ އަދި އެ ގޮތުގެ މާނަ އަންގާ ޖިނާއީ ޝަރީޢަތަށެވެ.

ހަމަ އެހެންވެ، އެޝަރީޢަތް ޤާއިމުކުރުމަށް އެއްބަސްވުމެއް ނެތް ކަމަށް ބުނެވެނީ އެތަކެއް ކުރިއަށް ވާނެ ގޮތެކެވެ. އަދި ޤާނޫނުގެ ކަނޑައަޅާފައި ހުރި މައްސަލަތަކުގެ ނިޒާމުތަކުގައި އެއީ ދެކޮޅުނުހަދާ ޝަރީޢަތެއް ނެތް! އެހެންނަމަވެސް އެޝަރީޢަތް ޤާނޫނެއް ކަމަށް ބުނެވޭ ނުކުތާ ތަކެއް ނުވޭ ޤާއިމުވެފައިވާ ގާނޫނުތަކުން ދެނެގަނެވޭ އަދި ބާރުގެ ކުރި އަދި ބަދަލުކުރެވުމުގެ ވާހަކަ ވަކިކުރެވޭނެ ގޮތް ވަރަށް ގާތް މާނަ ޤާއިމުވީ، އެޝަރީޢަތުގައިވާ ގޮތަށް ތަރައްޤީކުރުން މުހިއްމު ކަމެއް ނޫން ވަރަށް ބޮޑު ނުވަތަ ބޭނުންވެ. އެހެން ކަމަކު ނަފްސާނީ ޝަހުވަތްތަކުން ރަނގަޅު ނިޔަތުގައި ދީނުގެ އަސާސުތަކުގެ ގޮތުން ހުރިހާ ވެރިކަން ބަދަލުކުރެވޭ ފަދަ ގޮތެއް ނުވަތަ ޝަރީޢަތް ބޭނުންކުރުމަކީ ނުވާނެއެވެ.

ﷲ تعالى އިރާދަކުރެއްވި ގޮތަށް އިސްލާމްދީނަށް ދެކޮޅުވާ ކަންތައް ނުވަތަ ބޭނުން ކުރަނީ ވިސްނުމެކެވެ. ﷲ تعالى އެހެންނަމަވެސް ވަރަށް ބޮޑު އަދި ގަބޫލުކުރާ އެގޮތަށް ދީނުގެ އުސޫލުތަކާއި ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ޤާނޫނުހަދާ، ދީން އެއްބަސްވެ ދިސްވަރުގެ ކަމަކާއި ކާމިލު ކަމަށްވާ ހިތްވަރެވެ"

ﷲ تعالى އެކުލަވާލެއްވި ތަރަހަކީ، ޤާނޫނީ ނިޒާމުތަކާއި ގުޅޭ ތަރަހެއް ދީނުގެ ގޮތުން އެކުލަވާލާ ބުރުއް ދެމިގެން ހުއްޓެވެ. ދީނުގައި ޚިލާފުވާ ގޮތްތަކަށް ގޮސް ޤާނޫނުތަކާއި ހިމެނޭ ސިޔާސީ ޤާނޫނީ ނިޒާމުތައް ބިނާކުރާ ބުރުތަކެއްގައި ދެކެވޭ އެކަމަށް ނުވެ. އެއާއި ނުހަނު ޤާނޫނީ ނިޒާމުތަކަށް ސަރުކާރު ފުރިހަމަ ވަރަށް އިސްލާމީ އުސޫލުތަކުގެ ބަދަލު ގޮތް، ދީނުގެ ޤާނޫނު ޙާލަތްތަކުގައި ދަރަޖައެއް ގެންނަވަނީ ތަރަހަ އެހެން ﷲ تعالى އެކުލަވާލެއްވި ދަރަޖައެއް ދޫކޮށްފައިވާ ސަރުކާރު ޤާނޫނު ބަހައްޓާފައިވާ އެވެ.

މަތީގައި ދަލީލުކުރެވިގެންވާ މުޤައްދިމާ - ﷲ تعالى އެއްބަސްވެވޮޑިގެންވާ ބަޔާނަށް ފަހު އަށް - އެބަކަމުގެ ބަސްބަހުން ބަހަނބަ ކަންތައް ސާފުވެއެވެ :

1. އިސްލާމީ ނިޒާމުގައި، ޤަވާޢިދު ކަނޑައެޅުމުގައި ބާރުގެ ބާރުވެރި ﷲ تعالى ގެ ތާވާލުފައިވާ އެއްޗެތި ބާރުގެ ގޮތުގައި ބަލާ ސިޔާސީ ނިޒާމެކެވެ. ގާނޫނުތައް ކަތަން ދީން ތިބޭނެ ވަގުތުތަކުގެ ވިޔަފާރި ގަބޫލުކުރުމާއި އެއީ އެކަކަށް ދެކޮޅު ހަދާނަމަ ކުރީގައި ބަލާފައިވާ ދުވަހެއް އެގޮތަށް ތަރައްޤީކުރުމުގެ ތެރެއިން ގެވަނީ ނުކުތާ އެކަމެއް ނުވަތަ ޤާނޫނުތަކާއި ފުރިހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ތަކެއްވެ.

2. އިސްލާމީ ދުސްތޫރުގެ ދެވަނަ މާއްދާގައި ވަނީ، ރަސްމީ ދީނަކީ އިސްލާމްދީނެވެ. ﷲ تعالى ގެ ބާރުގެ ބާރުވެރިކަމާއި އެއްގޮތް އިސްލާމީ ނިޒާމުގައިވާ ބާރުތަކަކީ، ﷲ تعالى ގެ ބާރުވެރިކަމާއި އެއްގޮތްވާ ބާރުގެ ނުކުރުވާ ބާރުތަކެވެ. އޭގެ ފިޔަވަޅު ދެނެގަތުމަށް ކަމަކަށް ބާރުގެ ނުކުރުވާ ބާރުތަކެވެ.

3. އިސްލާމީ ދުސްތޫރުގެ ބަލާއިރު ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ބަސްފުޅު ދެއްކެވުން ގޮތް އަމިއްލަ ބަސްފުޅަކަށް ނުވަތަ، އެއީ މިސާލަކަށް އެކުލަވާލާ ވަޒަންވާ ގަބޫލު ކުރެވޭ ފިޔަވަޅުއެވެ. ދީނީގޮތުން އެއްޗެއް ވަކިކުރުމުގެ ސިޔާސީ ނިޒާމު ވަގުތުގައި ވަރަށް ބޮޑު ޤާނޫނުވެއެވެ.

4. ބާރުގެ މުޤައްދަސް ދިރާސާކުރުމަށް ބާރުގެ ފުރިހަމަ ބާރުގެ ބޭނުން ހަވާލުކުރެވިގެން ދިރާސާކޮށް ދިރާސާކުރުމާއި ވަކިކަމެއްކަން ސާފުވެއެވެ. ޢިބާރާތް، އަދި، އަދި އެހެންނަމަވެސް ބައެއް ވަކިކަމެއް ދިރާސާކުރުމަށް ފުރިހަމަގޮތުން، އިސްލާމީ

ޙުކުމާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ކުރުމީ ތަޝްރީޢުގައި ކަމާއި، އެއީ އިސްލާމްދީން ނޫން އެހެން ދީނެއް ހިޔާރުކުރުންފަދަ ކަމެއް ކަމުގައި ވަންޏާ ޤާނޫނުތަކަށް ޙުކުމްކުރާ މަޙްކަމާތަކުގައި ނޫންކަން އެނގެއެވެ.

5. މާއިދާ ސޫރަތުގެ މިއާޔަތް ހަމަޔަޤީން ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީ الله تعالیٰ ގެ ބާވައިލެއްވުމުގައިވާ ނަހީތަކުގެ ތެރެއިން ޙަރާމްދަރަޖައިގެ ކަމެއް ކުރާ މީހާވެސް ކާފަރުވާނެ ކަމުގައި ހުކުމްކުރެވެ.

6. އޭގެ ތަރުތީބު ބަޔާންކޮށްދޭއިރު ކުރާ މީހާ އެކަމެއް ކުރަނީ އެއީ الله تعالیٰ ބާވައިލެއްވި ގޮތަށް ބަރާބަރު ކަމެއް ކަން ހިތުގެ އަޑީން ޤަބޫލު ކުރާ ހާލަތަށް، (މިތާގައި ވަނީ އެކަމަކާ ޙަވާލުކުރުން)، ކާފަރުވާ ކާފަރުކަމެވެ. އެހެނީ ކާފަރުވުމީ އެކަމަށް ސިފަ ދީނުން ބޭރުވާ ކާފަރުކަމެވެ. ނަމަވެސް އެކަން ޙަރާމްކަމުގައި ޤަބޫލުކުރާނަމަ ކާފަރުނުވާނެއެވެ.

7. މިއާޔަތުގައިވާ ޙުކުމްތަކަކީ މުސްލިމުންނާއި އެހެންވެސް މީހުންނަށް އާންމު ޙުކުމެއް ކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ.

8. ކުރީގެ މުފައްސިރުންނަށް ވުރެން ފަހުގެ މުފައްސިރުން މިފާހަކަތަކުގައި ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތައް ހުރިކަހަލަ ވާހަކަފުޅެވެ. އެއީ އޭގެ ސަބަބަކީވެސް ޒަމާނާއި ހާލަތެވެ.

9. ވަޟްޢީ ޤާނޫނުތަކުގެ މަތިވެރި، ނަމަވެސް މީހުން އަމިއްލަޔަށް ހެދި ޤާނޫނުތަކުގެ ދަށުން ވެރިކަންކުރުމާއި ޙުކުމްކުރުމަށް ކުރިމަތިވި ޝަރުޢާއި ޢަނިޔާވެރިކަމާއި ފާސިދުކަން އުޅުއްވާ ކަމެއް ކަން އެނގެއެވެ.

10. ވަޟްޢީ ޤާނޫނުތަކަށް ޙުކުމްކުރުމަކީ އިލްމުވެރިންގެ އިއްތިފާޤުން ކާފިރުކަން އެނގެއެވެ. އެއީ އިބްނު ޢައްބާސްގެ ފަތުވާ.[153] އަދި އިބްނު ތައިމިއްޔާއާއި، އިބްނު ކަޘީރުއާއި، މުޙައްމަދު ބިން އިބްރާހީމް ވައްހާބު އާއި ޝަންޤީޠީ އާއި ޢަބްދުއްޝަކޫރު އާއި އަޙްމަދު ޝާކިރު އާއި، ޢަބްދުއްރަޙްމާނު ބިން ނާޞިރު އަލްސަޢްދީ އާއި، ސައިޔިދު ޤުޠުބުއާއި އިބްނު ބާޒުއާއި، އަލްއަލްބާނީ އާއި، މުޙައްމަދު ޢުޘައިމީނުއާއި، އިބްނު ޖިބްރީނުގެ ރައުޔަށް އެނގޭ ކަމެކެވެ.

11. الله تعالیٰ ޤުރުއާނުގައި ވަރަށް ކުރައްވާފައިވާ މިއާޔަތުގެ ތެރޭގައި މާނައިން ބާރުވެފައިވާ ފުރަތަމަ މުޅި ގޮތުން ޙަޤީޤަތް ނަތީޖާ ކަން ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި އިތުރުން ގޮތުން ބަލާއިރު، އަސްބާބު ބާރުވެފައިވާ އެއީ ސީދާ ނަބިއްﷺ ގެ ރިސާލަތުން ދީނުގެ ޙުކުމްތައް އިމިލާކުރުމަށް އަދިވެސް ހަމަ ސީދާ އެކަކުގެ ތަޤުލީދަށް ޢަދަދަކަށް އަމަލުކުރުމާއި ފުޤަހާއުގެ ބަސްމުގެ އިޖްތިހާދާއި މަށްޠޫރު ހިފާފައެވެ. އޭގައި ބައްޓަނާ އެއީ އޮބޭކުރުމުގެ ފުޤަހާ އަމިއްލަ ރައުޔެވެ. އެހެން އޮބޭކުރުމުގެ ބަޔާއް ފުޤަހާ ރައުޔަކީ އަރިތު ރައުޔަކެވެ. ވެމާއެކު، މިއާޔަތަކީ އަޙްކާމާއި ގުޅޭ މަތިން މިއާޔަތަކީ އޭގެ ޤާނޫނުގައި ނަގަންޖެހޭނެއެވެ.

12. ދީނުގެ މަތިވެރި ޤާނޫނުތައް ބިނާވާ މިފަދަ އާޔަތަކާއި ގުޅިގެން އަޅުބަނދާ އާއި އިބްނު މަސްޢޫދުގެ ފަރާތުން މުޖުތަމަޢު އަދިވެސް ނަބީއާއި ފުރަތަމަ، އެއާޔަތްތަކާއި ގުޅޭ އަސްބާބު ބާރުވެފައިވަނީ ހިފާފަ ނޫނާ ކަމެވެ. އަދި އެކަމުގައި ނަބިﷺ ސީދާ ސަޙާބަކުން އަހުއްވަމުން ދިޔަ ތަފްސީރުތަކާއި އިތުރު ބަޔާނުތަކާއި އާޔަތްތަކުގެ ސަބަބުތަކެވެ.

[153] މީހުން ނުވާނޭވީ ދެއްވާ ހުއްޓެވެ. އިބްނު ޢައްބާސް ދެކި الله تعالیٰ ގެ ނަބިއްޔާގެ ރިޢާޔަތް އަދިސްފުޅާއި އަދާކުރާ ޙަދީޘްތައް އެއްގޮތަށް ޢަމަލު ނުކުރުމީ ﷲ تعالیٰ ގެ ޙުރުމަތް ޢަޅުގަނޑުމެންގެ ކަލޭގެފާނު އެދުނު ކަމެއް ކިޔުއްވާފައެވެ. މިޙާލަތުގައި الله تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތާއި ހިލާފުވާ ކުރުގެ ބަހުން ނަހީ ކުރެވިފައިވާ ކަމެއް ކަމަށް ދަލީލު ދެއްވުމާއި ސުވާލު ކުރެއްވުމެވެ! އެމީހުން ނަހީކުރުމަށް ގޮސް ބަރާބަރު ސުވާލުކޮށް އެކަމަށް ފަރުވާ ނުލުމާއި ބައިބައިވެގެން ދިއުމެވެ! އެހެންކަމުން ހަލާކުވާނެއެވެ!
އެއީ މީހުން ވިދާޅުވި މަތިވެރި ބަޔާންކުރެއްވެ: (أراكم ستهلكون اقول قال رسول الله صلى الله عليه وسلم وتقولون قال أبو بكر وعمر) أحمد (337/1) – މާނައީ: އަހަރެންނަށް ފެންނަނީ ތިޔަބައިމީހުން ހަލާކުވާން ނިޔަމަށް ހުރިކަމެވެ. އަހަރެން ވިދާޅުވަނީ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ޙަދީޘްފުޅު ކިޔުއްވާފައެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ވިދާޅުވަނީ އަބޫ ބަކުރާއި ޢުމަރު ވިދާޅުވިއްޔާއެވެ!
ނޯޓް: ރިވާޔަތް ތަފްސީރުގައި މިކަމުގައި ބެހެއްޓިފައިން ފަރުދުވެރިއާ ބަސްފުޅާއި ރަސޫލު ފުރުއިތަކުގައި އަޙްކާމާއި ގޮތެއް ނޫނެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެއީ އިބްނު ޢައްބާސްގެ ރިވާޔަތުން ފަރުދުވެރިއާ ގޮތެވެ. އެއީ މާނަވެއްޖެ ގޮތެއް ކަމުގައިވިޔަސް އަޙްކާމާއި އަބަދުވެސް ފަރުދުވެރި ނުވާ ބެލުމަށް ހިމެނޭ އަދަބުތަކެވެ.

13. ޕީރިޑީ ޤުރުއާނުގައި ކުފުރު 'އަލް' ގެ ދަރިއްޔާއިން އިޖުތިހާދުކުރުވިފައިވާ ހުރިހާ މަޛާހިބީ ދީނުގައި ކާފިރުވުމުގެ މާނައިގައި އަދިސްފައިވާ އާޔަތްތަކެވެ. 'ހުކުމް ވިލާތުން'، 'ކުފްރުވެރިން' އަދިސްފައިވާ ހުރިހާ އާޔަތްތަކެއްގައިވެސް، (ކޮންމެ ވައްޔަރުކުރުވެސް އެއް އާޔަތް ހުރިވި) އަދިސްފައިވާ ކުފުރުގެ ވާހަކައެވެ.

14. الله تعالیٰ ބާވައްޗިތި ޙާލަތް ހިލާފަށް ވިދާޅުގެ ނިޔާމު ބައްޔަންކޮށް، އުނިވެއްޓު ދަރުން އެއިލާހުގެ ޝަރުޢުތެރިއިން ހިލާފަށް ޝަރުޢު ކުރުމަށް ކުފުރެވެ. އެކަމުގައި ފާޅުގައި އުމުރުންނާއި ހަނދާއާއެކު އުމުރަން ވިދާޅުމް ބާޠިލެވެ. އެއީ އިބްނު ތައިމިއްޔާއި އިބްނު ކަޘީރުގެ ފަދަ ބަޔާނެވެ.

15. الله تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތުގެ ބަދަލުގައި އިންސާނުން ޝަރުޢުކުރާ ޤާނޫނަކީ ޠާޣޫތެވެ.

މިބާބު ނިންމާލުމުގެ ކުރިން ބުނެލަން ބޭނުންވަނީ، އާޚިރުޒަމާނުގެ މުސްލިމުންގެ ތެރެއިން ބަޔަކު ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ ފަހަތުން ކުއްޔަށް ގެންދާނެ ކަމެވެ. އެ ދުވަސްވަރު ކާފިރުންނާ ކުރިމަތިލާން ޖެހޭނެ ހާލަތްތަކެއް ދިމާވާނެ ކަމަށްވެސް ނަބިއްޔާ ﷺ ވަނީ އަންގަވާފައެވެ. ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ ފަހަތުން ގޮސް މުސްލިމުން ފަނާވާނެ ކަމަށް ނަބިއްޔާ ﷺ ވަނީ ހަނދާން ކޮށްދެއްވާފައެވެ. އެއީ ހިތާމަހުށި މަންޒަރެކެވެ. ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިންގެ ސިޔާސީ ނިޒާމުތައް ޤަބޫލުކޮށް ކުރިމަތިލާންވީ ސަބަބުތައް ބޭނުންކޮށްފައެވެ. އެކަން ބާރާތައްވެސް ބުނެވިދާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ.[154]

މުސްލިމުންނަށް ދީނުގެ ޙުކުމް ދެނެގަތުމަށް ބޭނުންވާ އިލްމު ޙާޞިލުކުރުމަށް އިބްނު ޢައްބާސް ރضي الله عنهما ގެ ތަފްސީރުން ޖާހިލުވުމަށް "ليس بالكفر الذي تذهبون إليه" ކަމަށް ބުނެވޭ ފަދައެވެ. (އެއީ ދީނުން ނިކުމެދާ ކުފުރެއް ނޫނެވެ). ބަޔަކު މުނާފިޤުން ޤާނޫނުތަކާ ޝަރީޢަތް އިޚްތިލާފުވާ ކަންކަމުގައި ދީނުގެ ބޭނުން ހިފަމުން ދަނީ މުޅި ދީނަށް ތަބާނުވާ މީހުންނަށް ހުކުމްކުރާ މަޤްޞަދުގައެވެ. އެކަމުގެ ހެޔޮ ނަތީޖާއެއް ނުލިބޭނެ ކަމަށް އިބްނު ޢައްބާސްގެ ތަފްސީރު ކުރީގެ ޢިލްމުވެރިންނާއި ޢުލަމާއުން ބުނާ ބަސްތައް މީހުންނަށް ފޯރުކޮށްދޭ ގޮތަކީ ކޮބައިތޯ ބަލާލަން ޖެހެއެވެ. އެކަމާ ބެހޭގޮތުން ދީނުގެ ޢިލްމު ހޯދާ ފަރާތްތަކުން އަމިއްލައަށް ނުދެނެގަނެ ޢިލްމުވެރިން ދަނީ ބަސްތަކަށް ބުރަވުމެވެ.

އެއީ ޢަލީ رضي الله عنه ގެ ޚިލާފަތުގައި ޚަވާރިޖުން ޢަލީ رضي الله عنه އާއި ދެކޮޅު ހަދައި އެކަމަކީ ކާފިރުކަމެއް ކަމަށް ބުނުމުން، ދެފަރާތުގެ ތަފާތު ފާޅުކުރަން ޖެހުނު ޢިލްމީ ބަހުސްތަކުގައި ބޭނުންކުރެއްވި ބަހެކެވެ. މުޅި ޤުރުއާނުގެ ތަފްސީރަށް އެކި ގޮތްގޮތަށް ތަފްސީރުކުރުމަށް ދޮރު ހުޅުވޭކަށް ނޫނެވެ. އެހެން ދީނެއް ނޫނެވެ. الله تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތުން ފިޔަވައި ހުކުމްކުރުމަކީ ކާފިރުކަމެވެ. މިއީ ޢަލީ رضي الله عنه ގެ ޚަވާރިޖުންނާ މެދު ވިދާޅުވި ބަހެވެ.

[154] قال حذيفة : نعم الإخوة لكم بنو إسرائيل إن كان لكم الحلو ولهم المر! كلا والذي نفسي بيده حتى تحذى السنة بالسنة حذو القذة بالقذة – رواه محمد بن نصر المروزي في ((السنة)) މާނައީ : ޙުޛައިފާ ވިދާޅުވިއެވެ : "އަސްލެއްނުވެއެވެ. އެއީ ބަނީއިސްރާއީލުން ހުރިހާ ރަނގަޅުކަމެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް ލިބިގެން ދާދިފަހުން ހަދައިގެން ސަރުކާރުގެ މުޅި އިސްރާއީލީ މީހުންނާ ބަނީއިސްރާއީލުންނާ އެއްގޮތް ނުވާނެއެވެ. ކަލާ ހަމަލުގައި ހިތާމަކުރާ ވާހަކަ ނުކުރާށެވެ. ކުރެވޭ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ހަމަ އެހެން ބަޔަކާ ވަރަށް ގާތްކޮށް ތަބާވެގެން ދާނެއެވެ. އެއީ ބަނީއިސްރާއީލުން އެކުރި ހުރިހާ ކަމަކާ ހަމަހަމައަށް ޖެހިގެން ދާނެ ސުންނަތަކަށް ފޯރާވަރަށް ތަބާވުމެވެ. – ރިވާކުރީ މުޙައްމަދު ބިން ނަޞްރު އަލްމަރްވަޒީ، ސުންނަތް ނަމަކަށް ކިޔޭ ފޮތުގައެވެ.

ގެނައުމަށްޓަކައި އުމުރުނާއި ވާހަކަދައްކާކަން އިބްނު ޢައްބާސް ވެއިގެން އުމުރުގެ މައްސަލައިގެ ޙާއްސަ ސޮލާޙުކުރުމުން އުމުރުން ޢަލީބިންއެ ޢަލީ އާއި މުޢާވިޔާ رضي الله عنهما ބިންމަސްޢޫދުގެ ނިސްބަތުން ހުކުމްކުރިކަމާއި ﷲ تعالى ގެ ވަޙީއާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމް ނުކުރި ކަމަށެވެ. އަދި އެއީ ކާފިރުވުން ކަމުގައި ބައްޔަނުކުރިއެވެ. މިހެން ވިދާޅުވުމުން ޚަވާރިޖުންގެ ބަސްކޮޅު އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވި ކަމުގައިވެއެވެ. "އެއީ ބިދުޢަތެއް ނުވާނެ ކުފުރެއް ނޫންނެވެ". އެއީ ކުއްވެރިކަމެއް ބާރުތަކުގެ އެއްބަސްވުން އިބްނު ޢައްބާސް ވިދާޅުވެފައިވެސް އެއީ ކައިރިގެ މުސްލިމުންގެ ދުވަސް މުސްތަޤްބަލް ހުކުމްކުރުން ކަންކަން ނިންމާ އުޞޫލާއި އެއްގޮތަށް ޤާނޫނުހެދުން ކުރުވިޔަނުދޭން ކަމެވެ. والله تعالى أعلم

ހަމަޖެހިގެން ބައްޔިނާ ހުކުމްދޭން ހިނގި ޢާރާ ހުކުމުގެ އަދި رضي الله عنه تعالى އާއި މުޢާވިޔާ رضي الله عنه تعالى އާ ކުރުމުގައި ޚަލީފާކަމަށް އިޚުތިލާފުވެވުނީ ﷲ تعالى ގެ ޙުކުމްތަކާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ކުރުމާއެވެ. އެހެންވީ އެއީ ޝަރުޢީ އިޖުތިހާދުގެ ދާއިރާ ޙުކުމް ކުރިވާ ކަމެއް. ވީމާއެ ހުކުމްދިނުނަށް ހިލި ހިފުމަށް ގޮސް ހިއްވެ. މިއާއި ހުކުމަށް މިއަދުގެ "އިސްލާމީ ޤާނޫނުތަކުގައި" އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ތަންފީޛު ނުކުރާ ކަމީ ސިއްރެއް ނޫނެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެއްވެސް ސަބަބެއް ނެތި ﷲ تعالى ގެ ޙުކުމްތަކާ ނުލާ އެހެން ޙުކުމްތަކަށް ޙުކުމްކުރެވެ. މިކަމާއި އެކަށީ ވަރަށް ބޮޑު ތަފާތެއްވެއެވެ.

ކަންމިހެން ހުއްޓަސް، މިދާޔަތް ބޭނުންކުރާނެ އަޅުގަނޑުމެން ރައްދު ދޭންވަ މަޖިލިސް ދެކެވޭ ވާހަކަތައް ހަކަތަ ޖެހިގެން ފުރިހަމަ ރައްދުކުރެވެ. މިވަނީ އެވަނީ އިސްލާމީ ޤާނޫނު ބަދަލުކުރުމުގެ ސިޔާސަތު ނުވާނެކަން ދަންނާނެވެ. އެހެން މިކަމަކީ ﷲ تعالى ބާރުއެޅި މުސްލިމު ޙުކޫމަތްތަކަށް ނޯންނާ. ޝަރީޢަތް ޤާނޫނު ﷲ تعالى ގެ މުޤައްދަސް ޝަރީޢަތް އަދި ޙުކޫމަތްތަކުގެ ޤާނޫނުތަކާ ހިލާފަށް ބިލްމަޖިލިސް ރާއްޖެތަކުގެ ޤަވާއިދާއި ބިލްތަކަށް ޢަމަލުކުރާ ދުސްތޫރު ބިލްތަކާ މުސްލިމުން ކުރާ ބަލާ ﷲ تعالى ވަނީ ދެއްވާފައެވެ. ހަމައެހެންމެ އުސޫލުގެ ސަރީ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ޙުކޫމަތްތަކުގެ ޤާނޫނުތަކަށް އިތުރުން ޤާނޫނުތަކަށް އެދުނީ، އުސޫލުގެ ޙުކޫމަތްތަކުގެ ދަށުން ހުކުމްތަކުގެ ދަށުން ކުރުވާން މިންވަރު ޤާނޫނުތަކަށް ތަނަވަސް ބަދަލުތަކެއް ގެނެވިފައިވެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިން ގޮތަކަށް އުސޫލުގެ ޙުކޫމަތްތަކުގެ ދަށުން ކުރުމުގެ ޤާނޫނުތަކަށް ވަކިކުރުމާގުޅިގެން ވާވެއެވެ. މިސާލަކަށް މުރުތައްދުވުމުގެ ހުކުމް ދުއްވުމުގެ ޙާލަތުގައި ޤާނޫނީގޮތުން ބަޔާން މިދާންދެން ރައްދުކުރުމުގެ ޤަވާއިދު ބާރުވެރިވެގެން ބޮޑު ޚިޔާނާތްތަކުގެ ދަށުން ކުރާނެވެ.

ބޮޑަކަށް ދެން ބޮޑަށް އިތުރު ދިވެހިވާ އިތުރުވެރިން، ބިދުޢަ އުސޫލު އަދި ރަސޫލުﷲ ހުރިކަންކަމާ، އެބަހެރުން ބިދާ ހިތަދޭ ޤާނޫނުތަކާއި ހިލާފު ވާހަކައެއް އުސޫލުތަކާގުޅިގެން އެނގޭނެ، ދީނުގައި ހުރި ހުރި އުސޫލުތައް ހުޅުވާލެވިފައި ބޮޑަށް ކަމެވެ.

އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވިއިރު ބަސްކޮޅުތަކާއި ބިލްމަޖިލިސް ނަޝްރުކުރިއިރުވެސް. އެއީ އިސްލާމް ބައްޔިނުކަމަކީ ކުފުރުވެރިކަމެކެވެ. އިބްނު ކަޘީރު ވިދާޅުވެފައިވާ :

((އެއިރުގެ ވަޙީބަސްތުގެ (އެމީހުން އެދެނީ ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޙުކުމަށްހެއްޔެވެ؟ އަދި ޔަޤީންކުރާ ބައަކަށް، الله އަށް ވުރެން ރަނގަޅަށް ޙުކުމްކުރާ ފަރާތަކީ ފަހެ ކާކުހެއްޔެވެ؟!) މިވަޙީބަސްތުގައި، ހިމާ ހެކެއް ބޮޑައި އެކުލެވިގެންވާ އަދި ހުރިހާ ނުބައިކަމެއް ތާގައި ނަހީކުރައްވާފައިވާ اللهގެ ޙުކުމްތަކުން ނުކުމެ الله تعالىގެ ޝަރީޢަތާއި ގުޅުމުއްސާ ހިޔާލުތަކާއި ހާސިލްވުމައި މީހުން ކަނޑައަޅާފައިވާ އިސްތިޤާމަތުގެ މައްޗަށް އެކުލެވިގެންވާ الله تعالىގެ ޙުކުމްތަކު ނޫން އެހެން ޙުކުމަކަށް އެނބުރިގެންވާ ފަރާތްތަކަށް އެއިރުގެ تعالى އިންކާރުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ޖާހިލިއްޔަތު ޙާލަތުގެ އަހުލުވެރިން އެމީހުންގެ ހިރުލަކާއި ހަވާނަފްސުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށްފައިވާ މަގުފުރެދުމާއި ޖަހުލުގެ މައްޗަށް ޙުކުމްކުރުމާ އެއްފަދައިންނެވެ. އަދި އެއީ ތަތާރުން އެމީހުންގެ ރަސްގެފާނު ޖަންގިސް ޚާން އެމީހުންނަށް ހަދައިފައިވާ އަލްޔާސިޤުން ނަމަށް ކިޔާ ސިޔާސަތުތަކުގެ މައްޗަށް ޙުކުމްކުރުމާ އެއްފަދައިންނެވެ. އަލްޔާސިޤަކީ އެކިއެކި ޝަރީޢަތްތަކުން - ޔަހޫދީ އަދި ނަޞްރާނީ އަދި އިސްލާމީ މިއްލަތުގެ ޝަރީޢަތްތަކުން - ގެނެސް ގޮތް ނަގާފައިވާ ޙުކުމްތަކެއް ޖަމަޢުކުރެވިފައިވާ ފޮތެކެވެ. އަދި އެފޮތުގައިވާ ވަރަށް ގިނަ ޙުކުމްތަކަކީ ހަމައެކަނި އޭނާގެ އަމިއްލަ ހިޔާލު ހަވާގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށްފައިވާ ޙުކުމްތަކެކެވެ. އެފޮތް ވެގެންދިޔައީ އޭނާގެ ދަރިންގެ މެދުގައި ޝަރީޢަތަކަށެވެ. (ޤުރުއާނަކަށެވެ). އަދި އެފޮތް ވެގެންދިޔައީ الله تعالىގެ ފޮތާއި އެއިރުގެ ރަސޫލާގެ ސުންނަތާއި އެއްޗެހި ޙުކުމްކުރުމުގެ މައްޗަށް އެމީހުން އިސްކުރާ ޝަރީޢަތަކަށެވެ. އެމީހުންގެ ތެރެއިން އެގޮތަށް ހަދައިފި މީހަކީ ކަނޑައެޅިގެން ކާފިރެކެވެ. އޭނާއާ ޤިތާލުކުރުން ވާޖިބެވެ. އެއީ الله އާއި އެއިރުގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙުކުމްތަކަށް އެނބުރި ރުޖޫޢަވެ، މަދުކަމެއްގައިވެސް އަދި ގިނަކަމެއްގައިވެސް الله އާއި އެއިރުގެ ރަސޫލާ ﷺ ގެ ޙުކުމްތަކުން ދެކޮޅު ޙުކުމްނުކުރާހާހިނދަކަށެވެ."))

މިވަރަށް ނިންމާލާނީ ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ގެ ބައެއް ބަސްތަކުން އޭގެ ފާއިދާ ނަގާލައިގެން މި ބައިގައި ބަހައްޓާފައިވާ އެބަސްތަކުން ނުބައިކަން އިސްތިއުމާލުކުރާ ކަންތައްތަކާއިވާތީއެވެ. އެއީ ދީނުގައި ފުރިހަމަ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ގެނައި ރަސޫލާ ﷺ ގެ ބަސްފުޅުތަކެވެ. މިގޮތުން އަޅުގަނޑު ޢާއިޝާ އަރިހުގައި ޝަރީޢަތް އިސްލާމީގެ ބަސްތަކާއި اللهގެ ރަސޫލާގެ ބަސްތަކާއި ވަރަށް ބަސްތަކެކެވެ. އެހެންކަމުން އެއީ ޙަޤީޤަތް ނޫނެވެ. އެހެން ގިނަ ކަންތައް ގެނެސްދީފައެވެ. ދަންނާނެވެ. އެއްވެސް ދީނެއް ބޭނުންކުރުމުގެ ބަޔާ ނުވެއެވެ. އެބަސްތަކުގައި ހިތްވަރު ބޭނުންކުރަނީ ހަމަ ހަގީގަތުން ނުވެއެވެ، ބޭނުންކުރައްވާ ދުނިޔެ ގޮތުގެ މައްޗަށެވެ. ކުރިން ވަކިކަމަކަށް، އަޅުގަޑު މިބަސްގައި އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ގެ މިބަސްފުޅުތައް ނަގާފައި ކުރިން އަޅު ޢާއިޝާ ދެއްކެވި ބަސްތަކާއި ގާތްގައި ހުށަހަޅަން މިއަށްފަހުގައި އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވެފައިވާ ބަސްތަކުން ހުށަހަޅާލާ ގޮތުގެ ގާތުން ހުށަހަޅަމެވެ.

قال ابن تيمية رحمه الله : " فَالشَّرْعُ الَّذِي يَجِبُ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَنْ يَتَّبِعَهُ وَيَجِبُ عَلَى وُلَاةِ الْأَمْرِ نَصْرُهُ وَالْجِهَادُ عَلَيْهِ هُوَ الْكِتَابُ وَالسُّنَّةُ. "[155]

އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވިއެވެ : "ކޮންމެ މުސްލިމަކުވެސް ތަބާވުން ވާޖިބުވެގެންވާ ޝަރުޢަކީ، އަދި ވެރިން ނަޞްރުދިނުމަށް އަދި އެކަމަށްޓަކައި ޖިހާދުކުރުން ވާޖިބުވެގެންވާ ޝަރުޢަކީ (ޤުރުއާނާއި) ސުންނަތެވެ."

قال ابن تيمية رحمه الله : " أَهْلُ الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ وَالْعِلْمِ وَالدِّينِ فَإِنَّمَا يَحْكُمُونَ بِكِتَابِ اللَّهِ وَسُنَّةِ رَسُولِهِ "[156]

---

[155] مجموع الفتاوى (28/ 503)

[156] مجموع الفتاوى (35/ 376)

އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވިއެވެ : "އިމާމުންނަކުގެ، އިސްލާމްވެރިކަމުގެ، އިލްމުގެ އަދި ދީނުގެ ޙަކަމްވެރިން ޙުކުމްކުރަން ކަނޑައެޅި اللهގެ ޢަދުލު އިންޞާފުގެ ރަސޫލާގެ ޝަރީޢަތުންނެވެ"

قال ابن تيمية رحمه الله : "وَعَلَى الْحُكَّامِ أَنْ لَا يَحْكُمُوا إلَّا بِالْعَدْلِ. " وَالْعَدْلُ " هُوَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ "[157]

އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވިއެވެ : "ވެރިންނަން ވާޖިބުވެގެންވަނީ ޢަދުލުވެރިކަމާއި އެކު ޙުކުމް ކުރުމެވެ. އަދި ޢަދުލަކީ އެއީ الله ބާވައިލުއްވި ތަކެއްޗެވެ"

قال ابن تيمية رحمه الله : "فَعَلَى جَمِيعِ الْخَلْقِ أَنْ يُحَكِّمُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَأَفْضَلَ الْمُرْسَلِينَ وَأَكْرَمَ الْخَلْقِ عَلَى اللَّهِ لَيْسَ لِأَحَدِ أَنْ يَخْرُجَ عَنْ حُكْمِهِ فِي شَيْءٍ سَوَاءٌ كَانَ مِنْ الْعُلَمَاءِ أَوْ الْمُلُوكِ أَوْ الشُّيُوخِ أَوْ غَيْرِهِمْ "[158]

އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވިއެވެ : "ހުރިހާ ޚަލްޤުތަކުންނަށް ވާޖިބުވެގެންވަނީ اللهގެ ރަސޫލާގެ ޙުކުމަށް ބޯލެނބުމެވެ. އެއީ ނަބީކަން ޚަތިމްކުރެއްވި، ރަސޫލުން ތެރެއިން އެންމެ ފަޟީލަތްތެރި، اللهގެ ޚަލްޤުތަކުގެތެރޭގައި އެންމެ ޝަރަފުވެރި މަތިވެރިޔާއެވެ. އެއްވެސް ކަމެއްގައި އެކަލޭގެފާނުގެ ޙުކުމުން ބޭރުވެވޭނެ އެއްވެސް މީހަކަށް ޙައްޤެއް ނުވެއެވެ. އެއީ ޢިލްމުވެރިއެއް ކަމުގައިވިޔަސް، ނުވަތަ ރަސްކަލުން ކަމުގައިވިޔަސް، ނުވަތަ ޝައިޚުން ކަމުގައިވިޔަސް، ނުވަތަ އެހެން މީހެއް ކަމުގައިވިޔަސްމެއެވެ."

قال ابن تيمية رحمه الله : " وَلَيْسَ لِأَحَدِ أَنْ يَخْرُجَ عَنْ شَيْءٍ مِمَّا شَرَعَهُ الرَّسُولُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ الشَّرْعُ الَّذِي يَجِبُ عَلَى وُلَاةِ الْأَمْرِ إلْزَامُ النَّاسِ بِهِ وَيَجِبُ عَلَى الْمُجَاهِدِينَ الْجِهَادُ عَلَيْهِ وَيَجِبُ عَلَى كُلِّ وَاحِدٍ اتِّبَاعُهُ وَنَصْرُهُ. وَلَيْسَ الْمُرَادُ بِالشَّرْعِ اللَّازِمِ لِجَمِيعِ الْخَلْقِ " حُكْمُ الْحَاكِمِ " وَلَوْ كَانَ الْحَاكِمُ أَفْضَلَ أَهْلِ زَمَانِهِ "[159]

އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވިއެވެ : "ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޝަރުޢުކުރެއްވި އެއްވެސް ކަމަކާއި ދުރުހެލިވުން އެއްވެސް މީހަކަށް ހުއްދަ ނުވެއެވެ. އެއީ ވެރިން އެމީހުންގެ ވެރިކަމުގެ ދަށުގައި މީހުންގެ މައްޗަށް ލާޒިމުކުރުން ވާޖިބުވާ، އަދި މުޖާހިދުން އެކަމަށްޓަކައި ޖިހާދުކުރުމަށް، ކޮންމެ މީހަކަށް އެކަމަށް ތަބާވުމާއި ނަސްރުދިނުމުގެ ޝަރުޢީ ކަމެކެވެ. އަދި ހުރިހާ ޚަލްޤުތަކުންގެ މައްޗަށް ލާޒިމުވާ ޝަރުޢުގެ މުރާދަކީ ވެރިޔާގެ ޙުކުމްތައް ނޫނެވެ. އެއީ ވެރިޔާ އެޒަމާނެއްގެ އެންމެ މާތް މީހާ ކަމުގައިވީނަމަވެސްމެއެވެ."

قال ابن تيمية رحمه الله : "إنْ تَرَكَ الْمُسْلِمُ عَالِمًا كَانَ أَوْ غَيْرَ عَالِمٍ مَا عَلِمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِقَوْلِ غَيْرِهِ كَانَ مُسْتَحِقًّا لِلْعَذَابِ ... وَمَنْ اتَّبَعَ مَا بَعَثَ اللَّهُ بِهِ رَسُولَهُ كَانَ مَهْدِيًّا مَنْصُورًا بِنُصْرَةِ اللَّهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ "[160]

އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވިއެވެ : "މުސްލިމަކު - އެއީ ޢިލްމުވެރި މީހެއް ނުވަތަ ޢިލްމުވެރި މީހެއް ނޫނަސް - އެނގިހުރެ اللهއާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ އަމުރުތަކުން އެނގޭ ކަމެއް އެހެން މީހެއްގެ ބަސްތަކަށްޓަކައި ދޫކޮށްލައިފިނަމަ، އޭނާ އަދަބަށް ޙައްޤުވާނެއެވެ ... އަދި اللهގެ ރަސޫލާ އެކަލާއިގެން ފޮނުއްވި ކަންތަކަށް ތަބާވެއްޖެނަމަ އޭނާއަކީ ދުނިޔޭގައާއި އާޚިރަތުގައި اللهގެ ނަސްރާއިއެކު ހިދާޔަތްލިބިގެންވާ ނަސްރުލިބިގެންވާ މީހެއްކަމުގައިވެއެވެ."

---

[157] مجموع الفتاوى (35/ 361)

[158] مجموع الفتاوى (35/ 363)

[159] مجموع الفتاوى (35/ 372)

[160] مجموع الفتاوى (35/ 372)

قال ابن تيمية رحمه الله : " وَالْإِنْسَانُ مَتَى حَلَّلَ الْحَرَامَ – الْمُجْمَعَ عَلَيْهِ – أَوْ حَرَّمَ الْحَلَالَ – الْمُجْمَعَ عَلَيْهِ – أَوْ بَدَّلَ الشَّرْعَ – الْمُجْمَعَ عَلَيْهِ – كَانَ كَافِرًا مُرْتَدًّا بِاتِّفَاقِ الْفُقَهَاءِ. وَفِي مِثْلِ هَذَا نَزَلَ قَوْلُهُ عَلَى أَحَدِ الْقَوْلَيْنِ: ﴿ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَـٰفِرُونَ ﴾[161] أَيْ هُوَ الْمُسْتَحِلُّ لِلْحُكْمِ بِغَيْرِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ "[162]

އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވެއެވެ : "އަދި އިންސާނާ، الله تعالى ހަރާމް ކުރައްވާފައިވާ ކަމެއްކަމަށް އިއްތިފާޤުވެފައިވާ ކަމެއް ހަލާލުކޮށްފިނަމަ، ނުވަތަ ހަލާލު ކުރައްވާފައިވާ ކަމެއްކަމަށް އިއްތިފާޤުވެފައިވާ ކަމެއް ހަރާމްކޮށްފިނަމަ، ނުވަތަ ދީނުގައި އެކަލާނގެ ޝަރުޢުކުރައްވާފައިވާ ކަމެއްކަމަށް އިއްތިފާޤުވެފައިވާ ކަމެއް ބަދަލުކޮށްފިނަމަ ކާފިރު މުރުތައްދެއް، އޭނާ ވާނީ ފިޤުހުވެރިންގެ އިއްތިފާޤުން، މުރުތައްދުވެފައިވާ ކާފިރަކަށެވެ. އަދި (އަދި الله ބާވައިލެއްވި ފަދައިން އެއްޗެއްގެ ޙުކުމް ނުކުރާމީހުންނަކީ، އެބައިމީހުންނަކީ ކާފިރުންނެވެ!) (މިއާޔަތް ބާވައިލެއްވުނު ސަބަބުކަމަށް ވާނީ) ދެވަނައީ (ނުވަތަ ބަސްގެ) ތެރެއިން އެއްބަސްވި، މިއީ އެފަދަ އެމީހުންނަށް ބޭނުން ޙުކުމް ބާވައިލެއްވިފަދަ އެއްޗެއް ކަމެވެ. އެއީ الله ބާވައިލެއްވި އެއްޗެހި ނޫން އެއްޗަކުން ޙުކުމް ކުރުން ހަލާލު ކުރާ މީހާއެވެ.

قال ابن تيمية رحمه الله : " وَمَنْ بَدَّلَ شَرْعَ الْأَنْبِيَاءِ وَابْتَدَعَ شَرْعًا فَشَرْعُهُ بَاطِلٌ لَا يَجُوزُ اتِّبَاعُهُ كَمَا قَالَ: ﴿ أَمْ لَهُمْ شُرَكَـٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَنۢ بِهِ ٱللَّهُ ﴾[163] وَلِهَذَا كَفَرَ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى لِأَنَّهُمْ تَمَسَّكُوا بِشَرْعٍ مُبَدَّلٍ مَنْسُوخٍ. وَاللَّهُ أَوْجَبَ عَلَى جَمِيعِ الْخَلْقِ أَنْ يُؤْمِنُوا بِجَمِيعِ كُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاتَمُ الرُّسُلِ؛ فَعَلَى جَمِيعِ الْخَلْقِ اتِّبَاعُهُ وَاتِّبَاعُ مَا شَرَعَهُ مِنَ الدِّينِ وَهُوَ مَا أَتَى بِهِ مِنْ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ فَمَا جَاءَ بِهِ الْكِتَابُ وَالسُّنَّةُ وَهُوَ الشَّرْعُ الَّذِي يَجِبُ عَلَى جَمِيعِ الْخَلْقِ اتِّبَاعُهُ؛ – وَلَيْسَ لِأَحَدِ الْخُرُوجُ عَنْهُ وَهُوَ الشَّرْعُ الَّذِي يُقَاتِلُ عَلَيْهِ الْمُجَاهِدُونَ وَهُوَ الْكِتَابُ وَالسُّنَّةُ. وَسُيُوفُ الْمُسْلِمِينَ تَنْصُرُ هَذَا الشَّرْعَ وَهُوَ الْكِتَابُ وَالسُّنَّةُ كَمَا قَالَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: ((أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ نَضْرِبَ بِهَذَا – يَعْنِي السَّيْفَ – مَنْ خَرَجَ عَنْ هَذَا. يَعْنِي الْمُصْحَفَ))"[164]

އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވެއެވެ : "އަދި ނަބިއްޔުންގެ ޝަރީޢަތް ބަދަލުކޮށް، ޝަރީޢަތެއް އުފައްދައިފި މީހާ، އޭނާގެ ޝަރީޢަތަކީ ބާޠިލް އެއްޗެކެވެ. އަދި އެއަށް ތަބާވުމަކީ ހުއްދަވާނެކަމެއް ނޫނެވެ. އެއީ الله ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ފަދައިން : "ނުވަތަ އެމީހުންނަށް ދީނުގެ ކަންކަމުގައި الله ހުއްދަނުދެއްވާފައިވާނޫ ކަންކަން ޝަރުޢުކޮށްދޭނެ އެމީހުންނަށް ޝަރީކުންތަކެއް ވޭތޯވެ؟" އަދި މިކަމަށްޓަކައި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން ކާފިރުވިއެވެ. އެއީ އެމީހުން ހިފީ ބަދަލުކުރެވިފައިވާ މަންސޫޚު ވެފައިވާ ޝަރީޢަތަކަށްވެ. الله ވަނީ ހުރިހާ ހަލްޤުތަކުންނަށް ހުރިހާ ފޮތްތަކަށާއި ރަސޫލުންނަށް އީމާންވުން ވާޖިބުކުރައްވާފައެވެ. އަދި މުޙައްމަދަކީ ﷺ އަދި ނަބިއްޔަކީ ހަތިމުކުރައްވާ ފަރާތެވެ. އެހެންކަމުން ހުރިހާ ހަލްޤުތަކުންނަށް ވާޖިބުވެގެންވޭ ނަބިއްޔާއާއި ތަބާވުމަކީ އަދި އެކަލޭގެފާނު ދީނުގެ ކަމުގައި ޝަރުޢުކުރެއްވި ކަންކަމުގައި ތަބާވުމަކީ. އަދި އެއީ އެކަލޭގެފާނު ވަޙީގެ ގޮތުގައި ލައިގެންވަޑައިގެން ފޮތާއި (ޤުރުއާނާއި) ސުންނަތެވެ. އެހެންކަމުން ފޮތާއި އަދި ސުންނަތުގައި ހުރިހާ ކަމެއް އައި ހުރިހާ ހަލްޤުތަކުން ތަބާވުން ވާޖިބުވެގެންވާ ޝަރުޢެވެ. އަދި އެއްވެސް ފަރާތަކަށް އެކަމުގެ ދާއިރާއިން ބޭރުވުމެއް ނެތެވެ. އަދި އެއީ މުޖާހިދުން އެޝަރުޢަށްޓަކައި ހަނގުރާމަކުރާ ޝަރުޢެވެ. އެއީ ފޮތާއި ސުންނަތެވެ. އަދި މުސްލިމުންގެ ކަނޑިތައް ނަސްރުދޭނީ އެޝަރީޢަތަށެވެ. އެއީ ފޮތާއި ސުންނަތެވެ.

161 المائدة: ٤٤

162 مجموع الفتاوى (35/ 374)

163 الشورى: ٢١

164 مجموع الفتاوى (35/ 365)

ޢުބާދާ ބުން ޢަބްދުﷲ ވިދާޅުވިއެވެ : ((ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިގޮތަށް -އެބަހީ ކަނޑައެޅިގެން - މިއާއި ދޭތެރޭ ހަރުމަ - އެބަހީ މުޒާރަބާ - ވިޔަފާރި ކުރުމެވެ)).

قال ابن تيمية رحمه الله : كُلُّ طَائِفَةٍ خَرَجَتْ عَنْ شَرِيعَةٍ مِنْ شَرَائِعِ الْإِسْلَامِ الظَّاهِرَةِ الْمُتَوَاتِرَةِ فَإِنَّهُ يَجِبُ قِتَالُهَا بِاتِّفَاقِ أَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ؛ وَإِنْ تَكَلَّمَتْ بِالشَّهَادَتَيْنِ. فَإِذَا أَقَرُّوا بِالشَّهَادَتَيْنِ وَامْتَنَعُوا عَنْ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ وَجَبَ قِتَالُهُمْ حَتَّى يُصَلُّوا. وَإِنْ امْتَنَعُوا عَنْ الزَّكَاةِ وَجَبَ قِتَالُهُمْ حَتَّى يُؤَدُّوا الزَّكَاةَ. وَكَذَلِكَ إنْ امْتَنَعُوا عَنْ صِيَامِ شَهْرِ رَمَضَانَ أَوْ حَجِّ الْبَيْتِ الْعَتِيقِ. وَكَذَلِكَ إنْ امْتَنَعُوا عَنْ تَحْرِيمِ الْفَوَاحِشِ أَوْ الزِّنَا أَوْ الْمَيْسِرِ أَوْ الْخَمْرِ أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ مِنْ مُحَرَّمَاتِ الشَّرِيعَةِ. وَكَذَلِكَ إنْ امْتَنَعُوا عَنْ الْحُكْمِ فِي الدِّمَاءِ وَالْأَمْوَالِ وَالْأَعْرَاضِ وَالْأَبْضَاعِ وَنَحْوِهَا بِحُكْمِ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ. إنْ امْتَنَعُوا عَنْ الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنْ الْمُنْكَرِ وَجِهَادِ الْكُفَّارِ إلَى أَنْ يُسْلِمُوا وَيُؤَدُّوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ. وَكَذَلِكَ إنْ أَظْهَرُوا الْبِدَعَ الْمُخَالِفَةَ لِلْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَاتِّبَاعِ سَلَفِ الْأُمَّةِ وَأَئِمَّتِهَا؛ – إلى أن قال – قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَقَٰتِلُوهُمۡ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتۡنَةٞ وَيَكُونَ ٱلدِّينُ كُلُّهُۥ لِلَّهِ﴾[165] فَإِذَا كَانَ بَعْضُ الدِّينِ لِلَّهِ وَبَعْضُهُ لِغَيْرِ اللَّهِ وَجَبَ الْقِتَالُ حَتَّى يَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ)[166]

އިބްނު ތައިމިއްޔާ ވިދާޅުވިއެވެ : މުސްލިމުންގެ ބޮޑެތި (ޢިލްމުވެރިންނާއި ވެރިން) އިއްތިފާޤުވެފައިވާ، ބަޔާންކޮށް ދީފައިވާ [illegible] ފަދަ ޝަރީޢަތުގެ ބަސްތަކަށް ދަތިކޮށްގެން ޝަހާދަތުގެ ކަލިމަ (އެބަހީ އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަން) ކިޔާއިރުވެސް، އެ ބަޔަކާ ހަނގުރާމަކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ޝަހާދަތް ކިޔުމުގައި ނަމާދުކޮށް ނުދިނަސް... ސަލާތް ފަސްވަގުތު ނަމާދެއް ނުކުރެވޭ، ކުރުމަށް ސާބިތުވާ ދުވަސް ނަމާދުކުރުމަށް ހަނގުރާމަ ކުރުން ވާޖިބުވެގެންވެއެވެ. ...

[illegible]

ﷲ ތަޢާލާ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ : ... ﷲ ތަޢާލާ [illegible]

ﷲ [illegible]."

*   *   *

[165] الأنفال: ٣٩

[166] مجموع الفتاوى (28/ 510–511)

5- اللهتعالىގެ ހުކުމްފުޅުން ހުކުމްނުކުރުމަކީ ދީނާ ބަޣާވާތް

" އެހެން ނަމަވެސް އޭނާ اللهގެ ހުކުމުން ހުކުމް ނުކުރަނީ އޭނާ އަށް އޭގެ ބިރެއްގެ ސަބަބުން، އޭނާ އަށް ކުރިމަތިވާތީން، ގެއްލުމެއްގެ ސަބަބުން، އެބަޔަކަށް ކުރިމަތިވާތީން ގެއްލުމެއްގެ ސަބަބުން، ނުވަތަ އޭނާ އަށް ދުނިޔަވީ މަޞްލަޙަތުން އޮތް ފައިދާ އަކަން ޖަހައި ދުނިޔަވީ "ޣަރަޟެއް" ދުނިޔަވީ ފައިދާއެއް ހޯދުމަށް އިސްތިޙްސާންކުރާތީ، ކޮންމެހެން اللهގެ ހުކުމް ދޫކޮށް ނުކުރާތީ އެހެން އިންކާރު ކުރާތީ އެއް ނޫން. އޭނާ އަށް އޭގެ ފައިދާ އެއް، ނުވަތަ ގޮތް ލިބޭ މީހެއް ކަމުގައި ވާތީ، އެގޮތުން އޭނާ ހުކުމް ނުކުރަނީ އޭނާ ފައިދާ ކަމުގައި ވާނަމަ، އޭގެ އަސްލުން ސުންނަތް ވެސް ޖާހިލިއްޔަތުގެ އިޙްކާމުފުޅުތަކުގެ މަންޒަރަށް، އަދި އެކުޅަދާނަ ނުވާނަމަ، އޭނާ ނަމަވެސް، އެހެން ތަކުރާރު ކޮށްފައި ވާނަމަ ނުކުޅަދާނަކަމާއި ޚިލާފަށް ވާހަކަ ދައްކައިގެ ގޮތުގައި ވާނީ.

ފަހަރެއްގައި ވެރިން، އޭނަ ބިރު ގަންނަނީ، އެ ހުކުމް ކުރުމުގެ ސަބަބުން އަލުގަނޑުވެރިން ހުރިހާކަމަކާ ގޮތާ މިދެ، އުވިގަނޑުވެރިން ކުރިމަތިވާނެ މި ޝަރީޢަތް ފަރިތަ ތަކެއްޗަށް އެގޮތަށް ކުރިމަތިކޮށް ނިކަމެތި ބޭރުގައި ރުހި، އޭނާ އެއްބަފައިން އިސްލާމުގެ ފަހުން، ކަމެއްގެ ބިރުގަތުން، އޭނާ ހުކުމް ނުކުރަނީ ނޫން. ބިރުވެރިކަމުން ދީނާ ޚިލާފުވެގެން ޝަރީޢަތް ދޫކޮށް ބޭއްވުމަށް، އަލުގަނޑުވެރިން ބާރު ފަހަނަޅާ ހުކުމެއް ކުރަން ބޭނުންވާ ގޮތުން ކުރިމަތިވާ ކަމެއް، ފަހަރެއްގައި ގޮތް ގޮތަކަށް، އޭނަ ހުކުމެއް ކުރުމުގެ ކުރިމަތިލުން، އެހެން ހުކުމެއް ނުކުރަނީ، އެ ކަމެއް ނޫން އަދި ނުކުރެވިދާނެ، ބިރުވެރިކަން، ކާފިރުން ކަމުގައި ނިސްބަތް ކުރާތީ. "

ކުރީން ދެއްކުނު ވާހަކަތަކާއި އެއްގޮތަށް މިތަނުގައި އަދި ބައިތަކާ ވާހަކަތަކުން ފާހަގަވާ ދީން ކަމެއްގެ މައްޗަށް ތަހުލީލު ކުރެވޭނެ ބަޔަކު ބަލައިލާ ޤާނޫނުއަސާސީގެ ތަފާސްހިސާބުތަކަށް. އޭގެ : اللهتعالى އަދި ގަސްދުގައިގެ ބިރުވެރިކަން ކުރާނެ ކަމެއް އެހެން ފަރާތަކުން ތަރުތީބުކޮށްގެން اللهتعالى ކަށަވަރުގައި އެއްބަސް ހުކުމްނުކުރުމާއި، ދުނިޔަވީ ސަބަބުތަކާކުރިމަތިވާ އެއްގޮތުގެ ޝަރީޢަތާއި އެއްބަސް ހުކުމް ނުކުރުމުގެ މަޤްސަދާއި މަޢާހަދާތަކުގެ ހުކުމް ނުކުރާ މަޤްސަދުތަކެވެ. އޭގެ އަށް ޖާގަ 'ވެރިން' ކަމަށް ދީނާމެދުވާ ވާހަކަތަކެވެ.

(ހ) ބިރުވެރިކަން ނުކުރުން

އަށް ޖާގަ، ބިރުވެރިއާއި ހުކުމް ނުކުރުމާއި ގޮތާއިމެދުވާ ދެކޮޅު، އާދައި ޝަރީޢަ އެކުލެވިގެން މިންވަރުގައި ރަނގަޅަކަން ފުރަގަސްކޮށް، އަދި އެހިނދަކަށް ނުވާ ކަމަށް ސިފަވާ ވާހަކަ ވާހަކަދައްކަވާކަށް ނުކުރެވެނީ. ހުކުމްނުކުރުމުގެ ބައިގައި ފުރަގަސްކުރުވޭގޮތާ ފުރަތަމަ، اللهتعالىގެ ހުކުމްތަކުން ހުކުމް ނުކުރުމަކީ اللهتعالى އަށް ހަމަޖެހިފައި ކަމެއްގައި ޝަރީޢަތް ކަނޑައެޅުމަށް ކުރެވޭ. ފަހު، اللهتعالى އާއި އެއްގޮތުގެ ތަޤްލީދަކުން ފުރަގަތުމަށް އިމާންވާން އެއްބަސްވެ ޝަރީޢަތުގެ ދެކޮޅުގައި ކުދި ބާރުވަރު ގޮތްތަކާއި ޝަރީޢަތް ޤާއިމް ހުކުމަށްފަހުގެ ދީނާ ބަޣާވާތްގެ ގޮތުގައި ބިރުވެރި ވާހަކަތަކާމެދު އަންޖަޢިސާ ތަފާސް. އެކަމު ޚިޔާލުތަކާތަން ގޮތް އޭގެ ސަބަބުގައި އަށް ޖާގަ މިތަނުން ފަހުރެއް ވާހަކައިގެ ވެހިކަލް ގަބޫލުކުރުމަކީ ޝަރީޢަތާ ދިމާކޮށް اللهتعالىގެ ހުކުމްފުޅު ނުކުރަނީ އޭނާ ހުކުމަށް ނުކުޅަދާނެ ވާހަކަތަކާ ބަލައިގެން ފަތްތަކެވެ. އަދި އޭގެ ބަޣާވާތް ދީނާހުރިހާ ގޮތެއްގެ ހުކުމް ނުކުރާގެން ކަމަށް ވެސް ބަހުރެވެ. އަދި ހަމަ މިވާހަކަ ދީނާމެދުން އެހާ ބަޣާވާތް ކަމެއް ހުކުމް ހަމަ، اللهتعالى ގެ ޝަރީޢަތާ ކަމަށް ހުކުމް ނުކުރާ ވާހަކަތަކެއް 'އިލްމުވެރިން' ވެސް ބިރު ކަމަށްވެ. ހަމަ ޖެހިފައި ވާހަކަ ފާހަގަކޮށް ދީނާ ކަމަކީ، ޙައްޤުގައި اللهتعالى ގެ ހުކުމްނުކުރާ ވާހަކަ ދީނާ ކަމަށް ފުރިހަމަ، އެހާރުވެސް އެކަމަކީ ދެވިނު 'އިލްމުވެރިއެއްގެ' ފާހަގަ އެހެމުއްނޮތް. އަށް ޖާގަގެ ހާލު ދީނުން ވާހަކަދައްކާ މިހެންނަށް ޖެހޭ

ވިރަކަންތައް ދިފާޢުކުރާ މުސްލިމުންނަށް ހުއްޓުމަކީ ކޮބައިތޯ މިހެންނެވެ. އެހެން ބަޔަކު މަޤްބޫލުކުރެއްވެ. ހިތާ ތަޅުމަތުގެ ކޮން ބާރުންތަކަށް މުޖާހިދުން އެމްބަންދެވުނެވެ!

ނަކަން ވިސްނާށެވެ. އަދި ޒާއިލް އުޙުދަށް ތައްޔާރުވެފައިވާ ތަފާތުކަން ހުރިހާއެއްޗެއް ކުރުމަށް ކަމަށެވެ. ހަމަ އެފަދަ ބައްޔަކު، ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ޙައްޤުގައި އިލާހީ ދީން މުއްމިނުންގެ ތެރެއިން އެކުލަ ހަމަވާގޮތުގަ ބައިވެރިވާ މުއްމިނުންނަށް މަސައްކަތް 'ޙަމްރާއުލްއަސަދު' އިން ދިޔެވެ. އެކަން ބާރުވެރިކަން ތިރީސް الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدۡ جَمَعُواْ لَكُمۡ فَٱخۡشَوۡهُمۡ ﴾ [167]

މާނައީ : އެބައިމީހުންނަށް މީސްތަކުން އެބައިމީހުންކައިރީ "(ކާފަރު) މީސްތަކުން ކަލޭމެންނާއި ދެކޮޅަށް ޖަމާވެއްޖެއޭ، ފަހެ، އެބައިމީހުން ބިރުގަންނާށޭ" ބުނެވުނު މީހުންނެވެ.

ދަރު، އެހެން އެމީހުންނަށް ބުނެވުނެވެ. ފިރިހެއިމީހުންނާއި ދެކޮޅުވުމަށް ކާފަރު މީސްތަކުން ޖަމާވެއްޖެއޭ އެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ބިރުވެރިވުމަށް ނަސޭހަތްދިން ގޮތުގައި ބުނެވުނެވެ. ހަމަ އެހެންގޮތަކަށް އަޙްމަދު ޒާއިލް އުޙުދަށް، ކައިރިގައި އޮތް ކާފަރު ޝަމުޚުތަކަކީ! އެމީހުންނަށް ބިރުނުގަތެވެ. އެހެނަސް الله تعالى އަށް ޔަޤީންކަމެއް އަޅެން، އެމީހުންގެ ޢަޤީދާގެ ވަރަކަ ދެކުލެވުނު، އެމީހުންނަށް ވިޔަފާރި ހުއްޓުވޭތޯ؟ الله تعالى ވަޙީކުރައްވަނީ މިފަދައިންނެވެ :

﴿ ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدۡ جَمَعُواْ لَكُمۡ فَٱخۡشَوۡهُمۡ فَزَادَهُمۡ إِيمَٰنٗا وَقَالُواْ حَسۡبُنَا ٱللَّهُ وَنِعۡمَ ٱلۡوَكِيلُ ﴾ [168]

މާނައީ : އެބައިމީހުންނަށް މީސްތަކުން އެބައިމީހުންކައިރީ "(ކާފަރު) މީސްތަކުން ކަލޭމެންނާއި ދެކޮޅަށް ޖަމާވެއްޖެއޭ، ފަހެ، އެބައިމީހުން ބިރުގަންނާށޭ" ބުނެވުނު މީހުންނެވެ، އެމީހުންގެ އީމާންތެރިކަން ވަރުގަދަވެ ޖަމާވެގެން "އަޅުގަނޑުމެންނަށް الله ފުދޭ، އަދި ވަކީލުގެ ގޮތުގައި އެއީ ހެޔޮވަރު ފުރިހަމަ ވަކީލެކޭ" ބުނީމީހުންނެވެ.

الله أكبر! ނަކަން ވިސްނާށެވެ. އެމީހުންނަށް އެހެން ބުނުމުން އެމީހުންގެ އީމާންތެރިކަން ވަރުގަދަވެގެން ދިޔައެވެ! އަދި އެމީހުން ބުނީ އެމީހުންނަށް الله تعالى ފުދޭކަމަށެވެ! އަދި ވަކީލުގެ ގޮތުގައި އެއީ ފުރިހަމަ ވެގެންވާ ފަރާތެއް ކަމަށެވެ. އެހެނަސް މިދިޔަ ހާދިސާގައި، الله تعالى ގެ ހުކުމް ނުކުރަނީ އީމާންކަން ބަދަލުކުރުމުގައިވާތީ ކަމަށް އަޅެ ޒާއިލް އުޙުދު ދައްކާއެވެ. الله تعالى ގެ ހުކުމް ފުރާއި އައްޔަމަށް ހުކުމްނުކުރެނީ އެއިލާހަށް އެއްކަލަވަންތަ ކުރަންޖެހޭ ކަމެއްކަމުގައިވާ ބިރުގަތުމުގައިވެސް ޝަރުޢުކޮށްދެއްނެވެ.

ދަންނާށެވެ. ބިރުގަތުން އިސްލާމީ ބައްސަވާފައިވާ 4 ބައިގެ ތެރެއިން 2 ބައިކަން މިތައްސަފު ދިމާވެއެވެ. އެއީ ސިއްރުގެ ބިރާއި، މުނާފިކް ބިރުގަތުން ދިނާއި ހިފާފަން ކުރާވާ ކަންކަމާއި ގުޅުން ހުރި ބިރުގެ ބައިތަކެވެ.

އައްޝައިޚް އަބްދުއްރަޙްމާން ހަސަން އާލުއް ޝައިޚް ވިދާޅުވެފައިވަނީ، އެފަދަ ގޮތަކަށް ބިރުގަތުން ދީނުގައިވާ ގޮތަށް ޙަރާމް

ނުކުރުމަކީ ޝިރުކުކުރުމުގެ ވައްތަރެއްކަމަށެވެ. މިފަދަކަން ފެންނަ ނަމާދު ކުރުމަކީ ވާޖިބުކަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެކަން މިހެއް ދުނި ބިރުން ނުކުރުމަކީ ޙަރާމްކަމެކެވެ. އެއީ الله تعالى އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަމެއް ކުރުމުން މަނާވެގެން ކަމުގައިވިޔަ، އާނއަން އެކުރުވުނު

[167] آل عمران: ١٧٣

[168] އިސްވެ ދިޔަ އާޔަތުގެ ބާކީބައި

ޢަމަލަކީ ޝަރުޢުގެ ފައްތަރުގެ ތެރެއިން ފައްތަރެއްގެވެސް ޢަމަލުކުރެވެ. ހަމަ އެއްބަސްވުން، الله تعالى އަށް ޒާހިރުކުރައްވާދެއްވީ އަދުކަމުގެ ކަމުގައިވާ އެއިރުގެ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމްކުރުމާއި ދުރުވެއްޖެ މިހާ އެކަނި ޝަރުޢުގެ ޢަމަލުތަކެވެ. އެއީ މިޒަމާނުގެ ބިދުން ޢަވާމުން ގެއްލުވާލުމަށް ޝަރުޢު ކުރުން ކަމުގައިވާތީއެވެ.

މިގޮތުން، ބިދުޢަތްތެރިވެފައިވާ އޭގެ ޖާހިލުގައި الله تعالى އަށް ޝަރީކުތައް އަޅުކަންކުރުމެވެ. އެއީ ޖަބުރިއްޔާގޮތުން މިހެން ގަނޑަށް ބިދުގެ ވަހަކަތައް ނުނިވާ. އޭގެ ތަރައްޤީއާއި އަޅުކަމުގެ ގޮތަކީ ނިކަމެތިވުމުގެ ގޮތެން، ނުވަތަ ނިކަމެތިވުމުގެ ގޮތެން ނުވަތަ މަތިވެރިކަމުގެ ގޮތެން ނުވަތަ ޙައްޤުގެ ގޮތެން الله تعالى އަށް ބިދުޢަތްތެރިޔާއިން އެހެން ފަރާތެއް ދެކޭ ބިދުޢަތުގެ ގޮތެވެ. އެއީ ޝަރުޢު ކުރުމެވެ. އަދި الله تعالى ގެ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމަށް ގެތުވެރިވާ ބިދެވެ. އެއީވެސް ޝަރުޢުގެ ޢަމަލުތަކެވެ.

ތާއީދަކީ الله تعالى ގެ ހުކުމްތަކާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމްކުރުމުގެ ބިދުންނާ ދެކޮޅެވެ. އެއީ ކޮން ކަމަކާ ބިދުން ހުއްޓެވެ؟ އަޅު ޖާހިލާ ދޭހީ "މި އަޅު ކަލަކު ފައްސާމެއް އަލްމަސްޖިދުލްޙަރާމް ކައިބާ އަހުލުން ފަރާގެ ފަރުމާ އަހަރު ހަޔާ ވިއްސަ، އެފަދަ ކަމެއް ބަނދަރުވެ، އަލްމަސްޖިދުލްއަޤްޞާ މިނަރާ ބަދަލުކުރެއްވީ ކަރާމަތްތަކެއްގެ" މި، ހިނދަކު ކަންކަމާއި ބިދުން الله تعالى ގެ ހުކުމް ނުކުރާ ފަރާތްތަކެވެ.

މިހެން އަޖަލުބަލާފަށް ހުއްޓެވެ؟ އަޅު ޖާހިލާ މިޒާނާއި ދެކޮޅަށް ޙަރާމެއް ގެތުވެރިވާ ނުގެންނަން ހުއްޓެވެ؟ ދީނީ ފަރާތަކަށް ބަހައްޓަވައި، އަޅު ޖާހިލާ އަށް ދީނީ ފަރާތް ޙަރާމްކަމަށް ބަލާފައިވާ ބަފައިކުރެއްވީ. އަނެއްކާވެސް ކާ ބާބަކީ ދީނީހުއްޓެވެ؟ ނުވަތަ އަނެއްކާވެސް އެދުނުވެރިކަމަކަށް ގޮތް ގެއްލުވާ ދަރިމީހާގެ ކަނޑައެޅުމުގެ ނުކިޔަނީ ހުއްޓެވެ؟! އަނެއްކާވެސް ދީނީދަރަސް ކަނޑައެޅިނަމަ ކަމަށް ބަލާ ސަރުކާރުތަކުގައި ކަމަށްގެ ދީނީ ގާއިމުކުރުމަށް ފަސްމަހާފަށްގެ ޙަރާމްކަމަކާ ކުރި އަދިހެން ހުއްޓެވެ؟ އޭގެފަހުން، އަދިހެން ދީން އަށްޓަކައި ހުއްޓެވެ؟ އަދި ތާއީދުގެ ހަރަކާތްތަކަށް ގެނދަ އެކުވެރިކަމުގެ ބަހަށް ގޮތްމަތިވެފައިވާ އަދިހެން ދީން އަށްޓަކައި ހުއްޓެވެ؟ ފަހުން ގާޒީ ގޮތުގައި އަޅުގެން ފަހަ ފަރުވާގެ އެއީ އަދިހެން އަނެއްކާވެސް ދީން އަށްޓަކައި ހުއްޓެވެ؟ ދީން ފަރަކަ ސޫރަތަން " އެއީ ކަނޑައެޅެން الله އަށް ޙައްޤުވާ އިލާހު ކަމަށް އާޔާ ޝަހާދަ ނުކުރެވި އެއް ނޫން" މިހެން ބުނެއެވެ! އެއީ މިސާލެއް ކަމުގައި ދީން ބުނާހެއެވެ.

ކޮންފަދަ ނުބައި މިސާލެއް ހުއްޓެވެ! އަދި ނިކަން ވިސްނާށެވެ. އެހާ އަޅުގަނޑު ބަސް ފަރުވާ އަހަރު ވަރަށް ވިއްސަ، އެފަދަ ކަމެއް ބަނދަރުވެ، ބޭނުނު މުސްލިމުންގެ ކަނޑައެޅުމެއް ނުކުރެވިއްޖެ. الله أكبر! ޒަމާނީ މުސްލިމަކީ އަޅު ޖާހިލާ ފަދަ މީހުންނަށް އެކަލަކީ މުސްލިމުންގެ ކަމުގައި ޒާތުފުނުކުރެވެ!

ނިކަން ވިސްނާށެވެ! الله تعالى އަކީ ހެކިވާ ދިރޭ އެއްކަލަކަށް ތަރުޖަމާ ކުރިޔަ ދީނޭ. އަދި އެއިލާހަކީ ބަލުވާމި ފަސްހަރުން ގެއްލި ކުރިއެވެ. އެކަންކަމުގައި އެހެން މިހަކަށް އާދެ އެއްވެސް ބޭރުގެ ޢަމަލު ކަނޑައެޅުން ނުނުވެ. ނިކަން ވިސްނާށެވެ! މިކަންކަމުގައި، އެކަމާއި ނުދެވޭ ފަރާތަކަށް ބިދުޢަތްތެރިޔާ ޝަރުޢު ނޫން ދީން ފަހު ކަނޑައެޅި ހުއްޓެވެ. އަޅު ޖާހިލުގެ އެކަން ވިސްނިގެން "ޝަރުޢުކަންތައް ހިސާބު ކަނޑައެޅެން" އޭގެ ބުނެއެވެ. މިއީ އެހިސާބުގެ ދީން ކަން ހިސާބު ހުއްޓެވެ! الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ :

﴿ ۞ وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي ٱلْأَرْضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ۚ كُلٌّ فِي كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ۝٦ ﴾ [169]

މާނައީ : އަދި ބިމުގައި އުޅޭ އެއްވެސް ޖަނަވާރެއް ނުވެއެވެ. އެއީ الله އަށް އެޖަނަވާރެއްގެ ރިޒުޤުދެއްވުމާ ޒިންމާވާ ޖަނަވާރެއް ކަމުގައި ނުވާ. އަދި އެއިރާކަށް އެޖަނަވާރެއް ހުންނަ ތަނާއި މަރުވާ ތަން އެނގިވޮޑިގެންވެއެވެ. ހުރިހާކަމެއްވެސް ވަނީ ބަޔާންވެގެންވާ ފޮތެއްގައި (ލައުޙުލްމަޙްފޫޡުގައެވެ).

އަދި ޝިފާދެއްވުމުގެ ބާރުވެސް ހުރީ الله تعالیٰ ގެ އަތުގައި ކަމަށް ބަޔާންކުރައްވާފައިވެއެވެ :

﴿ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ۝٨٠ ﴾ [170]

މާނައީ : އަދި އަހަރެން ބަލިވެއްޖެނަމަ، (އެކަލާނގެ) ޝިފާ ދެއްވަނީ ވެސް އެކަލާނގެއެވެ.

އަދި އެކަން الله تعالیٰ ނޫން ގާބިލު ކުރުމުގެ އެކަލާނގެ الله تعالیٰ ގެ ޙަޟްރަތުން ކޮށްދެއްވާގޮތުގައި ބިރުވެރިވެ އެއިލާހަށް ދުޢާ ދަންނަވާން ޖެހޭ މިސާލަކަށް الله تعالیٰ ގެ ނަބިއްޔާ މުޙައްމަދު ﷺ ހަދީޘްގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ދުޢާ ބަލާށެވެ:

كان النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يعُودُ بَعْضَ أَهْلِهِ يَمْسَحُ بيدِهِ اليُمْنى ويقولُ : « اللَّهُمَّ ربَّ النَّاسِ ، أَذْهِب الْبَأسَ ، واشْفِ ، أَنْتَ الشَّافي لا شِفَاءَ إلاَّ شِفَاؤُكَ ، شِفاءً لا يُغَادِرُ سقَماً » متفقٌ عليه .

ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަލޭގެފާނުގެ ބައެއް އަހުލުވެރިން ބަލިވުމުން ޒިޔާރަތް ކުރައްވައި ކަނާއަތުން ފޮޅުއްވާ މިހެން ދަންނަވައެވެ، އެކަލޭގެފާނުގެ ކަނާއަތުން ފިރުމާލައްވާ ހަދީޘްގައި ދަންނަވާފައިވެއެވެ : " މިސްކީނުންގެ ވެރި ރަސްކަލާނގެ اللّٰه! ބަލި ފިއްލުވާލައްވާށެވެ. އަދި ޝިފާދެއްވާށެވެ! ޝިފާ ދެއްވާ ފަރާތަކީ ކަލޭގެ އެކަނި ކަލާނގެއެވެ. ކަލޭގެ ޝިފާ ނޫނީ ޝިފާއެއް ނުވެއެވެ. އެއީ އެހެން ފަރުވާއެއް ބޭނުމެއް ނުވާ ޝިފާއެކެވެ" (ބުޚާރީއާއި މުސްލިމްގެ)

ހަމައެހެން. الله تعالیٰ ވަނީ ރިޒުޤުގެވެސް ބާރުވެރިކަން ވަކިކޮށް ޝިރުކުވެސް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ. އެހެންނަމަ އަދި ލޮބި ބެހެއް އަޅުން ޢަމަލުކުރާ މީސްތަކުން ދާދި އުނދަގޫ ކަމަކީ ރަސޫލު ޢަބްދު ޝަރީޢަތާ ފަރުވާދޫނީ ގަސްތުން ފޮނުވީއެވެ. ފަހެ، الله تعالیٰ އުޅުއްވާ ބިރުވެރިކަމެއް ކުރީގެ ޙައްޤު، އަދި އެހެން ކުރިން ވާން ޝިފާވެސް الله تعالیٰ ގެ ޙުކުމްތަކުން އެއްބައިވަންތަ ބެލެހެއްޓުމެއްގައި ބިރުގަނޑުވާންވެއެވެ. އެހެން الله تعالیٰ ވަނީ ކުރައްވާފައިވާ މިސާލަކީ ނުހަނު ބިރުވެރިކަމެވެ :

﴿ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ۝١٧٥ ﴾ [171]

މާނައީ: އެއީ ޝައިޠާނެއެވެ. ބިރުދައްކަނީ އޭނާގެ ރަހުމަތްތެރިންނެވެ. ފަހެ، ކަލޭމެން ތިޔަބައިމީހުން އޭނާގެ ބިރުވެރިނުވާށެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުން އީމާންވެގެންވާ ބަޔަކު ކަމުގައިވާނަމަ އަހަރެންނަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!

[169] هود: ٦

[170] الشعراء: ٨٠

[171] آل عمران: ١٧٥

ފަހެ މިއާޔަތުގައިވެސް، الله تعالى ވަޙީ އުނގަންނަވަނީ ބިރުވެތިވުމާއި އީމާންތެރިކަމާއި ގުޅުއްވާލައްވާފައެވެ. ފަހެ ބަޔަކީ މުއުމިނުންނަކީ الله تعالى ބިރުވެތިވާ އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ބިރުވެތިވާން ބޭނުންނުވެއެވެ. މިކަމަށް ދަލީލުކޮށް ދޭ މިއާޔަތުގައި الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައެވެ :

﴿ وَكَيْفَ أَخَافُ مَآ أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا ۚ فَأَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾ ﴾ [172]

މާނައީ : އަދި ތިޔަބައިމީހުން ބިރުނުގަނޭ الله އަށް ޝަރީކު ތިޔަ ކުރީ އެކަމުގެ އެއްވެސް ޙުއްޖަތެއް ތިޔަބައިމީހުންނަށް އިލާހު ފޮނުއްވާފައިނުވާ ތިޔަބައިމީހުން ޝަރީކުކުރާ ފަރާތްތަކަށް އަމާން ބިރުގަންނާނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ފަހެ، އަމާން ކަން އެންމެ ހައްޤުވެރި މިދެބައިމީހުންކުރެ ކޮންބަޔަކަށް ތޯއެވެ؟ އޭ ތިޔަބައިމީހުން އެނގޭނަމައެވެ.

﴿ وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا ٱلْهُدَىٰٓ ءَامَنَّا بِهِۦ ۖ فَمَن يُؤْمِنۢ بِرَبِّهِۦ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾ ﴾ [173]

މާނައީ : "އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހަރުމެންނަށް ހިދާޔަތް އަޑުއިވުމުން އެއަށް އީމާންވީމެވެ. ފަހެ، ކާކު ރައްބަށް އީމާންވެއްޖެ މީހާ އެއްވެސް ގެއްލުމަކަށް އަދި އުނިކަމަކަށް ބިރެއް ނުގަންނާނެއެވެ.

﴿ ۞ وَقَالَ ٱللَّهُ لَا تَتَّخِذُوٓا۟ إِلَٰهَيْنِ ٱثْنَيْنِ ۖ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۖ فَإِيَّٰىَ فَٱرْهَبُونِ ﴿٥١﴾ ﴾ [174]

މާނައީ : الله ވިދާޅުވިއެވެ : "ތިޔަބައިމީހުން ދެ އިލާހުން ނުހިފާށެވެ" އެއީ ހަމައެކަނި އެންމެ އިލާހެކެވެ. އެހެންކަމުން، ހަމައެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގަންނާށެވެ"

މިވާހަކަތަކުންނާއި މިއާޔަތްތަކުން ސާބިތުކޮށްދެނީ އެންމެ ފަރުދިން ބިރުގަންނަން ކަމަށް ދުރުވާކަން الله تعالى ގެ ޙުކުމްތަކުން ޙުކުމް ކުރުމުން އެއްކިބާ ނުވާވާން ކަން އެބަހެއްޓެވެ. މިގޮތުން އިމެރިކާ ފަދަ ކާފިރުން ބޮޑުބައިވެރިވި 'އަލްޤުރްބާނު' ގަދަފަދަ ބަޔަކު ނުކުމެފައިވާ ކަންތައްތަކުން ދިފާޢުވާކަން ދިފާޢުކުރަން ޖެހޭ ހާލަތު ދިމާވެފައިވާ ދައުލަތްތަކެއް ހާޒިރުވެފައިވާ ދިފާޢުގެ ތަރުތީބުގައި ނަޝީދުގެ ފިޔަވަޅުތައް އެއްބަސްވެފައިވާ ކަމަށް ބެލެވޭ ދައުލަތްތަކުގެ ދިފާޢީ ކަންތައްތަކާއި ދިފާޢުގެ އަމިއްލަފަދަ ދިފާޢީ ބާރުތަކާއި މިނިވަންކަމާއި އެއްވެސް ބަޔަކު ބޮޑުގެންނެވީމާއެވެ. ދިފާޢުކުރުމުގެ މަދި އެކަމާބެހޭ ޙިކުމަތްތެރި ބޮޑު ކަންތަކުގައި ދެގޮތަކަށް ބެހެއްޓޭ ބުރުހާނުގެ އެއްގޮތުގައި ފަރުދުކުރާ ދިފާޢު ކޮންބައެއްތޯއެވެ؟ އެހެން ފަރާތްތަކެއް ދިރުމުގަ، ހާސިލުކުރަން ބޭނުންވާ ބިރު އެއްކަލަކަށް ބަލާލެވިފައި ޢިބާދަތުގެ ބޮޑު ދަރަޖަ ބޭނުންކުރެވޭނީ ކޮންބައެއްތޯއެވެ؟ އެހެނީ އެއްބަސްވުމަށް ނިޒާމަކަށް ފައިސާ، އަމިއްލަވަންތަކަން އެކަނި 'ބިރުން' އެޅި މިހަކަ، ކާފަރުންނާއި އެކަ ފައިސާ ފުރަތަމަ މިނިވަންކަމާއި އެއްބަސްވުމުގައި ހާލަތުތަކެއް 'ބިރުން' ނުވެވޭނެ ކަމަކަށް ބަލައިގެން ނިޒާމުވާނީއެވެ! އެހެނީ 'އަމިއްލަ މިނިވަން' ފިރިކަލުން ކުރާ ބަޔަކު الله تعالى ގެ ޙުކުމްތަކާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމްކުރާ ނުކުރާއިރު ކާފަރުންގެ ސިފަ މަސްލަހަތާއި ދުވަހާއި ކަމަކަށް ނިކުމެއިރު އެކަން ނުކުރަނީ ދިރުމުގެ ބިރުން ކަމުގައި ސިފަކުރެވޭނެއެވެ،

172 الأنعام: ٨١

173 الجن: ١٣

174 النحل: ٥١

ސީދާ އުމުރުގެ މަސްލަހަތުތަކާއި ދުނިޔަވާ އެއްބަސްވުންތަކާއި ޚިލާފުވާން ބިނާ ނުކުރަން ނަމަ އެކަމުން ދޫކޮށް ދީ ކަންކަމެއް ހުއްޓުވޭ!؟

ހަމައެހެންމެ، ބައްޕާގެ ކޮންމެ ކަމަކު ބުނެ، ޙައްޤުއަށް ދަރިކަމުގެ ފުއްދަވާ ކިތުން ވަނީ އަޅުގަނޑެވެ. އެއީ ބައެއް އިމްތިޙާނެއް ކަނޑާލައިގެންނެވެ. ދީނުގެ ޙުކުމް ބަލައިގަތުން ކަމަކު ބޭނު އަޅާ ޝަރީޢަތް އެކަމުގައި ބަލާ ޙުކުމެއް ނެތް އެއްޗެއް ނުބެން ހުރި ޤައުމުގެން ހުއްޓުވޭ!

ބުރަގެނުން ކުރުގައިވާނަމަ، ބުރުނުގެނަން ބައިކަށް ފިރިކަން ހަވާލުކޮށްފައިވާއޭ ގާގަ ބޭއްވުން. އާދޭން ދިނެފިރި ކަމަށް ހުރިގެން އުޅޭ ދިނެފިރިކަމަށް ބޭއް ބަދަލު އަހުރުގެން ކުރިމަތިލާން ނުކުތް، الله تعالى ގެ ޙުކުމްދާއިރު އެއްގޮތަށް ޙުކުމްކުރުން އެއްކަން ދޫކޮށްލައިފައި، އުމުރުން 'ބުރުނާއު' ބޭނުކަން ނުޖޭހޭނެއެވެ. އެހެން އެވަރަށް ބުރުން އޭގޭ ބައްދަލު ފުރަތަމަ މުދުނިއްޔަތަށް ނުވާތާނުވެސް ކަމެއް ނެތެވެ. އެހެން އުމުރުން الله تعالى ނުކުން އެހެން ފަރާތެއްގެ ދަށަ ބުރަގެންނާއި އެހެން މުސްލިމުންނުވެސް މިއުޅޭ الله تعالى އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ގޮތަށް ނުކުތުވެގެންނެވެ. ހަމައެހެންމެ، ފިރިއަކަންވާން އަމިއްލަޔަށް ކުރިމަތިލައި، ބޭނުމި ހުވާތަކާއި ކުރުމަތިލުން، 'ރައްދިބުން' އުމުރަކަށް ފިރިކަން ދިނުމަ، ގެންނަތުވީ ކޮން ބުރުއް ހުއްޓުވޭ! އެފާޅުގައި ބުރުގެނަން ނަމަ ފެއްޓުމުގެ މުހިގެ މައްޗަށް ފިރިކަން ކުރުމުގެ ބައިތުގައި ގޮތުގެ ފިރިކަން ކުރަން އޮންނާނެއެވެ. ނުނުކާވެ. ގައިކުވެސް ނުނުވެ. އޭނާ ނިދަން އޮންނަ ތަންކޮޅުގައި ފޮއްސާފައިގެން ބުރުން އޮންނާނެވެ!

މިއަދުވެސް ހުއްޓައި، ޙައްޔާގައި ކުރާވާ ފިރިކަން އޭގެ މައްޗަން ބިނާވެފައިވާ އަސާސީ ޤާނޫނުގައި ބައާންކޮށްފައިވޭ ދިވެހިރާއްޖެ އަދި އަމިއްލަ މިނިވަން ފިރިކަމުއްކުރާ ދައުލަތުގެ ކަމަށްވެ. އެހެން ކަމުގައިވާނަމަ ބުރުގެނެސް ވީހާ އެއްވެސް ކަމެއް ނެތެވެ. ތަރުތީބު ހުރިހާ ހުއްޓާލާށެވެ. الله تعالى ގެންދި ބޭނުމެވެ. ޙައްޔާގައި الله تعالى ގެ ޙުކުމްދާއިރު އެއްގޮތަށް ޙުކުމްކުރާނަމަ ބުރުގެން ނުނެވެ. އެހެންނަމަ الله تعالى ގެ ދީނުން މުރުތައްދުވެފައިވާ ކާފިރު ފިރިސްތަކަށް ފިރިކަމުގައި ބިތީމަށެވެ. އަދި ޖާހިލުން އަޅުކަންކުރާ ހިތާވީއެވެ. އެއީ ބުރުނާނެއް ނުނެވެ!

* * * * * * * * * * * * *

(ނ) ދީނީ އެއްބަސްކަމުގައި ނުކުރުން

"މިއަދު ކާފިރު ފަރުމާކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކާބޯ އެދިކަމު ދީނޭ"

"އޭނަ އަށް ކުރިމަތިވެދާނެ، ގެއްލުމުގެ ސަބަބުން، އެބައިޔަކު ކުރިމަތިވެދާނެ ސަބަބުން، ނުވަތަ އޭނާ އަށް ދީނުތެރިކަން އޮތް ފައިދާ ފައިދާ އޭގެ ޚުލާސާ "އެހަށް" ދީނުތެރި ދީނުތެރި ބަޔަކު އަކަށް ފައިދާ އޭގެ ޚުލާސާ އެސަބަބަކުން ބަޔަކީ، ކޮންމެހެން الله ގެ ޙުކުމް ދަތިކުރު ނުކުރުމީ އެކަމަ ހިނގާދު ކުރުމީ އޭގެ ނޫން."

"އޭނަ އަށް ދީނުތެރި ގޮތުން ބަލާފާ، އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުން ފައިދާ އަކަށް ދާން ވިއްސާ، އެފަދަ ކަމެއް ބަސްދުވެ، އަޅުގަނޑުމެން ބޭނު މުސްތަޤުބަލު ކުރިމަތިވެދާނެ ކަމަށް ބެލޭ ކަމުގައި ވާނަމަ، "

އިންސާނާ ކުރާ ކަންކަމުގެ ތެރެއިން އެންމެ ނުރައްކާ ބޭނު އެއް ކަމަކީ އެކަން الله تعالى ގެ އަމުރުތަކާ ޚިލާފު ކުރާ ބަޔާންކުރުން ކަމުގެ ވާނަމައެވެ. އެއީ ކުޅި ޝަރުޢީ ގޮތުގައި މަސްއޫލު "ރިބާ" ނުވަތަ ދީނުން ބަލިކަށިވާ ބަޔާނުން ކަމެވެ. ހަމަ އެފަދައިން، އެއްކޮށްގެން ނުރައްކާތެރި ކަމުގެ ވެއްޖެ. އެއީ ދީނީ އެއްބަސްކަމުގައި އޭގާ ކުރާ ޚަރަދުތަކެވެ. ކިބައިން ތަފާސްކުރުގައި

މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު رحمه الله تعالى އެވާރާކަމަށް ގެންނަވާފައި ވަނީ އެސަބަބަކަށްޓަކައެވެ. އަޅުކަމުގެ ތެރެއަށް ވަންނަ ކަމެއް ދުނިޔާގެ ކަމެއް ޙާޞިލުކުރުމަށް ކުރުމަކީ ޝިރުކުކަމެވެ، އެއީ ތައުޙީދު ފުރިހަމަކުރުމަށް ވާޖިބުވެގެންވާ ކަމެއް ގެއްލޭ ކަމެކެވެ.

އެހެނީ الله تعالى އަޅުކަމުގެ ގޮތުގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ދުނިޔަވީ ކަމެއް އެޔޭ ހިތާމައިން ބަލާ އަޅުކަމުގެ ކުރިއަށް ބޮޑުކުރުން ގޮތުގެ ބަދަލުގައި ޝިރުކުކަމެވެ. އަދި އެއީ އިސްލާމް ބުނާގޮތް ފަރާތުން الله تعالى ފަރުމާކުރައްވާފައިވާ ކަމެއް ނުކުރުމަށް ކުރުމުގެ ސަބަބެކެވެ. ކުފުރުން އިސްލާމްދީން މަނާކުރާ އެއްޗެއް ބަލާ ސަލަފުން ދުނިޔޭގެ ހަލާކަށް ރޫޅޭ ކުރުމަށް ދުނިޔޭގެ ކަންތައްތަކަށް މަސައްކަތްކުރުމެވެ، އެދުނިޔޭގެ ތަރުތީބު އަޅުކަމުގެ ހައްގު ގެއްލި އެއިރުގެ ދުނިޔަވީ ފަސާދައް ނިކަމެތިކަމާއި ފުރަތަމަ މުސްލިމުން އެކުވުމަށް ކަންކަމުގެ ފެށުމާއި ޖިހާދު ވެސް ނޫނީ އުސޫލުގެ ހަތަރެއް ދަރަޖައް ކޮށްޕެއް ރިސާލަތުގައި ބުނެވޭ ގޮތުން ނުކުރާނެ ކަމަށް ވެއެވެ. އެއީ الله تعالى ވާޖިބުކުރެއްވި އެއްޗެއްގެ ކުރިއަށް ދުނިޔަވީ ކަންތައް ހޯދުމަށް ފަހަތަށް ލާންޖެހޭ ކަމެކެވެ. އެއީ ޝިރުކުގެ އެއް ބާވަތެވެ. އަދި ބޮޑުކުރުމުގެ ދަރަޖަ ވީ އެއްސަބަބެވެ.

އަޅުގަނޑު ބުނަމުން ދެން ގޮތުން ބޭނުންވެއްޖެ الله تعالى ގެ ޙައްޤުތަކުގެ ބަދަލުގައި އެއްޗެއްސަށް ޙައްޤުވަތުގަތުމެވެ ދަރަޖަވެގެން ސަލަފުން ދުނިޔެއަށް ހަލާކުކުރެއްވިއެވެ. އަދި ދުނިޔާގެ ފައިދާ ހޯދުމުގެ ގޮތުން އަދި ދުނިޔާގެ ބޮޑުކަމުން ބައިވެރިވުމުން ސަރަޙައްދުވެގެންވާކަމެވެ. ދުނިޔާގެ ފައިދާ ހޯދުމުގެ ބޮޑުކަމަށް މިބުނާ ނުބައި : ކާފަރުކުޅި ބޮޑުކަމަށް އެއީ ބޭނުންކުރާ ވާޖިބުކަމެވެ. ގެއްލުމުގެ މިތުރަށް : އެހެން ފަރުދުންގެ ކާފަރުކުޅި ނިޒާމުގައި، ބޭނުންކުރާ ކަންކަން ދުލޯ ދިރުން ގުޅުވާ އެކަމުގެ މުޖުތަމަޢު ޖަމާކުރެވެ.

މިގޮތުން އިސްލާމަށް "ފަތުރުވެރިކަން ގެނައި، އަޅުގަނޑުމެން ފައިސާ ފޯރުކޮށް ނުދޭ، ކާފަރު ދައުލަތަކުން އެހީތެރިކަން ލިބުނީ، ކާފަރުން އަޅުގަނޑުމެންގެ ވިޔަފާރިތަކާއި އަސްކަރީ ނިޒާމުތަކަށް ބޮޑެތި ދުޝްމަނުން ޢަދާވާތެރިވި ނުރައްކާތެރިވެ" ވެސް ބެން ދީނުގެ ބަރަކާތް ދުވަހު ނުކުރާނެ! ދުރުކުރަން ވާނީ ދުރުވެލައި. ދުރަށް އެއްޗެއް ދުރުކުރުމާ ދީނުން ނުވާ ކަމަށްވުރެ ބޮޑުކަންތައް ނޫން ކާފަރުންނާ ދޭތެރޭގެ ހެޔޮކަން؟ އަޅުގަނޑުމެން ދެކެވެނީ ޝަރީޢަތް ޤާއިމު ކުރަން ބޭނުން ނުވާ މީހުންގެ ވެސް މިއްސަލަފަދަ ހެޔޮއެވެ. ދުނިޔާގެ ބަރަކާ الله تعالى އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ ދެކެ ލޯބިވާ މީހުން ދުވަސް އިސްލާމްދީނަށް ވަދެ الله تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ މިފަދައިންނެވެ :

﴿ قُلۡ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمۡ وَأَبۡنَآؤُكُمۡ وَإِخۡوَٰنُكُمۡ وَأَزۡوَٰجُكُمۡ وَعَشِيرَتُكُمۡ وَأَمۡوَٰلٌ ٱقۡتَرَفۡتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٞ تَخۡشَوۡنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرۡضَوۡنَهَآ أَحَبَّ إِلَيۡكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٖ فِي سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُواْ حَتَّىٰ يَأۡتِيَ ٱللَّهُ بِأَمۡرِهِۦۗ وَٱللَّهُ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلۡفَٰسِقِينَ ۝٢٤ ﴾ [175]

މާނައީ : ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ މައިންބަފައިންނާއި، ދަރިންނާއި، އަޚުންނާއި، އަނބިންނާއި، ގާތްތިމާގެ މީހުންނާއި، ތިޔަބައިމީހުން ހޯދައިގަތް މުދަލާއި، ގެއްލުންވެދާނެކަމަށް ތިޔަބައިމީހުން ބިރުގަންނަ ވިޔަފާރިއާއި، ތިޔަބައިމީހުން ރުހިގަންނަ ގެތަކާއި (މިއިރަކަށް ތަކެތި) الله އާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާއި، އެކަލާނގެ މަގުގައި ޖިހާދު ކުރުމަށް ވުރެން، ތިޔަބައިމީހުން ލޯބިވާނަމަ ތަކުރާރުކޮށް، الله ގެ އަމުރުފުޅު އައުމަށްދެން ތިޔަބައިމީހުން ބަލަހައްޓާ ތިބޭށެވެ! ފާސިޤު މީހުންނަށް، الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވާނެތެވެ.

اللہ تعالیٰ މިއާޔަތުގައި ދިރުކުރައްވާފައި އޮވަނީ ދުނިޔެއާއި ގުޅޭ ޗީޒާ ތަފްސީލު ޖާހިލު ކަންތައްތަކެވެ. އަދި އެކަންކަން ދެކެ اللہ تعالیٰ އާއި އެއިރުގެ ރަސޫލާއި އެއިރުގެ މުއުމިނުން ޖިހާދުކުރުމަށްޓަކައި ކަންކަމަށް ތަޢާރުފުކުރަމާ ވިޔަފާރިގެ ސަބަބުން ހެދިފައިވާ ޝަރީޢަތަށް ތަބާވުމެވެ. މިއާޔަތުގައި އިސްވެދިޔަ މިއާޔަތުން އަންގަވަނީ ތަޢުލީމުގެ މަޤްޞަދަކީ ދުނިޔެއާއި ގުޅޭ ހަލާކުވެގެން ދިއުމެވެ. އިންސާނާގެ ޖީބުގައި ޙަޔާތުގައި ދުނިޔެއިގެ ރަނގަޅުކަމަށް ތައުބާވާ ބައެއްގެ اللہ تعالیٰ ގެ ޤާނޫނުތައް ޤާއިމްކޮށް ސަލާމަތްވުމެވެ. اللہ تعالیٰ އަދުލު ކުރައްވާފައިވާ ފުރުޞަތުކަމާއި ދުނިޔެއާއިހަމައިގެ ޚަޒާނާތަކާއި ބިރުވެރިކަމަށް، އެމީހުން ކާފިރުވެ އުޅުނެވެ. اللہ تعالیٰ ނަހީކުރައްވާފައިވާ ކަމެއް ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތުގެ ކުރިމަތީގައި ކާފިރުވުމާ ހަނދާން ނެތުމެވެ. މިޒުމާނުގައި ފިކުރުތަކާއި އެއްބާރުލުމާއި ގޮސްފައިވާ ވާހަކައެއް ބުނެދީ އެކަމަކީ އެއްވެސް ކަމެއް ނޫން ދުނިޔޭގެ ޢާއިލާއިން ކާފިރުވެފައިވާ ދުނިޔޭގެ ހަލާކުތަކުން، ދިއުމަށް ސަލާމަތްވާ ޢަމަލުތަކެއް ކޮށް ދުނިޔޭގެ ހަލާކުތަކުން ދޫކޮށް ކަނޑައެޅުމެވެ. ހަމައެއާއެކު اللہ تعالیٰ ގެ ވަރުގަދަ ބާރުލިބިގެން އެކަން ރަނގަޅުވެގެން ދެއެވެ. ކާފިރުވުމަކީ ހިތްވަރު ދޭ އެއްވެސް ކަމެއް ނޫން ކަމުގައި ދަސްކޮށް، ދުނިޔެއާއި ގުޅޭ މުއުމިނުން ދަމަހައްޓައި ގެންދިއުމުގައި اللہ تعالیٰ ގެ ދީނަށް ދަޢުވަތު ދެއްވުމަށް އިސްލާމްކުރެއްވިއެވެ. މިކަމުން އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ اللہ تعالیٰ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ ޤާނޫނުތަކެވެ :

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَاۖ وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلۡغَرُورُ ٥ ﴾ [176]

މާނައީ : "އޭ މިސްކީނުންނޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން، اللَّهُ ގެ ވަޢުދުފުޅަކީ، ޙައްޤުތެދެވެ. ފަހެ، ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ތިޔަބައިމީހުން ހޮޅުއަރުވައި ނުލާހުށިކަމެވެ! އަދި މަކަރުވެރި ޝައިޠާނާ، ތިޔަބައިމީހުން اللَّهُ ގެ ގޮތުގައި ހޮޅުއަރުވައި ނުލާހުށިކަމެވެ!"

މިއާޔަތުގެ ތަފްސީރަކީ ވިސްނުމުގެ އެހެނެއް ދުނިޔާއެއް ފާސިދުވެގެންދެއެވެ. އެގޮތުން މިއާޔަތުގައި اللہ تعالیٰ އަށް ޢިބާދަތްކުރުމަށް އެއިރުގެ މަގުމަތި ހިނގުމަކީ ގުނަހެވެރިވުމާ ދޭތެރޭ ބާރުއަޅުއްވާފައިވާ ޢަމަލުތަކެވެ. އެއީ ދުނިޔެއާއި ހަމަޖެހޭ ދުރަށް ޚިޔާލީކަމެއްގެ ޝައިޠާނާގެ ހޮޅުއަރުވުމަކަށްވާތީވެ. މިއާޔަތުގައި އެދެރުގެ ތިޔުރުން ކުރެއްވި އަދިސްލާމީ ދުނިޔެ ބައްޓަން ހުރި ހޮޅުއަރުވާލުމެވެ. އެއަށްފަހު ޝައިޠާނާގެ ހޮޅުއަރުވުމަކީ ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމާ ގުޅިފައިވާ ކަމެކެވެ. އެކަމަކީ އިންސާނާ ބަޑުވެރިކަމުގައި ހޮޅުއަރުވާ ކަމެއް ހުރި ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތް ވީމާ ޝައިޠާނާއަށް ދީފައިވާ ބާރެވެ. މިގޮތުގައި ހޮޅުއަރުވާ ކަމުގެ ތަފްސީލުކުރެއްވިއެވެ. މިބާބުގެ ހޮޅުއަރުވުމާއި ޝައިޠާނާގެ ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމާއި ޢާއިލާގެ ހާލަތުގައި ހޮޅުއަރުވާލަދޭ ދުނިޔޭގެ ޙަޔާތާއި ވިސްނުމެއް ފެންނާނެއެވެ. ދުނިޔެ ބަހައްޓައި ކަމުގެ ޝޮޅާތަތަށް ދުނިޔޭގެ ޝައިޠާނާއަށް ކުރިމަތިވެ ދެނެ ފިޔަވަޅުތަކަށްވާ ކަމެކެވެ. އެހެން ޢާއިލާގެ ހާލަތުގައި ކުރުމުގެ ސަބަބުން އިބްނު ޝައިޠާނާގެ ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ ޢާއިލާއިން ދުރުކުރުމާއި ޢާއިލާގެ ކަންކަމެވެ.

މިޒާތުގެ ބާރުނުވާކަމުން اللہ تعالیٰ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ މިފަދައިންނެވެ :

﴿ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا وَيَسۡخَرُونَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْۘ وَٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ فَوۡقَهُمۡ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ وَٱللَّهُ يَرۡزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيۡرِ حِسَابٖ ٢١٢ ﴾ [177]

---

[176] فاطر: ٥

[177] البقرة: ٢١٢

މާނައީ : ކާފިރުވީ މީސްތަކުންނަށް ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުންވަނީ ޒީނަތްތެރި ކުރެވިގެންނެވެ. އަދި އީމާން ވި މީސްތަކުންނަށް އެއުރެން މަލާމާތްކޮށް ހުރެއެވެ. ތަޤުވާވެރިވީ މީހުން ޤިޔާމަތްދުވަހުން ވާނީ، އެއުރެންނަށްވުރެން މަތީގައެވެ. اللهُ، އެއިލާހު އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް ވަދި ޙިސާބުކުރެއްވުމެއްނުލައި ރިޒުޤު ދެއްވައެވެ.

މިއާޔަތުގައި ވާހަކަދައްކަވާފަދައިން ކާފިރުންނަށް ވަނީ ދުނިޔާވީ ހަޔާތް ޒީނަތްތެރިކުރެވިގެންނެވެ. އެހެންވެ، މިއާޔަތަށް ވިސްނާލާށެވެ. ދުނިޔާވީ ހަޔާތް އާޚިރަތަށްވުރެ މަތިކޮށް އިސްކޮށް اللّٰه تعالى ގެ މަގުން އެއްކިބާކޮށް އަދި އެ މަގު ދަތިކުރުމަށް ފިތުނަ އުފައްދާ މީހުންގެ ޙާލު ބަޔާންކޮށް اللّٰه تعالى ވަޙީކުރެއްވީ މިފަދައިންނެވެ :

﴿ٱلَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْـَٔاخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ أُو۟لَـٰٓئِكَ فِى ضَلَـٰلٍۭ بَعِيدٍ ۝٣﴾ [178]

މާނައީ : އެއުރެންނީ، އާޚިރަތަށްވުރެ ބޮޑަށް ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ލޯބިކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި اللّٰهގެ މަގުން (މީސްތަކުން) އެއްކިބާކުރާ، އެ މަގު ގުދުކުރަން އެދޭ މީހުންނެވެ. އެއުރެންނީ، ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.

މިއާޔަތުގެކުރީގައި، އާޚިރަތުގެ ހަޔާތުގެ މައްޗަށް ދުނިޔާވީ ހަޔާތް އިސްކުރުމާ އައިސްފައިވާ ބަލާގެ މާނައިގެ اللّٰه تعالى އަޅުކުރައްވާފައިވާ ކަންކަމުގައި ނަޞީޙަތްދެއްވާފައިވާ ކަންކަމާއި އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރަންޖެހޭ ވާޖިބުތަކެވެ. އަދި اللّٰه تعالى އަށް އީމާންވުމަށް ކުރިއަށް ޖެހުމެވެ. އެފަދަ މީހުންނަށް ދުރުވެގެންވާ މަގުފުރެދުން މަގުފުރެދުމަކީ ބޭއްބަލުމުގައި اللّٰه تعالى ވަޙީ މަތީގައި ދުނިޔުރުކުރުން އާޚިރަތުގައި ވަޙީކުރައްވާފައެވެ.

ނަމަވެސް، ދުނިޔާވީ ހަޔާތަށް اللّٰه تعالى ތައްޔާރުކުރައްވާފައިވާ އިލްމީޔާތުގެ ގޮތިކަމަށްވުން، އެހެނަސް އެކުން ބޭނުންވާ ގޮތަކަށް އުފުލާގެ މިނޮޅަކަށް ޙާލަތުގައި ދީލާބާރު ދޫކޮށްލެއްވެއެވެ. އެގޮތުން ދުނިޔާވީ އަސްބާބުތަކުގައި ހިފެހެއްޓުން ކުރިއަރާ މީހަކަށް އާން ބާރުލާ ކަންކަން ހާމަކުރުކުރަން މުސްތަޤްބަލުގައި ކާމިޔާބުލިބުމުގެ ފުރުޞަތު ކުރިމަތިލައެވެ. އެއީ ޢާމު ގާނޫނުތަކުގެ ސުންނަތެވެ. ނަމަވެސް، ދުނިޔާވީ ހަޔާތަށް އެކަނި އެދޭ މީހަކަށް އެއްވެސް ޙިކުމަތެއްގެ އުޖޫރައެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އާޚިރަތުގެ ދަރަޖަތަކާއި ޘަވާބު ކަނޑައެޅިފައިވާ ދީނުގެ ބާރުލުން ލިބެނީ اللّٰه تعالى އެކަލާނގެ ތަޤުވާއަށެވެ. އެއިލާހު تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ :

﴿مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَـٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ۝١٥﴾ [179]

މާނައީ : ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމާއި، އެ ދުނިޔޭގެ ޒީނަތްތެރިކަމަށް އެދޭމީހާ (ދަންނާށެވެ!) އެއުރެންގެ ޢަމަލުތަށް ފުރިހަމަކޮށް އެ އުރެންނަށް އެތާނގައި ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި އެއުރެންނަށް އެތާނގައި އުނި ނުކުރައްވާހުށީމެވެ.

މިއާޔަތުން އަންގަވަނީ ދުނިޔަމަށް ދުނިޔޭގެ ޒީނަތަށް އެކަނި އެދި މަސައްކަތްކުރާ މީހުންނަށް ދުނިޔޭގައި ބާރުލުން ލިބޭނެކަމެވެ. ނަމަވެސް ދުނިޔޭ ހޯދުމަށް އެކަނި ކުރާ ކަންކަމުގެ އެއްވެސް ދީނީ ޘަވާބު ލިބޭ ގޮތެއް ނުވާނެއެވެ. އެކަން ބަޔާންކޮށް اللّٰه تعالى ވަޙީކުރައްވާފައިވާ އަންނަނިވި މިޔާދު ޢައްސަވަމުންނެވެ :

[178] إبراهيم: ٣

[179] هود: ١٥

﴿مَثَلُ مَا يُنفِقُونَ فِي هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِنْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾﴾ [180]

މާނައީ : މި ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުގައި، އެއުރެން (އެބަހީ: ކާފިރުން މީހުން) ހޭދަކުރާ އެއްޗެއްގެ މިސާލަކީ، ވައިރޯޅިއެއްގެ ގަދަ ފިނިކަމެއް (ނުވަތަ ގަދަ ހޫނުކަމެއް) ވާ، ވައިރޯޅިއެއް، އެއުރެންގެ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާކުރި ބައެއްގެ ދަނޑަށް ޖެހި، އެ ދަނޑު ހަލާކުކޮށްލި ވައިރޯޅިއެއްގެ މިސާލެވެ. الله، އެއުރެންނަށް އަނިޔާއެއް ނުކުރައްވައެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެއުރެންގެ ނަފްސުތަކަށް، އެއުރެން އަނިޔާކުރަނީއެވެ.

އާޚިރަތުގެ ހަޔާތުގެ މަތިން ހަނދާންނައްތާލާފައި ދުނިޔެއަށް މަސައްކަތްކޮށް ކުރާ މީހާގެ އަމަލުތަކަކީ ބާޠިލު އަމަލުތަކެއް ކަމުގައި الله تعالیٰ ސިފަކޮށްދެއްވާފައިވެއެވެ، ދުނިޔެއަށްޓަކައި ކުރާ އަމަލުތަކަކީ އާޚިރަތުގައި ފައިދާއެއް ނުލިބޭނެ ކަމަކަށް ނުވާނޭއެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ ހަޔާތުގައި އާނާއަށް އާދެ ފައިދާ ނުލިބޭނީއެވެ. އެއާއި ޚިލާފަށް އާޚިރަތަށް މިހެން އަދާކުރާ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއި އެކުގައި ކުރާ ޢަމަލުތަކެވެ. ނަމަވެސް އެއީ އާޚިރަތް ގެއްލިފައިވާ ކަމުގައިވާނަމަ އެއީ ބާޠިލު ކަމެކެވެ. މިހުރިހާ އާޚިރަތުގެ ފައިދާއެވެސް ވަރަށް ބޮޑު ބަރާބަރެވެ. އުނގެނުމަށްފަހު ދުނިޔޭގެ ބަޔާނެވެ، الله تعالیٰ އާއި އެއިރާދަތާ ދީނަށް ވާޖިބު އިސްލާމްކުރުމަށް މިކަމަ ހަރަކާތްތެރިވެގެން މިހެންކަމުން. އަދި އެފަދަ މީހުން ނަފްރަތުއަދާ ވަނަކަށް ކަމުގެ ހަތަރު الله تعالیٰ ވަނީ ދެއްވާފައެވެ. އެއިރާދަ ވަޙީކުރައްވައިފައެވެ :

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا وَرَضُواْ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَٱطْمَأَنُّواْ بِهَا وَٱلَّذِينَ هُمْ عَنْ ءَايَٰتِنَا غَٰفِلُونَ ﴿٧﴾ أُوْلَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ بِمَا كَانُواْ يَكْسِبُونَ ﴿٨﴾﴾ [181]

މާނައީ : ހަމަކަށަވަރުން، ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބައްދަލުވުމަށް ނުކޮށް، އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމަށް ރުހި، އަދި އެކަމަށް ހިތްހަމަޖެއްސައިގެން ތިބި، އަދި ތިމަން އިލާހުގެ އާޔަތްތަކާއި ދުރު ގާފިލުވެ ތިބި މީހުން - އެމީހުން ތިބޭނެ ތަނަކީ ނަރަކައެވެ. (އެއީ) އެއުރެން ކަސްބުކުރި އެއްޗެއްގެ ސަބަބުންނެވެ.

މިހުރި އާޔަތްތަކުން ސާފުވަނީ ދުނިޔޭގެ ހަޔާތް އިސްކުރުމަކީ ގޯސްކަމެއްކަމެވެ. މިއީ ދުނިޔޭގެ ހަޔާތް އެކަނި އެދޭ މީހުންގެ ހަޤީޤަތް ނިމުން ހުރި ގޮތް ކަމުގައިވުމުން الله تعالیٰ ވަނީ އެފަދަ މީހުންނަށް ފުރަގަސްދީފައިވާން އަމުރުކުރައްވާފައެވެ :

﴿فَأَعْرِضْ عَن مَّن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٢٩﴾﴾ [182]

މާނައީ : ފަހެ، ތިމަން އިލާހު ހަނދާންކުރުމުން އެއްކިބާވެ، ފުރަގަސްދީ، އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމެއް ނޫން ނޭދޭ، ކިބައިން ދުރުހެލިވާށެވެ!

އަދި ދުނިޔެ އެދުރުން ދުރުހެލިވެ الله تعالیٰ އަށް އިޚްލާޞްތެރި މީހުންނާއި ފަސޭހަ އެކު ގާޒީފިއިލާވާ އަދި އެމީހުންގެ ހަވާނަފްސަށް ތަބާވެއިލާ މީހުންނަށް ކިޔަމަން ނުވުމަށް الله تعالیٰ އަމުރުކުރައްވާފައިވެއެވެ :

---

[180] آل عمران: ١١٧

[181] يونس: ٧ – ٨

[182] النجم: ٢٩

﴿ وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ۖ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا ﴿٢٨﴾ ﴾[183]

މާނައީ : އަދި އެއުރެންގެ އިލާހުގެ ވަޖުހުފުޅު އެދިގެން، އެއިލާހަށް ހެނދުނާއި، ހަވީރު ދުޢާ ކޮށް އަޅުކަންކޮށްއުޅޭ މީހުންނާއެކު، ކަލޭގެފާނުގެ ނަފްސު ކެތްކުރައްވާށެވެ! އަދި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގެ ޒީނަތްތެރިކަން އެދިވަޑައިގެން، ކަލޭގެފާނުގެ ލޮލުފުޅު، އެއުރެންގެ ކިބައިން ފަހަނައަޅައި ދިއުންފުޅުނުކުރައްވާށެވެ! އަދި ތިމަންއިލާހު ހަނދުމަކުރުމުން، އެމީހެއްގެ ހިތް ތިމަން އިލާހު ޣާފިލުކުރައްވައިފީމެވެ، އަދި އަމިއްލަ އެދުމަށް ތަބާވެ، އަދި އެމީހެއްގެ ކަންތައް (ނުބައިކަމުގައި) ހައްދުފަހަނައަޅައިފައިވާ މީހަކަށް، ކަލޭގެފާނު ކިޔަމަންތެރި ވެވަޑައިނުގަންނަވާށެވެ!

މިތަންގައި މިދިނިކުރު ކުރުފުޅު އާޔަތްތަކުގެ އަދިގަޔާ އެދިގެންދިޔަ ފަރާތުން، ދުނިޔޭހައްޖަކާއި ﷲ تعالیٰ ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ވާޖިބުވެއްޖެ އަދާކުރުމުގެ ދުވަސްތަކުގައި، އެއިލާހަށް ޢިބާދަތްކުރާ ކޮންމެ ކަމަކަށް ގާތްވެލެވޭ. އެއީ މުސްލިމުން ކުރަން ބޭނުންވާ ކަމެއް ކަމުގައި ފަރާތްތަކަށް، ކުރުދާއި ޝަރުޢުގެ އަސްލަކީ ދުނިޔެ ހުރުމަށް ޢިސްލާހުކުރެވެ. ﷲ تعالیٰ އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަންކަން ކުރުމަށް މަގާ ސަބަބުތަކެއް ދުނިޔެ ފެއްޓެނީމަ، އެއީ ހަވާ ނަފްސާނީ ތަބައްވުމެވެ. އަދި ހަވާނަފްސާނީ ﷲ تعالیٰ އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަންކަން ކުރުމަށް މަގާ ކަމެއް ކަމުގައި ވާނަމަ، އެއީވެސް ހަވާ ނަފްސާނީ އެމީހެއްގެ އިލާހު ކަމުގައި ހެދިފައެވެ. އެހެންވެސް އެއީ ޝަރުޢުގެ ބޭރުގައި ވަރުވެއެވެ. އަދި ﷲ تعالیٰ އަށް އިލާހުވުމުގެ އަސްލުބަސްކަމުގެ ބޭރުގައި އަސްލުތަކަށް ގެއްލިފައެވެ.

މިއީ ދުނިޔެވީ ބަޔާބަސްޖެހިކަމެއް، ﷲ تعالیٰ ގެ އަމުރުބަސްކަމުގެ ބޭރުގައި ވާޖިބުބަސްކަމުގެ އެއްގޮތަކީ ޙަޤީޤަތުގައި ޙަވާލުވުމުގެ ޙަޤީޤަތެވެ. އެހެންކަމުގައިވާނަމަ، ދުނިޔެވީ މަސްލަޙަތު ގެއްލުން ހިފެހެއްޓުމަށް ޙުކުމުކުރުމުގެ ސަބަބުގައި، އަދި ކާފިރުންގެ ޙުކުމް ހާޒިރުކަމުގެ ބޭރުގައި، އިލާހުކަން އެކަމުގައިވާ ކަމެއް ވަށައިގެންނޫން ޙިޔާރުކުރާ ﷲ تعالیٰ ގެ ޙުކުމުފޫޅިގައި އެއްގޮތުގައި ޙުކުމްކުރެވޭ ޝަރީޢަތާ ކުރުޙު އެކުގެދޫ ކަމުކަމެވެ. އެހެނީ އެއީ ޝަރީޢަތުން ޙާޞިލުވާ ކަމުކާއި ޚިލާފުވާކަމެވެ.

* * * * * * * * * * * * * *

(ނ) މަޤްބޫލުވުމަށް ނުކުތުން

ދީން އަޅު ޢިޔާދަ ފަރަދަ ކަންފައިވާނީ މަޤްބޫލުވުން ﷲ تعالیٰ ގެ ޙުކުމުން ޙުކުމް ނުކުރާ ވާހަކައެވެ. އަޅު ޢިޔާދަ ޤާނޫނަށް ކުޅަދާ މިދަނޑި ބަރާބަރު ބޭނުންވާ މަޤްބޫލުކުރާ ހަވާނަފްސު ކަސްޖެހޭ ޗައްސަރިގެން ސުންނަތަކާ ދެވަނަ އޮޅުވާ އަހާ މަޤްބޫލިޔަތު ގަދަކުރުމުގެ ވިސްނުން ކަންކަން ކުރުމުގެ ވާހަކައެވެ. ނުވަތަ އަރައި ބަދަލުވާ ގޮތުގައި ޤާނޫނު އިސްލާމީ ވާހަކަ ގަދަކުރުމުގެ ޙަޤީޤަތުގައި ބަދަލުކުރުމުގެ ވާހަކަ ކުރާ ފާރުގައި އެއްގޮތަކަށް ދަރުބާރު ސަބަބުން ކުރާކަމުގެ އުފެދޭ ފޮނުވީއެވެ. އެހެނަސް އެކަމުގެ މިވާހަކައަކީ ބާޠިލު ދައުވާއެކެވެ.

ކުރިން ބުނެވުނު ފަދައިން ހާމަވި ޢަމަލު މަޤްބޫލު ހަމަހަމަކުރުމާއި، ބިރުވެރިކަމާއި ނުންކަން އަނގައެވެ. 'އަމިއްލަ ވިރުކުރުމާ ކުރާ ބަދަލު މަޤްބޫލުވާނީ' ކޮން ގޮތަކަށް ހެއްދެވެ؟ އެއީ ބައްދަލުން ނަގައިގަންނަންވުން ދަލި ވާހަކައެކެވެ. އަމިއްލަ ވިރުކުރުމާ ކުރާ ބަދަލު ކަމަށް ދަރުވާ ކުރާ ބަދަލުން ﷲ تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތް ބަންދުކޮށް ނުކުރުވާނި 'ކަނޑު ބަޔ' ނޫން އެއްޗެއް ބޭނުންކަމުގައި މަޤްބޫލު

183 الكهف: ٢٨

ކުރުވިގެންކަމަށް ބުނީ ބަހުގެ މާނައަކީ ދަތިކުރުމުގެ ފިޔަވަޅު އަޅައިގެން ކަމަކު ސިފަކޮށްދިނުމަށްވެއެވެ. ނަމަވެސް ދަތިކުރުމުގެ ފިޔަވަޅު އެޅުމަކީ މަޖުބޫރީއެއް ނޫނެވެ. އެއީ ފިޔަވަޅެއް ކުރިމަތި ކުރުން ކަމުގައި ބާރުލުނަސް އުމުރަހަން އަމިއްލަ ފިކުރަކަށް ކުރާ ބައެއް، އަދި ދުނިޔޭގެ ސަލާމަތްތެރިކަމުގެ ވަކި ހިސާބެއްގެ ބާރު ލިބިފައިވާ ބައެއްކަން، ދަތިކުރާނެ ކަމުގެ ބިރުދައްކައި ދެއްކުމަސް އެއީ މަޖުބޫރީއެއް ނޫނެވެ.

ނުކުރުމުގައި މަޖުބޫރުން ކުރާ ކަންތައް ފިޤުހުވެރިން ދެބައިކަމަށް ބައްސަވާފައިވެއެވެ. އެއީ ޙަނަފީން އެކަމުގައި އެއްވެސް އިކްރާހެއް ނެތި ކުރިމަތިވާ މަޖުބޫރު ކުރުންތަކާއި ޙަނަފީން އިކްރާހަށް ވާ މަޖުބޫރު ކުރުންތަކެވެ.

އިކްރާހުގެ ނުރު މަޖުބޫރީގެ މުޙާރަބާ މަޑު ތަނަކާން މީހާގެ ފަހަރު ދަތިކުރުވުމުން، ޙަނަ އެހެން މީހެއްގެ ގައި މަރައްކަން ފޮނުވާ ޙަނަ މަތިވެރިން ކަންބޮޑުވުމެވެ. ޙަނަފީން ހަލާކުވުން، އެގޮތަށް ހާލަތުގައި އެއްވެސް ހާނީވެ ނޭނގޭ ގޮސްތަކުގައި، އެއީ އަނގަތުގެ ޗެނަލް ފަހަރެއްކަމުން ދީނާ ކަލެ ދިޔައޮގޮ ކަމުގެ ނުބަ ކަމަށް ނުވެއެވެ. އެހެން އެހެން މީހެއްގެ ގައިމަރައްކަން ފަހަރެއްލިބިގެން ޙަނަގެ އެއްވެސް އިކްރާހުގެ ޢަމަލު ކަމެއް ނުވެއެވެ.

އިކްރާހު ލިބޭ ކަންކަމުގެ މިސާލުތަކާއި ޝަރުޠުތައް - މިހާރު، އެހެން މީހާ މަރާ ނުވަތައިދިނަމަ، ޙަނަ މަޖާޒުން ކަމުގައި ބޭނަ ނަމަ، ޙަނަފީން އެއްޗެ އެކަމުގައި އިކްރާހު ލިބިފައިވާ މިހާރުގައި އިކްރާހު ލިބިފައިވާ ކަމަށް އެއްޗެއްގެ ޤުދުރަތު އިޚުތިޔާރު އެއްބަސްވެއެވެ. އެއީ މުއްތަފަޤުންނަ ހުރިހާ ކަމެކެވެ.

ފަހު އެފަދަ ކަމަކާއި ގުޅޭ ޙަނަފީން އިކްރާހު ލިބިފައިވާ ކަމުގައި އެޅޭކަމުން ޝަރުޠުތަކެވެ.

ޤާއިމުކަން، ކޮންމެ ކަމެއްގައިވެ، މިހާރުގެ މައްޗަށް ކަމެއް މަޖުބޫރުކުރުވުމުން، ޙަނަފީން އެކަން މަޖުބޫރުކުރުވުން ކަމަށް ބެލެވޭނީ 4 ޝަރުޠެއް ހުރިގެންނެވެ. މިއީ ފަތްޙުލް ބާރީގައި، އިބްނު ޙަޖަރު رحمه الله تعالى ބަޔާންކޮށް ދެއްވާފައިވާ ޝަރުޠުތަކެވެ.[184] އެއީ

1. أَنْ يَكُونَ فَاعِلُهُ قَادِرًا عَلَى إِيقَاعِ مَا يُهَدِّدُ بِهِ وَالْمَأْمُورُ عَاجِزًا عَنِ الدَّفْعِ وَلَوْ بِالْفِرَار – މާނައީ : މަޖުބޫރުކުރާ މީހާ - ޙަނަ އަދި ކުރުން ބޭނާ ކަމެއް ކުރުމުގެ ޤާބިލުކަމާއި ދިފާޢުވާ މިހާރުން. އަދި މަޖުބޫރުކުރާ ފަރާތަށް - ދިފާޢުވުމަކަށް ނުކުޅެދޭ މިހާރުކަމުގައިވާކަމެވެ. އެއީ ފިލައިގެން ނަމަވެސްމެއެވެ.
2. أَنْ يَغْلِبَ عَلَى ظَنِّهِ أَنَّهُ إِذَا امْتَنَعَ أَوْقَعَ بِهِ ذَلِكَ – މާނައީ : މަޖުބޫރުކުރާ މީހާ އަށް ކުރަން ބުރުޤުނުކުރުން ކަންތައް ނުކޮށްފިނަމަ، މަޖުބޫރުކުރާ ފަރާތުން ޙަނަފީން ދޭން ބުނި ގެއްލުމެއް ނުވަތަ ކުރަން ބުނީ ކަމެއް ކުރާނެ ކަމަށް މަޖުބޫރުކުރުވެން ފަރާތަށް ގަބޫލު ހިތުން.
3. أَن يكون ماهدده بِهِ فَوْرِيًّا فَلَوْ قَالَ إِنْ لَمْ تَفْعَلْ كَذَا ضَرَبْتُكَ غَدًا لَا يُعَدُّ مُكْرَهًا وَيُسْتَثْنَى مَا إِذَا ذَكَرَ زَمَنًا قَرِيبًا جِدًّا أَوْ جرت الْعَادة بِأَنَّهُ لايخلف - މާނައީ : މަޖުބޫރުކުރާ ފަރާތުން އަންގާ ކަންކަން ނުކޮށްފިނަމަ، ޙަނަ ކުރާނެ ކަމަށް ބުނާ ކަންކަމަކީ ވަގުތުން ވަގުތަށް ކުރާ ކަންކަމުގައިވުން. އެގޮތުން މިއަދު ނުކުރިއްޔާ ނުރަކުޅިއްޔާ މާދަމަ ތިބާގެއިގައި ޖެހޭނަމަ، ބުނާނީ މަޖުބޫރުކުރުން ކަމުގައި ނުބެލޭނެއެވެ. އޭގައި އިސްތިސްނާ ހުރީ ކުރަން ކަންކަމަކީ : ވަރަށް ގާތް ވަގުތެއް ދީފައި ހުރުމެވެ. ނުވަތަ ޢާދަޔާއި ޤާއިމުކަން ކުރާން ބުނާ ކަމަކާއި ހިލާފު ނުވާ މިހާރު ކަމުގައި ވުމެވެ.

---

[184] فتح الباري لابن حجر (12/ 311)

4. أَنْ لَا يَظْهَرَ مِنَ الْمَأْمُورِ مَا يَدُلُّ عَلَى اخْتِيَارِهِ - މާނައީ : ނުރުހޭ ކަމުގެ މައްސަލަ މަޖުބޫރު ކުރެވުނު ފަރާތުގެ ފަރާތުން އޭނާ އިޚްތިޔާރުގައި ކުރިކަމުގެ ކަމަށް ދަލީލު ވާނެ ކަމެއް ފާހަގަ ނުވުން.

މިހަތަރު ޝަރުޠު ހިފޭނަމަ، ކަމެއްގައި މިކަން މަޖުބޫރުކުރެވުނު ކަމުގައި ބެލެވޭނީއެވެ. ކުރިންވެސް ބަޔާންވެދިޔަ ފަދައިން، އަދި ޖާއިޒާ ވަކަކަށްއެކުވެގެން މިސްކީނުކުރުމަކީ ޙަޤީޤަތުގައި ކަންކަމުގައިވާ ކުރުމެއް މަސްއޫލު ކޯޓުތަކަށެވެ. މިހެން ބެލެނިވެރި ސަބަބަކީ، މިހެން މަޖުބޫރުވެދާނެ ކަމަކީ ކުރުވެއްސާ ކަމެއް ޑޮކްޓަރުންނާއި ބަލާބޭފުޅުންގެ ބަޔާން ބަލައިގަނެވެ. ފަދަ ފަރާތްތަކުން މަޖުބޫރުވާ ބުނުމުގެ ބަލިބޮޑުކަމާއި ބާރުބޭނުންކުރުމާ ކަމެއް ނުލިބިދޭނެ ޔަގީންކަމެވެ. އެއީ އެހާމެ މަސައްކަތް ބޮލުން ނުވާތީއެވެ. މިހެން ބުނުމަކީ ފަދަ ފަރާތްތަކުން އަސްލު މަސްއޫލުކުރުމާ ވަރު ވަކިވެގެންވާ ބާރުބޭނުންކުރާ ނަފްސުގެ ވެސް ފަސޭހަކަމެއް ދިނުމުގެ އިދާރީ ބަލާފަތަކެވެ. މިޙާލަތުގައިވެސް މަޖުބޫރީ ޙާލަތުގައި މިހާރު ވެސް ވަކި ވަކި ތިޔާ ކަމަކީ ﷲ تعالىٰ ގެ ބާރުގެ ބުރުވެގެން ބުރުގެ ނުކުރުމެއް ނުކުރެވެ. އެއީ

ދިވެހިރާއްޖޭގައި އެކަން ނުކުރުމެވެ.

މަޖުބޫރާ ކަމަށް ކުރުވާ ދަޢުވާއަކީ ކިބައިން ބުނިކަނީ ވަގުތަކު ކަމުގައި ވިޔަސް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ އަލިގައި ޙުކުމްގެ ޙުކުމަކީ ބޭއްވޭ ފަރާތުގެ ބޭނުމަށެވެ. ޙުކުމްއަކީ މިނިވަން ދައުލަތެއް ކަމުގައި "ޤާނޫނު އަސާސީގައި" ބަޔާން ކުރެވިފައިވެއެވެ. ޙުކުމްއަކީ ދިވެހިން ގެ އަމިއްލަ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި މިނިވަން ކަމާއި އެކު ވަކިކަންކުރާ ބައެއްކަމަށް ބެލެވިފައިވެއެވެ. އެވަކިކަމަކީ އެވަކިކަން ދިވެހިކުރާން އަސާސީއިޤާއެވެ، ޤާނޫނަކީ އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރުމާ ކުރިމަތިލާ ޝަރީޢަތުގެ މިހެން ގެންނަން ފުރިހަމަކަމެވެ، އަމިއްލަ ފަރާތުގެ ބާރުތަކުން ކަން ދަޢުވާކުރާ ބިރުދެއްވާ، އެމިހެން ހަމަ ޤާނޫނަކީ އެއްގޮތަށް ބާރުތަކާ އެކުވެ އިސްލާމީ ޤާއިމުކުރުމުގެ ނަމުގައި ހެދިފައިވާ ކުރިއަށް ގެންދަން ބިރުދެއްވާ، އެމިހެން ހަމަ ވަކިވާ މަސްހުނުގެ ހައިސިއްޔަތުން ވަކިކަން ކުރާ ވަކިކަމެވެ.

މިކަންކަން ހިނގާނުގައި ބަހައްޓައިގެން، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ވަކި ފަރުދެއް ކުރުގައި ސިފަކުރެވޭ. އޭރު އަޅެ ބާރުގެ ވަކި ފަރުދަކަށް ޤާނޫނުގެ ބޭނުމެއް ޤާނޫނީގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ވަކިކަމެއް ދިނުން ފަރާތަކީ ކަމެއް ކަމަށް ހަމަޖެހެއެވެ. އާއި ނިޒާމު ބަދަލު ކުރުމަކީ ކިހިނެއް؟

ފުރަތަމަ ޝަރުޢީގައި ބައެއްވެފައިވާ ފަދައިން - މަޖުބޫރުކުރާ މީހާ، އޭނާ ބޮޑު ކަންތައް ނުކުރެވޭނެކަމަށް އޭނާ ކުރަން ކަމަށް ބޮޑު ކަންތައް ކުރާކަށް ޤާބިލުކަމާއި ލިބޭން ޖެހެއެވެ. އަދި މަޖުބޫރުކުރާ މީހާގެ ދިފާއުކުރުމުގެ ކުޅަދާނަކަން ލިބިގެންވާ މީހެއް ކަމުގައި ވެގެން ނުވާނެއެވެ.

މިޝަރުޠަށް ބަލާއިރު، މަޖުބޫރުކުރާ ފަރާތެއް ކަމަކީ ކުރުންތަކުގެ ކުރިން ޖަމާޢަތެއްކަމުގައި، އިދާރީއިންތިޒާމީ އިދާރާތައް، ބޯޑުތަކާ ގޮތުކަން ކުރާ މީހުންނަށް ހިމެނޭ ފަރުދުތަކަށް ފަރާތްތަކެވެ. މަޖުބޫރުކުރަނީ ﷲ تعالىٰ ގެ ބާރުގެ ބާރު ނުކުރެވެއެވެ. މަޖުބޫރުކުރަން ދައުލަތް ބިރުދީ، އެމިހެން ބޮޑު ގެންގުޅޭ ޙާލަތު މިހެންކުރުމުގައި ނިޒާމުތަކުގައި އެމިހެންގެ އިދާރާތަކުގައި އެއްގޮތަށް އިދާރީގޮތުން ކުރުމެވެ، އެމިހެން 'ހުކުމް' އޭރުގެ 'ހުރި' ރިޔާސަތު، ފާރުވެރިކަމާއި، ބާރާއި ގެތެރެ ގުޅުންތަކާ، ގިނަ ކުރުވާ ފުލުހުންގެ އޮފީސް.
އަދި އެއްގޮތަކުން ޙުކުމް އަންނަ ކަށަވަރު ފިހާރުތަކުގެ އަންހެނުން ފަރުދުކުރާ ގޮތުގައި ނިޒާމާ، އެހެނީ ކަންކަމުގެ ބިރުދެއްވާ ކުރެވެ. މިޝަރުޠުގައި ބާރުފަރާތްތަކުން، ދިފާއުކުރުމުގެ ބާރު ހުރެއެވެ ރަށް ނުވާނެއެވެ - ފިޔަވައި ސަލާމަތްވުން ގޮތް ވަކި ސަރުކާރުގެ ބާރު
އޮވެގެން ނުވާނެއެވެ. ނަމަވެސް، ޙުކުމް އަދި ވަކި ބަލައިގައި މުސްތަޤުބަލު އަނެއް ގައުމުތަކުގެ، އިސްލާމް ބުނުވުން ފަދައިން،
އަސާސީއިޤާއިތަކެވެ އެނގޭ ގައުމުތަކުން ފުރިހަމަ އަމިއްލަ ދިވެހިގައި ހަރުކަށި ފުރިހަމަ ބާރު، ކުރިޔަށް ނަމަވެސް ދިނުމުގެ ބޭނުންވެއެވެ.

މިޝަރުޢާއި އެއްގޮތަށް ވިސްނުމުން، ޙަޤީޤަތުގައި މަޖުބޫރުވާ ތަނެއް ފެންނާކަށް ނެތެވެ. އެހެނީ މިބުނެވުނު ފަދަ މީހުންނާއި ގުޅުން ކަނޑާލުމަކީ ހެޔޮ ކަމެކެވެ. ދީން 'އުޚުއްވަތު' الله تعالیٰ އަންގަވައި ދެއްވާފައިވާ ހެޔޮ ކަމެކެވެ. އެމީހުންގެ ކަސްބު ނުބައި ފާސިޤުން ދުށްމަން ނުރުހުމަކީ ވާޖިބުކަމެކެވެ. އެބަސް 'ޙުރި' ތަންތަނުގައި 'ހިފާ' އެކިތަކެތީގެ މަގުމަތީގައި ޖިހާދު ދަރަނިވެރިވުމުގެ ބޭނުމެއް ނެތެވެ. ތަރި ކުރުމުގެ ފިޔަވަޅު އަޅާނަމަ، الله تعالیٰ މަގުތަށް ތަނަވަސް ކޮށްދެއްވާނެއެވެ. މިގޮތަށް ތިމާއަށް ގެއްލުންވަނީ ކޮންކަމަކުން ހެއްޔެވެ؟ މިއީ الله تعالیٰ އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަމެއް ނުކުރުމަކީ މަޖުބޫރުވާ މަޖުބޫރުވުމެއް ހެއްޔެވެ؟

ދެވަނަ ޝަރުޠަކީ ބަލާލާއިރު، އެމީހުން ބޭނާ ގޮތައި ހިލާފަށް الله تعالیٰ ގެ ހުކުމުން ހުކުމް ކޮށްދިނަމަ އެމީހުން އަމުރުމާނަނީ އެބޭނާ ދަލީލުތަކާ ފިޔަވަޅުތައް އަޅައި ދެއްބޭލިގެން ކޮށްވާނެއެވެ. އަދި އެކަން ފަހަރުގައި ވަގުތީގޮތެއް ކޮށްދޭނެއެވެ.

ތިންވަނަ ޝަރުޠަކީ ބަލާއިރު - މަޖުބޫރުކުރާ މީހުން، އެބަސް ކަނޑައެޅި ކުރަން ވަގުތު ވެސް ނަގާފާނެއެވެ. އަދި ވަގުތުން ވަގުތަށް ވެސް ކޮށްވާނެއެވެ. އޭގައި ގޮތީ ކަން ފުރިވާލާ ހެއްޔެވެ؟

ހަތަރުވަނަ ޝަރުޠަކީ ބަލާއިރު - ޝަރީޢަތައި الله تعالیٰ ގެ ހުކުމާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމް ނުކުރަނީ މަޖުބޫރުވެގެން ނޫންކަން ސާބިތުކޮށް ފެނިވާ އެތަކެއް ދަލީލުތަކުން ޤާނޫނާއެއް އެބައިބޭފެވެ. މަނާވެގެންނެތް އަދުއްލަތުއަކުވެ. މިސާލަކަށް، ކާފިރު ދުނިޔެއާއި ނަސާރާއިގެ ވެރިކަން ވައްޓާލައި އެހެން ވެރިޔަކު ގެނައުމުން، ބަދަލުވެގެން ދިޔަ ވަގުތުތަކުގައި، އެކަމަކު ފަރުވާލެއް ބޮޑުކަމެއް ނެތް ހެއްޔެވެ؟

މިހެން ޝަރުޢީ އެއްކަލަބި ކުރުމަށްފަހު ވިސްނާލާހުށެވެ. އަހުރެމެންނަށް މަޖުބޫރުވެގެން ޤޫ ކަމުގެ އިހްތިޔާރު ކުރުވާ ހެއްޔެވެ؟ ނުކުރެވެނީ. އެހެނީ ކަމުގައި އަހުރެމެންނަށް ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމްތައް ދޫކޮށް ވާޖިބުކަމެއް ފިޔަވާ ޤޫ ކަމުގައި އަހުރެމެންނަށް ހުކުމެއް ނުކުރުމަށް މަޖުބޫރުކުރާނެ ކަމެއް ނުވެއެވެ. ޝަރީޢަތާއި ހިލާފުވުމަށް ޝަރުޢީ ޢުޛުރެއް ނެތް ކަމުގައި ވާތީއެވެ. ނަމަވެސް އެހެން ކަމަކީ ކޮބައިތޯ؟ ނުވަތަ، الله تعالیٰ ގެ ހުކުމްތައް ދޫކޮށްލުމުގެ ޢުޛުރުތަކަކީ ނުވެއެވެ. ހަމަ އެގޮތަށް ކުރަން ޝަރުޢީ ޢުޛުރު ފެނިއްޖެ ހެއްޔެވެ؟ ކުރުމަށް މަޖުބޫރުވެއްޖެ ކަމަށް ވިދާޅުވާ އަޅުގަނޑުމެން ސިފައެއް ޤަވާޢިދެއް ވެސް ނެތީއެވެ.

މިހެން ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމްކުރުމަށް މަޖުބޫރުވެއްޖެ ކަމަށް، އަހުރެމެންނަށް މަސްލަހަތު ކަމުގައިވީ، ދީނުގެ ސިފައިން ފަދަ ދީނުގެ މީހުން ރައްކާތެރިކުރުމަށް ހުށަހަޅާ ކަމުގައިވީ ދިފާޢު ކުރުމަކީ ހެއްޔެވެ؟ އެފަދަ ކަންތައްތަކާއި ހަމަޔަށް ނުދެވިދާނެ ކަމެއް ނެތީ، الله تعالیٰ ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމަށް ނުކުމެ ކުރަމުންދާ މީހުން ދިފާޢު ހިފެހެއްޓުމަށް ކޮށްދެވޭނެ މަސައްކަތް ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ؟

ކާފިރުން ނުރައްކާތެރި ނުހަމަ ގޮތްތަކުން، ޝަރީޢަތް ނުކުރުމުގެ ފިކުރުތައް ގެނެސް، ދީނުގެ ޝިޢާރުތައް ދުރުކޮށްލުމަށް ވިސްނައި الله تعالیٰ އަށް އެހީ ތެރިއަކު ނުހޯދުމަށް ހެއްޔެވެ؟! ރަނގަޅު މަޖުބޫރީ ކަމަކީ ހަމައެކަނި ވިސްނުން ދުނިޔަވީ ފައިދާތަކުގެ ކުރިމަތީގައި ހުށަހެޅުމުގެ ސަބަބުން ނުވާނޭ ކަމެވެ. އެހެން މަޖުބޫރީ ކަމަކީ ދީނާއި ނަފްސާއި ޢަޤުލާއި މާލާއި ނަސްލު ނުވަތަ މިނޫން ކަމެއްގައި ނުރައްކާ ކުރިމަތިވުމެވެ. އެއީ ނަފްސުގެ ޙައްޤެއް ނުވަތަ ޢިއްޒަތްތެރިކަމާއި ދިރުމާއި ހަށިގަނޑުގެ ބައިތަކަށް ގެއްލުމެއް ލިބުމެވެ. ދީނުގެ ބޭނުމުގައި 'މަޖުބޫރީ' ޙާލަތް ފެނިގެން ނުކުތުމަށް ފަހު ދީނަށް ނުރައްކާވުން ނުވަތަ ޖިސްމަށް ގެއްލުން ދެވުމެވެ. ވީމާއެވެ، ތަންތަންގެ ކަލޭ ހުރިހާ ކުރީގެ ޙައްޤުތަކާއި الله تعالیٰ ގެ ހުކުމުން ހުކުމް ނުކުރުމަށް މަޖުބޫރުވުމެއް ނެތް ކަމެވެ.

* * * * * * * * * * * * * *

މިބިން މައްސަލައިގައި - އެއީ ބިރުގަންނަން ނުވާނެ މަޚްލޫޤުންގެ ދިރިހުރުމާއި ހޯދި - ﷲ تعالىގެ ހުކުމްތަކާއި އަޙްކާމަށް ހުކުމް ނުކުރުވެނީ ކަމަށް ބުނާ މީހާ ދައްކަނީ ބާޠިލްވާހަކަތަކެކެވެ. މިވާހަކަތައް އަދި ޚާރިޖީ ދައްކަވައިފައިވީ އެއީ ވާހަކަ ކަންތައްތައް ކުރުމުގައި ސިޔާސަތުގެ ދަށުންނެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، މިއީ ވާހަކަ ޚާއްޞަކަން ނޫން ކަން އެނގެއެވެ. އަދި ޚާރިޖީ މިވާހަކަތައް ދައްކާފައިވަނީ ޙައްޤުގެ ފިޔަވަޅު ވާހަކަ ކަމުގައި ޙައްޤުގެ ޤާނޫނީގެ ވާހަކަ ކަމެއް، ނުވަތަ އުމްމީދުކުރުން ޙައްޤުގައި ހުކުމް ނުކުތުމުގެ ބަޣާވާތުން ޝާފީއް ނުވެއެވެ. އެހެންކަމުން ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތައް ބިނާކޮށްފައިވާ ޙައްޤުގައި ކަންތައްތައް އުސޫލުތަކަށް ކުރުގައިވާމީ އެއީ ޖުމްލަތަކަށް ޙައްޤުގައި އެކަން ނުކުތުމުގެ ސަބަބުތަކަށް ކުރުގައި ޙާލަތްތަށް ހިމާ ގޮތް ކަން ޙައްޤުގެ ވާހަކައިން އެނގެއެވެ.

ފާހަގަ ކަންތަކުގެ ވާހަކަ ދައްކާނަމަ، އެވާހަކަ ވަރަށް ދިގުކޮށް އަރުތެރެންނަށް ދެއްކިދާނެއެވެ. އެހެންކަމުން ތަޢާރުފުކަންކަމަށް ﷲ تعالى ގެ ހުކުމްތަކާއި އަޙްކާމަށް ހުކުމް ނުކުރުން އިސްވެ ބަޔާން އެއްގޮތް ސަބަބުތަކާއި ހުރި ނުހަނު ކަމެވެ. ޙައްޤުއަދި މުސްލިމުއްމަތު ޚިލާފް ކަމުގައި ބޭނުމަކީ، ބިރުގަންނަންޖެހޭ ކަލަންދަރީ. އަދި މަޚްލޫޤުންޖެހޭ ކަލަންދަރު ނުލެވެ. އެހެންކަމުން އެކަން ނުކުތު ﷲ تعالى ގެ ހުކުމްތަކުން ދުރުން އެހެން ހުކުމަކުން ހުކުމް ކުރުން ދުނިޔަވީ އެދުމަކާއި އެކަންތަކަށް ދޫކޮށްލައިގެންނެވެ. ބިރުގަންނަ ކަލަންދަރު، ﷲ تعالى އަށް ބިރުވެތިވުން ނުކުރަންޖެހޭ ކަލަންދަރު ޒާތުގައި ބަލިވެރިކޮށް ޝަރީޢަތުގެ، އެކަމުގެ ނުކުރަނީއެވެ. ﷲ تعالى ގެ ހުކުމްތަކާއި އަޙްކާމަށް ހުކުމްކުރުމަށް މީހާ އެހެން މަޚްލޫޤުން ދުރު ބިރު ގަންނަނީ ﷲ تعالى އަށް ބިރުގަންނަންޖެހޭ ވަރަށް. ނުވަތަ އެއަށްވުރެން ވެސް ބޮޑަށެވެ.

ﷲ تعالى ވިދާޅުވައްވާފައިވެއެވެ :

﴿ إِذَا فَرِيقٞ مِّنۡهُمۡ يَخۡشَوۡنَ ٱلنَّاسَ كَخَشۡيَةِ ٱللَّهِ أَوۡ أَشَدَّ خَشۡيَةٗۚ ﴾[185]

މާނައީ : އެބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއް، މީހުން ދެކެ ބިރުގަންނަނީ ﷲ އަށް ބިރުގަންނަ ގޮތަށެވެ. ނުވަތަ އެއަށްވުރެންވެސް ބޮޑު ބިރުގަންނަށެވެ.

މިއީ މުސްލިމުންގެ ސިފައެއް ނޫނެވެ. އަދި ހައްޤު ގޮތުގައި އެއިލާހަށް އިލާހުންނާ ކަމުގެ ތަރިކައެވެ. ހަމަ އެހެންމެ އެއިލާހުގެ ހުކުމްތަކާއި އަޙްކާމަށް ހުކުމް ނުކުރާ މީހުންނަކީ އެއީ ކާފިރުންނަކީ ވަހީކުރައްވާ އާޚިރަތުގައި އެއިލާހުތަޢާލާ ވަނީ ބިރުގަންނަން އެއިލާހުގެ ހުކުމްތަކާއި އަޙްކާމަށް ހުކުމްނުކުރާ ނިޢްމަތެއް އެއިލާހުގެ އާޚިރަތުގައި ވިސްނުމަށް ނަހަމަ ކަމުގެ ކުރަހާ ވާހަކައެވެ.

﴿ إِنَّآ أَنزَلۡنَا ٱلتَّوۡرَىٰةَ فِيهَا هُدٗى وَنُورٞۚ يَحۡكُمُ بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ ٱلَّذِينَ أَسۡلَمُواْ لِلَّذِينَ هَادُواْ وَٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلۡأَحۡبَارُ بِمَا ٱسۡتُحۡفِظُواْ مِن كِتَٰبِ ٱللَّهِ وَكَانُواْ عَلَيۡهِ شُهَدَآءَۚ فَلَا تَخۡشَوُاْ ٱلنَّاسَ وَٱخۡشَوۡنِ وَلَا تَشۡتَرُواْ بِـَٔايَٰتِي ثَمَنٗا قَلِيلٗاۚ وَمَن لَّمۡ يَحۡكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡكَٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾ ﴾

މާނައީ : ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތައުރާތް ބާވައްލެވީމެވެ. އޭގައި ހިދާޔަތާއި ނޫރުވެއެވެ. ޔަހޫދީންނަށް ދީނުގެ ހުކުމް ނަގައިދެއްވީ، ﷲ އަށް އިސްލާމްވެ ކިޔަމަންވި ނަބިއްޔުން އެތައުރާތުގެ ގޮތުގައި ހުކުމް ކުރައްވައެވެ. އަދި ރައްބާނީއުންނާއި ޢިލްމުވެރިންނެވެ. އެއުރެން ﷲ ގެ ފޮތް ރައްކާތެރިކޮށް ހިފެހެއްޓުމަށް ގޮވާލެވުނު ކަމަށްޓަކައެވެ. އަދި އެއުރެން އޭގެ ޝާހިދުން ކަމުގައި ވެއެވެ. ފަހެ، މީސްތަކުންނަށް ބިރު ނުގަންނާށެވެ. އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުގަންނާށެވެ! އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކުޑަ އަގަކަށް ވިއްކައި ނުލާށެވެ! އަދި ﷲ ބާވައްލަވާފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ހުކުމް ނުކުރާމީހުން، އެބައިމީހުންނީ ކާފިރުންނެވެ!

[185] النساء: ٧٧

الله تعالیٰ މިއާޔަތުގައި މުސްލިމުންނަށް ބާރުއަޅުއްވަނީ އެއިލާހުގެ ބާވައިލެއްވި ޙުކުމްތަކާ، އެއިލާހުގެ ޝަރީޢަތާ އެއްގޮތަށް ޙުކުމްކުރުމަށެވެ. އެކަލާނގެ ހުކުމާ ދެކޮޅަށް ހަވާ ނަފްސަށް ތަބާވާކަށް ނުވާނެއެވެ. އެއީ ކާފިރުންނަށް ބާރު ލިބިދޭ ކަމެކެވެ. ޢަދުލުވެރިކަމަކީ ޙުކުމްކުރުމުގައި އެއިލާހުގެ ބާވައިލެއްވި ޙުކުމްތަކުގެ އަސާސުތަކަށް ތަބާވުމެވެ. ދީން ނައްތާލާ ކާފިރުން ރުޅިގަދަވާނެތީ ބިރުން ޙުކުމްތަކުން ބޭރުނުވާށެވެ. މީއަދުގެ މުސްލިމުން ދުވަހުގެ ޙުކުމްތައް ހިއްސާކުރެވޭ ބާރު ދޭނެ ބާރެއް ނެތް ނަމަ، ޙުކުމްކުރުމުގައި ބާރު ދެއްވަނީ ކާކުބާއޭ ސުވާލުކުރެއްވިއެވެ. އެހެންވީމާ ޙުކުމްކުރުމުގައި ބާރުބޮޑު ޙުކުމްތަކުގެ ޙުކުމްތަކަށް ތަބާވާށެވެ. އަދި މިކަމުގައި ހަމަ ހާސިލުކުރަނީ ޙުކުމްތަކުގެ ބާރުލިބޭ ގޮތް ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ.

﴿وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ وَمُهَيۡمِنًا عَلَيۡهِۖ فَٱحۡكُم بَيۡنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُۖ وَلَا تَتَّبِعۡ أَهۡوَآءَهُمۡ عَمَّا جَآءَكَ مِنَ ٱلۡحَقِّۚ لِكُلّٖ جَعَلۡنَا مِنكُمۡ شِرۡعَةٗ وَمِنۡهَاجٗاۚ وَلَوۡ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَلَٰكِن لِّيَبۡلُوَكُمۡ فِي مَآ ءَاتَىٰكُمۡۖ فَٱسۡتَبِقُواْ ٱلۡخَيۡرَٰتِۚ إِلَى ٱللَّهِ مَرۡجِعُكُمۡ جَمِيعٗا فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمۡ فِيهِ تَخۡتَلِفُونَ ٤٨﴾ [186]

މާނައީ : އަދި ތިމަން އިލާހު ޙައްޤު ގޮތުގައި ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީމެވެ. އޭގެކުރިން ބާވައިލެއްވި ފޮތްތަކުގައިވާ ތެދުކުރައްވާ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެފޮތްތަކުގެ މައްޗަށް ހެކިވެރިވާ ފޮތެއް ކަމުގައެވެ. ފަހެ، الله ބާވައިލެއްވި ގޮތުގެ މަތިން، އެއުރެންގެ މެދުގައި، ކަލޭގެފާނު ޙުކުމް ކުރައްވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްފައިވާ ޙައްޤު ދޫކޮށް އެއުރެންގެ އެދުންތަކަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާ ނުވެވޮޑިގަންނަވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންގެ ކޮންމެ ބަޔަކަށް ތިމަން ޝަރީޢަތެއް ކަނޑައެޅުއްވީމެވެ. މަގެއްވެސް ކަނޑައެޅުއްވީމެވެ. އަދި الله އިރާދަކުރެއްވިނަމަ، ތިޔަބައިމީހުން އެއް އުއްމަތެއް ކަމުގައި ލައްވާ ހެއްދެވީހެވެ. ނަމަވެސް (ތިޔަބައިމީހުން ހެއްދެވީ ތަފާތު ބައިބަޔަކުކަމުގައި) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ދެއްވި ޝަރީޢަތުގެ ތެރެއިން ތިޔަބައިމީހުން ކުރެއްވުމަށެވެ. ފަހެ، ހެޔޮކަންތަކަށް ތިޔަބައިމީހުން ވަރަށް ބާރަށް ދުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން އެންމެން ރުޖޫޢަވާނީ، الله ގެ ޙަޟްރަތަށެވެ. ދެން ތިޔަބައިމީހުން އެކަމުގައި ޚިލާފުވެ އުޅުނު ކަންތަކާމެދު ހަބަރު ތިޔަބައިމީހުންނަށް އެއިލާހު އަންގަވާނެއެވެ.

﴿وَأَنِ ٱحۡكُم بَيۡنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعۡ أَهۡوَآءَهُمۡ وَٱحۡذَرۡهُمۡ أَن يَفۡتِنُوكَ عَنۢ بَعۡضِ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيۡكَۖ فَإِن تَوَلَّوۡاْ فَٱعۡلَمۡ أَنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُصِيبَهُم بِبَعۡضِ ذُنُوبِهِمۡۗ وَإِنَّ كَثِيرٗا مِّنَ ٱلنَّاسِ لَفَٰسِقُونَ ٤٩﴾ [187]

މާނައީ : އަދި اللّٰه ބާވައިލެއްވިގޮތުގެ މަތިން އެއުރެންގެ މެދުގައި ކަލޭގެފާނު ޙުކުމްކުރައްވާށެވެ! އަދި އެއުރެންގެ އެދުންތަކަށް ކަލޭގެފާނު ތަބާވެވޮޑި ނުގަންނަވާށެވެ! އަދި اللّٰه، ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވި ބައެއް އަޙްކާމުތަކުން ކަލޭގެފާނު އެއުރެން ފިތުނަޔަކަށް ލައިފާނެކަމާމެދު ފަރުވާތެރިވެވޮޑިގަންނަވާށެވެ! ފަހެ، އެއުރެން ފުރަގަސްދީފިނަމަ، ކަލޭގެފާނު ދެނެވޮޑިގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން، اللّٰه އިރާދަކުރައްވަނީ، އެއުރެންގެ ބައެއް ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން، އެއުރެންނަށް އުނދަގޫ ލިބުވައިދެއްވުމެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން، މީސްތަކުންގެ ގިނައީން ފާސިޤުން ކަމަށްވެތެވެ.

﴿أَفَحُكۡمَ ٱلۡجَٰهِلِيَّةِ يَبۡغُونَۚ وَمَنۡ أَحۡسَنُ مِنَ ٱللَّهِ حُكۡمٗا لِّقَوۡمٖ يُوقِنُونَ ٥٠﴾ [188]

މާނައީ : ފަހެ އެއުރެން ޖާހިލިއްޔަތުގެ ޙުކުމަށްތޯ އެދެނީ؟ އަދި ޔަޤީންކުރާ ބަޔަކަށް، الله އަށް ވުރެން ރަނގަޅު ޙުކުމްކުރައްވާ ފަރާތަކީ ކާކުތޯއެވެ؟!

---

[186] المائدة: ٤٨

[187] المائدة: ٤٩

[188] المائدة: ٥٠

ފުރަތަމަ ދެއާޔަތުގައި ވާރިދުވެވަޑައިގެންނެވީ اللهتعالىٰ ވަނީ އެއިލާހުގެ ރަސޫލާއި އެއްބަސްވެ މުސްލިމުންގެ ދުނިޔޭގައި ރުކުނުތަކުގައި ތަރުބިއްޔަތުކުރުމަށް އަމުރުކުރައްވާފައެވެ. އަދި އެއާއި ޚިލާފަށް އަޅުކަމުގައި ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން އެކުވެރިން ކަމުގައި ހިފުމަކީ ނުވާނެކަމެއް ކަމުގައެވެ. އެއާއި ޚިލާފުވެ ކަލާނގެއަށް ކުރިމަތިލައިފިމީހާ ނަފްސަށް ކުރާ އަނިޔާއެކެވެ. اللهتعالىٰ ގެ ރުއްސެވުމާއި އެކަލާނގެ ރަޙްމަތް ލިބުމަށް ޓަކައެވެ. މުއުމިނުންގެ ވެރިކަމާއި ދުނިޔޭގައި اللهتعالىٰ ގެ ވަރުގަދަކަމާ ބަރަކާތް ލިބޭނެ ކަމަށް ޖިހާދުކުރުމަށް އާދޭސްކޮށްފައިވާ ގޮތުގެ ވާހަކަތަކެވެ :

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ ٱلۡيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوۡلِيَآءَۘ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمۡ فَإِنَّهُۥ مِنۡهُمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهۡدِي ٱلۡقَوۡمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ٥١ ﴾ [189]

މާނައީ: އޭ އީމާންވި ފަރާތްތަކުން! ޔަހޫދީންނާއި ނަޞާރާއިން (އެއީ) އެކުވެރިން ކަމުގައި ނުހިފާށެވެ! އެއުރެންގެ ބައެއްމީހުން އަނެއްބައެއްގެ އެކުވެރިންނެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން، އެއުރެންނަކީ އެކުވެރިން ކަމުގައި ހިފައިފިމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، ހަމަކަށަވަރުން، އެއީ، އެއުރެންގެ ތެރެއިންވާ މީހެކެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގެއް ނުދައްކަވާނެއެވެ.

﴿ فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٞ يُسَٰرِعُونَ فِيهِمۡ يَقُولُونَ نَخۡشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٞۚ فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأۡتِيَ بِٱلۡفَتۡحِ أَوۡ أَمۡرٖ مِّنۡ عِندِهِۦ فَيُصۡبِحُواْ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّواْ فِيٓ أَنفُسِهِمۡ نَٰدِمِينَ ٥٢ وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقۡسَمُواْ بِٱللَّهِ جَهۡدَ أَيۡمَٰنِهِمۡ إِنَّهُمۡ لَمَعَكُمۡۚ حَبِطَتۡ أَعۡمَٰلُهُمۡ فَأَصۡبَحُواْ خَٰسِرِينَ ٥٣ ﴾ [190] [191]

މާނައީ: ފަހެ، އެއުރެންގެ ހިތްތަކުގައި (ނިފާޤާއި ކުފުރުގެ) ބަލިމަޑުކަމެއް ހުރިން އެއުރެންގެ (ކާފިރުންގެ) އެކުވެރިކަން ދެކެމުން ދަނީ އަވަސްވެގަންނައި، ކާރިސާއެއް ދިމާވެދާނެކަމަށް ބިރުގަންނަމޭ އެއުރެން ބުނެތެވެ. ހަރެމެންނަށް ދިމާވެދާނެ ގޮތެއްގެ ކާރިސާއެއް ދިމާވެދާނެކަމަށް ބިރުގަންނަމޭ. ފަހެ، الله ފަތުޙު ދެއްވާ، ނުވަތަ އެއިލާހުގެ ޙަޟްރަތުން ކަމެއް ގެނެސްދެއްވުން ގާތެވެ. އޭރުން އެއުރެން އެމީހުންގެ ނަފްސުތަކުގައި ސިއްރުކުރި ކަންކަމާމެދު ހިތާމަކުރާ ބަޔަކަށް ވެގެންދާނެއެވެ. އަދި އީމާންވި މީހުން ބުނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން، އެއުރެން ތިޔަބައިމީހުންނާއެކު ހުރިކަމަށް އެއުރެންގެ ހުވަތަކުގެ ބާރުން الله ގަންދީ ހުވާކުރި މީހުންނީ މިއުރެންތޯއެވެ؟! އެއުރެންގެ ޢަމަލުތައް ބާޠިލުވެއްޖެއެވެ. ފަހެ، އެއުރެން ގެއްލުންވެރިން ކަމުގައި ވެއްޖެއެވެ.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَن يَرۡتَدَّ مِنكُمۡ عَن دِينِهِۦ فَسَوۡفَ يَأۡتِي ٱللَّهُ بِقَوۡمٖ يُحِبُّهُمۡ وَيُحِبُّونَهُۥٓ أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلۡمُؤۡمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلۡكَٰفِرِينَ يُجَٰهِدُونَ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوۡمَةَ لَآئِمٖۚ ذَٰلِكَ فَضۡلُ ٱللَّهِ يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ٥٤ ﴾ [192]

މާނައީ: އޭ އީމާންވި ފަރާތްތަކުން! ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެމީހެއްގެ ދީނުން މުރުތައްދުވެއްޖެނަމަ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ، (އެއުރެންގެ ބަދަލުގައި) އެހެންބަޔަކު އެއިލާހު ގެނެސްދެއްވާނެއެވެ. އަދި އެބަޔަކު އެއިލާހުދެކެ ލޯބިވާނެއެވެ. ﷲ ވެސް އެއުރެންދެކެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވާނެއެވެ. އެއީ މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް އިނގިޔާނި، ކާފިރުންގެ މައްޗަށް ބާރުގަދަ ބަޔެކެވެ. ﷲ ގެ މަގުގައި އެއުރެން ޖިހާދުކުރާނެއެވެ. އަދި ފާޑުކިޔާ މީހެއްގެ ފާޑުކިޔުމަކަށް އެއުރެން ބިރެއް ނުގަންނާނެއެވެ. އެއީ ﷲ ގެ ފަޟްލެވެ. އެއިލާހު އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަން ދެއްވައެވެ. ﷲ އީ، ފުޅާވެވޮޑިގެންވާ، ދަންނަވޮޑިގެންވާ އިލާހެވެ.

---

[189] المائدة: ٥١

[190] المائدة: ٥٢

[191] المائدة: ٥٣

[192] المائدة: ٥٤

ނިކަން ވިސްނާށެވެ. الله تعالى ގެ ޙުކުމުން ޙުކުމް ކުރުމުގެ އަޙްކާމާއި ވިދިގެން، ކާފަރުންނަށް އައުލިޔާއިން ދެކޮޅުގައި ނުހުރުމަށް الله تعالى އަމުރުކުރައްވައެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އެހީތެރިކަމާއި މަދަދުވާ އައުލިޔާއިން ކަމުގައި ހަދައިފިމަކީ އެމީހުންގެ ތެރެއިންވާ މީހެއް ކަމުގައި ވަޙީކުރެއްވިއެވެ. އެއަށްފަހު الله تعالى ވަޙީކުރައްވަނީ، އެއީވެސް ނަހީކުރައްވާފައިވާ ގޮތާއި ޚިލާފަށް ކާފަރުންގެ އުފުރިކަން ހޯދަން އުޅޭ މުނާފިޤުން ދައްކާނެކަމެވެ. އަދި އެމީހުން އެކުވެރިކޮށް ބާއްވަނީ ދުނިޔަވީ ގެއްލުންތަކުން ސަލާމަތްވުމަށްޓަކައި ބުނާނެއެވެ. އެހެނަސް އެއީ ދުރުވާހަކައެއް ކަމުގައި الله تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތުގައި ސިއްރުކޮށްފައިވާ ކަންތައް ފާޅުކުރައްވާފާނެ ކަމެއް ގުޅުވެރިކުރުވިދުން އިންޒާރު އިލާހުتعالى ދެއްވައެވެ. އަދި މިކަންކަމަކީ الله تعالى އަށް އީމާންވާ މީހުންނަށް އޮޅުވައިލާ ކަމެއް ނޫން ކަން ވަޙީކުރައްވައެވެ. އަދި އެމީހުން ދުނިޔަވީ ދުރުވަސް ބޮޑުހޭލުމާއި ފުރުޞަތު އެމީހުން ފަސޭހަތަކުން ކަންވެސް އެނގޭނެއެވެ. އެއަށްފަހު އިލާހު ވަޙީކުރައްވަނީ އީމާންވާ މީހުން ދީން ދޫކޮށްލައިފިނަމަ އެމީހުންގެ ބަދަލުގައި އެއިލާހު ދެކެ ލޯބިވާ، އެމީހުންދެކެ އެއިލާހު تعالى ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ، މުއުމިނުންގެ މައްޗަށް ނަރުމުކުރާ ކާފަރުންގެ މައްޗަށް ގަދަފަދަވެގެންވާ، އެއިލާހުގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރާނެ، އެއްވެސް ލޮމާކުރާ މީހެއްގެ ލޮމާކުރުމަކަށް ބިރުނުގަންނާނެ ބަޔަކު އެއިލާހު ގެނެސްދެއްވާނެ ކަމަށެވެ. މިސިފަތަކުން ސިފަވާ މީހުންނަކީ އެއިލާހުގެ ފަޟްލުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން އެދޭ މީހަކަށް ސިފަވާ ބައެއްކަމަށްވެސް އެއިލާހު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ. މިބާރާއިން މިކަންކަމުން الله تعالى މިއާދެވުނު ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ވަރަށް ބޮޑު ޙިކުމަތެއް ވެއެވެ.

الله تعالى ގެ ޙުކުމާއި ދީނުގައި ފާގަތިން ޢަމަލު ނުކުރުމަށް ދުރުވެރިވާ އެންމެ ބޮޑު އެއް ސަބަބަކީ ދުނިޔަވީ ބަރަކާތް އެދިގެންނެވެ. ކާފަރުންނާއި ގުޅުން ބާއްވަނީވެސް ދުނިޔަވީ މަންފާ ހޯދުމަށެވެ. الله تعالى ނަހީކުރައްވާ ހާލަތު އެމީހުންނާ ޙިމާޔަތުގެ އަދުވެރިޔާއިން ކަމުގައި ހަދައި ދުނިޔަވީ ސަބަބު ތަކެއް ޖެހެއެވެ. އެބަޔަކު އެމީހުންނާއި ގުޅުން ޤާއިމުކުރުމުގެ ސަބަބުން އަހުރެމެންގެ ދީނީ ކަންކަމާއި އެމީހުން ބޭރުނުވާނެއެވެ. އެއީ ޖާހިލު ފުރަތަމަ ފެށުމުގެ ތެރެއިން މީހަކު އާޚިރަތުގެ އުސޫލުތަކާއި ކަންކަމާއި ސަލަފުކަން ބަލާކުރީގެ ކަންކަމުގައި ބައިވެރިވާ ގޮތެވެ. އެކަމުގެ ޢަމަލުތަކުގެ ސަބަބުން الله تعالى ގެ ހަމަ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ކަމަށް ބަލައިގަތުމާއި ބައެއް ދީނީ ކަންކަމުގެ ޙަޤީޤަތް ނުވާކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. ހަމަ އެފަދައިން އަހުރެމެންގެ އުސޫލުތަކުން ހަދައިފިނަމަ، އަހުރެމެންގެ ދީނީ ކަންތައްތަކުގައިވެސް އެމީހުން ބޭރުނުވާނެއެވެ. އަދި ފާޅުކުރާނެއެވެ. އަދި ބައެއްމީހުން މީހުންގެ އުސޫލުތަކަށް ކަމުގައި ފާޅުކުރައްވާ ސަރުކާރު، ތިބަތި، ހިތުދަތިވެއެވެ. އެއީ ކާފަރުން ކަމުގައި ވިއްސާއޮތުމެވެ. އެގޮތުގެ މަތީން، ކާފަރުންނާ އަހުރެމެންގެ އުސޫލުން ކަމުގައި ހަދައިގެން މިޞްރުން، އެމީހުންގެ ޙުރުމަތް މިހާރަށް އިސްލާމުގެ ދީނަށް ބަދަލުވާ ބަޔަކު ބޭރުވަމުން ނުކުމެ ކުރިޔަށް ދަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟ އުސޫލުތަކުގެ ނުރައި ފާޅުކުރާ ކަންތައް ފާހަގަކުރެވެއެވެ. މިގޮތަށް ބައެއް ކާފަރު 'އުސޫލުން' ދީނީ ކަމަކަށް ފާޅުކުރާ، ދީނީ އަދަދު ބަލާލާއިރު ބޮޑެތި ކަމަށް ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އަދި އެއީ އިސްލާމީ ދީނުގެ ބައެއް ނުނިކުމޭ ކަމަކަށް ބޭނުމެވެ. އަދި ކާފަރުން ދޭން ނުކުތުމަކީ އެމީހުން އުސޫލުތަކަށް ނަމޫނާ ނުވެގެން އުޅެމުން ކާފަރުމީހާ، އެމީހުންގެ ފަރާތުން ބޭނުންވާ ދީނުގައި ފައިދާ ހޯދުމަށް 'ހާލަތުތަކަށް' 'ސަލާމަތުކަމާއި' ދީނުގެ ކަންކަމުގެ ދުނިޔަވީ ކަންތައްތަކެއް ބޭނުންވެއެވެ. އެއީ ބާޠިލު އެމީހުންގެ 'ބަދަލުކުރުމާއި މިޞްރު ބަޔަކުން' އެމީހުން ދީނުން އެއްކިބާވެއެވެ. އެކަމަކު އަހުރެމެންގެ ތެރެއިންވާ ކާފަރުންގެ އެއްބައި ތަކެއް ނުވާނެ ކަމުގެ އެމީހުންގެ ކަންތައް ބަދަލުކުރެވެއެވެ. މިގޮތުން މީހުން ބަދަލުވެފައި ވަރަށް ގިނަ ފަހަރު، الله تعالى އަށް އީމާންވާ މީހުންނަށް އަމަލުކުރަން ފަސޭހަވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ދީނަށް ދުޢާކުރާށެވެ. މިގޮތުން ކަމުގައި ހިނގާ ކަމެއް އަނިޔާވެރިވާނެ ކަމަށް މިއިލާހު تعالى ވަޙީ ކުރައްވައި އެއިލާހުގެ އަމުރުތަކުގެ އިސްލާމްކުރަނީ ބޭނުން ވާޖިބުވާނެ ކަމެއްކަމަށް ބުނެވޭނެތެވެ. އަދި އެގޮތުން ކާފަރު މީހުންގެ ބަދަލުގައި އެއިލާހު ދީނަށް ބަހައްޓާ ގޮތުގައި ފާޅުކުރާ ޢަމަލުތަކެއް ނުކުރާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން الله تعالى ގެ ދީނުގައި ވާ ބޮޑު ޢަމަލުތަކުގައި ބައިވެރިވާ ކާފަރުން ނުވެއެވެ. الله تعالى ގެ ޙަޟްރަތުން ސަލާމަތްކުރައްވާށި!

މިއީ اللہ تعالیٰ އަށް ބިރުވެތިވާ މީހުންނަށްވާ ބޮޑު ފިލާވަޅެކެވެ. އެހެނީ މިޒަމާނުގައި، އިސްލާމީ ދައުލަތްތަކުގައި ދައުލަތުގެ ދީނަކީ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ޤާނޫނުތަކާ ހިނގާ ދައުލަތުގެއޮފީސް އެގޮތަށް ޤަވާޢިދުތަކަށް ދިނުމުގެ ޙަރަކާތްތެރިވާގޮތަށް ހިނގައެވެ. އަދި ކާފަރުންނަކީ އެމީހުންގެ އިޚްތިޔާރުން ކަމުގައި ހަދައިގެން އުޅޭ، އެމީހުން ރަސޫލުން ހިތުގެ ގޮތްތަކެވެ. އެއީ އިލާހުންކަމުގައިވާ ބޮޑެތި ކުށްތަކެއް ހަލާކުވާ ފިލާވަޅެވެ. އަދި اللہ تعالیٰ އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލުންގެ ބޮޑަށް ދީނުގެ ހިތްވަރު އިސްލާމްދީނުގަވާއިދެވެ. އެއީ އެއްޗެހި ހާލަތުގައި ބިރުން ނުވަތަ މަޖުބޫރުވެގެންނެއް ނޫނެވެ. އެހެނަސް ޙަޤީޤަތުގައި ސަލާމަތުން އެމީހުންނަށް ނާސްތިކީ ހާލަތުގައި އެމީހުންގެ ދީނުން ބޭރުވެފައެވެ. އަދި اللہ تعالیٰ އަށް އީމާންވާ މީހުން އެމީހުންގެ ކުފުރާއި ޝިރުކު ބާރުނަގާ އެމީހުން ފަހުމްކޮށްދިނުމަށް ޖިހާދުކުރާށެވެ. އަދި اللہ تعالیٰ ގެ ދީންފަތުރުމުގައި އެމީހުންގެ ކުރުމުގެ ހިތްވަރު މީހުންގެ ބަދަލުގައި اللہ تعالیٰ ގެ އެމީހުން ދަށު ލިބޭ، އެމީހުން އެމީހުންދަށު ލިބިފައިވާ ނިޢުމަތް ބައިވެރިކުރާށެވެ. އެހެނީ އަހަރެމެން ހިތްވަރުގެ އުފެދުން ދުނިޔެ ސަލަފުންގެ އަދި އިސްލާމްދީނުގެ ހިތްވަރު ބޮޑުކަމުގައި ބިނާވެގެންނެވެ. އަދި އުފެދިފައިވާ ހިތްވަރު މިއުއްމަތުގެ ހިތްވަރު ބަޔާންވެފައި އެއްގޮތްވެއެވެ. އެމީހުންގެ ގޮތުގައި ފުރިހަމަ ހިތްވަރު އެއްގޮތްވެއެވެ. އަދި ސަޙާބީން ފުރިހަމަ ހިތްވަރު އެއްގޮތްވެއެވެ. އެއީ މުޢާމަލާތުގައި މީހުންގެ ކުރުމުގެ ގޮތުގައި ދަރަޖަ، މުއުމިނުންގެ މަޤާމު ދަރަޖަ ބޮޑުކަމެއް، އެއިލާހުގެ ދަރަޖަ ބޮޑުކަމެއް، އެމީހުންގެ އިލާހު ދަރަޖައިގެ ފަސްޓު، އަޅުންގެ މީހުންގެ ފުރިހަމަ ހިތްވަރު ބޮޑު މަގާމެއް. اللہ تعالیٰ ގެ ހުކުމްތަކަށް ނިކަމެތިވެގެންނެވެ. އެއިލާހަކީ އަޅުގަނޑުމެން އެއްގޮތަށް ބޮޑު ދަރަޖައިގައި ފުރިހަމަ ހިތްވަރު ދީފައެވެ. އެއީ ހިތްވަރު، އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަވައިގެން ހުކުމްތައް ބޮޑު އިމާންކަން ބޮޑުކުރާ ދަރަޖަ ނިކަމެތި ފުރިހަމަކަމެވެ.

اللہ تعالیٰ ގެ ހުކުމްތަކާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމްކުރުމަށް އެއްގޮތް އިޖުތިހާދު ނުކޮށް ކަން މިލާކަމުގެ ހުކުމްތަކެވެ.

އަބޫ ބަކުރުގެ ބާރު އެކަމަށް މީހުން ކުރެ ކަންކަމާ އެކަން ނުކުރެ މީހުންނަށް އިޖުތިހާދު ހުކުމްދިނުމެވެ. އެއީ ޝަރީޢަތުން ބޭނުންވާ ފަރުން، ޝަރީޢަތުގެ ސިޔާސީގޮތުން ކަމަކާއި ދުނިޔޭގެ ގޮތުގައި ދުނިޔެކަމަކަށް ކަމަށް ބޭނުމެވެ. އަދި އެއީ ދުނިޔޭގެ މަންފާ ހިތުގައެވެ. ބުނުން ކަމަށް ބޭނުމެވެ. ބަޔަކު މަޤްބޫލުކުރާ ނުވަތަ މަޤްބޫލުވާ ގޮތެވެ. އެހެން ނަމަވެސް، އަބޫ ބަކުރު ފަރު ފަރު މީހުންނަށް اللہ تعالیٰ ހިތްވަރުކުރެއްވި ބާރު ކަމުގައިވިއިރު، އެއިލާހު تعالیٰ އަށް އަބޫ ބަކުރު ފަރު ދަރުމަ ކުރަން ބާރުލީ ދުވަހުގެ އަސާސީ ވާޖިބެވެ. މިލީގައިވާ އަޤީދާގައި އަބޫ ބަކުރުގެ ޝަރީޢަތް އިޖުތިހާދެވެ. اللہ تعالیٰ ފަރާތުން ދިނުމާއެކު ހުރި، އެއިލާހުގެ ހުކުމްތަކު ބަދަލު ނުކުރާ މީހުންނަށް ކުރު ކަމުގައި ތަޤުލީދުކުރާ އަޤީދާގައި ބަދަލުކުރާ ކަމެއްނެތެވެ. އެކަމުގައި މީހުން ބޭނުންކުރާ ހިތްވަރު ބިރުވެތިވުމެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ ހުކުމްތަކާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމް ނުކުރާ ދުނިޔޭގެ ފައިދާއަކަށް ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ ކަންތައް ޖެހޭ ބާރުގެ ނަގާ ފަރުގަނޑެވެ. އެހެނީ އާދައިގެ ގޮތުގައި ކަމެއް ކުރެވުނު ކަމުގައި ދުނިޔޭގެ ޖެހުމެއް ދީނުގެ ކަމުގައި އިހުސާނުގައި ބޭނުމަކީ ބޮޑު އިލާހުގެ ހުކުމްތައް އެކަމުގައި ބިރުވެރިކަމެވެ! އަބޫ ބަކުރު މިކަންކަމުގައި ފިކުރުކުރާށެވެ!

އަބޫ ބަކުރު އަށް އާޔަތުގައި ނަންނަގާ ފަރުން، ބައްދަލުކުރުމުގައި اللہ تعالیٰ އަށް ބިރުވެތިވެއްޖެނަމަ اللہ تعالیٰ ގެ ރަޙްމަތް އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ލިބިގެންދާނެ އެވެ. اللہ تعالیٰ ވަޙީކުރެއްވިއެވެ:

﴿وَمَن يَتَّقِ ٱللَّهَ يَجۡعَل لَّهُۥ مَخۡرَجٗا ۝٢ وَيَرۡزُقۡهُ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَحۡتَسِبُۚ وَمَن يَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسۡبُهُۥٓ﴾ [193]

މާނައީ : އަދި اللهއަށް ތަޤްވާވެރިވެއްޖެ މީހަކަށް އެއިލާހު ނުކުންނާނެ (އެބަހީ : ސަލާމަތްވާނެ) މަގެއް ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އޭނާ ހީނުކުރާ ގޮތްގޮތުން އޭނާއަށް ރިޒުޤުދެއްވާނެއެވެ. އަދި الله އަށް ވަކީލުކޮށްފި މީހަކަށް، އެއިލާހު އޭނާއަށް ފުދިގެންވެއެވެ!"

الله تعالى އަށް ބިރުވެތިވުމަކީ އީމާންވެއްޖެ މީހަކަށް މަގުތަކެއް ތަނަވަސްކުރައްވާނެއެވެ. އުމުރުތަކަށް ކާފިރުންނަށް ބާރުގަދަވުމުގެ މަގުތަކެއް ނުކުތެވެ. އޮމާންކަމަކީ އަމާންކަން ބަރަކާތް ބިރުވެތިވުމަކީ ތިބޭފުޅުންގެ ބަލާއް ނުކުތެވެ. ހަމަ ބަރަކާތް ތިބޭފުޅުންގެ އިލާހަކީ الله تعالىއެވެ. އެއިލާހަށް ބަރުދު ގޮތުގައި ބިރުވެތިވުމަކީ މީހަކަށް ރިޒުޤުދެއްވާނެ ހިތުން ނުކުރާ ގޮތްގޮތުން ކަމަށް އެއިލާހު ހަރުދަނާވެއެވެ. އަދި އެއިލާހަށް ހިތާމަކުރުމަކީ ވަކީލުކޮށްލާފުޅާ، އޭނާގެ ހިތާ ކަމުގައިވާ އެއިލާހު ނިންމާ ފުރިހަމަ ބާރުވެތި ނުލަސްވާނެއެވެ.

ޖެހުމަށްނަމަ ބަރަކާތް ބޭނުމީ ކުރުން ދަރުސްއަށްކަމީ މުސްލިމުން މިނޫންނަމަ الله تعالى އަށް އީމާންވީ، ވަކީލުކުރަނީ ދަރުސްކުރުމުގެ ހޯދުމަށް ދެރަވެފަ. އެހެނަސް، އަދި ޢާއިޝާ ހިތްދުކާ އެކަން މަގުކަން. އަދި ހާއްލާ، އަދި ޢާއިޝާގެ ފާރަކާއި ދިނާ ތަރި މަގާއި ޤަޞްދު ވެއްޖެން ދަރަ ކަމުކަނެވެ. ވަނަގެ މައްޗަށް ވަނަކަނެވެ. އަދިރުގުން އެކަމުގައި الله تعالى އަށް ވަކީލުކުރަމުގެ. އަދި އެއިލާހުގެ تعالى ޙައި އެއިލާހަށް އިމާންވާ ތަރުކަތެކާ ބަދު ޢާއިޝާ ޙައި އެދަރަ ކަނޑިއޭހިނދަކު ގޮތްތެރިކޮށް ބާރުނުލާ ތަފާސްހޮރި ބަދަލުވާ ނުނިކުމެވެ. އަދި ޢާއިޝާޙައި އެދަރަ މީހުން ދިރުމުގެ ކަންތައް އަރުވާލާފައި ތަރުޙީބު ދެއްވީ ޝަރަފާ އަދުލުގެ ޤަބޫލުކުރަމުންނެވެ. އަދި ދެއްވާ ކަނބަލުން الله تعالى ރަޙްމަތްތެރިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ހާއްލާ ޢާއިޝާ ކަރާމާތުގައި ރިޒުޤުދެއްވާ ތަނެއް. އަދި ޢާއިޝާ الله تعالى އަށް ތަވައްކަލްވުމުގެ ނަތީޖާއަކީ، އެއިލާހުގެ ވަޢުދުފުޅާއި އެއްގޮތަށް ދިނުމުގެ ޒަރީޢާގެ އެނގޭ މިސާލެއް ހުރީއެވެ.

ނިމިދިޔައީ ވަކި الله تعالى ގެ ރަޙްމަތުގެންނެވެ.

[193] الطلاق: ٢ – ٣

6- ނަޞާރާއި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް

ނަޞާރާ އިސްލާމް ފަތަޙައިގެންނެވި، ފަތަޙައިގެން، އެތަނަށް ބާކީވުން ހިޔާރު ފަސް ކުރެއްވި ރަސޫލުﷲ ﷺ މަރިޔާ އަށް ހިޔާރު ކުރެއްވި އިރުވެސް އެތަނުގައި ދިރިއުޅުމި ބާކީވުން އެހެން ނަޞާރާވެސް ނަޞާރާ އަދި ޔަހޫދީން ފެހި މިހާ، އެކަމު އެތަނުގެ، ނަޞާރާ، اللهسبحانه وتعالى ގެ ޝަރީޢަތް ތަންފީޛް ނުކުރޭ. އެއީ އިލްމުވެރިން ބަޔާން ކުރައްވައި، ނަޞާރާ އެމީހުން އެކަން ނުކުރައްވާ ސަލަބަކީ އެއީ އޮތް ބިރު ބިރުއްގެ ބޭނު ކަމުން، އޮތް ބިރުވެރި ކަލްއްގެ ބޭނު ކަމުނު، އެތަނުގައި އެއްވެސް މަނަވެއް ނަޒަ، ފިރިހެނަކު ހުރި، އެކަން ކުރުމަށް އެހެން ނަޞާރާވެސް، އެކަން ކޮންމެ ކަމުގެ ފަންނަމަ، އާންމު ޚިޔާނާތަކު އަދި އެތަނުގެ އުފެދިގެން މިއްބުމާއި ހިޔާރު ކުރުން ބާކީވުމުގެ ޚިޔާރު ފަސް ހިނގައި ދާނުޖި އެކަމަކު ބިރުނުން.

އާދި، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ޤާއިމް ނުކުރުމަކު އުޅުނު ޤަވާއިދުތަކުގެ ބަދަލުގައި ނަޞާރާގެ ވެރިކަ ގެންގުޅުމަށް ރަނގަޅު ގޮތެއް ނުދެއެވެ. އެހެން ކަމުގައި ހުކުމްތަކެއް ނިޒާމުކުރެވެއެވެ. އެހެނަސް މިބާ ޙާލަތު އުވާލެވިދާނެ ގޮތަކީ، ރާއްޖޭގެ ބޮޑުތަކު ފިރިކަން ދިރާގުކުރުމަކީ.

ނަޞާރާ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ބުރުމް ނުކުރުމާއި ކަމުގައި ބަލާއިގެން އިލްމުވެރިންގެ ތަޢުލީމުގައި އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ހިންގުމެއްގެ ވެރިކަމެއް. މިބާ ޙާލަތު މިވަރަކަ ނަޒަރު ޖެހުނުއިރުވެސް އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ފަތުވާތަށްވެ. އަދި މިޒާޖްހުގެ ބައެއް މުޖުތަމަޢުތަކުން އެހެން ބެލުމަށްފައެވެ. އެއީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސިޔާސީ ހާލަތާއި އަދި އިލްމުވެރި ފިކުރުތަކުގައި މުސްލިމުންނަށް ބައިވެރިވުމަކީ މަޢްލޫމާތު ދެނެނުގަތުމާއި ބައިވެރިވެތުމުގައި ނޭނގެމުން ފެމަށްވެ. ނަޞާރާއަކީ ބަލަޖޯރު ހިނގާ މަސްލަހަތު، اللّٰه تعالى ގެ ބުރުމް ފޯރާ އެއްގޮތަށް ބުރުމް ނުކުރާވަރަށް ވަލާއްޖާ ރަށް ވަރަކަށް، ނަޞާރާ رحمه الله تعالى، ނަޞާރާ اللّٰه تعالى ގެ ބުރުމް ފޯރާ އެއްގޮތަށް ބުރުމް ނުކުރާތަ ކަމުގެ އެއްވެސް ދަރިފުޅު اللّٰه تعالى ގެ ޝަރީޢަތްފަދަ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ސުންނަތްތަކެވެ، އެކަށޭނެ އެއްވެސް ބަދިރުބަސްތައް ކަމުގައި، އަދި ބަޔާންކުރަ ބަސްތަކަށް ބަޔާންތަކެވެ ނުވަތަ މަޝްވަރާތަކެވެ އެނގޭކަމުގައެވެ.

މިބާ ޙާލަތު ނަޞާރާގެ ވެރިކަ ދައުލަތުގައި ޤާނޫނު ފަރާތް ބަޔާނީ އިޖުތިހާދު ބަދަލުވެ. އެހެން ކަމުން މިބާ ޙާލަތުގެ ވެރިކަމުގައި އިޖުތިހާދު ފުރުސަތު އެބަޖެހެއެވެ. މިބާ ޙާލަތު ބަލައިލުމެވެ :

ނަޞާރާ އިސްލާމް ފަތަޙައިގެންނެވި، ފަތަޙައިގެން، އެތަނަށް ބާކީވުން ހިޔާރު ފަސް ކުރެއްވި، ރަސޫލުﷲ ﷺ މަރިޔާ އަށް ހިޔާރު ކުރެއްވި އިރުވެސް އެތަނުގައި ދިރިއުޅުމި ބާކީވުން އެހެން ނަޞާރާވެސް ނަޞާރާ އަދި ޔަހޫދީން ފެހި މިހާ.

މިފަދަކަމެއް ދައުލަތު ޤާނޫނީ ނަޞާރާ އިސްލާމްދީނުގައި، ނަބީ ﷺ ގެ ޙަޔާތުގެ މަސްދަރަކީ 'އެތަނަށް' ހިޔާރު ކުރުމާއި ގުޅިގެންވެ. ނަޞާރާ ބަޔާނީ ޙަޤީޤަތް ބާކީވުން ޚިލާފަށް ހިޔާރު ކުރުމާއި ގުޅިގެން ނަބީ ﷺ މަސްއަލައި ދަރުސްތަކެއް ދެވުނުއެވެ. އަދި އިސްލާމީ ޤާނޫނުން ކުރެވޭ ކަމެއް ނަޞާރާއަކަށް ނުހުއްޓެވެ. އަދި ނަޞާރާ އިސްލާމީ ގޮތުގައި މުސްލިމުން ޚިލާފަށް ހިޔާރުކުރުމަށް ވާހަކައެވެ. އެއީ ޢުމަރު ރضي الله عنه ގެ ފަތުވާއަށް އިސްލާމީ ޤާނޫނުގެ ބަޔާންތަކުން ބަޔާންކުރެވޭއެވެ.

އެހެންވެ މިބާ ޙާލަތު ބަލައިލުމުގައި މިވަރަކަށް ބަލައިލާނެ :

ނަޞާރާ އަދި ޔަހޫދީން ފެހި މިހާ، އެކަމު އެތަނުގެ، ނަޞާރާ، اللهسبحانه وتعالى ގެ ޝަރީޢަތް ތަންފީޛް ނުކުރޭ. އެއީ އިލްމުވެރިން ބަޔާން ކުރައްވައި، ނަޞާރާ އެމީހުން އެކަން ނުކުރައްވާ ސަލަބަކީ އެއީ އޮތް ބިރު ބިރުއްގެ ބޭނު ކަމުން، އޮތް ބިރުވެރި ކަލްއްގެ ބޭނު ކަމުނު، އެތަނުގައި އެއްވެސް މަނަވެއް ނަޒަ، ފިރިހެނަކު ހުރި، އެކަން ކުރުމަށް އެހެން

ނަމަވެސް، އުކާޝާ ކޮށްދި ކަމުގަ ވާނަމަ، އޭނާގެ ފުރާނައަށް އަދި އުމަރަށް އުވައިގެން ޖިއްސާ ހިތްޕަ ކުރެއްވި ބާކީވުމުގެ ފުރާނަ ވެސް ހިނގައި ދާނޭތީ އުކާމަށް ބިރުންނެ.

ނަމަވެސް މިއީ އިލްމުވެރިންތަކެއް ބުނެފައިވާ ވާހަކަތައް ކަމުގައިވިޔަސް ޤަބޫލުކުރެވޭނެ ވާހަކަތައް ނޫނެވެ. އެހެނީ ނަޖާޝީ رحمه الله تعالى އިސްލާމްވުމަށްފަހު އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމް ނުކުރާ ކަމުގެ އެއްވެސް ދަލީލެއް ނެތުމުންނެވެ. އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى މިކަމުގައި ދައްކަވާފައިވާ ވާހަކައަކީ ބަލާއިރުވެސް، އެއްވެސް ދަލީލެއް ގެންނަވާފައި ނުވެއެވެ. އޭގެ ބަދަލުގައި ވާހަކަ ދައްކަވާފައިވަނީ ވާން ކަމަށް ޤަބޫލުކުރެ ގޮތުގައި އެއްޗެކަމަށެވެ.

ނަޖާޝީ އާއި ބެހޭގޮތުން ތާރީޚުގައިވާ ހިޔާ ރިވާޔަތްތަކުން ބަޔާންވާ ފެންނަ އެއްގޮތް ބޮޑު ހަޤީޤަތަކީ، އޭނާ ބަރުބުރެއް ބޮޑުވަން ޖިހާދުކުރުމާ ބެހޭގޮތުން ނޫނެކެވެ. ޖަޢުފަރު رضي الله تعالى ގެ ފަރާތުން އިސްލާމްކަމުގެ ހަބަރުގައި އިތުރުން ގޮވާގައި އެކަމަކަ އިޙުތިރާމްކުރެއްވި ނަޖާޝީގެ އެނގޭނެ. ނަޖާޝީ ފަރާޖާގޭ އިޙުތިރާމްކުރުމާއި އެކަމަ ގޮތެއްގައި ޙެޖި ނަޖާޝާ މީހުން ހިތްފަކަ ނުޖެހުނުކަންފެނެ އެނގޭއެވެ. ނަޖާޝީ، ނަބީ ﷺ ގެ އަޞްޙާބުން ހިމާޔަތްކުރެއްވުމުގެ ގޮތުން އެމީހުންނަށް އަމާންކަން ދެއްވި ނުވާނަމަ. [194] އަދި ހަމަ އެހެންމެ އީސާ عليه السلام އާއި މެދު ޖަޢުފަރު رضي الله ވިދާޅުވި ފަދައިން ގެނެސް ނަޖާޝީ ބައްދަލުކުރެއްވީ އެވެ. އަދި 'ތިމަންނަމެން الله تعالى ފިރިކަން އަޅުން ދެއްވިއުރު، މީސްކޮޅުން ތިމަންނާއި ގުޅޭ ބާއްޖަވެރިކަން އެއިރު ދިނައިގުތު އަދިހުން ބާނާގައް ހުރި އަދިހުންނަނ ހަމަޖެހިގެން އުޅުން ހަމަތައް'. ވެސް ވިދާޅުވިއެވެ. [195]

މިފަދަކަމުގެ ވަރަށް ސަރީރަކުން އެނގިގެންދަނީ "އުކާޝާ ކޮށްދި ކަމުގަ ވާނަމަ، އޭނާގެ ފުރާނައަށް އަދި އުމަރަށް އުވައިގެން ޖިއްސާ ހިތްޕަ ކުރެއްވި ބާކީވުމުގެ ފުރާނަ ވެސް ހިނގައި ދާނޭތީ އުކާމަށް ބިރުން" ނަޖާޝީ رحمه الله تعالى އެއްގޮތްވާނެކަމަކަށެވެ. އަދި ހައްޤު ހުއްޓެވެ! ކިނެ ބާކިއް ކަމުގައިވާ ބަދަލުގައި، ވެއްޖެހެން ބާކިއް ކަމުގައި ނަޖާޝީ ވެފެއިގެންނެވިއެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ އެކަމަށާއިގެން ވެއިގެންނެވި ކަންކަމުގެ ވެއްޖެހިކަމުގައި އިޙުތިރާމްވިއެވެ. އަދި އެކަކުގެ ސަރާބޮންނަނ އަނިޔާއެއް ނުދޭ މިހަކަން ދަރަޖަ ދެއްވާން ޖެއްސެވި ކަރުގައިވާނެ ހަމައެވެ. އެހެން ކަމުގައިވާނަމަ، الله تعالى ގެ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމްކުރުމަށް ހުރަސްއެޅި ބުނެފައިވާ ބޭނުން ބުދަނީ ހުރިހާ ކަންތައް ބޭއްވުމަށެވެ. ދެން އެހެން ބޮޑުނަގެ ބޭނުންތަކުގެ ސަބަބު ދެވިފައިވާ ގޮތެވެ ގޮނޑުގެ ވެއްޖެހުމެވެ. ހަމަ އެފަދައިން، الله تعالى ގެ ޙުކުމްކުރާ އެއްގޮތަކީ ޙުކުމްކުރާ ކަމުގެ ސަބަބު ދަރިވެގެން ދެނެގަތުމަށެވެ!

އަޅުގަނޑުގެ ދިރާސާ ކޮރޭގެ ބެލިއިރު، ނަޖާޝީއަކީ ނަބާތާތުގެ އަހުލުވެރިންގެ މައްޗަށް ހަވާލުގައި ފިރިކަން ކުރެއްވި މުސްލިމެއް ދެކެވޭ ތަނުގައި އަޅުގަނޑު ކުރިއަށްގެންދަވާ ފިރިހެނެއް ފެނުނު ކަމުގެ ހުކުމް އެވެ. އަޅު ޖާހިލް 'އިލްމުވެރިކަން ނިސްބަތްވާ ނަޖާޝީ އިސްލާމްވުމަށްފަހު ގެނެސްދިން الله تعالى ގެ ޝަރީޢަތުގައި އެއްގޮތަށް ބުނެފަހުގެ ހުރިހާ ބޭރުގެ ދަލީލެއް ނުކުރާ ކަރަށްބޭނުންތަކުގެ މަނައަކީ الله تعالى ގެ ޙުކުމްކުރި ނޫން އެހެން ޙުކުމެއް ކުރިކަމެވެ. މިއީ އުކާޝާ ހިނގައިވާ ގޮތް ކަމުގައި ޤަބޫލުކުރެވޭ ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެއީ އެހެން ދަލީލެއް ނެތުމުންނެވެ. މިއީ ބަޔަކަށް ކަމުގައިވާނަމަ، އެއީ ބައްޖެހިކަމުގެ ނޫނެވެ. އެހެން ދިރުމުގައި، ކަމެއް ބައްޖެހިކަމުގާތީ الله އާއި އެއާއިގެ ރަސޫލާގެ ފަރާތުން އެނގިގެންނެވެ. އެޖާޖުގައި ނަޖާޝީ الله تعالى ބާވައިލައްވި ޙުކުމް ނޫން

194 السيرة النبوية لابن كثير 22/2

195 السيرة النبوية لابن كثير 19/2، صحيح السيرة للألباني ص 173

އެހެން ހުކުމުގައި ކޮންމެހެން އެކަމުގެ ހަމަ ﷲ تعالى ގެ ރަސޫލާއަށް ވަޙީ، އެކަމާއިމެދު އެއްޗެއްވިދާޅުވެފައި އެކަމަށް އިޤްރާރުވެފައިވާ ކަމުގެ ހަބަރު އަހުރެމެންނަށް ލިބިފައިވާނަމަ އެކަން ޤަބޫލުކުރުމަށްޓަކައި. ނަމަވެސް އެފަދަ ދަލީލެއް ނެތި ޤަބޫލުކުރުމަކީ ވާހަކަ ދައްކާނަމަ އެއީ ﷲ تعالى އާއި އެއިލާހުގެ ނަބިއްޔާގެ ރައްދުގައި ހުރި ބޭނުން ދޮގުކޮށްފި. އެހެނީ ﷲ تعالى ވަނީ ނަބިއްޔާ ދީނުން ދީނުކުރައްވާފައި ބާރުއަޅުއްވާފައެވެ. އަދި ޝަރީޢަތުގެ ދާއިރާގެ ފިޤުހު އެއްވެސް ހުކުމަކަށް ރުޖޫޢަވުމުގައި ކަމުގެ ހުރިހާ ކަމެއް ކުރުމަށް ހިތްވަރުދިނުމަށް ހުކުމްކުރިއަސް ނުހުކުމްކުރިއަސް ޝަރީޢަތުގެ ބުރަޤަބޫލް ކޮށްލަދޭނެ. އެހެނީ ﷲ تعالى ގެ ހުކުމްތަކާއި އެއްގޮތްވާ ހުކުމްތަކުގައި ހުކުމްކުރުމަށް އެކަމާއި މުޢާމަލާތު ބަޔާންކޮށްދޭ ނަބީ ސުންނަތް އެއީ ހުކުމްތަކުގެ ފަރާތުން ޝަރީޢަތް ނުވަތަ މުޢާމަލާތު ފަދަ ހުކުމްތައް ކަނޑައަޅާ ހުކުމްތަކުގައި އެއިލާހުގެ އަހުލުވެރިން ހިތްވަރު ކޮށްދީފައިވާ ކަމެވެ.

ނަމަވެސް ﷲ تعالى ބާރުލެއްވި ހުކުމާއި ހުކުމް ކުރުމަށް ދޭ އެއްވެސް ދަލީލެއް ނެތެވެ. އަދި ބައެއް ފަރާތް ބުނާ ވާހަކައަކީ އެއްވެސް ދަލީލެއް ހުރި ދީނީ މަޢުލޫމާތެއް ނުވާ އެއްޗެކެވެ. އަހުރެމެން ހަމަ ކަލާމުލާހު އެއީ ކޮންމެ ވާހަކަ ދެކޭ ތަމްޙީދަކަށް ދޮގުވެވޭ ވާހަކައެކެވެ!

ނަބީބަހުގެ ވާހަކަ ބަޔާނު، ނަބީގެ رحمه الله تعالى އިސްލާމީ ކޮން ހަވާލާ ކަމެއް ސަރީޚު އަސާސެއް ނެތެވެ. އެބަސް ބަޔާނު މިސާލެއްގައި، އިމާމް ބުޚާރީ، ސަހީހު ބުޚާރީގައި ނަބީގެ އިސްލާމީ ވާހަކަ ހިމަނުއްވައި ނުވަނީ އިމާމް ބުޚާރީ ހަދީސްގައި އެކަމާއި ގުޅޭ އެއްވެސް ހަބަރެއް ސަނަދުކޮށްދީފައެވެ. ޢުމަރުގެ رضي الله عنه އާއި ޒުބައިރުބިން ޢަވާމު ދެކެނީ ވާހަކަޔާއި އަޅުއްވާފައި އިސްލާމީ ކަމުގައި ބޮޑެތި ސުވާލުތައް ނެގިއެވެ. އެހެނީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ޝަރުޢީ ދަލީލު ނުލިބޭނެއެވެ. ނުވަތަ އެފަދަ ޙާލެއްގައި އެކަމަށް އިޤްރާރުކުރެއްވީ. އެހެނީ އެއީ ޙަދީޘުގައި އިޤްރާރުކުރެއްވި ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތް ކަނޑައަޅުއްވި ބަސްފުޅުތަކެވެ. އަދި އީސާ عليه السلام ގެ ދީނާއި ނުސްރާނީ ކަމުގެ ދޮގު ހުކުމްތަކަށް ޝަރުޢީ އުޞޫލާއި ދޮގު އިސްލާމީ ހުކުމުގެ ޙަޤީޤަތް ނަބީއަށް ނުވާނީ ސަބަބެއް ސަލަފުންނެވެ. ނަބީގެ ސުންނަތާއި ދީނީ ކަމުގައި އިސްލާމީ ހުކުމް ދީނީ ދިރާސާ ދިޔަ ބުރަނުވެއެވެ. މިފަދަ ހުކުމް ބަޔާނު ނަބީގެ އިސްލާމީ ހުކުމްތަކުގެ ޝަރީޢަތުގެ ބަދަލުގައި ވަރުގަދައެވެ. އެއީ ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތް ދީނީ ކަމުގައި ކުރުމުގެ ހުކުމް ކަނޑައެޅުމެވެ. އެ ހުކުމަކީ ޢުމަރު رضي الله عنه ހުކުމްކުރެއްވި ކަމެއް ފަދަ ހުކުމްތަކުގައި ޢަމަލުކުރެއްވި ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ދީނީ ހުކުމްތައް ޙަޤީޤަތުގައި ފުރިހަމަ އިޤްރާރުކުރުމެވެ.

މަދު އެހެނަސް، މުޢާމަލާތުގައި އިޖުތިހާދު އިހުތިލާފު އެހެން މަޢުލޫމާތެއް އޮވެއެވެ. އެއީ ނަބީގެ ޝަރީޢަތު އެކަކު ދީނުކުރުމެވެ. އަދި ދީނީ ޝަރީޢަތް ވާހަކަ ބަޔާން މުޢާމަލާތް ބޭނުންކުރެވެއެވެ. އަދި ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ޙަޔާތުގައި ވެސް ނަބީގެ ޝަރީޢަތް އުސޫލު ކަމުގައި ބަޔާން މިހެން ބޭނުންކުރެވެއެވެ.

ކޮންމެއަކަސް، މިހެންވާ ވާހަކަ ބަލާލާއިރު ބޭރުފުށްގެ ކަމެވެ. އެހެނީ އިސްލާމީ ނަބީގެ ޝަރީޢަތް މުޢާމަލާތް ދީނީ ކަމުގެ ނަބީ صلى الله عليه وسلم ވަނީ އެންމެ މުހިއްމު ހިދުމަތް ކުރުމުގެ ކުރިން ހިނގާފައިވާ ބައެއް ކަންކަމެވެ. އެއީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ބަޔާން ބާރުލެއްވި ދީނުގެ ބަދަލު އެއްވެސް ހުކުމްތަކެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެއީ ހަމައެކަނި ފިޤުހުގެ ﷲ تعالى ގެ ހުކުމްތަކުގެ ބަދަލުގައި ކޮންމެ ހާލަތެއްގައި ދީނީ ހުކުމްތަކާއި ނުވެއެވެ. އަދި އެއީ ހުކުމްތަކުގައި ޒަމާނީ ހުކުމް، އިންޑިވިޖުއަލް ނުވަތަ ބަޔާން ކުރެވިފައިވާ ކަމުގައި ދީނީ ހުކުމްތަކެވެ. އެހެނީ އެއީ އެއްވެސް ކަމެއް ނުވާނެ ހުކުމުގެ ޙަޤީޤީ ބާރެއްނުވާ ކަމެވެ. އަދި އެކަމުގެ ޙަޤީޤަތަކީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ހުކުމްތަކުގެ ދީނީ ކަމުގައި ބޭނުންކުރެވޭނެ ކަމެކެވެ.

ތިޔަ އިތުރުން އަދުލުން ފުރަގަސްދީފައިން ބޭނުންވިޔަސް އެއްވެސް ޤާނޫނެއް ދަރިފުޅާއި ލިބިގެންނުވާ ކަންކަމުގައި އަދުލުވުމެއްގެ ވަޒީފާއެއް ބޭކަރުދާސްތަކުގައި ދެއްވާފައިން އަޅުގެ ޢާއިޝާ ދެން މަސައްކަތް ކުރަނީ الله تعالیٰ ގެ މުރާދަ އާދަތުގައި ދީނުންފާފަޔަށްކަމެވެ. އެހެނީ، އަދުލުން ކުރިންވެސް ބައާންކުރުވުރިން، ނަބީއާ ބުރަހާންކަމުގައިވާ الله تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ނުނުދޭ ބުރަހާން އާގައި އަދުލުވުމުން އެއްވެސް ފައިދާ އެއް ނަގަމުންނެވެ. އެހެނީ الله تعالیٰ ގެ ބުރަހާންތަކާއި އެއްގޮތަށް ބުރަހާނުކުރުމުގެ އަދުލު މާއިދާ ސުނަތުގައި އަދިސްކުރިވާ ނަޒާތު ބުރަހާންކުރިވާ الله تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތުގައި އަދިސްކުރިވާ ނަޒާތު ބުރަހާންކުރިވާ الله تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ކަމުގައިވާނަމަ އެގައި އެއްވެސް މައްސަލައެއްނެތެވެ. އަދި އޭގެ ދުރަށް ނަޒާތު ބުރަހާންކުރިވާ الله تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތް ނޫން އެހެން އެއްޗަކާއި އެއްގޮތަށް ކަމުގައިވާނަމަ، އެކަމަކީ އެއާއަށް ބާވާތުގެ ހިސާބުން ދުރުވެގެން ކުރެވޭ ކަމެއް ނޫނެވެ.

އަދި އެފަދައިން ޤަވާޢިދުތައް ކަމުގައިވާނަމަ އެފަދަ މިހާރު ގާނޫނު، އަނިޔާވެރި ޤާނޫނު މިހާރުކަމުގައި ބުރަހާނުކުރުވާނެއެވެ. އަދި ނަޒާތު އާއި ބައި ގޮތުން އެހެން ބިނާކުރެވުނުކަމުގައިވާނަމަ، ދީން ޤާނޫނުތަކާއި ނިޒާމު الله تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތް ހިމާޔަތް ބުރަހާންކުރިވާ ދުވަސް ދުނިޔެއެވެ. މިއީ އެކަމާ ގުޅުންހުރި ދަލީލުތައް ދިރާސާކޮށް ޤަވާޢިދުތަކުގެ ތަފުސީލް ސުންނަތުގައި ނަބީ ﷺ ގެ ސީރަތުގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ، އަސާސީ ބާވަތްތަކާއި ބަސްފުޅުތަކާއިވެސް އެނގެން ނެތް ކަމެއް ކަމުގައިވެއްޖެނަމަ، އަޅާ ޢާއިޝާގެން ބާވާތު ޤަވާޢިދު ނަމަވެސް، الله تعالیٰ ގެ މުރާދަ އާދަތުގައި ހިފުމަށް ނަބަވިއްޔާތެއްވެ.

މިޤަވާޢިދުގެ ހުރިބަޔަކީ : ދީނުގެ މުރާދަ އާދަތުގެ ދީނުންފާފައި، ބޭކަރުދާސްތަކުގައި ޤާއިމް ނުކުރާ ޤަވާޢިދު ނަގައިފިކަމެވެ. އަދިވެސް ތިޔަޤަވާޢިދުގައި ހިފާނަމަ، ދީނުގައި ދަރިފުޅާއި ފުޅާ ކަމެއް ބިނާކުރުމުގައި ގެންނަންވެ!

ތިޔަ އިތުރުން ފުރަގަސްދީފައިން ބޭނުންވިޔަސް ދީނީ ބުރަހާނެއް ވަޒީރާގެ ދަރުމަކުރާ ބާރާގަޅުމުގައިވެ. ދީން ފުރިހަމަ ފުދުންތެރި، ވަޒީރާގެ ކަމާއި އިސްލާމީ ބުރަހާން ބަޔާންގެ މަސައްކަތް ހިންގުމަށް ހަވާލުކުރި އެކަމާ ގުޅޭ ޤަވާޢިދެވެ. އެއީ އަދަބު އިސްލާމީ ކަމުގައިވާ ނަމަވެއެވެ. އެކަމަކީ ސައްކަތަށް މުސްލިމުން ދިރިއުޅޭ ވަގުތު ކަމަށް ބޯނާ ބައެއްގެ ވަޒީރުގައި ބޭނުންކުރެވޭނެ ގޮތް ނޫނެވެ. އަދުލުން ޖަޒީރާވެސް، ދީނުގެ ވަކިގޮތަކަށް، ދީނުގެ ބައެއް ބުރަހާނުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ކަމަށް އިބްނު ވަޒީރާ رحمه الله تعالیٰ ވިދާޅުވި ކަމަށް އަޅާ ޢާއިޝާ ބޭނުން އެބުރަހާނުގެ ޙުއްޖަތަށް ފަހުގެ ދުވަސްވީއެވެ. އެހެނީ އެއީ ސިފަ އެމީހަކުގައި އިބްނު ވަޒީރާ رحمه الله تعالیٰ ވިދާޅުވެފައިވާ ބައްސާލުން ފެނެ ނޫނެވެ. އެހެން ބޭނުމަށްވާނަމަ، އެކަމަކީ ޙުއްޖަތަށް ބޭނުންކުރެވޭނެ ޤަވާޢިދު ނޫނެވެ. އެހެނީ ޙުއްޖަތަކީ އަޅާ ޢާއިޝާގެ ބަދަލުގައި އިސްލާމީ ފިޤުހުގެ ހިސާ، ސައްކަތަށް ސައްކަތު މުސްލިމް އާބާދީއެއްގެ، މުސްލިމުންގެ ބާރުގައި، އިސްލާމީދީން ވަކިގޮތް ބަސްކަމުގެ ޢަމަލުކުރަމުންދަނީ!! ޖަޒީރާބޭކަލެވެ. ކޮބާ ކަމަކަށް ބެލީ، އަޅާ އިސްލާމީ މުޖުތަމަޢު ގޮތް ގެންދެވޭ ބުރަހާނުގެ 800 އަހަރުވަންދެން އިސްލާމީދީނުގެ ހިމާޔަތްކުރާ ދައުލަތް ބޭނުން މުސްލިމު ބަޔަކުގެ މަސައްކަތް ބޭނުންކުރެވޭ ކަމަށް ދިމާކުރެވޭ ޤަވާޢިދު ހުއްޓެވެ؟ އެގޮތަށް ޖަޒީރާކަށް ހިމާޔަތް ކަމުގައި ބޭނުންކަމާ އެކަމީ އަޅާތު ފެންނާނެވެ! އެޖަޒީރާގެ ޙުއްޖަތުގައި ދިމި މުޖުތަމަޢު ހަވާލުކުރި ނަމާއި ތަރައްޤީގައި މުސްލިމުންނެވެ. ޖަޒީރާ މުސްލިމުންގެ ދުނިޔެ ދުނިޔެއެވެ. އެއީ ދީނުގެ ކަމުގައިވާނަމަ، އަދި އެމުޖުތަމަޢު ޖަޒީރާގައި ބޭނުންވެ މުސްލިމުންކަމުގައިވާނަމަ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ޤާއިމުކުރުމަކީ ޖައްވެގެން ހުއްޓެވެ؟ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ޤާއިމުކުރުން 800 އަހަރުވަންދެން އިސްލާމީ ކަމުގެ ތިޔަބައި އެމުޖުތަމަޢު މަސައްކަތް ހިނގާނީ އަޅާ އިސްލާމީ ބުރަހާން ހުއްޓެވެ؟

މިއީ ބައްދަލު ޤަވާޢިދު ކަމާ ފުރަގަސްދީފައި ކަމުގައި ނަޒާތު، މިއީ ޝަރީޢަތް ގޮތުން އެއްވެސް ބަދަލެއް ހުރި ފުރަގަސްދީފައި ނޫނެވެ. ނިމިދިޔައީ الله تعالیٰ ގެ ބަރަކާތުންނެވެ.

7–دفع الضرر عن المسلمين – ودرء المفسدة مقدم على جلب المصلحة

އަދުގަނޑުވެސް މުސައްކަތްކުރަންޖެހޭ އުއްމަތަކީ އިސްލާހުކުރުމުގެ ރަނގަޅުކުރުމުގެ އެއީ މުސްލިމުންގެ މަސްލަހަތު ފާއިދާވެގެންވާ ކަމެއް، ހެވެއް- އެއީ ޝަރުޢީ އުސޫލެއް މިއީ، دفع الضرر عن المسلمين މުސްލިމުންގެ މަސްލަހަތު ގެއްލުން ކުޑަކުރުން، އަދި ހިއެއް ހެވެއް ގެނައުމަށްވުރެންވެސް دفع الضرر مقدم على جلب المصالح، ނުބައި ކަމެއް މަނާކުރުން އަދާލަތްގެންނަން، ހުރިކަމެއް ގެނައުމަށް ވެރިން، އެހެންވީމަ، މިސްރުގައި އަދުގަނޑުވެސް ދުރުހަނާ ނުދުރުހަނާ އަދުގަނޑުވެސް ދިވެހިރާއްޖޭގަ މިހާ، އެހެންވީމު، އަދުގަނޑުވެސް މިފާރިބަކުގައިވާނަމަ، އަދުގަނޑުވެސްގެ މަސައްކަތް ހައްޤު ގެއްލުން ކުރުމަށް ކުޑަކުރަން އެތަކެއް، އަދުގަނޑުވެސް ދުރުހަނާ ނުދުރުހަނާ، އަދުގަނޑުވެސް ސަލާމަތްވާނެ އަދުގަނޑުވެސްގެ ދަރިން ތަރައްޤީވަމުންދޭ، ކުލާޤާތުވާނެ ކަމުގައި، ސަރުކާރުގެ އެހެންވެސް ކަނޑައެޅި ތަރައްޤީވާނެ، އަދިވެސް އެހެން ކަނޑައެޅި ކުރަން އަތަށް، އަދުގަނޑުވެސް މިފަދަކަން، އަދުގަނޑުވެސް ހުރިހާ އެހެންވެސް އެކަން ދުނިޔެގައި، މިސަރ ޖާހިލު ސަރުކާރުތަކާއި، ޖާހިލު ޚިޔާލުތަކާއި އެއްބަސްވެ އަދުގަނޑުވެސްގެ ބަޔަކާއި ވާހަކަދައްކަން، އެހެން ދުރުކުރު، ފިލާ ދުރަށް އެކަމުން ދިރިއުޅުމަ ހިފެހެއްޓުމުގެ ދިނުމަކީ، ނުހަނު ތަރައްޤީވާނެ ކަމަށް. އައިސްކަމަ އެމީހުން މިހެންގައި މިހެން ހެދި އެއްބަސްވެ ބަލައި ހަމަހަމަވާނެ، ވަކިގޮތަކުން ދިރިއުޅުމުގައި އަދި ތަފާތު ކަމެއް ނުވާނެ އެއްވެސް ހެދުމަކުން، މިކަމުގެ އެއްބަސްވުމުގެ ދިރިއުޅުމަށް ފުރުޞަތު ދިނުމަށް މިހެން ހެދުމަށް ހިތްވަރުދީ، ދިވެހި ގައުމު ބަދަހި ކުރުމަށް، އަދުގަނޑުވެސް ހަމަހަމަވާނެ، ބަލާ އެއްވެސް ކަމެއް ސަލާމަތްވާނެ، ބަލައި ހިމާޔަތްކުރުމުގައި ހިތްވަރުދީ، ނުބައި ކަންކަމުގެ އަސަރުތަކާއި، ދިރިއުޅުމަށް ފުރުޞަތު ދިނުމަށް، އެހެން ގޮތުން ދުރުކުރުން. މިހެން ބަލާއިރު އާއްމު ހަމަހަމަވާނެ ގޮތަކަށް، ދެކެވޭ ދިރިއުޅުމަށް ކުރިއަރައިދިނުމަށް ކޮށްދިނުމަށް ތަރައްޤީކުރުމަށް، އެކަމުގެ ހިތްވަރު ދިނުމަށްޓަކައި މަސައްކަތް ކުރުމަށް، ދީނީ ހިދުމަތްތަކަށް ފުރުޞަތުދިނުމުގައި، ގޮތުގައި އަދި ހަމަހަމަވާނެ އެއްބަސްވުމަކަށް، ދުނިޔޭގައި އަމާންކަމާއެކު ދިރިއުޅެވޭނެ ގޮތަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ފާރަވެރިކަމާއި.

އަޅުގަނޑު މިހާރުގައި دفع الضرر عن المسلمين ނުވަތަ މުސްލިމުންގެ ގެއްލުން ދުރުކުރުމުގެ ޝަރުޢީ ޤަވާޢިދާއި درء المفسدة مقدم على جلب المصالح ނުވަތަ ހެޔޮކަމެއް ގެނައުމަށްވުރެން ނުބައިކަމެއް ދުރުކުރުން އިސްކުރުމުގެ ޤަވާޢިދު، މިޤަވާޢިދު މިހާރުގެ ދުނިޔޭގައި ބޭނުންކުރާ ގޮތް ދެނެގަތުމަށް އަޅުގަނޑު ބަލާފައިވާ ގޮތުން ދެ ޤަވާޢިދު ބޭނުންކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ހަމައެކަނި ބަޔަކު ބުނާ ގޮތަށް، މިޤަވާޢިދު ބޭނުންކުރަނީ الله تعالى އަމުރު ކުރެއްވި ކަންކަމާ ޚިލާފަށް ގޮތަކުން ފަހަރެއްގައި ތަތުބީޤު ކުރެވޭތީއެވެ.

އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި ހުރި ނުކުތާތަކަކީ މިއީއެވެ :

1. دفع الضرر عن المسلمين ގެ ތަރުޖަމާ ޢާއްމު ނިޒާމުތަކަށް ވަނީ ތަފާތު ކަމުން
2. درء المفسدة مقدم على جلب المصالح ގެ ތަރުޖަމާ ހުރި ކަމެއް ހުއްޓުވުމުގެ ބަދަލުގައި ހުރި ނުބައިތަކެއް ކުރެވުނު
3. ދިވެހިރާއްޖޭގައި ވެސް ޢާއްމު ވިޔަފާރިތަކުން ދުރުހެލިވެފައި
4. އެހެން ޢާއްމު ވިޔަފާރީގެ ތެރެއިން ވަނީ ތަނަވަސް ބަޔަކު، އަޅުގަނޑުމެން ހިފެހެއްޓުން ދިނީ އެކަމަށް ދުރުހެލި މަސައްކަތަކީ ހިމާޔަތްކުރުން.

5. ހަރުކަތުން އެންމެން ރަހުމަތުގައި ބަރީއަތްވާންޖެހޭ ގޮތަށް ބަރީއަތްވެއްޖެނަމަ، ރަނގަޅު ކުރުވުން ހުރިކަމުގެ އަތުން ބޫލު، ހާލަތުވާނުކަން ތަޤްރީރާ ފާހަކަ.

6. ޖާހިލީ ފިކުރުތަކުގައި ގެއްލުން ކުރަ ކުރުމުގެ ސިޔާސަތުގައި ނުވަތަ ކުރަ ނުބައި ބޮޑު އިސްލާމީ ބައްލަވާއިރުގެން، ފިކުރުތަކުގެ މަފްހޫމުތަކަށް އަޅުވަލަ ޝަރީޢަތް ކުޑަކު ހިމާ ކަލޭއިނދު ފާހަކަ.

7. ނިޒާމުގެ ތެރެއަކަށް ނުވަތަޢުއްޖެހިޔަ ކަންތައް ގޮތް އާން ފާހަކަ.

8. އިޖުތިމާޢީ އިސްތިޤުރާރުކައްމާފެއިވާ ޖާހިލިއްޔަތް ޖާހިލިއްޔަތުގައި އަދި ކަސްޖަނާވާނުފާހަކަ.

މިފަހަކަތައް އަޅާ ޖާއިޝާގެ ފަހަކައިން ސަރުކާރުން ޤަހަރުކުރުވުން. މިގެން ކާނޑު ފަހަކައްޤައި ހުރި މައްސަލަތަކަށް ބަލައިލާނަމެވެ.

(ހ) دفع الضرر عن المسلمين

ފުރަތަމަ ކަމަކަށް އަޅާ ޖާއިޝާ ޝަރުޢީ އިޖްތިހާދު ކުރުމަށް ބެލުނު ގެނެސްފައިވާ " دفع الضرر عن المسلمين މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ގެއްލުން ކުރަ ކުރުން" - މިއިބާރާތުގެ މާނަ އަރަބި ބަހުން ދިވެހި ބަހަށް ތަރުޖަމާ ކޮށްފައިވާ ނުބައި ކަންތައް. އޭގެ ހަޤީޤީ މާނައަކީ ގެއްލުން ކުރަކުރުމަށް ނުކުތް. އޭގެ މާނައަކީ މުސްލިމުންގެ ކިބައިން ދުރުކުރުމެވެ. އެއީ ބަޔާތް ދެފާނައްކަވެ. ގެއްލުން ދުރުކުރުމުގެ މާނައަކީ އޭގެ ގެއްލުން ކައިރިވެސް ނުވުމެވެ. ކުރަ ކުރުމާ ބޮޑެނަމަ، އޭގެ މާނައަކީ އެއް ގެއްލުމެއްގެ އަޑުގައި ކުރަކުރުމެވެ.[196]

އަޅާ ޖާއިޝާ ބުނާ ގޮތުން ނަމަ އާނާ ދުރުކުރަނުވައިފާ މިބައިކަ "ޝަރުޢީ އިޖްތިހާދު"ކަމެވެ. އާނާ ދުރުކުރަނުވައިފާ ގޮތަށް އިބާރާތުކުރަނުވައިފާ ފަޤީރީގައި ފާއިދާއަށް ކަރާ އަޑުގަނޑުގައިނުލާ އިޖުތިމާޢީ ގޮތުގައި ފާއިދާ ދޭ އުސޫލުތަކުން، ޝަރީޢަތުގެ މަޤްޞަދުތަކަށް އަޅާ ޖާއިޝާ މިބައި އިޖްތިހާދު ފުރިހަމަ ބަލިވެވޭ. އެހެންނަމަވެސް އާނާ ދުރުކުރު ކަމި އިޖާބާތް އަތުގެމަތަ އަތް ތަރުޖަމާ އެއްޗެއް ފުރަތަމަ ފިޔަވަޅުތައް ނަގައެވެ. ނަމަވެސް، އެއީ ނަބީ ﷺ ގެ ޙަދީޘް ބަސްފުޅެއްކަމުގައިވާ "لا ضرر ولا ضرار" (ގެއްލުން ދިނުމެއްވެސް އަދި ގެއްލުމަކަށް ބަދަލުގައި ގެއްލުމެއްދިނުމެއްވެސް ނުވެއެވެ.)، މިބަސްފުޅުން އިޖުތިމާޢީ ނިޒާމްގާއިމު ފުރިހަމަ ފަހަރަކު ހާމަކުރެވޭއިރު ޤާއިދާއަކަށް ފާހަގަކޮށެވެ. އެއީ ޤަވާޢިދުގެ ނިޒާމުގައި ޤާއިދާއަކީ ރޫހުގައި ސަރުކާރުން އިސްލާމީ އަޅާ ޖާއިޝާ އެއީ "ޝަރުޢީ އިޖްތިހާދު" ކަމުގައި ބެލި ނަމަވެސް، އެއީ އެހެން ފަރާތުގައި ބަރަބަރުކުރަނުވައިފާ ތަފްޞީލު ނޭންކަލާފެވެ. ގެއްލުން ކުރަކުރުމުގެ މި"އިޖްތިހާދު" މުސްލިމުންނަށް ހުރިހަމަކުރުވައިފާ އަރިސްކުރައިފާ ތަނުގަނޑު މުޖުތަމަޢު ވިޔަފާރި މައްސަލަތަކައި ގެނޭ މައްސަލަތަކެވެ. އޭގެ އެއީ މިއްލާއިލަކާ، ޤާނޫނާކުރަނުވައިފާ ދުނިޔާވީއެއްގައި ކާނޫނު އާންމުގެ ނިޒާމުގެ ޤާނޫނަކަށް މުސްލިމުނާ ރަތައްރިކުރައިފާނަމަ، އަދި އާންމު ބޭނުމަތަކެއް އުޅުމީއެއް ބާރު ދިމާ މުސްލިމުންގެ ކިބައިން ގެއްލުން ދުރުކުރުވާ ކަނަޑައެޅި، އެފަދަ ބާރުވެއްގައި ނިޒާމުގައި ބޮޑެންނަމުވެސް މުސްލިމުނާ ދުރުން ހުއްޓަ މިއްލާވެ. މިއީ އިޖުތިމާޢީ އިޖްތިހާދީ ކަމުގެ ކަމަށް އަލްބުކާރީ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވެއްޖެއީ މުއްޖިތަހިދުގެ ދަރަޖަ ފިޔަވި މައްސަލައެއްގައެވެ.

[196] ކުރުންވިދާއީ ޤަރަދާވީމީވާން ފިކުރުން، އަޅާ ޖާއިޝާ ބުނެވި ތަފްސީލްތައް ދިވެހި ބަހަށް ތަރުޖަމާކުރުމުގައި ވަކިން ކިޔަ ވަރަކަ ނުބައިކާތް ތަރުޖަމާކުރުމުގައިވާ ގޮތަކީ. އެއީ ފަރުކަގައި، އަޅާ ޖާއިޝާ ބޮޑުނާ ގޮތަށް ފަހުރުގައި ފިކުރުތަކެއް ޖާހިލިއްޔަތުން ބޮޑުނާއާ އެމަތަކެއް މާނަކުރުވިއްޖެ. ނުވަތަ ކުރެއް ކުރުވިއްޖެ. ނުވަތަ އަޅާ ޖާއިޝާގެ ނޭނގިއްޖެ.

ކޮންމެއަކަސް، "دفع الضرر عن المسلمين މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް ގެއްލުން ކުޑަ ކުރުން" އަކީ ދީނުގައި ބޭނުންކުރެވޭ އުޞޫލުތަކާ ސިފަ އިލްމުވެރިޔަކު ބުނެފައިވާއިރުވެސް އަދި ޝާފިޢީ އެހެން ބަޔަކު ބޭނުން ނަމަ އެކަމުގައި ސިފަ މަނަފާއެއް ނެތެވެ. އެއީ ފިޤުހީ ޤަވާޢިދުތަކުގެ މާނައިގައި ނަމަ އެއީ އިސްލާމް ބުނުއްވާ "ގެއްލުން ދިނުމެއްވެސް އަދި ގެއްލުމުގެ ބަދަލުގައި ގެއްލުން ދިނުމެއްވެސް ނުވާ" ޤަވާޢިދާއި، ޝަރުޢީ އެހެން ދަލީލުތަކަށް ބިނާކޮށްފައި އަދި ހަދީޘް ގޮތުން ވިސްނާއިރު، އެކަމުގެ މަނާކަން ސާބިތުވާތީއެވެ. އެހެނީ މުސްލިމުންނަށް، މުސްލިމުންގެ މަތިން ގެއްލުން ކުޑަކުރަން މަސައްކަތްކޮށްދޭނެއެވެ.

އެހެނީ، ސައްޙަ ޙަދީޘް މިޤާޢިދު ބޭނުންކުރަން ވިސްނައިދިނީ ފިޤުހީ މައްސަލަތަކާއި ބެހޭ މައްސަލަތައް ކަނޑައަޅަން ކޮންމެހެންނެވެ. ފިޤުހީ މިފަދަ ޤަވާޢިދުތައް އިޖުމާޢުގެ ތެރެއިން ގެއްލުމާ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން ނުވަތަ ޝަރުޢީ ދަލީލުތަކުގެ ބަޔަކުން ދަލީލުކޮށްފައި އެބަހުރިއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން އެއްބަދަލުވެވޭ އަދި ޤަވާޢިދުތަކެއް ޤަޟިއްޔާތަކުގެ ދަށުން ބިނާކުރެވިފައިވާ މައްސަލަތަކެއް ފިޤުހީ ޤަވާޢިދުތަކާއި ފިޤުހީ ތަކެތީގެ ރޫޙުގައި ކަމުދާގޮތަށް ޤާނޫނުގައި ބެހެއްޓެވެ. އެ ޤަވާޢިދުތައް ފިޤުހީ މައްސަލަތަކާއި ގުޅޭ ފިޤުހީ ޤާޢިދާތަކެވެ. ދަލީލު ފިޤުހީ ޤާޢިދާތަކުގެ ފިޤުހީ ހުކުމްތަކެއް ބޭނުންކުރެވޭގޮތަށް ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ޤާނޫނުތަކުގެ ތަފްސީލް، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޤާނޫނީ ފިޤުހީ ޤަވާޢިދުތަކެވެ. ކިޔަވާދޭ ކަމަކީ އެދަރިވަރުގެ ފިޤުހީ މައްސަލަތަކުގެ ފިޤުހީ ޤަވާޢިދުތަކުގެ ނިޒާމެވެ. އަދި އެއާއި ހިލާފަށް ފިޤުހީ ކަމަކީ ޤާނޫނުތަކުގައި ބޭނުންކުރެވިގެން ކަމުގެ ޤާނޫނީ ނިޒާމު ތަރުތީބުކުރެވިފައިވާ ފިޤުހީ ޤާޢިދާތައް ކަމަކީ ފިޤުހީ ކަމެއް، ތަރުތީބާއި ބައިތައް ފިޤުހީ ކަމުގެ ޤާނޫނީ ނިޒާމުތަކާ އެކަށޭނެ ބަލާ ނަޒަރު ފިޤުހީ ޤާނޫނުތަކާއި ފިޤުހީ ޤާޢިދާތަކާ ގުޅުވާލެވިދާނެކަމުގެ ގޮތެވެ. އަދި ފިޤުހީ މަސްދަރު ފިޤުހީ ޤާޢިދާ ބިނާކުރެވުނު ޤަވާޢިދުތަކުގެ ބެހުމެއް ނެތެވެ. މިޤާނޫނީ ފިޤުހީ ބޭނުމެއް ތަރުތީބުކުރެވިފައިވާ ތަފުސީލު ކަމަކީ، ތަފުސީލު ފިޤުހީ ޤާޢިދާތަކުގެ ޤާނޫނީ ޤާނޫނުތަކަކީ އެ ފިޤުހީ ބޭނުމުގެ ބޭނުން ނެތެވެ.

މުސްލިމުންގެ ހިތާމަ ގެއްލުން ދުރުކުރުމުގެ ނިޒާމުގައި ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތަކެއް ކުރެވިފައިވާ ކަން އަޅުގަނޑުމެން ތަޖުރިބާ ކުރެއެވެ. އޭގެ ތެރޭގައި، މާލީ ނަޒަރިއްޔާގެ ދަރުމަވެރި ފުރަތަމަ ފެށިގެން އަދި ދުވަސްވަރު އަހަރު އިސްލާމީ މުޖުތަމަޢުގެ ތެރެއިން ވަޒަންކުރެވޭ މުޢާމަލާތުގެ ގޮތުން ގެއްލުން ދިނުމަށް އަދާކުރެވޭ އަސާސީ ސަބަބުތަކުގެ ތެރެއިން މުސްލިމުންގެ ހިތާމަ ގެއްލުން ދުރުކުރުމުގެ ކުރިމަތިލާ އުމުރުގެ ބާރުގެ ނަފާއާ ފިރިހެނުން ބޭނުގެ އަހަރުގެ ދިގުން އުމުރުން ގަނޑު މިނިވަން ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި އިސްލާމީ މުޖުތަމަޢު އަސާސީ ކުރުމާއި އަސާސީ ކުރުމުގެ ކުރިމަތިލާ ދިރިއުޅުން މިނިވަންކަމާ އެކުގައި ބޮޑު ހުރަސް ހަރަކާތްތެރިކުރުމެވެ. އަދި މަދިރިސާއަށް ހިޖުރަކުރައްވައިފައެވެ. އެއީ ފަހުން ހިޖުރަކުރައްވައިފައެވެ. އަދި ހަމަ އެފަދައިން، މުސްލިމުންގެ ފުރާނަ ސަލާމަތްކުރުމަށް އުމަރުގެ ރަޟިޔަﷲ ޢަންހު ގެ ޚިލާފަތުގައި ހިނގައިދިޔަ ޙާދިޘާގައި، ކާފަރު ޤައުމުތަކުގެ ނިސްބަތުގައި ބަސްރިއަށް ފަތަޙަކުރެ މަޝްވަރާކުރައްވައިފައެވެ. އެއީ މުސްލިމުންގެ ނަފްސަށް ބަލާކަށް ބޭނުމެއް ނުވާކަމުގައި ހިތްޕުޅުވާތީއެވެ.

ސައްޙަ ޙަދީޘް ބުނަނީ "ގެއްލުން ދުރުކުރުން ލާޒިމު" ކަމަށާއި އެކަން ކުރަންޖެހޭނީ ތިރީގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ގޮތަށް ކަމަށެވެ. މިއިން ކޮންމެ ކަމަކަށް ބަލާއިރު، ތަޢާރުޟުވެއްޖެނަމަ، ބަލަންޖެހެނީ ތިރީގައިވާ ފިޤުހީ ޤާޢިދާތަކަށެވެ. އަދި އެއީ މަސްލަހަތު އެއްކޮށް ގެއްލުމެއް ދިނުމަށް ބޭނުން ތަޢާރުޟުވެއްޖެނަމަވެސް، އަސާސީ ގޮތެއްގައި މަސްލަހަތު ގެއްލުމަށް ފަހަތު، ކޮންމެ ދުވަހަކު ހާލަތާއި، ލޮބުވެތި ކާތިބުންނަށެވެ. މަޤާޞިދުގެ މަޤްޞަދަކީ ފިޤުހުގެ ޤާނޫނެއް މުޖުތަމަޢުގެ ސަލާމަތަށް ހުރި ބާރު ބަޔަކަށް ތަފާތުކޮށްދިނުމެވެ. ނަފްސު ފިޤުހީ ގޮތުގައި ގެއްލުމުން ދުރުކުރުމާ ގުޅުވައި، ސަލާމަތީ ކަމަކަށް ބޭނުންކުރާ ޤާނޫނީ ހާލަތު ކަމަށް ބަލާ އެއްވެސް ނޫނެވެ. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައި ތަފާތުކޮށް ގެއްލުމަށް ކަމަކަށެވެ. މަސްލަހަތު ލާޒިމުކުރާ މަސައްކަތުގެ ގޮތުން، އެކަމަކީ މުސްލިމުންނަށް الله تعالىٰ އާއި އެއްގޮތަށް މަސްލަހަތު އަހަރުމެންނަށް ފަހަރެއްގައި ހާލަތާ ގުޅިގެން ފަހަރެއްގައި ބަދަލު، ދިރިއުޅުން ހާލަތު ފަހަރެއްގައި ބޮޑެތި ކަމެއްގައި ޙަޤީޤަތުގެ ބޭނުން ޤާނޫނީ ކަމަށް ތަފާތު، ހާލަތާ ޝަރުޢީ ކަމަށް ފަހަރު ޤާނޫނީ ގޮތުގައި ހޯދުމަށް

އަސާސީއަކަށް ރިޢާޔަތްކުރުން ޒުލުމުކުރުމުން ނުވާ ޙާލުގައެވެ. އަދި އެހެންމީހުން ފުރަތަމަ ވަންނައިރުވެސް މިވަންނަންޖެހެނީ ޝަރުޢާއި ކުޑަކަން ނުކުރުމަށް ބަލަހައްޓައިގެންނެވެ. އަދި ﷲ تعالیٰ ގެ ދީނަށް ފުރަތަމަސާބިތުކަން މަޤާމް ކުރާ ހިނދުވެސް އަޅުއަކުއިގެން ހުރުން ނުންކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ދީނުގައިވާ ގޮތް ބަޔާންކުރާ ފަދަ ނިޔާމު ނުފޫޒުބަލާ ދަރުން އެކަން ހުއްޓުވިދާނެއެވެ. މިހެންގޮސް ކިޔާނެވެ.

އެއީ މުސްލިމުންގެ މަޖިލިސް ގައުމުން ދުރު ކުރާކަށްޓެވެސް ނޫނެވެ. އެހެންއްކަމަށް ގައުމުން 'ކުޑަ' ކުރާނެވެ.

އިސްލާމް ޤަބޫލުން ފަދައިން، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތައް މުސްލިމުންގެ ޙައްޤުން ގައުމުން ދަރުކުރުމުގެ ދުރުގައި ކުރިއަށްދާ އެއްޗެސް ކަމަށް އިސްލާމީ އަޤީދާއިން އެއްޗެސް ވަރަށް ދުރާލާ ގައުމުގެ ނިސްބަތްކުރުމުގެ ބިރުކަރުނުވާ ކުރިއަރާ ކަންތައްތައް ނޫނެވެ. މިޤަރާރު އިސްލާމީ ޢަޤީދާ މިނިވަން ކުރިއަރާވުމަށް އިސްލާމީ ޢަޤީދާ ފުދެއްޖެއްތޯ ނޫނެވެ. އަދި ހިއްސާވެ، އެމުން މިނިވަންކުރާވާ މުޖުތަމަޢު އިސްލާމީ ޢަޤީދާގެ ޤަވާޢިދުގެ ބަޔަކީ ގިޔާސްތަކާއި ކަމަށް އަޤީދާގެ ސަޤާފަތް ފިޔަވާ ފާތިކުރެވޭ. އެހެނަސް އަޤީދާގެ މަސްލަހަތު މިނިވަން ކުރާ އެކު ދިރުމުގެވަނީ ކަމުގެ ސަރުކާރުގެ ނިޔާމުގެ ނާޖާއިޒު ކަންތަކުގެ މުހިންމުކަން، އެއަޤީދާ ހިމާޔަތްކުރާނެވެ. މަރުޙަލާގައި ހިޙާޔަތްކުރުމުގެ އެއަޤީދާ ހިމާޔަތްކުރާ ޙާލަތްކުރެވޭ ފިޤުހީ ޤާއިމުކުރުމަށް ފާސްކުރެވިފައި ސިޔާސީ ފުރަތަމަ ފަރާތްތަކެއްގެ ދަރުންނެވެ. އަދި އެއަޤީދާގެ ފިޤުހީ ސިޔާ އަމުރުދޭގޮތުގެ ދަރުސްތަކެވެ. އެގޮތުން ނަބީ ﷺ ބާރުބަލާތި ފަލަސްފާ އެއަޤީދާ ނަޒަރުގައި ނަގާނެއެވެ. އަދި އުމަރު ؓ ޢާއިޝާގެ ހިކުމް ބަރުލަމާނުގައި، މުސްލިމުން ސަރުކާރުތަކަށް ބަސްނުލެވޭ. އެއީ އަޤީދާ މަޖިލިސްތަކެއް ނުވާނެއެވެ. މިބާރުލަމާނު މުސްލިމުންނަށް އެނގޭނެ އަޤީދާ ފުރިހަމަކުރާ ސިޔާސަތުތަކުގެ ފިޤުހީ ދަރުސްގެ އެކަމުގެ ބަލާގޮތުން އެކަމާ ދުސްތޫރު ހުކުމް އަތް ޙާލަތް ހިނދުގައި އެބަހީ؟

މިކަންކަން ޢަދުލު ކަންތައްތައް، މުސްލިމުންނަށް ނަޞޭޙަތް އަތުލިބޭ ގައުމުގެ ކުޑަކުރުމަށް ބަޔާން އެކުރާނެ އަޤީދާ ދުސްތޫރީ ގާނޫނުތައް ހުއްޓޭތޯ؟ ނުވަތަ ޝަރުޢީ އަމަލެއް ކުރަނީއްޓޭތޯ؟ އުސޫލުތައް އަސާސީގެ މައްސަލަ ހަދާފައިވާ ހުއްޓޭތޯ؟

ދަންނާނެވެ. ހެވެއް ގާނޫނު ކުރަނީ ނަރުދަރު، ޝަރުޢީ ކުރުން ތަރުތީބު ނުވަތަ ފިޔަވަޅުއަޅާނެއެވެ. އެހެން އޭގެ ތަރުތީބު ފަރުވާތައް ވަރުގަދަ ބުރަ ބުރަކޮށް ގައުމުގެ މުސްލިމުންނަކީ ނޯންނާނެއެވެ. މުސްލިމުންގެ ޙައްޤު ގައުމުގެ ކުޑަކުރެން، އެއަމަލުތައް ބުރަ ގައުމުތަކުގެ ނުވަތަފަދައެވެ. އެހެން "لا ضرر ولا ضرار" (ގައުމުގެ ދިނުމުގެއްވެސް އަދި ގައުމުގެ ބަލަލުގައި ގައުމަށްޓެއްދިނުމެއްވެސް ނުވެއެވެ.)، އެޤަވާޢިދުގެ ދަރުގަދަ އެހެން ޤާއިދާއެއްގައި ބައިންނާކުރުމުގެ ގައުމުގެ ދަރުކުރެވޭ އެއަޔްޓަށް ތަރުތީބު ކަމެއް ނުވަތަ ކުޑަ ގައުމުގަކުރަނީއެވެ. ޝަރުޢީ ކަނޑުގެ ތަރުތީބު ވަނަކީ ދީނުގައިވާ އެންމެ ބޮޑު ގައުމުގެވެ.

އަޅާ ޙާއިޝާ ހަމަޔާން ނަތީޖާކުރުގައިވާ އެކަނިގެޔާކަމާކުރާ. މިއަޤީދާއަށް ތަކެއްގައި ކަންމަ ވަރަށްވެސް، ކުރުމުގެއްވެސް، އަނިޔާއަކީ ކަމެއްކުރުމާއި، މިއަޤީދާއަށް ތަކެއްގައި އަނިބަދިރިހިނގާއި މައިންބަފައިންނާއި އުފެދިންނާއި ޢުމުރާ ވަޙުޝާއި ގެތެރޭއި މުދަލާއި ފުރާނަ ދުނިޔޭގެ ކުރަމުގައި އަބުރުމުގެ ނަބީ ﷺ އާއި އެކަހަލަ ވާހަކަތައް މަޤުބޫލު ބުރާހީނާއި، އެބާކަމުގެ ކުރިން އަޅުއްސަލާމަތް ކުރާ މުޢާމަލާތް މަސްލަޙަތެވެ. ދީނާއި މަދު ކަނބަލުގެ ހަރުގެވެމުނުން މިއަޤީދާ ދުނިޔޭގައިވާ ހުއްޓޭތޯ؟ ފުރަތަމަ ކުރުމާއި ބުރަ ގައުމީ ހުއްޓޭތޯ؟ ދީނާ ދަރަ ޙިމާޔަތްކުރާތޯ؟

ފަހު، އަޤީދާ ފުރަތަމަކަންތަކުގެން މުސްލިމުންގެ ހިތަށް ގައުމުގެ ކުޑަކުރަން ބޭނުންވީ ނަމަ، ނަބީ ﷺ އަށް މަރުޙަލާ މުޝްރިކުން، ފިޔަވަޅު މުޅިގައި އަންހެނުން ދޫކޮށްދަނީ ބޭނުން ގައުމުން އެކަން ދެނެގަތް ހިމާޔަތްކުރާތޯ؟ އަދި މަރުޙަލާ މުޝްރިކުން ބޭނުމެއް

އެއް އަހަރު އުޅުނުގެ އިލާހުންތަކަށް، އަނެއް އަހަރު الله تعالى އަށް އަޅުކަންކުރަން އެދުމުން އެކަން ނުކުރެއްވީ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ގެ ފުރާނަފުޅު ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުމަށް ވެގެން އަބޫ ޠާލިބުގެ ދަށުން ޝިރުކު އަދި ޖާހިލިއްޔަތު ބަހައްޓަން ހާލުގައި ވަންނަހައިގެ އަމާންގެން، އެއީ އުޅުނުގެ ޤަބީލާއާ މުޝްރިކުންނާއި މުސްލިމުން އެއްގޮތަށް ވަޒަން ލިބިދިނު، އުޅުނުން ބަލައްޓަމު ކުރަމުންދިޔަ ވާނާއި ގުޅި ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ރަޙްމު ނުކުރާށެވެ ކަމަކު ކަންތައްތަކުގެ ހަމަ ހިފެހެއްޔެވެ!! އެހެންއޮތްކަމުގެ، މަސްލަޙަތު، މިއުޅުނުގެ ފުރާނަތަކާ، މުސްލިމުންނަށް އަބުޖަހުލާ އުޅުނުގެ ފާރާތުން ގެއްލުން 'ކުރެކުރަން' ކަމަށް ހަރީބުކުރައްވަމުން، އެއްމެންގެ ހައްޔަރު އެންމެ ކުރެ މިނުން އިލްތިޒާމުގެ މިނަވަރަކުން ހުރިހާ ގޮތުން ބަރާބަރަށް ހުރީ ހެއްޔެވެ؟! އެހީ ހަރުމު ނުކުރާނޭއް ދުނިޔެ!! އެހީ ހަމަ الله تعالى ގެ އަމުރުތަކަށް ތަބާވުމެވެ. ޖިހާދަށް ހާމަކުރުމެވެ. މި ޝަރީޢަތަށް ކަލިމާ! މިހެނެ މަތިވާ ވަކިވަކި އުޅޭ ގާތް ތިމާގެ ހުރި އެނިދައުގެ ފަހަކަށްއަޅާ ރިޔާސަތުގަ ވެރިވެދިޔަ. އަޅާ ޖާހިލު މަހާ ތަނަވަސްގައި ވަސީލަތް، ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އެތަނަށް ގޮސް، ބޮޑެތިކޮށް ތިމަނަށް ހުރި ބޮޑެތިކަށް ކުރިމަތިވި ކަނޑައަޅާ މަޝްވަރާތަކާ ތިއްބެވީ ކީއްވެހެއްޔެވެ!؟ އެހެން ބަނޑުގެ ބަރަކާތައް، ހަމަ ޝަރީޢަތް ގޮތުގެ މިލިޔަނުގެ ސިޔާސީ ބަލާގޮތުންނަކީ 'ޚުރާޖު ކަންފޫޅެއްވެސް ނުލިބިގަތީ ހެއްޔެވެ؟!! ހަމަ އެހެންގޮތް މުސްލިމުންގެ މައްޗަށް އެއްގޮތް ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ކުރެކުރުމުގެ ނަހުގައި ހަނދުގާތަށް ނުކުން ބިބަރު ނުރަނގަޅެއްވެ!؟ ބަޔަކު ހަނދުގާތަށް އަދި މުސްލިމުން ގޮތުގެ ނިކަމެތިކަމެއްގައި ކީރިތި ހުކުރެއްވީ ހެއްޔެވެ؟! އަދި އަޅުގަ ހަނދުގާތަގައި ކާފަރުންގެ ހުށަހަޅާ ފިއްތަވައި ހުރިހާ ވަގުތު ކާފަރުންގެ ބަދަލު ނަސްބުގެ ލިބެން ކަމަކު މުޝްރިކުން ދަރުވާކުރުމުން އެކަމާ ދޭކަހަ އަޅުއްތަވަން އަޅުކަނުވާކުރުމަށް ގެއްލުން ކުރެ ކުރަންގޭހޭ ކަން ހަނގާމާ ކަނޑައެޅުމަކަށް ޚަޒާނާ ކަމަކަށް ތަޢާރުޚުކުރި ހެއްޔެވެ!؟؟ މުސްލިމުންގެ ލާލައި ޗޭނު ފުރޮޅުމަށްކަރަށް އެކި ރަހުމަތަށް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ފޯރުކުރަން ޖަހަތައް ހަނދުގާތަ ކުރީ އެއީ ގެއްލުން ކުރެވުނު އެހެން ބޮޑުކޮށް ނުލިބިގަނެވީ ހެއްޔެވެ!! އަދި ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ކުރިން އައިސްވެދިޔާ އުއްމަތްތަކުގެ ހަބަރު ބަދަލު ތަރުހިބުން އިބްރާހީމް عليه السلام ހައްދު ބަލާނޑުކުރައްވާފައިން އެކަށީގެންވާ ހެއްޔެއް ބަދަލު އެގޮތުގައި ސިޔާސަތުން އެއްކޮށްފިނަމަ ވެސް ގެއްލުން ކުރެކުރަން މަސްއޫލިއްޔަތު ކުރުމުގެ ނަހުގައި ދިލާތަ ވިއްޔާކުރީ ހެއްޔެވެ!؟ އަސްބާބުތައް އުޅުއްވުމުގެ މިހެން އަރިހަށް ސަލާމަތްކޮށްދިން ހިނދު އެކަމުން ސަލާމަތްވާނެގޮތް މަސައްކަތް ނުކުރީ ހެއްޔެވެ!؟

މިއީ ޖިހާދެވެ!! މިޖިހާދަށް މަރުޙަބާ! الله تعالى އަށް ޝަކުވާ ފުރާނަ ދިނުމަށް ޝަރަފެވެ! ނިޢުމަތެވެ!

ދާ އަޅާ ޖާހިލުވެ! الله الله الله!! އެއިލާހުގެ ރައްކާތެރި، އެއިލާހުގެ ޖިހާދަކަށް ވިޔަފާރިއެއް ކޮން ފުރުޞަތުން ހުރީ ހެއްޔެވެ!؟؟

* * * * * * * * * * * * * *

(ނ) درء المفسدة مقدّم على جلب المصلحة

އަޅާ ޖާހިލާ ދުރުން ގެއްލުމުގެ ޤާޢިދާއަކީ "دفع الضرر مقدم على جلب المصالح - ނުބައި ކަމެއް މަނާކުރުން އަޅުވާލެވެން ވާތީ، ހެޔޮކަމެއް ގެނައުމަށް ވުރެން" މިއެވެ. އަހުރެންނަށް ބެލިޔަށް ޤަވާޢިދާ ފިޤުހުއްޔާގެ ފޮތްތަކުގައި މިޤާޢިދާ ދެކެނީ ކުރިޔަށްއޮތީ "درء المفسدة مقدّم على جلب المصلحة " ނުވަތަ "درء المفاسد مقدّم على جلب المصالح" މިލަފްޒުތަކުންވެ. މީގެ މާނައަކީ "ހެވެއް ގެނައުމަށްވުރެން ނުބައި ކަމެއް ދުރުކުރުން އަޅުވާލެވިފައެވެ" ނުވަތަ "ޚަރާބުތަކެއް ގެނައުމަށްވުރެން ނުބައިކަންތަކެއް ދުރުކުރުން އަޅުވާލެވިފައެވެ". މިޤާޢިދާއަކީ އިސްލާމް ބުނެފުނު ޝަރީޢަތުގެ އިޖުތިހާދުން ނުކުއްމާލާއިވާ "ގެއްލުން ދިނުމެއްވެސް، ގެއްލުމެއް ދިނުމެއްވެސް ނޯވޭ" މިޙަދީޘްގެ ގެ ދަށުން ނުކުޅައިވާ ފަރާތް ޤާއިދާއެކެވެ. މިޤާޢިދާއަކީ އަޅުވެލާގެ ޝަރީޢަތް އާގެ މައްސަލަ ޙުކުމްތަކާތުގައި ބިނާވެފައިވާ މައިގަނޑު އެއް ޤާޢިދާއެއް ކަމުގައިވަނީއެވެ.

އުޒުރަށް، ކުރިންވެސް ފާހަގަކުރެވުނު ފަދައިން، މިއީ ދީނީ ޤަވާއިދުތަކުގެ ފުރުޢުތަކެވެ. އޭގެ މާނައަކީ، ދީނުގެ އަޞްލާއި މަޤްޞަދުތަކުގެ ޚިލާފަށް މިމަޤްޞަދަ ނުވަންނާނެއެވެ. އަދި ޢާއިޝާއަށް ފަހުމުގައި ނާޒިލްވި ކަމަށްވާނެއެވެ. الله تعالى ގެ ދީނުގެ އެއްވެސް ޤަވާޢިދެއް އެނގިގެން ފުނޑުކޮށްލައިގެން އޭނާއަށް ކާމިޔާބީއެއް ނުލިބޭނެއެވެ. އަދިވެސް ދަންނަށެވެ. މިފަދަ ފިޤުހީ ޤާއިދާތަކަށް ތަޠްބީޤުކުރުމުގައި ވަކި ވަކި މަޤްޞަދުތަކުގައެވެ. އޭގެ މާނައަކީ، އެއް މަޤްޞަދަކަށްވުރެ ގެއްލުމެއް ނުބައި އެކުލެވިގެންވާނަމަ، އޭގައި ޢަމަލުކުރާނީ ކުރިޔަށްދާނެ ދަރަޖަތަކެވެ. މިސާލަކަށް، އަރަބިންނަށް الله تعالى ބާވައްލަވާ ޤުރުއާނުގައި ރަސޫލާ ބާރުގެން ބަރަކާތްތެރި ވަކިކުރެއްވުމަށްފަހު މިފަދައިން ވާހަކަ :

﴿ ۞ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَآ إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَآ أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا ۗ ﴾[197]

މާނައީ : ރަސޫލާ ޚަމްރާއި ޖުއާ ބޭނުން ކުރުމާ ބެހޭގޮތުން ސުވާލުކުރައްވައެވެ. ވިދާޅުވާށެވެ. "އެދެކަމުގައި ބޮޑު ފާފައާއި މީސްތަކުންނަށް މަންފާއެއްވެސް އެބައޮތެވެ. އަދި އެދެކަމުގެ މަންފާއަށްވުރެ އޭގެ ފާފަ ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

ފަހު، މިއާދަޔާ އެނގިގެންދިޔަ ފަދައިން، ޚަމްރާއި ރަލުގައި އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތްބޮޑުގައި ހެވެއް ނުވަތަ މަންފާއެއް ވެއެވެ. އަދި ގެއްލުމެއް ނުބައެއްވެސް ވެއެވެ. އެދެކަމުގައިވެސް ހުރިހާ ކުޅިވަރުތަކުގައިވާ ފައިދާއަށް ވުރެން ގެއްލުން ބޮޑުވާ ކަމަށްޓަކައި އެދެކަމަކީ ހަރާމްވެގެންވާ ދެކަންކަމުގެ ތެރެއިންވެއެވެ.

މިމިސާލުން އެނގިގެންދާ ފަދައިން، މިގޮތަށް ބޭނުންކުރާނީ އެއްކަމެއްގައި ހެވާއި ނުބައި އެކުލެވިގެން ނަމަ، އޭގައި ބޮޑުކަން ބޮޑުވާ ގެއްލުން ކޮބާކަން ބަލާފައެވެ. މިގޮތަކަށް ނަބިއްޔާ ޢާއިޝާ رضي الله عنها އަށް ދެންނެވި ހަދީޘް މިބަސްފުޅެވެ. އެއީ :

النبي صلى الله عليه وسلم قال لعائشة: يا عائشة، لولا أن قومك حديثُ عهد بجاهلية لأمرت بالبيت فهدم، فأدخلت فيه ما أخرج منه، وألزقته بالأرض، وجعلت له بابين، بابًا شرقيًا وبابًا غربيًا، فبلغت به أساس إبراهيم.

މާނައީ : ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ޢާއިޝާ رضي الله عنها އަށް ދެންނެވިއެވެ : އޭ ޢާއިޝާއެވެ، ކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުންނަކީ ޖާހިލިއްޔަތުން އަލަށް އިސްލާމްވެގެންނިބި ބަޔަކު ނޫނިއްޔާ ކަޢުބާގެ ބައި ނެއްޓިކަމުން ނިކުމެގެން ބައި ޢިމާރާތަށްކަރުވައިދެއްވުމަށް، ގެއްލުނު ކަނޑައެޅުއްވީމުއެވެ. ބިންމަށް ދެފަރާތުން ދޮރު ހަދައި ބިމާއި އެއްހަމަ ކުރުއްވީމުއެވެ. އިރުމަތީ ފަރާތާއި ހުޅަނގު ފަރާތުގައެވެ. އަދި އިބްރާހީމް (عليه السلام) ބިނާކުރެއްވި ގޮތަށް ހެއްދެވީމުއެވެ.

މިއީވެސް، މިފަދަ އިސްތިންބާޠު ކުރެވޭ ހަދީޘެއްކަމުގައިވެއެވެ. މިގަޔާވެސް، ފާހަގަ ދެކޭވިދައިވަނީ ޢިލްމުވެރިންގެ ތެރޭގައި ފައިދާއާ ގެއްލުމާއި ބަލާފައި ބަރާބަރުކުރެވެނީ. އެއީ ގެއްލުމަށް ތަޢާލާ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ބިނާކުރެއްވި ގޮތަށް ބިނާކުރުއްވުމަށް އިރާދަ ކުރެއްވިނަމަވެސް ފަހުން ބޭއްވުމުގެ ޙިކުމަތް ބޮޑުވެއެވެ. އުޒުރަށް އެތަކެއް ނުބަލާ ކަމުގެ ތެރެއިން ކުރިއަށްދާ ފައިދާއަށް ވުރެ ބޮޑު ފިތުނަވެރި އަދަދެއް ކަމާ އެކީ އިސްލާމްވީފަހުން އަލަށް ޤަބޫލުކުރި އިސްލާމްގެ ހަޤީޤަތްތައް ހިތްޖެހޭ ކަމަށް ހީކުރެވޭތީ ވަކި ހިމާޔަތްކުރުމެވެ، ދުވަސް، އެކި މައްސަލަތަކާއި ހެޔޮކަން ހެޔޮގޮތުގައި ގެއްލުނު ކަމާ ނުބައިކަން ކުރިއަށް ދަށްވުމެވެ. އެއީ ޢިސްލާމްދީނާއި ބޭކާރު ހިފެހެއްޓުމުގެ ގޮތުންނެވެ.

197 البقرة: ٢١٩

އެއާއި ހިލާފަށް އަދު ބާރިޝާ މީޑިއާ ބޭނުންކުރެވޭގޮތުން ރާއްޖޭގެ ފިޔަވަޅާއި، ޤާނޫނު ހަމަ މަޖިލިހަކާއި، އެންމެފަހުން ޝިރުކާއި ކުފުރު އޭގައި އުޅުނު މަގުމަތިކަން ދަސްކޮށް ކަމަށް ބުނެއެވެ. އަދި އެއީ ގެއްލުން 'ކުޅަދާނަކަން" ކަމަށް ބުނެއެވެ.

މީޑިއާ އުޅުމުގައި ބޭނުން ނުކުރެވޭނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ބުނަނީ، ފުރަތަމަކަމަކަށް، އެޗްއެޗްއާރް ވޮށިގަނޑު މިޔާބުނީ ކުރީގައި ޝަރީޢަ ކަނޑާ ހުރެގެން، ކަރިކަށިކުރެވުނު ފެނުނުގޮތުން ކުޅަދާނަކަން ޙިމާޔަތް، ސަލާމަތާ ބާރު ހުރިގެއެވެ.[198] الله تعالیٰ ގެ ދީނަށް ބަދަލުކުރުމަށް ތަޢުލީމުދިނުން، "ތަރު، ވަޔަބަ" ކިޔަނީ ހުރިގެއެވެ. އަދި މުޖުތަމަޢުގައި ފުރުސަތުދޭ ގޮތުގައި އާދަ އެންމެ ފުރިހަމަ ބަޔާން ދޭ މިންވަރު ކުރެއްވެން މުޖުތަމަޢުން މުސްލިމުން މަސްލަހަތު މެދުވެރިކުރުމަށް މަޖިލިސުގެ ހުރިގެއެވެ. އެމީހުންނަށް އަމިއްލަ މަސައްކަތް ނުކުރަމަށް ފުރުޞަތު ދިނުމަށް ޝަރުޢީ ގަވާޢިދު ބަރާބަރަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަމަށް ބުނެއެވެ. މިގޮތުން އެއްކޮށް ތަބާވުމުގައި އެސޯލުން މިނިވަންކަމާއި ނުލާހިކުޅުނު. الله تعالیٰ ގެ އިލާހީ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް މަސައްކަތް ކުރުމުގެ މިނިވަންކަމާއި ހާލަތުގައި. ޙާލަތުގައި ކަނޑައެޅޭ ވަކި ހާލަތްތަކުގައި ވަކި ބައެއް ބޭފުޅުންނަށް ދީފައިވާ ކަމުގައިވީ ނަމަވެސް، ހާލަތް ކަމުގައިވާނަމަ، ޢަމަލުކުރުމަކީ ނުވަތަ ދިފާޢުކުރުމެއް ކަމުގައިވާނަމަވެސް އަޅުގަނޑުމެން ކުރިމަތިލާ ޝަރުޢީ ފަލްސަފާއެކެވެ.

ދެވަނަކަމަކީ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ނުބައި އިސްލާމީ ޤާނޫނުތަކާއި ދިމާކުރާ ބާރުތައް. ތަން، ޤާނޫނުގެ ބުނުމުގައި މިއަދުގެ ތާރީޚުއެވެ، ބަހުރު، ޤާނޫނު އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގައިވާ ބުނެގެން ބުނެވޭ ކަމުގައިވެސް ދީނީ ޝަރުޢީ ބޭފުޅުންނަށް ތަޢާރަފުވެއްޖެ ޢަދާލަތަށް ކަމުނުކުރާ "ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު އަސާސީގެ މިވެނި އެވެނި މާއްދާތަކަކީ ޝަރީޢަތުގެ ޙުކުމްތަކެއް"، އެގޮތަށް ހިންގުމާއި މިވެނި ޤާނޫނެއްގެ މިވެނި މާއްދާތަކީ ހިލާފުވާ ޤާނޫނާއި ތަޢާރުޟުވާ، މިވެނި ޤާނޫނެއްގެ ބައެއް ތަރުޖަމާ ބަދަލުކޮށް ބޭނުމެއް ޢުމުރެއްގެ ދީނުން، އަޅުގަނޑުމެން ތިއްބަވައިގެން މާއްދާގައި ދިޔައީ ދިރިހިތާ الله ގެ މިނިވަންކަމާ" މިހާރު ތަޢާރުޟުވާ. އެގޮތަށް ތަޢާރުޟުވާ ކަމެއް އެހެން ދުށްކުރަނީ ބުނާ ނުވަތަ : "އަޅުގަނޑު މިޤާނޫނުތަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ މިހާރު ބަޔަކަށް، ދިވެހިން ކަމަށް ބުނާ ބަދަލު، މިވެނި ޤާނޫނުގައި، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމެއް ބަދަލު ނުކުރާތީ ބުނާ ޤާނޫނުގެ ހުކުމްތަކާއި، އެޤާނޫނުގެ ދީނުން އަޅުގަނޑުމެން ދިޔަ ބުނާ ދީނުން، އެޤާނޫނުގައި ޤާނޫނު އުފެއްދުމުގައި ކަނޑައެޅޭގޮތަށް މިވެނި މާއްދާގައި، ފަރުވާކަން ފުރިހަމަކުރާ ބަދަލު އެޤާނޫނުގައި އަދާލުގެ، ދުސްތޫރީ ބަދަލުތަކާއި ބަދަލުތަކުގެ އިސްލާމީ ދިހަވަރު ހިފެހެއްޓުމަށް، އެހެން އެހެން ބުނަ، ހުސްދިހަވަރު، އެކުލަވާ ބަދަލު ދޫކުރަ ބަޔާން" އެވެ. މިއަދުވެސް ބުނާ ބަދަލުކުރަން ބޭނުންވާ ކަމެއް ނުކުރެވުނަކީވެ! އަޅުގަނޑުމެންގެ ދީނަށްޓަކާ އެޤާނޫނުގެ ދީނުން ދިޔައީ 'ބަދަލުކުރަ'. 'ބަދަލުކުރަ'.

އަޅުގަނޑު މުސްލިމުންނަށް ވަނީވެސް ހަމަ އެޤާނޫނުގެ ދީނުންނެވެ. އެޤާނޫނުގައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތަށް ދިރިއުޅުމާ "ބަދަލު"ވެއް ނުލިބޭނެ ގޮސްކުރި ނަމަ އަޅުގަނޑު ކުރަމުންދާ ވިޔަފާރި ހެން އަދި އާއިލާތަކުގެ ހިމާ ކަނޑައެޅީ. ޤާނޫނަށް އަންނަ އިޖުތިހާދުގައި ބާއްޖޭގެ އަޅުގަނޑުމެން ދަޅާ ހުރި ކުރަމުންދާ ކަމެއް ދީނުން ޤާނޫނުގެ ދީނުން ހަމަ އެކަނިވެސް ހަމަ އެޤާނޫނުގެ ބުނާ ހެން އަދި ބާރުކަމުގެ ދީނަށް ބަދަލުކުރަމުން މިޤާނޫނު ތަޢާރުޟުވާ ކުރަމުން. މިހާރު ޤާނޫނުގައި އިސްލާމީ ޢަމަލު އެކުލަވާ ފާސްކުރުމުން ދީނުގެ ބަދަލުކުރަމުންދާއެވެ. ބާއްޖޭގައި ކަނޑު ނުވަތަ ޝަރުޢީ ނުވަތަ ޤާނޫނު ތަޢާރުޟުވާ މިހާރު އެންމެ ފުރަތަމަ ނަމާ ދީނާ އަހުރެނެތި ޤާނޫނުގައި އިސްލާމީ ހިލާފު ކަމެއް ނުކުރެވޭނެ އަދިވެސް ވަކިވެގެން. މިހާރު ބުނާ މިޤާނޫނުގައި އިސްލާމީ ދީނުގެ ބަދަލުކުރަ ދީނުން، އެދިނުމަށް ދިރިއުޅުމާ ސިޔާސަތުތަކުގެ ދީނުން ބާއްޖޭގައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާ ހިލާފު ކަނޑައެޅިފައިވާ އެއީ. އެހެންވީ ޤާނޫނީ ހިލާފުވާ އެކަން ހުއްޓުވަންޖެހޭނެއެވެ. މިހާރު

[198] އިސްވެދިޔަ ބައި ކިޔުއްވާ

އެމީހުންނަކީ الله تعالى އާއި އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ ވާހަކަ ގެންނަނީވެސް އެޤާނޫނުގެ ދަށުންނެވެ! އެމީހުންނަށް الله تعالى ގެ އިލާހީ ޝަރީޢަތަށްވުރެން މައްޗަށް ދިވެހި ޤާނޫނު އުފުލަންވެސް ޖެހޭއެވެ!

މިއީ ކޮންފަދަ ސުންޖޭ ނުބައި ކަމެއްހެއްޔެވެ. މިފަދަ ނިކަމެތި ކަމެއް ހަދައިގަނެގެން އެކަމުގައި ތިބެގެން އުޅެން ބޭނުންވަނީ "ދީނީ އިތުރުވެރިންނެވެ"! އެފަދަ މީހުންގެ ފިކުރުން އަހުރެމެން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވުމަށާއި އެފަދަ މީހުންނާއިން އަހުރެމެން ދުރުކުރުއްވުން އެދި الله تعالى އަށް އާދޭސް ދަންނަވަމުއެވެ!

ޖިންސަށްވާނަމަ، ހުދު މިޒާއިޒާ ބޭނުންކޮށްގެން އެމީހުންނަށް ރަހުމް އެބަދަލުވެއްޖެ. އެއީ ހަމަ އެޒާއިޒާ ޔަޒީދުގެ މައްސަލަތަކުގައި ބޭނުންކުރާނެ ކަމަށް އަހުރެމެން ޤަބޫލުކުރަނީ، އެމީހުން އެޒާއިޒާ ބޭނުންކޮށްގެން ހުދު އެމީހުންނާއި ހަވާލުކުރެވުނު ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމްތައް ކަނޑައެޅުމާއި ގޮތުގައި ގެނެސް ހުދު އެއިލާހުގެ ވަހީ ނުބައި ކަމެއް "މަނާކުރުން" އަހުރެމެންގެ ދީނަށް، ހުރިހާ ގޮތަކުން ފިޔަވައި، އެމީހުން ނުކުރެވޭނެވެ؟ އެމީހުންކުރުމަށްވާނަމަ، އޭނާއަށް އަހުރެމެން ބޭނުން ސަލާމަތާއި މަޤްބޫލާއި އެފަދަ ތަންތަނަށް ޖާހިލު ނިޒާމުގެ ދަރުން ހިންގާ ޖާހިލުންގެ މަޤްޞަދުތަކުގައި މަސައްކަތްކުރާ ތަންތަންކަން އަހުރެމެން އެއްބަސްވާކަމެވެ. ކަރަން

ބައްޕަކުރުމުން ހުރިހާ ވާހަކައެކަން އެނގޭ ގޮތަކީ. އެނިޔާމުގެ ފުރައިން ވަނަ މިހާ ވަންނަނީކޮށް ޝަރުޢާއި ކަމުގެ ފުރައިންވެ. އެއްނަމަ، ދީން، އެޤާގެ ދިނަން ގެއްލުމެއް ތިބެއެވެ. އަދި އެގެއްލުމަކީ އެއްނަމަ ހިތާ ގެއްލުމަކަށްވެދާނެ ބޮޑު ގެއްލުމެކެވެ. އަދި އެފަދަ ބަދައިގައި ހުރިގޮތް، އޭނާއަށް ކަންކޮށް ފުރައިންގެ ކަނަކަމުގެ ކަރަނަކަމަށް ނުތަނޑި ބަރަބަރުކަން ބިލާ ފައިދާއަށްވުރެން ބޮލީ ދިނަން ބިލާ ގެއްލުމެވެ. އެއްނަމަކުގައިވަނަމަ އާދޭސްއަށް ފުރައިން ވަނަކުގައި އެއްބަސްގައި ބޭނުމީ، އެކަން އާދޭސް ޙަރާމްވެއެވެ.

ހަބުރުވަނަކަމަށް، ޖީލުކުރަސީއާ ކުޑަ ޝަރުކަ ބޭން، މިއީ ޙަރާމް ބޭން، އެހެރަން މީހުންނަން ހިއްޔިވެއި، އެއަށްފަހު ޙަޔާތް ފުރަޖެކަށްދޭކަމަގެން ޖަހާ، ސަރުކާރީ މަޤްބޫލާއި ޤާނޫނީ ސިޔާސީ މީހުންގެ ކުރިމަތިން ހުއްޓުމަށް، މީހުންނަށް ފެންނަނީ ބިދާއި އެއްޗެސް ބާޖެހުނު ކަމުގައި ސާބިތު ވާނު ހުދު ގޮތުގައި މިހާރަށް ކުރަމުން ދަނޑުތަކެވެ. ރޭ ބޮޑު ކަލޭ މީހުން ޖެހުނު ބާޖެހުމީ ނަމަ އަދި ފުރައިން ވަނަކަމަށް ވަނަފަދަ ބާރުމީހުންނަށް ފެނިފައެވެ. ފަހުން، އެއީ ހަމަ ހަމަކަވާވުރެނުފައް ނިޒާމެވެ! އުދުރު ގަބުރު

ދަރުކަމެއްގެން ހަމަ އޭގެ ފުރައިން ވަނަކަމަ ކުރެކަމުގައިވަނަމަ މިހުން ދިޔައި ދުރުކުން ދާނައެވެ. އަދި ދިޔައި ދުރުކުން ދިޔައިމަ، އަމިއްލަ ނަފްސުބަނަކަން އެއްޗެހި ޙާލަތު ނަން ކަމެއް މީތަބައިމީހުން ނުކުރާނެވެ. މިކަމަށް ހަމަ މިޒާއިޒާގެ ދަރުން ބަރަބަރުކުރާނެ ކަމުގެ ކަމެވެ. ޖާހިލު ފުރިކަމުގެ ބޭނުމަށްޓަކައި، އެޖާހިލު ފުރިކަމުގެ ފުރައިންވަނުކުގައި މިކަބައިމީހުން މިބަޔާ މަޤްޞަދުތަކުގައި ކަންތައްތަކުގެ ކުރިން ނުބައިކަމާއި ވަޙުސީ ވާގޮތުގައި ދެއްކުމެވެ. އެކަމަށްވުރެ ވާހަކަ ކޮބައިތޯ. އެކަން ކުރުގެން ނުވާނެއެވެ!

ފަސްވަނަކަމަށް، މިޒާއިޒާ މިބޭނުންކުރަނީ ގެއްލުން ކުޑަކުރުމުގެ ނިޔަތުގައެވެ. ގެއްލުން ކުޑަކުރަން ބޭނުންވަނަ، އެއަށްފުރިން ބަރަބަރު، އެކަން ޖާސޫސުކުރަން ބޭނުންކުރާފަދަ އެއްޗެއް ބޮޑު ކުރެވޭ. އެއީ ނުބައި މަޤްޞަދުގައި ފުރައިން، ޖާހިލު ނިޔާމުގެ ކަނޑައެޅި ދުނިޔަވީ، ބިނާ ޚުސޫމަތްތެރިކޮށް ދަރުމަ ދޭ ފަދައިން ޢަލާ ގުޅުމެއްހެދު އިސްލާމީ ފިޔަކާއި ޤާނޫނުކުރާ މަޤްޞަދުތައް ޙާސިލުކުރަން، ކާފިރު ޖާހިލު ކުރަމުން ފުރައިން މަޤްޞަދުތައް ކަމުގެ ނިޔާމުގެ ކަންތައްތަކެވެ. ނުބައި ކަމެއް މަނާކުރަން ހަމަ ފުރައިންވެ ވަނަ ކަމުގެ ކުރިޔަށް އެއްބަސްވުމަށް ކުޑަކުރުމަ ކަމުގެ ކަމެވެ. އެކަމަށް ޝަރީޢަތް ފުރިން ފިޔަވައި ނުވެއެވެ. ޝަރީޢަތުގެ ކަންތައްތަކުން މީހުން މިދާކަމެއް ފުރިއްވުމެވެ.

ހަވަނަކަމަށް، އެންމެ މުހިއްމު ނުކުތާއެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީން ވާންޖެހޭ އެންމެ މަތީގައިކަމެވެ. އެކަން އެއްވެސް އެއްޗަކީ ދަރަޖައިން ނުއުފުލޭނެއެވެ. އެއީ ބައިކަމީ ޙަވާލުކުރެވުނު ދަރަޖަ ޖާހިލު ކުރިން ކުރަކަ ދަރަޖަ މިކަމީ ބަސްފުޅުން

ޢިލްމުވެރިން ނުރުއްސާފައިވާ އުޞޫލެއް : الإسلام يعلو ولا يعلى عليه (އިސްލާމް މަތިވެރިވެއެވެ. އެއަށްވުރެން މައްޗަށް އެއްވެސް އެއްޗަކަށް ނުދެވޭނެއެވެ). އެބަހީ، މިއީ ދީނުގެ އަޞްލުކަމެވެ. އެކަމަށްޓަކައި، އިސްލާމްދީނުގައި، މުސްލިމު އަންހެނަކު އަހުލު ކިތާބީންގެ ފިރިހެނަކާއި ކައިވެނިކުރުން ހަރާމްކުރައްވައެވެ. އެއީ މުސްލިމު ފިރިހެނަކަށް، އަހުލު ކިތާބީ އަންހެނަކާއި ކައިވެނިކުރުން ހުއްދަވާއިރުވެސްމެއެވެ. އެއީ ފިރިމީހާއަކީ ހަރަކާތްތެރިވާ ގޮތުން ބާރުގަދަ ފިރިހެނުކަމުގައިވާތީ، އިސްލާމްދީނަށް ބާރުވެރިކަން ލިބޭނީ ފިރިހެނުންނަށެވެ. މުސްލިމުންނާއި ކާފިރުންނާއި ހަމަ އެހެންމެން، ކާފަރުންގެ ބޭނުން ހިފެހެއްޓުން މުސްލިމުންނަށް ހަނގުރާމަކުރުމާއި ކުރިމަތިލުމުގައި މުސްލިމުންނަށް ބާރުވެރިކަމެއް ދިނުމަކީ ކާފިރުންނަށް ހަރާމްކަމެއް ހުއްދަކުރުމެވެ، ނަމަވެސް ކަމުގައިވެ، އެހެންކަމުން ނަބީ ﷺ ގެ ސުންނަތުގައި މިބާ ނަބީއާއި މުސްލިމުންނަށް ޖިބާ ކަމުގައި ވާނަމަވެއެވެ. އެއީ ނަބީ ﷺ ގެ ސީރަތުން ޖިބާ ފާޅުވެފައިވާ ކަމެކެވެ. އަދި މަވަ އުސަބަރޅާކަމީ މުސްލިމުންގެ ކާފަރަކު ބަދަލުކާއި ނުލާ މަޤާމާއިވީ ކަމުގައިވާފަދަ، އޭނާގެ ބަލަދުވަމީ ޓޭބާޅު ނޭދެވޭއެވެ. މަވަ އުސަބަރޅާކަމީ މުސްލިމުންގެ ވިރެއިރި އަދި ޤާނޫނުއަސާސީ ބާރުވެރި ފަރާތްބަލަ މުސްލިމުން ކަމުގައިވުން ޢާޖިލްފުރާނަމުން ފާހަގަކުރެވޭތީއެވެ. އަދި އުސަބަރޅާކަމީ، އޭނާ ދީނުވެރިކަމީ ހަމަޖެހިފައިވާ ކަމުގައިވާނަމަ އެފަދަ ހާލަތުގައިވުމުން ފާޅުވާކަމެވެ. އަދި ޖަރާޅާކަމީ، އޭދީނުގެ ޚިދުމަތާ މުސްލިމު އެކުވެރި އެންމެހައި ކަންކަން ހުއްޓުވުމުގެ ބޭބޭރަށް ބުރަވެވޭނެތެވެ!

އެކަމަށް އަޅާ ޖާހިލީ އަހި އަޅާ ޖާހިލީވަމީ މިހުނިޑު އިސްލާމްދީނަށް ފުރަން މަތިގައި އެހެން އެއްޗެއް ބޭވައިގެން، އޭގައިވާ ކަމުގަނޑުން އިސްލާމްދީނަށް ބާރުވެރިކަމުގެ ދަށުގައި ހިފައް، އެކަމުން ސަލާމަތްފުދިގެންނެވެ. ޝަރީޢަތްގެ މަސައްލަ އެއީއެވެ. އޭނާގެ ނުވަތަ "ކާފަރުން އިސްލާމްދީން ބޭނުންވާނަމަ، އޭގެ މަތީސަލާމަތުވެއްޖެ، އަޅުގަނޑު ކާފަރުންގެ އެކަން ހުއްޓުވާކަށް ދަނޑުވެރިކަމަ"، އެއީ ޤާނޫނުގައި ހަރައިގެން އޭގައި މަތީ އެއްކޮޅު އިސްލާމްދީން ބަލަގެންނެވެ، އެންމެންގެ ވެރިޔާވެސް އޮޅުނުނެތި، އެހެން އެންމެންގެ އިސްލާމްދީނުގައި އެއްބާރަކުން އަދާކުރަނީ "މުސްލިމުން" ބާރުވެރިކަން އޮޅުވާކަމީ އޭނާގެ އަޅުވާނުގެ ކޮއިރިގައި އޭގެ ބެރިސް "އަމިރުންނަށް ނުނީ އަޅާގައި އަމިރުންގެ ފިރިއްޖެހި ޝިޔާސަތު ކުރުވުމަށްފަހު. އަދި އޮޅުންގައި އޭނާ އެހެރެ، އަރުހާން ބާރުމާ ބޮޑުބަރު ފުރަޝަލަކުގައި ނުބައިކަމަކުން ކުރުވާ ބޮޑުބަރު ފާހާގު ވިއްސެއް އެބަޖެހި އަމަލުކުރަނީ" އާއެވެ. މިއީ އޭނާ އާއި އޭނާގެ އަދާކުރަންކަން ރޫބީތިޔާދޭތެވެ. އޭނަހަތް، އޭނާއަކީ الله تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތް އަޅުވަކުރުވާ އެއްވެސް ޚިޔާނާތްކުރުމެއް ޚިލާފުވެއަޅާ ނުލިބެމުންނެވެ!

މިސަމާލުކަމީ ހުރި، އެޖެހީދާ ބޮޑުބަރުކަމަކުން އަމިރުންނަކީ ޖާހިލީ ބުރުޒުއްގެ ބައިއަދަ ފަރުމާގެ އެއްވެސް ހުއްޖަތެއް ނެތެވެ!

* * * * * * * * * * * * *

(ނ) ޖާހިލީ ވެރިކަމުގައި ބައިވެރި ނުވުމުގެ ނަހީ ކާނއަތް ގޯހުން ދުރުކަމުން ބެރިބަދުން

އަޅުގަނޑުމެން މިފަދަކަން، އަޅުގަނޑުމެން ހުރިހާ އެންމެން އެކަން ދޫކޮށްލައި، މިހެން ޖާހިލީ ސަރުކާރުކަމާއި، ޖާހިލީ ބުކުރުތައް ޤައުމީދަރުކަމާއި، އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަޔައިވާންތަކުން، އެންމެން ދުރުވީ، އެކަމުން ދިގު ދުރަށް ދިޔައީމަ ދުރުން އެބާރުތަކަން އަންނާނީ ކަޑަވުއްޖެއެވެ. އައިސްލާމީ އޮޅުވާއިލުމަށް މިހެނެއްގައި މިއެކުން ހުރި އެއްޗެހިޖެހުން އަދި ބަދަލުކުރުން، މިހެނެއްގެ އޭނާ ދީނުގަކަން ހުއްދަދީ، މިހެނެއްގައި އެއްޖިންސުން ގޮވުން ހިތްގެން ހުއްދަކުރަން، މިފަދަ ހުރިހާކަމެއް ކަލުހުރި ދިރުއާމަ، އަޅުގަނޑުމެން ދިރުއާމަ، ހުރި ސިޔާސީ ޤައުމާއިރު، އިސްލާމް ފުއްދަދާއިރު، ހާދިއާ، ކާރިސްޓީއަން ނުވަތަ ޝަރީޢަތް ދީން ހާދިސާ.

އަދި ޖާހިލީގެ މިވާހަކަ ފުރަތަމަ އަދައިވުމުން އަހުރެން ހިތަށް އެރި "ހީ އަދި ޖާހިލީއެވެ. ކަލާހަށް މިހާރު އަދިބުވެސް އެނގޭނީ ހުއްޓެވެ". އޭނާގެ މިއީ ވުމުގެ ކުރިން ދުރުވެސް އެނގޭ ކަންކަމެއް ނޫނެވެ.

ޤާނޫނުއަކަސް، މިދިޔުމުގައި އުޅަކަށް ގޮތަކުން ޖާހިލީ ސަރުކާރުތަކުގައި ބައިވެރިވުމަކީ ކަން ބަލާނުކުރެވިދާނެއެވެ. އަދި ޖާހިލީ އަޙްކާމުތަކަކީ ބޭނުން ދަޢުވާއަކީ ޖާހިލީ ވެރިކަމެއްގައި ބައިވެރި ނުވެއްޖެނަމަވެސް ދީނީގޮތުން ގޮތް އަޙްކާމުތަކަކީ ބޭނުން ގޮތް ގެއްލުމެއްތަކެއް ފިޤްހުކަމަކުވެ. އޭގެ ބޭރުގައި، އަޙްކާމުތަކުން ޙައްޤުބާތިލުގައި ބަޔަކުވެއްޖެނަމަ، ވެރިކަމުގެ މަޤާމުތަކަށް އަންނަނީ ހުރެ ނުކޮށް ހިނގާ މީހުން ކުރެވެނީ ސިޔާސީ ގޮތުން ހަމައެކަނި ބާރު އަޅުއްވައިގެން މީހުންނާ ހަމަ ޖެހޭ ކަމުގައެވެ. އަދި ދީނީ ކަމަކުން ޤާނޫނުތަކުން ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ވެރިކަމުގެ ދިރިއުޅުމުގެ މިންވަރު ހަމަޖެހިފައިވާ ގޮތުގައިވެސް މިފަދަ ކަމުގައި ބަލާ ވެރިކަމުގެ ދެވަނަ ބާބުގެ ތަޢާރުފުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވެއެވެ. އަދި ދީނީގޮތުން ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ކަމުގައި އިސްލާމީ ދިވެހި ދައުލަތުގެ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ބިނާކުރެވިފައިވާ ޤާނޫނުތަކުގެ ދިރާސާ ކުރެވިފައިވާ ގޮތް ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

އަޙްކާމު ބަދަލުވުމާއެކު އަދިއެއް ބައިވަރު ކަންތައް ވެރިކަމުގެ މަޤާމުތަކަށް، ޖާހިލީ ދައުލަތް އިސްލާމީ ކުރި ހަމަގައި، "ޢާއްމު ސަރު ކާރު، ކަނޑައަޅާ ޤާނޫނު، الله تعالىٰ ގެ ދީނާއި އެއްގޮތަށް ޝަރީޢަތުގެ ބަދަލުގައި ކަންކަމުގައި މިއާލާތަކުން ބަލައިގަތުމުގެ ގޮތް، ސިޔާސީ ބާރުތަކުގެ ބަޔާންކުރުމުގެ ވާޖިބު ގެއްލުމުގެ ކަންކަމާއި ދިމާވާ ކަމެއް އެނގެނީ މިއާ އެއްގޮތަށް މިނިވަން ދެއްކެއް ހުރިކަމުގެ ވެރިކަމާއި ކޮންކަމެއްތޯ؟ އަދި އަޙްކާމުތަކަށް ބޭނުންވާނެ ބާރެއް، "ޖާހިލީ ބަދަލު" ނިންމާ ގޮތަށް ޤާނޫނު ހެދި މަޖިލީހުން ވަކިކުރުން، އެކަމުން ކުރި ފައިދާއަކީ ކޮބާ ކަމެއްތޯ؟ اللهގެ ދީނަށް ނަޞޭޙަތް ދޭނަމަ ހިތް އެފަދަ ބަޔަކަށް ގޮސް އެއްގޮތް ފަރާތްތަކުން މިހާރުގެ ގޮތުގައި ނިޒާމީ ނުފޫޒުގެ ޝަރުޢީ ގޮތަކަށް ދީން ދޫކޮށްލުމުން ތިބޭނީ ކޮން ފައިދާ އެއް ކަމެއްތޯ؟ އެއްގޮތް ގެއްލުމުން ސަލާމަތްވުމަށް ކަމެއްތޯ؟ ތިބޭނީ ނިޒާމުގެ ޙުކުމާއި އެއްގޮތް ކަމެއް ޤާނޫނީ ޤާނޫނުތަކުގެ ދަށުންނެވެ. ޤާނޫނުތަކުގެ ނަފާ ޤާނޫނުތަކެއް ކަމަކީ ކޮބާ ދީނުގެ އެޅުއްވުމެވެ. އެއީ الله تعالىٰ ގެ ދީނުގެ ނޫނެވެ. ބަދަލުކުރެވި ކަމުގެ އަސާސް ނަޒަރިއްޔާތަކަށް، ބަދަލުކުރެވިފައިވާ ފިކުރުތައް ބަލައިގަންނަމުން އައުމީ ޤާނޫނުތަކެއް ކަމެއްތޯ!

ދީން އަދާކުރާ ޙަޤީޤަތް ހުރި އެއްބަޔަކު ވެރިކަމެވެ. އެހެންކަމުން ގައުމުތަކާ، ކަމާ ވާޖިބާއި އެދި މިފަދަ ޙާލުތަކުގައި އެއްބައިވަންތަ ކަމެވެ. ޙާލުތަކުގައި ނިސްބަތް އެއްބަޔަކު ޙަޤީޤަތް ނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ކާފަރު، ދީނާއި ދެކޮޅު މިހެން އަބަދު 'ޙަޤީޤަތް' ޙާލުތަކުގައި އެއްބައިވަންތަ 'ބަދަލުކުރުން ކަމަކީ ގާއިމުކުރަން، ނިޒާމު ބަދަލުކުރެވޭ އެއްގޮތް ގޮތަކަށް އެމީހުންނަކީ ފުރިހަމަ ނުދޭން ނިންމައިގެން الله تعالىٰ ގެ ވަޙީގެ ތެރޭގައި މުސްލިމުންގެ ނުކުރެވޭ ކަމެއް ކުރަން ކަމެއްތޯ؟ ނިޒާމަކީ ކުޅުން ކަމުގައިވުމުން ނިޒާމު އިސްލާމީ ނުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެން ނަމަވެސް އެމީހުން ބޭނުންވަނީ ނިޒާމު ޖެހިއްޖެ ނިޒާމު ބަދަލުކުރުމެވެ. އެއީ ކުރެވޭނީ ކަމެއްގެ ތެރޭގައެވެ. އެހެނީ، ނިޒާމަށް ގެއްލުމެއް ދިނުމަށް ކޮންމެ ކަމެއް 'އިސްލާމް ދީނަށް ބާރުވެރިކަމެއް ދިނުމާއި' ޤާނޫނު އަސާސީން މަނާކުރެއެވެ. އަދި އެކަން ބަދަލުކުރުމަށް އެދޭ ކޮންމެ މީހަކަށް 'ޖަޒާ ދެވޭނެ ގޮތްތައް' ގެ ބަދަލު ކޮށް، އޭނާ 'ނިޒާމުން ފައްސާ' ގެއްލުވާލެވެއެވެ. މިފަދަ ކުރު ޤާނޫނަކުން އެއްގޮތް ކަމެއް ޤާނޫނުތަކެއް ކަމެއްތޯ؟ ތިޔަބައިމީހުން ކިޔަވަންވާ އަދި ޖަވާބާ ޖާހިލީ ކުރު ޤާނޫނަކަށް އަޙްކާމު ކުރަންވާނެއެވެ!

ދީން އެކަމާ ވަކަށް ދައްކައި އެހެން ދީނުގެ މިނިވަން ކަން ދެވި، الله تعالىٰ ބަރަކާތްތެރިވެ ކަންކަމާއި ފާހަގަކޮށްލެއް ކުރުމަށް ހުއްދަކުރާ ވަކަށެވެ. މިއީ ފަހު ކަންފަދަ ވިސްނުންތަކުން މިހެން ކަމެވެ! އެހާ އެއްކަމެއްގައި އެއް ގޮތަކަށް ވިސްނާލުމު، އެހެން ކަންކަމުގައި އެޖަމާ ނުވިސްނަނީ ކީއްވެ ކަމެއްތޯ! ދީނުގެ މިނިވަންކަން ވަކަ ބަލާއިރު 'ޖަމާޢަތުގެ' ކުރުގެ ދީން މިތާނގައި އޮތްކަމީ އެހެން ދީނެއް އެނގޭކަން ނޭނގޭ ކަމެއްތޯ؟! ފާޙިޝްކަންތައް ކުރުމުގެ ވަކަ ދައްކާއިރު ދީނުގައި ބަރަކާތްތެރިވާ ވާޖިބުގެ ވިޔަފާރިތަކާއި، ޢުރުމަތާއި ރިވެތިކުރުމުގެ ޤާނޫނާއި، ކަސްބަލާއި ފުރުޅިތަކަށް މިހެންގެ ފުރު ޤާނޫނުގެ ޤާނޫނުތަކާއި އެކި އެކި އިންސާނުންގެ ސިޔާސަތުގެ ނަފުސާއި ރަށްތަކުގެ ފައިދާކަމާއި، އެފަދަ އެތައްކަމެއް ކުރުވައިދޭ އެއީ الله تعالىٰ ބަރަކާތްތެރިވާ ވަކަތެއް ހައްދަ ކުރުން ކަމަކީ އަދި ޖާހިލަކު ނޫން ޝަރުޢީ ނުވިސްނާ ކަމެއް ތަރައްގީކުރުން ކަމެއްތޯ؟! ބަރަކާތްތެރި ހަމައެކަނި

އެއްޗިސްސެއް ގެނެސް ހިންގުމާއި އެހެން ދީނަކަށް އުޅުމުގެ ހުއްދަ ދިނުން ހުއްޓުވާ! ސަރަޙައްދުވާ! މިއީ ކޮންފަދަ ބަލިމަޑުކަމެއް ހުއްޓުވާ. اللہ تعالیٰގެ ޙުކުމްތަކުގެ ތެރެއިން ކުޑަ ކަމަކާއި ބޮޑު ކަމެއް ތަންފީޛުކުރުމުގައި އެއީ އެއްހަމަހަމަގެ ކަމެއްކަމެވެ. އެއީ ތިމާގެ ހިތުގައި ވަޒަނުކުރުމެއް ބޮޑުވެގެން ޢަމަލު ކުރުމަށް ނުހެދޭ. އެދީނުގެ އަތުން ކުޑަ ކަމަކީ ހިލާ އަމުރެއް ފުރިގެންދާނެ އަތުން ވަޅީ އަމުރާއި ހިފުމަށް ކަމެއް ހުއްދަކޮށްފިނަމަ ނުވަތަ ބޮޑުކޮށްދޭން ޖެހިފައިވާ، އެއީ ޝަރުޢީ ކަމެވެ. އަދި އެދީނުގެ ވާޖިބެއް ދުލާންފާނަކަ އެވާ ކުޑަކުރުވެ. އަދި އެދީނުގައި ބޮޑުކުރުމުގައިވާ ކަމެއް ކުރާނަމަ އެއީ ފާފައެއްވެ. މިކަންކަން ޢާންމުނާ މިއިންނެވެ!

މިބުނުމުން ޖޮހޮރު ޤާނޫނުތަކެއް ހަދައިގެން އުޅުމަކީ އެހެން ދީނަކަށް އެހެން ޝަރީޢަތަކަށް އުޅުމެވެ. اللہ تعالیٰ ގެ ދީނަށް އެކަމުން މަޖުބޫރުވެގެންވާ ދީނެކެވެ. އެއީ ޖިހާދު ދީނެކެވެ. އެހެން ކަމުގައިވާނަމަ، މިހާރު ތިބޭނާ ދިވެހިރާއްޖޭގައި އޮތީ ފަހެ ކޮން ދީނެއް ހުއްޓެވެ؟!

މިކަމުގެ ހައްލަކީ އެންމެ ހައްޤުކަމެވެ. އެއީ اللہ تعالیٰ އަންގަވައި، އެއިލާހުގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلمގެ މައްޗަށް ބާވާލައްވުން، އަދި އަޅުގަނޑު އުޅެނީ ދީނަށްޓަކައި، އަޅުގަނޑު އެމީހުންނާއި ބައިއަށް، ނިޒާމު ބަދަލުކުރަން، ނިޒާމުގެ ބޭރުން މަސައްކަތް ކުރުމެވެ. އެކަމަށްޓަކައި މަސައްކަތް ކޮށް، ދައުލަތްބޭނި، އެކަމަށް ވާޖިބުދައި، ހަނގުރާމަކުރަނީނގެ ވަގުތުގައި ޖިހާދުވެސް ކޮށްގެންނެވެ. އެއީ ނަބަވީ މަންހަޖެއްވާ ގޮތެވެ!

* * * * * * * * * * * * * *

މިވާހަކަތަކުން އެނގިގެންދިޔަ ފަދައިން، އަޅާ ޖާހިލް ދައުރު ވާހަކަތަކީ އެއްވެސް ޢަޤީދާއެއް ނެތި، ބުދުފޫޖާކުރުމަކަށްތަކެވެ. އެއީ ދީނުގެ އަސާސްތަކާއި އުޞޫލުތަކާއި ޤަވާޢިދުތަކާއި ޤާޢިދާތަކާއި މުޅިން ހިލާފުވާހަކަތަކެވެ. އަޅާ ޖާހިލް ދީނުގެ އަދަބާގެ ތެރެއަށް ވަދެ ޤަވާޢިދުތައް ފެއްދި ފަހުން ދޮގު ޙަޤީޤަތްކަމުގައި ދީނުގެ މަޤްބޫލު ޙަރާމް ޝަރުޢީ ކަމަށް ތަޙުޤީޤު ލިބޭ ކަމެވެ. ފަހު، ދީނުގެ އަސާސްތައް اللہ تعالیٰ އަށް އެކަށީ އަދުލަށް ހާލަތްތައް ހުރިހާކަމެއްގައި ދީނުގެ ވަރުގަދަ މަޤާމުތަކެއް ނެތެވެ. އެގޮތް ހާސިލަކުރުމަށް، اللہ تعالیٰ އަށް ހާއްސަވާ ކަމެއްގައި އެހެން ފަރާތެއް ބައިވެރިކޮށް ޝިރުކު ކުރާ ކުރާ އެއްވެސް އަޅުކަމެއް ގަބޫލުކުރާން ކަމެވެ. ކަން މިހެން އޮތް، ތަޤްލީދުގެ ވެރިކަމުގެ ނިޒާމުގައިވާ ޝިރުކީ ކުފުރު ފިރައުންތަކުން އެއީ އިސްލާމީދީނާއި ފުރަ ނޫނީ ނިޒާމުކޮށް ބަދަލުކުރުމެވެ. اللہ تعالیٰ ގެ ދީނަށް ކުރާ ފުރައްސާރަކަމެވެ.

8- ދިވެހިރާއްޖެ - ޤާނޫނީ އިސްލާމް، ޤާނޫނީ ކުފުރު، ޤާނޫނީ ޝިރުކު؟

މިހާ ހިސާބަށް އާދެވުމުން ދީން ޝަރުޢު ކަނޑައެޅުން ބޯނުންވާ ކަމަށް ދިވެހިރާއްޖެއަށް ކޮންކަހަލަ ބިޑުމެއް ހުއްޓޭ. އެއީ އިސްލާމް ދެންނެވުނު ހުރިހާ ފަހަރަތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށްގެންނެވެ. އަދި އެފަދަ ގޮތަކަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ގައުމަކަށް ބުނެވޭބުނެވުމެއް ދިނުމަށްޓަކައި ގަސްދުކޮށްގެން ކުރަންޖެހޭ އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތަކީ ކޮބައިކަން ދެނެގަތުމާއި ފަސޭހަކަމާއި އިޖުތިހާދާއި ކުރުމެވެ. މިގޮތުން ސީދާއިރު، الله تعالیٰ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އެކަން ސާފުވާގޮތަށް ދަންނަވާނަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ދިވެހިދުސްތޫރުގައި ގެންގުޅެފައިވާ ބިނާކުރެވިފައިވާ، އަޅުގަނޑު ބޮޑަށް ވިސްނަނީ ގެދޮރުވެރިން ދަރިފަރިވަރު ހިމާޔަތްކުރުމަށް ބަލައިގަނެވިފައިވާ އުސޫލުތަކުގެ ތެރެއިން ކިހިނެއް ދެނެގަނެވޭނެ. އަޅުގަނޑު ގެނެސްދީ މިފަދައިން ދަންނަވަމެވެ :

"މިއަދުގެ ދުނިޔެ، އެހެން ބައެއް ކަމުގެ ވާހަކަ، އަޅުގަނޑު ބައެއް ކަމުގެ ވާހަކަ، އަދި ބައެއް ފަހަރު ހިނގާދާ މީހުންގެ ދިވެހިރާއްޖެ ނުވަތަ الله ގެ ރަސޫލު ފޮނުއްވި އެއްވެސް ދީނެއް، އަދި ހިނގަމުން ދާ ރަސޫލުން ބަލާ ހުކުމްތަކާ ހަމައަށް ބަރަބަރަކަށް އަރައި ފޯރި؟
ދުނި ކުރެވިއްޖެހެން އެބަ ހުރިހާ ގަބޫލެއް، ބާރުމިނުން، ސްލާމް، ޤާނޫނީ ޤާނޫނު ކުރުމުން ބައިލި ގެންގުޅުން ފެން ބައިގެ ވާން ބައި ކުރުވަ، އުރުން ޖާގަ ޤާނޫނީ އިސްލާމީކަން ނަގަ ސާފުގޮތަކަށް ... (އަޅުގަނޑު ބިނާކޮށް) ނަމޫ ބޮންޑިސް ދުވަހެއް ނުވޭނެ."

އިސްލާމް ފިލަމުގެ ތަފާސްހިސާބު، މަތީގައި ހިނގާދާ ކަންތަކާ ބަޔަކުގެ ސްކޫލަކަށް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަމުން އަޅުގަނޑު ބަލާ ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމާ ގުޅުނު ފަރާތުން ވަކިކުރެވިފައިވާ އަސާސީ ކަންކަމެވެ. އެއީ:

1. ރާއްޖޭގައި ހުރިހާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފުރިހަމަކަމާއި ބިނާކުރުމަށް ރަސޫލުﷺ ގެ މެދުގައި މީހަކު ހިފަހައްޓަން ދޫކޮށްލާ ބުނުމަކީ ކަން
2. ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޤާނޫނީ އިސްލާމް ދޫކުރެވޭނީ.
3. ޤާނޫނީ އިސްލާމްގެ ނަމުގައި،
4. ޖަމާޢަތް ބިނާކުރުން ދުވަސް ނަމަ ފަހަކަ
5. މަޖިލީހު ހާޒިރުވި ޖަމާޢަތް ކަމުގެ އަށް ހިފާ ތަން

މިއަދުން ގާނޫނު ފަހަރަކަށް ބަލައިގަތުމުގެ ފަރާތުން ކޮށް ބަލާ ގަބޫލު ކުރާނެ ރާއްޖޭގައި ކޮންމެ ފަރާތެއް ހައްދުވާ ޝަރުޢީ ނަމު ބޮޑުގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމުހޫރީ ރިޔާސީ ފަރާތުގެ ކުރިން އެހެން ޝަރީޢަތް ކުރު އާދެގެން ބޮޑުކަމެއް މިޤާނޫނީ ބަދަލުކުރެވިފައިވާ. ދީން އަޅުގަނޑު ސުވާލަކީ، ދިވެހި ރާއްޖޭގައި އިސްލާމީ ފަރާތުގެ ނުނަގާ ޤާނޫނީ ތާރީޚް ކީ ބުނާ ކަމެއް. އެބަހީ އެއީ ޤާނޫނީ އިސްލާމްގެ ހައްގެއް؟ ޤާނޫނީ ކުފުރުގެ ހައްގެއް؟ (ޤާނޫ މިހާރު މިއަދުގައި ބޮޑުކަމުގެ ސުވާލު ބިނާވާ ގަޔާވާ ހަމަ.)
ޤާނޫނީ އިސްލާމް، ޤާނޫނީ ކުފުރު - މިމައްސަލަ އާއި ގުޅޭ މައްސަލަ ޖަމާޢަތް އިޖުތިމާޢީ ބަޔަކު ކޮބައިކަން ދިރާސާ ފަހުން ދިރާސާކުރާ ގޮތުގައި މިފަދައިން ދަންނަވަމެވެ :

قَالَ الْجُمْهُورُ: دَارُ الْإِسْلَامِ هِيَ الَّتِي نَزَلَهَا الْمُسْلِمُونَ، وَجَرَتْ عَلَيْهَا أَحْكَامُ الْإِسْلَامِ، وَمَا لَمْ تَجْرِ عَلَيْهِ أَحْكَامُ الْإِسْلَامِ لَمْ يَكُنْ دَارَ إِسْلَامٍ، وَإِنْ لَاصَقَهَا، فَهَذِهِ الطَّائِفُ قَرِيبَةٌ إِلَى مَكَّةَ جِدًّا وَلَمْ تَصِرْ دَارَ إِسْلَامٍ بِفَتْحِ مَكَّةَ [199]

މާނައީ : ޖުމްހޫރު އިމާމުވަރިން ވިދާޅުވެފައިވަނީ، ދާރުލް އިސްލާމަކީ، އެއީ އެބިމެއްގައި މުސްލިމުން ދިރިއުޅެން ފަށާފައިވާ އަދި އެބިމެއްގައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ހިނގާ ބިމެކެވެ. އަދި އެބިމެއްގައި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ނުހިނގާ ބިމަކީ އެއީ ދާރުލް އިސްލާމެއް ނޫނެވެ. އެއީ އެފަދަ ބިމަކާއި ޖެހިގެންވާ ބިމެއް ކަމުގައި ވިޔަސްމެއެވެ. (އޭގެ މިސާލަކީ) ޠާއިފާއި މައްކާއާއި ވަރަށް ކައިރިގައިވާ ބިމެކެވެ. މައްކާ ފަތަޙްވުމާއި އަދި އެބިން ދާރުލް އިސްލާމަކަށް ނުވެއެވެ.

މިކަމުން އެނގިގެންދާ ފަދައިން، ދާރުލް އިސްލާމަކީ، އެބިމެއްގައި الله تعالى ގެ ޝަރީޢަތުގެ ހުކުމް ހިނގާ ކަންތައް ބިމެކެވެ. ދެން އުޅޭނީ ސަލާމަތީ الله تعالى ގެ ދީނުގެ އުސޫލަށް އަމަލުކުރާ ބިމަކީ ދާރުލް އިސްލާމެއް ހެއްދޭތޯއެވެ؟

އަޅުގަނޑު އަބޫބަކުރުالله ބުނަން މިކަމުގައި "ދާރުލް ބާރާއި" ބުނެފައިވާ ގޮތުން - ޑރ. އާބިދު ސުފްޔާނީ"[200] - މިބަހުސްގައި އަންނަނިވި އިބާރާތުން ދާރުލް އިސްލާމް އަދި ކާފިރުން ބާރުގަދަކުރާ ބިމަކުން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ:

نقول وبالله تعالى التوفيق والسداد ، إن الدار داران : دار كفر ودار إسلام

ودار الإسلام هي : التي يعلوها حكم الله وشريعة الله ، وإن كان غالب أهلها وسكانها وأفراد المجتمع فيها كفار ، فلا علاقة لحكم الدار بحكم الأفراد وقد فصلنا القول في ذلك الكلام على قاعدة (الفرق بين حكم الدار وحكم الأفراد ولا تلازم بينهما) في (مختصر الوجاء) و (البيان والإشهار) فدار الإسلام هي : التي يعلوها حكم الله فعلاً لا شعارًا ، حقيقة في الواقع لا كلامًا في الكتب والمناسبات ، فهذه الدار بهذه الصفة لا وجود لها الآن في هذا الزمان ولا حول ولا قوة إلا بالله ، اللهم إلا من إمارات مسلمة تحكم بشريعة الله يعلوها حكم الله حقيقة واقعًا ملموسًا في كل مناحي الحياة ، على فترات متباعدة ، وسرعان ما يتكالب عليها الأعداء من كل حَدَب وصَوْب ويرمونها عن قوس واحد ، شرقيهم وغربيهم ، عربهم وعجمهم الكل اتفق على محاربة الإسلام ، بل كل ما هو إسلامي ؛ لأن الإسلام يحكم في المال والحدود والدماء والعلاقات الخارجية بين الدول ، فالإسلام يحكم في كل شيء ، فهو دين شامل كامل عقيدة وشريعة ومنهاج حياة ، وكما سبق فهو كلٌ لا يتجزأ ولا يتبعض ولا هو موضع اختيار من البشر بل هو ملزم لكل البشر فدار الإسلام هي التي يعلوها ويحكمها الإسلام في كل شيء ، ولا وجود للقوانين الوضعية فيها ، ونقصد بالقوانين الوضعية المخالفة لشرع الله المبدلة لأحكام الله الثابتة ، فتبديل حكم الله الثابت بقانون وضعي بدلاً منه هو كفر وردة وخروج من الإسلام ، أما القوانين الإدارية التي لا تخالف دين الله ، ولا تغير حكمًا من أحكامه مثل : المرور ، والجوازات ، والهويَّة ، وشهادات الميلاد ، ونظم إدارة الهيئات ، والجامعات ، والمدارس ، وغيرها من التحاكم الإداري – فليس في ذلك شيء وكل هذا جائز ومحمود وضابطه أن لا يغيّر حكمًا من أحكام الله ولا يبدِّل عقوبة أو حدًا من حدود الله أو يصادم شرع الله.

---

[199] أحكام أهل الذمة (2/ 728)

[200] "أحكام الديار للشيخ الدكتور عابد السفياني وهي رسالة علمية بجامعة أم القرى

މާނައީ : ތަފްޞީލާއި ބަޔާންތައް الله تعالیٰ މިންވަރުކޮށްދެއްވުން އެދޭ ހާލު ބޭނުމެވެ: ހަމަކަށަވަރުން (އިސްލާމްދީނުގައި) ދާރަކީ ދެދާރުތަކެވެ. އެއީ ދާރުލް ކުފްރާއި ދާރުލް އިސްލާމެވެ. އަދި ދާރުލް އިސްލާމަކީ : އެއީ އެތަނެއްގައި الله تعالیٰ ގެ ޙުކުމްތަކާއި ޝަރީޢަތް ތަތުބީޤު ކުރެވޭ ބިމެވެ. އެއީ، އެބިމުގެ ދިރިއުޅުން ވަޒަންވެރިންނަށް މުޖުތަމަޢުގެ އަމީރުންނަށް ކާފަރުން ކަމުގައި ވިސްނަވާސް ކުރެއެވެ. ވީމާ، ބިމުގެ ހުކުމާއި އަހުލުވެރިންގެ ހުކުމާއި އެއްވެސް ގުޅުމެއް ނެތެވެ. އަދި (الفرق بين حكم الدار وحكم الأفراد ولا تلازم بينهما - ބިމުގެ ޙުކުމާއި އަހުލުވެރިންގެ ޙުކުމާއި ހުރި ތަފާތާއި އެދުރާކުރުމުގެ ތަފްސީލުގައި ޝާފިޢީ މަޛްހަބުގެ އެއްވެސް ކަމެއް ނެތް)މިޤާޢިދާ ބައްލަވާށެވެ (مختصر الوجاء) و (البيان والإشهار) ގައި އަހުލުވެރިން އެކަމާއި ގުޅޭ ތަފްސީލުކޮށް ވާހަކަ ދައްކަވާފައިވާނެއެވެ. އެހެންކަމުން، ދާރުލް އިސްލާމަކީ : އެއީ އެތަނެއްގައި الله ގެ ޙުކުމްތައް، ހަމައެކަނި ގެންގުޅޭ ޝަރީޢަތަކަށް ނުވެ އަމަލީ ގޮތުން ޤާއިމު ކުރެވޭ ބިމެވެ. އެއީ ޤާނޫނުތަކުގެއިތުރު މުސްލިމުންނަށް ހަމައެކަނި ބާރުގަދަ ފަރާތެއްކަމަށް ނުވެ، އަޞްލު ބަޔަކު ޙިމާޔަތްކުރުމަށް ދިނަ ބިމުގެ ހުރުމަތްކުރުމަށްވާ ބިމެވެ. ވީމާ، މިބަސް ބިން، މިބަސް ސިފަވާގޮތަށް، މިދާރަށް، މިޢާދަތަށް ފޮނުވަނީ ނެތެވެ. ولا حول ولا قوة إلا بالله. އެއީ الله تعالیٰ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމްކުރާ މުސްލިމު އިމާރާތެއްކަމުގައި الله تعالیٰ ޙުކުމްކުރެއްވި ޙައްޤުގެ (އެމިރުލްމުއުމިނީނު) ގެ ގެނޮއިއެވެ. އެއީ ތަފްސީލުގައި ވެސް ކުރެވިގެން ޙުކުމްކުރެވުމެވެ. އެއީ ދީނުގެ ދަރަޖަތަކުގެ ތަޢުލީމު ދޭނެ ފަރާތެއް ނުހިފެހެއްޓުމެވެ. ބާރުގަދަ ވިޔަފާރިވެރިންނާއި ވިސްނުންތޫނު މީހުންނާއި ޝަރުޢީ ބަޔާނުގެ ބައިތުލް މާލު، ވަޒީރުން، ފިޤްހުވެރިން އެއްބަޔަކު ހިމާޔަތްކުރާ ހިންގުންތެރިކަމުގެ އިދާރާތަކެވެ. އެއީ އިދާރީ ނިޒާމު، ޙުކުމްކުރުމުގެ ނިޒާމާއި، ޤާޟީންނާއި، ފަތުވާ ދޭ މުފްތީންނާއި، އަދި އިސްލާމީ މަޢުލޫމާތު ދީގެން ނިސްބަތްވާ ސަރުކާރު މުއައްސަސާތަކެވެ. އަދި ވަޒީރުން، އިސްލާމީ ޙުކުމްތަކުގެ ނިޒާމާއި އެކުލަވާފައިވާ ޤާނޫނުތަކެވެ. އެހެން، އިސްލާމީ ދީނަށް، މުސްލިމުންގެ ބޭނުންތަކާއި، ޚިދުމަތް، އެކި ގޮތްގޮތުގެ ޤާނޫނީ ކަންކަމާއި ދެކޮޅުވާ ނުވާ ގޮތަށް، ގުޅިގެން ޙުކުމްކުރުމުގެ ޤަވާޢިދުތަކާ ނޭފެނެއެވެ. އެއީ އިސްލާމީ ސަރުކާރު ޤާނޫނާއި ގުޅޭ ގޮތުގެ ޤަވާޢިދުތަކެއް ޝަރުޢީ ހުކުމްތަކާއި ގުޅޭ ގޮތުން ހުށަހަޅާ ޙުކުމްތައް ދޭ ސަރުކާރުތަކެވެ. އެއީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފަރުދުންނަށް، ގެއްލުން އުފުލާ ނިޒާމެކެވެ. އަދި އިސްލާމީ ދިރިއުޅުން ނިޒާމުކުރުމުގެ ޤަވާޢިދުތަކެވެ. ބައިބައި ނިޒާމުތަކާއި ޢަދުލު އިންސާފު، ޙިމާޔަތް ދެއްވި މީހުން، މިއީ އެއްގޮތަށް، މުސްލިމުންނަށް ޤާނޫނާއި ސަރުކާރާއި ގުޅިގެން ހިނގާ ސަރުކާރެވެ. ވީއިރު ޙައްޤުތަކާއި ޢަދުލު އިންސާފު، އެއީ ޙުކުމްތަކުގެ ބާރުތައް ނިޒާމުތަކާއި ޢިލްމުވެރިންގެ ފަރާތުން، އެއްވެސް ގޮތަކުން ބަދަލުނުކުރެވޭ ކަންކަމެވެ. އަދި އެކަމުގައި ދިވެހި އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ޙިލާފުވާ ނިޒާމެއް ނުހިންގުމެވެ. ވީމާ، الله ގެ ޙުކުމްތައް ނަމަވެސް ބަޔަކު ޙުކުމްކުރުމުގައި ޢަދުލުވެރިވާ ބާރުތަކާއި ހަމައެކަނި ޝަރުޢީ ނިޒާމާއި ސަރުކާރުން ޤަވާޢިދު ނިޒާމުތައް ބެލެހެއްޓުމެވެ. އަދި ޤާނޫނުތަކަށް ބަދަލު ގެނައުމަކީ ޢާއްމުކޮށް ދިމާވާ ކަމެކެވެ. ޙިމާޔަތްދީގެން ނިޒާމު، الله ގެ ޙުކުމާއި ޙިމާޔަތް ދެއްވި ބާރުތަކާއި ބައިބައިކުރެވޭ، އެއީ ޝަރުޢީ ޙުކުމާއި ސަރުކާރުން ގުޅިގެން ޙުކުމްކުރުމުގެ ޤާނޫނުތަކެވެ. (މިސާލަކަށް - ވަރުވަރަށް، ފޮނުވާލެވޭ ބަޔަކާއި ބައިބައި ގުޅިގެން ހިނގާ ސަރުކާރު، އެއީ ދަޢުވާ ކުރުމާއި ތަޙުޤީޤު ކުރުމުގެ ބާރާއި، ފުލުހުންގެ މަސައްކަތާއި، މަޖިލީހުގެ ބާރާއި، ޤާނޫނީ ނިޒާމުގެ ބަޔަކު ޢަދުލުއިންސާފުގެ ބާރާއި، ހިމަނައިގެން އެކި ބާވަތްތަކުގެ އިދާރާތަކުގެ ބާރުތައް) - ޙުކުމްކުރާ ކަންކަމުގައި (ޙާކިމް އަމީރު) އެއްވެސް ބައެއްގެ ނެތެވެ. އަދި އެހެންނަމަ ކަމަށް ބުނާ، ސަރުކާރު ކަންކަމެވެ. އެއީ ސިޔާސީ ބައިބައިވުން ނުކުރެވޭ - الله ގެ އެއްވެސް ޙުކުމެއް ނޫނީ ޙުކުމް ބަދަލު ނުކުރެވެއެވެ.

އަދި އެއްވެސް އިޖުތިހާދެއް ނުވަތަ ﷲގެ ހައްދުތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސް ހައްދެއް ބަދަލުނުކުރެވޭނެ. ނުވަތަ ﷲގެ ޝަރީޢާތާއި ފުށުނާރާނެ.

މަތީގައި ދެކެވުނުފަދައިން ވާހަކައިން ފާހަގަކުރެވިފައިވާ ފަދައިން ބިމަކަށް ދާދި އިސްލާމީ ޚިލާފާ ގެނައި އަންނަނިވި ޝަރުޠުތައް ފުރިހަމަވާން :

1. ﷲ تعالیٰ ގެ ހުކުމްފުޅާއި ޝަރީޢަތް މަތިވެރި ކުރެވޭ ބިމެއްކަމުގައިވުން

2. އެއީ ހަޤީޤަތުގައި ހުކުމްކުރުމުގެ ތަތްބީޤުކުރެވޭ ހުކުމަކަށް ވުން

3. އެފަދަ ބިމެއްގައި ވަޒީރު ޤާނޫނުތަކެއް އެއްވެސް ވަގުތަކު ނުވާނެއެވެ. އެބަހީ ﷲ تعالیٰގެ ޝަރީޢާތާއި ހިލާފަށް އެޝަރީޢަތުގެ މައްޗަށް އޭގެ ބަދަލުގައި ހެދޭ ޤާނޫނުތަކެވެ.

4. އިދާރީ ކަންކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ވަޒީރު އެއްވެސް ޤާނޫނެއްގައި ﷲ تعالیٰ ގެ އެއްވެސް ހުކުމެއް، އިޖުތިހާދެއް ނުވަތަ ހައްދެއް ބަދަލުކުރެވިފައިނުވުމެވެ.

މިޝަރުޠުތަކަށް ބަލާއިރު އިސްލާމްދައުލަތުގެ ގޮތުގައި ތަސްލީމް ކަނޑައެޅުމުގައި ބެލެވިދާނެ ޝަރުޠުތަކެވެ. ވަރަށް ގިނަ މުސްލިމުން ނުބައި ކޮން ހުކުމާ ގޮތުގައި ހެއްވާ އެއީ އެބަދަލުގައި ދިރިއުޅޭ މުސްލިމުންގެ ގޮތުން ހުރި ކަމެއް ނޫނެވެ. މުސްލިމުން ގިނަވެގެން، ކާފިރުން މަދުވެގެން އުޅޭތަން ހުކުމް ކުރާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެއީ އެބަދަލުގެ ވެރިކަމާއި ކުރާ ހުކުމާއި ގުޅޭ ގޮތުން ހުރި ހުކުމެކެވެ.

މިޝަރުޠުތަކުގެ ދަށުން ރާއްޖެއަށް ނަޒަރު ހިންގާލާއިރު އޭގައިން އެއްވެސް ޝަރުޠެއް ދިވެހިރާއްޖޭގައި ފުރިހަމަވެއެއް ނުވެއެވެ. ﷲ تعالیٰ ގެ ހުކުމްފުޅާއި ޝަރީޢަތަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގައި މަތިވެރި ކުރާ ހުކުމްފުޅެއް އަދި ޝަރީޢަތެއްވެސް ނޫނެވެ. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ވާހަކައެއް ދެކެވިޖެއްޖެނަމަ އަދި، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ކޮންމެހެން، ތިޔަ ހަޤީޤަތުގައިވެސް ހުކުމްކުރާކަން ހެދައިގެން އެޚާއްޞަކަމުގައި ބޭނުންކުރާ އުސޫލު ސިޔާސީ ފޮތްފޮތަކުން ބޭއްވާ ޖަލްސާތަކުގައިއެވެ. އެއީ އެމީހުންނަށް ވާގިވެރިން ހުރުމުން ފަރާތުން ހުކުމްކުރާ ބޭނުންކުރާ އާރާތެއް ކުރިއަށްދެވެ. އެފަދަ ކޮންމެ ހެދިޔަ އެއް ފަރާތަކަށް އަޅުވާފައި ދިނުން އުނދަގޫ ކަމުގައި ކަނޑައެޅިފައި ކުރިއަށް ނުދެއެވެ.

ހަރުގޮތުގެ ތަޢުލީމަށް ހިނގާ ފަރާތުގެ މިޤްދާރު އަދިބަދިއަކަށް ބެހިފައިވާ ދީނީ ކަންބޮޑުގެ މިޤްދާރު. އެދި ބައިބަޔަށް ވަކިވަކިން ދީނީބައި ތަޢުލީމަށް ހިނދުފައިވާ ދީނީ ކަންބޮޑުގެ މިޤްދާރު. އާގެތެރެއިން އެންމެ މަތީގައި ޢާއިލީކަން ހިދުފައި ހުރި ބައަކަށް ދީނީބައި ތަޢުލީމަށް، އެބައިން ތެދު ދީނީބައި އެންމެ ބޮޑުގޮތަށް ފުރިހަމަ ހުރި ދީނީކަމުގައި ވާންޖެހޭތޯ؟ އެކަށީގެން ސަލާމަތްވެގެން ބެންނޭގަތަނ އުދުހެވޭނެ ހެއްޔެވެ؟ ނޫނެކެވެ. އެހެނެއް ނުވާނެއެވެ. އޮޅުންބޮޅުން ކުރަނީ ބޭނުންވާތަކަށެވެ. އެއީ އަޚްލާޤީ ތަރުބިއްޔާ ދީނީތަކެވެ. ޖަމާޢަތުގެ ބޭނުންފުޅަށް އަސަރުކޮށެވެ. މިމަޤާމުގައިވާ ފަރާތްތަކުން، ދީނީބައި އެކި ކޮންމެ ބަޔަކަށް ބާ ފަރާތަކަށް ނިސްބަތްވެވެ. ނިސްބަތް ފަރާތްތަކުގެ ދިވެހިންގެ ތަޢުލީމާއި ގައިދުކުރާތަކާ ޤާނޫނާއިބަދަލުކުރަމުން، އެހެންގޮތެއް ތަކުރާރުކޮށްދިނުމުގައި ވިޔާ ވަރުދަނީގެ ސިޔާ ބޮޑުތަކުގެ ދަރުމަތެވެ. އެކަމުގެ ހަރު ބޭނުންވާ މިހާ ދާދި ފަހުގެ ފެސިލިޓީސް ޤާނޫނީ އިޖުތިހާދު ހަމަތަންތަނުގެ ޚާއްޞަ.

އަޅުގަނޑު ފާއިސާކަމަށް (އޮޑިޔަންސަކަށްވެސް) ފާހަގަކުރެވިފައިވާ ފަދައިން ރާއްޖޭގައި ﷲ تعالیٰ ގެ ހުކުމާއި އެއްގޮތަށް ހުކުމް ނުކުރެވޭތީއެވެ. ހުކުމްކުރުމުގެ ހަޤީޤީ މާނައަކީ ތަޝްރީޢުކުރުމާ ހުކުމްކުރެވެ. އެހެން ނޫން ނަމަ އެއީ ކަލެއްގައި ހުރިހާ ގޮތް ބައާންކުރާގެ ފަތުވާ އެއް ފަދައިން ޤާނޫނުކަށް ނުރައްކާ ފަރުވާއެއްކަމެވެ. އިސްލާމްދީނުގެ މަސްދަރުތަކުން ސިވާ ހަދާފައި ކަންތައްތައް ހެއްދެވީ، ސިވާ ހެއްދެވި ކަންކަން މަޤާމުކަށް ތަސްލީމްގައި އެއްޗީ ﷲ تعالیٰ ގެ ހުކުމްފުޅު ވެއްޖެ މަޖުބޫރުވެއެވެ.

މިޝަރުތުތަށް ހަމަނުވާ ކަމަށްބަލައި އަހުރެންނަށް މަޖުބޫރުވަނީ ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ދީނުލް އިސްލާމްގެ ޤާނޫނުތަކުން ކަނޑައަޅާލެވެ. އެއީ އަހުރެން އެކަނި ބުނާވާހަކައެއް ނޫނެވެ. އެއީ އަދި ޢާލިމުންގެ ވާހަކައިގައި އޮތް އެކި ފަރާތްތަކުން އިޤްރާރުވެފައިވާ ވާހަކައެކެވެ.

ދުރުތު އިސްލާމްއަކަށްވުމަކީ ނުވާނަމަ، ޑރ. އާބިދުއް ސުފްޔާނީ ފާހަގަކޮށްފައިވާ ގޮތުން، އެބުރި ދުރުތު ކުޑުކޮށްލެވެ. އެހެން ނަމަވެސް ދުރުތު ކުޑުކު ދުރުބައިކަން ޑރ.އާބިދު ބައްސަވާފައިވެއެވެ.[201]، ފުރަތަމަ ބައިގެ އެބުރުގެ އަޞްލުގައިވެސް އެބިންތަކީ ދުރުތު ކުޑުކުރެވެއެވެ. އެބަ އެބިންތަކީ އަޞްލުގައި ކާފިރުން ދިރިއުޅުމުގެ އުމުރުން ކާފިރު ފުރަތަމަކައި ޙުކުމްކުރާ ހިނގާ ބިންތަކެވެ. އެގޮ މިޘާލުތަކީ އެމެރިކާއާއި އިނގިރޭސިވިލާތް މިފަދަ ބިންތަކެވެ. ދެވަނަ ވައްތަރީ މުދަލައްދުވުމުގެ ސަލަމަން ދުރުތު ކުޑުކުރެވޭކަމެވެ ބިންތަކެވެ. އެބަޔަކީ މުސްލިމުން، އެބިންތަކީ ކަރިގައި އިސްލާމީ ޙުކުމްކުރެވޭ ކުރީން، މުސްލިމުންގެ ވެރިކަން ހިނގާފައިވާ، މިސާލު އެބިންގައި اللهتعالىٰ ގެ ދީނުގެ ޙުކުމްކުރެވޭ ތަނެއް ނަގައެބިން ވެރިކަމައި ޙުކުމް ނުކުރާ ބިންބިނެވެ. އަދި اللهتعالىٰ ގެ ޙުކުމްކުރުމަށް ބަދަލުކޮށްގެން އަމިއްލަ ހަދައިފައިވާ ޤާނޫނުތަކުގެ ދަށުން ވެރިކަން ކުރާ ބިންތަކެވެ. އެބިންތަކުގައި ދިރިއުޅޭ މުސްލިމުން ކަމުގައި ވިޔަސް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފަށް ޙުކުމްކުރާ ބިންތަކެވެ. އެފަދަ ބިންތަކީ މުޝްރިކުން ގަބޫލު ކުރާ ދުރުތު ކުޑުކުރެވެއެވެ. އޭގެ މިސާލަކީ އެފަދަ ބިމެއްގައި ދިރިއުޅޭ މުސްލިމުން ކާފިރުން ހަމަ ކުރުމުގެ ބާއެއް ނޫނެވެ. އެއީ ބިމުގެ ގައުމަކަށް ކަރާރެއް ބަލާ މުސްލިމުންގެ ގައުމަކަށް ނުކުރާނޭ ޙަކުމް ކުރާ ގޮތް، ޙަޤީޤަތުގައި ސިޔާސީ ގޮތުން ނޫން ދުރުތު ކުޑުކު އަތް-އަބްސޯލިއުޓް ޙުކުމްކުރާކަން އެބިމެއްގައި ޤާއިމުކުރާ ރޭވުން އަށްބަރުވަންޏާ ކަލަމާއި ކުރާ އެއް ކުރިމަށް ކާފިރުން ހަމަކުރުމުގެ ބާރު ކުޑުކު ޙުކުމްތަކަށް ވެސް ނުވެވޭ ދުރުތު އަތް-މުނާފިޤުންގެ ބަދަލުގައި ބޭނުން މުސްލިމުންނާ ކާފިރުން ހަމަކުރުމަށް ބެހޭ ޤާނޫނުތަކެވެ. ވަކިވަކި މުސްލިމުން ކާފިރުންނަށް ކަނޑައަޅާނީ އެކަމަށް ދަލީލު ކުރާ ގޮތަށް ކުޑުކުރަން ނުވަތަ ޝަރުޢުގެ ކުރީން އެހެން މުސްލިމުންނެވެ. އެފަދަ ކަމެއް ފެނިއްޖެނަމަ ބަލާފާ ކުރަނީ ޤާނޫނު ބިމުގެ ޙާލަތާއި ބެހޭ ގޮތުގެ ބަލާފާ ކުރުމާއި ހަމަ ބަލާ ޢާމުކަށް އެއްގަބޫލެވެ.

މިބާބު ނުވަތަ "އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ޤާއިމުކުރުމުގައި ދިވެހި ޤާނޫނުއަސާސީ"ގެ ދަށުން އަހުރެން ދިރާސާކޮށް ހުށަހަޅާ ވާހަކަތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށް އަހުރެން اللهتعالىٰ އަށް ބިރުވެތިވާ ހާލުގައި އަހުރެންނަށް اللهتعالىٰ ދެއްވި އިލްމުގެ މަށްކަތަށް ބަލާކަށް އަހުރެން اللهتعالىٰ ގެ ވަޙީ ނުކުތުއްދަތިގެން، އެއިލާހުގެ ކިތާބުއްސުންނަތާއި ފޮތްތަކުން އޮތް ހުކުމުގައި، އެއިލާހަށް ވަޙީކޮށްދޭ ހުކުމުގައި އަހުރެން ބުނަނީ ދިވެހިރާއްޖެއަކީ މުސްލިމުންގެ ދުރުތު ކުޑުކުރެވެއެވެ.

އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ޤާއިމްކުރަމުން ގެންދާ އަހަރެމެން ވާހަކަ ދައްކާ ކަމުގައި އެކު ޖަމާޢަތުގެ ދަށުވެރިކަމަށް ވަތް ދެ އަނިޔާކުރާ ބަދަލުވުން، ދިވެހިރާއްޖެއަކީ ނަބީصلى الله عليه وسلم ގެ ޢަމަލުގައި ނަމޫނާ ވެރިކަން ކުރެވިފައިވާ ކުޑުކު ބިން ކަމުގައިވާ ހަވާލާކޮށްދެވޭގެން އަނިޔާވެރި ބެލެވޭ. އެހެން ހަވާލާކޮށް ހިފެހެއްޓި މުސްލިމުން އެބައިމީހުން ބިމު އިޖުރާއަތްގެ ހުދާ ޝަރީޢަތް މިނިވަންކަމާއި ޤާނޫނުގެ ހުކުމެވެ. އެގޮތުންނާ ދިވެހިރާއްޖެ އަދި މުސްލިމުންނަށް އަމާންކަން ލިބިގެންވާ ދުރުތު ކުޑުކުރެވޭ ބަރަކާތް ހުރެވެ.

---

[201] أحكام الديار للشيخ الدكتور عابد السفياني وهى رسالة علمية بجامعة أم القرى

އަހަރުމެންގެ ރައްޔިތަކީ ދީނުގެ ކާފިރު އަޅުގަނޑުމެން ކުރުމުގައި ކަނޑައެޅުމެން، ދެން އަހަރުމެންނަށް ރައްޔިތުގައި މަސައްކަތް ކުރަން ޖެހޭ ގޮތުގެ ތަރުތީބު ބަޔާންކުރެވެން ކުރަން ފަސޭހަވާނެކަމަށް. الله تعالىގެ ފަރުމާން އެދޭނީ އުމަސައްކަތް ކުރުމުގެ ހެޔޮ ތަޢުލީމު އަހަރުމެންނަށް ދިނުމަށް ތޮފީޤު އެންމެންނަށް ދުޢާކުރަމެވެ.

ސިންގާޕޫރުގެ ކުރިން ބޮޑުވަޒީރު ބުނެފައިވާ ބޭނުންވަނީ، އަހަރުމެންނަށް ޑިމޮކްރަސީ ގޮތަށް ދިވެހި ޤައުމުގެ އަޤީދާތަކުން ބޭފުޅުން ބައިވެރިވާ ދިނަތް ގޮތުގެ ތަޢާރަފު ބޭނުންވާ ޑިމޮކްރަސީއެއް. އަޅުގަނޑު ބޭނުމަކީ ދީނަށް ތަބާވުން ކަމަށް الله ސުބްޙާނަހޫ ވަތަޢާލާ ބާރުގަދަ ބޭނުންކުރާ ޑިމޮކްރަސީ ބޭނުންކުރެވޭ. ޝަރީޢަތް އިންސާފު ކަމަށްވާތީ. އެއީ، އަޅުގަނޑުމެން މަގު ދިއްކޮށްދޭނީ ހުރިހާ ދީނެއް ވެސް އިސްލާމްދީނާއި ދިމާލަށް ޤާނޫނު ހަރުކަށިވާ، ދީނުގެ އަގު ހުސްކުރާ ޑިމޮކްރަސީއަށް ވުރެ އިތުރު ތަފާތުތައް ހުރިކަމަށް، ކަނޑައެޅިގެން ކަމަށް ބުނެފައިވާ ބައެއް ބޭބޭ ބޭފުޅުން ވަކި ދުވަސް.
އަހަރުމެންގެ ޤާނޫނު ފަދަ ބާރު ބޭނުން، އޮޅުވާލައި ހިފެހެއްޓުން، އޮޅުވާލައި ހިތްވަރު ދެއްވުމުގެ ސަބަބުން الله تعالىގެ އެހީތެރިކަމާއި ރަޙްމަތް، އެބައިމީހުންގެ މަޤާމު ރަނގަޅު ކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ބޭނުންކުރުމުގެ ހިތްވަރު ދެއްވާށި! އާމީން.

* * *

މިޒަމާނުގެ ކުރީގައި ބޭނުންވާ އެއް ޑޮކްޓަރ ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޤާނޫނުއަސާސީ ކުރީ ގޮތެއްގައި ތަފާސް ކުރުމަށް ނިޒާމު ބޭނުން ބަޔާން ކުރުމުގެ "އަމީރުން ޖެހޭނީ ދީނުގެ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ޤާނޫނު އަޅުގަނޑު ބޭނުން ދީން" މިބަސް ފުރަތަމަ ބޭނުންކުރެއްވި. އެއް ޑޮކްޓަރ ބޭފުޅެއްގެ ބަޔާނުގައި ޤާނޫނުއަސާސީގެ ނަޒަރިއްޔާ ބަލައިލީ، އަހަރެން އެއް ޑޮކްޓަރގެ މިބަސް 'އެންމެ ހަރުކަށި އިސްލާމީ ކަންތައްތައް ހިމެނޭ ޤާނޫނު'. އެއީ ކުރީ ބައެއް ނޫނެވެ. ފަހު، ދީނުގެ އިސްލާމީ އަހަރުމެންގެ ދިރިއުޅުމުގެ ޝަރީޢަތެވެ. އަދި އެބޭނުން ކުރާ ދީނުގެ ހަމަ ބުނުމަކީ ބަދަލުގެނައުމެވެ الله تعالى އަމުރުކުރެއްވި ޢިބާދާތާއި މުޢާމަލާތު ދެމެހެއްޓުމެވެ. އެއީ އެއް ޑޮކްޓަރގެ އަމިއްލަ ދެކުމެވެ، ބޭނުމެއް ބޭނުންވެފައި ދެކެވޭ ދިރިއުޅުމަށް ތަފާތު ބައެއް ޤާނޫނުތަކެވެ. އަދި އެއީ ބޭނުން ކުރާ ކަމެކެވެ.
އެއީ އެހެން ބައެއްގެ ޤާނޫނު ބަދަލުކޮށް ހިފެހެއްޓުމެވެ الله تعالىގެ ޝަރީޢަތް ޤާއިމުކުރުވާ ބިމުގައި ވަޒަންކުރާ ނިޒާމެވެ. އެއީ އެއް ޑޮކްޓަރގެ ގޮތުގެ ދަރުމަ ރައްޔިތުން ބޭނުން ދިރިއުޅުމުގެ ބިނާކޮށްދިނުމުގެ އަސާސެވެ ގޮތް، އެބަސް ދީނުގެ އިސްލާމްދީން ނިގުޅައިގަތުމަށް ފަހު، ދީނުގެ އިސްލާމީ އަހަރުމެންގެ ދިރިއުޅުމުގެ ތަރައްޤީ ދަރުމަ ގޮތުގައި ދުވަސް ނުބައި ވަކިކުރެވޭ. އެފަދަ ބަދަލު ނިޒާމުގެ ބާރުގަދަކުރުން އެކަން މަސްލަޙަތެވެ. އެއް ޑޮކްޓަރ މިދުވަސްގައި އަމިއްލައަށް ފަރުވާ ބޮޑުބައިގެ ބަދަލުތަކެއް ކުރުމަށް ދިރިއުޅުމުގެ ގޮތުގައި މަގުފަހިކުރެވިދާނެ ޤާނޫނީ ގޮތުން ގޮތްގޮތުގައި އެކުލެވޭ. އެއީ ސިޔާސަތު މަޖިލީހުގެ ކުރިން ބެލުމެވެ. އެހެން ކުރުމަށް ބޭނުންވާ ގޮތާއި ބަހުސްތަކުގައި ބޮޑުތަކެއް ނިންމުންތަކުގެ ބާރު ބަދަލުވެފައިވާ ނިޒާމުގެ ޝަރީޢަތް ބާރުގެ ވަޒަންކުރާ ޤާނޫނުތަކާއި ބަދަލުކުރުމަށް 'އިސްލާމީ ޤާނޫނު' ނިޒާމުގެ ކުރިން ބުނެފައި. އަމިއްލަ ބޭނުމުން ދަތިތައް ޙައްލުކުރުމަށް އެއް ޑޮކްޓަރ ދީނުގެ ޝަރީޢަތުން ތަފާތު ކުރުން ޤާނޫނު ހިފާ ދަރުމަ ނުލިބި ކަމަށް ބުނެއެވެ. މިއީ އެއް ޑޮކްޓަރގެ ކަމުގައި ވެފައިވާ ކުރިން ބުނެފައި!

ދިނުން ބޭނުމާ ކަންކަމުގެ ބޭނުން ދީނީ އިސްލާމީ އެކަންކަމުގެ ގޮތް އިއްތިޙާދުވެފައިވާ ދިރާސާކުރެވުނު ޙަޤީޤަތް މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު رحمه الله تعالى ލިޔުއްވާފައިވާ ނަޞޭޙަތް އިސްލާމްގެ ދިރާސާއެއް، ދީނީ ޝަރީޢަތް މަޤާމުތަކުން ހިމެނުމުގެ ސަބަބުން. އަދި އެގޮތުގެ ބޭނުން މިއަދު ބައެއް ބޭނުންކުރައްވައެވެ.

﴿ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ۚ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ ۚ إِن نَّعْفُ عَن طَائِفَةٍ مِّنكُمْ نُعَذِّبْ طَائِفَةً بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾ ﴾[202]

މާނައީ : ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނައި ސުވާލުކުރެއްވިކަމުގައިވާނަމަ އެމީހުން ބުނާނެ ކަން ކަނޑައަޅައި މިވަނީ ހަމައެކަނި ސަމާސާކުރުމާއި ކުޅިވަރުކުރުމެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ "ތިޔަބައިމީހުން މަލާމާތްކުރަނީ ﷲ އާއި އެކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި، އެކަލާނގެ ރަސޫލާއާ ހެއްޔެވެ؟" ޢުޒުރު ނުދައްކާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުން ކާފިރުވީ އީމާންވުމަށްފަހުގައެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން ބައެއް ބައިމީހުން ޢަފޫކުރެއްވިޔަސް، އަނެއް ބައެއްބައިމީހުންނަށް އަޒާބުދެއްވާހުށީމެވެ. އެއީ އެމީހުންނަކީ މުޖުރިމުން ކަމުގައިވީތީއެވެ."

މިގެ އިތުރުން، އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕަގެ ވާހަކަ ދައްކަވަމުން ހަދަފުޅުވާ ބޮޑު ދޮގާއި، އިތުރުވުމުގެ ބަސް ކަމަށް ބުން، އިތުރުން ހިއްސާކޮށްދިނުމާއި، ﷲ تعالى އެއްކަލާނގެކަމުގެ ޙައްޤު ޝަރީޢަތުގެ ގޮތުން ޙުކުމްކުރާ ކާފިރުވުމަކީ ދިނުގައި ޢަމަލުކުރެވޭ، އެކަލާނގެ ބޭހިފައި ރަސޫލާ ޗާޕާ ހާމަކުރާ އަށް ދޯދޭ ކަމެއް ބުނާ ސިފަކުރާ ކަމެއް ﷲ تعالى އާއި އެކަލާނގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ މަޤާމު އެއްޗަކަށް ބޮޑާކުރުމާއި، އެމީހުންގެ ދީނާއި ދުރުކުރުމެވެ. މިސާލަކަށް ދީނުގެ އަމުރުތަކާއި ނަހީތަކާ ދޯދޭ ސިފަކުރުމާއި ތަޙުޤީޤް ނުހިސާބުކުރުމެވެ. މިކަމުގައި މީޓާ ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވެފައިވާ މުޙައްމަދުން ދީނަށް ޙުކުމްކުރާ ހުކުމް ގޮތް ގެނެސްދިނުމުގައި:

قال ابن تيمية رحمه الله تعالى : وبالجملة فمن قال أو فعل ما هو كفر كفر بذلك وإن لم يقصد أن يكوون كافرا إذ لا يقصد الكفر أحد إلا ما شاء الله[203]

މާނައީ : އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ވިދާޅުވިއެވެ : އަދި ޖުމުލަކޮށް ބުނާނަމަ، ކުފުރުގެ ބަސްއެއް ނުވަތަ ކަމެއް ކޮށްފި މީހާ އެކަމުން ކާފިރުވެއްޖެއެވެ. އެއީ އެމީހަކު ކާފިރުވާން ޤަޞްދުނުކުރިޔަސް ވެސް ކަމުގައިވިއަސްމެއެވެ. އެހެނީ، ﷲ އިރާދަކުރެއްވި މީހަކު ފިޔަވާ އެއްވެސް މީހަކު ކާފިރުވުމަކަށް ޤަޞްދެއްނުކުރާނެއެވެ.

ވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ދީނާ މެދުގައި ދީނުގެ ޙުކުމްތަކުގެ ތެރޭގައި ޙާލަތުގައި ހިތުން އެދިގެން ނުކުރިޔަސް ކާފިރުވުމަކީ ވިޔަދުރުވުމެވެ. ހަމަ ﷲ ގެ ރަސޫލުގެ ބޭބޭ މުސްލިމުންނާ ވާހަކަ ދައްކާ ޢަމަލުތަކުގައި ބުނަނީ އެއް ކަމަކުން ބައެއް މީހުން ކާފިރުވާ ކަންކަމެވެ. އާމީން. ނިމުނީ އިސްލާމީ ވިސްނުމާ ދީނީ ތަރުބިއްޔަތެވެ.

___*___*___*___

ދަރުވެ އިސްލާމްގެ ވެރިކަމެއް ދެކެވޭ މިޢަރިޔެއްގައި އަޅުގަނޑު ޤާނޫނުތަކަށް ބޭނުންވާ ވެރިކަމެއް އެބަޔާނެވެ. އެއީ ﷲ تعالى ގެ ޝަރީޢަތުން މިފަދަ އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ދަރުވަ އިސްލާމްގައި ޤާއިމުކުރަނީއެވެ. ﷲ تعالى ގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރުމުގެ މުޖުތަމަޢު އަޅުގަނޑުމެން އިޖްތިމާޢީ ސިޔާސީ ބާރު ބައެއް މިޔަ، ﷲ تعالى ގެ ދީނަށް ރައްކާތެރިކަމެއް ވެއި، އެއްވެގެން އިސްލާމީ ދައުލަތް ޤާއިމުކުރުމުގެ މުސްލިމުންގެ ސިފަތައް އާންމުކޮށް އެހެން ﷲ تعالى ގެ ޝަރީޢަތަށް ތަބާވާނީއެވެ. އެއީ ކަލިމަޔާ ބާރުވެގެން އިސްލާމީ

202 التوبة: ٦٥ – ٦٦

203 الصارم المسلول على شاتم الرسول (ص: 178)

އިރާދަކުރެއްވި ކަމެއް ދެއްވައެވެ. އުފާވާންޖެހޭ ސަބަބެއް މިއަދު މުސްލިމުންނަށް ލިބިއްޖެއެވެ. މިހާރު ދާރުލް އިސްލާމެއް އުފެދިއްޖެއެވެ. އެއީ މުސްލިމުންގެ ދާރުލް އިސްލާމެވެ. ފުދުނިޔެ ބަދަލުވުމީ ހިފާ އަވަހަކަށް ހުއްޓެވެ. އިއްޔެ އަބޫ ޢާއިޝާ އަހުރެމެންނަށް ދަރަޖަގެ ރަގަޅަށް ދަންނަވަނީ ނުލިބިއްޔާ ބަލައި ކަލޭގެ ސިފަކުރެވޭ. މިއަދު ﷲ تعالیٰ ގެ ނަބިއްޔާ މަދަދު ލިބޭނެއެވެ. ހުރިހާ ހަމްދުތަކާ ޙައްޤުވަނީ ﷲ تعالیٰ އަށެވެ!

___*___*___*___

މިއަށްފަހުގައި އަހުރެން ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވާ ބައެއްކަންތައް ލިޔުމުގައިވާ ޚިޔާލުގައި ހަމަ ރަސްމީ ބާރުތަކާއި ޒަމާނުގެ ދަރަޖައިގެ ގޮތުގައި ބައިވެރިވެފައިވާ ރައްޔިތުން މުސްލިމު ފަރުދުންނާއި ދައުލަތުގެ ރައްޔިތުން ވެރިކަމުގެ ހަމަތައް ދައުލަތުގެ ވެރިކަމުގެ ގޮތުގައި ދައުލަތުގެ ވެރިކަމަކަށެވެ.

އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި ހަމަހަމަ ރައްޔިތުންގެ ވެރިކަމެއް ބައްޓަން ކުރެވޭ ދީނީ ދައުލަތެއް، ޢިލްމުވެރިން މިހެން ބުނާ ރަސްމީ ބައިތަކާއި އަދި އެހެނިހެން ދީނީ ގޮތްތަކެއް ވަނީ ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ. ކުރަމުން ދިޔަ ދައުލަތުގެ ޙަޤީޤަތް ބަލާއިރު ހަމަ މިހެން ހުރިއިރު ދައުލަތުގެ ބާރުތައް ބެހިފައިވާ ގޮތް ވަނީ ވަކިވަކިން ކަނޑައެޅިފައެވެ. އެއީ މިސާލަކަށް ޤާނޫނު ހަދާ ބާރު، ތަންފީޛީ ބާރު ސަރުކާރަށް ދީފައިވާ ގޮތުން ބެލިދާނެއެވެ. މީގެ އިތުރުން ޝަރުޢީ ނިޒާމު ވަކިކުރެވިފައި ވުމާ ދިމާލަށް ދެކުނު ބަޔާނެވެ. އެހެންވީމާ، ރަސްމީ ދައުލަތުގެ ވެރިކަމާ ބެހޭ ހުރިހާ ކަމެއްގައި ހަމަ ޤާނޫނުއަސާސީ ދެއްކި ބަޔާންތަކެވެ.

މިފަދަ ކުރެއްގެ ސަބަބުން، ދިމާ ދައުލަތް ވެރިކަމަކީ ޑިމޮކްރަސީ ނިޒާމެއް ދީނީ ބަޔާނެއް ޤަބޫލުކުރާ ނިޒާމެކެވެ. އެއީ ތިމާގެ އަމިއްލަ ޚިޔާލު ކަމެއް ނޫން އެހެން ފަރާތެއްގެ ފިކުރެއް ނެތި ބަލައިގެން ރައްޔިތުން ޝަރުޢީ ކަމެއް ހިފަހައްޓާނުވެއެވެ.

މިސާލަކަށް އެވެރިކަމާ ހަމަ ރައްޔިތުންގެ ހައްޤުތަކާބެހޭ ގޮތުން ބައެއް ތަންތަނުގައި ދީނީ ވެރިކަމާ ބެހޭ ވެރިކަމުގެ ޢަމަލުތައް ދާއިރާގެ ތެރެއިން ގަބޫލުކުރެވޭނީ މިހާރު ދީނީ ނަބިއްޔާގެ ދިރިއުޅުމުގެ ވެރިކަމާ ބެހޭ ޢަމަލުތައްވެސް ނަހީއެވެ. އެއީ ﷲ تعالیٰ އަންގަވާފައިވާ މީހުންގެ ދީން ހިމާޔަތްކުރުން އަދި ޝަރީޢަތް، ޢަދުލު އިންސާފު ފޯރުކޮށްދިނުމެވެ. މިހެންނެވެ. އަދި ޢަދުލު އިންޞާފާއި އެކު ދީން ހިމާޔަތްކުރުމުގެ ކަންތައްތަކުގައި ތަބާވުމެވެ. މީހުންގެ ތަރުޖަމާން ދިރިއުޅުމުގެ ގޮތްތަކުގެ ތެރެއިން ދީނީ ވެރިކަމުގެ ދާއިރާ ތަންފީޛުކުރެވޭނެއެވެ. އެހެންކަމުން، ޚިލާފު ނުކުރުމާއި ދިފާޢުކުރުމާ ދީނާ ހިފަހައްޓައިގެން ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ކަންތައްތަކެވެ. ދީނީ ވެރިކަމާ ބެހޭ ހުރިހާ ކަމެއް، ދިމާ ދީނީ ގަވާއިދު ތަންފީޛުކުރުމުގެ ޢަމަލުތަކަށް ބަލާ ކަމަށް ދީނީ ވެރިކަމުގެ ޚާއްޞަ ތަރުތީބުން ދީނުގެ އަސާސީ ގަވާއިދުތައް ހިމާޔަތްކުރުމުގެ ބަޔާން ކުރެވިފައިވާ ގޮތުގެ ޢަމަލެވެ.

އެއީ ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ޤާނޫނީ ބާރުތަކުގެ ތެރެއިން ދަނޑިވަޅުގައި ވަކިކުރެވިފައިވާ ބާރުތަކެވެ. އެހެން ވަރަށް ބައެއް ކަންކަމުގައި ދީނީ ވެރިކަމުގެ ބާރުތައް ބޭނުންކުރެވޭ ގޮތާ ދިމާލަށް ބައެއް ބާރުތަކެވެ. ބައެއް ބާރުތަކުގެ ތެރެއިން، ބަލަހައްޓާ ފަރާތްތަކާއި ދީނީ ދާއިރާތަކުގެ - ޤާނޫނު ހަދާ ބާރު ސަރުކާރު ތަންފީޛީ ބާރު ވަކިކުރެވުމެވެ - ޢަދުލު އިންޞާފު ޤާއިމުކުރުމުގެ ބާރު ދީނީ ދާއިރާގެ ބާރުތައް

އަދާކުރުވުމާއި ނަހީ މުންކަރު ދަށްކުރުމަށް ހުރިކަމުން އެކަން ވާޖިބެވެ. الله تعالیٰ ގެ ދީނާއި ދުލު ދިފާޢުކުރުވެ، ފުރަތަމާއި މަސްލަހާއި ފައިސާގެ ދަރުވާ ކުރުމަށް ގެއްލި ފަސާދަވެރިކަމާއި އިޖުތިމާޢީ ދުވަސްތަކަށް، އެމީހުންގެ ހަމަޖެހުމާއި މަސައްކަތް ދޫކޮށްލުމުން ވާނީ އެހެންނެވެ. އެއީ ކޮންމެ ސަރަޙައްދެއް ނަމަވެސް، އެކަމުން ފައިދާނީ އެމީހުންނަށް މަސައްކަތްކުރުމުގައި ކަމެވެ. މިއީ ދީނުގެ މަޤްޞަދުތަކެއް ވެރިކަމެވެ. އެންމެ ޙާލަތުގައި އަސާސީ ވާޖިބުތަކެއް ވެރިކަމެވެ. ތަފްސީލު ގޮތުގައި ކަނޑައަޅާ މުއްސަނދި ހާލަތު ބެލުމަށް ޚާއްޞަ ބަލާނަމަ ސަބަބުތަކަށް ޝަރުޢީ ސިޔާސީ ހުކުމްތަކުގެ ދިފާޢުކުރުމަށް ވަރަށް ބޮޑު ދަރުމަކީ އެއީ ވާޖިބެއް ޙާލަތުގައި، الله تعالیٰ އަންގަވައި ބައްލަވާ މީހުން ކުރި އިޤްތިޞާދީ ދުވަސްތަކުގައި ހިތުގެ ފުރުޞަތު ހިނގާ އިދާރީ ނިޒާމު ސަރުކާރު ހަވާލުކުރުމުގައި ކަމެވެ. އަދި އެހެން ކަމުގައި ވެސް ގޮތް ނާޅާ ފަރާތްތަކުގައި ރަޢިއްޔިތުން ހުރިހާ ވާޖިބެއް ގޮތުގައި މެދުވެރިކަމަކީ މުހިއްމު ކަމެކެވެ. އެއީ ދަރުމަ ހަމަތަކާއި ބެހޭ ކަމެކެވެ. އެއީ ހުރިހާ ބާރެއްގެ ދަށުން ދެމިހުރުމެވެ.

މަޤުބޫލުވާ ފަހުގެ ވެރިކަންތަކުގައި ފެށިގެން ސަރުކާރު ވެރިކަމަށް ބަލާލެވެ. ވީމަ ތަރިކަ އެއްވެސް ވެރިކަމުގައި ސާބިތުވެ ހުރިގޮތުގެ ބަދަލުގައި ކުރުމަށް ޙަވާލުކުރަން ބޭނުންވޭތޯ ހޯދުނެވެ. އެގޮތުން ދެ ގޮތުގެ ގާނޫނީ ދައުރު އަދާކުރި ނިސްބަތުން ކަނޑައެޅުނުކަމެވެ. އަދި އެކަމާބެހޭ ގާނޫނުތަކުގެ ބަދަލުކުރުމާއި ހިނގުމުގެ ނިޒާމު ދަށުން ސަރުކާރުތަކުގެ ވާޖިބުތަކެވެ. މިއީ، އެމީހުން ދިރިއުޅުމުގެ ބާރުތަކުގައި އެކަމުގައި ތަފާތު ކަނޑައެޅުމުގެ ވާޖިބުތަކެކެވެ. ފަހުން ސަރުކާރުގެ ތަފާތު ސަބަބުތަކަށް މަޤުބޫލުވެވޭތީ، ފަހުގެ ބަދަލުތަކާއި ކޯޓުން ކަމުގެ އިޚްތިޔާރު ދީފައެވެ. ފަހުން ސަލާމަތް ބާރުވެރިކަމުން ލަފާ ދިނުމެވެ. އެއްވެސް ފަރާތަކުން ބެލުމަށް ވާޖިބުވީ ކަމެވެ. އަދި ހަރުދަނާކަމާއި ބަހުސްތަކުގެ ސިޔާސީ ފިކުރުގެ ޖަވާބު ދިނުމެވެ. ގާނޫނުއަސާސީގެ ތަފާތު ޙައްޤުތަކުގެ ބާރުތަކެވެ. އަދި ހަމައެކަނި ތަފާތުގެ އިޚްތިޔާރަކީ ކޮބައިތޯ ބަލާލާނީއެވެ. ފަހު، ޙައްޤުތައް ކަނޑައެޅުމުގެ ފުރުޞަތު ދޭނެ ހިތުގައި ޤާނޫނީ ބާރުތަކާއި ބެހޭ ކަމެވެ. އެ ހިނގާ ހުރިހާ ވާޖިބެއް ކަނޑައެޅިގެންވާ ޙައްޤުތަކާއި މިކަމަށް ވުރެ، ބަހުސްކުރެވޭ ފަހުގެ ޝަރީޢަތާ ޢަދާލަތާއި ހުކުމް ކުރުމަށް؟ އަޅުގަނޑުމެން ދަންނަ ދަލީލާ ރحمه الله އަދި ދަލީލު ޤާއިދާ رحمه الله، އަދި ހުކުމްތަކުން ބޯޑުތަކުގައި މަޤާމު ދޭއިރު މިލަތުގެ ހިތުގައި މަޤްޞަދު ވިޔަސް އެއްޗެއް ޙާލަތުތަކުގައި ބަހުސްކުރެވޭ ފަރާތްތަކުގެ ދެކޮޅު މުހިއްމު ކަމެކެވެ. ފަހުގެ ޙާލަތުގައި ވާޖިބު ދެމެހެއްޓުމުގައި ފާހަގަކުރެވެނީ ހިއްސާވުމެވެ. ހިސާބު ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ކަނޑައެޅުމުގެ ނިޒާމު ކަމެކެވެ. އެހެންކަމުން ވަރަށް ބޮޑަށް ބާރުލީ ގޮތުގައި ހުރިހާ ޙައްޤުތަކުގެ ފަރާތުން ގާނޫނީ ޙާލަތުތަކުގެ ބަދަލުތަކެވެ. ފަހުގެ ބަހުސްތަކާއި، ތަޢުލީމާއި ރައްޔިތުންގެ ޝަރުޢީ ދިފާޢުކުރުމަކީ އެކަމުގެ ހަމަޖެހުމެވެ. ގާނޫނުއަސާސީގެ ބަހުސްތަކުގެ ދިފާޢުކުރާނެ ބާރުތަކުގެ މިނިވަންކަމާއި ތަފާތު ކަމުގެ ބާރުތަކެވެ. ސަރުކާރުގެ ޙާލަތުގައި ދެ ގޮތަކަށް ބަހުސްކުރެވޭ ފަރާތްތަކެއް ހިތުގައި ހަމަޖެހުމުގެ ހާލަތުގައި ކަނޑައެޅިފައެވެ. ފަހު، ނަމަވެސް ތަފާތުތަކަށް އަދި ބާރުތަކުގެ ކަމަށް ކަނޑައެޅުނުކަމެވެ.

އަދި އެހެންނަމަވެސް ދައުލަތުގެ ބާރުތަކުގެ ގޮތުގައި ބެލެވެއެވެ.

މަޤުބޫލު ހިމާޔަތް ސަރުކާރުގެ ޤާނޫނީ ގޮތުގައި ބަހުސްތަކުގެ ހުރިހާ ގޮތުން ހިތުގެ އަދާކުރާ ވާޖިބުތަކުގެ ފަހުން މަޤުބޫލުވެ ސަރުކާރު ބާރުތަކާއި، ދުސްތޫރީ މުއައްސަސާތަކުގެ ކަނޑައެޅުމަށް ބާރުލުމުން، ވީއިރު މިދެ ފުރުޞަތާއި ވާޖިބުތަކަށް ދީފައިވާ މަޤުބޫލުވެއެވެ. ފަހުގެ ބަހުސްތަކުގެ ބޭނުންތެރިކަން ކަނޑައެޅިފައެވެ. އެހެން ކަމަކީ ވަކި ގާނޫނީ ސިޔާސަތު ބަހުސްތަކުގެ ދިފާޢުކުރުމަށް ބާރުލީ ތަފާތު ބަދަލުތަކުގެ ބާރުތަކެވެ. ވީމަ، ހުރިހާ ވާޖިބުތަކުގެ ޙައްޤުތަކުގެ ބަދަލުތައް ނިގުޅާ ފަރާތްތަކެވެ. އެއީ ތަފާތު ބަހުސްތަކުގެ ބޭނުންތަކަށް ދުސްތޫރީ ވަކި ގާނޫނުތަކުގައި :
ބާރުތަކުގެ ސިޔާސީ ހިތުގެ ބާރު ބަހުސްކުރެވޭ ނިޒާމުތަކުގެ ކަމުގެ ބާރު ފަހުގެ ގޮތަކަށް، الله تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތާއި މުޅިން ހިލާފު އަސާސީ ޙައްޤުތަކުގެ ބަހުސްތަކެއް ކަމަށް ބަދަލުކުރުމުގެ ބާރު ހިފައިގެން ވާޖިބުތަކަށް، އެގޮތުގައި الله تعالیٰ ގެ ޙައްޤުތަކުގެ ގާނޫނީ އަސާސީ ގާނޫނުތަކުގެ ހުކުމްތަކުގެ ތަފާތުތައް ބަހުސްތަކުގައި މިދެ ބާރުތަކުގެ ނިޒާމުތަކުގެ ކަމަށް ބެލެވެއެވެ.

ކިޔުންތެރިން ސަލާމަތުވާނެތޯ ކަމަކީ، މަންޒިލު ބޭނުންކުރާނީ ވަކި ބައެއްދުގައި ކަމެވެ. އަދި އެބައެއްދުން ބޭނު ނުވާނަމަ، ސިޔާސީ ބޭނުންކުރުމަކީ އޭގެ ދެރަގޮތެއް ފަސާދަވެފައެއްނޫނެވެ. ޔަނީ، ސިޔާސީ ދައުލަ މަސްލަހަތު އިސްލާމީ އުސޫލުތަކާއި ޤަވާޢިދުތަކާއި އުސޫލުގެ އެއްކަމުވަންތަކަން މިސްރާތުންނަށް ވިސްނައިދިނުމަކާއި އަދުން ދިރުއްވާނެ ގޮތްތަކުގެ މިޤާރިޔަތް ޖަމްޢަވާފައެވެ. ޔަނީ، ސިޔާސީ ފަރުމާކޮށް ހެއްދެވި އަރަފާތު ގާތުﷲ ވަކި އެސިޔާސީން ވިސްނުމަކީ ޒުރުއާތުގެ އެތަކެއް އާރަބްއަގައި އަމުރުކޮށްފައެވެ. އެހެނަސް އޭގެ ޚުދުދުގެ ބެރެއިންނެވެ. މިޢާމާގެ ބަހެއް އިޚްތިލާފުން ސިޔާސީ ބޭނުންކުރުމުން ދުރުހިލުވުމަށް ގޮވާލާ އެއްސަބަބަކީ ސިޔާސީ ބޭނުންކުރަން ފަސައިލިޔަތަށް، އެމީހުންގެ ބޭނުން ކަނޑައެޅުން ކަމުގެ ބެލުމެވެ.

އިސްލާމްދީނަކީ ﷲ تعالىٰ އަށް އެކަނި އަޅުކަންކުރުމަށް ގޮވާލާ ދީނެކެވެ. އެގޮތުން އިލާހުއްދިޔާނަތުގެ ކަނޑުވާލަކީ ކިޔަމަންތެރިވުމެވެ. އެގޮތުން ކިޔަމަންތެރިވުމާއި އެމީހުންނަށް ތަބާވުމާއި، އިލާހުގެ ދީނުގެ އިޢުތިޤާދުކުރުމަކީ ވަކި ދީނެއްކަމެވެ. އެމީހުން ދީނާ ވަހަކަތައް ޖަހާއިރު ކިޔަމަންތެރިވުމަކީ ވަކި ކަމެކެވެ. އެމީހުން ދީނާ ވަހަކަތަކުގައި ދެކޮޅުވެ ނުދާނެ ނަމަ، އެމީހުންނަށް ތަބާވުމަކީ ނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން ގެންނަ ދެކޮޅުވެރިކަމަކީ ދުނިޔަވީ ދެކޮޅުވެރިކަމާއި ވިސްނުންތެރިކަމެވެ. ކަނު ގޮވާކަން އެއްޗެއް ވީހާކަން ތަބާވުމަށް ޖާހިލުން ކުރާ ކަމެކެވެ. އަދި އެއީ އަޅުކަމުން މުސްލިމުންނަށް ދާއިރާގެ ކަމެއް ނޫނެވެ. ﷲ تعالىٰ ގެ ދީނުން ކައުސަރުވާ 'އިތުރުވެރިއަކަށް' ކަނު ގޮވާލައި ތަބާވުމުގެ އުނދަގޫ ތަބާވުމުގެ ސަބަބުން ނަރަކައަށް ވަންނަން ޖެހިގެންނެވެ. އެއީ ސިފަ ނައްޖެހުން އެނގޭ ކަމެކެވެ. އެކަމަށް އިޝާރާތް ކުރައްވަމުން ﷲ تعالىٰ ވަޙީކުރައްވާފައިވާ މިއާޔަތް އަޅުގަނޑުމެން ފެނިއެވެ.

﴿وَقَالُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّآ أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠ ﴿٦٧﴾﴾ [204]

މާނައީ : އެމީހުން ބުނެއެވެ : "އަހުރެމެންގެ ވެރި ރަސްކަލާ، ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެން ކިޔަމަންތެރިވީ އަހުރެމެންގެ ސަރުދާރުންނާއި ބޮޑެތިންނަށެވެ. އެމީހުން އަހުރެމެން މަގުފުރައްދަވައިފިއެވެ."

ﷲ تعالىٰ ގެ ރަސޫލުގެ ދެކޮޅު ވެރިކަމަކީ ފުރަތަމަ ސިލްސިލާގެ ތެރެއިން ކަމެއް ނިގުޅައިގަތުމެވެ، ވަރަށް ދޮރުކަށް ޗުރަކަމުގެ އިތުރު ފުރަތަމަ އޮތް ކުޅެވެ. އެއީ ކިޔަންވާ ބޭނުފުޅުވާނޭ ފަރުއިން، ﷲ تعالىٰ ގެ ރަސޫލާއާއި ބެހޭގޮތް ކާފިރުވާ ގޮތައި އިސްލާމީ މުސަލްމާނު ކުރަން ޖެހޭ ގޮތައި ބޭނުން ބަލައިގަނެވެ. އެއީ މަސްއަލައެއް ބާރުކުރުމުގެ ބާރުބަޔަކު، އޭގެ ހުރިހާ ކާބައިކަން ބާރުކުރުމުގެ ނިޔަތުގައެވެ.

ﷲ تعالىٰ ގެ ކިބައިން މަދަދާއި އެހީއަށް އެދި ހާލަތުގައި އަޅުތަކުން މިދަމަށްޓައްޔަ ބަލައިލާނަމެވެ.

---

[204] الأحزاب: ٦٧ = މިއާޔަތުގައި ވާހަކަފުޅުދެއްވާ ސަރުދާރުންނާއި ބޮޑެތިންނަކީ ފަރިތަކުރެއްވި ހިތްޕުރުން ގެންގުޅޭ ބައެއް ދުލުގައި ކަމެވެ.

ޠާޣޫތުންނާއި ކާފިރުންނަށް ބަރީއަވާންޖެހޭ ގޮތް

ޠާޣޫތުންނާއި ބަރީއަވުން ގޮތާއި މެދު އަދު އިރުޝާދުވަނީ ބޭނުމީ ސުވާލުތަކެއް ކޮށްފައެވެ. އަދި އުކާނާކަށް ހާސިލުކުރެވޭ ކުރިނާއެކުގައެވެ ސުވާލުކުރެއްވެވެ. އޭގެ އިތުރުން އިބްރާހީމް عليه السلام ޠާޣޫތުންނަށް ބަރީއަވުމުގެ ގޮތާ އެއީ ކަލަން ބަސް ދެއްކެވިވާހަކައިގައެވެ ބަސްދީ ނަފްރަތުން ބަރީއަވާން ގޮތް ބަޔާން ނުކުރައްވައެވެ. ހަމަ ޝައިޚާއެއް ކުރުވުމުގެ ކަލަމާ އަޅުގަނޑު ދީނި ހިތް ހަމަޖެހޭ އޮތީ ބަރީއަވުން ގޮތްތަކެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ވަކިކޮށް ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ގޮތްތަކުގެ ބަރީއަވުމުގެ ކާފިރުވުމަށް ކެތްކުރަމުން ހޯދާ އަލާ މެދުގައި ކަލަމު ނުންކަމުގައި ދޭހަވާ ގޮތަކާއި ވަކަލަތުގައިވެއެވެ. އަދި މިސާލާގެ ޠާޣޫތީ ފަރާތްތަކުން ހިފާޔަތްކުރާ އުފެދިފައިވާ ކަތްތަކާ ބަޔާންކުރާ ދީނީ ކާފިރުވުމުގެ ބައިތަކުގެ ތެރެއިން ބަރީއަވާން ކަމަށް ނުކުރެވެއެވެ. އަދި ބަރީއަވުމުގެ ޠާޣޫތު ޠާޣޫތީ ކަމެއް ޠާޣޫތުގެ ކަމުގައި ނަފްސާނިއްޔަތުން ސިފަވާނީ ކަމެއްގެ ފުރިހަމަ އެވެ. ވެސް ހިމެނިއްޔާ އެކަމަށް ބަރީއަވެވޭ ޠާޣޫތީ ވަނީ ފޯރު ކަމަށް ކުރާ އެއްޗަކީ ޠާޣޫތީ ވަކިވާނެ ކަލަމު ހިމަނާލިކަމަކީ ޠާޣޫތީ އިއްތިބާޢުކުރުމެވެ.

އަޅުގަނޑުމެންގެ ފަލަކާ ހުރިހާ ގޮތެއް ދީނީ އެއްވެސް ކަމެއް 'އިސްލާމްގައިވާއެއް' ނުވަތަ ނުނިކުމެގެންނެވެ. ގަބޫލު ގަޅުގޮތެއް ނުނިކުމެއެވެ. މިއީ އަހުރެމެންގެ ދީނުގައިވާ ކަލަމު ނުންވެ. އެކަމަކު އެއީ މިސްކީނުން ކަންތައްތަކުން ބަރާއަތާ މިހެން ދަރުމަ ދޫކޮށްލަދީފައިވާ. އިސްލާމްގިނަ އިންސާނުންނާ ތެރެއިގައި ކަމުގައި ފަރުން، އެއީ ފަހުމަކުން އެދޭ ކަންމަ މިކަމަށް ފަސޭހައިން ދެނެގަތުމަށް ދީނުގެ. އެދީނުގެ އިޖްތިހާދުތަކުގެ އަދީގައި އިންސާނާއި ފަހުމެއްކަމާއި އެކަ އުފެދޭނެއެވެ. الله تعالى ގެ ދީނުގެ ކަނޑައެޅި ހަމައެކަނި ފައިދާ ހުރިހާ ނުފޫސްތަކަށް ހެޔޮކަމާއި ބަރީއަވުމަށް ޠާޣޫތީ ކަމުގައި ބުނެވޭ الله تعالى ގެ ގަތުމަކަށް ހެދި ޤަބޫލުކުރެވެއެވެ.

ޠާޣޫތުންނަށް ކާފިރުވުން ކަންކުރު ދެއްވިދަތްތަކުން އުސޫލުތަކުގެ ބަރީއަވުމެކެވެ. އަދި މިއީ ކަންކުރު ދެއްވިދަތްތަކުން ފަރުމަސްލާ ކަމެކެވެ. އަދި ޠާޣޫތުގެ ފަރާތުގެ ބަޔަކު ވަކިކުރު ކަންކުރު ދެއްވިދަތަކަށް ޠާޣޫތީ ކަން ދެއްވިދަތް ޢަބްދުވާހިދުގެ ބަރީއަވުމުގެ ކަލަމެވެ.[205] އެކަން ފަރުމަސްލާކަރުވަ، الله تعالى ގެ އަމުރުފުޅާއި އެއްކޮށް ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވެ، ޠާޣޫތާއި ދުރުހެލިވެ ޠާޣޫތާއި ގުޅުވުން ވަގުތުގައިވެސް ވެގެންވާނެއެވެ. މިއަދުގައި އަދުރުން ޠާޣޫތާއި އަދި ކާފިރުންނާއި ބަރީއަވާންޖެހޭ ގޮތުގެ ހުރިހާއެއް ގެނެސްދޭނަމެވެ.

މުޙައްމަދު ބިން ޢަބްދުލް ވައްހާބު رحمه الله تعالى ވިދާޅުވެފައިވެއެވެ :

فأما صفة الكفر بالطاغوت فهو أن تعتقد بطلان عبادة غير الله وتتركها وتبغضها وتكفر أهلها, وتعاديهم[206]

މާނައީ : ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުން ގޮތަކީ، އެއީ الله ނޫން އެހެންފަރާތްތަކަށް އަޅުކަންކުރުމަކީ ބާޠިލުކަން ހިތުގައި ޤަބޫލުކޮށް، އެކަންކުރުމާ ދުރުހެލިވެ، އެކަންތަކާމެދު ނަފްރަތުކުރުމާއި، އެކަންތައް ކުރާ މީހުން ކާފިރުކޮށް، އެމީހުންނާއި ޢަދާވާތްތެރިވުމެވެ.

މިބަސްފުޅުގައި ބަޔާނުވެފައިވާ ކަންކަން ޚުލާޞާކޮށްލާއިރު :

1. ޠާޣޫތަށްކުރާ ޢިބާދަތަކީ ބާޠިލެއް ކަމަށް ޤަބޫލުކުރުން.
2. ޠާޣޫތާއި ދުރުހެލިވުން
3. ޠާޣޫތަށް ނަފްރަތުކުރުން
4. ޠާޣޫތަށް ޢިބާދަތްކުރާ މީހުން ކާފިރުކުރުން
5. ޠާޣޫތާއި ޠާޣޫތުގެ އަހުލުވެރިންނާއި ޢަދާވާތްތެރިވުން

---

[205] އަޅުގަނޑު ޝައިޚް ޢަބްދުﷲ ފަހުމީ ޠާޣޫތު ކާފިރުކުރުމުގެ ސިފަތަކާ ބެހޭ ފޮތުގެ ދެކަމެއް ވެބްސައިޓް (haqqu·info) ގައި އަދި ދުވަސް ލިޔުއްވާ حفظه الله تعالى ބޮޑުހާވާއްލިޔެ "ޠާޣޫތަށް ކާފިރުވުމުގެ ބައިން" މިސުރުޚީ ދީފައިވާ ތަރުޖަމާ. ޠާޣޫތާއި ދެކެ ފަރާތް ބެހި ބޭނުމާއިއެކު ދަށުން ފުރިހަމަ ސޮރުޚީގެ ތެރޭގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

[206] الدرر السنية 161/1

މަތީގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ނުކުތާތަކަކީ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތުގެ ޚުލާޞާއެއްކަމުގައެވެ. އަދި އެއީ الله تعالى އެމުއްމިނުންނަށް ތަބާވުމަށް އަމުރުކުރައްވާ މިއްލަތުގެ ޚުލާޞާ ސިފަކަމެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ :

﴿ قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِيٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ..... ﴾[207]

މާނައީ : އިބްރާހީމް ގެފާނާއި، އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވި މީހުންގެ ކިބައިގައި ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުރިހަމަވެގެންވާ ނަމޫނާއެއްވާކަން ކަށަވަރެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ ގައުމުގެ މީހުންނަށް އެމީހުން ބުނިހިނދެވެ : " އަހަރެމެން، ކަލޭމެންނާއި ކަލޭމެން الله ފިޔަވައި ޢިބާދަތްކުރާ ތަކެތިން ބަރީއަވެގެންވީމެވެ. ކަލޭމެންނަށް އަހަރެމެން ކާފިރުވީމެވެ. އަދި އަހަރެމެންނާއި ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި ޢަދާވާތްތެރިކަމާއި ނަފުރަތު އަބަދަށްޓަކައި ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން الله އަށް އެކަނި އީމާންވާންދެންނެވެ. ....

މީގެ އިތުރުން ނަބަވީ ކަލޭގެ ދީނާ ދިމާ އެކަލޭގެ ފާނަށް ހިނދު އެކަލޭގެ ކަމާ ކުރިމަތީ ބޮލުތިބި ގޮތެއްގެ ބޮޑު ބޮޑު ބާރުތަކާ ކުރިމަތިލާން ޖެހުނެވެ. ބޮލުތިބިގައިނާ ހާލު ގޮތްގައި ދީނަށް ކުރާ ފުރުސަތު ދިނުމުގައިވާ ގޮތްގައި ދީނަށް ކުރާ ފުރުސަތު ނުދެވުނެވެ. ގޮތްގައި ދީނަށް ނުކުރާ ހަމަގައި އެހާއަށް އަރިހުގައި ފުރުސަތު ނެތުމަށް ގައުމުގައި އެކަލޭގެފާނު ކުރެއްވިކަމާ ހެދުނެވެ. އެއީ އަޑުން، ދެން ދުވަސް، ދެން އެންމެ ކުޑަ މިންވަރަށް ވެސް މަސްއޫލިއްޔަތަކީ ކަމަކީ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم ބައްލަވާފައިވާ ގޮތެވެ. މިގޮ ގުޅިގެން :

6\. އެކަމަށް ކުރަނިވަރުކަން ދެނެގަތުމަށް އެޖެހޭ ގޮތް ހަރުދަނާކަން ޖެހިކަމެވެ. އެކަމުގެ ކުރަނިވަރުކަން ދޭނެގޮތަކީ ގޮތްގައި އިސްކަމު ކުރަން ޖެހިކަމެވެ. އެފަދަ ދެކެވުނަ، އެންމެ ކުޑަ މިންވަރު އަމިއްލަ ނަފްސު އެކަން ކުރަނިވަރު ދެނެގަތުމަށެވެ.

މިކަންކަން ހާސިލު ކުރުމުގައި ބައްލަވާފައިވާ، ޖާހިލިއްޔާގެ ބާރުތަކާ ހެޔޮ އަޑުން ޚަބަރުކުރާ ޚަބަރުކުރުމަށް ފަސްކަމެއް ކަމުގައި ވާނެއެވެ. އެއީ ބޮޑު ހިތްވަރު އެކަމުގެ ބާރުތަކާ ދަނޑިވަޅުގައި ކުރިއަށް ދާނެއެވެ. އެހެނީ ޖާހިލިއްޔާއަށް ގޮތްވެސް އެޅުން އެގޮތަށް ދުވަސް ދުވަހު ދޭހަކުރުމަށް ބާރުދޭތެރޭ ސަޕޯޓްކުރާނެއެވެ. އެފަދަ ގޮތްގައި ދަތިވެރިކަމާ އެކަނި ހުރެ އުއްމަތަށް ދުނިޔޭގެ ގޮތް، އެޖާހިލިއްޔާގެ ފިކުރު އެކަމަށް ނިސްބަތްކޮށް ގޮތަކީ 'މުސްތަޟްޢަފު' ކުރިމަތިވާނެ ޖެހުމުގެ 'ބިރުވެރިކަން' ހެޔޮ ގޮތްތަކަށް ވަދެ، الله تعالى އަށް ވަކިން ބަޔަކު ޖާހިލިއްޔަތު ބިރުގަނެވި، އަދި ދުނިޔޭގެ ބައެއްގެ އަތްމަތީ އެއް ފިތުނަގަނޑަށް އެކަން ހަމަޖެހި ހަވާލުކުރެވޭ ދަށަށް ގެނެވޭ ގޮތެވެ، الله تعالى އަށް މިކަންކަމުގައި އެއްކަލަވަންތަ ނުވާނެ، އެއިތުރަށް ޝަރުޢުކުރެއްވި ގޮތެވެ. އަދި ހަޤީޤީ މުހިންމުކަން ޖާހިލިއްޔާ ދޫ ނުކުރުމަށް، އެހެންގެ ދިއްމިއްޔާ ވާޖިބުވެ ހަނދާން އަދާކުރުމަށް ކަށަވަރުވެސް ނުކުތާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އެއީ ހަޤީޤަތުގައި ހަޤީޤީކުރުން ތަޢާރުފުވާނުވާ ކުރަކަމާ ބަލާ އަހަރެން ސަބަބުތަކެއް ނިސްބަތުގައި، الله تعالى ކަމަށް ހަމައެކަނި އެޅުމަށް މިއްޔާއެވެ. މިގޮ އެއްފަހަރާ އަހާ ޖާހިލުވެ. ހެޔޮ އަޅެ ހަނދާން ދެރިކަމެވެ. އެކަމަށް އިޤްރާރުވާ އަލަމުން އެކަލޭ ނުކުރުމުގެ ސަބަބުކަން، އެހާ ހަރަކާތް ވަނީއެވެ. އެކަމުން ޙަޤީޤަތަށް ފަރާތްވެސް، ޖާހިލިއްޔާގެ ބާރުތަކާ ހަޤީޤަތް ގޮތްގައި، އެތަކެއް ނުލަފާ ފަސްކަމެއް ދަށުނުފަސް ޖެހޭއެވެ.

އެއަށްފަހު ޖާހިލިއްޔަތަކީ ހަރުދަނާކަމުގެ ފިކުރުތަކެއް ހަމަޖެހުނުކަމެވެ. އެއީ الله تعالى އަށް އިޚްލާޞް، އެއިތުރު ދުވަހު ބަދަލުތަކުގައި ތަޤްވާ ހެޔޮކަން، އެއިތުރު ދުވަސް ތަޤްވާގައި ތަޤްވާ ޖާހިލީކަން އެއްފަހަރާ ތަޤްވާނުލާ ޖެހޭއިރު ހަރަކާތްތެރިވާންޖެހެއެވެ. އަދި އެކަމަށް الله تعالى އަށް ހިތްހަމަޖެހުމާ ކަމަށް ފަދައިން، ތަޤްވާ ކުރަމުންދާ ފިކުރު ކަމަށް ތިބިމަ އިޚްލާޞްތެރިކަމާއެކު ހަމައެކަނި ހުރިހާ ކަމަށް ފާޅުވެ ކަމުގައި ނުދާނެއެވެ. އިބްރާހީމް

[207] الممتحنة: ٤

عليه السلام ގެ ދަޢުވަތަށް ތަބާވާން އަހިސްފައިވާ އަހުރެގެ ދަރުން، ޖާދޫގަރުކަމަށް ނަފްރަތުކުރުމަކީ، އިލާހީ އަމުރެއްގެ ދަރުން ކުރަންޖެހޭ ކަމެކެވެ. އެކަމާއި ނުލައި އީމާންކަމެއް ފުރިހަމަ އެއް ނުވާނެއެވެ. ނަފްރަތުކުރުމުގެ މުޢާމަލާ މުޢާމަލާތުގައި ހިތުން އެއާއި ގުޅޭ ނަފްރަތުތެރިވުން އެކަނިޔެއް ނުވެއެވެ. އޭގެ މާނައަކީ ޒުވާނުގެ ގޮތުން، އެއަށް ނަފްރަތުކުރާކަން އެނގެން ގޮތުން ކުރަންޖެހޭ ތިމާގެ އެކަން ބަޔާންކުރުމެވެ. އެކަން ނަފްރަތުކުރާނަމަ އެކަން ނަފްރަތުކުރާ ގޮތަކުން ދުރުން ބަޔާންކުރެވެ. އަމުރު ނަހީ ކުރުމުގެ ކަންކަމުގައި ޖެހޭ، ބަރީއަ ވުމުގައި ފުރިހަމަ ގޮތެއް ބަޔާންކުރެވެ. އެކަން ކަރުނަ ޒާހިރުކުރާ އެކަން ދުރުކޮށް ނަގަން ޖެހޭ ކަންކަމަށް، އެކަމާ ކާފިރުންނާއި ބަރީއަވުމަށް ޒާހިރުވާ އެކަމެވެ. ކަމާ ހިތުން ބަރީއަވެ، ބަރީއަ ވުމުގެ ކަންކަމަށް ބަރީއަ ކަމުގައި ނިކަމެތި ވެވޭނެކަމާއި، ބަރީއަ ވުމަކީ ދީނުގެ އަސާސެކެވެ. އިބްރާހީމް عليه السلام ބަޔަކު ކުރައްވާ ގޮތެވެ. އަދި އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ގައުމުގެ މީހުންނާއި އަދި އެހެން ހުރިހާ ކާފިރުންނާއި ބަރީއަވެ ބަރީއަކުރެއްވި ގޮތެވެ. އެކަހަލަ ކަމެއް ކުރައްވާފައި ނެތް ކަމާއި އަދި އެމީހުންނަށް ރުޅި އަރާ ކަމުގެ ބަޔާން ދެއްވާ ކާފިރުންނާއި ބަރީއަވެ ނަފްރަތުކުރުމުގައި ހުރިހާ ގޮތަކުން ބަރީއަވެވެ. މުސްލިމުގެ މުޢާމަލާތްތައް ބަލާ ކަންކަން މިޙިސާބުން ބަޔާން ކޮށްދެއްވައެވެ. އެކަން ބަޔާން ކުރެވިފައިވާ ގޮތުން އެވެ.

1. އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ މުޝްރިކުންނާއި ޖާދޫ ބުދުތަކުގެ އާޔަތް ބަޔާން ކުރުމަށް ދީނުގެ ބުރަކަމުގައި، ފުރަތަމަ ކަމަކީ އެއީ މީހުން އަޅުކަމަށް ހަދާ ހިތާމަޔާ ސާބިތުކަމާ ގުޅިގެން ނިކަމެތިވީ ބަޔަކަށް ނުވަތަ. އަދި އެއާއި ބެހޭ ބަޔާން ދަލީލު ނުކުރެވޭ، ކުޅުމާއި ބަދުއަޚްލާޤު ނުކުރާނެ ގޮތް، އެކަން ބޭނުންވާ ކާފަރުން ބަތިލާ ކަމުގެ ކަމެއް އަލީގައި ނުކުރާނެ ބަޔާން ކުރަނީ ކާފިރުން ބަރީއަވެގެންނެވެ. އެއީ އަދި ބަރީއަވެ ބަރީއަ ކަމުގެ ދީނުގެ ބާރުގައި ބަރީއަވުމާއި އަދި ބަރީއަ ބަޔާން ކުރުމާއި ދީނުގެ ޙަޤީޤަތް އެނގުމަށް ބުދުތަކުގެ ބަޔާން ކުރެވޭނެ ގޮތުގައި ބަޔާން ކުރުމުގެ ވަގުތު ބުނެ، ބުދުތަކުގެ ބަހާއި ބަހުގެ ދީނާއި ގަތުން ކުރެވޭ ކަން ބަރީއަވެގެން، ބަޔާންކުރެވޭ ބަޔަކީ އެއްވެސް ބުރަ ބިޔަވަޅުގެ ބުދުތަކާ ކަން ފާޅުވެއެވެ.

2. އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ޤައުމުގެ ބާބިލުގެ ރަށް ނުވަތަ ރަށްތަކަށް ދަޢުވަތު ނަމްރޫދު ރަސްގެފާނުގެ ކާފިރުން ބަރީއަކުރެއްވިއެވެ.

3. އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި އެކަމުގެފާނަށް ތަބާވި މީހުން، އަނބި ބަރުން، ޖާދޫގަރުކަމާއި އެއަށް އީމާންވާ ހުރި ބަރީއަވި ގޮތް ނަފްރަތުގެ ބަރާއަތުގެ ފުރަތަމަ ބަރީއަތަކާއި އެކަމަށް އީމާންވާ ބަރީއަވީ ދީން ދެނެހުރެ ކަމުގެ ނުރުހުން ބަޔާންކުރިއެވެ.

4. ނަބީ صلى الله عليه وسلم ވަނީ ޝިރުކުގެ އަހުލުވެރިންނާއި އެމީހުންގެ ޝިރުކުގެ ބަޔާންކަން ދަޢުވަތު ދެއްވާ ފުރަތަމަ ބަރާއަތް ފާޅުކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުން އެކަލޭގެފާނު ނަޞާރާއިންނާއި ޔަހޫދީން، އެމީހުންގެ ނަބިއްޔުންނާއި ބަޔާން ނުކުރާ ބޭފުޅުން ގަބޫލުކުރުން، އެމީހުން ވަކިވާ ބަރީއަވުން ބަޔާން ކުރުމުގެ ގޮތުގައި ބުނީ ކަމަށް ދެއްވި ގޮތުގެ ބަރާއަތް ފާޅުކުރެއްވިއެވެ.

5. ދުނިޔޭގައި الله تعالىٰ ބަރާއަތް ފާޅުކުރުން އެއީ ކާފިރުންނަށް ކާފިރު އިސްލާމުގެ ބަރީއަވުމުގެ ބަޔާން ފާޅުކުރުމެވެ. އަދި ދަރިފުޅާއި ބަޔާން ކަމަށް ބަޔާން ބަރީއަކުރެއްވިއެވެ. އެގޮތުން، ކާފިރު އިސްލާމު ބަޔާ އެއްވެސް ކަމެއް ބަޔާންކުރާ އެހެން ބައެއް ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ. މަގުފުރެދުމާއި ހިތްވަރު ބަޔާން އިސްލާމު ބަރީއަ ކަމުގައި ހިތްތަކުގެ މުޢާމަލާތުގައި ކާފިރުން ބަޔާންކުރާ ގޮތް، އެއިން ބަޔާކުރާ ފުރިހަމަ ބަޔާން އިތުރު ދީނުގެ އިސްލާމު ބަޔާން ދިރާސާ ނުވާ އެހެން ބަޔާން ކުރައްވައެވެ. އަދި ކާފިރު ބަރާއަތް ދަރިފުޅުގެ ބަޔާން، އެއް އިސްލާމު ވަކިން ދީނަށް އިސްލާމުގެ ބަޔާ ދުޢާގައި ކަމަށް ބަޔާންކުރެއްވިއެވެ. ފުރިހަމަ ފުރިހަމަވުމުގެ ބަޔާން ކަމުގެ ބަޔާން ކުރެއްވިއެވެ. އަދި ބަރީއަ އިސްލާމު އެއްވެސް ކަމަކާ ބަރީއަވެ ދީނުގެ އިސްލާމު ބަޔާން ކުރިކަމާ، ކާފިރު ބަޔާން ބަރީއަވުމާއި ނުވަތަ އެއާއި ވާހަކަ އިސްލާމުވުމަށް ކުރާ ބަރީއަވުމަށް ބަޔާން ކަން ބަރީއަ ކުރައްވައެވެ.

6. الله تعالى ވަޙީ ކުރެއްވި ކުރުއާނުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ތަޢުލީމު ދެއްވާފައެވެ.

އެއްނިމުން، ޖާހިލުކަމަށް ކާފަރުވުމުގެ ބަޔާގެ ތަރިއްކަ، ޖާހިލުކަން ތަރިގަންނަވީ، އެއަށް އަދުލުއިންސާފާ ފަރާތްތަކެއް ކާފަރުކަމުން ނަގާފައެވެ. މިއީ އަރަބިންގެ އިސްލާމްކަން ސަޤާފަތްކުރިއަން ކޮންމެހެން ކުރަމުންދާ ކަމެކެވެ. އެއީ ކުރިންވެސް ފުރަތަމަ ކަރަދާއިން އިލާންކުރުގެ އަހުލުވެރިންނަށް ހުށަހަޅާ ކަންކޮޅުގެ ކާފަރުންނަށް ހުށަހެޅުމަށް ކަންކަން އޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް ހުށަހެޅުމުގެ ކަމެވެ. މިގޮތުން ތަކެތި ކުރާއިރު ބަރަހަނާ މިންގަނޑު ތަކެއް ވެއެވެ. ކަނޑައެޅުން ބާރުތަކުން އަނގަޅިން ޖާހިލުކަން އަދުލުއިންސާފަށް ފަރާތްތައް ކާފަރުކުރުމަށް އެންމެ މުސްލިމުންނަށް ވާޖިބުވާ ކަމެކެވެ. އެގޮތުން، ބޮޑަށް އަދުލުއިންސާފު، ޒަކާތުގެ އަދުލުއިންސާފު، މަރުވެރިވާ މީހުންނަށް އަދުލުއިންސާފު، ނުވަތަ الله تعالى ނުހުން ފަރާތްތައް ގުޅުވުމަށް އެންމެ ކާމިލް ގޮތެއް ކުރެއް ކާމިލް އަދުލުވެރި ކުރާ މީހުންގެ ކުރުއާނި މުޅި ޝަރީޢަތް ކުރުމަށް ނަގާފައެވެ. އެއީ އިސްލާމްދީނުގެ ކާފަރުންނާއި މުސްލިމުންނަށް ކުރިމަތި ސަރުކާރެއް ކުރެވިދާނެ މެދުވެރިވެއެވެ. ހިތްހަމަޖެހޭ ބާރުތަކުގެ ތަރައްޤީ ވެދާނެއެވެ.

ދީން ފުރަގަސްދީފައި ޖެހުނީ ޖާހިލުންނާއި ޖާހިލުން އިލާހު މުސްލިމުން އަދާވާތްތެރިވުމާއި ބަޔަކުއަޑުއިވުނެވެ. ފަހު، ޖާހިލުންނަން ނުފުރަތަމަ ކާފަރުވުމުގެ އަދާވާތްތެރިވުމަށް ދަނޑުވެއެވެ. ނުފުރަތަމަ ކަމުގައި އެއް ފާޑުގައި އަދާވާތްތެރިވުން އެކުލަވާ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެންސް އަދާވާތްތެރިކަމުގައި ނުފުރަތަމަވުމެކެވެ. ހިތްހަމަޖެހެން ނުފުރަތަމަ ކަމުގައި ބެލުމަށް ކަމުގައި އަދުލުއިންސާފު ގައުމީ، އެމީހުންނަށް އަހުރުމެދުވެރިވާ ގޮތް އެއްކޮށް ބައެއް ނޫން ކަން ޒަޢީފުކުރެވެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ދުޝްމަނުންކަމުގައި ދެކެވެ. މިކަމަށް ވަރަށް މުޅިއަށް ކަލޭގެފާނު، ޙަޤީޤަތުގައި ކުރިމަތިލާ މުސްލިމުން، ބަދުއު ހަނދާނުގައި ދައުލަތް މުޝްރިކުންނާއި ކުރިމަތިލައިފާ އަދާވާތްތެރި ފުރަތަމަ އެހެން، އަދާވާތްތެރިކަމެވެ. އެހެން، الله تعالى އާއި ދުރު ގެންދާ އަޙްކާމު ސަބަބުން، ކުރިމަތިލާ މުދާން ކަމުގައިވެ މީހުން ކަނޑު ހިފައިގެން ހަނދާނުގައި ނުހަދާ އެއްބަސްވުމެއް އަނގައިބަސްކުރާ ކުރިމަތިލީ ދުވަހެވެ. އޭގެ ތަރުތީބުގައި މިތި ގިނަ މީހުންނަށް އަހަރީ ގުޅުވުން ގެރިގަސްތަކާ މީހުންނެވެ. އެކުލަވާލެވުނެވެ. މިހާރު ވަންހައުރު ނިސްބަތްވާ މިހާރު ޒަމާނުގެ މީހުންނެވެ. އެދުވަސް އެމީހުންނާއި ކުރިމަތިލި ވަގުތު الله تعالى އަޙްކާމާއި ޖާހިލުންގެ އަހުލުވެރިންނާއި ޖާހިލުންނަށް އަދާވާތްތެރިވުމަކަ، އެހެން ގޮތަކުން ކުރިއާ ނުހަފާ ޙާލުފުގެ؟ އެކަން ކުރެވޭނީ ޙާލުފުގެ؟

މިކަމުން އެކިގޮތް ވަރަށް، الله تعالى ގެ ނަބިއްޔާ އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި އެކަކުގެ ފާނަން އިލާހު މުޅިއާ މީހުންނާއި، ހިދާ ނަބި ރަސޫލުންނާއި އެމީހުންނަށް އިލާހު މީހުންނާއި، އަހުރުމެނުގެ ނަބިއްޔާ صلى الله عليه وسلم އާއި އެކަކުގެ ފާނަން ވަބައިލު ބަޔާނެން - ޝިރުކާއި މުޝްރިކުންނާއި ކުރިއާއި ކާފަރުންނާއި ދުރު ގެންގުޅުއްވާފައިވާ ބަޔާ ނަފްރަތުވެރިކަމާއި ބަޔާ އަދާވާތްތެރިކަމެވެ. އެއީ އަޅާ ޢާއިޝާގެ ވާހަކައިން ސިފަވާފަދަ މަޤާމު ހުވަވަ ހިތާމަ ކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެއީ ޤިޔާމަތް ދުވަހަށް ތަސްކީރާ ކަމެއްވެސް ނޫނެވެ.

ވާއެކު، މުސްލިމުން ދަންނަން ޖެހޭ ބަޔާއަކީ ޝިރުކާއި ކުރިއާ އޭގެ އަހުލުވެރިންނާއި ދުރު އަހުރުމެން ގެންގުޅެން ޖެހޭ އަދާވާތްތެރިކަމާއި ނަފްރަތެވެ، އެބަސްބަސް ބަހަށް ބަހުގައި ވާރިދުވެފައިވާ ޙުއްޖަ މާނައިގައި ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް ކަމެވެ. އެހެނީ الله تعالى ޤުރުއާން ބާވައިލި ސާފު ސީދާ ބަހަށް ބަހުންނެވެ. އެއީ މިސްތަކުންނަން އޭގެ މާނައަށް އެކިގޮތްތަކަށް ގަނޑެއްވެ. الله تعالى މިބަޔާވެ ބާރަށްކުރައްވަން ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ.

﴿ إِنَّآ أَنزَلۡنَٰهُ قُرۡءَٰنًا عَرَبِيّٗا لَّعَلَّكُمۡ تَعۡقِلُونَ ۝٢ ﴾[208]

---

[208] يوسف: ٢

މާނައީ : ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން އިލާހު އުތާރުއްވީ ޢަރަބި ބަހުން ކިޔާ ޤުރުއާނެއް ކަމުގައެވެ. އެއީ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވިސްނޭތޯއެވެ.

﴿ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا ﴾ [209]

މާނައީ : އަދި ހަމައެގޮތަށް އަހުރެމެން އުތާރުއްވީ އަރަބިބަހުންވާ ޙުކުމެއް ކަމުގައެވެ.

މިޢަރަބިބަހުން އިސްލާމްދީނާއި ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ ޤުރުއާނަށް ވީމައެވެ. އަދި އޭގެ މަޤްޞަދަކީ މީހުންނަށް ވިސްނައި ދިނުމެވެ. މީހުންނަށް އެކަމުގެ މާނަ ދަނެގަތުމަށް ޢަރަބިބަހުގެ ޤަވާޢިދާއި ބަސްތަކުގެ މާނައިން ދަރިވަރުކަމުގައިވާ ޢިލްމުތަކަށް ބޭނުންވެއެވެ. އެހެންކަމުން އެބަހުގެ އަސްލުތައް އެނގުމަކީ ޤުރުއާނުގައިވާ ޙުކުމްތަކާއި މާނަ ދަނެގަތުމަށްޓަކައި ޝަރުޢީ ދަރިވަރުން ބޭނުންވާ ކަމެކެވެ. އަދި ޢަރަބި ބަހުގެ ޢިލްމު ދަސްކުރުމަކީ ޤުރުއާނާއި ޙަދީޘްގެ ބަސްތައް ރަނގަޅަށް ދެނެގަނެ ވިސްނުމަށް ބޭނުންވާ ކަމެކެވެ. ފަހެ، އެކަމަކީ ހިމެނޭ ޢިލްމުގެ ބައެއް ކަމުގައި ނުވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟

ފަހެ، ޢަރަބިބަހުގެ ޤަވާޢިދާއި އޭގެ ބަސްތައް ދަސްކުރުމަކީ ވާޖިބެއް ކަމުގައިވެއެވެ. ޤުރުއާނާއި ސުންނަތުގެ މާނަތައް ދެނެގަތުމަށް އެކަމަށް ބޭނުންވާތީއެވެ. اللہ تعالیٰ ޤުރުއާން ބާވައިލެއްވީ ޢަރަބި ބަހުންނެވެ. ރަސޫލާ ފޮނުއްވީ ޢަރަބިން ކަމުގައެވެ. އެހެންކަމުން ޢަރަބިބަހުގެ ޤަވާޢިދު ދަސްކުރުމަށް ބާރުއަޅާ ކަމަކީ ޝަރީޢަތުގެ މަޤްޞަދެވެ. އަދި އެބަހުގެ ފަންނުތައް ދެނެގަތުމަށް ޤާޢިދާތަކެއް ވެއެވެ. އެހެންކަމުން ޢަރަބިބަހަކީ ޤުރުއާނުގެ ބަހެވެ. އަދި ނަބިއްޔާ ﷺ އާއި ޞަޙާބީން ވާހަކަދެއްކެވީ ޢަރަބި ބަހުންނެވެ. އަދި ޢިލްމުވެރިން ޢަރަބިބަހުގެ ޤަވާޢިދާއި ފަންނުތައް ދިރާސާކުރެއްވީ ދީނުގެ މަޤްޞަދުތައް ދެނެގަތުމަށްޓަކައެވެ. އެހެންކަމުން ޢަރަބިބަހުގެ ޢިލްމު ދަސްކުރުމަކީ މުސްލިމުންނަށް ވާޖިބު ކަމެކެވެ. އެކަމުގެ ސަބަބުން ދީނުގެ ޙުކުމްތައް ދެނެގަނެ ވިސްނައިދޭނެއެވެ. އަދި އެކަމަކީ ﷲ ގެ ކީރިތި ޤުރުއާން ރަނގަޅަށް ދެނެގަތުމަށް ބޭނުންވާ ކަމެކެވެ. މިއީ ޖާހިލިއްޔާގެ މީހުންނާއި ކާފިރުންނަށް ބަރާއަތްވާ ގޮތެވެ.

* * * * * * * * * * * * * *

---

[209] الرعد: ٣٧

އިސްލާމީ މަސައްކަތް ކުރަން ޖެހޭގޮތް.

އަޅުގަނޑުމެން މިސާލަކަށް، އަޅުގަނޑުމެން ހުރިހާ އެންމެން އެކަން ދޫކޮށްލައި، މިބަސް ޖާހިލީ ސަރުކާރަކަށްވާތީ، ޖާހިލީ ބުރުޤާގައި އޮބިޖެކްޓިވްތަކާއި، އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަލިޔާތްތަކެއް، އެކަމުން ދުނިޔެ ދޫކޮށް ދުނިޔެ ނިޔާ ދިޔައިމަ ދުރަށް އެބާރުތަކަށް އަންނާނީ ކޮންބައެއް. އަދިސިސަ އެމީހުން މިޔަފުން މިތަންގައި ހުރި އެއްޗެހިތައް އަދި ބަދަލުކޮށް، މިތަނުގެ އެހެން ދިނުމަކަށް ހުއްދަދީ، މިތަނުގެ އެހެން ދިނުމަކަށް އަޅުކަށަވަރު ކޮމްޕޯސާރ، މިތަނުގައި އެއްޗިސްނަސް ގުޅުން ހިންގުން ހުއްދަކާނ، މިޔަލަ ހިނގައި ކަލެއް ދުނިޔެގައި ހާދަ ދިރިއުޅުނީ، ސިޔާސީ ފުރުސަތު ކަމުގައި، އިސްލާމް މާއްދާ ބިލަދުވ، ކުރިއެރުވޭނެ ނިޔާޒަރު ހުއްދަ ކަމަށް.

އަދި ޖާހިލް މިފަދަކަމުގައި ދައުލަތްތަކުގެ ފަރަކާތުގެ މައިގަނޑަކީ ހާއްޖޭގެ ކަންކަން އިސްލާމީ ކުރަން މަސައްކަތް ކުރަންޖެހޭ ވާހަކައެވެ. އިސްލާމީ މަސައްކަތް ކުރަންޖެހޭ ކަމަށް ބުނާ ބުނުމަކީ އަޅުގަނޑުމެން އިންސާނުންނާ ވާހަކައެއް ނޫނެވެ. އިންސާނުން ކުރަނީ ކުރަން އޮޅޭ ގޮތެވެ. އަދި ޖާހިލުންގެ އެފަދަ މިހެނެއް ތިމަންނާ ކަރަމު ވިސްނުމަކީ ގޮތުން ލިބޭގޮތުގެ ދިން ކަމެއްވެސް ވާނެއެވެ. އެއީ ފާރިސީ ބަސްކޮށް ގުޅޭ ފޮތްތަކެއްވެސް ވާށެވެ. އެއީ ޝަރީޢަތުގެ ތަޢުލީމަށް ނިސްބަތްވާ ބައެއް ބާރުއަށް ގުޅިއެއްވެސްފަދައެއްވެ. އެއީ اللہ تعالیٰ ޤުރުއާން ކަންތައްތަކުގެ އެއްވެސްފަދައެއްވެ. އެއީ اللہ تعالیٰ ފަރުމާއި ރަސޫލުންނާއި ނަޝީދު އަކަތާގެ ބާރުތަކުން ހިލޭއަށް ދުނިޔެ ފުރިހަމަ ޤަބޫލުކުރުމަށް ނިކަމެތި ބައިވެރިވާ ކޮމޮޑިޓީއެއް ނުނެވެ. އެހެންނަމަވެސް އެއީ ޤަދީމީ އިސްލާމީ މަސައްކަތް ކުރާ ގޮތެއްގެ މިސާލެއް ފާހަގަކޮށްލަމެވެ. ހައްޤުގެ ބޭނުމަކީ ލިބޭ ކޮންމެ ދަނޑިވަޅެއްގައި މިފަދަ ކަމެއް ކުރުމަށް ޤަބޫލުކުރާ ސިޔާސީ "The end justifies the means" ނުވަތަ "ވަސީލަތުގެ ހައްޤަކީ ނަތީޖާ ނިކުތުމެވެ" އެބަހީ : ވަސީލަތް ކުރިމަތިލާ މުޅިބައި ނުވަތަ ބޭނުންތަކެއް ހޯދުމަށް ބޭނުންކުރާ ގޮތް ބޭނުމެއްނޫން މަގެއްގެ ވަސީލަތެއް ކުރުމަށް ފުރިހަމަ ނުވަތަ ހަރަކާތް ޤާނޫނީ ބޭނުންތަކެއް ފިޔަވަޅުގެ ޤަބޫލުކޮށް ކުރެވޭ" މިއީ ސިޔާސީ ގޮތުން ޤަބޫލުކުރާ އަސާސެއް ކަމުގައި ބޭނުންކުރާ ކޮންމެ ގޮތެއް ކުރާ ހަރަކާތެއް ވަސީލަތް ބޭނުންކުރަނީ ރަށެއް ފިޔަވަޅެއް ބޭނުމެއް ހިނގާ މަސްލަހަތެއް މަސައްކަތުގައި ނޫނީ މަސައްކަތް ކުރެވިދާނެ އެވެ. ހަމަ ކޮންމެ ކުރާ ފަރާތެއް ކަމުގައި ވަސީލަތް މަސައްކަތް އެކަމުގެ ވަސީލަތް ފިޔަވަޅު ލާ ވަރަށް ކޮންމެ ބޭނުމަކަށް ދަމަހައްޓާ ކަމުގައި ނުވެއެވެ. ބޭނުމަކީ ކޮންމެވެސް ކަމެއް ނުވަތަ ވަސީލަތެއް ކުރެވެއެވެ. ނުބައިވެސް ކޮންމެ ވަސީލަތެއް ނުބައެވެ.

މިއަދަކީ އަދި ޖާހިލް އެދުރުސް ދިން ދުވަހާއި ވަރަށްވެސް ބަލާގެ ދުވަހެވެ. އެދުވަހަކީ ދުނިޔޭގެ އެއްވެސް ބަޔެއްގެ "ޤާނޫނު އިސްލާމް" ނުބައިކަން އަދި ޖާހިލް ބުނި ދުވަހުގެ ހަޤީގަތާ ކަމެއްކަން ޤަބޫލު ކުރާ ދުވަހެވެ. މިއަދަކީ اللہ تعالیٰ ގެ ވަޙްދާނިއްޔަތާއި އުލޫހިއްޔަތާއި ރުބޫބިއްޔަތާއި ޙާކިމިއްޔަތާއި މަސްއޫލިއްޔަތާއި ދުވަހެވެ. އެއީ ނިޔާމަތާއި ދުވަހެވެ. އެއީ ނިޔާމަތާ ބަލާގެ ދުވަހެވެ. އަދި اللہ تعالیٰ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސަރުކާރު ދެއްވި އާޔަތާއި ހަދީޘާއި ފާތިޙާއި ޤުރުއާނާއި ދުވަހެވެ. އެއީ ދީނާއި ޝަރީޢަތާއި ޢާލަމާއި އުޚުއްވަތާއި ނިޒާމެވެ. މިދުވަހަކީ ޓެކްނޯލޮޖީއަށް ބަލާ ޤާނޫނާއި ޖިހާދާއި ސަހަރާ އުނިކުރާ ދުވަހެވެ. އެއީ އިސްލާމީ އަދި ޤައުމީ ދުވަހުގެ އެއްވެސް ބޭނުމެއް ގުޅުވައިދޭ ދުވަހެވެ. ޤުރުއާނާއި ސުންނަތާ ދާދި ވަރުގަދަ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތުގެ ދަރުމަވެ.

މިދުވަހަކީ ޝަރަފު، ޝަރީޢަތް ނިޒާމާއި ދުވަހެވެ. މުސްލިމުން ވާޖިބުކުރާ ނިޔާމަތާއި ދުވަހެވެ. ސަރުކާރު އަދި ޤަބީލާ ތަކަށް ނިސްބަތްވާ ދުވަހެއް ކަމުގައި ބުނެވިދާނެ. އެހެން މުޅިރުވައް ފުރިހަމަ އެކުވެރިކަމެއް، ދުނިޔޭގައި އިމާންކަން، اللہ تعالیٰ އިޙްސާނު ކުރައްވާ ދުވަހެވެ. ދުނިޔޭގެ ކަމަކީ ބަދަލުކުރުމަށް ޖެހިގެންވާށެވެ. އަދި ދީނުގެ ދިރާ

ޤައުމުތަކުގައި ޙައްޤު ކާފަރު އަނިޔާވެރި ވެރިކަންތަކާއި ދެކޮޅަށް މިހާރު ތެދުވެ ދުވަހުން ފެނިގެންދޭނެ އުޅަމަށްޖެހުން ދިގުލައިގެން ދިއުމުގެ ޙަޤީޤަތަކީ ބޭޒް ހުވާ އުފުއްދާފައިވާ އޭގެ ކާފަރުންނާއި ޔަހޫދީންނާއި ޞަލީބީންނަށް އަޅުވެތިވެފައިވާ މުސްލިމުންގެ ބިންތައް މިނިވަންވެ، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް އަލުން އިޢާދަކުރުމުގެ ހުރަސްތަކެވެ. މިކަން ﷲ تعالى ބަރަކާތްތެރިކަން ހައްދަވައި ދެއްކެވި ކާމިޔާބު އުފާވެރި ގޮތަކަށް ހާސިލުވާނެ! ހިތާ ބަލުމުދޭތެރޭ ސަބަބުތަކާ ދަރަޖައިވެސް ހަމަ ފާތިﷲ އަށްވެ!

މިފަދަ އަހުރުން މިތިންގައި ދިރުންކަމަށް، ޙަރުބީ އިސްލާމީ ޙަރަކާތްތަކުގެ ގޮތުގައި ދެކޮޅު ހިފާފައި ވާދަވެ ރިސާލަތުން ޙަރަކާތްތައް ގެންދަން ޖެހޭ ޙަޤީޤަތް އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންކުރަން ޖެހޭ ތިމާގެ ﷲ تعالى ގެ ދީނަށް ނަޞްރުދީ އޭގެ ޝަރީޢަތް ޤާއިމުކުރުމަށް ހުރިހާ މުސްލިމުންގެ ވާޖިބު ދެކެމުން ދަރުސްތަކުގެ ދަރުސްތަކަކީ ޤާއިމުކުރަން ކަމުގައި ދެކެނީމެވެ.

އިސްލާމީ ޙަރަކާތުގެ ފެށުނުދުވަސް ރިސާލަތު ދޮން ޙަރަކާތްތަކުގެ ކޯޓު މުޅިން ބަދަލުވެއްޖެވެ. އޭރު އިލާނުކުރި ގޮތުން ހުރި އިލްމީ މަސައްކަތް. އެއީ ޙަޤީޤާ ވަޒަންކުރި ހެދެވޭ އަޅުގަނޑު ނަފްސަ ނެތިގެން ރަނގަޅު އަސާސީ ވިސްނުމެއް ނުވަތަ ﷲ تعالى ގެ ޝަރީޢަތް ޤާއިމުކުރުން، އެއީގެ ދީނަށް މަޤްބޫލުކަން އަދި ނަޞްރުދީ އިސްލާމީ ޙަރަކާތްތަކުގެ ދަރުދަރާ ޢަމަލުކުރާނީ ނިންމަވަމެވެ.

މިރަށުގައި ހޯދިނު ވަރަކަށްވެސް ދެއްކުމުގެ ބަދަލުގައި ޙަރަކާތްތަކަށް ޢަމަލު ކުރެވޭނެ، ކުރިޔަށް ބާއްވަނީ. އެއީ ދެތަނެއްކަމެވެ. އެއީ ތިރީގައި މިހެން :

1. ﷲ تعالى ގެ ދީނަށް ނަޞްރުދިނުމަށްޓަކައި އެދިނުގެ ދަރަޖައް ކަމުގައިވާ އިސްލާމީ ޙަރަކާތުގެ ދަރަޖަތަށް ހިތްވަރުކުރުމެވެ.

2. މަޤްބޫލު އުޒުރުތަކާއި އެކު ހިތްވަރުކުރާނޭ މިހާ، ރައްޔިތުގައި ހުރުމަށް ކުރަނީ ޙަރަކާތްތަކެވެ.

މިދެކަން ބަޔާންކުރެވޭ ވާހަކައެއް އަހުރުން ފެށުމުކުރެވޭ.

1- ﷲ ގެ ދީނަށް ނަޞްރުދިނުމަށްޓަކައި އިސްލާމީ ޙަރަކާތުގެ ދަރަޖަތަށް ހިތްވަރުކުރުން

އެއްވެސް ޝައްކެއް ނެތް ގޮތުގައި، ﷲ تعالى ގެ ދީނަށް ނަޞްރުދިނުން އެއީ މިހަކަ ފަރުޟު ފަރުދު އިހުމް ނަސާރާރާށެވެ. ﷲ تعالى އެއިލާހުގެ ފަސްލުވަނީ ކަމަށް، ބައެއްގެ ޢަޤީދާއްޔަތު އެއިލާހުގެ ކަލިމަތުގެ މަތިވެރިކުރުމާއި އެއިލާހުގެ ދީނާއި އެއްގޮތަކަށް ޝަރީޢަތް ޙާކިމްކަން ޙާކިމުކުރުމާއި، ޝަރުޢީ ގޮތުން ހަދިޔާއެއްގެ ކިބައިގައި ހުރުމަށް ޖެހޭ ހިތާ ސިފަތަކާއި ފެރިހަމަވުމާއި ހަލިޔާއާއި ޖިހާދަށް ކުރުމުގެ ތަރައްޤީ ދައުލަތްވުމާއި ހިފަހަދައިގެން ނަޞްރުދިނުން ޖެހޭނެއެވެ. ވިލާތުން ޙަރަކާތުގައި ވަޒަނެއް ޙަރަކާތް އިސްލާމީ ޖަމާޢަތްތަކާ ބެހޭ މީހުންނަކީ ޙަޤީޤަތުގައި އަދި އެއްވަރަކާއި އެކު އެތަކެއް ސިފަތަކެއް އުފެއްދުމައިގެން ވިދު ބައެކެވެ. އަދި އޭގެ ތެރެއިން ގިނަ މީހުންނަކީ ރަސޫލާއި ވިރިކަމާއި މަޤާމާއި ދުނިޔޭއަށް ދަރިފުޅުވެވޭވާ ބައެކެވެ. ނުވަތަ ކަރިވެރި ކާފަރުންގެ ދަރަޖަކުގައި އެމީހުންގެ ވަސީލަތާއި ފައިދާއި އަޅައިލުން ކަންތައް ހަވާލުކުރެވިފައިވާ ދުނިޔެގައި ވާހަކަ ނޫނީ، ފަތުރުވެރިކަމަށް ކަންކަމާއި ބަރަކާތްތެރިކަމާއި ނޫނީ މީހުންނެވެ.

އެފަދަ މީހުންނަކީ ހިތުން އެދިވަޑައިގަތުމަށް ﷲ تعالى ގެ ވަޒީ ބަސްކުރާއި އެއިލާހު ބާވައިލެއްވި ދީން ބޭނުންކުރާނެ އަދި، އެދީނުގައިވާ ގޮތާއި ހިލާފުން ޙުކުމްކުރާ މީހުން ކޮމެޓު ކުރަމުން ބޭނުންކުރާ ވެރިކަމާ އެދީނުގެ ހިލާފުގައި އެއްސާލާ ބައެކެވެ. ދީނުގެ ކަންތައް ބައްޓަން ކުރެއްވިއެވެ، އެކަންތަކުގެ ޢަމަލު ގެއްލުމުގައި އެމީހުން ބަދަލުވި ހަމަތަކަށް ބަރުކަށި ކަރުދާސް ދީން ބަހައްޓައި ތަބާވި މީހުންނަށް މާނަ ބައެއް ނުނިކުތެވެ. އެމީހުންގެ ދީނުގައި ޖިހާދު ފިރިކަމް ދިފާޢު ސިފައިންނާއި ފުރިހަމަ މީހުންނަށް މުޖުތަމަޢުން ފެނިގެންނެވެ. އެމީހުންނަށް އިބާރާތާއި ސިޔާސަތުގައި ނަޞީޙަތްތެރިކަމުގެ މީހުން ދެރައިން ނަސީބެއް ނުވާ ސިޔާސަތު ތަރަކީ އިލާހީ ނިޒާމާއި ދުނިޔަކާތާއި ހިތާ ދީނެއްވެސް އެހެން ނަސޭހަތްތެރިކަން ބެލި މުޖުތަމަޢު

"ފްރީ ސިރިއަން އާރމީ" އާއި ސަލަފީ 'ޚަވާރިޖު' ރަސްމީގެ ސިފައިންނަކަމުގާ "ޖަބްހަތުލް އިސްލާމިއްޔާ" އެވެ. ނުވަތަ ފަސާދަވެރިވާ މުރުތައްދު ކާފިރު ބައެކެވެ. އެއާއި ޚިލާފަށް ޙަޤީ މަގަތި ޖިހާދުކުރައްވަނީ ޚިލާފަތުގެ މުޖާހިދުންނެވެ އެމީހުން ގޮތުގައި ހަވާރިޖުންނެވެ. ނުވަތަ ތަކްފީރީންނެވެ. ނުވަތަ އޮތީ މަދުގެއްލިފައިވާ ބައެކެވެ. ނުވަތަ އެއީ ކާފިރުންނެވެ. ނުވަތަ ކާފިރުންގެ އިންޓެލިޖެންސް އޭޖެންޓުންގެ އުފެއްދުމެއް ކަމަށް ބައެއް ބުނާ ނަމަވެސް އުޅޭ ޝާރިއޭ ގަމީ 'ފަނާނަށްދާ' އިލްމުވެރިން ދަރާނީ ނުތަކުރާ ބަޔަކަށްވުމެވެ. މިއީ ދުނިޔޭގެ ދާއި ފަސޮވުމަށް އުމުރާނީ ދަރުމަޙަޤޯ ކުރަމުން ދިޔަ ބާރެތި ފޮތްތެކެވެ. ނުވަތަ ﷲ تعالىގެ މަގުގައި ޖިހާދުކުރަމުން ސުންނަތްތެރިވާ ކާފިރުންގެ މިހެންވެސް ބައެވެ. އަދި މަތީގައި ދުވަހު ދުނިޔޭ އިސްތިޢުމާރު ކާފިރު މިހެންވެސް ބައެވެ. އަދި މުޅި ދުނިޔޭގައި އާޚިރު ކާފިރު ނަޞާރާއި އޮނިގަނޑު ދަރަސް ކާފިރު ކުރަމުންދާ ޚިލާފަތުގެ ދަރިވަރުން ކުރިމަތިލުމަށް ޚިލާފަތުގެ މިހެންވެސް ބައެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ އުފާވެރި އެތެރެވެރިވާ ޚިލާފަތުގެ މިހެންވެސް ބައެވެ. އެއީ ސޮލިބީ ޔޫރަޕް އާއި އީރާން.ޝީޢާ އަދި ކާފިރުން ނުކުތް ޝިރުކުވެރިޔާއި ސަލީބީއާއި ޔަހޫދީންގެ ކާފިރުވަމަށް އެކުލެވިގެން މިއުޅޭ ޚިލާފަތުގެ މިހެންވެސް ބައެވެ.

ދީނީ އިލްމުވެރިން ކިޔައިގެން ދީނުގެ ވާހަކައެއް އުނގާވަމުންނާއި ދީނުގެ ޙުކުމްތައް ބާޠިލުކުރުމުގައި ކާފިރުވެރިއާއި މުޝްރިކުނާއިވުދު އެއްވެ އަޤީދާތެރިން އާދެއެން ޚިލާފަތުގެ މުސްލިމުން އެމީހުންގެ އެކުވެރިކަމާ ދުލާ ޙަވާލުކަމުގެ ވާހަކަ ދައްކަމުންނެވެ. އެއީ ﷲ تعالىގެ އިލާހީ ސުންނަތެވެ. އެއިލާހުގެ ދީނުގެ އެއްބާރުން އިލްމުވެ އަސްލެއްބާރުގެ ކުރިން ނުވަތަ މުސްލިމުން އެކަމަށް ރަށެއްގެ ހުރިހާ ތަނަކާ ޚިލާފަށް ދަމަހައްޓާ އެއްގޮތަކަށް ދުނިޔެއަށް ކުރިމަތިވާނެ އިމްތިޙާނެއްކަމެވެ.

އިއްތިބާޢު ﷲ تعالى ގެ ދީނުގައިވާ ގޮތަށް ދިރިއުޅުން ބޭނުންކުރަމުގެ ޖިހާދު ސަރުކާރުތަކާއި އެސަރުކާރުތަކުން ވަކަށަވެރިންނާއި 'އިލްމުވެރިން'ނާއި އެމީހުންނަށް ނަޞީޙަތްދޭ މީހުންގެ އަނިޔާވެރިކަމާއި އުދުވާނާތަކުން ކުރިމަތިލައިގެން ކުށްތެރިވާ ގޮތުގައި ދިރިއުޅުން މަޤްބޫލު ދުވަހެވެ. އެދުވަހަށް ތާއީދު ނުކުރާ ރަނގަޅު ވަކިވެ ހުއްޓާ ޤާނޫނު ނުކުރި ދިޔަން ދުވަހެވެ. މިއަދު މިޒަމާނީ ﷲ تعالى ގެ ދީނަށް ނަޞްރުދޭ ޒާލިމުންނަށް ފޮނުވުނު އަދާލެވެ. އަޅުގަނޑު ޖިހާދު ވަގުތު ދީނުއޮތް ދިމާވާ ފަރުދުން ބޭނުންނުވާ ބަޔަކަށް، ﷲ تعالى ގެ ޝަރީޢަތް ޤާނޫނުލަތުކަމާ، އެއިލާހުގެ މަގުގައި ޙުކުމް ކުރާ ބަހަނާ ގާތުވެރިވާ، އެމީހުންނަކީ ފިރިކަން ދިނީ، ޒާލިމުންގެ އިޙްސާން ކުރުވިފައެވެ. މިހާރުވެސް ﷲ تعالى ގެ ދީނަށް އެކަ ސަލާމަތްވުގެ އަހްލުސުންނަތުގެ ހިމާޔަތްކުރުން ލާޒިމުވެއްޖެއެވެ. އޭގެ ވަރަށް ގިނަ ސަބަބުތަކެއް ވެއެވެ. އޭގެ ތެރެއިން

އަންނަނިވި ސަބަބުތައް އަޅުގަނޑު އިޝާރާތް ކޮށް ފާހަގަކޮށްލާނަމެވެ.

1. އެއީ އިސްލާމް ދީނުގައިވާ ޝަރުޢީ ޙުކުމްތަކެއް ޙަވާލުކުރެވިފައެވެ. އެހެނީ ޤާނޫނު އިސްލާމްތަކަށް މުސްލިމުން ހިމާޔަތްކުރުމަކީ ވާޖިބެކެވެ. އަދި ﷲ تعالى ގެ ޝަރީޢަތް ޤާއިމްކުރުމަކީ ޝަރުޢީގޮތުން ނިސްބަތްވާ ވާޖިބެއް ކަމުގައި އެއްބަސް ކަލޭ ނޫނެވެ. ކާފިރުންގެ ޝަރުޢީގޮތުން ޝިރުކު މުސްލިމުންގެ ހިމާޔަތުގެ ﷲ ގެ ރަސޫލާ ﷺ ވަނީ ބަޔާނަށް ރަދީޙުތަކުގައި ބަރީޢަވެވަޑައިގަތެވެ. އޭގެ މާނައަކީ އިޖްމާޢު ވަޒީފާ ވަޒީފާ ﷲ تعالى ގެ ޝަރީޢަތް ޤާއިމްކުރުމަށް ދަރަޖަ ހަމަވާ ކަމެކެވެ.

2. އެމަނިކުފާނު މުސްލިމު ހިމާޔަތް އިތުރުބޮޑުގެ ދެމެހެއްޓުމެވެ. އެމަނިކުފާނު އިދާރާ ކުރެވި ވަކި ޙިމާޔަތްކުރާ ވަޒީފާއެއްވެސް ނުވެއެވެ. އެހެނީ ﷲ تعالى އަމުރުކުރައްވައެވެ. އޭގެ މާނައަކީ މަނިކުފާނުގެ އިތުރުބޮޑުވަރަކީ ހިމާޔަތް މުސްލިމުންނެވެ. އެއީ ވަކި ނަސްލަކުން، ނަސްލީޙަކުން، ކުލައަކުން ބަލާ ނިޔަމެއް ނޫނެވެ.

3. ދައުލަތެއް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ތަންފީޛުކުރާ ދައުލަތެކެވެ. اللہ تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތެއް ޤާނޫނުގައި ލިޔެވި، މުޖުތަމަޢުތަކުގައި ދެކޭތޯ ވާހަކައެއްގެ ގޮތުގައި ގެންނެވުމާ ވާނުވާ ހާލަތުގައި، ބޭނުމަކީ ސިޔާސީ ފައިދާއަށް ތަންފީޛުކުރާތޯ އިރު ދައުލަތަކަށް ނަސޭހަތްދިނުން ވާޖިބުވެއެވެ.

4. ދައުލަތެއް اللہ تعالیٰ ގެ ޙުކުމްތަކާ ދެކޮޅުހެދުމުގެ ބޭނުމުގައި އެކަމާ ގުޅޭ ދަރުމަ މަސައްކަތަކު ނުކުރާ ނަމަ، ޝަރީޢަތް އަދި ޙުކުމްތަކާއި ޚިލާފުވާ އެކަމެއް ޤާނޫނީ ގޮތުން ދައުލަތުގެ ބާރުގެ ދަށުން ނަހީ ކުރެވޭ ކަމަކަށް ހަދައިގެން ދައުލަތެއްކަމުން ދުރުކުރެވޭ ކަމެވެ. ވިދާޅުވި ގޮތުގައި ފިޤުހުގެ ޢިލްމުވެރިން ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ގޮތުގައި، އިސްލާމީ ޚިލާފަތުގެ ނިޒާމުގައި ޚިލާފަތްވެރިޔާއާ ދެކޮޅަށް ނުކުމެވޭ ކަމެއް ނުހުރެއެވެ. ނަމަވެސް، ދައުލަތެއް ކުފުރުގެ ވަކި އެނގޭ ކަމަކަށް ރުޖޫޢަވެއްޖެ ނަމަ، ދައުލަތާ ދެކޮޅަށް ނުކުމެވިދާނެއެވެ. އެކަން ވާޖިބުވަނީ ކުޅަދާނަކަން ހުރިނަމައެވެ. އަދި ދެކޮޅަށް ނުކުމުމުގެ ސަބަބުން ދައުލަތަށް ވުރެ ބޮޑު ފިތުނައެއް ހިނގައިގެން ނުދާ ނަމައެވެ. އެއީ ކުރު މުއްދަތެއްގެ ތެރޭގައި ވެސް ކުރެވޭ ކަމެކެވެ.

5. ދައުލަތަކީ، ޒުލުމާއި ސުވާލުކުރުމާ އިސްލާމީ ދަޢުވަތުގެ މަސައްކަތަށް ހުރަސްއަޅާ ދައުލަތެއް ނަމަ، ބައިވެރިވެގެން ނުވާނެއެވެ. އެހެން ގައުމެއްގެ އިސްލާމީ ޖަމާޢަތްތަކުގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ޢާންމު ކޮށްލުމަށް ވާޖިބުވެއެވެ.

6. ދައުލަތަކީ ހިޖުރަކުރަން ވާޖިބު ތަނަކަށް ވެއްޖެނަމައެވެ.

މުސްލިމަކު ކުފުރުގެ ދައުލަތެއްގައި، އިސްލާމީ ހުކުމްތަކުގެ ދަށުގައި ނުދިރިއުޅެވޭ ނަމަ، ހިޖުރަކުރަން ވާޖިބުވެއެވެ. އެއީ އަނިޔާވެރިވާ ކަމުގެ ސަބަބުން، މުސްލިމުން ހިނގާފައިވާ ހާދިސާތަކުން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. اللہ تعالیٰ ވަޙީ ކުރައްވާފައިވާ ދީނުގައި މުސްލިމުން ނުތިބޭ ހާލަތުގައި ރައްކާތެރިކަމެއް ނުލިބޭނަމަ، ހިޖުރަކުރުމަށް ޝަރުޢު ކުރައްވާފައިވެއެވެ. އަދި ކުރީގެ ދީނުގައި ދުނިޔޭގެ ތެރޭގައި ސަލާމަތުގެ ހިޖުރަކުރެވެން އޮތް ކަމަށް ބުނެ އަމިއްލަ ނަފްސަށް އަނިޔާ ކުރާ މީހުންނަށް ކުރިމަތިވާނެ އަދަބެއް ވެއެވެ. އެކަމާ ބެހޭގޮތުން ވަޙީ ކުރެއްވިއެވެ :

﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ ظَالِمِيٓ أَنفُسِهِمۡ قَالُواْ فِيمَ كُنتُمۡۖ قَالُواْ كُنَّا مُسۡتَضۡعَفِينَ فِي ٱلۡأَرۡضِۚ قَالُوٓاْ أَلَمۡ تَكُنۡ أَرۡضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٗ فَتُهَاجِرُواْ فِيهَاۚ فَأُوْلَٰٓئِكَ مَأۡوَىٰهُمۡ جَهَنَّمُۖ وَسَآءَتۡ مَصِيرًا ٩٧ إِلَّا ٱلۡمُسۡتَضۡعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ وَٱلنِّسَآءِ وَٱلۡوِلۡدَٰنِ لَا يَسۡتَطِيعُونَ حِيلَةٗ وَلَا يَهۡتَدُونَ سَبِيلٗا ٩٨ فَأُوْلَٰٓئِكَ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَعۡفُوَ عَنۡهُمۡۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَفُوًّا غَفُورٗا ٩٩ ﴾ [210]

މާނައީ : ހަމަކަށަވަރުން އެއުރެންގެ ނަފްސުތަކަށް އަނިޔާވެރިވެގެން ތިބިހާލުގައި، މަލާއިކަތުން، އެއުރެންގެ ފުރާނަ ހިއްޖަވާ މީހުންނަށް ވިދާޅުވާނެތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ހުރީ ކޮންކަމެއްގައި ހެއްޔެވެ؟ އެއުރެން ބުނާނެތެވެ. ތިމަންމެން، ބިމުގައި ނިކަމެތިކޮށްލެވިގެން ތިބި ބަޔެކެވެ. (މަލާއިކަތުން) ވިދާޅުވާނެތެވެ. ތިޔަބައިމީހުން، ހިޖުރަކުރުމަށް اللهގެ ބިން ފުޅާވެގެން ނުވާނެ ހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، އެމީހުން އުޅެނީ ދޮޒަޚު ކަމަށްވާ ތަނެއްގައެވެ. އެއީ، ނުބައިވެގެންވާ ނިމުމެއް ކަމުގައިވެއެވެ. އެއީ، ހީލަތެއް ހޯދުމުގެ ކުޅަދާނަކަމެއް ނުވާ، އަދި މަގެއް ހޯދުމުގެ ކުޅަދާނަކަމެއް ނުވާ ފިރިހެނުންނާއި، އަންހެނުންނާއި، ކުޑަކުދިން

---

[210] النساء: ٩٧ – ٩٩

ފުށުވިއްޖެ. އެއުރުންގެ ހިތައިން الله، ރަޙްމަތް ކުރެއްވުން އުއްމީދުކުރުން ދުރުވެއްޖެ. ހިނގިހިނގައިން ރަޙްމަތުން ހިނގިހިނގައިން
ފާފަތަކަށް ކެތްކުރަމުން الله ގާތުން ދުރުވެއްޖެ.

މިއާދަމާއި ޚިލާފަށް ފާފަކުރާ މީހާ 'ތައުބާ ނުވާނަމަ ހުރިހާ ފާފައެއް ފުއްސަވާނެ' ބުނެދޭ، ސަލާމަތާ ގުޅޭ ކުރުމުގެ ބާރުތައް. އެހެންނަމަ
މަސްތުވުން އެއްބަސްވާ ސަލާމަތުގެ ޢަމަލުތަކުން ބަލާއިރު، އެއްބަސް ކިޔާ މަޖުބޫރު ބާރުތަކުގައި ކަމެއް. އަދި އެހެން ބާވަތް ސަމާލުކަމާ
ސަލަފުން އެއްބަސްވާ ފަރިތަކުރާ ބޭނުން އަމުރުތަކުގެ ގޮތުގައި ކޮންކަމެއް އެއްބަސް ބަލާއިރުވެސް ކަމެއް. އެހެންކަމުން الله تعالى ގެ
މަޢާފުކުރެއްވުން އެއްބަސްކަމާ ސަލާމަތުކަމުގައި ބާރުވާ ބާރުތަކާ އެއްބަސް ސަލާމަތްވުމުގެ ތައުބާކުރުމަށް ކިޔުވާގޮތެއްހެން
އެވެ؟ އެއީ އެބުރުގައި ތައުބާކަން، މިހާރުކަމާއި އެކު الله تعالى އަށް އަނބުރާ ރުޖޫޢަވުން ބޭނުމޭ މިކަމާއި އެއްބަސްވާ ބަސް
ބަހައްޓާފައި ދަނޑިވަޅުގައެވެ. އަދި އެހެނިހެން ތައުބާކުރާ މީހުން ހަމަޔަ ވަކިވެގެން ކަމަށް ބަލަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. އެއީ ފުރިހަމަ
އަންހެނުންނާއި ކުޑަކުދިންގެ ބޮޑުވުން ނިކަމެތިވެ އާދައާ ބާވަތް ނަމޭ، މަކަރާއި ޒިނާކުރާ ހަރާމްގެ ވެރިން އެކަމުން ސަލާމަތްވެވޭ
ނުވަތަ އެއަށްވުރެން ފުރަސަތު މަގަކުން އެކަން ނުކުރެވޭ، މީހުން ފުރުސަތެވެ.

ވާހަކަ، الله تعالى ގެ ދީނުގައި ވާޖިބު އެއްޗެއް މިނިވަންކަން ލިބިދެއްވާ ބޭނުންވެގެން، އެމީހުންކަން ދެމެހެއްޓޭ ބަޔަކަށް ތިބެއްޖެ
ތޮއްބެވެގެންވާ ކަމެއް. އެކަމުގައި ސަލާމަތްކުރުމަށް ތައުބާކުރުމާއި ބަސްގަބޫލުކުރުމާ މުސްލިމުންނާ ކަމާ އެއްބަސްވޭ. އަދި އެއާއެކު މަރުގައި ހިނގައިގެން
ތައުބާކުރެވޭނެ.

ހަމަ އެހެންމެ، ތައުބާއަކީ ޒާތުގައިވާ ޖެހުނުގޮތުން ދުވަހުން ނިކުމެ ދުވަސްވަރު ހާސިލުކުރުމަށް ފާރަވެރިވާ ބަޔަކީ ވާޖިބުވެގެންވާ ކަމެކެވެ. އެގޮތް ބުނެދީ
ދެއްކޭ ހަދީސްގައި ދީނުގައި ކުރުގެ ގޮތުގައި :

عن عبد الله بن السعدي قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا تنقطع الهجرة ما قوتل العدو [211]

ޢަބްދުالله ބިން އަސްސަޢްދީ رضي الله عنه ވިދާޅުވިއެވެ : الله ގެ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވައިފިއެވެ : ޢަދުއްވުންނާއި
ހަނގުރާމަކުރުން ހިނދަކު ހިޖްރަ ކުރުމަކީ ދުރުވަންޖެހޭން ކަމެއް ނުނިމޭ.

وعن معاوية – رضي الله عنه – قال : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : لا تنقطع الهجرة حتى تنقطع التوبة ، ولا
تنقطع التوبة حتى تطلع الشمس من مغربها [212]

މުޢާވިޔާ ބިން އަބީ ސުފްޔާން رضي الله عنهما ވިދާޅުވިއެވެ : ރަސޫލު الله صلى الله عليه وسلم ޙަދީޘްކުރައްވައިފިއެވެ : ތައުބާ ދުވަހުން ނިމެންދެން
ހިޖްރަތުން ދުވަހުން ނިމެނީއެވެ. އަދި ހުރަސްގެ ފަރާތުން އިރު އުދަރެހުގެ ދުވަހުން ތައުބާވުން ދުވަހުން ނިމެނީއެވެ.

މިދުނިޔޭގެ ވިސްނާލުމުން އެނގިގެންދަނީ ފުރަޔިން، ތައުބާވާ ވިޔަ، ހިޖްރަތުގެ ޙަޤީޤަތުގައި ހަމަހުރިހާ ތަނެއްގައި ހަމަ ރާއްޖެއާ
ދުރުގައިން ދުރުމިންކަން ހުރުމެވެ.

މިފަދަ ކަންކަމަށް ބޭނުންވާއިރު ވިސްނާފަރާތަކަށް މިޖާރިއް ޖަހާފައިވާކަން. އެއީ ދުވަސްތަކުގެ މިޒާތެވެ. އެއް ގައިގާ އެގެ
އެޖުމްހޫރުވެސް މުސްލިމުން ތަރައްޤީ ގެއްލޭނެ. އެގެ ހުރި މީހުން ބޭނުން ގިނަގިނަ ދީނަކީ ބާރު ބޭރާ ފުދޭނެ ހަމަ ޙާލަތެއް ތަފްސީރެއް އެދިފައިވާ

211 رواه النسائي وصححه ابن حبان

212 رواه أحمد ، وأبو داود ، والدارمي وصححه الالباني

ގެއްލެވެ. އެހެނަސް ދުރުބިރަށް ގެގަނޑު ނުހުރެވިހެނީސް ބަނޑުބޮޑުކަމުގައި ހުރަސްއެޅުއްވި ގުޅެން ފެށުމުގައި ގެއްލެވެ. ދުނިޔޭގެ އެތެރެވެރިން ޑޮލަރާއި ގަތުމާއި ސަތޭކަވީ ބެހުމަށް މުއްސަނދިކަން އަޅައިގެން ބޯޅަޅި އެކުގައި ކުރަނީ ބަޔާ ހަމަޖެހިފައިވާ ކަންކަމެވެ. އަދި އެއްޗެއް އަހުލުވެރިންގެ އަބަދުގެ ޝަހުވާނީ އޮތް ހައްޤުވާ ބަލައިނުލާއި ޑޮލަރު ގާސްކަމެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެއްޗެއް ވެރިމާއްދާކަން އެއްޗެއް ޖައިބުއް ނުފުރުއްވެ. ކަނޑިހުން ހުރިއިރުވެސް އޭނާ އެގޮތަށް ވައްޓާ މީހުންނަށް ވަކި ގާއިބަ ސިފައިކަށް ހުރި ބައްކާވެ. އެސިފައިގެ ނުތޮށަލަ ގެއަކަށް ނުވަތަފުވެއްވެ.

ދުވަސް ގެއަކީ ފުރަތަމަ ގެއާއި ހިލާފަށް އޮޅޭ އަސާސީ ނުވަތަ ފައިސާގެ ބޭނުން ޑިޒައިންތަކަށް ބިނާކުރެވިފައިވާ ފަދަ މީހު ފައިސާގެ ފަރާތްތަކާއި ގެއްލެވެ. އަދި އޭގެ މިސާލެއް އަރިހުންދަނީއެވެ. އަދި އެކަމަކު ބޭރުން ފަށައިގެންނެވެ. އިތުރު މީހުންނަށް ދެވޭ އަގަކީ ޑޮލަރުގެ ގެއާއި ހޭލުންތެރިވެ ފޮނުވާ ކަރުދާހެއް ދަމަހައްޓައި ވެދުމުގެ ފަރާތްތައް ކިޔާ ތެރޭގައި ވަރަށް އިތުރުވަމުންނެވެ. އެކަމަކު އެއްޗެއް ވެރިމީހާ ހުންނަނީ އެއީ ބަލިކަށި ތުމުގެ ފަރާތެވެ ހިސާބު ދެބައިގެ ފުޅާކަމެވެ. އަދި އެއީއަ ވަހާތެރި ހުންނަ ވެރިމީހުން އަތުން ނަގާލެވެ. އޭގެ ބޭރުވެސް އެއްޗެއް ހަމައެކަނި ގެއްލުވާލާނެ ހުރިހާކަމެއް އެހެންވެސް ބަލިވެވިދެވެ. މިދުވަސްގެ ދުވަހުން ރައްކާތެރިކަން ހިމާޔަތްކުރާ ކުރާނެ ކަން ގެއްލި ހުއްޓުވާ؟ ވީހާ، ޖަވާބެއް ވަރަށްވެސް ފާސާކަ ޖަވާބެކެވެ!

މިމިންވަރުގެ ފުރަތަމަ ގެއަކީ ދުނިޔޭގައިވާ ކާފަރުންގެ ބާރާއި ނުފޫޒު ފޯރާ ހުރިހާ ބިންތަކެވެ. ދުވަސް ގެއަކީ الله تعالىٰ ގެ ދީނަށް ތަބާވާ ބަޔަކު ޖަމާވެ އިސްލާމީ ހުކޫމަތުގެ ދަށުގައި ވެރިކަން ހިނގާ ބިމެވެ. ވަކިން ބަޔަކަށް މިލްކުވާ ބިމެވެ.

* * * * * * * * * * * * * *

2 - މަޤްބޫލު އުޅުންތަކާއި އެކު ރިޢާޔަތްކުރުމާ މީހާ، ރައްޔިތުގައި ހުރެގެން ކުރަންޖެހޭ މުޢާމަލާތު

އިސްލާމީ ދީނަ ވަރަކަށްވެސް ވެރިދުވަސްވާ ފަދައިން އިސްލާމީ ހުކޫމަތުގެ ހިމާޔަތް ކަމަށް ދިރިއުޅުން ނުހެޔޮވެރިކަމުގެ މިފަހަރަކަ، އެއާ އަމަލުކުރަން ޖެހޭ ގޮތް އެނގެންޖެހެއެވެ. މިބައިގައި ވަކިން ކުރެ ގޮތަކަށް ބައްޓަންކުރަން ބޭނުންވާނީ ރައްޔިތުގައި އަމަލު ކުރަން ޖެހޭ ގޮތުގެ ހުކުމްތަކެވެ.

ކުރިންވެސް އިޝާރާތް ކުރިފަދައިން، ފުރަތަމަ މަރުހަލާއަކީ އިސްލާމީ ދައުލަތެއް ބިނާކުރުމެވެ. އެހެނަސް މިހާރު އެދައުލަތެއް ގާއިމްވެފައިވާ، ދުނިޔެ އަމަލުކުރަންޖެހޭނީ އެދައުލަތަށް ނަސޭހަތްދިނުން ގޮތަކަށެވެ. އަޅުގަނޑު ނަސޭހަތްދެވޭން އޮތީ ފުރަތަމަ ގޮތަކީ ރިޢާޔަތްކުރުމެވެ. ދުވަސް ގޮތަކީ ރިޢާޔަތްކުރުމުން މަސްލަހަތާ މީހާ އަމަލުކުރަންޖެހޭ ގޮތެވެ.

މިމުޢާމަލާތު ކުރަން ޖެހޭ ބާރު ގޮތުގެ ގޮތުން މައިގަނޑު ދެބައިކަށް ބެހިގެންދެއެވެ. އެއީ :

1. ޝަރުޢާއި ކުފުރުގެ ނިޒާމުގެ ތެރެއަށް ވަދެގެން އިސްލާމީ މުޢާމަލާތު ކުރުމުގެ ތަރުތީބު
2. ނިޒާމުން ބޭރުން ކުރަންޖެހޭ މުޢާމަލާތު ކަން، ނިޒާމު ބަދަލުކުރުމު ތަރުތީބު.

ރައްޔިތުގެ މަސްދަރުގައި މުޢާމަލާތުކުރުމުގެ ފަންނާނުވެރި-އިލްމުވެރިން ބާރުނުކުރާ ފަދައިން އިސްލާމީދީން ހިމާޔަތް ކުރުމަށްޓަކައި މިހާރު އެއް ވެރިކަމުގެ ތެރެއަށާއި، މަޖިލީހާއި، ނިޒާމުގެ ތެރެއަށް ވަންނަން މަޖުބޫރުވެއެވެ. މިދިޔުމުގައި އަހުރެން ބާރުނުކުރެވިފައިވާ އެއީ ބަޖެޓުފަހަރަކާއި ކާމިޔާބު ނިޒާމުގެ ތެރެއިން ވަންނަކަމެވެ. ވީހާ، އަހުރެންގެ ފަހަރަ ދަރުކުރަން އުޅޭ މީހާ، އޭނާ

ނިކަން ހުރި މިސްރާއި ލީބިޔާއި ތޫނިސް ފަދަ ޤައުމުތަކަށް ބަލާ ފުރުތު ހިންގާށެވެ. ނިޒާމުގެ ތެރެއަށް ވަދެގެން މަސައްކަތް ކޮށްގެން އެއްވެސް ތަނަކު ކާމިޔާބު ސިފައިގައި އިސްލާމީ ވެރިކަމެއް ކުރެވޭ ހެއްދެވި؟

ނިޒާމަށް ސަޕޯޓުކުރާ ޕާޓީގައި ވެސްވީ އެއްކަމެއްވެސް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ޕާރޓީގެ އިލެކްޝަނުގެ ތެރެއިން ދަން އޮތް ބައިގަނޑު ދާނާ ގޮތުގައި މަސައްކަތް ކުރަން ޖެހޭނީ އިސްލާމީ މަސައްކަތެވެ. އެހެނަސް އެކަން ކުރާނީ ސަރުކާރު ނުވަތަ ވެރިކަމުގައި ތިބި މީހުންނަށް ނަސޭހަތްދީ ތަރުބިއްޔަތު ކޮށްގެންނެވެ. އޭރު ވެރިކަމާއި ގޮތުން ކަމެއް ކުރަން ފެށުނީ ބައެއް ނޫނެވެ.

މިދުވަހުން ފެނިފައިވާ ފޮރެއްކަކަށް ޖެހިފައިވާ އެންމެ ބޮޑު ބަލިމަޖެހުމަކީ މަސްލަހަތުގެ ނަމުގައި ދީނުގެ ޙައްޤު ކަލިމަތް މަސްލަހަތާއި އިސްކުރުމެވެ. އެކަމުގެ އެންމެ ބޮޑު އެއް ޙައްޤުކަލިމާ ފުޅާ މަޞްލަޙަތުގައި ބޯޅު ކުރުންވަގުތަކަށް ގޮސް، ޙައްޤުގެ މަޞްލަހަތު ދޫކޮށްލުމެވެ. ދީނީ 'އިލްމުވެރިންގެ އެހެރަ، ޢަދި އެމީހުންގެ ތަރުތީބު ސޮއްޓަރު، އިސްލާމީ ޙައްޤު ފިނޭކޮށްލި ޖަމާޢަތް ތަކެތި ގެންދުން ވަގުތާ ދަރަހައްޗެގައި ތާރީޚުގައި ޢިލްމީފައިވާ ކަށް ބަޔާންކޮށްލެވެ. އެހެނީ އެމީހުން އުޅުނު ދީނީ ސިޔާސަތުގައެވެ. إلا من رحم ربي! އެއީވެސް މަސްލަހަތުގެ ނަމުގައެވެ. އެމީހުން އުޅުނު ބޮޑުނޑު ކޮންމެހެން ހަރާމެއްވެސް ހުރި ވެރިކަމުގައި ހުރި ވެރިއާ ވެރިކަމުން ދުރުކުރުމަށެވެ. އެހެނަސް އެމީހުން ހަނދާން ނެތީ، މިނިވަންކަމަކީ الله تعالى ދެއްވާ އެއްޗެއް ކަމެވެ. އޭގެ ޖިންސާއަކީ އަޅު ޢާއިޝާވެސް އުފުލަންޖެހޭ ޖިހާދެކެވެ. އޭގެ ހަޤީޤަތް އޮޅުއަށް އަންގާނެއެވެ. މިއަދު އަޅު ޢާއިޝާއާއި އަޅު ޢާއިޝާފަދަ މީހުން އަހުރެމެން ގެވި ބުނަނީ "ތުހުނަސް ނުރުހުނަސް" އެ ނިޒާމު އޮތީ އަހުރެމެންގެ މަސްލަހަތު ވެރިވެފައި ކަމަށެވެ. އާނއެކެވެ! އަހުރެމެން ނުރުހުނަމެވެ. ދުވަހަކުވެސް ނުރުހޭނަމެއެވެ. އެއީ ދީބާޖެން ދިޔަ ބުނާ މަސްލަހަތުގެ ތެރެއިންކާފަދައި ޖަމާޢަތުގެ ތަރިސުންނާއި ވެރިންނަށް ކުރުގައި ވިޔަސްކަމެވެ. އެހެނީ މީއީ އިސްލާމީ ޙައްޤުގެ ވާހަކައެވެ. الله تعالى އެއްކަލަވަންތަކުރުމާއި އެއިފާހަށް ޝިރުކުކުރުމުގެ ވާހަކައެވެ!!

މިޒާހަދަ ކުރިމަތަށް އެދުބައިމީހުންގެ މަޢްސަލަ ފެނުނީ ޙައްޤާއިންނެވެ. އެޙައްޤު މަޢްސަލައިގެ ހާލަތާ އެމީހުންގެ ވިސްނުމުގައި ޖަމާޢަތުގެ މައްޗަށް އެކުލަވާ ވެރިކަމަކާވެސް ބެޑެރަ ވެރިކަމާއި ކަމުގައި ޤަބޫލުކުރުމުވެ. ނުވަތަ އެގޮތަ ވެރިކަމާއި ކުރިއަށް އެދި ދަރަޖާ އިސްލާމާއި ކަމުގައި ހިފުމެވެ. އަހުރެން، އެމީހުންނަކީ އެބޭފުޅާ މަޝްއަލުހުންނަށް ބޭނުންޖަލް ބޭނުންވާނީ މިޤާޒީގައި ތިއަރ ބޭނުންކުރާ އިސްލާމީ ޤައުމުތަކުގެ އިސްތިފާޒާފަ ސަފަރުންގެ ފަރާތުން އަހަރެއްފާވާ އިސްލާމީދީންގެ ޝަރީޢަތު ގޮތުގެ އޮތް އިސްތިފާޒާ ނުންނައެވެ. އެހެނީ ތިއަރ އިސްތިފާޒާގެ ދަރުން އިސްލާމީ ޤައުމުގެ ކަމުގައި ބެލެވެނީ އެކަތެއްގެ މުޤާތިލުންގެ ޙުކުމްބާއްޔަތާ މުސްތިލުން ކަމުގައި ވާނަމައެވެ. އެއިސްތިފާރު އެމީހުން ބޭނުންކުރުވަ މަޢްސަލައެކެވެ. އެހެނީ އާޔަތް الله تعالى ގެ ޙުކުމާއި ނުކުރުވަނަސް އިސްލާމީ ފަތަވާޖަހަލްޖެހީމެވެ. ކުރިން ބަހާނުކުރިފައިވާ ފަރުއިން ދަރުމަ އިސްލާމް، ދަރުމަ ކުފުރު، މިދު އިސްތިފާރު ބޭނުންކޮށްގެން ޤައުމު ނުވަތަ ބަލާ ދަރުމަ އިސްލާމު ކަމުގައި ކަނޑައަޅަނީ الله تعالى ގެ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް، އެއިލާހުގެ ޝަރުޢު ހާލިސްކޮށް ޙުކުމްކަމުގައި ވެރިކަން ކުރެވޭ ނަމައެވެ. އެހެން ނޫންނަމަ އޭގެ ދަރުމަ ކުފުރުކަމެވެ.

މިޙާލަތުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ޙައްޤާގައި މަސައްކަތް ކުރަން ޖެހޭ ގޮތަކީ ދަރުމަ ކުފުރު އަލްމުލްޙިދައިއްޔާއި ގެދު މުޤާމަލާތް ކުރަން ޖެހޭ ގޮތެވެ. ޝައިޚުލް އިސްލާމް އިބްނު ތައިމިއްޔާ رحمه الله تعالى ދާރުލްއަރްބާ ގޮތަށް ބެލުމަށް، ޝަރީޢަތް ފާއިދުކުރުވާލީ ހަނގުރާމަކޮށްގެންވެސް އެކަން ކުރަންޖެހޭނެއެވެ. އިބްނު ތައިމިއްޔާގެ ޖަމާނުގައި އޮތް ވެރިކަންތަކާއި މިއަދު އިސްލާމީ ޤައުމުތައް ކަމަށް ބުނާ ޤައުމުތަކުގައި ކުރާފާ ވެރިކަން އެއްވެސް ތަފާތެއް ނެތެވެ. އެހެނީ ބަޔަކު ޖެހޭ މިންގަނޑަކީ الله تعالى ގެ ޙުކުމާއި

އެއްގޮތަށް ބުނެވުނުކަރާމާތް އެކަންޏެއް ނޫނެވެ. އާދެ އިތުރުން ބަލަން ޖެހޭ ކަމަކީ الله تعالى ގެ ބުނެވުނުގޮތުގައި ހިނގަވަން އެއްވެސް ބުނެވުމެއް ކުރުމާ އާއި އުމުރުން الله تعالى ގެ ބުނެވުމެއް ބަދަލުކޮށްފައިވާކަމެވެ. ކޮންމެއަކަސް، ރައްޔިތުގެ ކުރުވާ ފުރިކަމަކީ ޖިހާދު ފުރިކަމެއް ކަމުގައި ފާކަމަށްބަކައި އަދި އިބްނު ތައިމިއްޔާ ފަދަ އިލްމުވެރިން ދައްކަވާފައިވާ ފާހަކަތަކުގައި ގެންނަވާފައިވާ ދަލީލުތަކަށް ބިނާކުރަނީ، ދިވެހިންނަށް ބަޔާންކުރުމުގައި ވާޖިބުވަނީ އިސްލާމީ ފިޤުހުގެ ގެނައުމަށް މިއާދު ހުރި ނިޒާމުގައި ދުސްތޫރު ހަނދުމަކުރަނީތޯއެވެ. މިކަންކުރުވާނީ މިފަދަ ގޮތަކަށެވެ :

1. ފުރަތަމަ ކަމަކީ، އެކަން ކުރަން ޖެހޭނީ الله تعالى އަށް އެކަން ހާލިސްކުރާ ހާލު، އެއިލާހުގެ ދީނަށް ނަސޭހަތްދިނުމަށެވެ. އަދި ޝަރީއަތް ޤާއިމުކުރާށެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގައި މުސްލިމުންގެ އަމިއްލަ އިސްލާމީ ފިޤުހުގެ ޤާއިމުކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ދެވަނަވަނަ ހިލާފުވަނަ އިސްލާމިއްޔާގެ ވިލާތަތުގެ ގޮތުގައި ހުރުމަކީ އާދޭ އެއް އަމާޒަކަމުގައި ހަދަންޖެހެއެވެ.

2. އެނިޔަތުގައި މަސައްކަތް ކުރަން މަދު ދުވަސް ތިބެއްދެރަށް ލިބި ބަދަލު އެއްކުރަން ޖެހެއެވެ.

3. އާދޭ ތުރުއިން އެންމެ އިލްމުވެރި، އެންމެ އަހުލާގީ ފެރި އެންމެ ޝަރަފުވެރި އެންމެ އަބުރުވެރި މީހަކީ އުމުރުންގެ އަމީރު ކަމުގައި ހަދަން ވާނެއެވެ.

4. އުނގެނެ އަމީރު ކަމުގެ ދަރުން މުއައްސަސާތަކެއް ކުރަން ވާނެއެވެ : އެއީ މުރުސަލުން ޝޫރާ ރައްޔިތު ބަލާނެކޮށް ދިނުން، އަދި އުމުރުން އެރައްޔިތުގެ މަޝްވަރާއާ ތަރުބިއްޔަތުވުމާއި ބަދަލުވުމަށެވެ. އެއަށްފަހު، މިރައްޔިތުން ދައުލަތުގެ މުރުން އެއްކޮށް، އެކަމުގައި ކޮށްބެރުވުމެވެ.

5. الله تعالى ގެ ފޮނުވުނު މަރުކަޒުއެކު ބާރުގެދަރުވެރިން، ކާފަރު ޖިހާދު ނިޒާމުން ބާރުވެން، އަދި އިސްލާމީ ޚިލާފަތުގެ ދަރުން މަސައްކަތް ކުރާ ވިލާތަތުގެ ބިނާކޮށް، އެތަނަކަށް އެންމެން ޖަމާވެ، ވަކި ސަރުކާރެއް ނުވަތަ ވެރިކަމެއް ޤާއިމުކުރުމެވެ. އަދި ބާރުލިބިއްޖެނަމަ، ވިލާތަތުގެ އުފެދިއްޖެކަން ދިއުލާނަކަށް، ދަފުތަރުތަށް އިސްލާމީއްޔާއަށް ފޮނުވައި ބައިއަތު ހިފަންވާނެއެވެ.

6. ދުނިޔަމަސްތަގެ ކިބައިން ސަލާމަތްވުމަށް ޖިހާދުކުރުމާއި އަދި އިސްލާމު ދައުލަތް ދިފާޢުގެ ޖިހާދުކުރަން ޖެހެއެވެ. އަދި މުޅި ރާއްޖެ އިސްލާމީ ދަފުތަރުގެ ޚިލާފަތުގެ ވިލާތަތުގެ ގޮތުގައި ހުރުމަށް ޖިހާދުކުރަން ޖެހެއެވެ.

7. الله تعالى ގެ ނަސްރަށް އިންތިޒާރުކުރަން ވާނެއެވެ.

8. މީގެން އެއްވެސް ކަމެއް ކުރެއްވު ޖިހާދު ނިޒާމުގެ ތުރުއިން ނުކުރެވެ. އެއީ މިފަދަ ކަމަށް ފޮރުވާ ހަދައިގެން ނުވަތަ ޖަމާޢަތް ތުރުސްތާނާ ކޮންގެން، މިކަން ކޮންގެން ނުވާނެއެވެ. ފަހު، ފޮނި ހުރުމާއި ޖަމާޢަތް ޖަމާއަތްބަޔަށް ސަލާމަތުގެ ދަރުން ތުރުސްތާނާ ކުރުމަކީ الله تعالى ގެ ރުއްސަވާފައި އެދިގެން ކުރާ ކަމެއް ނޫނެވެ. މިކަންކަމަކީ ސަލާމަތަށް ބޭނުންވާ ކުރުވާތޯ ކަންކަމެވެ. އަދި އެކަން ކުރުމަށް މީހުންގެ ހުއްދަ ހާލަތަށް ނުޖެހެއެވެ. الله تعالى ގެ މަގުގައި ޖިހާދު ބަސް ބުނެގެން ޖެހުމަކަށް ރާވާނެކަމެއް ކަމުގައި އުމުރުންގެ ބާރުވެ ނިޒާމަށް ސަލާމަތާ ހަމަޖެހިގެން މިކަންކަން ކުރާކަށް ނުޖެހެއެވެ.

މިއީ ކުރު ގޮތަކަށް ހަރުދަނާ ކަން ކުރަން ޖެހޭ ގޮތުގެ ހުލާސާއެކެވެ. ދިރާސާ ފަސޭހަ ނަމަވެސް، އެކަމަކީ ކުރުމުގައި އެތަކެއް ބާރުސްފަތަށް ދަނޑިޖެހޭ މައްސަލައެކެވެ. އެހެނަސް، މިހާރު ރާއްޖޭގައި ކުރަންޖެހޭ އެންމެ މުހިއްމު ކަމަކީ އިސްލާމީއްޔަތަށް މީހުން އަހުލުވެރިކުރުމާ، ޢަޤީދާ ބާރުންކާރުދިނުމަށް ގެނަސްދިނުމެވެ. މިކަން ބާރުންކާރުތޫވާއްޖެނަމަ، ބާރު ހުރި ބައިބަކަކީ ފަސޭހަ ބައިބަކެވެ. ނަޖީދުކުރައިގެ އިލްމުވެރިޔާ، އައްޝައިޚު އަބޫމުޙައްމަދު، މުޙައްމަދު ބިން އަބްދުލް ވައްހާބުގެ ދައުވަތުގެ ފުރުޞަތުގައި، ބޯފަދަ ދިޔައެވެ.

ރާއްޖޭގެ ތާރީޚާ އާ އިސްލާމީ ފިޤުހުގެ ސަޤާފަތާއި ދިރާސާ އެދޭ މީހާ ޢަމަލުކުރަންޖެހޭނީ ނަބީ ﷺ ފެށި ޢަމަލުކުރި ގޮތަށެވެ. އެންމެ ގޮތަކަށް އިސްލާމް ދީން ރަޖްޢަވާން ކަމަށް އެއްމިޔަ ނުކުރާނެވެ. އެހެން ގޮތަކަށް އެއްމިޔަ ކުރާނަމަ، އެކުރާ އެއްމިޔަކީ ފުރަތަމަ ފަހަކަށް ފެށި ފުރަން ކަހަލަ އެއްމިޔަކުވެ. މީގެ އެއް މިތާލަކީ މިފަހުކަށް ޢަމަލު އެއްގޮތަށް ވަރަށްގިނައިރު ދެކުނުން އެއް ވާހަކަ ކުރުމަކީ ދިފާޢުއްދީނުގެ މުޖުތަމަޢުގައި މިތިޔަކުގެ އާރިޔާ މަޢުޟޫ މާއްދާއެއްގެ ގޮތުގައި ހުރި ވާހަކައެވެ. އެކަމުގައި ދެކޮޅަށް އަދު އުފުލިއަސް، ހަނދާން ނުކުރާނެ ހަޖާޖިސިތައި އެދި މަޢުޟޫ ފިޔަސް ނޫފިޔަސް، ރާއްޖޭގެ ތަޖުރިބާ ނަމޫނާގައި މިގެ އެވާކަން އަހަރެން ކުރިންވެސް ހަނާވާ ރާއްޖޭގެ ފިޔަވަޅު ފަރިވަރުން ބައިވެރި ކުރިވަޅުގެ ފަހުގެ ފުރުމަށް ނުބައި ކަމުގެ އެކަމުގެ ދެކޮޅު ބަދަލެއްކަމަށް ޢުލަމާއުންގެ ތަފާތު ދީނުގެ ތަކަށް ހަދާފައި ނިސްބަތް ކުރެވޭނެ. އެކަން މަޢުޟޫ ނަޒަރު އިހުސާނުން ހުދޫދު ބަލައި މިހުން ސުވާލުގެ ސަތޭކަފަހެއް ޖެހިފައެވެ. އެހެނަސް، ބަޔާންވާ އަދިފަހެއް ތެދުވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް. މައްސަލައިގެ މަޢުޟޫގައި ކުރުފުގެ އިޙްސާނުގެ ވިޞާލުމަކަށް އެމެހުގެއްފަހެއް ނިޔާވީ. މައްސަލައިގެ ބަޔާން އަދި އެކަމުގައި ﷲ تعالىٰ އިޙްސާނުގެ ދެއްވާފައިވާ ކަލާމް ކުރުވާނަން މަޢުޟޫލުކުރުމެވެ. ނަފަސް ބަޔާނުކުރެއްވިއިރު ކަލާމްގައިވާ ކަލާމްގައި ބަލާއި ޙަރަކާތް އިޙްސާނުގެ ދީނުގައި. އަދި އެމީހުންނަށް އެއިޙްސާނުގެ ފޮނުއްވާ އަމިއްލަވެރިކަމުގެ ޞަލާތުގެ ކިޔުމަށް. އެހެންކަމުން ބަޔަކުލަފުވުލަ ﷲ تعالىٰ ގެ ރައްޔިތުން އަރައިގަތުމެވެ. އެދާހުގެ ޖުމްލަތުގެ މައްސަލަ ޖުމްލަ ހެދިގެން. އެކަމަ އިޙްސާނުގެ ވިޞާލަށް ކަލާމް ކުރުގައި އަހުރުތަކުގެ ޖަމާޢަތް ﷲ تعالىٰ ހަމަތާވަރުގައި ޖަހާ، އަދި އެއް ބަޔާން އެއްޗެއް ކަލާމްގައި ކަނޑައަޅުއްވާވަނީ ކަމުގެ ތަފާތުކަމެއް، އެމީހުން އެކަމަ އިޙްސާނުގެ އަތް ކަލާމް ކަލާމްގައި ހުރިހެން ނުވަތަ އޭގެ މަޢުޟޫލުކަލާމް ކަލާމްގައި ހުރިހެން، ދިމާލުގައިހެން އެއްޗެއް ފަރާތުގެ ނިޔަތް. އެހެނީ ދެކަމަކީވެސް ތުހުމަތެވެ. އޭގެ ﷲ تعالىٰ ގެ ނިޢުމަތް ބަދަލުކުރުމުން ނުވެ. އެކަން މަޢުޟޫލުކުރާ އިޙްސާނުން ދޮރުތައް ތަފާތުކުރުން އެކަމާ އުސޫލުތަކަށް މުޅިންނޫނީ ދިނުމެއްގައި އެކަން އާއްމުގެ މަޢުޟޫ އަދި އުވުމި ބެހުން ނުނެވެ. އެހެންނަށް އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ހަނޑު އެކަމާ ދަށްވެފަހި އަދި އުވުމި ބެއެކެވެ. އެހެނީ އެކަން އިޙްސާނުގެ ދޮރުތައް އުސޫލުތަކުގެ ނުޖެހޭއެވެ. އެހެނީ އެއީވެސް ކުޑަކުރެވެ.

މިބާރުތަކި މިލްކުވެރިއެން ދިމާވާ ކޮންމެ ކަމަކާއި ގުޅޭ މިގޮތަށް އަޅުއްވުމަ އުފުލަ ޙިކުމަތްތަކެއް ނެތެވެ!

އެކަން ބަދަލުކުރުމުގެ، މުނާފިޤުންނާއި ކާފިރުންނާއި މުޝްރިކުންނާއި ﷲ تعالىٰ ގެ ބަދަލުގަތަން އަރައިގަންނަ މީހުންނާއި، އެމީހުން މަތިވެރިކޮށް އަލްކަށްކުރާ ބާރުތާ ނިޢުމަތް ތިބާ ހަމަކޮށް، ﷲ تعالىٰ އަށް ބުރުވެރިވާ، ވެރިކަމަށް ދަރިވެރިންގެ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ވެރިކަމަށް ގެންނެވުމެވެ. ރާއްޖޭގައި މަސައްކަތް ކުރަނީ، މަސައްކަތް ކުރަން ޖެހޭ މިއުސްލިމުންނެވެ. އެއީ ޚަލީފާއިން ފަރާތުގެން މުނާފިޤު ހިތްވަރު، އެއަލީފާގެ މަސައްކަތް މުސްލިމުން ޖަމާޢަތް ބާރުވެރިވުން، ޖިހާދު ވެރިކަން ވަތްޓާލައި، އިސްލާމީ ވެރިކަމުގެ ޤާއިމުކުރެވޭނެވެ.

މިގޮތަށް ޢަމަލު ކުރުމަކީ އެންމެ ފަސޭހަ ގޮތް ކަމުގައި ނުވެވުނަސްވެ. އެއާއި ޚިލާފަށް މިއީ އެންމެ ބޮޑުވާ ބޭނުން އެންމެ އުނދަގޫ ގޮތް ކަމުގައި ވުމަކީ އެކަށީގެންވާ ކަމެކެވެ. ސުލޫކުގެ ވަންނަން އެދޭ މީހާ ނަފްސު ވަންނަން މަގާ ކުރާނެ ދަތި އުނދަގޫ ކަންތައް ކުރަން ޖެހޭނެ ކަން ޔަޤީން ކުރުމަށް ނަމަވެސް ފަރަކު ނުވެދެ.

ރާއްޖޭގައި އޮތް ވެރިކަމުގެ ނިޒާމު ބަދަލުކުރުމަށް އެދޭ ނޑުގެ މީރުޢި މަސައްކަތްކުރާ އިސްލާމީ ދަޢުވަތުގެ އެންމެ މަތިވެރި ދަރަ ކަމުގައި ހަނދާން ކުރުމެވެ. ފަހަރުގެ އަނިޔާވެރި ވެރިން އެހެން ފަރާތްތަކުގެ އަތުގައި ނޫޅެ އެކަން ގެނައުން ނުކުރެވޭ. މީހުން ހިތާ ގޮތަ

ހިލާފަށް ވެދާނެ ކަންކަމާއި، ދުނިޔެވީ ގޮތުން ލިބިދާނެ ގެއްލުންތަކާއި، ދުނިޔެ ގެއްލިދާނޭ ގޮތަށް ބިރުވެރިކަމާއި މަސްލަހަތުތަކާއި ހުރި ދީނުގެ ޙަޤީޤަތް ދޮކޮށްލުމަށް ތާކުންތައް ޖެހޭ ކަމެއްކުރުން. އެގޮތުން ކަންކަމާއި ގުޅޭ ވިސްނުމާއި އެމީހުން ދިރިއުޅޭ ދުނިޔެ، ކޮންޓްރޯލްކުރުމާއި އެއަށް ބާރުފޯރުވާ ނުފޫޒުފޯރުވާ ސިޔާސީ ފަރާތްތަކުން ހުރަސްއެޅުމާއި ބާރުގަދަ ފަރާތްތަކުގެ ދުނިޔެ ވިސްނުން ދެނެނުގަނެވޭނެ. އެހެންވެ ބަޔަކު ދުނިޔަވީ ފައިދާ އަދި މަސްލަހަތު އަދި ފައިދާ ހުރި ކަމެއް ކަމަށް ވިސްނާ ދެކޭ ކަންކަމުގެ މަތިން ﷲ تعالى ގެ އިރުޝާދުތައް ދޫކޮށްލަނީ. އެއީ އެމީހުންގެ އިޚްލާޞްތެރިކަން ކުޑަވެގެން ކަމެއް ނޫނެވެ.

އެމީހަކު ޙަޤީޤަތުގައި ބިރުވެތިވާނަމަ، ދުނިޔެ އަމިއްލަ ކުރިމަތިލާ ﷲ تعالى ބަހައްޓަވާ ކުރުމުގެ އެއްޗަކަށް ހުރިހާ ކަމެއް ކޮށްދޭނީ. އަދި ޙަޤީޤަތުގައި ﷲ تعالى ދެކެ ލޯބިވެ އެމީހަކު ދެކެ ބިރުގަނެ، އެމީހަކު ވަރިހަ ކުރާ ނަމަ، ހުރިހާ ކަމެއް ކަމެއް ނިންމާ ފަރާތަކީ ﷲ تعالى ކަމުގައި ވާނެއެވެ. ވިސްނަވާށެވެ.

ދުނިޔޭ ޙައްޤުގައި އިންސާނާއަށް ޙަޤީޤަތުގައި ބޭނުން ލިބިފައިވަނީ އެހާ ހަނިކަމުގެ ވަރަށް ކުރިން ތާރީޚުގެ ދުވަސްތަކުގެ ބާރުގަ ކުރުމަށެވެ. އެއީ ﷲ تعالى ނިންމަވާފައިވާ އިލާހީ ޤާނޫނުގެ ކަނޑައެޅިފައިވާ މިންވަރެކެވެ. ލިޔުއްވާފައިވާ އަދި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ވަރަށް ފުރިހަމަ ބާރުގެ އިނގިރޭސިން އަޅުއްވާފައި އެއްވެސް ފަދައިން ސަރުކާރުތަކުގެ ވަސީލަތް ބިނާކުރުމަށް ބޭނުންވަނީ އެހެންނަމަ ދެމެހެއްޓުމެވެ. އިންސާނާގެ ހަރަކާތްތަކުގެ އިންސާނަކު ބޮޑު ފެއްޓި ދުވަސް ތަކަކުގެ ތަރައްޤީގެ ދަނޑިވަޅުގައި ކަލަކުއްޓަރ ބޮޑު އެކަމަށް ޙަޤީޤަތުގައި ބޮޑު ކުރަނީ. ހަރަކާތްތެރި ޙަޤީޤަތުގައި ބޮޑު ކުރުމަށް އެހީތެރިވާ ވާހަކަ ފަށާނީ އެކިއެކި ދިރިއުޅެމުން ސަރުކާރު ދީނުގެ އެކަމާއި ބަރާބަރަށް ބައެއް ރަށްރަށުގެ ސަރުކާރުތަކަކީ އިނގިރޭސި ދިރިއުޅުމުގެ ސިފައެއް. އިންސާނުން ދުނިޔެ ބޮޑުވެފައިވާ ވަގުތާ، އިލާހީ ކަލަކުއްޓާއެކު ބާރުގެ އުސޫލުން ސިފަކުރުމާ ބަލައިގަނެ ހުރި ކަމަކަށް ކިޔާނަމަ ސަރުކާރުތަކުން ބާރުގެ ހަރަކާތްތެރިވެގެން.

މިދުވަސް، ބޮޑުދިގު ތާރީޚު ނޫނީ ކަންތައްތަކުގައި ދެކެވޭނެ ސުވާލަކީ؟ ނުނެކެވެ. މިތަނުގައި ކަންކަމަށް ތަރިކާ އިންސާނުންގެ ދިރިއުޅުމުގައިވެސް ހުރިހާ ސިފަތަކެވެ. އެއްކަލަކުގައި ދުވަސްވަރާ ގުޅުނު ބޮޑުދިގު ތަރިކާ އިއްސުރެ ސިފަވާ ވަޞްފުތަކުގެ ބޭނުމަށް ތަރިކާ މަރުކަޒުތަކުގެ ހުރިހާ ބާރަކީ، އިނގިރޭސި، އެއްގޮތަކަށް ދިރިއުޅޭ ހަމައެކަނި ކަންކަމަށް ބާރުގެ ތަރިކާ ދޭއްޗެވެ. މިފަދަ ވަރަށް ބޮޑު އޮތީ އިސްލާމީ ދިރިއުޅޭ ޤާނޫނަކީ ބޭނުމުގެ ސަރުކާރު ހުރިހާ ތަރިކާއަށް ސިފަތަކަކަށް ދިރިއުޅޭ ފަހަރެއް އެއްގޮތް ސިފައަކީ ހުރިހާ ބޮޑު ތަރިކާއެކެވެ. ބޮޑު ދިރިއުޅޭ ތާރީޚީ ހިނގުމުގައި ބާރުގެ ސިފަތަކުގެ އެއްގޮތެއް ބޮޑު ތަރިކާ ހުރިހާ ޤާނޫނުތަކަށް ބޮޑު. އެއީ މުޖުތަމަޢުގެ ނިޒާމް އެ ބޮޑު ހުރިހާ އަސްލު ބޮޑު ގޮތުން ހުރިހާ ތަރިކާތަކަށް މަސައްކަތް ހިންގާ.

މިޙަޤީޤަތް ދެނެގަނެވޭ ހިނގައި ވެސް ވަރަށް ކަނޑައެޅިފައި ދެނެގަތުމަށް ބަލަމުންނެވެ. އެއީ ބޮޑު ބާރުގެ ބޭނުން ހިނގާކަން ކުރިން ﷲ تعالى އެކަމެއް ވީނެ ދިރިއުޅުމުގައި ގޮތެވެ. ބޮޑު ކަނޑައެޅުން ދެނެގަނެވޭނީ ބޮޑުއަށް ދެއްވާފައި ކަނޑައަޅުއްވާ އިލާހީ ސުންނަތްތައް ބާކީ ހުރި ކަމަކީ ދިރިއުޅުމާއި ގަވާއިދުތަކާއި އަދި ބޮޑު އެއްގޮތް ހިނގާ ކަންކަމެވެ. ވީމާ، ބޮޑު ކަމެއް ކުރުމާ ނަމަ، އެހެން ނުކުންނަ އަސާސީ ޤަވާޢިދެއް ބޮޑު ނެތެވެ. އެހެންވެ އެކަމަކީ ﷲ تعالى ގެ އިރާދަފުޅާ ދިރިއުޅުމުގެ ގޮތެވެ.

ދުނިޔެ މަތީގައި އިންސާނާ ދިރިއުޅޭ މަގުތަކަށް ބޭނުންކުރާ އެއްޗެއް ކަމެއް ކުރެވޭނީއެވެ. އެއީ ބޭނުންކުރަން، ހާލަތު ތަފާތު ގޮތެއް ﷲ ގެ ޙުކުމާއި އެއްގޮތަށް ދެވޭނީއެވެ. މިފަދަ ދުނިޔޭގައި އުޅެވޭނީއެވެ. މިހާ ހިސާބަށް ޙަޤީޤަތް ދެނެ ސުލްޠާނު އެދުނީ ﷲ تعالى ގެ ޚާއްޞަ ގޮތެއް ބޮޑު ކަމެއް މީހަކު ﷲ تعالى ގެ ދުނިޔެ ތާރީޚުގައި ފަރާތުން ދިރިއުޅޭ ގޮތެއް އެކަމުގައެވެ

ރަނގަޅުވާނީ ކޮބާހެއްޔެވެ؟ ފަހެ، اللہ تعالیٰ ވަޙީ އެއިލާހަށް ތަޤުވާވެރިކަމާއިއެކު އިޚްލާޞާ މީހުންނަށް ދުނިޔެމަތީގައި އެހީތެރިކަމާއި މަދަދު ދެއްވާފައެވެ. އަދި ނިމުމެއް ނެތް ގޮތެއްގައި އެއިލާހުގެ ބެއްލެވުމުގެ ދަށުން ރައްކާތެރިކަންދެއްވާފައެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ ދީނަށް ނަސްރު ދިނުމުގެ ސަވާބުން ކަރާމާތް ދައްކަވާފައެވެ. އެއީ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ނަފްސުތަކުން ކުރާ ކަންކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި އެމީހުން ހަދާ ސިޔާސަތެއް ނޫނެވެ. އެއީ އެއިލާހުގެ ފަސްތަރުތީބުތަކުން އެއިލާހު ދެއްވާ ނިޢުމަތެކެވެ. އާއްމު ބާރަތުތަކުގައި ނުކުރާ އަދި ނުވާ ކަންކަން އެއިލާހުގެ އައުލިޔާއުންނަށް ދައްކަވާފައިވެއެވެ. އެހެން އެގޮތަށް ނުވާނަމަ ކީއްވެ ހެއްޔެވެ؟ އެއިލާހަކީ ހުރިހާ ކަމެއް ފުރިހަމަކޮށް ހުރިހާ ކަމެއްގެ ވެރިކަން ކަނޑައަޅުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއިލާހުގެ ފަޟްލާއި ރަޙްމަތް ދުނިޔެ ހިނގާ ހިނގުމުގައި އެއިލާހުގެ އަޙްކާމުތަކުން ބޭނުންކުރައްވާ ކަލާނގެ ނަސްރުދެއްވާފައެވެ.

އަޅުގަނޑުމެން ބަލައިލަމާ މިސާލަކަށް މިތަނުގައި ދިޔަ ދައުރުތަކުން. އެބަ ގޮތުން ދައުރެއް ދިމާވި ނަބިއްޔާ ﷺ ހިޖުރަކުރެއްވުން އަށް ފަހު މަދީނާގެ ސިފައިން އާއި ނަބިއްޔާ ﷺ ފޮނުއްވާ ހަމަލާތަކަށް މިތަނުގައި މުޝްރިކުން ފޮނުވަން ތައްޔާރުވީ މިވެނި ބުރެވެ. އެކަމަކު ދުނިޔެ ގެންދަނީ މުޝްރިކުން ވެރިކަމާއި މުދަލުގެ ވަގުތު ކުރިމަތިލާފައިވާ ދުވަސްވަރަކެވެ. އެކަމަކު ނުކުތް ތަދުމަތީގެ ބާރުގަދަކަމެވެ. އެކަމަކު ނުކުތް ތަދުތަކާއި ވަގުތު އެސްކަރީ މިތި ނިކަމެވެ. އެއީ اللہ تعالیٰ ގެ އަމުރުފުޅަކުން އެންމެހާ ސިފައިންނެވެ. އެއީ މިތަނުގައި އަދުވެރިން ފެނުނު ކަމެއް ނޫނެވެ. އެއީ ނަސްރެއް އެއީއެވެ. އެކަމަކު އެއަދަދު ދުވަހަކު ފައިސާ ވަގުތުގައި އެސްކަރީ ބާރުގަދަ ވިކުމަށް އޮތް ބޭނުމެވެ. އެއީ އެމީހުން އެކަނި އެސްކަރީ ކަމެއް ނޫނެވެ. ދުވާލުވިއްޔަކުން، އެމީހުން ހިނގާނީ ނަބިއްޔާ ﷺ ގެ ކަނޑައެޅުން އެކަނި ހުރީ ނުދިކަންނޭނެވެ. އަދި އެމީހުން މިތި ފުރިހަމަ ކުރިމަތިލާދޭ ކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ! ކަންތަ ގޮތް އެނގިގެން އެބަ ހާއްސަވެއެވެ! اللہ تعالیٰ އަޅެ ހުރިހާ ކަމެއްގެ ބާރުވެރި އިލާހެވެ!

ބާރުގެ ހުސްގޮތުގެ ތެރެއިން ފެނިގެންދާ ނަޞްރުގައި ވަރުގެ ބެލުން އެކަމަކު ކުރިއެރުމެވެ. އެއްކޮ ގޮތްތަކަކަށް ތިބީ ބަޔަކު ފެނިގެން ކުރިއެރިއެވެ، އެބަ އެއްގޮތް އަސާސަތު ވާދަވެރިކަމެއް ތެރޭގައި ބިރު ބާރުބަލަ ނުކުރެވޭތޯ. އެހެންނަމަވެސް އެޅުން މުޅި އަސާސީ ކާފިރުންގެ ބަޔަށްކާތީގެ ހުރިހާ އެންމެން ގޮތަކަށް ކުރީއެވެ. ހަމަހެފެށުމުން، اللہ تعالیٰ ގެ ނަސްރުއާއިއެކު ވަޙީ އިތުބާރު މުއުމިނުންގެ ގޮތަށް ޙާޟިރުވިއެވެ. އެބަ ބަޔަކު ވާދަކުރިއެވެ، އިސްލާމީ ދީނުގެ ބާރާއި ބާރުގަދަކަމެވެ. ގިނަ ބަޔަކު ހަލާކުވެ، ވާހަކަތަކަކުން ބާރުގަދަ ބަޔަކު ބެލިއެވެ، ބޭނުމަށް ކުރިމަތިލާ ކަމެއް ނެތުމާ އެއްވެސް ނުކުރުނެވެ. ބާރު އިސްތިޢާނަތެވެ. ނުބާ ކުރުވަމުން އެބަޔަކު ފުރުޞަތުގައި ވާދަވެރި ބަޔަކު ފެށިގެން ގޮތްތަކެއްގެ ބާރުގަދަ ގޮތެއް ދިނުމުގެ ބަލައިލާއިރު، އިތުރު ބަލަން ހުރި ހާލަތުގައި ކުރިއަރާކަމެވެ. އެގޮތަކީ ހަމަ އެކަމަކު ކުރިއަރާފައެވެ. އެކަމުން ކުރިމަތިވި ގިނަ ބަޔަކު ވާދަކުރިއެވެ. މިހެން ބެލުމުން، އަޅުގަނޑުމެން ބަލާއިރު ބަޔަކު ބާރު ދެކޮޅު ބަޔަކަށް ބާރުގަދަކަމެއް ނެތެވެ. ދަރުގީ علیہ السلام އާއި ޢީސާ علیہ السلام ގެ ބައިވަރުކަމެއްގައި ހަމަލާދިން ބާރެވެ. އަދި ސުލައިމާނު علیہ السلام ގެ ބާރުގަދަކަމެވެ، ބާރުގަދަ ވަގުތު އެކަމަކު އަދިވެސް އެކަމަކު ކުރިމަތިލާފައި ވަގުތު ނޫނެކެވެ، އިބްރާހީމް علیہ السلام ދަރުމަވެރި ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ ބަލައިލުމެވެ. ސަލާމަތް ހުރި ހުރަހެއް އެންމެންނަށް އަޑުއަހާ ވާހަކައެވެ. މިގޮތުން، އަޅުގަނޑުމެން ސަލާމަތްވެދާނެ ގޮތެއް ދެކޮޅުވާ ކުރި ހުސްގޮތުގައި ހިފާގެން އެތައް ކަމެއް ބަޔަކު، ވަކިން ނަގާވަރަކީ ބެލެނިވަރި، ތަޙުޤީޤުގެ އަޅުގަނޑުމެން ބާރުގެ ކުރިއަރާ ކަމެއް ކުރުމަކީ ކަމެކެވެ.

ކަންމިހެންވާއިރު، މިބާ ދަންނަންޖެހޭ ރަނގަޅުވެ، އެހެން މިހާރު ކޮންޓްރޯލްގެ ދަށުގައި މިއާލަމުން ފުރިހަމަ ފުރިހަމަކުރުމަކީ، އެއީ ހަމަކޮށް މިވާގޮތަށް ސިޔާސީ ގޮތުގައި ވަރުގެ ދީނީ ބަޔަކު، ބައްދަލު، މިއާ ވަޙީގެ ހިފެހެއްޓުން ހުރިހާ ކަމަކީ މިވާ އިސްލާމީ ދީނުގެ ބާރަކީ اللہ تعالیٰ ގައުމަކަށް ސަލާމަތީ ކަމެކެވެ. އެއިލާހު މިބައި ދައުލަތް ދީނުގަ ގޮތް ބަދަލުކުރަ "އެކަން ބޭނުމަކު ނުކުރާނެ" ނަމަވެ "ގޮތް ހުރިވައިގެން އެގޮތް ބަޔަކު ހުރި ބޭނުމަކު". اللہ تعالیٰ ވަޙީ މިބައިނ އެއިލާހު ބަލާއިރު

ކޮންފަދައިވާ "ޖެކަސްޓް ގޮތް" ނުވަތަ އޭގައި ހުރިހާ ޖަމާޢަތް އެކުލެވޭ އިލާހީ ހިދާޔަތް ކަމުގައިވާ ފުރުޤާނާއި އޭގެ ޝަރީޢަތް ކަމުގައިވާ ރަދީފާވަތް ދީފައެވެ. ތިބާއަށް ގޮތް އެނގޭ ކަމަށް، ތިމާއާއި ސުވާލު ކުރައްވާފާ ކޮންމެ ދަރުމަވެރިޔަކު، އެފަދައިން ޝަރީޢަތަށް ބޯލަނބާފައި، އޭގެ ޖަވާބު ދަރަޖަ ގޮތުން ދީއްކުރެވެ. މިކަން ނުކުރެވޭ މީހާއަކީ ހަރަކާތް ގެއްލިފައިވާ މީހެއް ނޫން ހެއްދެވެ؟ އެހެން ގޮތް ހުވަފެނެއް! އޭގެ ޝަރީޢަ ކިޔާ ހާލުގައި ޖަސްޓު ހަދާ މީހުން އެފަދައިން އޭގެ ޝަރީޢަ ދަރުސްކަމުގައި ހިތަށް އެރި ގޮތަކަށް ޖަވާބު ދިނުމަކީ އެމީހުން ކާމިލުކަމެއް ކަމަން ހިފާ ހެއްދެވެ؟

މިމިސާލުގެ އަލީގައި ދެންގަސްނާނެވެ. އަހުރެމެންނަށް ކޮބާ ކަމަކީ اللهتعالىގެ މަގު ބާރުންކޮންޓްރޯލުކުރުން އެއާއި އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރުމެވެ. އަހުރެމެން ކުރާ އަމަލުތަކުގެ ސިފަ ނަތީޖާ ނުކުމެވާ ފަދަކަމަކީ اللهتعالى އެވެ. އެއީ އެއިލާހު ދީނުގައި ދަރުމަވެރިވާ ކަމެއް ފޫނުބާއި އެއްގޮތަށް ގޮތުގެ މަތިންނެވެ. ފަހު، އެއިލާހު އަހުރެމެންނަށް އަމުރުކޮށްފައިވާ ޝަރުޢީ ފޫނުބަލި ކަމެއް ފޫނުބުކޮށާއި އެއްވެސް ފުރުޞަތުގައި ނުވާ ކަންކަމެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ ޝަރުޢީ ފޫނުބާއި އެއްގޮތަށް އަމަލުކޮށްދިނަމަ ކަލޭގެ ފޫނުބުގައި ކަލޭއަށްވާފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ނަސޭހަތްތެރިކަން ލިބޭނެއެވެ. ނަމަވެސް އެއިލާހު ކަލޭއަށްވާފައިވާ ޝަރުޢީ ފޫނުބުކާއި ޚިލާފުވާނަމަ، އެފޫނުބުކާއި ޚިލާފުވުން ގެއްލިއްވާން އެއިލާހު ކަލޭއަށްވާފައިވާ ކަމެއް ފޫނުބުގެ އަމިއްލައިގެ މައްސަލަ ހިނގާނެއެވެ. ނަސޭހާއި ކާމިލްބިއްޔާ އެގޮތުގެ މަތިން اللهتعالى ކަލޭއަށްވާފައިވާ ކަންކަމެވެ. މިކަންކަމުން ދަންނަންޖެހޭ ކަމަކީ اللهتعالى އަމުރުކުރައްވާފައިވާ ކަންކަމަކީ އޭގައި ނަސޭހާއި ކާމިލްބިއްޔާގެ މަގުތައް އެކުލެވޭ ކަމެއް ފޫނުބަށް އެކުލަވައިލާފައިވާ ޝަރުޢީ ފޫނުބުތަކެއްކަމުގައެވެ. އަދި އެކަންކަމުގައި އިޚުލާޞްތެރިވެދިނަމަ ނަސާއިޙާއި ގެއްލުމުގެ ގޮތުން ގެއްލުމުން ފޫނުބާއި ކަމެއް ފޫނުބު ދަރުމަވެރިވެއްޖެއެވެ. މިގޮތުން اللهتعالى ފަހި މުސްލިމުންގެ މަސައްކަތް ޝަރުޢީ ކުރުމުން ދުރުވެ، އެއްކަލަކުޅަދާނަކަން އަނބުރާ، އެއިލާހުގެ ދީނަށް ދަޢުވަތު ދީނާއި އެއިލާހުގެ ދީނަށް ޖިހާދުކުރުމާއި އެދީނަށް ޖިހާދުކަމަށް ހަރަކާތްތެރިވުމެވެ. އެއީ ދީނުގެ އަސާސްތަކެއް ކަމުގައި އެއްވެސް ކަމެއް ދުރުވެ ނުދާނެއެވެ. މިގޮތަށް އަމަލުކުރާނަމަ އެހެނަސް ކުރީގެ މަސައްކަތްތަކުގައި ނަސްރުލިބިގެން މަގުފަހިވާ ކަމެއް ފޫނުބުކާއި ހިނގައެވެ. އެހެންނަމަ ދީނުގެ އަސާސް ގެއްލުވާލުމުގެ އެކަން ކުރާނަމަ އެކަމުގައި ނަސްރުގެ ބަރަކާތުގައި ގެއްލުން ލިބޭނެއެވެ. މިދެކަން ފާހަގަކުރަން ވާޖިބުވެއްޖެ ފާހަގަކޮށްލަމެވެ. އެއީ ހިދާޔަތް ލިބެން اللهتعالى ލިއްބެވުމާއި އަމަލުކުރުމެވެ.

ބާރުކޮންޓްރޯލުކުރުން ބޭނުންވާ ފަރާތަކީ، އަހުރެމެން ކުރަން ޖެހޭ އެންމެ ކަމެއް ކަމެވެ. އެއީ اللهتعالى އަށް ރައްދުކުރުމުގައި އިޚްލާސްތެރިވާ ހިތާއި، އެއިލާހަށް ތިމާއާއި ދިމާގެ ކަމުގައި ހުރިހާ ކަމެއްގެ ގޮތުން ބާރުގުރުވާ ހަމައެކަނި، އެއްކަލަކުޅަދާނަކަމާއި މިފަދައިން ހިފާފައި ކަން ހަވާލުކުރާ ހިތާއި، އެއިލާހުގެ އަމުރުފުޅާއި އެއްގޮތަށް އަމަލުކުރުމެވެ. އަދި ނަހީކުރެއްވި ދުރުވުމެވެ. މިކަން ކޮންމެ މީހަކަށް އެއިލާހުގެ ނަސްރުދީލައްވާނެއެވެ. އަދި އެއިލާހުގެ ރައްޔިތުން ހިމާޔަތްކުރެއްވުމަށް، اللهتعالى ގެ ފުރުޞަތާއި ބަދަލުގައި ކަމުގެ އަލިގަދަ ހުކުމްތައް ދަށުކުރައްވާފައެވެ. އެއީ ތަފާސް ކުރެވޭނެ ކަމެކެވެ.

ފަހު، މިބޭނުމުން ގޮތަކީ اللهتعالى އަށް ރުޖޫޢަވުމުގައި އެއިލާހު ރައްކާތެރިކުރައްވާނެ ގޮތުން ހިނގައި ހިދާޔަތް ދެއްވާނެ މަގު ގޮތަކަށް ކަމެވެ. އެއީ اللهتعالى ގެ ބާރުގައި އެއިލާހުގެ ނަސްރާއި ސުލްޠާނަތް ރުޖޫޢަވެވޭނެވެ. އެއީ އެންމެ މަގުކަމެވެ. ޙަޤީޤަތަކީ އެންމެ ތަގުވާވެރިކަމެވެ. އެހެން ދީނަކީ ޙައްޤު ނަމަ އެއީ އެންމެ ހިދާޔަތެކެވެ. އެއީ اللهގެ ހިދާޔަތެވެ. އެއިލާހު ވަޙީކުރައްވާފައިވެއެވެ :

﴿ ... قُلْ إِنَّ ٱلْهُدَىٰ هُدَى ٱللَّهِ ... ﴾[213]

މާނައީ : ކަލޭގެފާން ވިދާޅުވާށެވެ. ހަގީގަތުގައި ހިދާޔަތަކީ اللهގެ ހިދާޔަތެވެ.

އަދި އެއީ ނަބީ صلى الله عليه وسلم އަށް ދެއްކެވުނު ތެދު މަގެވެ. الله تعالى ވަހީ އެކަން ބަޔާންކުރައްވަމުން އެކަލޭގެފާނަށް މިފަދައިން އަމުރުކުރައްވާފައެވެ :

﴿ قُلْ إِنَّنِي هَدَىٰنِي رَبِّيٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ ﴾[214]

މާނައީ : ކަލޭގެފާން ވިދާޅުވާށެވެ "ހަގީގަތުގައި ތިމަންގެ ރަސްކަލާނގެ ތިމަންނަށް ސީދާ މަގަށް މަގުދައްކަވައިފިއެވެ. އެއީ ޤާއިމުވެގެންވާ ދީނެކެވެ. ހަނީފުވެވޮޑިގެން ވި އިބްރާހީމްގެފާނުގެ މިއްލަތެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު މުޝްރިކުންގެ ތެރެއިން ވިކަލުގައި ނުވެއެވެ"

ދެން، އެކަލޭގެފާނު ވާކަން ކަށަވަރު އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތުގެ މަގެވެ. އެމަގަކީ ޖާގަހެއްދީން އަމުރުކުރެއްވުން އެކަލޭގެފާނުވެސް އެމަގަށް ދަޢުވަތުދިނުމެވެ. الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ :

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۗ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾ ﴾[215]

މާނައީ : ހަގީގަތުގައި الله އަކީ އަހުރެންގެ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ރަސްކަލާނގެއެވެ. އެހެންކަމުން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ. މިއީ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެކެވެ.

އަދި އެމަގަކީ އެކަލޭގެފާނު ދަޢުވަތުދެއްވާވިދާޅު، އެކަމުގެ އިލްމު ލިބިގެންވި މީހުންނަށް، އެއީ ޙައްޤުކަން އެނގޭ ކަމުގައި الله تعالى ވަޙީކުރެއްވިއެވެ :

﴿ وَيَرَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ هُوَ ٱلْحَقَّ وَيَهْدِىٓ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٦﴾ ﴾[216]

މާނައީ : އަދި އެބައިމީހުން އިލްމު ދެވިގެންވާ މީހުން، ކަލޭގެފާނުގެ ރަސްކަލާނގެ ހަޟްރަތުން ބާވައިލެއްވުނު އެއްޗަކީ އެއީ ޙައްޤު ކަމާއި އެއީ ޣާލިބުވެވޮޑިގެންވާ ޙަމްދުލިބިގެންވާ ފަރާތުގެ މަގަށް މަގުދައްކަވާ އެއްޗެއްކަމުގައި ދެކެއެވެ.

މިއާއެއްގޮތަށްވެސް އަނިޔާގެތާ ފަދައިން، الله تعالى އެއްކަލާނގެކަމަށް ދަޢުވަތުދިނުމަކީ ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ މަގާއި އެއީ الله تعالى ގެ ޚާއްޞަ މަގެވެ. އެހެން މަގެއް އަހުރެމެންނަކަށް ނުހުރެއެވެ. الله تعالى ވަޙީ އެއިރާގެ ނަބިއްޔާއަށް އެކަލޭގެފާނާއި ތަބާވާ މީހުން ޚާއްޞަ މަގަކީ އެއީ ކަން ބާރުގަދަކުރެއްވުން އަމުރުކުރައްވާފައެވެ :

﴿ قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ۖ وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾ ﴾[217]

---

[213] آل عمران: ٧٣

[214] الأنعام: ١٦١

[215] آل عمران: ٥١

[216] سبأ: ٦

[217] يوسف: ١٠٨

މާނައީ : ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ "މިއީ އަހުރެންގެ މަގެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން اللهގެ ހަޟްރަތަށް ދަޢުވަތު ދެނީ ޔަޤީންވެގެންވާ އިލްމާއެކުއެވެ. އަހުރެންނާއި އަހުރެންނަށް ތަބާވީމީހުންވެސް ވެއެވެ. އަދި اللهގެ ހުސްޖެހިވޮޑިގެންވާކަމެވެ. އަދި އަހުރެން ޝަރީކުކުރާމީހުންކަމުގައި ނުވަމެވެ"

ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ގޮވާލާ މަގަކީ ތެދުވެގެންވާ މަގެއް ކަމުގައި اللهتعالى ވަޙީކުރައްވައެވެ. އަދި އެއީ އެއިލާހުގެ މަގުކަންވެސް ބަޔާންކުރައްވައެވެ :

﴿وَإِنَّكَ لَتَهۡدِيٓ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ | صِرَٰطِ ٱللَّهِ ٱلَّذِي لَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ أَلَآ إِلَى ٱللَّهِ تَصِيرُ ٱلۡأُمُورُ﴾ [218]

މާނައީ : އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ހިދާޔަތް ދިނަ ދެއްކަވަނީ ސީދާވެގެންވާ މަގެއް ކަމަށެވެ. އެއީ އުޑުގައި ބިމުގައިވާ ހުރިހާ އެއްޗެއް އެއިލާހަށް މިލްކުވެގެންވާ اللهގެ މަގެވެ. ފަހެ، ހުރިހާކަމެއް (އެނބުރިގެން) ދިއުންވަނީ اللهގެ ޙަޟްރަތަށެވެ.

މިއީ اللهتعالى ގެ މަގެވެ. އެހެންކަމުން، އެއިލާހުގެ ދީން އުނގެނި ޢަމަލުކުރެއްވި ނަބީންނާއި ރަސޫލުން ބަޔާންކުރައްވައިދީ މަގު ބަޔާންކޮށްދެއްވިއެވެ. މިމަގުން ކައްސާލެވޭ ހަލާކުވެގެންދާ މީހުންނެވެ. އެއީ ސާފުވެ ބަޔާންވެގެންވާ މަގެކެވެ. މާތް ނަބިއްޔާ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: " قد تركتكم على المحجة البيضاء ليلها كنهارها لا يزيغ عنها بعدي إلا هالك[219]

ރަސޫލުﷲ ﷺ ހަދީޘްކުރެއްވިއެވެ : " ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ތިޔަބައިމީހުން ދޫކޮށްލައި މިދަނީ ސާފުވެގެންވާ މަގެއް މަތީގައެވެ. އޭގެ ރޭގަނޑު އޭގެ ދުވާލުފަދައެވެ. އަހުރެންނަށް ފަހުގައި، އެމަގުން އެއްފަރާތް ވާނީ ހަލާކުވާ މީހާ އެކަންޏެވެ"

އެކަން ބާޠިލުކުރާކަން އެނގުން މަގެއް ނުވާނެއެވެ. މިއީ ސީދާވެގެންވާ އެއްކަލައްވަރުބަތަކުގެ މަގެވެ. ފަހެ، އިސްލާމްދީނުގައި އޮތް ނަމަ، ނަބިއްޔާ ﷺ އުއްމަތަކަން ނިސްބަތްވެގެންވާ އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަކަން ތަބާވާ ހަމަ އެކިއެކިތަކުގެ ސިފަތަކުން ސިފަކުރު ހެދުންޖަހާ އެމަސައްކަތް ކުރެއްވީއެވެ. ތަޢާރަފުގައި ހިތާނުގަސް ދިއްލުއްވި اللهتعالى އުކަންދުކުވެ.

﴿۞ٱللَّهُ نُورُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ مَثَلُ نُورِهِۦ كَمِشۡكَوٰةٖ فِيهَا مِصۡبَاحٌۖ ٱلۡمِصۡبَاحُ فِي زُجَاجَةٍۖ ٱلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوۡكَبٞ دُرِّيّٞ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٖ مُّبَٰرَكَةٖ زَيۡتُونَةٖ لَّا شَرۡقِيَّةٖ وَلَا غَرۡبِيَّةٖ يَكَادُ زَيۡتُهَا يُضِيٓءُ وَلَوۡ لَمۡ تَمۡسَسۡهُ نَارٞۚ نُّورٌ عَلَىٰ نُورٖۚ يَهۡدِي ٱللَّهُ لِنُورِهِۦ مَن يَشَآءُۚ وَيَضۡرِبُ ٱللَّهُ ٱلۡأَمۡثَٰلَ لِلنَّاسِۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٞ ٣٥﴾ [220]

﴿يُرِيدُونَ أَن يُطۡفِـُٔواْ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفۡوَٰهِهِمۡ وَيَأۡبَى ٱللَّهُ إِلَّآ أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ وَلَوۡ كَرِهَ ٱلۡكَٰفِرُونَ ٣٢﴾ [221]

﴿وَلِلَّهِ ٱلۡعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِۦ وَلِلۡمُؤۡمِنِينَ وَلَٰكِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ لَا يَعۡلَمُونَ ٨﴾ [222]

---

[218] الشورى: ٥٢ – ٥٣

[219] رواه ابن ماجه – صححه الالباني

[220] النور: ٣٥

[221] التوبة: ٣٢

[222] المنافقون: ٨

ނަޞޭޙަތުގެ ބަސްތަކެއް

މިދީން އުބަދަކަށް ވާޖިބާ ކޮންމެ މީހަކުވެސް اللہ تعالیٰ އަށް ބިރުވެތިވެ ވެގެން ވަޞިއްޔަތް ކުރައްވާށެވެ. އަދި اللہ تعالیٰ ގެ ދީން އުނގެނުމަށް ނަޞޭޙަތްތެރިވާށެވެ. އެހެނީ اللہ تعالیٰ ވަނީ ކޮންމެ އިންސާނަކުވެސް އޭނާގެ ޢަމަލުތަކާއި ގުޅޭ ސުވާލުކުރައްވާނެ ދުވަހެއް ކަމުގައި ތައްޔާރުވާށެވެ. މިފަދަ އެފަދަ މިހާރު ބަލައިލިޔަ ބޮޑުގެން ސަލާމަތްވެވޭން ނުވަތަ ޗިޗި ފުރުޞަތާއި މަތި ނަޞީޙަތްތެރި ސުންނަތުން ޢަމަލު ނުކޮށްފައި އިސްރާފު ވާށެވެ.

اللہ تعالیٰ ދެއްވާފައިވާ ސިކުނޑީގެ ބޮޑުނިޢުމަތް، އެއިލާހު ދެއްވާފައިވާ ވިސްނުމާއި ފިކުރުކުރުމުގެ ޤާބިލުއްޔަތުގެ އެންމެ ފުރިހަމަ ބޭނުން ކުރާށެވެ. އަދި ތަކުން ހިތަވައިގެން އަޅުކަމުގެ ބޭނާ އޮޅުން ދޮޅުން އިޚުތިޔާރުތަކާއި ވާހަކައާއި ކަންކަމާއި ހުރިހާ ކަމެއް ތަފްޞީލުކުރެއްވުމުގައެވެ. މިޒަމާން އިލްމުވެރިންކަމަށް ބުނާ މީހުން އުފެއްދުމަކީ ފޮތްތަކަށް އެއްޗެއް އުފެއްދޭ މިތުރުގަތި އުފުލާ ބައްޕަކު. އެބައި ހުޅު ބަޔަކު، އެމީހުންނަކީ އިލްމުވެރިން ކަމުގައި ދައުވާކުރާނަމަވެސް ފަށާފައިވެ. އަދި އެކަމަށް ދަލީލު ކުރާ ސަނަދުތަކާއި ޝަރުޢީތަކާއި ޤުރުއާނާއި ދަލީލުތަކުގެ ގޮތުން ދެއްކުމެވެ. އަދި އެމީހުން އަތޮޅުތަކާއި ޖަހަމުން ބަސްފުޅުތަކާއި ޤަވާޢިދު ބަޔާންކުރާ ދައްކާ ދަރުސްތަކާއި ގެނެސް އަޅުވާ މަސައްކަތްތަކެވެ. އެހެނީ އެކަމާއި ދޭތެރޭ ބަޔާންކުރާ ހަދީޘްތަކާއި ރަސޫލާކަމާ އެވެ ބަރަކާތްތެރި ވިދާޅުވެފައި.

ދަންނާށެވެ! މިޒަމާނުގައި، އެތަކަ ޙީނަރުވަލައެއް ކުރަމުންދާ 'ހިމާޔަތްކަމީ މީހުން ތަކެއްގައި މަސްލަހަތު ވަނިވަރު'، އެމީހުންގެ ފަހުރު މީހުން ދުވަހަން އެކު، ބޮޑު އެކަސަ ބަރަހަކަށް ބަރަކާތް ވެސް. އެމީހުންނަކީ ތަކާ ތަބާވުމަށް އެއްގޮތް ބަރާވާނީ މީހުންނެވެ. އެހެން ނަހަމަ ބަލައިގަނަހަ اللہ تعالیٰ ގެ ދީނާއި އެއްގޮތް ދުރުވާނީ އެމީހުންނެވެ. އެހެނީ އެމީހުންނަކީ ބަޔަކު ގެ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ ހަވާ ނަފްސަށް އަޑުއަހަނުކުރާ ބޭނުކުރާށެވެ. އަދި އެމީހުން ކުރާ ކަމެއް ކުރަނީ އެމީހުންގެ ހާޖަތްތަކާއި ބޭނުންތަކަށް ފެއްދުމަށެވެ. އެއީ اللہ تعالیٰ އަށް ހާލިސްކޮށް ކުރާ ކަމަކަށް ނުވެއެވެ.

އެތަކަ ކާފިރުންގެ ރަބަށް ސަލާމަތްވުމަށް اللہ تعالیٰ ދެއްވާފައިވާ އުނގެނުމުގެ ޤާބިލުއްޔަތު ހޯދައިގަންނާށެވެ. އެކަން ކުރަން އެދޭ މީހާ ބަޔަކު ބަސްދަރަސްކުރާށެވެ. އެބަސް ދަރުސްކުރުމަށް އިލްމީ ކަނޑައެޅުމުގެ ދަލީލުތަކާވެ ވަދެ ބޭނުން ބަންދުވަދެ ކަލޭވެ. ވިޔާފާރި އެކަށީގެ ޤަރާރާއި ކަނޑައޭގެ ބޭނުން ހިއްސާކަރުދާސްތަކެއްލާށެވެ. އަދި ނަމަ އެއްޗެއްގެން މަސްވާރާފަދައިން އެކަމެއްގެ އިލްމު ހޯދަން މަސައްކަތްކުރަމުންދާށެވެ. ކަނޑުގެ އަޑުއަހަ ފިޔަވައިވެސް ދެނޑުވާށެވެ. އެހެނީ މިދީނުގެ އިލްމަށް ހަމައެކަނި ޖެހިލުންވެސް ބޮޑުތަކައިގެން ތަފާތު އަޑުއަހަ އަމާޒު ހިފާލުމަށް ޖެހިލުއްވަތީ "އިލްމުވެރިންގެ" ރިދާތަކާއި ޢާދަތަށް އަޑުއަހަ މިބޯ މީހުންނަކީ ގެއްސާވާކަމު ނުރުވެ. އެހެން ނަހަމަވެސް އޭނަ ވިސްނާ ފިކުރު ކުރާ ކޮންމެ މީހަކު ހުރިވިފައިވާ ޤުރުކަމެ. މިއީ ދީނުގެ ބަޔާޔި އިލްމުވެރިންނަށް ބުނާވާ ބަދު ބަހެއް ނުވެވެ. އެހެނަސް ދުގެވެރިން ގިނަވެ، ފަންނާނުން ގިނަވާނަމަ، ރައްކާތެރިވާންޖެހެއެވެ. ތެދުވެރި އިލްމުވެރިންނާ އިސްތިޢާނަތްތެރިކަމާއި ދެއްކުންތެރިކަމާއި ތަޤްވާވެރިކަމުގެ ސިފައިން ސިފަވެހިފައިވާ ބައެކެވެ. އެމީހުންނަކީ 'އެކަމު އަލިމަކު ތެރިއަސް' ފުދަން މަސައްކަތް ކުރާ ބައެއް ނުވެވެ.

އިލްމު އުނގެނުމަކީ އެހެން މީހުންނަށް އަރުވައިދިނުން ސަލާމަތްވާނެ ކަމެއްގެ އިތުރުން، ތެދުވެރިންނާއި ދުރުވެރިން ވަކި ކުރެވޭ ބޮޑުކަމެއްވެސް ފުރުޞަތެކެވެ. ފަރާތެއް އަޅުގަން ހިތްވަރުދީ ވަޞިއްޔަތް ކުރަސް ދިގު ދަރުސްތަކަށް ކަންކަމަށް اللہ تعالیٰ ގެ އިރާދަފުޅާ ދީނުގައި ބަރަކާތްތެރިވެ އޮތުމަށް ދުރުގައިވާ ރަނގަޅު ޚިޔާލުތަކާއި އަށް ދުޢާކުރަމެވެ. އަދި ދިވެހި ޤައުމަށް އެހެން މީހުންގެ އަތް މަސައްކަތް ދީނާއި އެކު ކަމުގައި ނިހައްތާއެވެ. ދަރުމަވެރި ދެއްވަނީ اللہ تعالیٰ އެވެ.

ނިންމުން

الله تعالى ގެ ފަޟްލުވަންތެރިކަމާއި އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުން މިފޮތުގައި ބަޔާންކުރަން ފެށުނު މައިގަނޑު މައްސަލަތަކަށް ބެލިއްޖެއެވެ. ހިންދުސްތާނުގެ ފުރަތަމަ ފެށިގެން ވަނީ ފޯރުކޮށްދިނުމަށް އަދި ދެއްކުމަށެވެ. އެގޮތުން އިސްލާމް ދީނާއި ދިމާލަށް ފުރަތަމަ ދަޢުވަތުގެ ސީރާ ބަލާއިރު މައްސަލަތަކުގެ ޙަޤީޤަތް ދުށްފައިވާނެއެވެ. އަދި އެކަމުގައި ނަބީއްސަލާމުގެ މަސައްކަތުގައި ކުރާނެ ގޮތްތަކަށް ބަލާއިރު އިސްލާމީ ތާރީޚުގެ ހުރިހާ ފަރާތްތަކުން ކުރެވުނު މަސައްކަތްތައް ހޯދުމަށް އަޅާފައިވާ ފިޔަވަޅުތަކަށް ބަލާފައިވެއެވެ. އަދި އިސްލާމްގެ ސިޔާސީ ބައިވެރިވުމުގެ އަސާސުތަކަށް ބަލާލެވުނެވެ. އަދި އެކަމަށް ދިމާވާ ގޮންޖެހުންތަކަށް ބަލާލެވުނެވެ. އަދި الله تعالى އަށް ޝުކުރު ކުރުމުގެ ގޮތުން ޢިލްމުވެރިންނަށް ފޮނުވުނު ހައްދުތަކަށް ބަލާފައިވެއެވެ. އަދި ޝުކުރު ކުރުމަކީ ދީނުގެ ތެރެއިން އަދާކުރަންޖެހޭ ކަމެއްކަން ފާހަގަކުރެވުނު ކަމަކީ އެއީ ހަމަ ކަމުގެ ފާހަގަކުރެވިފައިވާ ކަމެއް ވެފައި ކަމަކީ އެއީ ހަމަ

ޝަރުޢީ ބަޔާން ކުރެވިފައެވެ.

الله تعالى އަށް ޝުކުރުވެރިވާންޖެހޭ ދިރުމުގެ ފުރުޞަތު ދެއްވި ފަރާތަށް ކަމަށްވާތީ ހިތްވަރާ ތެރިކަމާއި ފަރާތްތަކުން ހިތްވަރުދެވޭނެއެވެ. އެއީ އިސްލާމް ދީނުގެ ނަބީ ކަމާއި އަސްލު ރަސޫލުންގެ ތަރުބިއްޔަތާއި ފުރިހަމަ ކަމާއި ކީރިތި ގުރުއާނުގެ ސުންނަތުގެ ފަރާތުން، އިޖުތިމާޢީ ދާއިރާ ފުދޭ ފިކުރީ ތަރުބިއްޔަތަށް ތަފާތު ކަމާއި ޢަމަލުކުރުމުގެ ހިކްމަތްތަކަށް ސަމާލުކަން ދޭންޖެހޭ ކަމަށް ވާތީ ދެވެނީ އަދި ދީނުގެ ޝަރީޢަތުގެ ހަމަތަކާއި ގުޅިގެން ދެވޭ ތަރުބިއްޔަތުގެ ތެރެއިން ފަރާތްތަކަށް ހިތްވަރު ދެވޭނެއެވެ. އަދި އިސްލާމީ ފިކުރުގެ ސިޔާސީ ނިޒާމުގައި ތަފާތު މަގުތައް ބައްޓަންކުރެވެއެވެ. އަދި އެކަމުގެ ނަތީޖާއަކީ ސަލާމަތް

الله تعالى ގެ އެއްބަޔަކު ރަސޫލާ صلى الله عليه وسلم ގެ މަގަށް ތަބާވެވޭނެއެވެ.

މިގޮތުގެ ތެރެއިން ފުރަތަމަ ސަފްހާތަކުގައި ނަބީއްސަލާމް ދަޢުވަތުގެ މައިގަނޑު މަޤްޞަދަކީ ޓަކައިވުމުގެ ކަންތައް ބޭނުމެވެ. އަދި އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ ދަޢުވަތު ތަރުބިއްޔަތު ކަމަކަށް ބޭނުން ވީހާ ރަނގަޅަށް ބަލައިލުމުގެ ތެރެއިން ފުރިހަމަ ދީނާއި ގުޅުންހުރި ތަފާތު ސަބަބުތަކުގެ ސިޔާސީ ސަބަބުތައް ބުނެވޭނެއެވެ. އަދި ދަޢުވަތުގެ މަސައްކަތުގެ ބޭނުންތައް އެއީ "ޙަޤީޤީ ދީނުގެ ފިކުރު" ބަޔަކު ކަމަށް ދީނުގައި ދެކެވެނީއެވެ. ނަމަވެސް ޙަޤީޤީ ދީނަކީ އެއްބަޔަކު ގެނެސްދޭ ދީނެއް ނޫނެވެ. އެހެން ޙަޤީޤީ ދީނެއް ދަޢުވަތުގެ ތަރުބިއްޔަތު ފުރުޞަތު ދެވޭނެ ގޮތްތައް ބަޔަކު ދަޢުވަތު ދިނުމުގެ ކުރިއެރުން ނުކުރެވުނެވެ. އަދި ފުރުޞަތު ނުލިބި ޖަމާޢަތްތައް ފުރިހަމަ ފަށާ ނިންމުމަށް ކޮށްލުމެވެ. ސަރަޙައްދުގެ ދަޢުވަތު ކުރިއަށް ނުގެނެވޭ ގޮތަށް ކުރެވޭ ދަޢުވަތުގެ الله تعالى ގެ ޝަރީޢަތް ބިނާކުރުމަށް ދަޢުވަތު ނުދެއްވީއެވެ. އަދި ފަސާދަ ފަދަ ކަންކަން ދުރުކޮށް ދެމެހެއްޓެނީއެވެ. މިއީ އެއްގޮތަށް ކުރިއަށް އިސްލާމީ ދަޢުވަތުގެ ކުރިއެރުމަށް ކުރުވާލެވެ. އެހެން ދަޢުވަތަށް، އަދި ޙަޤީޤަތުގެ ބަޔަކު ހަމައަށް ބަލާއިރު ފުރިހަމަ ދީނެއް ޙަޤީޤީ ދީނުގެ ނޫނެވެ.

ދުނިޔޭގެ އަދި ޙަޤީޤަތުގައި، އެކަމުގެ ދަރުސް އަޚްލާޤު އިސްލާމްގައި ދަޢުވަތުގެ މަޤްޞަދު ފެތުރި، އެކަމަކީ ޙައްޤު ގޮތަކީ އެއީ ފެނިގެން ދިރިއުޅުން ކުރުމެވެ. ރަމަ ހަޤީޤީ ދަޢުވަތުގެ މަޤްޞަދުގައިވާ ކުރިޔާ އެއްބަޔަކު ބަޔަކު ދަޢުވަތުގެ ނޯވެމްބަރެވެ. އެހެން ހަމަޔަށް ދަރުސްނަމަ الله تعالى ޙަޤީޤަތުގައި ނިކަމެތި އިންސާނުން ދަޢުވަތުގައިވާނެއެވެ. ނިޒާމުތަކުގެ ދަޢުވަތުގައި ކުރިން ފުރަތަމަ ސަފްހާތަކުގައި، މީސްތަކުންގެ ބަޔަކު ޝަރުޢީ ހުކުމްތަކާއި ގޮތުގައި الله تعالى ގެ ފަރުމާނާ ޙަޤީޤަތުގެ ރަޙްމަތް ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާށެވެ. އަދި ދަރުސްވަމުން އެއީ ބަޔަކު ކަނޑައެޅުމާއި ތިމާގެ އަދި ނޫނީ ފަރާތްތަކުގެ ޝަރީޢަތް އާންމުކޮށް ހިނގާނެއެވެ. އަދި އެހެނަ ދަރުސްތަކާއި ރައްކާތެރިވުމަށް، އެއީ ދަރުސްތައް ބަޔަކު ނޫނީ ޙަޤީޤީ ދަޢުވަތުގެ ފަރާތުން ކުރިއެރުމަށް ދިރާސާކުރެއްވީއެވެ. އަދި އެހެނަ ދަރުސް ބެހެއްޓެވީއެވެ. ނިމިގެން ދިޔައީ الله تعالى ގެ

ރަޙްމަތުގެ

وصلى الله على خير خلقه وسلم

والحمد لله رب العالمين

ޚުލާޞާ

މިބަންގައި އިސްވެ ދެކެވުނު ވާހަކަތަކުގެ ކުރު ޚުލާޞާއެއް ހިމަނާނަމެވެ :

1. ޖިބްރީލަކީ ﷲ تعالیٰ ޚިޔާރާއި އަދުކަންނުކުރެވޭ، ނުވަތަ ހިއަމަންތުރިވެވޭ ނުވަތަ ތަބަޢަވެވޭ ކަންތަ ފަރާތަކާއި އެއްޗެކެވެ.
2. ޖިބްރީލުން ކުރެއްވި ބުނުން ގިނަ ކުރިމަތީ ހައްދު ފަރާތަށް ދިއްލާއި ނޫނެވެ.
3. ޖިބްރީލުން ކުރެއްވި ޝަހާދަތުގެ ދެކަލިމައިގެ ފުރަތަމަ ބައިކަލިމައާ لا إله إلا الله ގެ މާނައިން ހިމެނޭ ކަމެކެވެ. އެއީ އެކަލިމައިން ވަޙްދާނިއްޔަތު އެއްކޮށް ނޫނެވެ.
4. ޖިބްރީލުން ކުރެއްވި އިސްލާމްކަން ބިނާވެފައިވާ ޝަރުޠުތަކެވެ.
5. އަހުލުވެރިން ދީނުގައި ޖިބްރީލު މިރާތުގެ މަތިން އަހުލުވެރިކަމުގެ ސިފަ ޖެހިފައި ސިފަކުރެވޭ ކާބަފައި ޒިކުރުގެ ސަބަބު އަހަރެމެންގެ ކުޅަ ނުކުތާ ސަލަވާތް ނޫނެވެ.
6. ޖިބްރީލުން ކުރެއްވީ ﷲ تعالیٰ އަށް އިޙްސާނުގެ ކުރިއަށް ގެންނާވާ ދިނުމަށް ﷲ تعالیٰ އެވެ. އެއީ އިސްލާމްކަން ބިނާކުރާ ބޭނުމާ ޝަރުޢުގެ ކަލިމައާ ފުރުދު ގިނަހާ ޝަރުޢުތައް ސިފަކުރެވޭ ކޮންކޮންއޮޅެކެވެ.
7. ޖިބްރީލުން ކުރިއަށް ގެއްސިފައިވާ ހުކުމުތަކެއްވެ.
8. މިފާހަގައި ޖިބްރީލުން ކުރެއްވާ ވާހަކަ ދީނުފައިވާ ޖިބްރީލުގެ ފާއިތުން ހުކުމުތަކެއްވިއެވެ.
9. އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަށް ތަބާވުމަކީ ވާޖިބުކަމެވެ.
10. އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަކީ އަބުނުވެވެ. ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ދީނަކީ އޭގެ ފޮތުގެކަމެވެ. އެމިއްލަތަކީ އެއްކަލާނގެއަށް ދަގެވެ.
11. އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަށް ތަބާވުމަށް އަހުލުވެރިންނަށް އަމުރުކުރެއްވީ ކުރިން ނަބީ صلى الله عليه وسلم އަށް އެއަމުރު ކުރުވުމެވެ.
12. އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތުގެ ހުރިހާކަމަކީ ޝިރުކާއި ކުފުރާއި އޭގެ އަހުލުވެރިންނަށް ނަފުރަތުކުރުމާއި ބަރާއަތްވެރިވުމެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ފާރުން ބައިތުވެވުމެވެ. އަދި ބަދީގެ އަހުލުވެރިންނާއި ދުރުން ބައްޓަންކުރުމެވެ. އަދިވެސް ވަކި ބައިއެވެ.
13. އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތަށް ތަބާވުމަށް ނަބީ صلى الله عليه وسلم ގެ ސުންނަތުގައި އަހުލުވެރިން ފަތުރުކުރާ ގޮތުގައި އެކަށައެޅިކަމެވެ.
14. އިބްރާހީމް عليه السلام ގެ މިއްލަތް ބުނާވާ ބަހުގެ މާނައަކީ އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި އެކަލޭގެފާނާ ތަބާވި މީހުން ﷲ تعالیٰ އެއްކަލާނގެކަމުގައި ގަބޫލު ކުރުމެވެ. އެމީހުން އެކަން ކުރުމެވެ. އެމީހުން އެކަން ކުރި ސިފަ ކުރިން ބައްޓަންކުރައްވައިދެއްވިއެވެ.
15. އިބްރާހީމް عليه السلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކޮޅު މީހުން ކުރުވި މީހުންނާއި ބައިވީ ބަދީ ބައިތުވުމަކުންނެވެ.
16. އިބްރާހީމް عليه السلام އާޖަރާއި ދުރު މުޙައްމަދުގެ ކުރުއްވި ހިތި ގޮތަކީ ﷲ تعالیٰ ގެ ޝަރީޢަތުގެ ތަރުބިއްޔަތުގެ މައްސަލަތަކުން ކަމާ ހިތުގެ އަމުރުގެ ދަރަނި ވަނީ، އަދި ހަމައެހެންމެ ﷲ تعالیٰ ޚާއްޞަކުރައްވާ ޖަވާބު ކަމެކެވެ.

17. އިބްރާހީމް عليه السلام އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައާއި ބަރީއަތްވެވަޑައިގަތީ ދުނިޔޭގައި، ބައްޕަ މަރުވުމުން، އެއީ الله ގެ ޢަދުއްވެއް ކަމަށް އެނގުނު ހިސާބުން، ބަޔީޖީ ބަރީއަތްވެވަޑައިގަތެވެ.

18. ޒިޔާރަތްތެރިވެރިން ކުރާތީ އެއްވެސް ކަމަކީ ތަކްލީފުގެ ތެރެއަށް ވަންނަކަމެއް ނޫނެވެ. އަމަލުކުރުމުގެ ގޮތުގައި ދުނިޔެއެވެ. ދުނިޔޭގައި ނުކުރާ ކަމެއް ފަރުކަން ޚާއްޞަކޮށް ނުކުރެވޭނެއެވެ.

19. ޖާހިލިއްޔަތު ކާފަރުންގެ ގޮތުގައި ޝަރާބާއި ކިއުސް އޭގެ މަންފާއެއް ނުކުރާނެއެވެ.

20. ދީނުގެ އަޞްލުތަކުގައި އަދި ސުންނަތުގައި އެނގެނީގެ ކަންކަމުގައި ނާނގޭ ބިދުޢަތްތަކަށް ޖާގައެއް ނެތެވެ.

21. އުދުހުރު ބިލް ޖަމްރުގެ ދުވަހު ނުކުރާ ފަރުވާލައިގާ ކަންކަމުގައެވެ.

22. އުދުހުރު ބިލް ޖަމްރުގެ ހިލާ ކަމެއްގައި ދުވަސް ކަމަށް ބުނުމަކީ ބާރުލުވި މުރުޖިއާ އަހުރާއެކެވެ. އެގޮތަށް ބުނުމަކީ ކާފަރުންނާއި މުސްލިމުން ވަކިކުރަން ނާސިގެމަށް ގުދުވެރިވާ ސަބަބެކެވެ.

23. އުދުހުރު ބިލް ޖަމްރުގެ މައްސަލަތައް ދީނުގައި ދުވަސް ކަމަށް ބޭގެ އިލްމުވެރިން ބުނެފައިވާ ކަމަށް ބުނާ ބުނުމަކީ ބާޠިލުވާހަކައެކެވެ.

24. އުދުހުރު ބިލް ޖަމްރު ހިލާ މައްސަލައެއްގައި ދުލިދާނަކަމަށް ބުނާ ހުކުމް ބޭނުންކުރާ ދަލީލުތަކަށް ފިޔަވައި އުދުހުރު ބިލް ޖަމްރު ނުދީފާނެ ބުނާ ހުކުމްގެ ދަލީލުތައް ވަރުގަދަވެފައި އޭގެ ދަރާޖަތް ސާފުވެ.

25. ތަކްލީފު ކުރުމަކީ މުޞީބާ ކަމެކެވެ. އެއީ ހިލާ މުސްލިމުންވެސް ކުރާ، ކުރާވާ، އަދި ކުރަންޖެހޭ ކަމެކެވެ.

26. ތަކްލީފު ކުރުމަކީ މުސްލިމުންނަށް ހާއްސަވެގެންވާ ޙުކުމެއް އެހީމަނަށް ހާއްސަވާނަށް ހަފްތާއަށްކަމަށް ގޮވާލަނީ ދެވަން ހިލާ ޙުކުމެއް ހާއްސަކުރުމަށްޓަކައި ނަސްލުހަންވެސް ކުރަންޖެހޭ ކަމެކެވެ.

27. ތަކްލީފު ކުރުމަކީ ހިލާ މުސްލިމުންވެސް ކުރަންޖެހޭ ކަމެކެވެ. އެއީ މުސްލިމުންނާއި ހަވަރުން ވަކިކުރުމަކީ ސުންނަތު ޙަޖްޖުބާކެވެ. އެކަމުގައި އިލްމުވެރިން ހާއްސަކޮށް ނުވެއެވެ. އެކަމަކު މިހުނަރަށް ނާނގޭ މައްސަލަތަކުގައި ތަކްލީފުކުރަން ޖެހޭ ޙާލަތްތަކުގައި އެކަން ކުރާނީ އިލްމުވެރިންނެވެ.

28. ޙައްޖަށް ފާއިލްކުރުމުގައި މަދުވެގެން އެއްފަހަރު، ޙައްޖަށް އެހީހާގެ މައްޗަށް ފާއިލްކުރާވީ ހިހާ ބާރުންނަމަ ދުނިޔޭގެނުވާނެ ގޮތަށް ހަވަރު ފާއިދާކޮށްދިނުމެވެ. އެއަށްފަހުން ޔަޤީނުކުރުމަކީ ޙައްޖަށް ފާއިލްކުރުމުގައި މުޙާފަޒާއެވެ.

29. ތަކްލީފުކުރުން ނުރައްކާވަނީ ތަކްލީފުކުރާވާ ހިހާއަކީ ޙަޖްޖުތޯގައި މުވައްހިދުއްނަމަ، އެބަސް ހިމާޔަތް ރައްދުވާޙިއެވެ. އެހެނަސް ދީނުގެ އަސްލު މުޙައްމަދު ކަންކަމުގައި ނުރައްކާވެދީ ކަންކަމެވެ. އޭގެ ތެރެއިން ނަޒާދަކީ އަސްލު މުޙައްމަދު އައްކަމެވެ. އެކަން ނުކުރުމަކީ އަހަރު ކަފުރުވާނެއެވެ. އަދި އެކަން ކުރުމުގައި ދެއްކުންތެރިވެއްޖެނަމަ ޝިރުކުކުރުމުގެ ދަރަޖައެވެ.

30. ތަކްލީފުކުރުމުގައި އަސްލުއް ސުންނަތް ވެސް ޖަމާޢަތުގެ އިޖްމާޢަކީ ސަބަބުވާ ވައްޖެއް ތަކްލީފުކުރުން ޖާއިޒުވުން، ތަކްލީފު ކުރުމެވެ. އެއީ ދަލީލުތައް ލިބިފައި ތަކްލީފު ނުކުރާ މުރުޖިއާއިންނާއި ޚިލާފުވެ. އަދި ދަލީލުއްނަމަ ތަކްލީފުކުރުމުގައި ހައްދުފަހަނައަޅައިވާ ހަވާރިޖުންނާއި ޚިލާފުވެ.

31. އިމާންކަމާއި ކާފަރުކަމަކީ ވަކިވަކިއެއްޗެ ދެކަމެކެވެ. އެދެކަން ވަކި ކުރަން އެނގޭނަމަ ކާފަރުންނާއި މުސްލިމުން ވަކިކުރަން އެނގޭނެއެވެ.

32. ދިވެހިރާއްޖެއަކީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ޤާއިމް ނުކުރެވޭ، ޖާހިލީ ޑިމޮކްރަސީއާއި ޖުމްހޫރީ ނިޒާމަކަށްވުރެ ކަން ކުރާ ޤައުމުކަމެވެ.

33. ޑިމޮކްރަސީއަކީ ޝިރުކާއި ކުފުރު އެކުލެވޭ އެއްޗެކެވެ. އެއީ އިސްލާމީ ނިޒާމާއި ވައްތަރު ނިޒާމުތައް ބޭނުންކުރާ އަސާސީގައި ވަރަށް ތަފާތު ހިލާފު ކުފުރުގެ ނިޒާމެކެވެ.

34. ރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު އަސާސީގެ 90 - 95 އަކީ އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި ޚިލާފު އެއްޗެއް ކަމަށް ބުނެފައިވާ ބުރުހާނުތަކެވެ.

35. ރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގައި ސިފަ الله تعالىٰ ހުކުމްކުރެއްވުމުގެ ބާރު ހަވާލުކުރެވިފައެވެ. އަދި الله تعالىٰ ހުކުމްކުރެއްވުމުގެ ކަންތައް ހުކުމްކުރެވިފައެވެ. އަދި ދީނުގެ އުޞޫލުތަކާއި ޚިލާފު އެތަކެއް ޤާނޫނުތަކާއި ޤަވާޢިދުތައް ހެދި ތަންފީޛުކުރެވިފައެވެ.

36. ޖުމްހޫރީ ނިޒާމުގެ ޙާކިމުކުރުމަކީ ކުފުރެކެވެ. ޝިރުކެކެވެ.

37. ވަކި މައްސަލައެއްގައި الله تعالىٰ ގެ ޙުކުމުން ނުކޮށް ފިޔަވަ އާދޭ ޙުކުމެއް ތަޠުބީޤުކުރެވެ.

38. الله تعالىٰ ގެ ޙުކުމާއި އެއްގޮތަށް ޙުކުމްނުކޮށް އެހެން ޙުކުމަކުން ޙުކުމްކުރުމަކީ ކުފުރެކެވެ. ޢަސްރާރުވެރިކަމެކެވެ. ޒާލިމުކަމެކެވެ.

39. ކުފުރު ދޫނަ ކުފުރު މިބަޔަކީ ޚަވާރިޖުންނާއި ދެކޮޅަށް ގެންގުޅުއްވާ ވާހަކައެއް ކަން ތާބިޢުކޮށްދެވުނެވެ.

40. الله تعالىٰ ގެ ޙުކުމުފުޅުން ޙުކުމްނުކުރުމަކީ ދަރަޖާ ބަހަނަރަކުގެ ޢަމަލެއް ބޮޑުކަމާއި ދުނިޔެދުކޮ ކުރިބޮޑުމާއި މަޤާބޫލުވެފައި ހަރާންކަން އުފަދައުކެވެ. އަދި އޭގައި ކިޔުމް ވާހަކައި ދުނިޔެއަށް ކުރިކުރުމުގެ ނަތީޖާއެކެވެ.

41. ނަޤީސް އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ތަންފީޛު ނުކުރާ ކަމަށް ބުނާ ވާހަކައި އެއްވެސް ދަލީލެއް މައްސަލަ ބަދަލާ ބަހާއް ނުނެވެ.

42. ދަވާއިދުތް ފިޤުހުގެ ދަވާއިދުތަކާއި ފާއިދާތަށް ޢަޤީދާގެ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއަށް ނުވެއްދޭނެއެވެ.

43. މުސްލިމުންގެ މައްސަލަ ގެއްލުން ކުޑަ ކުރުމުގެ ނަމުގައި، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ފާއިމުނުކުރާ ޑިމޮކްރަސީއަކަށް ވޯޓުނުދޭނޭ ކަމަށް ދެއްކިވާހަކައަކީ ބާޠިލު ވާހަކައެކެވެ.

44. ހެވެއް ގެނައުމަށްވުރެން ގެއްލުމެއް ކުޑަކުރުން އައުލާވެގެންވެއޭ ބުނަ ޖުމްހޫރީ ވޯޓުލަންކަށަކުގެ ތެރެއަށް ވަދެވޭނެ ކަމަށް ބުނުމަކީ ގޯހެކެވެ.

45. ޖުމްހޫރީ ވޯޓުލުމަކީ ބުނަ މަޞްލަޙަތަކަށް ނުދާނަމަ ގޯހެން ދާނެކަމުގެ އިންޒާރު ދިނުން އެއީ ރަދު ވާހަކައެކެވެ.

46. ދިވެހިރާއްޖެ އަކީ މުރުތައްދުވެފައިވާ ކުފުރުގެ ދާރެކެވެ.

47. ދާރުލް އިސްލާމާއި ދާރުލް ކުފުރަކީ ކަމަކަން ބައްޔަންކުރުވިއްޖެއެވެ.

48. ފަހުމު ހިންގަން ބޭނުންވާ އިދާރީ ފަވާއިދުއް ހެދުނީ الله تعالىٰ ގެ ޝަރީޢަތާއި ހިލާފުނުވާ ގޮތަށެވެ.

49. އިސްލާމީ ޝަރީޢަތް ނަހީ ކަރަން ބުނެ، ހަރާމްކުރައްވާފައި އެއް ރިބާ ބޭނުންކުރުމަކީ ކަލްޤަދަން ބަޔާންކުރިއްޔެއެވެ.

50. އިސްލާމީ މަސައްކަތްކުރަންޖެހޭ ގޮތުގެ ތެރެއިން މުހިންމު ކުރަންޖެހޭ އެއްކަމަކީ އިޖްތިމާޢީ ޝަރުޢީ ގޮތުގައި އިސްލާމީ ފިޤްހީ ހުޅުވާލުމެވެ.

51. މުޢާމަލާތު އެދުނުމަކީ ދީނީގޮތުން މީހާގެ ހައްޤުގައި މަސްލަހަތުގެ ހިތްޖެހޭ މީހާ ކަންތައްތަކާ ގުޅޭ ބައްޓަން ކުރެވިފައެވެ.

52. އެގޮ ތެރޭގައި، ހައްޤު ދެމެހެއްޓުމާއި އިސްލާމީއުސޫލު ބޭނުން ދަރަނި ގެނައުމަށް މަސައްކަތްކުރުން ހިފެހެއްޓެވެ.

53. ޖައްމިއްޔާތަށް އެގޮ އަމަލުކުރިއްޔާ މުދާ ނަފާލިބޭ ތަރުތީބުނަން ޤާނޫނީމީ މުޢާމަލާތުކުރުމާ ގުޅުންހުރި އުޞޫލުތަށް ބަޔާންކުރުމަށްޓެވެ.

54. ޖައްމިއްޔާ ކާރުބާރުކުރުމާ ހުރަހަށްޖެހޭ ސިފަތަކާ ކޮބާތަން ބަޔާންކުރުމަށްޓެވެ.

55. الله تعالى ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ބަރާބަރުކަމާއި އަޚްލާޤީ ހިނގާކަންތަކެވެ.

56. ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޖައްމިއްޔާ ކާރުބާރުގެ ގޮތް މިފަދަ ކުރު ޚުލާޞާއެއް ހުށަހެޅިއްޖެވެ.

لمن كان له قلب سليم

﴿ مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِّي مِن دُونِ اللَّهِ وَلَٰكِن كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَن تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا ۗ أَيَأْمُرُكُم بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾ ﴾

آل عمران

﴿ ۞ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۗ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ ۖ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾ ﴾ التوبة

﴿ إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٧﴾ وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُونَ أَلْسِنَتَهُم بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾ ﴾ آل عمران

﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ ۚ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ ۚ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ ﴾ البقرة

﴿ كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ ۚ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٨٦﴾ أُولَٰئِكَ جَزَاؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿٨٧﴾ خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٨٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ ﴿٩٠﴾ ﴾ آل عمران

﴿ ۞ شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰ ۖ أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ ۚ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ ۚ اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ وَمَا تَفَرَّقُوا إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى لَّقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّ الَّذِينَ أُورِثُوا الْكِتَابَ مِن بَعْدِهِمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١٤﴾ فَلِذَٰلِكَ فَادْعُ ۖ وَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ ۖ وَقُلْ آمَنتُ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِن كِتَابٍ ۖ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ بَيْنَكُمُ ۖ اللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۖ لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ ۖ لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ۖ اللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا ۖ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ ﴾ الشورى

﴿ لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ ۖ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ ۚ فَمَن يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾ اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ ۗ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥٧﴾ ﴾ البقرة

ފިހުރިސްތު